

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MANAVGAT VE YÖRESİ AĞIZLARI
CELÂL GÖRGEÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
PROF. DR. ORHAN YAVUZ

Konya - 2020

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Celâl GÖRGEÇ	
	Numarası	174201041001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tezin Adı	Manavgat ve Yöresi Ağzları	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Celâl GÖRGEÇ

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, Manavgat halkına ve Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder, Halaskâr Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e ithaf edilmiştir.

Dil ve onun değışkeleri, sürekli olarak değışime, gelişime ve kimi zaman da yok olmaya giden bir süreç yaşamaktadır. Ancak “*dil var yerde millet var, dil yok yerde millet de yok*” anlayışıyla bütün değışkeleriyle bu zenginliği korumak ve geleceğe aktarmak çok önemlidir. Çünkü insanlar dünyayı ve kendini tanımak ve tanıtmak için dili kullanır. Bundan dolayıdır ki dili incelemek, insan bilincinin sırlarına ulaşmak gibidir. Buna bağlı olarak ağızlar, ortak manevi mirasın en değerli parçalarından birini oluşturmaktadır. Ancak, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye Türkçesinin ağızlarının konuşur sayıları giderek azalmakta ve çeşitlilik yok olmaktadır. Bu durumun oluşmasında eğitim-öğretim faaliyetleriyle ölçünlü (edebî) dilin hayatın bütününe nüfuz etmesinin yanı sıra teknolojik gelişmelerin büyük bir etkisi bulunmaktadır. Teknolojinin ağızların saklandığı uzak köylere ulaşımı kolaylaştırma, daha temiz ses kayıtları olarak koruma ve ağız özelliklerini inceleme hususlarında yardımcı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ancak teknolojik gelişmelerin köyden kente göçleri kolaylaştırması, kitle iletişim araçlarının her eve ulaşarak orada konuşulan dili değıştirip dönüştürme gücünün çok kuvvetli olması gibi, ağız araştırmaları açısından, birçok olumsuz etkiye sahip olduğu da görülmektedir. Bu durum, ağız araştırmalarının bir an önce yetkin bir biçimde yapılmasını gerektirmektedir. Türk lehçelerinin, onun içinde Türkiye Türkçesinin zenginliğinin ortaya çıkartılmasında ve dil araştırmalarında karanlıkta kalan bazı durumların aydınlatılmasında ağız araştırmaları, çözümleyici veriler sunabilmektedir. Ağız araştırmaları, yazıya geçirilmemiş dil değışkeleri üzerinde yapıldığı için, ölçünlü dile nazaran birçok farklı ve eskicil unsurları bünyesinde taşımaktadır. Manavgat da barındırdığı dil özellikleri sebebiyle araştırılmaya geç kalınmış bir yerleşim yeridir. Şimdiye değin yalnızca Manavgat ve köylerinin ağızlarını ele alan herhangi bir lisansüstü bilimsel çalışma yapılmamıştır. Bu durum hem omuzlarımıza önemli bir sorumluluk yüklemiş hem de çalışma isteğimizi arttırmıştır.

Bu alışmada, Antalya ilinin en büyük ve geniş ilçelerinden biri olan Manavgat'ta konuşulan ağızlar, esas olarak ses bilgisi ve biçim bilgisi açısından incelenmiş, böylelikle Manavgat ve yöresi ağızlarının Türkiye Türkçesi ağızlarının içindeki yeri ve alt ağız grupları ortaya çıkarılmıştır. İncelenmek üzere hem ilçe merkezinden hem de köylerden derlemeler yapılmıştır. Köyler, değişen Büyükşehir Yasası nedeniyle, 2014 seçimlerinden sonra tüzel kişiliklerini yitirerek mahalleye dönüştürülse de bu çalışmada köylerden ky olarak mahalle ve beldelerden ise mahalle olarak bahsedilmiştir. Manavgat, Manavların yanı sıra Yörüklerin de çok yoğun olarak yaşadığı bir yerleşim yeridir. Bunun için derleme yapılırken yöre ağzının özelliklerini en iyi yansıtan kişilerden kayıt alınmaya çalışılmış, bu kişilerin özellikle belli bir yaşın üstünde olma, diğer dil ve ağızlarla temasının en az düzeyde olmasına dikkat edilmiştir. Ölçünlü alfabe de yer almayan sesleri göstermek için konuşmaların yazıya geçirilmesinde eviri yazı işaretleri kullanılmış ve Türk Dil Kurumu Ağız Araştırmaları Transkripsiyon Sistemi'ne büyük oranda uyulmuştur.

Eldeki alışma, Giriş, İnceleme, Metinler ve Sözlük olmak üzere dört temel bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konu, önem, amaç, sınırlılıklar ve yöntemin yanı sıra Manavgat'ın fizik ve beşer coğrafyası, Manavgat'ın tarihçesi, bölgenin etnik yapısı ve incelemeye dhil edilen yerleşim yerleriyle Yörük toplulukları hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın inceleme bölümü, ses bilgisi ve biçim bilgisi olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. Ses bilgisi bölümünde ayrıntılı bir inceleme yapılmış, fonetik varyantlaşmalar karakteristik ve karakteristik olmayan biçiminde ele alınmıştır. Bunun yanında değişmeler söz başında, ortasında ve sonunda olmak üzere söz içindeki yerlerine göre de incelenmiştir. Biçim bilgisi bölümünde ölçünlü dilden farklı olan ve yöre ağzında korunan eskicil yapılar ne çıkarılmıştır. Bütünlüğü bozmamak adına ad ve fiil çekimi tamamıyla verilmiştir.

Çalışmamızda yazıya geçirilmiş ses kayıtları, sözlüğün hazırlanmasında temel malzemeyi vermekle birlikte saha araştırması sırasında derlenen kimi sözcükler Metin Dışı Derlenen Sözler Sözlüğü başlığıyla sözlüğün sonuna eklenmiş ve incelemede de kullanılmıştır. Sözlükte anlamları verilen sözcükler seçilirken ölçünlü dilde bulunmayan ya da ses ve anlam bakımından ayrılan sözcükler olmasına dikkat edilmiştir.

Bu tez, bilimsel bir çalışma olmanın yanında doğup büyüdüğüm topraklara bir vefa borcudur. Bu çalışmayla bir nebze olsa da bu borcu ödeyebilirsem benim için büyük bir kıvanç kaynağı olacaktır. Bu aşamada en büyük destekçim ve yardımcım şüphesiz ki ailem oldu, var olsunlar! Beni bir yabancı değil, kendi evladı gibi gören, kapıları ve gönülleri her zaman açık olan kaynak kişilere minnettarlığımı özellikle belirtmek isterim. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığına 2210/A Genel Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı desteğinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Derleme yapılan yerleşim yerlerinin haritasını hazırlayan değerli dostum, Coğrafi Bilgi Sistemleri uzmanı Furkan AĞSAKAL'a en kalbî teşekkürlerimi bildiririm. Doğup yetiştiğim coğrafya hakkında çalışma yapma olanağı sağlayan saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Orhan YAVUZ'a ve çalışmalarıyla, yönlendirmeleriyle yol gösteren Dr. Fatih Numan KÜÇÜKBALLI'ya, ayrıca yetişmemi sağlayan, öğrenim hayatım boyunca ders aldığım tüm hocalarıma teşekkür etmeyi zevkli bir borç addederim. Doğrular hocalarımdan, yanlış veya eksikler kendimindir.

Celâl GÖRGEÇ
Manavgat, 2020

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Celâl GÖRGEÇ
	Numarası	174201041001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Orhan YAVUZ
	Tezin Adı	Manavgat ve Yöresi Ağızları

ÖZET

Bu çalışmada, Manavgat ilçesi sınırları içinde konuşulan ağızlar, ses bilgisi ve biçim bilgisi açısından incelenmiştir. Antalya'nın en büyük ve geniş ilçelerinden biri olmasına rağmen yöre ağızlarının lisansüstü düzeyde ele alınmaması sebebiyle yapılan bu çalışmada ölçünlü dille olan benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma alanı, Antalya'nın Manavgat ilçesi ve ona bağlı köyler ile sınırlandırılmıştır. Bunun sonucunda ağız araştırmasına kaynak olabilecek on dokuz köy ve değişik Yörük topluluklarından yirmi yedi metin derlenmiştir. Derlenen metinler, eşsüremlî yöntem temel olmak üzere karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ses bilgisi bölümünde tüm ses değişimleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Biçim bilgisi kısmında temel özellikler verilmekle birlikte daha çok yazı dilinden ayrılan noktalar ayrıntılandırılmıştır. Sözlükte ise anlamları verilen sözcükler seçilirken ölçünlü dilde bulunmayan ya da ses ve anlam bakımından ayrılan sözcükler olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmanın sonunda Manavgat ağızlarının Batı Grubu ağızları içerisinde yer aldığı, Manav ve Yörük ağzı olmak üzere iki alt ağız grubuna sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Manavgat, Yörük, Manav, Türkiye Türkçesi Ağızları, Ses Bilgisi, Biçim Bilgisi

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Celâl GÖRGEÇ
	Numarası	174201041001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Orhan YAVUZ
	Tezin İngilizce Adı	Subdialects of Manavgat and Surrounding Areas

SUMMARY

In this study, the subdialects spoken within the borders of Manavgat district were examined in terms of phonetics and morphology. Although it is one of the largest and broadest districts of Antalya, it was aimed to reveal similar and different aspects of the standard language in this study, since the local dialects were not handled at graduate level. The study area is limited to Manavgat district of Antalya and its villages. As a result, nineteen villages and twenty-seven texts from different Yörük communities that could be sources of subdialect research were compiled. Compiled texts were examined comparatively basing on the synchronic method. In the phonetics section, all voice changes were discussed in detail. Along with the basic features are given in the morphology section, the points separated from the writing language are detailed. In the dictionary, in choosing the words of wich meanings are given, it is paid attention that there are words that do not exist in the language of measure or that are separated in terms of sound and meaning. At the end of the study, it was determined that the Manavgat subdialects are located in the West Group of Turkish subdialects and have two lower groups, as Manav and Yörük subdialects.

Key Words: Manavgat, Yuruks (Nomads), Manav (Sedentaries), Turkish Dialects, Phonetics, Morphology

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	II
ÖN SÖZ	III
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
Çeviri Yazı (Transkripsiyon) İşaretleri	XVII
Kısaltmalar	XX
Tablolar Listesi.....	XXIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	1
1.3. Sınırlılıklar	2
1.4. Yöntem.....	4
1.4.1. Araştırma Alanının / Gruplarının Belirlenmesi	5
1.4.2. Kaynak Kişilerin Belirlenmesi.....	5
1.4.3. Derleme (Veri Toplama)	6
1.4.3.1. Derlemelerin Yazıya Aktarılması	7
1.4.4. İnceleme Bölümü.....	8
1.4.5. Sözlük Bölümü	8
1.5. Manavgat'ın Fizikî ve Beşerî Coğrafyası.....	9
1.5.1. Manavgat'ın Tarihî Coğrafyası.....	11
1.6. Manavgat'ın Tarihçesi	13
1.6.1. Manavgat Adının Kökeni.....	13
1.6.2. Türk Egemenliğine Kadarki Manavgat.....	15
1.6.3. Türk Egemenliğinde Manavgat.....	17
1.6.3.1. Anadolu Selçukluları Dönemi	17
1.6.3.2. Anadolu Beylikleri Dönemi	17
1.6.3.3. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	18
1.6.3.4. Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nde Manavgat	20
1.6.3.5. Cumhuriyet Döneminde Manavgat.....	21
1.7. Bölgenin Etnik Yapısı.....	21
1.8. İncelenen Yerleşim Yerleri ve Yörük Toplulukları Hakkında.....	25
1.8.1. Derleme Yapılan Yerleşim Yerleri Hakkında.....	27
1.8.2. Derleme Yapılan Yörük Toplulukları Hakkında	30
2. İNCELEME.....	33

2.1. SES BİLGİSİ (FONETİK).....	33
2.1.1. Ünlüler	33
2.1.1.1. Normal Süreli Ünlüler	33
2.1.1.1.1. /a/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri	33
2.1.1.1.2. /e/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	35
2.1.1.1.3. /ı/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri	37
2.1.1.1.4. /i/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri	39
2.1.1.1.5. /o/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri	40
2.1.1.1.6. /ö/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri	42
2.1.1.1.7. /u/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri	43
2.1.1.1.8. /ü/ Ünlüsü.....	44
2.1.1.2. Ünlülerde Kısalık ve Uzunluk	45
2.1.1.2.1. Kısa Ünlüler	45
2.1.1.2.1.1. Kısa Ünlülerin Oluşma Nedenleri.....	48
2.1.1.2.2. Uzun Ünlüler.....	49
2.1.1.2.2.1. Türkçe Birincil Ünlü Uzunlukları.....	50
2.1.1.2.2.2. Alıntı Sözcüklerde Birincil Ünlü Uzunlukları	52
2.1.1.3. İkincil Ünlü Uzunlukları	53
2.1.1.3.1. Ünsüz Aşınması veya Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler .	53
2.1.1.3.2. Hece Kaynaşması Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler	55
2.1.1.3.3. Ekleşme Durumunda Ortaya Çıkan Uzunluklar	56
2.1.1.3.4. Sözcük Birleşmeleri Yoluyla Oluşan Uzun Ünlüler.....	56
2.1.1.3.4. Vurgu ve Tonlamadan Kaynaklanan Uzun Ünlüler	57
2.1.1.3.4.1 Ünlemlerdeki Uzunluklar	57
2.1.1.3.4.2. Ezgili Söyleyişlerdeki Uzunluklar	57
2.1.1.3.4.3. Diğer Kişisel Vurgulamalar Sonucu Oluşan Uzunluklar....	58
2.1.1.3.4.4. Ton	58
2.1.1.4. İkiz Ünlüler	59
2.1.1.4.1. Eşit İkiz Ünlüler.....	60
2.1.1.4.2. Yükselen İkiz Ünlüler	61
2.1.1.4.3. Alçalan İkiz Ünlüler.....	61
2.1.1.5. Ünlü Uyumları	62
2.1.1.5.1. Önlük-Arthık (Damak) Uyumu	62
2.1.1.5.1.1. Enkliz	62

2.1.1.5.1.1. Yazı Dilinde Uyuma Girmeyen Unsurların Manavgat Ağızlarındaki Durumu.....	63
2.1.1.5.1.1.1. Ekler.....	63
2.1.1.5.1.1.2. Enklitikler	64
2.1.1.5.2. Önlük-Artlık (Damak) Uyumunun Bozulma Nedenleri	65
2.1.1.5.3. Alıntı Sözcüklerde Önlük-Artlık Uyumuna	67
2.1.1.5.3.1. Alıntı Sözcüklerin Uyuma Girme Yolları.....	68
2.1.1.5.3.2. Uyuma Girme Sürecinde Olan Alıntı Sözcükler	68
2.1.1.5.3.3. Uyuma Girmeyen Alıntı Sözcükler	68
2.1.1.5.4. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumuna	69
2.1.1.5.5. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumunun Bozulması.....	70
2.1.1.6. Ünlülerle İlgili Ses Olayları	70
2.1.1.6.1. Ön Ünlülerin Artılılaşması.....	70
2.1.1.6.1.1. Ön Seste Karakteristik Artılılaşmalar	70
2.1.1.6.1.2. İç Seste Karakteristik Artılılaşmalar	71
2.1.1.6.1.3. Son Seste Karakteristik Artılılaşmalar	72
2.1.1.6.2. Art Ünlülerin Önlüleşmesi.....	73
2.1.1.6.2.1. Ön Seste Karakteristik Önlüleşmeler.....	73
2.1.1.6.2.2. İç Seste Karakteristik Önlüleşmeler	74
2.1.1.6.2.3. İç Seste Karakteristik Olmayan Önlüleşmeler.....	74
2.1.1.6.2.4. Son Seste Karakteristik Önlüleşmeler	74
2.1.1.6.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	75
2.1.1.6.3.1. Ön Seste Karakteristik Yuvarlaklaşmalar.....	75
2.1.1.6.3.2. Ön Seste Karakteristik Olmayan Yuvarlaklaşmalar	75
2.1.1.6.3.3. İç Seste Karakteristik Yuvarlaklaşmalar.....	76
2.1.1.6.3.4. Son Seste Karakteristik Yuvarlaklaşmalar	77
2.1.1.6.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	78
2.1.1.6.4.1. Ön Seste Karakteristik Olmayan Düzleşmeler	78
2.1.1.6.4.2. İç Seste Karakteristik Düzleşmeler.....	78
2.1.1.6.4.3. Son Seste Karakteristik Düzleşmeler.....	79
2.1.1.6.5. Geniş Ünlülerin Daralması	79
2.1.1.6.5.1. Ön Seste Karakteristik Daralmalar	79
2.1.1.6.5.2. İç Seste Karakteristik Daralmalar	80
2.1.1.6.5.3. İç Seste Karakteristik Olmayan Daralmalar	82
2.1.1.6.5.4. Son Seste Karakteristik Daralmalar	82

2.1.1.6.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi	83
2.1.1.6.6.1. Ön Seste Karakteristik Genişlemeler	83
2.1.1.6.6.2. İç Seste Karakteristik Genişlemeler	84
2.1.1.6.6.3. İç Seste Karakteristik Olmayan Genişlemeler	85
2.1.1.6.6.4. Son Seste Karakteristik Olmayan Genişlemeler	85
2.1.1.6.7. Ünlülerin Genizsilleşmesi	85
2.1.1.6.8. Alıntı Sözcüklerde Uzunluk-Kısalık Nöbetleşmesi	86
2.1.1.6.9. Ünlü Türemeleri	86
2.1.1.6.9.1. Ön Seste Ünlü Türemeleri (Prothesis)	86
2.1.1.6.9.2. İç Seste Ünlü Türemeleri (Epenthesis)	87
2.1.1.6.9.3. Son Seste Ünlü Türemeleri (Epithesis)	88
2.1.1.6.10. Ünlü Düşmeleri	88
2.1.1.6.10.1. İç Seste Ünlü Düşmeleri	89
2.1.1.6.10.2. İki Sözcük Arasında Ünlü Karşılaşmasından Kaynaklanan Ünlü Düşmesi	90
2.1.1.6.11. Ünlü Tekleşmesi	90
2.1.1.6.12. Ünlülerde Göçüşme	91
2.1.2. Ünsüzler	92
2.1.2.1. Ölçünlü Alfabe Bulunmayan Ünsüzler ve Özellikleri	92
2.1.2.2. Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları	105
2.1.2.2.1. Ötümsüzleşme	105
2.1.2.2.1.1. Ön Seste Karakteristik Ötümsüzleşmeler	105
2.1.2.2.1.2. Ön Seste Karakteristik Olmayan Ötümsüzleşmeler	106
2.1.2.2.1.3. İç Seste Karakteristik Ötümsüzleşmeler	106
2.1.2.2.1.4. İç Seste Karakteristik Olmayan Ötümsüzleşmeler	108
2.1.2.2.1.5. Son Seste Karakteristik Ötümsüzleşmeler	108
2.1.2.2.2. Ötümlüleşme	109
2.1.2.2.2.1. Ön Seste Karakteristik Ötümlüleşmeler	109
2.1.2.2.2.2. İç Seste Karakteristik Ötümlüleşmeler	110
2.1.2.2.2.2.1. Ulama Etkisiyle İç Seste Yaşanan Ötümlüleşmeler ..	111
2.1.2.2.2.3. İç Seste Karakteristik Olmayan Ötümlüleşmeler	112
2.1.2.2.2.4. Son Seste Karakteristik Ötümlüleşmeler	112
2.1.2.2.2.5. Son Seste Karakteristik Olmayan Ötümlüleşmeler	113
2.1.2.2.3. Sızıcılaşma	113
2.1.2.2.3.1. Ön Seste Karakteristik Sızıcılaşmalar	113

2.1.2.2.3.2. Ön Seste Karakteristik Olmayan Sızıcılaşmalar	114
2.1.2.2.3.3. İç Seste Karakteristik Sızıcılaşmalar	115
2.1.2.2.3.4. İç Seste Karakteristik Olmayan Sızıcılaşmalar.....	116
2.1.2.2.3.5. Son Seste Karakteristik Sızıcılaşmalar	117
2.1.2.2.3.6. Son Seste Karakteristik Olmayan Sızıcılaşmalar.....	117
2.1.2.2.4. Akıcılaşma	118
2.1.2.2.5. Ünsüzlerde Artılılaşma	118
2.1.2.2.5.1. Ön Seste Karakteristik Artılılaşmalar	119
2.1.2.2.5.2. İç Seste Karakteristik Artılılaşmalar	119
2.1.2.2.5.3. Son Seste Karakteristik Artılılaşmalar	119
2.1.2.2.6. Ünsüz Benzeşmeleri	120
2.1.2.2.6.1. Komşu Ünsüzler Arasındaki (Yakın) Benzeşmeler.....	120
2.1.2.2.6.1.1. İlerleyici Tam Benzeşmeler	120
2.1.2.2.6.1.2. İlerleyici Yarı Benzeşmeler	121
2.1.2.2.6.1.3. Gerileyici Tam Benzeşmeler	121
2.1.2.2.6.1.4. Gerileyici Yarı Benzeşmeler.....	122
2.1.2.2.6.2. İki Sözcük Arasında Gerçekleşen Ünsüz Benzeşmeleri ...	123
2.1.2.2.6.2.1. İki Sözcük Arasında Gerçekleşen İlerleyici Ünsüz Benzeşmeleri.....	123
2.1.2.2.6.2.2. İki Sözcük Arasında Gerçekleşen Gerileyici Ünsüz Benzeşmeleri.....	124
2.1.2.2.6.2. Komşu Olmayan Ünsüzler Arasındaki Benzeşmeler.....	125
2.1.2.2.7. Ünsüz Türemeleri	126
2.1.2.2.7.1. Ön Seste Karakteristik Ünsüz Türemeleri	126
2.1.2.2.7.2. Ön Seste Karakteristik Olmayan Ünsüz Türemesi	127
2.1.2.2.7.3. İç Seste Karakteristik Ünsüz Türemeleri	127
2.1.2.2.7.4. İç Seste Karakteristik Olmayan Ünsüz Türemesi	128
2.1.2.2.7.5. Son Seste Karakteristik Ünsüz Türemeleri.....	129
2.1.2.2.8. Ünsüz Düşmeleri.....	130
2.1.2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Düşmeleri	130
2.1.2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Düşmeleri	131
2.1.2.2.8.2.1. Ekleşme Sırasında Ortaya Çıkan Ünsüz Düşmeleri ..	133
2.1.2.2.8.2.2. İki Sözcük Arasında Ünsüz Düşmeleri	134
2.1.2.2.8.3. Son Seste Ünsüz Düşmeleri (Apocope).....	135
2.1.2.2.9. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	137

2.1.2.2.9.1. Sürekli Ünsüzler Arasında Ön Sesteki Karakteristik Değişmeler.....	137
2.1.2.2.9.2. Sürekli Ünsüzler Arasında Ön Sesteki Karakteristik Olmayan Değişmeler.....	138
2.1.2.2.9.3. Sürekli Ünsüzler Arasında İç Sesteki Karakteristik Değişmeler.....	138
2.1.2.2.9.4. Sürekli Ünsüzler Arasında İç Sesteki Karakteristik Olmayan Değişmeler.....	141
2.1.2.2.9.5. Sürekli Ünsüzler Arasında Son Sesteki Karakteristik Değişmeler.....	142
2.1.2.2.9.6. Sürekli Ünsüzler Arasında Son Sesteki Karakteristik Olmayan Değişmeler.....	143
2.1.2.2.10. Süreksizleşme	143
2.1.2.2.10.1. Ön Seste Süreksizleşmeler.....	143
2.1.2.2.10.2. İç Seste Süreksizleşmeler.....	144
2.1.2.2.10.3. Son Seste Süreksizleşmeler	145
2.1.2.2.11. Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	146
2.1.2.2.11.1. Süreksiz Ünsüzler Arasında Ön Sesteki Karakteristik Değişmeler	146
2.1.2.2.11.2. Süreksiz Ünsüzler Arasında İç Sesteki Karakteristik Değişmeler	146
2.1.2.2.12. MYA’da Kişisel Kullanımlara Bağlı Olarak Görülen Diğer Ünsüz Değişmeleri.....	147
2.1.2.2.13. Göçüşme (Metatez).....	147
2.1.2.2.13.1. Yakın Göçüşme.....	148
2.1.2.2.13.2. Uzak Göçüşme	150
2.1.2.2.14. Ünsüz Benzeşmezliği (Aykırılma)	150
2.1.2.2.15. Hece Yutumu	151
2.1.2.2.15.1. Ekleşme Sırasında veya Eklerde Hece Yutumu	152
2.1.2.2.15.2. Sözcük Düzeyinde Hece Yutumu	152
2.1.2.2.16. Ünsüz İkizleşmesi	153
2.1.2.2.16.1. Ekleşme Sırasında Yaşanan İkizleşmeler	154
2.1.2.2.16.2. Aslî İkiz Ünsüzlerin Korunması veya Yeniden Ortaya Çıkması.....	154
2.1.2.2.17. Ünsüz Tekleşmesi	155
2.1.2.2.18. °Ayn (ε) Ünsüzünde Gerçekleşen Ses Değişmeleri	155
2.2. BİÇİM BİLGİSİ (MORFOLOJİ)	158

2.2.1. Adlar	158
2.2.1.1. Adlarda İyelik ve Aitlik	158
2.2.1.1.1. İyelik Ekleri	158
2.2.1.1.2. Aitlik Eki.....	160
2.2.1.2. Çokluk Eki	161
2.2.1.3. Ad Çekimi (Durum Gösterme) Ekleri	162
2.2.1.3.1. Yalın Durum	162
2.2.1.3.2. İlgi Durumu.....	162
2.2.1.3.3. Belirtme Durumu	164
2.2.1.3.4. Yönelme Durumu	166
2.2.1.3.5. Bulunma Durumu	167
2.2.1.3.6. Ayrılma Durumu.....	168
2.2.1.3.7. Vasıta (Araç) Durumu	169
2.2.1.3.8. Eşitlik Durumu.....	171
2.2.1.3.9. Yön Gösterme Durumu.....	172
2.2.1.4. Soru Enklitiği.....	173
2.2.2. Fiil Çekimi	174
2.2.2.1. Kişi Ekleri	174
2.2.2.1.1. Zamir Kökenli Kişi Ekleri	174
2.2.2.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri.....	178
2.2.2.1.3. Emir Kipi Kökenli Kişi Ekleri	181
2.2.2.2. Fiillerin Basit Zaman Çekimleri	183
2.2.2.2.1. Bildirme Kipleri.....	183
2.2.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi.....	183
2.2.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi	186
2.2.2.2.1.2.1. II. Tip Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi.....	189
2.2.2.2.1.3. Şimdiki Zaman Kipi.....	192
2.2.2.2.1.3.1. I. Tip Şimdiki Zaman Çekimi	193
2.2.2.2.1.3.2. II. Tip Şimdiki Zaman Çekimleri	202
2.2.2.2.1.4. Geniş Zaman Kipi.....	206
2.2.2.2.1.5. Gelecek Zaman Kipi	215
2.2.2.2.2. Tasarlama Kipleri	219
2.2.2.2.2.1. Emir Kipi	220
2.2.2.2.2.2. Dilek-Şart Kipi.....	224
2.2.2.2.2.3. Gereklilik Kipi	227

2.2.2.2.4. İstek Kipi.....	227
2.2.2.2.4.1. I. Tip İstek Çekimi	227
2.2.2.2.4.2. II. Tip İstek Çekimi.....	228
2.2.2.2.4.3. III. Tip İstek Çekimi	228
2.2.2.3. Fiillerin Birleşik Çekimleri	228
2.2.2.3.1. Birleşik Kipli Fiillerin Hikâyesi	228
2.2.2.3.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	228
2.2.2.3.1.2. Şimdiki Zamanın Hikâyesi	230
2.2.2.3.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	232
2.2.2.3.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi	237
2.2.2.3.1.5. İstek Kipinin Hikâyesi	237
2.2.2.3.1.6. Şart Kipinin Hikâyesi.....	238
2.2.2.3.2. Birleşik Kipli Fiillerin Rivayeti	239
2.2.2.3.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti	239
2.2.2.3.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti	239
2.2.2.3.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti	240
2.2.2.3.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	241
2.2.2.3.2.4. Şart Kipinin Rivayeti	241
2.2.2.3.3. Birleşik Kipli Fiillerin Şartı	242
2.2.2.3.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	242
2.2.2.3.3.2. Geniş Zamanın Şartı	243
2.2.2.3.3.3. Gelecek Zamanın Şartı.....	246
2.2.2.3.4. Katmerli Birleşik Çekimler.....	246
2.2.2.3.4.1. Geniş Zamanın Katmerli Birleşik Çekimi	247
2.2.2.3.4.2. Gelecek Zamanın Katmerli Birleşik Çekimi	247
2.2.2.4. Ek Fiil Çekimi.....	247
2.2.2.4.1. Ek Fiilin Geniş (Şimdiki) Zaman Çekimi.....	247
2.2.2.4.2. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zaman Çekimi	249
2.2.2.4.3. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi	251
2.2.3. Manavgat ve Yöresi Ağzlarında Söz Yapımı	254
2.2.3.1. Addan Ad Yapan Ekler.....	254
2.2.3.2. Fiilden Ad Yapan Ekler	259
2.2.3.3. Addan Fiil Yapan Ekler	262
2.2.3.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	262
2.2.4. Fiilimsiler	263

2.2.4.2. Sıfat-Fiil Yapıları.....	263
2.2.4.3. Zarf-Fiil Yapıları.....	263
2.2.5. Edatlar	270
2.2.5.1. Ekleşmiş Edat Yapıları	274
2.2.6. Bağlaçlar	275
2.2.7. Zamir ve Sıfatlar	275
2.2.7.1. Kişi Zamirleri.....	275
2.2.7.2. Dönüşlülük Zamirleri.....	276
2.2.7.3. İşaret Zamirleri ve Sıfatları.....	277
2.2.7.4. Sayı Sıfatları	279
2.2.7.4.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	279
2.2.7.4.2. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	280
2.2.7.4.3. Topluluk Sayı Sıfatları.....	280
2.2.7.5. Niteleme Sıfatları.....	280
2.2.7.6. Sıfatlarda Derecelendirme	281
2.2.8. Zarflar	281
2.3. Sonuç ve Değerlendirme.....	287
3. METİNLER.....	298
4. SÖZLÜK.....	482
4.1. Metin Dışı Derlenen Sözler Sözlüğü.....	589
5. KAYNAKÇA.....	591
ÖZ GEÇMİŞ	603

Çeviri Yazı (Transkripsiyon) İşaretleri

I- Ünlüler

- [á] : /a/ ile /e/ arası düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü
- [à] : /a/ile /ı/ arası düz, art, yarı geniş ünlü
- [å] : /a/ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü
- [ã] : Damaksıl /a/ ünlüsü
- /ë/ : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü (kapalı e)
- [ä] : /a/ ile /e/ arası düz, geniş, /e/’ye yakın ünlü
- [ê] : /e/ ile /ö/ arası geniş, ön, yarı yuvarlak ünlü
- [í] : /ı/ ile /i/ arası düz, dar, yarı art ünlü
- [î] : /ı/ ile /u/ arası dar, art, yarı yuvarlak ünlü
- [ï] : /i/ ile /ü/ arası dar, ön, yarı yuvarlak ünlü
- [ó] : /o/ ile /ö/ arası yuvarlak, geniş, yarı art ünlü
- [ô] : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü
- [õ] : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak, yarı geniş ünlü
- [ú] : /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü

II- Ünsüzler

- [b] : /b/ ile /v/ arası ötümlü, çift dudak ünsüzü
- [ç] : /c/ ile /z/ arası yarı sızıcı, ötümlü bir diş eti ünsüzü
- [Ç] : /c/ ile /ç/ arası patlayıcı, yarı ötümlü bir diş eti ünsüzü
- [ç] : /ç/ ile /ş/ arasında yarı sızıcı bir diş ünsüzü

- [d] : /d/ ile /z/ arası sızıcı peltek bir ünsüz
- [F] : /f/ ile /v/ arası sızıcı, yarı ötümlü bir diş-dudak ünsüzü
- [ğ] : Art ünlülerle hece kuran patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü
- [g] : Yarı art ünlülerle hece kuran patlayıcı, ötümlü orta damak ünsüzü
- [ğ̊] : Düşmek üzere olan /ğ̊/ ünsüzü
- /h/ : Sızıcı, ötümlü, hırıltılı, art damak ünsüzü
- [h̊] : Düşmek üzere olan /h̊/ ünsüzü
- [k] : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötüksüz, art damak ünsüzü
- [k̊] : Patlayıcı, ötüksüz orta damak ünsüzü
- [k̰] : /k/ ile /h/ arasında yarı sızıcı, bir art damak ünsüzü
- [K] : Ön ve art ünlülerle hece kuran, /k/ ile /g/ arasında patlayıcı, yarı ötümlü ünsüz
- [K̊] : /k̊/ ile /ğ̊/ arasında yarı sızıcı, yarı ötümlü bir art damak ünsüzü
- [l] : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran akıcı, sızıcı, ötümlü art damak ünsüzü
- [l̊] : Düşmek üzere olan /l̊/ ünsüzü
- /ŋ/ : Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü
- [ŋ̊] : Düşmek üzere olan /n̊/ ünsüzü
- [P] : /b/ ile /p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü bir dudak ünsüzü
- [r̊] : Düşmek üzere olan /r̊/ ünsüzü
- [r̰] : Ölçünlü dildeki /r/’ye göre daha vurgulu söylenen ötümlü, çarpmalı bir ünsüz
- [s̊] : /t/ ile /s/ katışığı yarı sızıcı peltek bir diş ünsüzü
- [S] : /s/ ile /z/ arası sızıcı, yarı ötümlü bir diş ünsüzü
- [Ş] : /ş/ ile /j/ arası sızıcı, yarı ötümlü bir diş eti ünsüzü
- [T] : /d/ ile /t/ arası patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü

- [v̥] : Düşmek üzere olan /v/ ünsüzü
[w] : Yarı sızıcı, ötümlü çift dudak /v/ ünsüzü
[y] : Düşmek üzere olan /y/ ünsüzü
[ʔ] : Gırtlak kapanma fonemi
/ʕ/ : Arapça kelimelerde ʕayn (ع) ünsüzü

III- Diğer İşaretler

- \ : Alçalan ton
[] : Alt sesbirim (alofon) işareti
' : Art ünlüler üzerinde yarı incelme işareti
Ø : Boş küme işareti (Ses düşmesini gösterir.)
~ : Değişke (varyasyon) işareti (Nöbetleşe kullanımı bildirir.)
· : Geniş ünlüler üzerinde yarı daralma işareti
< : Ses ya da biçim değişiminde önceki hâli gösterir işaret
> : Ses ya da biçim değişiminde sonraki hâli gösterir işaret
// : Sesbirim (fonem) işareti
~ : Ünlüler üzerinde damaksızlık işareti
˘ : Ünlüler üzerinde kısalık işareti
- : Ünlüler üzerinde uzunluk işareti
° : Ünlüler üzerinde yarı yuvarlaklaşma işareti
◌ : Ünsüzler altında o ünsüzün düşmeye yaklaştığını gösteren işaret
/ : Yükselen ton

Kısaltmalar

Alm.	Almanca
Ar.	Arapça
AYA	Antalya ve Yöresi Ağızları
bk.	Bakınız.
Bulg.	Bulgarca
DLT	Dîvânu Lugâti't-Türk
DS	Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü
EOT	Eski Oğuz (Anadolu) Türkçesi
ET	Eski Türkçe
EY	Eski Yörük (Yörüklüğü Bırakmış Kimse)
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
GKA	Gazipaşa (Antalya) Köyleri Ağzı
İsp.	İspanyolca
İt.	İtalyanca
km	kilometre
krş.	Karşılaştırınız.
Lat.	Latince
M	Manav
Mac.	Macarca
MDD	Metin Dışı Derleme

Moğ. Moğolca

MYA Manavgat ve Yöresi Ağızları

ÖTT Ölçünlü (Standart) Türkiye Türkçesi

Rum. Rumca

TDK Türk Dil Kurumu

TTA Türkiye Türkçesi Ağızları

TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu

T. Türkçe

Y Yörük

A /a/, /e/

I /ı/, /i/

X /ı/, /i/, /u/, /ü/

Tablolar Listesi

Tablo 1: Derleme Yapılan Kişilerin Cinsiyet Yüzdeleri ve Yaş Grafiği.....	3
Tablo 2: MYA’da Kullanılan Ünlüler.....	45
Tablo 3: MYA’da Kullanılan Ünsüzler.....	104
Tablo 4: İyelik Ekleri.....	158
Tablo 5: Zamir Kökenli Kişi Ekleri.....	175
Tablo 6: İyelik Kökenli Kişi Ekleri.....	179
Tablo 7: Emir Kipi Kökenli Kişi Ekleri.....	181
Tablo 8: Görülen Geçmiş Zaman Ekleri.....	183
Tablo 9: I. Tip Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri.....	186
Tablo 10: II. Tip Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri.....	190
Tablo 11: Geniş Zaman Ekleri.....	206
Tablo 12: Gelecek Zaman Ekleri.....	215
Tablo 13: Emir Kipi Ekleri.....	220
Tablo 14: Dilek-Şart Kipi Ekleri.....	224

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada, Antalya ilinin en büyük ilçelerinden biri olan Manavgat sınırları içinde konuşulan ağızlar, ses bilgisi (fonetik) ve biçim bilgisi (morfoloji) açısından incelenmiştir. Ancak *ağız* terimi ve bu terimin karşıladığı sınırlar günümüz Türkolojisinde tartışmalıdır. *Lehçe*, *şive*, *ağız*, *aksan* terimleri birbirilerinin yerine ya da ayrı olguları karşılamak için kullanılabilir. Biz bu tartışmalara girmeden çalışmamızda *ağız* (*subdialect*, *local language*) terimini tercih ettik. Ölçünlü dil ya da aynı ölçünlü dilin birleştirdiği lehçe içinde birbirine benzeyen konuşma biçimlerinin / birey dillerinin toplamına *ağız* denilmektedir (İmer vd., 2011: 19). Başka bir deyişle, *ağız* terimini şöyle tanımlamak mümkündür: Genellikle, bir dil ya da lehçenin altında yer alan, resmî dile göre kimi söyleyiş farklılıkları barındıran, ölçünlü dil gibi yazılı veya resmî olarak standartlaştırılmış yazım ve dil bilgisi kurallarına sahip olmayan, bölgesel dil sistemleridir.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Yerel dillerin ölçünlü dil gibi kurallara bağlanmamış olması, teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşması, okullaşmanın artarak okur-yazar oranının %100'lere yaklaşmasıyla birlikte ölçünlü dilin egemen bir duruma geçmesi, özellikle belli yaşın altındakilerde ağız özelliklerinin azalması ve yok olmaya yüz tutması, bu ağızların dil tarihi içinde varlıklarının belgelenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu sebeple ağız araştırmalarının dil çalışmalarında özel bir yeri vardır. Ağız araştırmaları bir dilin betimlenmesine katkıda bulunduğu gibi, dil atlasının oluşturulmasına sağladığı katkılar ile de o dili konuşan toplumun dil özelliklerinin dağılımını yansıtır. Bir dilin ağız atlasının çıkarılması titiz ve uzun süreli çalışma gerektiren bir ekip işidir. Ancak ne kadar zahmetli olursa olsun böyle bir uğraşın, bir dilin belli bir zaman dilimi içinde olabildiğince kapsamlı bir biçimde betimlenmesi için elzem olduğu açıktır (Özsoy ve Taylan, 2000: I). Antalya ağzının ve alt ağız gruplarının araştırılması Türkiye Türkçesinin ağız atlasının oluşturulmasına katkıda bulunacaktır. Günümüzde bu

konunun tekrar gündeme gelerek bir projeye dönüştüğü bilinmektedir. Bu amaçla Türkiye Türkçesi ağız atlasına hazırlık için bir kılavuz kitap da yayımlanmıştır (Karahana, 2018). Ayrıca unutulmaya yüz tutmuş bir ağzın özelliklerinin ortaya konulması, Türkiye Türkçesinin zenginliğini göstermesi bakımından önemlidir.

Taşıdığı kültür ve dil özelliklerine karşın yöre ağzı, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde incelenmemiştir. Biz de bu çalışmada yörenin ses bilgisi, biçim bilgisi ve sözcük bilgisi bakımından incelenerek ölçünlü dille olan benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulmasını amaçladık. Bunun için derlenen konuşmaların transkripsiyonlu (çeviri yazılı) metin hâlinde de verildiği çalışmanın sonunda yöreye özgü sözcüklerden oluşan bir sözlük bulunmaktadır.

İşbu amaçlarla araştırmamızda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

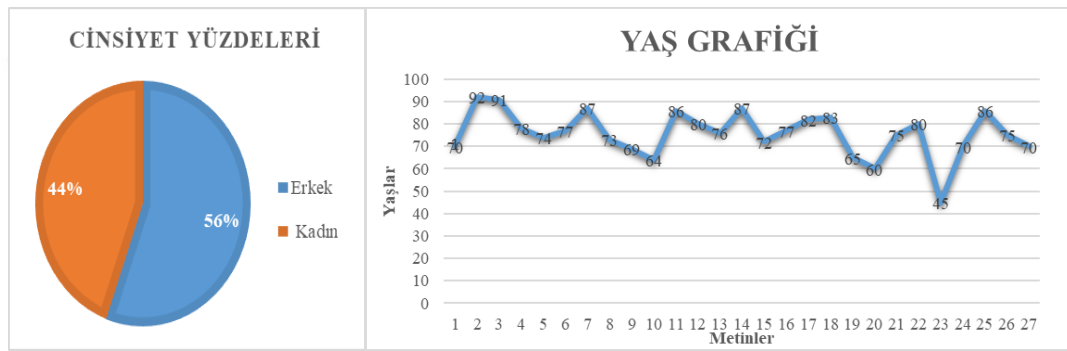
1. Manavgat ve yöresi ağızlarının fonetik özellikleri nasıldır?
2. Manavgat ve yöresi ağızlarının morfolojik özellikleri nasıldır?
3. Manavgat ve yöresi ağızlarının Türkiye Türkçesi ağızlarının içindeki yeri nedir?
4. Manavgat ve yöresi ağızlarının alt ağız grupları bulunmakta mıdır?

1.3. Sınırlılıklar

Çalışma alanı, Antalya'nın Manavgat ilçesi ve ona bağlı kırsal mahalleler (köyler) ile sınırlandırılmıştır. Manavgat'ın hem merkez mahallelerinden hem de köylerinden derlemeler yapılmıştır. Elbette idarî sınırlar aynı zamanda dillerin ya da ağızların sınırlarını temsil edemez ancak bu sınırlandırma girişimleri, bilimsel çalışmaları kolaylaştırmak adına sıklıkla tercih edilmektedir.

Erdem ve Bölük'ün çalışmasında Manavgat ilçesindeki 17 köy ve mahalle (belde)den yapılan derlemeler sonucu elde edilen metinler bulunmaktadır: “*Ahmetler, Belenobası, Beşkonak, Boztepe, Cevizler, Çakış, Çaltepe, Denizyaka, Düzağaç, Gündoğdu, Haliatağalar, Kızıldağ, Kızılot, Oymapınar, Salur, Sarılar, Yeşilbağ.*” (2012: 678-730). Anılan çalışmadaki yerleşim yerleri derleme dışında tutulsa da *Çakış*,

Oymapınar ve *Salur*'da, diyalektolojik önemlerine binaen, tekrar derleme yapılmıştır. Çalışmamızda *Beydiğin*, *Çakış (Taşağıl)*, *Çolaklı*, *Demirciler*, *Gebece*, *Hocalı*, *Kalemler*, *Kavaklı*, *Kırkavak (Taşağıl)*, *Kemer*, *Oymapınar*, *Salur*, *Sarılar*, *Ulukapı*, *Uzunkale*, *Yavrudoğan*, *Yeniköy* ve *Yukarı Işıklar* köylerinden derlenen metinlere yer verilmiştir. Böylelikle bölgenin en azından yarısından derlenmiş metinler elimizin altındadır. Ancak çalışmamızda derlemeler yapılırken yerleşim yerleri temele alınsa da Yörük toplulukları göz ardı edilmemiştir.

Tablo 1: Derleme Yapılan Kişilerin Cinsiyet Yüzdeleri ve Yaş Grafiği

Tabloda da görüldüğü üzere derleme yapılan kişiler, %56'sı (15 kişi) erkek, %44'ü (12 kişi) kadın olmak üzere toplam 27 kişidir. Derleme yapılan kişilerden en yaşlısı 92 yaşında olup en genci 45 yaşındadır. Ortalama yaş ise 75.7'dir.

Yerleşim Yeri	Ad- Soyad	Yaş	Cinsiyet	Okur-yazarlık	Yörük/Manav
Beydiğin	Mustafa SERT	70	E	Var	Y
Çolaklı	Osman UÇAK	92	E	Var (Az)	EY
Çolaklı	Ali İhsan UÇAK	91	E	Yok	EY
Demirciler	M.Ali KOÇ	78	E	Var (Az)	Y
Gebece	Emine ÖZ	74	K	Yok	M
Gebece	Fatma DEMİR	77	K	Yok	M
Hocalı	Hasan DURŞAN	87	E	Var	Y
Kalemler	Hüseyin KEÇER	73	E	Var	Y
Kavaklı	Hüseyin ŞAHİN	69	E	Var (Az)	EY

Kemer	Nefise SELVİ	64	K	Yok	EY
Kemer	Sultan SELVİ	86	K	Yok	EY
Kemer	Yeter BOZER	80	K	Var (Az)	EY
Oymapınar	Hasan KÜÇÜK	76	E	Var (Az)	Y
Oymapınar	Mustafa OKUDAN	87	E	Var (Az)	M
Salur	Mustafa KAVUKLU	72	E	Var	M
Sarılar	Gülsüm USLU	77	K	Yok	Y
Sarılar	Mustafa USLU	82	E	Var (Az)	Y
Sülek	Ramazan ÜNAL	83	E	Var	Y
Taşagıl	Durdu GÜVEN	65	K	Yok	M
Taşagıl	Fatma EVLİCE	60	K	Yok	Y
Uzunkale	Ümmühani GÜL	75	K	Yok	EY
Yavrudoğan	Murat GÖRGEÇ	80	E	Yok	M
YD-Karakoyunlu	Fatma EREN	45	K	Yok	Y
Yeniköy	Menekşe ŞENOL	70	K	Yok	Y
Yeniköy	Ali ŞAHBAZ	86	E	Yok	M
Yukarı Işıklar	Mehmet AVCI	75	E	Yok	Y
Yukarı Işıklar	Havva AVCI	70	K	Yok	Y

Bu alanlarda yapılan derleme sonucu elde edilen malzemenin ölçünlü Türkiye Türkçesi ile benzeşen ve ayrışan özelliklerinin ses bilgisi ve biçim bilgisi açısından incelenecek olması çalışmasının diğer bir sınırlılığıdır. Sözlük kısmı ise ölçünlü dilden fonetik ve semantik olarak ayrılan sözcüklerin yanı sıra yöreye özgü sözcüklerle sınırlandırılmıştır.

1.4. Yöntem

Ağız araştırmaları, metin üzerinde yapılan dil çalışmalarıyla karşılaştırıldığında farklı bir saha olması sebebiyle farklı yöntemlerin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

1.4.1. Araştırma Alanının / Gruplarının Belirlenmesi

Bilimsel çalışmalar, genellikle verilerin toplanması ve incelenmesi olmak üzere iki aşamadan oluşur. Bu bağlamda diğer ağız araştırmalarında olduğu gibi tez çalışmamızda da öncelikle konu ile ilgili veriler derlenmiş yani MYA'nın temel dil özelliklerini tespit edebileceğimiz yerleşim birimlerinden ses kayıtları alınmış, ardından derlenen bu malzemeler yazıya geçirilerek incelemeye esas metin elde edilmiştir.

Manavgat'ın yüzölçümü bakımından Antalya'nın en büyük ilçesi olması ve kalabalık bir nüfusa sahip olması gibi engelleyici sebepler nedeniyle Manavgat içinde de bir sınırlandırmaya gidilmiştir. Dengeli bir dağılım olması için ova ve dağ köylerinden olduğu gibi merkez ve kırsal mahallelerden de derleme yapılmıştır. Bunun sonucunda ağız araştırmasına kaynak olabilecek on dokuz köy ve değişik Yörük topluluklarından metinler derlenmiştir.

1.4.2. Kaynak Kişilerin Belirlenmesi

Yöre ağzının özelliklerini en iyi yansıtan kişilerden kayıt alınmaya çalışılmış, bu kişilerin özellikle belli bir yaştan üstünde olmasına, diğer dil ve ağızlarla temasının en az düzeyde olmasına dikkat edilmiştir. Okuryazarlık oranının düşük olması ya da ağız özelliklerini korumaları, kaynak kişilerin belirlenmesinde dikkat edilen kriterlerdendir. Yörede yapılan ön incelemeler sonucu daha belirgin ağız özelliklerine sahip köylerden ve gruplardan daha fazla metin örneği alınmıştır. Bunlar arasında Boz Ahmetli ve Saraçlı Yörükleri ön plana çıkmaktadır. Bilhassa konargöçerler yerleşik bir mekândan bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Örneğin; bir konargöçer ya da yarı yerleşik bir Yörük kökenli kişi, ilçe merkezinde de yaşayabilmekte ve ağız özelliklerini koruyabilmektedir. Bu özelliği taşıyan kaynaklardan alınan kayıtlar da incelemeye tabi tutulmuştur.

1.4.3. Derleme (Veri Toplama)

Veri toplama, ağız çalışmalarının en önemli bölümlerindendir. İncelemeye esas metinler derlemeler sonucu elde edildiği için bu aşamada dikkatli olunması büyük bir önem taşımaktadır.

Yapılan derlemelerde, gelişen teknolojiyle birlikte seslerin gerçek nitelikleriyle duyulabildiği, pürüzsüz ve stereofonik kayıt yapabilen cep bilgisayarları kullanmak büyük yarar sağlamıştır. Boyut olarak küçük olması, -ses kayıtları düşünüldüğünde- yüzlerce hatta binlerce saat kayıt yapabilme imkânı vermesi, kayıtların anında elektronik ortamda yedeklenebilmesi ve bu sayede kayıpların önüne geçilmesi gibi olumlu yönlerinin bulunması nedeniyle cep bilgisayarları tercih edilmiştir.

Derleme yapılacak yerleşim yerleri ya da Yörük grupları, ön araştırmalar sonucunda belirlenmiş ve ağız özelliklerini daha iyi yansıtacağı anlaşılan yerlerde derlemeler yapılmıştır. Derlemeler olabildiğince sohbet havasında yapılmış fakat ölçünlü dille MYA'nın dilbilimsel olarak ortak ve farklı özelliklerinin ortaya konulabilmesi için boşlukları doldurmak üzere gerekli yerlerde yönlendirme yapılmıştır. Akışına göre gerçekleşen sohbetlerin sonunda kaynak kişilere kimi yöresel sözcükler hakkında sorulan sorular sayesinde söz varlığının daha geniş bir biçimde tespit edilmesi amaçlanmıştır. Derlenen metinlerin arasında sadece ağız özelliklerine değil aynı zamanda toplumsal tarihe de ışık tutacak nitelikte olan metinler bulunmaktadır. Örneğin Hüseyin Şahin'den derlenen 9 numaralı metin sayesinde 1955 yılında Akseki yerlileriyle Bozahmetli Yörükleri arasında yaşanan çatışmadan, anlatıcının deyimiyle Bodanya Savaşı'ndan, haberdar olmaktadır. Bununla birlikte gelenek-göreneklerden efsane, halk türküsü gibi halk edebiyatı ürünlerine kadar çok geniş bir yelpazede Manavgat halkının sosyal dokusunu ortaya koyan verileri derlenen metinlerin yardımıyla öğrenmek de mümkün olmaktadır.

Derlemelere genelde yörede tanınan kişiler aracılığıyla gitmek derleme yapmayı oldukça kolaylaştırmıştır. Ancak Oymapınar gibi bazı yerleşim yerlerinde yöre halkının oldukça çekingen olması sebebiyle kayıt almak oldukça zor olmuştur. Benzer biçimde, Bucakşeyhler köyünde kaynak olabilecek kişinin sadece gündelik işlerine yardımcı olunmuş, buna karşın kayıt alınamadan dönülmüştür. Manavgat

ağzının ana ağzımız olması ve derlemelerde kullanmamız da derleme yapmayı kolaylaştıran başka bir etken olmuştur. Yörük topluluklarının genelde mayıs ve ekim ayları arasında yayla ve güzlede olmaları sebebiyle bu topluluklardan alınan kayıtlar genelde kış aylarına aittir. Manavlardan ise yerleşik olmalarından dolayı dört mevsim kayıt alma imkânı olmuştur.

1.4.3.1. Derlemelerin Yazıya Aktarılması

Ölçünlü alfabelerin konuşma dilindeki seslerin tamamını göstermediği ya da göstermek gibi bir zorunluluğunun olmadığı bilinen bir gerçektir. Fonetik açıdan bir dil incelemesi ise tüm konuşma seslerinin kendi değeriyle gösterilmesini gerektirir. Ölçünlü alfabede yer almayan sesleri göstermek için konuşmaların yazıya geçirilmesinde çeviri yazı (transkripsiyon) işaretleri kullanılmıştır. Bütün söyleniş özelliklerinin yazıda gösterilebilmesi ve bu gösterilen seslerin tüm araştırmacılar için aynı sesi ifade etmesi için çeviri yazıda da bir birlik şarttır. Bu sebeple çeviri yazıda 1997 yılında gerçekleştirilen Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni'nde önerilen *Türk Dil Kurumu Ağız Araştırmaları Transkripsiyon Sistemi*'ne (Ercilasun, 1999: 46-48) *η*, *γ*, *w* gibi birkaç işaret dışında büyük oranda uyulmuştur. Ses kayıtlarının bilgisayarda dinlenilmesinde *Cool Edit Pro v.2.1* programı, ses çözümlemelerinin yazılmasında *Times New Roman* ve *Konya* fontları kullanılmıştır. Metin içerisinde, özel adlar eğik (italik) olarak yazılmış, F, K, P, S gibi bazı büyük harflerin çeviri yazı işareti olarak kullanılmasından dolayı cümle başlarında ve özel adlarda büyük harf kullanılmamıştır. Ancak inceleme bölümünde verilen örnekleri daha belirgin hâle getirmek amacıyla tüm örnekler eğik olarak yazılmış ve tırnak işareti içinde yazı dilindeki karşılığı verilmiştir. Kayıt esnasında kaynak kişi dışındakilerin konuşmaları ağız özelliğini yansıtıyorsa ve akışa uygun bir biçimdeyse dipnot verilerek metne eklenmiştir. Transkripsiyon işaretlerinin çokluğu nedeniyle noktalama işareti olarak yalnızca nokta, virgül ve soru işareti kullanılmakla yetinilmiştir. İncelemeyi kolaylaştırmak adına cümlelerin tamamlanmasına bakılmaksızın üst simge olarak parantez işareti içinde satır numaraları verilmiştir.

1.4.4. İnceleme Bölümü

Çalışmamızın inceleme bölümü, ses bilgisi ve biçim bilgisi olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. Çalışmamızda ölçünlü dille karşılaştırmalar yapılsa da yöre ağzının ölçünlü dilden doğmadığı gerçeğinden hareket edilmiştir. Bununla birlikte eşsüremlili inceleme yapmak, her zaman için doğru sonuçlar vermeyecektir. Esas olarak yöre ağzı kendi içinde değerlendirilse de bazı yapıları açıklarken artsüremlili olarak ele almak gerekir. Örneklersek; *kölge* “gölge” sözcüğü, yazı dilinin aksine yöre ağzında ET’de olduğu gibi ötümsüz biçimiyle kullanılmaktadır. ÖTT esas alındığı zaman bir ötümsüzleşmeden bahsetmek gerekir. Halbuki burada sözcüğün tarihî dönemlerindeki yapısı korunmaktadır. Bundan dolayı çalışmamızda çok zamanlı ve karşılaştırmalı bir yöntem benimsenmiştir. Ancak gerekmedikçe artsüremlili incelemeye başvurulmamıştır. Yöredeki fonetik varyantlaşmalar karakteristik ve karakteristik olmayan biçiminde ele alınmıştır. Bunun yanında değişmeler söz başında, ortasında ve sonunda olmak üzere söz içindeki yerlerine göre de incelenmiştir.

Ses bilgisi bölümünün aksine biçim bilgisi bölümünde ÖTT’den farklı olan ve yöre ağzında korunan eskicil yapılar gösterilmiştir. Bütünlüğü bozmamak adına ad ve fiil çekimi tamamıyla ele alınmıştır. Her iki bölümde de diyalektolojik ilişkileri göstermek adına karşılaştırmalar da yer almıştır.

1.4.5. Sözlük Bölümü

Çalışmamızda sadece MYA’nın fonetik ve morfolojik özelliklerinin değil söz varlığının da olabildiğince tespitine uğraşılmıştır. Bu sayede *gunlacı*, *hamilleci*, *çocuklu*, *üzeri yüklü*, *doumlu* 22/357 örneğinde olduğu gibi *hamile* sözcüğünün yerine en azından dört-beş farklı sözcüğün kullanıldığı görülmektedir. Yine yönlendirilmiş sohbet tekniğiyle devecilikle ilgili yirmiden fazla sözcük tespit edilebilmiştir. Günümüz Türkistan coğrafyasında canlı olarak kullanılan ve “deve sütü” için söylenen *şubat* sözü yine bu teknikle tespit edilmiştir. Bu sözcüğün Yörükler arasında dahi unutulmaya başlandığı görülmektedir.

Çalışmamızda yazıya geçirilmiş ses kayıtları, sözlüğün hazırlanmasında temel malzemeyi vermekle birlikte MYA’da sıkça kullanılmasına rağmen metinlerde tespit

edilememiş kimi sözcükler de saha araştırması sırasında derlenmişse *Metin Dışı Derlenen Sözler Sözlüğü* başlığıyla sözlüğün sonuna eklenmiş ve incelemeye dâhil edilmiştir. Sözlükte anlamları verilen sözcükler seçilirken ölçünlü dilde bulunmayan ya da ses ve anlam bakımından ayrılan sözcükler olmasına dikkat edilmiştir. Eş sesli sözcükler Roma rakamlarıyla birbirinden ayrılarak madde başı yapılmıştır. Temel anlamı dışında yan anlamları bulunan sözcükler de Arap rakamlarıyla birbirinden ayrılarak madde başı yapılmıştır. Metinlerde birçok değişkesi olan sözcüklere, ana madde başına gönderme yapılarak sözlükte yer verilmiştir. En yaygın kullanılan değişke, ana madde başı yapılmıştır. Ölçünlü alfabede bulunmayan seslerle başlayan madde başları kendisine en yakın olarak sesletilen ölçünlü harfin altında sıralanmıştır. Kalıplaşmış söz birleşmeleri de sözlüğe dâhil edilmiştir. Metin dışı derlenen kırk üç sözle birlikte sözlük bölümünde dört bine yakın sözcük yer almaktadır.

Anlam verirken metne bağlı kalınarak TDK'nin *Türkçe Sözlük* ve *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* eserleri esas alınmıştır. Sözlükte tespit edilebildiği kadarıyla madde başlarının köken (kaynak dil) bilgisine de yer verilmiştir. Elbette ki çalışmamızdaki sözlükte yörenin bütün söz varlığı yer almamaktadır. Yörenin söz varlığına ilişkin bağımsız çalışmalar da basılmıştır. Her ne kadar ağız sözlükçülüğü uzmanlık gerektirse de yerel aydınlar tarafından yazılmış sözlükler yörenin söz varlığının yitip gitmesini önlediği için, eksikliklerine karşın, çok değerli çalışmalardır. Bu biçimde Manavgat ağzının iki sözlüğü müstakil olarak basılmıştır. Bu sözlükler:

İNCİ, A. R. (2008). *Manavgatlı Sözlüğü "Deyeseklerimiz-Göreseklerimiz"*. Antalya: Koçlar Gazetecilik ve Matbaacılık.

BOZTEPE, O. (2012). *Türkçe Manavgatca*. Antalya: Aydın Ofset Matbaa.

1.5. Manavgat'ın Fizikî ve Beşerî Coğrafyası

Coğrafi etmenlerin dilin ve bununla bağlantılı olarak ağızların oluşumunu ve gelişimini derinden etkilediği bilinen bir gerçektir. Yer şekillerinin engebeli ve dağlık olması ağız ayrılıklarını arttırdığı gibi ulaşımın ve dolayısıyla etkileşimin kolay olduğu yerlerde ağız ayrılıkları daha azdır. İklim, dil üzerindeki fizyolojik etkilerinin yanı sıra

toplumsal ilişkileri de değiştirir ve dönüştürür. Ayrıca, iklime bağlı iş alanlarının varlığı, ağızda belirli konulardaki deyimlerin artması üzerinde etkindir (Gemalmaz, 1999: 8-9). Örneklemek gerekirse MYA’da portakal, incir gibi meyvelerle bağlantılı söz ve deyim sayısı daha çokken yörede yetişmemesi sebebiyle, örneğin, fındıkla ilgili, ölçünlü dil aracılığıyla girenler dışında, söz varlığına rastlamak mümkün değildir. Bölgenin iklim özellikleri, ağız yapısının şekillenmesinde doğrudan etkide bulunmuştur. Yaz aylarının sıcak ve kurak geçmesi hayvancılıkla uğraşan Yörüklerin konargöçer yaşam biçimini sürdürmelerini zorunlu kılmıştır. Bu ise ağızlar arası etkileşimin artmasına neden olsa da bölgenin Akdeniz ve Toros dağları tarafından çevrili olması bu etkileşimin büyük çaplı olmasını engellemiştir.

Antalya’nın on dokuz ilçesinden biri olan Manavgat, 2283 km²’lik yüzölçümüyle Antalya’nın en geniş ilçesidir (MATSO, 2019: 28). Anılan ilçe, Akdeniz Bölgesi’nin Antalya Bölümü’nde yer almakta ve büyük ölçüde bu bölgenin özelliklerini taşımaktadır. Antalya il merkezine 75 km uzaklıkta bulunan Manavgat, ilçesinin batısında Serik, doğusunda ise Akseki, Gündoğmuş, İbradı ve Alanya ilçeleri bulunmaktadır. Manavgat’ın kuzeydeki komşuları Isparta’nın Sütçüler ilçesiyle Konya’nın Derebucak ilçesidir. Güneyinde Akdeniz bulunmaktadır. Bu komşuluğun en belirli etkisi iklim ve dolayısıyla bitki örtüsü üzerinde görülmektedir. Özellikle kıyı bölgeleri yerleşime ve tarıma elverişli alanlar sunmaktadır. İ. Hakkı Konyalı’nın ifadesiyle “*Manavgat, bin bir başlı Toros devinin Melas’ı ve Akdeniz’i öpmeğe eğildiği zümrüt bir ovada kurulmuştur.*” (Konyalı ve Yıldız, 2010: 32). İlçeyi kuzeyden çevreleyen Toros dağları kıyıya paralel uzanmaktadır. Bu durum karasal iklim soğuklarının bölgeye ulaşmasını engeller.

Toros dağlarından doğup Akdeniz’e dökülen Manavgat ırmağı, ilçeyi doğu ve batı olmak üzere ikiye böler. Antik dönemde Mélas olarak adlandırılan ırmağın şehrin kuruluş ve gelişiminde önemli bir rolü bulunmaktadır. Akarsuyun uzunluğu 82 km olup Dumanlı ana kaynağından beslenmektedir (Dinç, 2020: 16). Irmak üzerindeki Manavgat şelaleleri dünyaca ünlüdür. Alara ve Karpuz ırmağı, ilçedeki diğer büyük akarsulardır. Manavgat sınırları içindeki tek doğal göl, eskiden lagün olan, Titreyen Göl’dür. Sorgun mahallesinde yer alan gölün günümüzde denizle bağlantısı yoktur (MATAB, 2004: 2). Manavgat ırmağı üzerinde Oymapınar ve Manavgat adlarında iki

adet hidroelektrik santrali ve bunların yapay gölü bulunmaktadır. Naras Barajı da yapım aşamasındadır.

Akdeniz ikliminin görüldüğü Manavgat'ta yıllık sıcaklık ortalaması 18,7 °C'dir. En yüksek sıcaklık ortalaması, Ağustos ayında görülürken en düşük ortalama Ocak ayında yaşanır. Kış aylarında yağış değerleri oldukça yüksekken yaz aylarında yok denecek kadar azalır (Dinç, 2020: 356-357). Bitki örtüsü genel olarak makidir. Bölge su kaynaklarının bolluğunun da etkisiyle yıl boyu yeşil bir görünüme sahiptir.

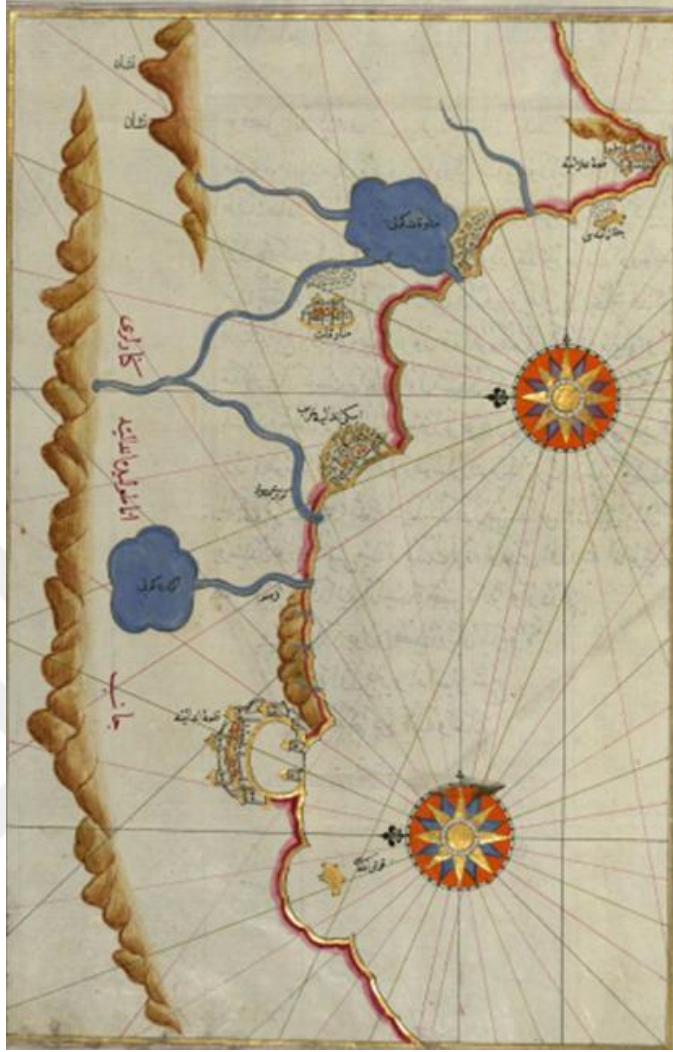
TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları'na göre Manavgat'ın 2019 yılı nüfusu, toplam 241.011 kişi olmuştur. Erkek nüfusu 123.778 kişi, kadın nüfusu ise 117.233 kişidir. Böylelikle Kepez, Muratpaşa ve Alanya ilçelerinin ardından Antalya'nın en çok nüfusa sahip dördüncü ilçesi Manavgat'tır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020). Osmanlı'da 1831 yılında yapılan ilk nüfus sayımındaki Manavgat'ın nüfusu 3210 kişidir. Cumhuriyet'in ilk nüfus sayımı olan 1927 yılındaki sayımda, köyler hariç olmak üzere, şehir merkezinde 352 erkek, 303 kadın olmak üzere toplam 655 kişi yaşamaktadır (Dinç, 2020: 229-235).

İlçede en yaygın ekonomik faaliyet kolu turizmdir. Kültür ve Turizm Bakanlığının 2018 verilerine göre Manavgat'a gelen turist sayısı, Türkiye'ye gelen turist sayısının %6'sına, geceleme sayısı olarak da %12'sine denk gelmektedir. Ülkemize gelerek geceleleyen yabancı turist sayısının oranı Manavgat'ta, İstanbul'dan daha yüksektir. Manavgat, Antalya'daki turist konaklamasının yaklaşık %25'ini karşılamaktadır (MATSO, 2019: 62-63).

1.5.1. Manavgat'ın Tarihî Coğrafyası

Coğrafi unsurlar, ağızların biçimlenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu için tarihî coğrafyadan bahsetmek de yerinde olacaktır. Örneğin; günümüz Ulualan mevkisinde beş yüz yıl kadar önce büyük bir göl bulunmaktaydı. Eğer bu göl günümüze kadar gelseydi ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi sonucunda balıkçılık ve tekne yapımına ilişkin söz varlığı daha geniş olacak, belki de bu göl hakkında halk türküleri ve efsaneler de üretilecekti. Manavgat'ın tarihî coğrafyasına ilişkin önemli

bilgilerden bir kısmını Pîrî Reis'in ünlü eseri Kitāb-ı Baḥriye'de görürüz. Bu eserde bölgenin adı *Manavḳat* [مَنَاوَقَاتْ] olarak geçer. Eserde verilen bilgileri günümüz Türkçesiyle özetlersek: “Manavgat şehri, denizin kenarında üç mil içeridedir. O şehrin önünde harap bir kale bulunmaktadır. O kalenin doğusundan denize ulaşan bir su akar. Hem orada Yalı Gölü [يَالِي كُولِي] denilen büyük bir göl vardır. Anılan göl, denize yakın bir yerde ırmağa karışır. O gölün şu tarafında Karpuz Suyu derler bir ırmak da bulunur. O ırmağın şu tarafında Alanya'nın berisinde olan Karaburun bulunur. O Karaburun ile Karpuz ırmağının ortasında Çakal Adası [جَفَالْ أَدَاسِي] denilen bir küçük adacık vardır. Manavgat ırmağının batı-kuzeybatısında otuz mil uzaklıkta Eski Andaliyya bulunur ve harap bir kaledir. Burası ile Andaliyya arasında iki büyük ırmak vardır. Birine Köprü Suyu, diğerine Aksu derler. Aksu ile Andaliyya arasında Atatladı [اَتْ اَتْلَادِي] denilen büyük uçurumlar vardır. Bunlar aynı zamanda akarsudur.” (Pîrî Reis, 1521: 320b). Haritada görülen Manavgat gölünün betimlendiği yerde bugün göl bulunmamaktadır. Eserde anlatılan yerin günümüzdeki Ulualan mevkisi olduğu düşünülmektedir (Konyalı ve Yıldız, 2010: 175). Ulualan Ovası olarak da bilinen yerde, oldukça gelişmiş bir drenaj ağının olması sebebiyle bu alanda eskiden bir göl olduğunu doğrulamaktadır (Dinç, 2020: 260-261).

Harita 1: Kitāb-ı Bahriye’deki Manavgat Haritası (Pîrî Reis, 1521: 321a).

1.6. Manavgat’ın Tarihçesi

1.6.1. Manavgat Adının Kökeni

Manavgat adının kökeni hakkında farklı görüşler bulunmakla birlikte ne anlama geldiği ve nerden geldiği net değildir. Ancak ilçenin yerleşik halkı olan Manavlarla bağıntılı olması şüphelidir. Halk etimolojisine göre; Yörükler hayvancılıkla uğraştığı için sebze meyve alışverişlerini Manavlardan yapmaktadır. Tarımla uğraşan yerli Manavların sebze meyve satması da akla uygundur. Anlatılanlara göre alışveriş yapan Yörükler, “*Manav hundan gat, bundan gat, manav gat!*” derken, Manavgat adı ortaya çıkmıştır.

Yörenin adının antik çağlarda bu bölgede yaşamış halklardan biri olan Luwilerin dilinde Manauwa yani “tanrıça tapınağı” olması (Karaca, 2009: 8), Manavgat adının Luwicedeki biçiminin ses dönüşümleriyle Manavgat olabileceği muhtemeldir. Bununla birlikte eşsüremli olarak Yozgat adında da karşılaşılan *gat* ekinin/adının varlığı da bir soru işareti doğurmaktadır. “*Ormanlık, kayalık ya da dağ başındaki düzlük, taraça*” gibi anlamlarda, metinlerimizde de *işde şurda gatda yāyılıP_oturu* (9/249), örneğinde olduğu gibi TTA’da *gat* sözcüğü de kullanılmaktadır. Eski Türkçeden beri kullanılan *kat* sözünün ağızlardaki biçimlerinden birisi olan “*gat*”ın Manav sözünün sonuna eklenmesi ise ovada yerleşik Manavgat için çok da muhtemel değildir.

Antalya Müzesinin eski direktörü Erten, eski piskoposluk kayıtlarına göre kadim Manava piskoposluk şehrinin Manavgat’ta bulunmasından dolayı bu yöreye anılan adın verildiğini belirtir. Ancak Tokat, Yozgat, Manavgat adlarında görülen *gad* (ekleşmiş) sözcüğünün Türkçe “*ağat*” ana kökünden türeyerek *gad, gat, kat, kada, kудay, huda, gatt* gibi biçimlerde Avrupa dillerine geçmiş bir Tanrı adı olduğunu iddia eder. Erten’e göre *kat* “yükseklik, ışık” anlamını ifade eder (Erten, 1937: 26).

Türk Dil Kurumunun ilk başkanı da olan Samih Rif’at, Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde Yozgat adının kökenini de ele aldığı makalesinde *gat* ile biten ikinci bir yer adı olarak Manavgat’ı gösterir ve *gat* adının “şehir, yurt, kale ya da set” anlamına geldiğini belirtir. Manav adını da açıklayan Rif’at, şu bilgileri verir: “*Manab asil, hanedan ve asalet manasındadır. Hatta Kırgız efsanelerinde bir Erdem Bey’in adı Manab’dır. İstanbul’da meyve satan Anadolu Türklerine manav denilmesi hiç şüphesiz bu tabirin onlar efendi, ağa tarzında bir unvan-ı taltif gibi kabul edilmesinden neş’et etmiştir.*” Bu yazıda Manavgat adının anlamının “*Hanedan Yurdu, Asil Yurt*” olduğu belirtilir (Samih Rif’at, 1923: 3).

Osmanlı döneminde Aydın Sancağı’nda ve ona bağlı İzmir kazasında Manavgadyan adında bir cemaat bulunmakta bunun yanı sıra İçel’in Anamur kazasına bağlı Manavlar Yörükleri (Perakende cemaati) de kaydedilmektedir (Halaçoğlu-IV, 2009: 1622). Manavgat adının bu cemaat(ler)e istinaden verilmiş olma ihtimali de

bulunmaktadır. Günümüz Taşeli bölgesinde Mut ilçesi sınırlarında Manavgat dağı da bulunmaktadır (Konyalı ve Yıldız, 2010: 9).

1915 yılında Teke Sancağı Genel Meclisi, Manavgat sözcüğünün kökeninin bilinmediği ve bir anlam taşımadığı gerekçesiyle değiştirilmesini ister ve Manavgat'ın nüfusunun tamamen Türklerden oluşması nedeniyle buraya *Türkili*, yine benzer sebeplerle Finike'ye de *Turanili* adının verilmesini önerir (Sarıçelik, 2020: 104). Ancak bu girişimin herhangi karşılık bulmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak; Manavgat adının Luwi dilindeki *Manauwa* sözcüğünden geldiğini söylemek ya da *Manavgadlılar* adındaki Yörük topluluğundan geldiğini söylemek makul görünmektedir.

Köklü bir geçmişe sahip olan Manavgat'ın tarihçesini Türk egemenliğinin öncesi ve sonrası esasında iki başlık altında vermek yerinde olacaktır.

1.6.2. Türk Egemenliğine Kadarki Manavgat

Manavgat, antik çağlarda Pamfilya adı verilen bölgede kurulmuştur. Bundan dolayı, Pamfilya bölgesinin tarihi aynı zamanda Manavgat'ın da tarihidir. Konyalı'ya göre Pamfilya, bir çeşit ırklar alaşımı olması sebebiyle, Küçük Asya'nın Babil Kulesi'ne benzetilebilir (Konyalı ve Yıldız, 2010: 33). Manavgat ırmağı, antik adıyla Mélas, Pamfilya'nın doğu tarafından doğal sınırını oluşturuyordu. Pamfilya'nın en önemli limanı, Eski Antalya olarak da bilinen, Side idi. Mélas ırmağının doğusuna geçildiğindeyse çorak ve ormansız Kilikya bölgesi başlardı (Texier, 2002: 474-475). Pamfilya coğrafyasının en önemli ırmakları Katarraktes (Düdensu), Kestros (Aksu), Eurymedon (Köprüçay) ve Mélas (Manavgat)'tır. Bu nehirler Pamfilya'yı üç ayrı bölgeye ayırmaktadır (Karaca, 2009: 11). Toprağının verimli olması ve su açısından zengin olması bu bölgenin sürekli farklı topluluklar tarafından işgal edilmesine neden olmuştur.

Antik dönemlerde Pamfilya'nın doğu sınırını oluşturan Manavgat bölgesi hakkında en eski yazılı kaynaklar Hitit tabletleridir. Çivi yazılı tabletlere göre Akhiyavalar'ın bu bölgede yaşadıkları ve Luvice adlı bir dilin konuşulduğu belirtilmektedir (MATSO, 2019: 28). Herodot, MÖ 1820 yılında yapılan Truva

Savaşı'ndan dönen orduların bir kısmının Pamfilya bölgesine yerleştiğini anlatır (Konyalı ve Yıldız, 2010: 33). Öncesinde Trakya'dan gelen Solymler, Termiller, Lasonyalılar ve Milyenler, burada önceden kabile ve şehirlerden oluşan bir konfederasyon meydana getirmişlerdi (Texier, 2002: 437). Hititler de yöreye gelmiş ve MÖ XIV. yüzyılın ilk yarısında Pamfilya kralı, Hitit imparatoru II. Murşili'ye tabi olmuştur (Konyalı ve Yıldız, 2010: 35). Yunanların bölgedeki kolonileştirme hareketleri sonrasında Pamfilya, Lidya kralı Crézus'a bağlandı ve bu dönemde bölge en parlak zamanını yaşamıştır. MÖ 546'da Pers kralı Cyrus'un (II. Keyhüsrev) Anadolu içlerine doğru gerçekleştirdiği istila hareketi sonucu Crézus teslim oldu. Böylelikle Pamfilya bölgesi, Pers idaresine geçmiş oldu ve bölgeye satraplar (valiler) gönderildi (Esen, 2005: 10-11). Ermenistan satrabı Kodamanos, III. Dara adıyla Pers tahtını ele geçirdiği sıralarda Makedonya kralı Büyük İskender, MÖ 334'te Pamfilya'yı ve dolayısıyla Manavgat'ı ele geçirdi. Böylelikle bölgedeki Pers hakimiyeti sona ermiş oldu (Konyalı ve Yıldız, 2010: 43). İskender'in ölümünden sonra imparatorluk, generaller arasında pay edilmiş ve MÖ 323'te General Antigonos, bölgenin hakimi olmuştur. Daha sonra bölge, MÖ 218'de Sâmi kökenli Seleukosların egemenliğine girmiştir (Karaca, 2009: 13). Günümüzde hâlâ Manavgat'ın Bucakşeyhler köyünde Seleukeia adıyla bir antik kent bulunmaktadır. MÖ 188'de bölge, Apameia Antlaşması gereği Bergama Krallığına bırakılmıştır. Hatta bu dönemde Side'yi ele geçiremeyen II. Attalos, liman ihtiyacını gidermek için kendi adıyla Attaleia (Antalya) şehrini kurmuştur. MÖ 133'te Roma Krallığına katılan bölge, MÖ 102'de Kilikya Eyaletine bağlanmıştır (Esen, 2005: 15). Roma kralı Marcus Antonious döneminde Manavgat ve çevresi Kleopatra'ya hediye edilmiştir (Konyalı ve Yıldız, 2010: 54). MS IV. yüzyılda Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması sonucu bölge, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğunun yönetimine geçti. MS 860'ta Halife Mütevekkil'in donanma komutanı Fazl b. Karin tarafından şehir ele geçirilerek Arap egemenliği dönemi başlamıştır.

Clemens Emin Bosch, bölgenin Bizans dönemine kadarki tarihî gelişimini şöyle özetler:

1- Prehistorik devir (MÖ ?-1800),

- 2- Hititler devri (MÖ1800-1200),
- 3- Lidyalılar devri (MÖ 560-546),
- 4- Persler devri (MÖ 546-334),
- 5- Makedonyalılar devri (MÖ 334-301),
- 6- Ptolemaioslar devri (MÖ301- 218)
- 7- Selevkoslar devri (MÖ 218-189),
- 8 Bergamalılar devri (MÖ188-133),
- 9- Roma eyaleti Kilikya devri (MÖ 102-36)
- 10- Amyntas devri (MÖ 36-25),
- 11- Roma İmparatorluk devri (MÖ 25- MS 284) ve
- 12- Bizans devri (Karaca, 2009: 14).

1.6.3. Türk Egemenliğinde Manavgat

1.6.3.1. Anadolu Selçukluları Dönemi

Antalya, ilk olarak Anadolu Selçuklu hükümdarı I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1207’de ele geçirilmiş ancak kısa bir süre Lusignan hâkimiyetine geçmiştir. 1214 yılında ise I. İzzeddin Keykavus tarafından ikinci ve kesin olarak Selçuklu toprağı olmuştur (Karaca, 2009: 18). Manavgat ve çevresinin Anadolu Selçukluları’na katılış tarihi ise 1225 yılını bulmuştur. Bu tarihten itibaren idarî olarak yüzlerce yıl sürecek olan Alanya Sancağı’na bağıllık bu dönemde başlar (Esen, 2005: 19).

1.6.3.2. Anadolu Beylikleri Dönemi

Anadolu Selçuklu Devleti’inin Moğolların nüfuzunun artması sonucu idarî gücü bozulmuş ve Anadolu’nun birçok yöresinde beylikler bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Buna bağılı olarak Hamidoğulları ve onların bir kolu olan Tekeoğulları, Karamanoğulları, Alaiye Beyliği ve Manavgat Emirliği gibi beylik ve emirlikler, yörenin yönetimini eline almıştır (Karaca, 2009: 22).

Bunlardan ilki Salur Beyliği'dir. 1228'de kurulduğu bilinmektedir. Manavgat ırmağından Köprüçayı'na kadar olan topraklar beyliğin sınırıdır. Köprüçayı'nın batısı Teke Beyliği'nindir (Esen, 2005: 20). Günümüzde de Salur köyü varlığını sürdürmektedir. Denilebilir ki Manavgat ırmağının batısındaki Türk nüfusunu oluşturan en etkili Oğuz boyu Salurlardır.

1227-28 yılında bölgeye gelerek Manavgat ırmağının doğusundan başlayarak Alanya ilçesinin batısı ve kuzeyde Akseki ve Gündoğmuş'a uzanan üçgende hüküm süren beylik, Oğuzların Avşar boyundan olan Şenir Beyliği'dir (Esen, 2005: 20). Böylelikle Manavgat'ın doğu topraklarında Türk nüfusunu oluşturan en etkili Oğuz boyu Avşarlardır, denilebilir.

1280'de bölge Hamitoğlu Beyliği'nin eline geçmiş ve XIV. yüzyılın başından itibaren bu beylikten ayrılarak bağımsız olan Teke Beyliği, özellikle Manavgat'ın batı topraklarında etkili olmuştur (Esen, 2005: 21).

Yine bu tarihlerde Manavgat Emirliği'nin bulunduğu ve 1360'da yarı bağımsız olduğu görülmektedir (Karaca, 2009: 23). Ancak 1361'de Kıbrıs kralı Pierre, bölgeyi ele geçirince 1361-1373 arasında bölge, Kıbrıs Latin Krallığı'na bağlı kalır (Konyalı ve Yıldız, 2010: 65).

Alanya ve Manavgat'ın doğusu bu tarihten sonra bir süre Karamanoğulları'nın yönetimine geçmiştir. Ancak bölge XIV. yüzyılın ilk yarısında Hamidoğulları, ikinci yarısında Karamanoğulları olmak üzere sık sık el değiştirmiştir (Esen, 2005: 22). Kısacası bu bölge, Osmanlı'nın eline geçene kadar Tekeoğulları, Karamanoğulları, Alaiye Beyliği, Manavgat Emirliği ve değişik zamanlarda Kıbrıs Krallığı ile Memlük Devleti'nin etkisi ve yönetimi altında kalmıştır (Karaca, 2009: 24).

1.6.3.3. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid, 1391'de Antalya üzerine sefer düzenleyerek şehri ele geçirir. Bu tarihlerde Manavgat'ın batısı Osmanlı egemenliğine geçmiştir. Ankara savaşından sonra bölgenin bir kısmı elden çıkmış ancak II. Murad zamanında yeniden fethedilmiştir (Karaca, 2009: 25). Manavgat'ın doğusunun Alanya ile birlikte Osmanlı'ya katılması Kıbrıs'ın fethiyle olmuştur. Alanya, II. Selim

tarafından ele geçirilene kadar Anadolu Eyaleti'nin bir livası olarak kalmıştır (Konyalı ve Yıldız, 2010: 98). Bir ara bağımsız sancak olarak sancakbeyi de atanan Manavgat, 1522 yılında *Alâiyye maa Manavgâd* adıyla Alaiye ile birleştirilerek ikisi bir sancak hâline getirilmiş ve Anadolu Eyaleti'ne bağlanmıştır. Kıbrıs'ın 1572'de fethinden sonra Alaiye Sancağı ve ona bağlı Manavgat kazası, yeni kurulan Kıbrıs Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır. XVI. yüzyılda Manavgat kazası, Manavgat, Akçahisar ve Atabey nahiyelerinden oluşmaktadır (Yörük, 2019: 152- 155).

Tarihte Manavgat adı, Manavgat ırmağının batısı için kullanılmaktaydı. XV. ve XVI. yüzyıllarda idarî sistemde bir kaza olarak geçen Manavgat'ın sınırları Köprüçay ile Manavgat ırmağının arasındadır ve kuzeyde Beyşehir ile Hamid Sancağı sınırında son bulur. 1571 tarihli bir mühimme defterinde de Düşenbe kazası geçer. 1601-1602 tarihli avarız defterinde Manavgat ırmağının doğusu Düşenbe olarak kaydedilmiştir. 1896'da Alaiye kazası, merkez nahiyesinin dışında Manavgat ve Düşenbe nahiyesinden oluşmaktadır (Karaca, 2009: 43-44). Halk içinde hâlâ ırmağın doğusuna Düşenbe sözünden gelen Turşamba, batısına ise Çarşamba denilmektedir. Eskiden Düşenbe tarafında Yörüklerin, Çarşamba tarafında ise yerleşik Manavların yaşadığı belirtilmektedir. Bu adlandırma muhtemelen alışveriş için pazarların hangi günde kurulduğuyla alakalıdır. Farsça bir sözcük olan Düşenbe, “ikinci gün”; Çarşamba ise “dördüncü gün” anlamına gelmektedir. Manavgat'taki Düşenbe ile Tacikistan'ın başkenti Duşenbe'yle bir bağlantı olup olmadığı da Tacikistan büyükelçisi tarafından araştırılsa da bir sonuca varılamamıştır (Uslu, 2015: 33).

Manavgat'ın toplumsal geçmişine ilişkin tarihî veriler de bulunmaktadır. Bilindiği gibi, Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılın ortalarından itibaren medrese öğrencilerinin önemli bir rol oynadığı Suhte ayaklanmalarıyla uğraşmıştır. Ekonomik sebeplerle çıkan bu ayaklanmaların en yoğun olduğu bölgelerden birisi de Alaiye Sancağı ve ona bağlı Manavgat kazası olmuştur (Karaca, 2009: 30). Manavgat'ta Suhte ve Celâli olaylarının XVII. yüzyılın başlarına kadar etkili olduğu görülmektedir (Yörük, 2019: 159).

Bölge, 1604-1632 arasında bir süre Karaman Eyaleti'ne bağlansa da 1632'den itibaren tekrar Kıbrıs'a bırakılmıştır. XIX. yüzyılın başlarından Adana Eyaleti'ne

bağlanan bölge, 1846'dan sonra Konya Vilayet'ine bağlanmasının ardından 1868'de Teke Sancağı'na bağlı bir kaza olmuştur. (Karaca, 2009: 45-46). Bu tarihte Alaiye kazasının Düşenbîh ve Manavgat olmak üzere iki nahiyesi bulunmaktaydı (Konyalı ve Yıldız, 2010: 112). Bu iki nahiye günümüz Manavgat'ının sınırlarını oluşturmaktadır. Konya Vilayeti'ne bağlı Teke Sancağı, 12 Mart 1914 tarihinde bağımsız bir sancak hâline getirildi. Böylece sancak içinde yine aynı yıl içinde Korkuteli, Finike ve Manavgat adlarıyla üç yeni kaza oluşturuldu (Sarıçelik, 2020: 108). Manavgat'ın ilk kaymakamı ise 1914'te atanıp 1915'te görevinden el çektirilen Emin Şükrü Bey olmuştur (Yıldız ve Öz, 2020: 248). I. Dünya Savaşı sırasında 8 Ekim 1919 tarihinde Manavgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulduğu bilinmektedir. 2 Ekim 1920'de Konya'da başlayan Delibaş İsyanı'nın 6 Ekim'de bastırılmasının ardından 13 Ekim'de Manavgat'ta da hükûmete karşı isyan başlamış ve kısa süre içerisinde bastırılmıştır. Sorumlulardan yakalananlar İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmış ve çeşitli cezalara çarptırılmıştır. I. Dünya Savaşı'nda bölge İtalyanlar tarafından işgal edilse de Anadolu'daki diğer işgal edilen bölgelerde görülen savaş ortamı yaşanmamıştır. Yaklaşık iki yıl süren İtalyan işgali 1921 yılı ortalarında sona ermiştir (Esen, 2005: 35-39).

1.6.3.4. Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nde Manavgat

Evliyâ Çelebi, ünlü Seyahatnâmesi'nde Manavgat halkını pek de iyi anlatmaz. Teke toprağındaki Karahisar nahiyesinden bir saatlik yol gidip Fil deresini atla geçtiğini söyleyen Çelebi'ye göre burası Manavgat sınırındır ancak kime sorsalar hepsi “*Manavgat'ı bilmeziz.*” demişlerdir. Yazara göre Manavgatlılar “*Acayip haramzâde kavimdir.*” Çelebi, Manavgat dağlarında çokça kaplan olduğunu, hatta iki kaplanın dövüşerek birbirlerini öldürmesi sonucu yanındaki kişilerle birlikte kaplanların derilerini yüzdüklerini, bu sayede iki kaplan derisi sahibi olduğunu anlatır ve “*Bu Manavgat kavmi, kaplanlarından melunlardır.*” der. Buradan dokuz saatlik yolun ardından Yonmataş Köyü diye bilinen seksen evli bir Etrâk köyünde misafir olur. Çelebi, bu köylülerin de “*Manavgatlı değiliz.*” diye inkâr ettiklerini ancak gerçek Manavgat sınırında ve Alâiye Sancağı hükmünde olduğunu söyler. Bu köyden kalkıp Sarısu nehrine gelen Çelebi, ardından beş saatlik yol giderek büyük Manavgat nehrine ulaşır. Nehrin kaynağının Seydişehir ve Alaiye dağları olduğunu belirten Çelebi,

Manavgat'ın Alâiye Sancağı toprağında kırk bir parça köyden oluşan bir subaşılık olduğunu belirtir. Evliyâ Çelebi, Manavgat'tayken bir savaş olduğundan bahsederek Karpuzlu nehri kenarında on yedi şehidin cenaze namazını kıldıklarını söyler. Karpuzlu nehrini atlarla geçen Çelebi, buradan Alanya tarafına gider (Kahraman, 2011: 317-319).

16.3.5. Cumhuriyet Döneminde Manavgat

Antalya Sancağı Cumhuriyet'in ilanından sonra 1923 yılında vilayet yapılmış ve Manavgat, Merkez, Beşkonak ve Taşagöl nahiyesine ayrılmıştır (Esen, 2005: 40). Cumhuriyet'in ilk kaymakamları Lütfi Bey ve Avni Refik Bey olmuştur (MATAB, 2004: 55). “Yıldızların Altında” şiiiriyle tanınan Ömer Bedreddin Uşaklı, Cumhuriyet dönemi Manavgat'ının ilk kaymakamlarındandır ve 1928'de göreve başlamıştır. İlk belediye başkanı da Emin Güneylioğlu olsa gerektir (Konyalı ve Yıldız, 2010: 253-261). Cumhuriyet'in Manavgat'taki ilk büyük göstergesi, halk arasında Sarı Köprü olarak bilinen, Manavgat ırmağı üzerinde bulunan tarihî demir köprüdür. Köprü'nün sondaj projesini Macar mühendis Nedovski, montajını ve kontrol mühendisliğini yine bir Macar olan inşaat mühendisi Govaj yapmıştır. 1936'da köprüyü yapan ise Alman Grupp firmasıdır (MATAB, 2004: 56). Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Manavgat hakkındaki bir diğer önemli proje ise Konya Çumra'dan başlayarak bir demiryolu yapılması ve demiryolunun sonunda Manavgat'a bir de liman yapılarak dış ticaretin arttırılmasına dönüktür. Gazi Mustafa Kemal'in başkanlığındaki İcra Vekilleri Heyetinin 8.10.1930 tarihli toplantısında tasvip ve kabul olunan bu ileri görüşlü karar günümüze kadar uygulanamamıştır (Yıldız ve Öz, 2020: 143-146). Günümüz Manavgat'ının idarî görünümü şu şekildedir: 2019 yılında yapılan yerel seçimlerde belediye başkanı Şükrü Sözen olmuştur. 2020 yılı için mevcut Manavgat kaymakamı ise Dr. Mustafa Yiğit'tir.

1.7. Bölgenin Etnik Yapısı

Tarihî olarak “bütün kabilelerin memleketi” anlamına gelen Pamfilya (Texier, 2002: 437) coğrafyasında yerleşen günümüz Manavgat'ının esas halkını Yörükler,

Manavlar ve özellikle 1960’lardan sonra önemli bir kısmı yerleşik hayata geçmiş Yörükler oluşturmaktadır. Ancak XV. ve XVI. yüzyıllardaki tahrir defterlerine göre bu yüzyıllarda az sayıda Arap zümrenin (69 kişi) Manavgat’a yerleştirildiği görülür (Karaca, 2009: 122). Ancak günümüzde, Osmanlı döneminde getirilen Afro-Türkler (Türkleşmiş Afrikalılar) dâhil olmak üzere halkın dili Türkçedir. Manavlar ya da Yörükler, Türkçeden başka bir dili anadil olarak bilmemektedir. Kaynaklarımızın “*manavlar burdā gâlanlar, öteki yaylaya gedenlere yörükler demişler, onnar malçılıkla öraşıyomuş*” 15/139 örneğinde görüldüğü üzere “*yaylaya çıkmayıp, Manavgat’ta kalan insanlar*” Manav olarak adlandırılmıştır. Günümüz kabullerine göre Manavlarla Yörüklerin etnik olarak hiçbir farkı yoktur (Sümer, 1999: 194). Farklılık sosyolojiktir, yaşama biçiminden kaynaklanmaktadır. Yerleşik hayata geçmeyle Manavlaştıklarını belirten Yörükler de bulunmaktadır (24/104).

“*Yörüğün yörümeyeni*” olarak da ifade edilen Manav sözünün kökeniyle ilgili ortaklaşmış bir açıklama bulunmamaktadır. İzmit’te yaşayan Manavlar’ın etnik ve kültürel yapısına dair hacimli bir çalışma hazırlayan Aktaş, Manav sözünün Türkçe kaynaklı olduğunu düşünür. Bu sözcüğün Kazak ve Kırgız Türkçelerinde “ağa, bey” anlamına gelen *manap* sözcüğü ile Sahacadaki “gütmek” anlamında kullanılan *manaa*-fiilinden geldiği varsayımıyla hareket eder ve pek çok araştırmacının Manav sözcüğünün, *Manap* ve *Manaa*- ile ilişkili olduğunu düşündüğünü belirtir. Hatta yazar, “*Eski Türkçede ‘v’ sesinin olmamasından dolayı, ‘Manap’ sözcüğündeki ‘p’ ve ‘Manag’ sözcüğündeki ‘g’ sesinin yumuşayarak ‘Manav’ sözcüğünün ortaya çıktığı düşünülmektedir.*” (Aktaş, 2016: 57-59) demektedir. Ancak yazarın bu görüşlerine aşağıda açıklanacak sebeplerden dolayı ihtiyatlı yaklaşmak gerekir.

Eski Türkçede *manap*, *manaa*- ve türevlerine rastlanılmamaktadır. Yazar, Arapça kökenli bir sözcükle (*manap*), Moğolca kökenli bir sözcüğü (*manaa*-) birbirine karıştırmış görünmektedir. Ancak Manavlar hakkında yapılan çalışmalarda bu görüşün sıkça tekrar edilmesinden dolayı düzeltmekte fayda bulunmaktadır (Bkz. Aktaş, 2016: 57-59, Konyalı ve Yıldız, 2010: 8, Yıldız ve Öz, 2020: 147-150).

Kazak Dilindeki Arapça ve Farsça Sözlerin Anlatmalı Sözlüğü’nde Kazakçada “*zengin kabile temsilcisi ve onun soyundan gelenler*” anlamıyla *manap* şeklinde

kullanılan sözün Arapça *manaf* [مناف] sözünden Farsçaya *manab* [مناب] olarak geçtiği belirtilir (Mamırbekova, 2017: 354). Arapçadaki “uzun, yüksek, şerefli” gibi anlamlara da gelen *manaf/menaf* sözünün yaşadığı -f>-b>-p değişmesiyle Kazakça ve Kırgızcadaki ortak söz ortaya çıkmıştır. Akmatalliev başkanlığında hazırlanan Kırgız Dilinin Anlatmalı Sözlüğü’nde *manap* sözüne şu anlamlar verilmektedir: “1. İslam dinine kadar Arapların taptığı putlardan birinin adı. 2. Kabile/halk yöneticisi, başkanı” (Akmatalliev, 2015: 193). Ünlü Kırgız Sözlüğü adlı eserin yazarı K. K. Yudahin ise *manap* sözünü “ağa, bey (Kırgız feodal kabilelik üst tabakasının mümessili)” olarak açıklamaktadır (Yudahin, 1998: 551).

Çeşitli çalışmalarda *manav* sözüyle ilişkilendirilen Sahaca (Yakutça) *manaa*-fiili “gütmek” anlamına gelir (Vasiliev, 1995: 104). Ancak Kazakça ve Kırgızcadaki *manap* sözcüğüyle hiçbir köken ve anlam bağı bulunmamaktadır. *Manap*, Arapçadan Farsçaya oradan da Kazak ve Kırgız dillerine geçmiştir. *Manaa*- ise, Moğolcada “beklemek, nöbet tutmak, gütmek, korumak” gibi anlamlara sahip olan *mana*- fiilinden gelmektedir (Lessing, 2003: 820). Hakaşcadaki “korumak, saklamak” anlamındaki *mala*-, yine benzer bir anlam taşıyan *manna*- fiilleri de bu Moğolca kökle bağlantılıdır (Arıkoğlu, 2005: 288-289). Tuvacadaki “gütme, bekleme” anlamına gelen *manag* (Arıkoğlu ve Kuular, 2003: 75) sözünün kaynağı da Moğolca *manah*’tır.

Tarihî yer adları da bölgenin etnik yapısına ışık tutmaktadır. XV. ve XVI. yüzyıllarda Manavgat ırmağının doğusunda Ahmetler, Hacısalı, Karacalar, Kızılağaç, Kızılot, Kepez ve Seydiler gibi köylerin bulunduğu yerde Çöngere¹ nahiyesi bulunmaktaydı (Karaca, 2009: 43). Çöngere ismi ise Moğol ordusunda “sol kol” olarak bilinen Çungarlarla bağlantılıdır. Orta Çağ’da Moğolların bir kısmı Köseadağ Savaşı’ndan sonra Anadolu’ya gelerek daha çok Orta Anadolu’ya yerleşmiş, Türkmen boylarının yanında yaşamış ve büyük bir kısmı tamamen asimile olmuşlardır. Köseadağ Savaşından itibaren Anadolu’da Yörük olarak varlıklarını sürdüren ve Türkleşip Müslümanlaşarak Tatar ve Kara Tatar adını almış olan Çungar topluluklarının bir kısmı, Timur tarafından eski yurtlarına gönderilirken, bir kısmı da Çelebi Mehmed tarafından Balkanlara sürülmüştür. Fakat tarihî kaynaklarda özellikle Orta

¹ Bu adın *Çungara* ya da *Çongara* olarak okunması da makuldür. Günümüzde de Doğu Türkistan bölgesinin kuzeyi *Çungarya* olarak bilinmektedir.

Anadolu’da nüfuslarını korumayı başarabildikleri görülmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki Çungar, Çunkar, Çonkar ya da Çonkara adlarıyla yaşayan topluluklar Çungarların bakiyeleridir (Gülten, 2017: 53-61). Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere, Moğol kökenli Çungarlar sadece Orta Anadolu’ya değil, Manavgat’a da gelerek yerleşmiş ve yaşadıkları yer, kendi adlarıyla nahiyelik özelliği kazanmıştır. Hatta derlediğimiz metinlerde geçen, Gündoğdu’da yerleşik halkın Tataristan’dan geldiğini belirten (9/122) rivayetin Müslümanlaşan Çungarlarla bağının olması mümkündür. Ancak bu rivayet, alanın uzmanları tarafından incelenerek doğru olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

Halaçoğlu’nun yaptığı araştırmalar neticesinde 1453-1650 yılları arasında Manavgat kazasında şu Oğuz boylarının kayda geçirildiği görülmektedir: Acaranlı cemaati (Varsak), Alaiye Yörükleri cemaati (Beğdili), Eski Yörük cemaati (Varsak), Gencik Yörükleri cemaati (Varsak), Kara Hacılı cemaati (Bayındır), Kızıldağ Yörükleri cemaati (Varsak), Salur cemaati (Salur), Sarılar cemaati (Varsak), Söyleşe (Sürmeşe?) cemaati (Varsak), Sunca Hacı ve Demürciler Cemaati (Varsak), Şeyhli cemaati (Beğdili), Varsak cemaati (Varsak), Zekeriyalı cemaati (Varsak). Bu yıllar arasında Üçoklar’a bağlı bir Oğuz boyu olan Varsaklar’ın nüfus yapısında önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir (Halaçoğlu, 2009).

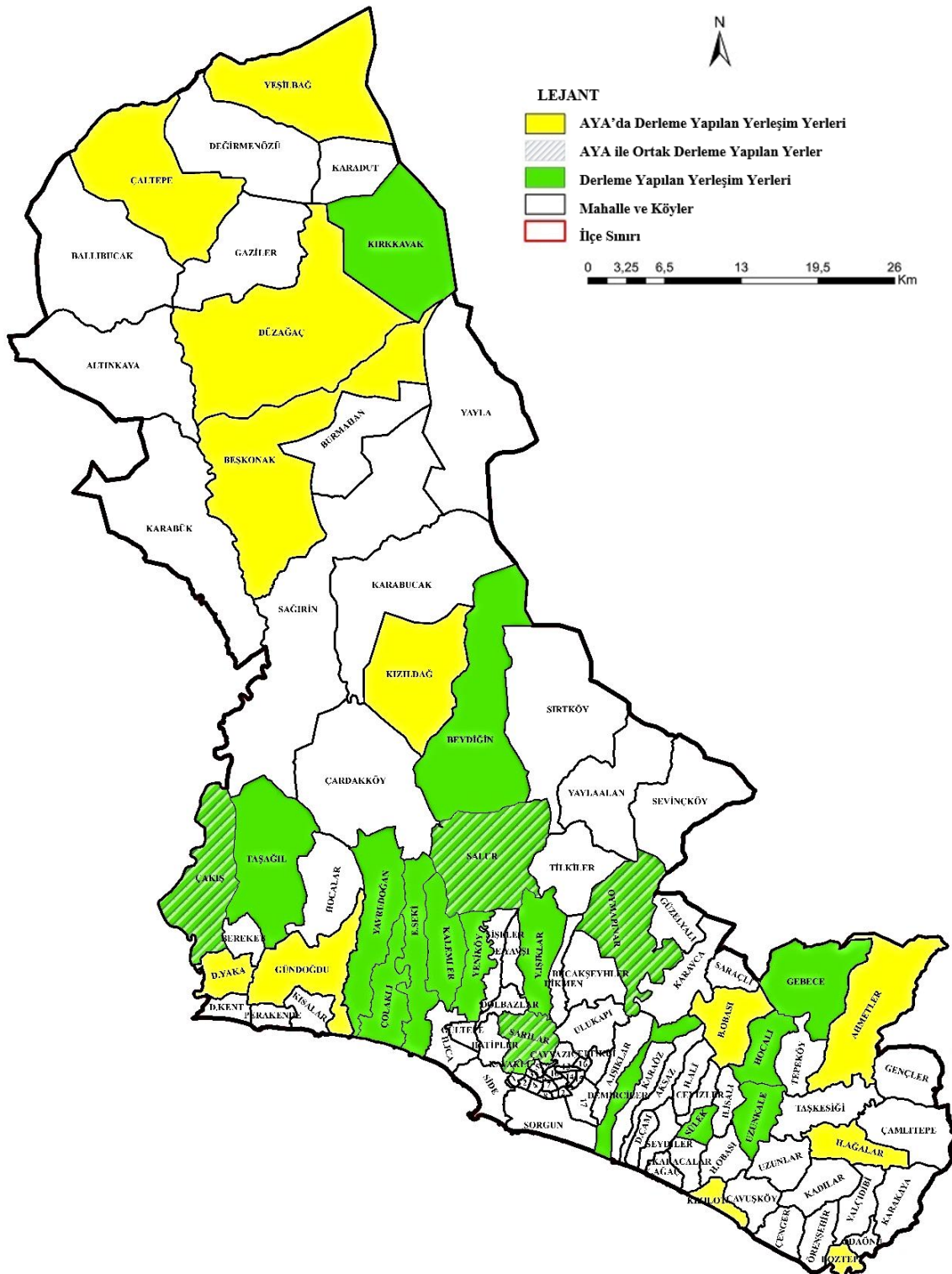
Günümüzde de Manavgat’ın birçok köyünde Yörükler bulunmaktadır. Fettahoğulları (Fettahlı), Manavgat EskiYörüğü olarak da bilinir. Eskiden belde olan Gündoğdu’nun kurucularıdır ve Gündoğdu’nun önceki adı Fettahlı’dır. Yine Çolaklı Yörüklerinin adıyla Çolaklı mahallesi bulunmaktadır. Manavgat’a bağlı köylere yerleşen diğer Yörük gruplarını şöyle sıralamak mümkündür: Aşağı Işıklar (Hasankeyalı), Belenobası (Saraçlı), Bereket (Honamlı), Beydiğin (Camızlı, Serdaroğulları), Boztepe (Çakallar), Bucakşeyhler (Bozahmetli, Curalar, Delioğlan, Sarıimamlı), Cevizler (Hocalı), Çardak (Solaklı, Eskihacılar), Çakış (Fettahlı, Honamlı), Çolaklı (Akkoyunlu, Camızlı, Çolaklı, EskiYörük, Honamlı, Karakoyunlu), Değirmenli (Çakallar, Delioğlan, Sarıimamlı, Sarıomarlı), Demirciler (Bekirli), Denizyaka (İlarma, Say), Doğançam (Bekirli), Dolbazlar (Hasankeyalı), Evrenseki (Hacieseler), Gençler (Kürtler), Gündoğdu (Fettahlı), Hacıalı (Sülekli), Hacısalı (Hacısalı), Hacıobası (Hacıobalı), Halitağalar (Kürtler, Senirli), Hatipler

(Hasankeyalı, Kızılağaç), Hocalar (Fettahlı), Hocalı (Hocalı, Horasan), Kalemler (Fettahlı), Karacalar (Sınıklı, Sülekli), Karakaya (Çakallı), Karaöz (Bekirli/Akbaş), Kemer (Camızlı, Hasankeyalı, İdrisli), Kısalar (Fettahlı), Kızılağaç (Kızılağaçlı), Kızılot (Avşarlı, Çakallar, Kızılot), Oymapınar (İdrisli), Perakende (Hacıpınarı), Salur (Salur, Göğü), Saraçlı (Saraçlı), Sevinç (Bozahmetli), Sırtköy (Dağlı), Side (Camızlı, Hasankeyalı, İdrisli), Sülek (Sınıklı, Sülekli), Taşağıl (Adıgüzeller, Bekirli, Çoşlu, Honamlı, Karaevli, Karakoyunlu, Ötkünlü, Solaklı), Tepeköy (Hocalı), Ulukapı (Sülekli, Sınıklı), Yavrudoğan (Bozahmetli, Karakoyunlu), Yukarı Işıklar (Hasankeyalı, İdrisli).

1.8. İncelenen Yerleşim Yerleri ve Yörük Toplulukları Hakkında

Büyükşehir Belediye Yasası'nın 2012 yılında değiştirilmesi sonucu Manavgat'ta, diğer büyükşehirlerde de olduğu gibi, köy ve beldelerin tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür (Dinç, 2020: 236). Ancak çalışmamızda kolaylık olması adına köyler köy olarak, beldeler ise mahalle olarak verilmiştir. Yerleşik Türkmenler olan Manavlar dışında kimi Yörük topluluklarının belirli bir köyü olmadığı ya da olsa bile farklı köylerde yaşadığı için bu topluluklar hakkında da bilgi vermek gerekli görülmüştür. Yörüklerin önemli bir sosyolojik unsur olduğu Manavgat bölgesinde yerleşik hayata geçişin Gazipaşa ve Alanya bölgelerine göre daha önce başlamış olduğu görülmektedir. 1960'lı yıllarda Türkiye'de araştırmalarda bulunan Jean Paul Roux'a göre Manavgattaki başlıca Yörük aşiretleri Mısırlar, Kürtler, İdrisliler, Bekirliler, Boz Ahmetliler, Kepezsağırinliler'dir (Roux, 1999: 617). Kürtler adının etnik Kürtlük ile bağlantısı olmayıp Doğu Anadolu bölgesinde uzun bir süre zorunlu iskâna tabi tutulan ve bazıları Kürtleşen Karakoyunlu Türkmen oymaklarını veya Kürt bölgesinden göç etmelerinden dolayı bu adla anılan Türkmen obalarını karşılayan bir sözcük olarak kullanılagelmiştir (Konyalı ve Yıldız, 2010: 213). Metinlerde Kürtler (9. metin) ile ya da Çerkezler (26. metin) ile akrabalık bağı olduğunu belirtenler bulunmaktadır. Ancak anılan sebeple bunların etnik bir farklılık bildirmediği aksine göç yollarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Doğu

Anadolu'dan gelenlere Kürt, Kafkasya üzerinden gelenlere Çerkez denilmiş olmalıdır.²

Harita 2: Derleme Yapılan Yerleşim Yerleri Haritası (Hazırlayan: Furkan AĞSAKAL)

1.8.1. Derleme Yapılan Yerleşim Yerleri Hakkında

Beydiğin: Manavgat'ın 34 km kuzeyinde bulunan bu köy, Alaaddin Keykubat'ın Alanya'yı almasından sonra Kesikbelen'in güvenliğini sağlamak amacıyla Oğuzların Beydilli boyu tarafından 1230-1232 yılları arasında kurulmuştur. Köyün adı da bu Oğuz boyundan gelmektedir. Manavgat'ın her sokakta yolu olan tek köyüdür ve planlı bir yerleşmeye sahiptir (Şimşek, 2013: 80-81). Beydiğin köyü yakınlarındaki Kargı Han adlı kervansaray, önemli tarihî eserlerdendir. İlk metin Beydiğin köyünden derlenmiştir.

Çolaklı: Kurucuları Çolaklı Yörükleridir. Eskiden belde olan bu mahalle, Manavgat'ın Antalya yolunda, 12 km batısında bulunmaktadır. Çolaklıda yaşayan halkın çoğunluğu Avşar boyundandır. Oğuz boylarından Karakoyunlu, İğdir, Bozahmetli, Sarıkeçili gibi diğer Yörük ve Türkmenler de mevcuttur (Kırtı, 2006: 14). 1989 tarihinde belde belediyesi olan Çolaklı, artık mahalle hüviyetindedir. 2. ve 3. metinler Çolaklı'dan derlenmiştir.

Demirciler: Manavgat'a uzaklığı yaklaşık 6 km'dir. Kürcüler mahallesiyle birlikte tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomisi bulunmaktadır (Şimşek, 2013: 85). 4. metin Demirciler köyünden derlense de Sürekli Yörüklerini temsil eder.

Gebece: Manavgat'a yaklaşık 28 km uzaklıkta bulunan ve Toros dağlarının yamaçlarına kurulan Gebece köyünün Mahrumçalı ve Karaaliler mahalleleri bulunmaktadır (Şimşek, 2013: 87). Genel olarak Manav yerleşmesidir. 5. ve 6. metinler Gebece köyünden derlenmiştir.

Hocalı: Miryakefalon Savaşı'ndan sonra Horasan'dan gelen Türkmenler tarafından kurulan köy, adını kurucusu Emrulah Efendi'nin oğlu Hoca Ali'den

² Bu adlandırmalar diğer Türk topluluklarında girift bir yapı arz eder. Örnekleme gerekirse; Kazak halkı, Ulı, Orta ve Kişi Jüz olmak üzere jüzlerin (boylar birliğinin) birleşiminden oluşmaktadır. Kazak jüzlerinin ne zaman ortaya çıktığı kesin olmasa da XV.-XVI. yüzyıllar arasında kalıplaşan boylar (ruwlar) birliği olarak düşünülmektedir. Kazak halkını oluşturan boylardan birisi olan Kıpşaktar "Kıpçaklar" Orta jüzün üçüncü sırasında yer alır. Bilindiği gibi, Kıpçak adı, günümüzde Kazak, Kırgız, Tatar, Başkurt gibi Türk topluluklarının da genel adıdır. Manavgat yöresinde adı anılan Çerkezler gibi Kazakların Kişi Jüz içinde Bayulı neslinin altında yer alan Şerkeş boyu bulunur. Bu boyun diğer adları Serkeş ve Çerkeş'tir (Argınbayev, Mukanov ve Vostrov, 2000: 15-187-394). Bu adlandırmanın eski Türk boyu Türkeşler ile bağlantısı da bulunabilir ama her halükârda, Manavgat'ta da olduğu gibi, Türk kökenlidir.

almıştır. Hoca Ali adının kısalmasıyla Hocalı olmuştur. Köyün Yarbaşı ve Kale mahalleleri bulunmaktadır (Şimşek, 2013: 89). Manavgat merkezine yaklaşık 20 km uzaklıktadır. 7. metin Hocalı köyünden derlenmiştir.

Kalemler: Evrenseki'nin üstünde yer alan bir köydür. Bıçkıcılar ve Çarklılar mahallelerinden oluşan köy, Manavgat'a 14 km uzaklıktadır (Şimşek, 2013: 89). Rivayete göre köyün eski adı Kalanlar imiş. Büyük bir salgının (ölet) ardından kalanlar tarafından kurulmuştur. 8. metin Kalemler köyünden fakat Saraçlı Yörüklerinden derlenmiştir.

Kavaklı: Manavgat merkezinde yer alan bir mahalledir. 9. metin Kavaklı mahallesinden derlense de Bozahmetli Yörüklerini temsil etmektedir.

Kemer: Side beldesine bağlı bir mahalle idi. Eski Yörük yerleşimidir. Adını Roma döneminde yapılmış su kemerlerinden alır. 10., 11. ve 12. metinler buradan derlenmiştir.

Oymapınar: Eski adı Homa olan bu mahalle, eskiden belde idi. Manavgat'ın 17 km kuzeyinde ve Manavgat ırmağının kaynağına yakın olan Fatmalar dağına giden yolun üzerindedir. Side'ye su götüren Roma kemerleri bu yerin içinden geçer (Konyalı ve Yıldız, 2010: 143). Genelde İdrisli Yörükleri buraya yerleşmiştir. Oymapınar'dan Yörük ve Manav ağzını temsilen iki metin (13. ve 14.) derlenmiştir.

Salur: Manavgat'ın yaklaşık 20 km kuzeyinde yerleşen bu köyün Salur, Yalamutlu, Göğü ve Kabacağa mahalleleri bulunmaktaydı (Konyalı ve Yıldız, 2010: 144). Oğuzlar'ın Salur boyu tarafından kurulan köy, Manavgat'ın en eski Türk yerleşimlerindendir. XIII. yüzyılda bölgede kurulan Salur Beyliği'nin bakiyesidir. Manavgat, Kumluca ve Elmalı'da olmak üzere Antalya'da Salur adında 3 yerleşim yeri bulunmaktadır. Salurlu ve Göğü Yörüklerinin yaşadığı köyden derlenen 15. metin Salur boyunu temsil etmektedir.

Sarılar: Manavgat'ın 5 km kuzeyindeki bu yerleşim yeri, merkez mahalledir. Sarı iki kardeş tarafından kurulduğu için bu adı aldığı rivayet edilir (Konyalı ve Yıldız, 2010: 145-146). Ancak XX. yüzyılın başında Diyarbakır'ın batısından itibaren güneyde Musul, Halep ve İskenderun'a yayılan alanda Sarılar Türkmen aşiretinin

bulunması (Fraylıç ve Ravling, 2008: 65-66), bu adlandırmanın bir etnotoponim olduğunu düşündürmektedir. 1999'da kurulan Sarılar Belediyesi (MATAB, 2004: 300), 2012'den sonra mahalleye dönüştürülmüştür. 16. ve 17. metinler Sarılar'dan derlense de ikinci metin Bozahmetli Yörüklerini temsil etmektedir.

Taşağıl: Eskiden belde olan bu mahalleye bağlı birçok köy bulunmaktaydı. 1973 yılında kurulan Taşağıl belediyesine bağlı mahalleler şunlardı: Cumhuriyet, Hacı Hatip, Mihrap, Karaevli, Yörük Bekirler (MATAB, 2004: 297). 18. ve 19. metinler Taşağıl bölgesinden derlenmiştir.

Taşağıl bölgesi sınırları içinde yer alan köylerden birisi **Çakış**'tır ve Aspendos'un ve Köprüçay'ın sağ tarafında yer alır (Konyalı ve Yıldız, 2010: 131). Manavgat'a 34 km batısında yer alan köyün Ötkünlü, Boğaz ve Yeniköy mahalleleri bulunmaktaydı. XIX. yüzyılın sonlarına doğru kurulan köyün adının kuzeydoğusundaki Çakıllı boğazından geldiği düşünülmektedir (Şimşek, 2013: 82).

Kırkavak köyü ise Manavgat merkezine 96 km uzaklıktadır ve Taşağıl bölgesinde yer alır. Kavak ağaçlarının çokluğu sebebiyle bu adı almıştır.

Ulukapı: Manavgat merkezinde yer alan bir köydür. Ulukapı'ya bağlı Sülekli Yörüklerinin oturduğu Sülek mahallesi bulunmaktadır. Manavgat'ta ayrıca bu adla ayrı bir köy de bulunmaktadır. 20. metin buradan derlenmiştir.

Uzunkale: İlçe merkezine uzaklığı 25 km olan bu köy, adını içindeki tarihî yapıdan almaktadır. Köyün sakinleri Yörüklerdir. 2004 yılında Hacıobası köyünün bir mahallesiye ayrılarak ayrı bir köy olmuştur. Hacısalı Yörüklerinin yoğun olarak yaşadığı bir bölgedir. 21. metin buradan derlenmiştir.

Yavrudoğan: Manavgat'ın 17 km batısında bulunan bu köyün eski adı Peri-Zeyve idi. Zeyve adının *zaviye* adından geldiği, mahalledeki yatacının adının Pîrî Dede olduğu düşünülmektedir (Konyalı ve Yıldız, 2010: 161). Yoğunlukla Karakoyunlu ve Bozahmetli Yörükleri yerleşiktir. 22. metin Manav ağzını, 23. metin ise Karakoyunlu Yörük ağzını temsil etmektedir.

Yeniköy: Şişeler köyünden ayrılarak kurulmuştur. Manavgat'a yaklaşık 10 km uzaklıktadır. 24. ve 25. metinler Yeniköy köyünden derlenmiştir. Köyden derlenen ikinci metin Saraçlı Yörüklerini temsil etmektedir.

Yukarı Işıklar: Manavgat'ın yaklaşık 11 km kuzeyindedir. Çubukin ve Kayışdam olmak üzere iki mahallesi bulunmaktaydı (Konyalı ve Yıldız, 2010: 160-161). Anlatılanlara göre köy Hasan Kâhya, Ömer Kâhya denilen iki kişi tarafından Heseler Tepesi ve İbiş Beleni adı verilen yerde kurulmuştur (Şimşek, 2013: 99). Yukarı Işıklar köyünden 26. ve 27. metinler derlenmiş olup ilk metin Camızlı Yörüklerini sonuncu metin Hasankiyalı Yörüklerini temsil etmektedir.

1.8.2. Derleme Yapılan Yörük Toplulukları Hakkında

Bozahmetli: Kökleri Karakoyunlu ve Hacısalı Aşireti'ne dayanan bu aşiret, Oğuzların Yıva boyundandır. Bozahmetli Yörük aşireti, Cumhuriyet öncesi dönemde Düşenbe nahiyesinin 14. sıradaki köyü olarak, günümüzdeki adıyla, Külçüler köyünün Kabapelit mevkinde kurulmuştur (Uslu, 2015: 34-36). Bucakşeyhler, Yavrudoğan köylerinde yerleşiklerdir. Sarılar ve Ilıca'da da Bozahmetli Yörükleri bulunmaktadır.

Camızlı: Manavgat'ın Beydiğin, Çolaklı ve Kemer gibi bölgelerinde yerleşik olan bir konargöçer topluluğudur (Seyirci, 2000: 62).

Çolaklı: Cumhuriyet'in ilk yıllarında yazları Akşehir'in Ketenlik bölgesinde, kışları Çolaklı'da konaklamaktaydılar. Yarı göçebe, çiftçi ve koyuncu olan Çolaklı Yörükleri (Çınar, 2016: 89), sonradan yerleşik hayata geçerek Çolaklı mahallesine adları verilmiştir.

Hacısalı: Adana ve Antalya arasında halen mevcut bir Yörük topluluğudur (Konyalı ve Yıldız, 2010: 212). Manavgat'ta Hacısalı adıyla bir köy de bulunmaktadır. Teke yöresi konargöçerlerinden Ecevidli aşiretinin bir obasıdır. Teke yöresine Manavgat tarafından gelen Hacısalı Yörükleri Antalya civarında da yerleşiktir (Ak, 2012: 21-29). Cumhuriyet'in ilk yıllarında yazları Bozkır'ın Sülle

yaylasına çıkıp kışın Manavgat'ın Gebece, Hocalar, Hacıobası köylerine inerlerdi (Çınar, 2016: 90).

Hasankiyalı~Hasankeyalı: Manavgat içerisinde Aşağı Işıklar, Dolbazlar, Hatipler, Kemer ve Yukarı Işıklar köylerine yerleşmiş bir Yörük topluluğudur (Seyirci, 2000: 62).

Honamlı: Honamlı Yörükleri, arşiv belgelerinde çoğunlukla Saçkaralı Yörükleri ile beraber anılmaktadır. XX. yüzyılın başlarında Antalya ve Serik çevresinde bulunan Honamlıların Ötkünlü obasının bir kısmı Taşağıl bölgesine yerleşmiştir. Ayrıca Çakış, Bereket ve Çolaklı'ya da gelip yerleşmişlerdir (Ak, 2012: 29-31). Adı Güzelli, Ötkünlü, Karaevli, Çavuşlu (Çoşlu), Hacı Celili gibi obaları bulunmaktaydı (Çınar, 2016: 89). Honamlı Yörüklerinin bir kısmı Isparta'daki Sindel yaylasına çıkarlar.

İdrisli~İdirizli: Günümüzde Oymapınar (Homa) ve çevresini mesken tutmuş konargöçer topluluğudur. Side'de de yerleşik İdrisli Yörükleri bulunmaktadır. İdrisliler, İçil Türkmenlerinden Eymür boyuna bağlıdırlar. Bu Yörük topluluğu, Kafkaslar üzerinden gelerek önce Erzurum, Bayburt ve Gümüşhane tarafına yerleşmiş, ardından Elazığ, Malatya ve Diyarbakır tarafında Artuklulara katılmışlardır. Oymapınar'da meskun olanlara Karaman, Bozkır, Ermenek ve Mut civarından göçerek gelmişlerdir (Kırtı, 2006: 78).

Karakoyunlu: Karakoyunluların nasıl bir göç yolu takip ettikleri ve nereden geldikleri, hangi Oğuz boyuna mensup oldukları konusu açık olmamakla birlikte Yıva boyuna mensubiyetleri daha yakın bir ihtimal olarak görülmektedir (Atıcı Arayancan, 2015: 140). Bu Yörük topluluğu, yoğunlukla Çolaklı ve Yavrudoğan'a yerleşiktir. XX. yüzyıl başında Sorgun ve Evrenseki'deki Karakoyunlular, Anamas yaylasına göçmekteydi (Ak, 2012: 36-39). Yavrudoğan'ın ayrıca bir mahallesinin adı da Karakoyunlu'dur.

Salur: Yirmi dört Oğuz boyundan biridir ve Üçoklar kolundan gelmektedir. Manavgat'ta, halk ağzındaki söyleyişle, *Salır* köyü de bulunmaktadır. Dede Korkut kitabında hâkim boy, Salurlar'dır ve Kazan Beg de Salur boyundandır. Kadı

Burhaneddin'inin de bir Salur Türkü olduğu bilinmektedir (Sümer, 1999: 332-339). Yöredeki mezarlıklarda Salur boyunun damgalarını görmek mümkündür.

Saraçlı: Saraçlı Yörükleri en geç yerleşen Yörük topluluklarından (Konyalı ve Yıldız, 2010: 213). XX. yüzyılın ikinci yarısının başlarında aşiret muhtarlığından köy muhtarlığına geçerek köy oluşturmuşlardır (Uslu, 2015: 36). Yaz aylarında Akseki'nin Göktepe yaylasına göçerler. Kışlakları Saraçlı köyüdür. Ağız özellikleri yörede belirgin olduğu için bu Yörük topluluğundan iki metin derlenmiştir.

Sülekli: Bu konuda Konyalı ve Yıldız, şu bilgileri verir: “*Bu aşiret sürekçidir. Yörük söyleyişinde sürek değil sülek kullanılır. Sürücü-sürekçi aynıdır.*” (2010: 214). Sü “asker” sözüne +*lek* ekinin eklenmesiyle oluşan yer adı kökenli bir etnonim olduğu düşünülebilir. Yaz aylarında Toros dağlarındaki Akseki'ye bağlı Alacabel mevkiî yakınlarındaki Sülek yaylasına çıkarlar.

2. İNCELEME

2.1. SES BİLGİSİ (FONETİK)

2.1.1. Ünlüler

Yazı dilimizde kullanılan sekiz ünlü sesbirim, MYA’da da aynı biçimde bulunmaktadır. Bu ölçünlü ünlülerle beraber normal boğumlanma süresine sahip yirmi dört ünlü, altı kısa ünlü ve on yedi uzun ünlü olmak üzere toplam kırk yedi ünlü tespit edilmiştir. Bunlardan [ã], [ĩ] ve [ũ] geniz ünlüleridir. Yazı dilinde de kullanılan ünlülerin dışındakiler genelde alt sesbirim (alofon)³ niteliğindedir ve /è/ dışındakiler fonemik değer taşımamaktadır. Yazı dilinden farklı olan ve MYA’da tespit edilen ünlüler şunlardır: [á], [à], [â], [ã], /è/, [ä], [ê], [í], [î], [ï], [ĩ], [ó], [ò], [ô], [ú], [û]; [ă], [ě], [i], [ĩ], [ü], [ũ]; [ā], [ā̃], [ā̄], [ē], [ē̃], [ē̄], [ī], [ī̃], [ī̄], [ō], [ō̃], [ō̄], [ū], [ū̃], [ū̄].

Bu ünlülerin kullanım sıklığı birbirlerinden oldukça farklıdır. Kimi ünlüler çok yaygın olarak kullanılırken kimi ünlülerin ise sadece birkaç örneğine rastlamak mümkün olmuştur. MYA’nın ünlüleri “normal süreli”, “uzun”, “kısa” ve “ikiz” başlıkları altında dört grupta incelenmiştir.

2.1.1.1. Normal Süreli Ünlüler

2.1.1.1.1. /a/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri

/e/: Düz, geniş bir art ünlüdür. Anlam ayırt edici özelliğe sahiptir. ÖTT ile ortak kullanımlar dışında ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler sonucunda da ortaya çıkabilmektedir.

/e/ > /a/: *habarları* “haberleri” 1/17, *kısmat* “kısmet” 3/73, *sayasına* “sayesinde” 3/73, *alet* “alet” 16/180, *piyada* “piyade” 22/25, *na zaman?* “Ne zaman?” 27/122.

/o/ > /a/: *gołanya* “kolonya” 3/140.

³ Sesbirim (fonem), anlam ayırt edici sestir ve / / işaretleri içinde gösterilir. Alt sesbirim (alofon), bir sesbirimin, anlam farkı yaratmayan alt seslerine denir. Alofonlar [] işareti içinde gösterilir (Eker, 2011: 243).

[á] : Düz, geniş, yarı ince bir orta damak ünlüsüdür ve /a/ ile /e/ arasında bir sesin karşılığıdır. Genelde ünlü benzeşmeleri sonucunda olduğu görülen bu sesin oluşumunda /y/ sesinin önlüleştirici etkisi büyük rol oynar (Erdem ve Bölük, 2012: 51). Yörede yaygın olarak kullanılan bu sesin anlam ayırt edici özelliği bulunmamaktadır.

/a/> [á]: *hatdá* “hatta” 2/91, *gávır* “gavur” 6/87, *esás* “esas” 14/14, *ásger* “asker” 22/25, *biráz* “biraz” 23/18, *fıyátdan* “fiyattan” 24/197.

/ı/> [á]: *kiyátdānları* “kâğıttakileri” 3/15

/e/> [á]: *ziyārát_étmişler* “ziyaret etmişler” 3/44, *tárbiye* “terbiye” 4/71, *mámleketlere* “memleketlere” 8/10, *gámíyá* “gemiye” 17/230, *án* “en” 23/326, *áşer* “eşer” 24/113, *háye* “evet, heye” 26/111.

[â] : Düz, yarı geniş, art bir ünlüdür ve /a/ ile /ı/ sesleri arasında boğumlanmaktadır. MYA’da kullanım sıklığı düşük ünlülerden biri olan [â]’nın anlam ayırt edici özelliği yoktur. Derlenen metinlerde yer alan örneklerin daha çok /a/>[â] biçiminde olduğu görülür.

/a/> [â]: *çanākğale* “Çanakkale” 3/74, *hâ* “ha” 11/71, *yatârdık* “yatardık” 8/388, *bas māyor* (<basmayor<bas māyorur) 8/101, *daPānçası* “tabancası” 9/228.

/ı/> [â]: *satālır* “satılır” 6/95, *koqutmayān* (<koqutmayın) “kokutmadan” 9/192, *yarmayā* “yarmayı” 22/108, *gāvam* “kıvam” 22/466.

/e/> [â]: *aqsákıyle* “Akseki’yle” 8/151, *nā_zāman* “Ne zaman?” 14/46.

/u/> [â]: *ufākda* “ufukta” 15/70.

[å] : Düz, yarı geniş, art bir ünlüdür ve /a/ ile /o/ arasında boğumlanır. /a/ ünlüsünden, yuvarlakça ve genişçe bir ünlü olarak ayrılır (Sağır, 1997a: 379). Anlam ayırt edici özelliği bulunmayan bu sesin oluşumunda söz içindeki yuvarlak ünlüler ve

dudak ünsüzlerinin etkisi vardır. Çok fazla örneği bulunmamaktadır. Özellikle *bâba* sözcüğünde sıkça karşımıza çıkar.

/a/>[â]: *bâbam* “babam” 2/43, *bâkçalı* “Bahçeli” 4/110, *pilâv* “pilav” 8/107, *baş_âlmış* “baş olmuş” 10/23, *hâvaya* “havaya” 15/57, *gâvalı* “kavalı” 20/195.

/o/>[â]: *torâs dâğlarını* “Toros Dağları’nı” 15/47, *pâlatlıya* “Polatlı’ya” 24/185.

[â]: Genizsil /a/ sesidir. ÖTT ve TTA’nın ünlüleri genel olarak ağızsıl (oral) niteliklidir ve ses biliminin ayırıcı özellikler kuramında ağızsıl, genizsile karşıtlık oluşturmaktadır. Ancak MYA’daki az sayıda örnekte gördüğümüz gibi ağız ünlüleri genizsil nitelik alabilir yani genizsilleşme (nasalisation) yaşanabilir. Bunun sebebi genizsil ünsüzlerle yaşanan ses benzeşmesidir (İmer vd., 2011: 19- 135, 136). MYA’da da söz içinde bulunan /ŋ/ sesinin düşmesi sonucunda bu sestten sonra gelen ünlü genizsillik özelliği kazanır ve bu düşme sonucunda genellikle ikiz ünlü oluşmaktadır. Geniz ünsüzlerinden önce oluşabilen genizsillik özelliği ayırıcı olmayıp çevresel sayılır (Demircan, 2009: 73).

bedirmuârı “Bedirpınarı” 9/38, *saã* “sana” 16/22, *baã* “bana” 20/118.

2.1.1.1.2. /e/ Ünlüsü ve Çeşitleri

/e/: Düz, geniş bir ön ünlüdür. ÖTT ile ortak kullanımların dışında da ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler sonucu oluşabildiği görülmektedir.

/a/>/e/: *birez* “biraz” 1/12, *bele* “bela” 2/7, *lekin* “lakin” 4/38, *tekrer* “tekrar” 23/19, *sede* “sade” 25/52.

/ê/: Kapalı /e/ olarak da bilinen bu ses /e/ ile /i/ arasında seslendirilen düz, yarı dar ve ince türden bir ünlüdür ve fonem niteliği taşır. Türk dilinin yazıyla izlenebilen dönemlerinden itibaren çeşitli alfabelerle yazılan metinlerinde de imla özelliği olarak gösterilebilen /ê/ sesi, bu metinlerdeki örneklerle ilişkili olarak MYA’da sistemli

olarak kullanılmaktadır. Bu konuda uzun ve aydınlatıcı bir makale kaleme alan Orhan Yavuz da Türkçede dokuzuncu ünlü olarak bir kapalı /e/ sesinin mevcut olduğunu; kapalı /e/ sesinin /e/’den /i/’ye geçişin bir safhası durumunda olduğunu; kapalı /e/ sesinin genellikle Türkçe sözcüklerin ilk hecesini ilgilendirdiğini fakat ilk hecenin dışındaki hecelerde de bulunduğunu, söyler (Yavuz, 1991: 271-306). MYA’da da /è/ sesi yoğunlukla ilk hecede bulunsa da *güye* “güveyi, damat” 24/56 örneğindeki gibi Türkçe sözcüklerin ikinci hecesinde de görülebilmektedir.

Başlıca örnekleri şöyle sıralayabiliriz: *ëyi* “iyi” 2/121, *këyecek* “giyecek” 3/164, *gëyeriz* “giyeriz” 4/42, *vëriyin* “veririm” 8/4, *gëşmiş* “geçmiş” 8/407, *dëmiş* “demiş” 13/46, *gëderdik* “giderdik” 18/8, *dëyesek* “özlü söz, atasözü” 22/510, *ërdënde* “erdiğinde, yettiğinde” 23/10, *dëyi* “diye” 21/374, *këyik* “geyik” 22/415, *ët* “et” 26/160, *yëyiverik* “yiyivermiş” 27/30.

MYA’da yabancı dillerden giren kimi sözcüklerde de kapalı /è/ ünlüsüne rastlamak mümkündür. Bazı çalışmalar, *hëç*, *pëşman*, *mëyve* gibi sözcüklerin kaynak dilinde de /è/ sesiyle söylendiğini belirtmektedir.⁴ Kaynak dilde /è/ sesi bulunmasa da kimi alıntı sözcüklerde de görülen bu sesin oluşumunda daha çok /c/, /ç/, /ş/, /y/ ünsüzlerinin /e/ ünlüsü üzerinde daraltıcı etkisi vardır: *şëytan* “Şeytan” 3/12, *şëy* “şey” 5/4, *pëşgir* “havlu” 5/41, *bëyaz* “beyaz” 9/241, *şëker* “şeker” 11/30, *pëşman* “pişman” 12/330, *ëtiyacımız* “ihtiyacımızı” 16/121, *hëç* “hiç” 17/169, *emineniñ hëساب* “Emine gibi” 21/58, *çëşme* “çeşme” 22/36, *telëfon* “telefon” 22/225, *mëyveler* “meyveler” 23/428, *nëhâyët* “nihayet” 24/130, *hëş* “hiç” 25/256; *ëyşalla* “inşallah” (MDD).

Örneklerden de görüldüğü üzere alıntı sözlerde dahi kullanılabilen /è/ sesinin, ÖTT etkisine rağmen korunduğu görülür. Örneğin, Eski Türkçe döneminden itibaren

⁴ Kimi araştırmacılarca Türkçe sözcüklerde “kapalı e” sesinin tespit edilebildiği en önemli tarihî yazma eser olarak Nehcü’l-Ferâdis kabul edilmektedir. Nehcü’l-Ferâdis’te imla-fonoloji bağlantısı çerçevesinde bir inceleme yapan Yücel, *hëç* sözcüğüyle ilgili şunları aktarır: Klasik Farsçada /hīç/ biçiminde yazılıp okunan ve fakat Eski Farsçada /è/ ünlüsüyle de kullanılan bu sözcük Nehcü’l-Ferâdis’te onlarca kez “kapalı-uzun e” okunacak biçimde “üstün+ye” imlasıyla, bir o kadar da klasik Farsçadaki imlasıyla (هېچ hīç) görülmektedir. Bu sözcük Azerbaycan Türkçesinde *hëç*, Halaç Türkçesinde *hëç*, Karakalpak Türkçesinde *hëş*, Kırgız Türkçesinde *ëç*, Kazak Türkçesinde *ëş*, Özbek ve Uygur Türkçesinde *hëç* biçimindedir. J. Eckmann da Nehcü’l-Ferâdis’teki Türkçe sözcüklerde “kapalı e” için kullanılan “üstün+ye” imlasının Farsça sözcüklerde “meçhul e” (yâ-yı meçhûle) sesini göstermek üzere de aynı biçimde kullanıldığına dikkat çekmektedir (Yücel, 2017: 10- 16).

*edgü > edgü > *eygü > eyü > eyi > iyi* gelişmesi yaşayan sözcük MYA’da tek şekilli olarak *eyi* biçimindedir.

Bununla birlikte /è/ sesinin, eğitim-öğretimin artmasıyla birlikte artık yerini /e/ sesine bırakma yolunda olduğu gözlenmiştir.

/a/ > /è/: *bekêrlerden* “bekârlardan” 22/27.

/i/ > /è/ ~ /e/: *céneyetden* “cinayetden” 1/4, *êşde* “işte” 3/169, *êlaşlar* “ilaçlar” 8/471, *şêşelerden* “Şişeler’den” 24/245, *ētiyacın* “ihtiyacın” 27/81.

[ä]: /e/ ünlüsünden açık söylenen, ince türden, düz, /a/ ile /e/ arasında fakat /e/ sesine daha yakın bir şekilde boğumlanan bir sestir. Bu ses “açık e” olarak da adlandırılır (Atmaca, 2017: 54). MYA’da yaygın olarak kullanılan bir ses olmamakla beraber daha çok /e/ ~ [ä] nöbetleşmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Birkaç örnekte de /a/ > [ä] gelişmesi sonucu ortaya çıkmıştır. MYA’da daha çok ilk hecede görölse de sonraki hecelerde de bu ses kullanılabilmektedir. Bu ses değişimini bir sisteme bağlamak mümkün gözükmemektedir.

/a/ > [ä]: *filân* “falan” 9/4, *lâkin* “lakin” 9/95, *meselâ* “mesela” 23/444.

/e/ > [ä]: *bâlki* “belki” 2/8, *gâbeceliyin* “Gebeceli’yim” 5/1, *êşşâk* “eşek” 8/42, *mâmleketi* “memleketi” 17/85, *âlerdik* “elerdik” 18/121, *âvelkûn* “geçen gün” 20/206.

[ê]: /e/ ile /ö/ arasında boğumlanan ön, geniş ve yarı yuvarlak bir sestir. Kullanım sıklığı düşüktür. Oluşumunda /v/ dudak ünsüzünün etkisi bulunmaktadır.

/e/ > [ê]: *dêvlet* “devlet” 1/42, *dêvirleri* “devirleri” 8/172, *dêvem* “devem” 9/194, *bêlištirisiñ* (<beliştirirsin>) “bölüştürürsün” 22/454, *tê_öle* “ta öyle” 27/34.

/ö/ > [ê]: *bêlũē* “bölüğe” 4/90, *bêyũm* (<böyüğüm>) “büyüğüm” 4/95, *dêverbiçer* “biçerdöver” 13/95.

2.1.1.1.3. /ı/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri

/ɪ/ : Düz, dar bir art ünlüdür. ÖTT ile ortak kullanımların dışında bir örnekte gerileyici, uzak, yarı benzeşme sonucu /i/ ünlüsünün artlılaşarak /ɪ/ olduğu görülmüştür.

/i>/ɪ/ : Bir örnekte gerileyici, yakın, yarı benzeşme sonucu ünlü artlılaşması yaşanmıştır: *bıkaç* “birkaç” 4/12.

/o>/u>/ɪ/ : *avasın* (<Avason) “Yaylaalan köyünün eski adı” 13/11.

[i] : Düz, dar, yarı ön bir /ɪ/ ünlüsüdür. Konuşmada /ɪ/ ile /i/ arasında boğumlanan bir ara sestir. Önlüleşmiş bir /ɪ/, ya da artlılaşmış bir /i/ ünlüsüdür (Korkmaz, 1994: 32). Bu ses, ünlü benzeşmeleri yahut /y/ sesinin inceltici etkisiyle oluşmuştur (Atmaca, 2017: 55). MYA’da daha çok /ɪ>[i] ve /i>[i] ünlü değişimleri sonucu ortaya çıkar.

Özellikle Yörük konuşurlarda karşılaşılan bu sesin oluşmasında /s/ ve /ş/ ünsüzlerinin kimi zaman yarı artlılaştırıcı kimi zaman yarı önlüleştirici özelliği bulunmaktadır: *şindi* “şimdi” 1/5, *işamiçine* “Çamiçi’ne” 11/177; *sınırda* “sınırdan” 1/51, *mayısta* “mayısta” 22/426.

/ɪ>[i] : *onlarıñ* “onların” 8/45, *ıstarlarda* “ıstarlarda, dokuma tezgâhlarında” 8/117, *sızardı* “sızardı” 21/466, *dışarı* “dışarı” 22/289, *dışınıñ* “dışının” 23/209, *ispartanıñ* “İsparta’nın” 24/38, *sıyırırız* “sıyırırız” 27/94.

/i>[i] : *ismāl* “İsmail” 3/10, *şimşirden* “şimşirden” 4/50, *işler* “çalışır” 4/55, *inandırdı* “inandırdı” 4/119, *arāziyi* “araziyi” 6/16, *bız* “biz” 6/50, *yāni* “yani” 7/29, *asılıverdi* “asılıverdi” 7/43, *bıñ* “bin” 9/2, *pıratıgıdı* “pratikti” 9/8, *etişilmemiş* “yetişilmemiş” 9/100, *tatarısdandan* “Tataristan’dan” 9/122, *giyamamış* “kıyamamış” 10/351, *çızallardı* “çizerlerdi” 12/16, *hanı* “hani” 15/61, *anasıgile* “annesigile” 15/56, *bışdñi* “biçtiğini” 23/20, *bızım* “bizim” 25/27.

/u>[i] : *ğabil etmen* “kabul etmem” 2/64.

Bu ünlünün komşuluğunda *fakır* “fakir” 4/80, *birlik* “birlik” 16/63 örneklerinde olduğu gibi ünlü-ünsüz uyumu bozulabilmektedir.

[i] : Yarı yuvarlak, art ve /ı/ ile /u/ arasında bir sestir. Daha çok sözcük içindeki dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle oluşmuştur. Örnekler göz önünde tutulunca [i] ünlüsüne çoğunlukla ilk heceden sonraki hecelerde rast gelinmekte ve /ı/ ünlüsünün yarı yuvarlaklaşmasından ziyade /u/ ünlüsünün yarı düzleşmesi sonucu olduğu görülmektedir.

/ı/>[i]: *bozgıra* “Bozkır’a” 7/8, *onunîla* (<onunîla) “onunla” 17/39, *bîçā* “bıçağa” 23/431.

/u/>[i]: *tapîlî* “tapulu” 1/90, *çaviş* “çavuş” 3/11, *māmî* “Mahmut” 4/14, *yarpîz* “Yarpuz” 4/36, *olîdî* “olurdu” 8/39, *taviķ* “tavuk” 8/545, *yîmurta* “yumurta” 15/96, *yavrîm* “yavrum” 16/81, *gabiķ* “kabuk” 18/44, *goñîr* (<koñur), *barîdî* “barutu” 22/542.

[î]: Genizsil /ı/ ünlüsüdür. MYA’da /ŋ/ ünsüzünün önündeki ünlü genizsil bir özellik kazanabilmektedir. Diğer genizsil ünlülerde olduğu gibi bu özellik ayırıcı olmayıp çevresel sayılır. Metinlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

yalîñîz “yalnız” 4/11, *çîñgîş* “bir çeşit ot” 8/560.

2.1.1.1.4. /i/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri

/i/: Düz, dar bir ön ünlüdür. ÖTT ile ortak kullanımların dışında benzeşmeler sonucunda da /i/ ünlüsü ortaya çıkabilmektedir.

/a/>/i/: *reşadiye altını* “Reşadiye altını ~ Reşat altını” 8/174.

/e/>/i/: *keFini* “kefeni” 12/6, *iñgin* “engin” 25/179.

/è/>/i/: *diyi* “diye” 18/98, *diyelim* “diyelim” 21/7, *ziyve* “Zeyve” 27/57.

[î] : Yarı yuvarlak, ön ve /i/ ile /ü/ arasında boğumlanan bir sestir. [i] ünlüsü gibi, [î] ünlüsünün oluşumunda da dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi vardır.

/i/>[i]: *músaFîri* “misafîri” 3/43, *iki^î üç* “iki üç” 6/44, *düşüşkîre* “düşünce” 6/109, *sûriyeye* “Suriye’ye” 7/55, *bîlezik* “bilezik” 10/268, *bîsêl* “bir sürü” 16/48, *bîberini* “biberini” 23/298.

/ü/>[i]: *bî^î gün* “bir gün” 1/30, *ómîr* “ömür” 8/360, *pîse* “püse” 12/171, *fasîlle* “fasulyeyle” 19/70, *bütîn* “bütün” 24/128.

2.1.1.1.5. /o/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri

/o/: Yuvarlak, geniş bir art ünlüdür. ÖTT ile ortak kullanımlar dışında *oyandı* “uyandı”⁵ 20/48 gibi kimi sözcüklerde bir ses değişiminden ziyade eski yapının devam ettirildiğini düşünmek gerekir.

/e/>/o/: /v/~[w] komşuluğundaki iki örnekte ünlü yuvarlaklaşması gerçekleşmiştir: *moba^l* “vebali” 9/80, *cowaP* “cevap” 17/3.

/u/>/o/: *oFacık* “ufacık” 8/567, *ōraşdım* “uğraştım” 17/97, *bo* “bu” 17/192, *sōla gōlū* “Suğla Gölü” 21/188.

[ó] : Geniş, yuvarlak, yarı ön bir ünlü olan bu ses, /o/ ile /ö/ arasında bir ünlüdür. /ö/>[ó] ve /o/>[ó] ses gelişmeleri sonucu oluşmaktadır. Bu ses, MYA’da genellikle ilk hecede bulunur. Kars ili ağızlarının ses bilgisine ilişkin hazırladığı çalışmada Ercilasun, [ó] ünlüsünün, Hanak Türkmenlerinin Damal bucağına bağlı olanları, Anadolu Türkmen ve Yörüklerine bağladığını belirtir (Ercilasun, 1983: 53). Biz de çalışmamızda bu ara ünlünün yaygın ve sistemli olarak Yörük ağzında kullanıldığını tespit ettik. Manav ağzında bu ses az ve dağınık olarak görülmektedir. Bu ses, Yörük ağzını Konya ağzına yaklaştıran özelliklerdendir.

⁵ Genel Türk dilindeki /o/ seslerinin Tatarca ve Başkurtçada /u/ sesine doğru daraldığı bilinen bir gerçektir. *oyan-* fiili de bu eğilime uygun olarak Tatarca ve Başkurtçada *uyan-* biçimindedir. Azerbaycan, Kazak, Kırgız, Türkmen, Uygur gibi diğer Türk yazı dillerinde de bu fiilin *oyan-* şeklinde olduğu görülür (Ercilasun, 1992: 920-921). Bu sebepten dolayı söz konusu fiilde herhangi bir ses değişikliği bulunmamaktadır.

/ö/>[ó]: /ö/ ünlüsü /ğ/ ve /ŋ/ ünsüzleriyle aynı hecede bulunduğu zaman yarı arthlaşma yaşanabilir: *gónül* “gönül” 4/86, *óğüne* “önüne” 13/55, *óğürün* “öğürürüm” 21/138, *óünü* “öğünü” 23/66, *óğür* “sürü” 26/74.

[ó] sesi, [k] ve [g] ünsüzleriyle aynı hecede bulunduğu zaman, bu orta damak ünsüzlerinin etkisiyle de oluşabilmektedir: *kóyündenin* “köyündenim” 1/1, *górüdüm* “görürdüm” 1/7, *góçürecēn* “göçüreceğim” 4/16, *kóşüp* “göçüp” 12/188, *gókden* “gökten” 15/107, *lók* “lök deve” 20/242, *sōla gólü* “Suğla Gölü” 21/188, *óküzleri* “öküzleri” 23/79, *góya* “güya” 27/106.

/y/ yarı ünlüsünün etkisiyle de /ö/>[ó] değişimi yaşanabilmektedir: *yórūn* “Yörügüm” 4/6, *yörük* “Yörük” 16/211, *bóyle* “böyle” 23/221, *yónden* “yönden” 24/170, *óyle* “öyle” 25/20.

/d/, /l/, /s/, /t/ dış ünsüzlerinin etkisiyle de [ó] alt sesbirimi oluşabilmektedir: *sóyleyelim* “söyleyelim” 15/32, *dóneller* “dönerler” 15/39, *ódeyememiş* “ödeyememiş” 15/156, *dókersin* “dökersin” 16/143, *dóvmek sóvmek* “dövmek sövmek” 20/59, *dórdü* “dördü” 20/71, *sóyleyebilirís* “söyleyebiliriz” 20/279, *ólük* “ölmüş” 21/527, *dówdük* “dövdük, ezdik” 23/58, *dóllük* “ağıl” 23/272, *dókeris* “dökeriz” 23/284, *dóvüşdük* “dövüştük” 25/233.

Kimi /ö/>[ó] örneklerini kişisel kullanıma bağlamak mümkündür: *órerin* “örerim” 20/116, *şófór* “şoför” 24/180.

/o/>[ó]: Şimdiki zaman çekiminde çok az görülse de ekteki /y/ sesinin etkisiyle yarı önlüleşme yaşanabilmektedir: *gösdermēyórler* “göstermiyorlar” 3/61, *dēyóru* “diyor” 26/15, *dēyóruyún* “diyorum”, *gétmēyórú* “gitmiyor” 26/65.

[ò] : Yuvarlak, yarı dar bir ünlü olup /o/ ile /u/ arasında bir art sestir. Anlam ayırt edici özelliği yoktur. Orta sıklıkta kullanılan bir ünlüdür. Genellikle sözcüklerin ilk hecesinde karşılaşılan bu sese, *vāgōna* “vagona” 7/14, *torós dālarındā* “Toros Dağları’ndaki” 17/192, *gaPōra* “kapora” 24/130 örneklerinde olduğu gibi /o/ ünlüsünün ilk hece dışında görülmemesi eğilimine uygun bir değişiklik yaşanması

sonucu sonraki hecelerde de rastlanılmıştır. Örnekler incelendiğinde daha çok /o/>[ö] daralmasının yaşandığı görülmektedir.

/o/>[ö]: *bóbamda* “babamda”⁶ 2/74, *hórda* “orada, şurada” 3/60, *ón* “on” 8/227, *órdan* “oradan” 9/191, *nóhut* “nohut” 12/345, *şó* “şu” 13/50, *górduķ* “korduk” 18/54, *órmanlı* “ormanlı” 18/95, *çóçuklūmuzdan* “çocukluğumuzdan” 20/12, *óvacıķdan* “Ovacık’tan” 22/151, *ó* “o” 24/30, *óvası* “ovası” 27/83.

Bir metinde şimdiki zaman ekinin ünlüsünün daralarak [ö] biçiminde kullanıldığı görülmüştür: *bilmēyön* “bilmiyorum” 18/2, *aldırıyóη* “aldırıyorsun” 18/76, *yapıyóη* “yapıyorsun” 18/78.

/u/>[ö]: *górana* “Kur’an’a” 1/118, *bó* “bu” 8/212, *ófacıķ* “ufacık” 8/247, *yónuz* “Yunus” 17/233, *bólğarísdana* “Bulgaristan’a” 20/205, *göşak* “kuşak” 21/514.

póloğlam “problem” 8/228 örneğinde ise -ø->-ı->-i->-ö- gelişimi yaşanmıştır. Bu durum /p/ dudak ünsüzünün yuvarlaklaştırıcı etkisiyle açıklanabilir.

2.1.1.1.6. /ö/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri

/ö/: Yuvarlak, geniş bir ön ünlüdür. ÖTT ile ortak kullanımların dışında da dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi sonucunda da /ö/ sesi oluşabilmektedir.

/e/>/ö/: *dövlet* “Devlet” 4/110.

/ü/>/ö/: *pöse* “püse” 8/502.

[ô]: Yuvarlak, yarı dar bir ünlü olup /ö/ ile /ü/ arasında bir ön sestir. Anlam ayırt edici özelliği yoktur. İşlek olarak kullanılan bir ses değildir. Örneklerde daha çok /ö/>[ô] daralmasına rastlanılmıştır.

⁶ MYA’da yaygın olarak *boba* sözcüğü kullanıldığı için, *boba* biçimi daralma örneği olarak alınmıştır. /b/ dudak ünsüzünün yuvarlaklaştırıcı etkisiyle *baba>boba* değişimi yaşanmıştır.

/ö/>[ö]: *dönderidi* “döndürürdü” 6/51, *döverbiçer* “biçerdöver” 10/72, *ötē* “öteki” 26/16, *döv* “döv” 27/27.

MYA’daki yaygın/standart biçiminde /-ö-/ sesi bulunduğu için /ü/>[ö] gelişmesi olarak ele alınmayan örnekler de bulunmaktadır: *böyükler* “büyükler” 8/343, *gözelce* “güzelce” 10/311.

/ü/>[ö]: *bötün* “bütün” 6/16, *hörmēt* “hürmet, saygı” 8/459, *döven* “düven” 10/129, *yörek* “yürek” 25/79.

örüzgâr “rüzgâr” 8/20 örneğinde ise ø->i->î->ü->ö- gelişmesi yaşanmıştır.

2.1.1.1.7. /u/ Ünlüsü ve Alt Sesbirimleri

/u/: Yuvarlak, dar bir art ünlüdür. MYA’da ÖTT ile ortak kullanımların dışında /o/>/u/ daralmasına da sıkça rastlamak mümkündür. Bu özelliği günümüz Türk yazı dillerinden Tatarca ve Başkurtçada karakteristik olarak görmekteyiz. MYA’da da görülen bu daralma eğilimini Kıpçakça etkisi olarak değerlendiren çalışmalar bulunmaktadır (Akar, 2011: 31).

/ı/>/u/: *furunumuz* “fırınımız” 16/174.⁷

/o/>/u/: *undan këyri* “ondan sonra” 3/161, *unlar* “onlar” 3/161, *unun* “onun” 6/37, *sav_uļ* “sağ ol” 6/117, *gonya uvasına* “Konya Ovası’na” 8/404, *dúún saļunları* “düğün salonları” 4/75, *urfan* “Orhan” 22/255, *torus dāļarında* “Toros Dağları’nda” 25/179.

Metin dışı olarak derlenen ve Batı dillerinden giren sözcüklerde dahi bu değişime rastlanmaktadır: *betun* “beton”, *pulis* “polis”, *pantul* “pantolon” gibi.

[ú] : Yuvarlak, dar, yarı ince türden bir ünlüdür. /u/ ile /ü/ arasında bir sestir. Anlam ayırt edici özelliği yoktur. Manav ağzında çok yaygın olmayan bu ara ses, bir

⁷ Fakat Rum. *phournos* sözünden gelen “furun” biçimi (Ayverdi, 2010: 382), MYA’da karakteristiktir. Eski metinlerde de “furun” şeklinde geçen bu sözcüğün “fırın” biçimi ÖTT etkisiyle yaygınlaşmaktadır.

Yörük ağız özelliği olarak görülmektedir. Ercilasun, [ó] sesi gibi bu sesi de Damal Türkmenlerini Anadolu'nun diğer yerlerindeki Yörük ve Türkmenlere bağlayan mühim bir unsur olarak görür (Ercilasun, 1983: 54).

/u/>[ú]: *súyun* “suyun” 8/179, *bú_sefer* “bu sefer” 24/198.

/ü/>[ú]: Orta damak ünsüzleri [g] ve [k] ile aynı hecede bulunan /ü/ sesi, yarı kalınlaşarak [ú] sesine dönüşebilmektedir: *gún* “gün” 1/26, *meşkúr* “meşhur, ünlü” 6/3, *gúmül* “altı susam bağıyla oluşturulan yığın” 8/12, *kúleş* “güreş” 10/14, *gútdüm* “güttüm” 13/26, *külü* “külü” 23/345, *búkerdik* “bükerdik” 25/89.

Özellikle Yörük ağızında, diş ünsüzlerinin yanında /ü/ sesinin yarı kalınlaştığı görülür: *düşürdüler* “düşürdüler” 4/90, *dúnýaya* “dünyaya” 8/38, *şúnkü* “çünkü” 8/100, *súratlı* “sür’atli, hızlı” 1/29, *súlek* “Sülek” 4/31, *múddetce* “müddetçe, sürece” 8/136, *vúcodún* “vücudunun” 8/189, *úsdünde* “üstünde” 9/140, *cúmadan* “Cuma namazından” 11/41, *dúlbedile* “tülbentle” 11/237, *maFsúlüne* “mahsulüne, ürününe” 14/23, *núfus* “nüfus” 15/179, *dúşman* “düşman” 15/189, *súrerdik* “sürerdik” 25/38.

Damak n’sinin etkisiyle de yarı arthlaşma gerçekleşebilmektedir: *górdún* “gördün” 17/179, *köyünún* “köyünün” 24/124.

/ğ/ ünsüzü de yarı arthlaşmada etkilidir: *yédi_ğún* “yedi gün” 17/202.

[ú]: Genizsil /u/ ünlüsüdür. Bir örnekte /ŋ/ ünsüzünün komşuluğunda tespit edilmiştir.

lãŋgıduk lûŋguduk “langır lungur” 17/62.

2.1.1.1.8. /ü/ Ünlüsü

/ü/: Yuvarlak, dar bir ön ünlüdür. ÖTT ile ortak kullanımların dışında ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler sonucunda da /ü/ ünlüsü oluşabilmektedir.

/i/>/ü/: *terörüs* “terörist” 1/53, *müsevüre* “misafire” 16/142, *müşrükler* “müşrikler” 17/230.

/ö/ > /ü/: *üzür dilerin* “Özür dilerim.” 9/278, *sümürmeye* “sömürmeye” 10/298, *üyüdüürümüş* “öğütürmüş” 26/143.

/u/ > /ü/: Gerileyici ünlü benzeşmesi de bu değişimde etkilidir:

bü_yüzde “bu tarafta” 1/9.

ÜNLÜLER	Düz			Yarı Yuvarlak		Yuvarlak		
	Geniş	Yarı Geniş	Dar	Geniş	Dar	Geniş	Yarı Geniş	Dar
Art	a, â	ä	ı	â	î	o	ö	u
Yarı Art	á		í			ó		ú
Ön	e, ä	è	i	ê	ï	ö	ô	ü

Tablo 2: MYA’da Kullanılan Ünlüler

2.1.1.2. Ünlülerde Kısalık ve Uzunluk

Bir sesin çıkarılış ya da eklemleniş sırasında kapladığı zaman dilimi olarak tanımlanan süre, uzunluk ve kısalık biçiminde beliren görece bir nicel olgudur (Vardar, 2007: 186). MYA’da normal sürede boğumlanan ünlülerin yanı sıra kısa süreli ve uzun süreli ünlüler bulunmaktadır.

2.1.1.2.1. Kısa Ünlüler

Karşılaştırıldığı ünlülere oranla daha kısa sürede çıkarılan ünlülere “kısa ünlü” denilmektedir (İmer vd., 2011: 175). MYA’daki kısaltmalar daha çok dar-düz ünlülerde yaşanmaktadır ve ÖTT’deki geniş-yuvarlak /o/ ve /ö/ ünlüleri ile yarı artlılaşmış ünlülerin kısa süreli örnekleri bulunmamaktadır. MYA’daki kısa ünlüler, diğer Türkiye Türkçesi ağızlarına benzer şekilde, özel konuşma tempoları ve bazı fonetik

olaylar sonucunda gerekli boğumlanma süresini tamamlayamadan oluşurlar (Öztürk, 2009: 58). En çok kısılmanın /ı/ ve /i/ ünlülerinde olduğu görülmüştür. Kısalmaya karşı en dirençli ünlüler /o/ ve /ö/'dür.

[ǎ]: Normal süreden daha kısa olarak sesletilen /a/ sesidir. Sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkar: *ortasını dǎ açallardı* “ortasını da açarlardı” 11/77, *hǎ ödüşleşillerdi* “evet, ödünleşirlerdi” 12/57, *hǎ karlama yaparıS* “evet, karlama yaparız” 12/197,

hoca_ǎrarsaŋ “hoca ararsan” 15/111 örneğindeki gibi ünlü ile bitip ünlü başlayan ve aralarında duraklama olmayan yapılarda da ünlü kısılması yaşanabilmektedir.

Örnekler incelendiğinde söz içinde iki ünsüzün yanyana geldiği iki örnekte karşılaşılan türeme ünlünün kısa olduğu görülür: *aǎmanya* “Almanya” 9/185, *tahǎtadan* “tahtadan” 21/383.

[ē]: Normal süreden daha kısa olarak sesletilen bir /e/ sesidir. Şu örneklerde ünlü ile bitip ünlü başlayan ve aralarında duraklama olmayan yapılarda ünlü kısılması yaşanmıştır: *piriç dē olur* “pirinç de olur” 6/67, *ümmüyē ebeŋ* “Ümmüye ninen” 21/49, *nē ekeceŋ* “ne ekeceksen” 22/100, *derisi dē emme* “derisi de ama” 23/77.

ǎelim “ayal, eş, zevce” 14/29 örneğinde ise hafif boğumlanmalı /y/ sesinin düşmesi sonucu iki ünlü karşı karşıya gelmiş ardından ikinci ünlü kısalmaya uğramıştır.

[i]: MYA’da en sık kısılma ve düşmeye uğrayan seslerden birisi de /ı/ sesidir. Bu düz-dar ünlünün kısılma sebepleri ve başlıca örnekleri aşağıdaki gibidir.

/r/ ünsüzüyle başlayan alıntı sözcüklerde genellikle sözbaşında /ı/ türemesi yaşanır. Ancak bazen bu /ı-/ ünlüsü kısalmaya uğrar: *ırampaya* “rampaya” 1/27, *ıramazanıŋ* “Ramazan’ın” 3/97, *ırāmetli* “rahmetli” 9/231

Birincisinin son ve ikincisinin ilk sesi ünlü olan iki sözcük yanyana gelirse, *altı_ay* “altı ay” 8/353, *aslı_ō* “aslı o” 17/216 örneklerinde görüldüğü gibi dayanıksız /ı/ ünlüsü kısılabılır.

Genellikle girme sözlerde iki ünsüz arasında [i] türeyebilmektedir: *amıcam* “amcam” 2/9, *aFıyonda* “Afyon’da” 3/75, *gatıran* “katran” 20/115.

MYA’da *ile* edatı ile *i-* fiili ünlü uyumuna bağlı olarak genellikle korunsa da kimi örneklerde bu yapıların ekleşmemiş biçimlerindeki /i/ ünlüsünün kısaldığı görülür: *yonanıla* “Yunan’la” 20/57, *āmatlarıla* “Ahmetler’le” 21/100, *salırıla* “Salur’la” 15/114; *varıdı* “vardı” 3/3, *zil hocayımış* “Zil Hoca’ymış” 3/87, *yapaılarıdı* “yaparlardı” 7/68, *yaparıka* “yaparken” 8/5, *varısa* “varsı” 8/217, *ararısanı* “ararsan” 15/114, *yazarıka* “yazarken” 22/89, *aılarıdıı* “anlardı” 23/20.

[i]: MYA’da en sık kısalma ve düşmeye uğrayan seslerden bir diğeri de düzdar /i/ ünlüsüdür.

hePısinin “hepsinin” 10/329 örneği hariç olmak üzere iki ünsüzün yan yana geldiği alıntı sözcüklerde türeyen /i/ ünlüsü kısalarak [i] olabilmektedir: *kilometre* “kilometre” 1/71, *asıyadan* “Asya’dan” 2/84, *gabıri* “kabri” 3/109, *isımi* “adı” 4/30, *metre* “metre” 8/12, *atıravını* “etrafını” 8/523. ÖTT’de ise bu vurgusuz orta hece ünlüleri düşmektedir.

MYA’da *ile* edatı ile *i-* fiili ünlü uyumuna bağlı olarak genellikle korunsa da kimi örneklerde bu yapıların ekleşmemiş biçimlerindeki /i/ ünlüsünün kısaldığı görülür: *şeyile* “şeyle” 2/9, *develerile* “develerle” 7/4, *kırtenile* “Kırtin’le” 20/7; *inerike* “inerken” 1/74, *dérıdik* “derdik” 7/26, *gelirımiş* “gelirmiş” 8/187, *késerimış* “kesermiş” 10/332, *gözelıdı* “güzeldi” 12/325, *isdellerıdı* “isterlerdi” 16/39, *bilmezıdim* “bilmezdim” 21/431, *dizerike* “dizerken” 22/65, *dérıse* “derse” 24/151. ÖTT’de bu yapılarıdaki /i/ ünlüsü genelde düşürülerek kullanılmaktadır.

Ses düşmesi ya da iki sözcük arasında yaşanan ulama sonucu yan yana gelen iki ünlüden birisi /i/ ise kısalabilmektedir: *ismāıl* (<Ar. İsmā‘il) 3/9, *neslĩō* “nesli o” 17/216, *oıliyen* 23/347

/l/, /r/ ve /ş/ ünsüzüyle başlayan alıntı sözcüklerde sözbaşıda /i/ türemesi yaşandığı zaman /i/ > [i] gelişmesi yaşanabilmektedir: *ışam* “çam” 8/80, *ılimon* “limon” 22/316, *ırāmetli* “rahmetli” 24/143.

[ũ]: [ĩ] ve [ĩ] ünlüleri kadar yaygın olmasa da orta kullanım sıklığına sahip kısa ünlülerdendir.

[ĩ] ve [ĩ] ünlülerinde olduğu gibi *ile* edatı ve ekleşmemiş *i-* fiilinde kısa /u/ sesine rastlanabilir: *uñũla* “unla” 11/76, *onunũla* “onunla” 16/209; *oturuyũmuş* “otururmuş” 1/87, *topcuyũduk* “topçuyduk” 3/78, *bulunurũmuş* “bulunurmuş” 10/344, *durũsa* “durursa” 10/410.

İki ünsüzün yan yana geldiği alıntı ve Türkçe sözcüklerde [ũ] türemesi yaşanmıştır: *bodũrum* “bodrum” 1/121, *aFũyonuñ* “Afyon’un” 8/327, *topũrak* “toprak” 25/27.

Ses düşmesi ya da iki sözcük arasında yaşanan ulama sonucu yan yana gelen iki ünlüden daha dar olan /u/ ise kısalabilmektedir: *sũ_o!mayan* “su olmayan” 8/62, *gocqolũa* “Kocaoluk’a” 11/178.

Kimi sözcüklerdeki orta hece ünlüleri kısalarak [ũ] olmuştur: *oyũna* “oyuna” 8/271, *boyũna* “sürekli” 15/75.

Bir örnekte /r/ ünsüzüyle başlayan alıntı sözcükte sözbaşında [ũ] türemesi yaşanmıştır: *ũruhunu* “ruhunu” 3/64.

[ũ]: Çok az sayıda örnekte karşımıza çıkan bir ünlü kısalmasıdır.

i- ekfiilinin çekiminde: *góşũdü* “göç idi” 11/17;

/i/>[ũ] gelişmesiyle: *kũlũçe* (<külüçe < Far. külîçe) “külçe” 15/155;

İki ünsüzün yan yana geldiği alıntı sözcükte: *ũcũretiyile* “ücretiyle” 20/158.

2.1.1.2.1.1. Kısa Ünlülerin Oluşma Nedenleri

Kısa ünlülerin oluşma nedenlerini belirli eğilimlerle açıklamak mümkündür. Kısaca bunları sıralarsak:

I- Ünlü kısaltmaları en az çaba yasasıyla ilişkilendirilebilir. Kudaşev’in U. Ş. Bayçura’dan aktardığına göre; “*Deneysel fonetik ile yapılan incelemeler sonucunda kısa ünlünün boğumlanma süresinin uzun ünlünün boğumlanma süresinden kelime*

sonunda 3-5 kat, kelimenin diğer yerlerinde ise 2 kat daha kısa olduğu ortaya konulmuştur.” (Kudaşev, 2011: 330).

II- MYA’da *ile* edatı ile *i-* fiili, ünlü uyumuna bağlı olarak genellikle korunsa da kimi örneklerde bu yapıların ekleşmemiş biçimlerdeki sözbaşı ünlüsünün kısalabildiği görülmektedir.

III- Ses düşmesi ya da iki sözcük arasında yaşanan ulama sonucu yan yana gelen iki ünlüden daha dar olanı kısalabilir.

IV- İki ünsüzün yan yana geldiği alıntı ve nadiren Türkçe sözcüklerde kısa ünlü türeyebilir.

V- Genellikle /l/ ve /r/ ünsüzüyle başlayan alıntı sözcüklerde yaşanan ön ses türemesi sonucunda oluşan ünlü kısalabilir.

2.1.1.2.2. Uzun Ünlüler

Çıkış süresi bir ünlünün süresinden daha uzun olan ünlülere “uzun ünlü” denilmektedir (İmer vd., 2011: 252). Altay dillerinin hepsinde, bunun içinde de Türk lehçeleri ve ağızlarında, uzun ünlüler bulunur. Uzunluk bir fonemik özelliktir. İki tür uzun ünlü vardır: birincil ve ikincil uzun ünlüler. Birincil uzun ünlüler, Altay dillerinin en eski aşamasında bile yeniden inşa edildiklerinde uzun ünlülerdi. Bununla birlikte, uzunluğun belirli bir aksan türünden kaynaklanması mümkündür. İkincil uzun ünlüler ise ünlü + ünsüz veya ünlü + ünsüz + ünlü ses kombinasyonlarından gelişmiştir (Poppe, 1965: 177).

S. Eker, *Türkçenin Sesbirimleri ve Belirgin Altsesbirimleri* adlı çalışmasında ünlü uzunluklarının belirli durumlarda görüldüğünü belirtir. Türkçe kökenli olmayan sözlerdeki ses uzunluklarının sebepleri alıntı sözlerdeki birincil (aslı) uzun ünlüler ve alıntı sesbirimlerin (‘ayn, hemze ünsüzleri gibi) düşmesini karşılayan uzunluklardır. Türkçe kökenli sözlerde ise birincil (aslı) uzun ünlüler ve diğer ses olaylarının sonucu olan ikincil uzunluklar, ünlü uzunluklarının başlıca sebepleridir. Bunların yanında ünlünün kendi niteliğiyle bağlantılı olmayan yani söylem düzeyindeki uzunluklar ya

da diğ er bir s yleyişle uzatmalar da  nl  uzunluklarının nedenlerindendir (Eker, 2007: 32).

Manavgat ağızlarındaki birincil  nl  uzunluklarının T rk e k kenli s zc klerdeki durumu ve alıntı s zc klerdeki durumu, iki ayrı b l mde ele alınmıştır.

2.1.1.2.2.1. T rk e Birincil  nl  Uzunlukları

Ana T rk edeki birincil uzun  nl ler, h l , T rkmenge ve Yakut ada uzun  nl ler veya diftonglar olarak korunmaktadır. Daha sonradan Doerfer'in  alışmalarıyla Hala anın da birincil  nl  uzunluklarını koruduğu g r lm şt r. Bu uzun  nl ler Ana T rk eden miras alınmıştır. T rk leh elerinin  oğunda, birincil uzun  nl ler kısalımış ve normal boğumlanma s resine sahip  nl ler ile yakınlaşmıştır. Ancak izler h l  bulunmaktadır (Poppe, 1965: 177; Tekin, 1995: 38-79). MYA'daki T rk e s zc klerde birincil (asl )  nl  uzunlukları; * d*, *b l-*, *s  n-*, *v r*, *y r n*, *y y l-* gibi sınırlı birkaç  rnek dışında yoktur.⁸

Tekin tarafından Ana T rk edeki uzun  nl l  k k ve g vdeler arasında g sterilen kimi s zc kler  l  nl  T rk ede yaşamazken MYA'da birincil  nl  uzunluğunu yitirerek kullanılmaktadır.  rneğin; * gna-* “(hayvan) yerde yuvarlanmak,  evrilmek”: T rk . * ğ na-*, Yak. *  na-* (Tekin, 1995: 171). Bu s zc k  TT'de bulunmazken MYA'da asl   nl s  kısalımış fakat /- -/  ns z  d şt ğ  i in telafi uzunluğu oluşarak * na-* olmuştur.

Tarih  metinlerde *s   n-*, *s v n-* şeklinde de ge en ve T rk encede *s  n-* şeklinde s ylenen (Tekin, 1995: 184) s zc k MYA'da *s   n-* “s nmek” şeklinde kaydedilmiştir. Derlenen metinlerdeki  rnekler şu şekildedir: *s   nd * “s nd ” 8/254, *s   nd rd k* “s nd rd k” 10/73, *s   nd remedik* “s nd remedik” 26/112. Metin dışı derlemelerde *s   n-* bi iminde s ylendiği de tespit edilmiştir. Uzun  nl l  s ylenişi

⁸ Buna karşılık Korkuteli y resi ağızlarında asl   nl  uzunlukları karakteristik olarak g r l r. Bu uzunlukların b y k bir kısmı eski asl  uzunlukların devamıdır (Atmaca, 2017: 63). Yakın b lgeler olmasına rağmen yaşanan bu farklılaşma, Antalya ve  evresine farklı dil  zelliklerini barındıran T rk boylarının yerleştiğini g stermektedir.

MYA için karakteristik olan bu sözcüğün birincil uzun ünlüye sahip olduğu bilinmektedir.

DLT’de hem uzun ünlülü hem de kısa ünlülü olarak tespit edilen, fakat Halaçça, Türkmençe ve Sahacada *bār ~ baar* biçimiyle uzun ünlülü olan (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 573; Tekin, 1995: 172; Vasiliev, 1995: 288) *var* sözcüğü, MYA’da iki farklı metinde uzun ünlülü olarak kaydedilmiştir: *vār* 20/21, *vār* 23/257.

MYA’da *yāyılır* “yayılır” 9/244, *yāyılıP_oturu* “yayılıyor” 9/249 örneklerinde görülen ve “otlayacağı yere dağılmak, otlamak” anlamındaki *yāyıl-* fiilinin kökü, ET’deki *yay-* “yaymak, dağıtmak” fiilidir. Tekin’in çalışmasında “yayık dövmek” ve “hamur açmak”⁹ anlamındaki iki *yāy-* kökü de uzun ünlülüdür ve semantik olarak ET’deki anlama uygun düşmektedir (Tekin, 1995: 175). Türkmencede de *yay-* fiili *yāymak* [ya:ymak] biçiminde uzun ünlülüdür (Kyýasowa, Geldimyradow ve Durdyýew, 2016- II: 474).

Birincil ünlü uzunluğuna sahip olan *yārın* “yarın” 10/195, 11/158, 27/32 sözcüğü, ÖTT’de olduğu gibi MYA’da da uzun ünlülü olarak söylenmektedir.

DLT’de uzun ünlülü olarak *āt*; Sahacada *aat* ve Türkmencede *at* [a:t] (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 37; Vasiliev, 1995: 2; Kyýasowa, Geldimyradow ve Durdyýew, 2016- I: 84) biçiminde olan *ad* sözcüğü, derlenen iki farklı metinde uzun ünlülü olarak kaydedilmiştir: *ādı ne?* “Adı ne?” 17/226, *ādı neydi?* “Adı neydi?” 21/147. Ancak MYA’da bu sözcüğün genellikle kısa ünlülü olarak söylendiğini belirtmek gerekir.

Ana Türkçede uzun ünlülü olduğu düşünülen ve Türkmencede de *bāri* [bā:ri] (Tekin, 1995: 180; Kyýasowa, Geldimyradow ve Durdyýew, 2016- I: 144) olarak kullanılan sözcük MYA’da *-dAn* ayrılma hâli ekinden sonra uzun ünlülü olarak söylenmektedir: *esgiden bēri* “eskiden beri” 4/7, *o zamandan bēri* “o zamandan beri” 22/249.

Birincil ünlü uzunluğuna sahip olarak kabul edilen sözcüklerden kimisi kişisel kullanıma bağlı olarak tespit edilmiştir. Örneğin; *bōleşdirillerdi* “bölüştürürlerdi”

⁹ Buna karşılık MYA’da *hamır yaz-* “hamur açmak” ifadesi kullanılır.

8/28, *sūt* “süt” 12/151. Krş. DLT *sūt*, Sahaca *üüt*, Türkmence *süyť* (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 52; Vasiliev, 1995: 251; Kyýasowa, Geldimyradow ve Durdyýew, 2016- II: 300)

dúyş “deveye seslenme sözü” 9/197 örneğindeki gibi bazı birincil uzunluklar aslında ünlem ya da yansıma sözlerin ünlüleri oldukları için uzundurlar (Tekin, 1995: 165). MYA’da metin dışı derlemelerde rastlanıldığı üzere *bēle~ mēle*- “melemek”, *bōür~ bōr*- “böğürmek, bazı büyükbaş hayvanların bağırması” sözleri bu duruma örnektir.

Tekin’in çalışmasında yer almasa da MYA’da *bōrek* sözcüğü de birincil ünlü uzunluğuna sahipmiş gibi *bōrek* 16/142, 23/135 şeklinde söylenebilmektedir.

2.1.1.2.2.2. Alıntı Sözcüklerde Birincil Ünlü Uzunlukları

Özellikle Arapça ve Farsçadan alıntı sözlerdeki birincil ünlü uzunluklarının MYA’da genellikle korunduğu, kimi zaman da kısalarak normal sürede boğumlandığı görülmüştür. Bu durum aslında fonetik açıdan Türkiye Türkçesinin ana ağız gruplarını belirleyen fonetik ölçütlerden birisidir. Doğu Grubu ve Kuzeydoğu Grubu ağızları, alıntı sözlerdeki uzun ünlüleri sistemli olarak kısaltarak normal boğumlanma uzunluğuna dönüştürürken diğer Türkiye Türkçesi ağızları, bu konuda, yukarıdaki ağız grupları kadar sistemli değildir (Karahan, 2014: 2).

Metinlerde tespit edilen başlıca örnekleri şu şekilde sıralamak mümkündür: *işāret* (<Ar. işāret) 1/10, *arāzı* (<Ar. erāzī) 2/63, *millī mudāfa’a* (<Ar. millī mudāfa’a) 3/76, *tāne* (<Far. dāne) 3/144, *dīnān* (<Ar. dīnen) 4/73, *ezdādımızdan* (<Ar. ecdād) 7/2, *tārihinde* (<Ar. tāriḥ) 8/436, *dāhil* (<Ar. dāḥil) 13/11, *pādişāḥ* (<Far. pādişāh) 15/26, *nīsān* (<Ar. nīsān) 19/44, *zamānı* (<Ar. zemān) 21/421, *gōyā* (<Far. gūyā) 22/498, *hālen* (<Ar. ḥālen) 25/68.

Aslen kısa ünlülü olan, fakat herhangi bir nedene bağlı olmayarak yörede karakteristik olarak uzun ünlülü söylenen alıntı sözcükler de bulunmaktadır:

kiļō “kilogram” 23/95.

Aslen uzun ünlüye sahip olan bazı örneklerde ünlü kısalmasının dışında /y/ türemesi de yaşanmıştır: *ayit* (<Ar. ʿā'id) 4/42, *sayde* (<Far. sāde) 20/135, *sayten* (<Ar. zāten) 23/79. Aslen uzun ünlüye sahip olmasa da bünyesinde barındırdığı ʿayn ünsüzünün erimesi sonucu ikincil ünlü uzunluğu kazanan fakat onun da kısalması sonucu /y/ sesinin türediği örnekler de bulunmaktadır:

guryá (<Ar. ẓurʿa) 17/234, *iḏdam* (<Ar. iḏdām) 27/68.

Alıntı sözcükler aslî ünlü uzunluklarının korunmasının yanı sıra Türkçenin fonetik özelliklerine uyarak ikincil ünlü uzunluklarına sahip olabilmektedir. Bunların örneklerine “*İkincil Ünlü Uzunlukları*” başlığı altında yer verildiği için ayrı bir bölümde değerlendirilmemiştir.

2.1.1.3. İkincil Ünlü Uzunlukları

MYA’da ikincil ünlü uzunlukları çok yaygın olarak görülmektedir. Normal süreli ünlülerin uzamasına neden olan bazı ses olayları bulunmaktadır. Ünsüz erimleri (ve ʿayn, hemze ünsüzlerinin düşmesi), hece kaynaşması ve ünlü birleşmeleri bu konuda etkili olan başlıca ses olaylarıdır.

Yöre ağızlarında ikincil ünlü uzunlukları, az sayıdaki örnekte anlam ayırıcı özelliğe sahiptir.

āḷ “ağıl” 23/273 ~ *aḷ* “ön” 25/170,

gōs “göğüs” 8/584 ~ *gós* “göz” 22/514,

oḷ “o” 17/40 ~ *ōḷ* “oğul” 14/28.

2.1.1.3.1. Ünsüz Aşınması veya Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

MYA’da iç ya da son sesteki /f/, /ğ/, /h/, /k/, [k], /n/, /ŋ/, /r/, /v/, [w] ile /y/ ünsüzlerinin erimesi kendilerinden önceki ünlünün boğumlanma süresinin normal ünlü süresinden daha uzun olmasına neden olur.

2.1.1.3.1.1. Sözcük Kök ve Gövdelerinde

MYA'da sözcük kök ve gövdelerinde ünsüz aşınması veya düşmesi sonucu uzun ünlüler oluşabilmektedir. En yaygın ses düşmesi örnekleri, Türkçe kökenli sözcüklerde /ğ/ ünsüzünde ve alıntı sözcüklerde ise /h/ ünsüzünde görülmektedir. Arapçadan alıntı sözcüklerdeki ‘ayn ve hemze ünsüzlerinin düşmesi de kurallıdır.

/f/ erimesi sonucu oluşanlar: *sōra* (< Ar. sufre) “sofra” 2/116.

/ğ/ erimesi sonucu oluşanlar: *dālarda* “dağlarda” 1/24, *yālılar* “Yağlılar mahallesi” 3/9, *dōme* “düğme” 3/108, *ōlak* “oğlak” 6/81, *dōru* “doğruca” 10/264, *yā* “yağ” 12/35, *gündōdu* “Gündoğdu” 17/80, *Sēytinyā* “zeytinyağı” 18/51, *ōlu* “oğlu” 22/193, *āzıma* “ağzıma” 27/68.

/h/ erimesi sonucu oluşanlar: *irāmatlık* (<Ar. rahmet+lik) “rahmetli” 2/58, *īrac* (<Ar. ihrāc) “ihraç” 3/8, *sīr* (<Ar. sihr) “büyü” 3/58, *dēšet* (<Ar. dehšet) “dehşet” 3/122, *zēmeri* (<Ar. zemherīr) “kara kış” 8/132, *sabāla* “sabahleyin” 12/100, *bāşış* (<Far. baḥşış) 16/79, *mismillāyī* “Besmeleyi, Bismillah’ı” 21/408, *gāve* (<Ar. kahve) “kahve” 22/41.

[k]>[ğ]/[g] erimesi sonucu oluşanlar: *çocūduḵ* “çocuktuk” 11/98, *āşam* “akşam” 16/52, *yōdu* “yoktu” 21/67.

/k/>/g/>[ğ] erimesi sonucu oluşanlar: *bōyūnden* “büyüğünden” 18/41, *yūsek* “yüksek” 22/156, *gelecēdik* “gelecektik” 24/75, *çekdīne* “çekdiğine” 25/102.

yīrmi “yirmi” 18/87 örneğindeki -g->-ğ->ø gelişmesi ise artsüremlidir. Kimi tarihî Türk yazı dillerinde *yigirmi* şeklinde kaydedilen bu sayı, yukarıdaki gelişme seyrine uygun olarak ikincil ünlü uzunluğuna sahip olmuştur. MYA'da hem kısa ünlülü örneğine hem de uzun ünlülü örneğine rastlamak mümkündür.

/m/ erimesi sonucu oluşanlar: *tām mı?* “tamam mı?” 22/461.

/n/~ /ŋ/ erimesi sonucu oluşanlar: *sōra* (<sonra) “sonra” 9/163.

/r/ erimesi sonucu oluşanlar: *doḷdurūduḵ* “doldururduk” 21/271.

/v/~[w] erimesi sonucu oluşanlar: *sēmedikleri* “sevmedikleri” 8/476, *dōdüremen* “dövdüremem” 10/352, *dōme* “aşurelik buğday, dövme” 11/62, *taķırdāķ* “tahtadan yapılan yayık yayma aracı” 12/260.

/y/ erimesi sonucu oluşanlar: *hōle* “şöyle” 1/106, *āşa* “Ayşe” 2/122, *ōle* “öyle” 4/42, *burā* “buraya” 6/9, *devēle* “deveyle” 8/415, *bōle* “böyle” 11/134, *şōle* “şöyle” 22/184, *sōlerin* “söylerim” 24/221.

‘Ayn /ع/ erimesi sonucu oluşanlar: *yānī* (Ar. ya’nī) 7/29, *dāvā* (<Ar. da’vā) 9/100, *mīdamı* (<Ar. mi’de) 20/298, *cūmā* (<Ar. cum’a) 22/176, *sāt* (<Ar. sā’at) 27/147.

Hemze /ة/ erimesi sonucu oluşanlar: *mēmur* (<Ar. me’mūr) 15/172, *tēmin* (<Ar. te’mīn) 20/43.

Ünsüz aşınması sonucu oluşanlar: *āğāş* “ağaç” 2/100, *kēyri* “sonra” 16/110.

2.1.1.3.2. Hece Kaynaşması Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

/f/ erimesi sonucu oluşanlar: Özellikle *Mustafa* adında karşılaşılan bir özelliktir.

ğara_mīsdānıñ “Kara Mustafa’nın” 9/183, *musdānıñ* “Mustafa’nın” 24/24.

/ğ/ erimesi sonucu oluşanlar: *çóplūnden* “çöplüğünden” 1/69, *gútdūm* “güttüğüm” 8/227, *aşşādan* “aşağıdan” 9/265, *sīr* “sığır” 12/26, *dāliz* “değiliz” 17/23, *babā_ocāmıñ* “baba ocağımın” 18/21, *dāmıza* “dağımıza” 19/60, *çāllı_olā* (<Çağılılıluk’a) “İbradı’nın üstünde yer alan bir yayla” 24/120, *dērmende* “değirmende” 26/24.

/h/ erimesi sonucu oluşanlar: *ırātımız* “rahatımız” 12/35, *hasdāne* “hastane” (<Far. haste + hāne) 15/201.

/η/ erimesi sonucu oluşanlar: *sōra* (<soğra) 27/5.

/y/ erimesi sonucu oluşanlar: *hūsēn* “Hüseyin” 15/120.

/z/ erimesi sonucu oluşanlar: *ācık* “azıcık” 6/115.

2.1.1.3.3. Ekleşme Durumunda Ortaya Çıkan Uzunluklar

MYA’da şimdiki zaman ekinden önce ünsüz + ünlü biçiminde ve düz, geniş/ yarı geniş ünlü bulunursa ünlü uzaması meydana gelmektedir. Şimdiki zamanın hem olumlu hem de olumsuz çekiminde bu uzunluk kendini korur. *iniyorur*lar “iniyorlar” 17/156 örneğinde görüldüğü gibi diğer ünlü tiplerinde bu uzunluğa rastlanmaz.

MYA’nın karakteristik özelliklerinden birini teşkil eden bu durum, eskicil çekim yapısının izlerini taşımaktadır. Türkçenin tarihî dönemlerinde ünlüyle biten fiil kök veya gövdesine gelen ünlü zarf-fiil (-A) ekinin üstüne -yorur fiili gelerek şimdiki zaman çekimi elde edilmiştir. Bu kalıplaşmış ekleşme sırasında iki ünlü arasında /y/ sesi türemiştir. Bilindiği üzere -(y)A yorur yapısı ilk defa EOT devrinde, XIII. yüzyılda görülür ancak XV. yüzyıldan itibaren şimdiki zaman çekiminde kullanılmaya başlanır. Bu yüzyıldan itibaren giderek işlekliğini artırarak genelleşmiştir (Gülsevin, 2011: 98). MYA’da ekin yapısında en az çaba yasası gereğince ses düşmesi yaşanmış, yan yana gelen iki ünlünün birleşmesi sonucu ikincil bir ünlü uzunluğu ortaya çıkmıştır. Dilin tarihî dönemlerinde tamamlanmış bu gelişim şöyle gösterilebilir:

dê-y-e yorur > dê [-y->ø]-e yorur > dêyorur “diyor” 10/40.

tıkılāyoruyuz “tıklatıyoruz” 1/25, *Ḳafamda ēleşmēyuru* “kafamda durmuyor” 6/113, *yēyuru* “yiyor” 9/191, *benzēyuru* “benziyor” 9/179, *uçuklāyuru* “uçukluyor” 23/403; *gētmēyor* “gitmiyor” 3/13, *vērmēyorular* “vermiyorlar” 15/143.

2.1.1.3.4. Sözcük Birleşmeleri Yoluyla Oluşan Uzun Ünlüler

Derleme yapılan bazı kişilerde, bazen iki farklı sözcük arasında yapılan kesinti yani durak kaybolmakta ve tek bir sözcükmüş gibi söylenebilmektedir. Sözcük birleşmeleri yoluyla oluşan uzun ünlüler aşağıdaki yollarla oluşmaktadır:

I- Ünlü + ünlü birleşmesi sonucunda ortaya çıkan uzun ünlüler: Ünlüyle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir sözcük yan yana geldiği zaman ünlülerden biri diğerinin içinde kaybolabilir.

nōluyoru “ne oluyor” 10/220, *āsgerdēke* “askerde iken” 21/476, *amcōlūla* “amca oğluyla” 27/41, *nōlur* “ne olur” 27/132.

II- Ünlü + ünsüz birleşmesi sonucunda ortaya çıkan uzun ünlüler: *ērtēsūn* “ertesi gün, yarın” 1/20, *ne var, nōk?* “ne var, ne yok?” 4/98, *nāpałım?* “ne yapalım?” 10/146, *şındikībi* “şimdiki gibi” 13/92, *zabādar* “sabaha kadar” 24/179.

durō (<dura göy) “dur” 15/155 sözü, belki de emir veya isteğin daha etkili belirtilmesi için yörede karakteristik bir şekilde son hecesi vurgulu ve sözcük birleşmesi sonucu uzun ünlülü olarak söylenir. Yörede aynı anlamda *durēt* (<dura gêt) (MDD- Hacısalı) sözü de kullanılır.

2.1.1.3.4. Vurgu ve Tonlamadan Kaynaklanan Uzun Ünlüler

Sözcüklerde ve anlatım birimlerinde en az bir hece bulunmaktadır. Hece sayısı birden fazla olunca her hecenin söyleyişi aynı olmaz. Hecelerden biri, diğerine göre baskılı söylenir. Vurgulu olan hece diğer hecelerden daha güçlü söylenmesiyle ayrılabilir (Demircan, 2009: 123; Ahanov, 2013: 244). MYA’da, ÖTT’de olduğu gibi vurgu çoğunlukla belli bir hecede bulunur. Dolayısıyla belli oranda durağan vurguya sahiptir. MYA’da bu durumdan dolayı oluşmuş uzun ünlüler bulunmaktadır. MYA’nın vurgu sisteminin ÖTT ile aşağı yukarı aynı özelliklere sahip olmasından dolayı yalnızca bu uzunluklar ele alınmıştır.

2.1.1.3.4.1 Ünlemlerdeki Uzunluklar

MYA’da ünlemler diğer sözlere göre daha vurgulu söylenmektedir. Metinlerdeki başlıca örnekler şöyledir:

hā 1/8, *hāh* 6/36, *hōyn* 17/131, *āyēn* 21/183, *yēn* 22/365, *āyēn* 27/98.

2.1.1.3.4.2. Ezgili Söyleyişlerdeki Uzunluklar

Normal uzunluğa sahip kimi sözcükler ‘ezgileme’ sonucunda uzun ünlülü duruma geçebilmektedir. Derlenen metinlerde bu şekilde örnekler bulunmaktadır: *şıkdım göca dā başınā, yazı da yazdım hece daşınā, hece daşınā* 11/250, *ben ölüse de ay gēlīn sen yarini tezelē, tezelē* 11/255, *yolladım çoraplar yar bacānā oldu mū* 11/265, *kiremitden bacāsı /ders okudur hocāsı/ çata! süsmek daşınmış/ ak hatıcanın göcāsı* 22/52-55 gibi.

2.1.1.3.4.3. Diğer Kişisel Vurgulamalar Sonucu Oluşan Uzunluklar

Sözcüklerde bir hecenin daha vurgulu söylendiği gibi, cümle içinde bir sözcüğe dikkat çekmek için de o sözcüğün vurgulu söylenmesi söz konusudur. Diğer sözcüklere göre özel bir ezgiyle söylenen böylesi vurgulara ‘mantık vurgusu’ adı verilir. Konuşma dilinde, mantık vurgusu konuşanın dikkat çekmek istediği söz üzerinde bulunmaktadır (Ahanov, 2013: 249) Başlıca örnekler:

āl “al” 6/1, *vāgōna* “vagona” 7/14, *īs cīs yok* “ses seda yok” 12/107, *sav_ūl* “sağ ol” 22/574, *garāğ gara* “kara kara” 23/6, *oyā oyā* “oya oya” 23/101, *dēli* “deli” 26/91.

2.1.1.3.4.4. Ton

Ton; titreşen, ses veren varlığın titreşim sayısının az ya da çok oluşudur. Sesin yüksekliği ya da düşüklüğü, tizliği ya da pesliği biçiminde de adlandırılabilir (Aksan, 2009- CII: 13). Konuşanın ayırıcı nitelikler yüklediği sözcüklerde ton değişmektedir. Ton, vurgu farklılıklarının yanı sıra cümle boyutunda da farklı ipuçları verir. Konuşma dilimizde olduğu gibi, MYA’da da yargı bildiren cümleler alçalan tondadır. Soru cümlelerinde yükselen, yanıtlarda ise alçalan tonlama vardır (Eker, 2001: 305-306).

şindī oraya başlayacāmızda, aynayan adam dediyki, bi goļu yok adamın, bunun içinde ya üş ya dórT para var çok dērlī dedi. “Şimdi oraya başlayacağımız zaman o işlerden anlayan adam dedi ki, bir kolu yok adamın, bunun içinde üç ya da dört para var, çok değerli dedi.” 1/140

yörük gôçũ, hindi amıcam, evel develer varıdı. “Yörük göçü, şimdi amcam, önceleri develer vardı.” 4/8

ora varır bi' sorar. “Oraya varır, bir sorar.” 17/118

dutdum buña yumrũñ birini ta' şoraya bi godũmda şeyiñ üsdüine gētdi, betunũñ üsdüine yoła. “Tuttum buna yumruğun birini ta şuraya bir koyduğumda şeyin üstüne düştü, yola, betonun üstüne.” 24/237

türk asgeriniñ başına cavırıñ subayı ğumandanlık yapdı arkadāş. “Türk askerinin başına gâvurun subayı komutanlık yaptı arkadaş.” 2/40

ğader çekerdik şekerden, kimiñ numarası fazla olırsa öteki parasını óderdi, biz neler çekdik amcam yā. “Kura çekerdik şeker için, kimin sayısı fazla olursa diğerinin parasını o öderdi, biz neler çektik amcam ya.” 8/150

bizim burda ne õretmen oldũ, ne hemşire, ne bi şey. “Bizim burada ne öğretmen olan oldu, ne hemşire, ne de bir şey.” 14/55

Bu örneklerin dışında da Yörük ağzının yazıyla gösterilemeyecek biçimde tonlamasının (ya da tınısının) farklı olduğu görülmektedir. Bu durum Yörük ve Manav ağızlarının ayırıcı özelliklerindendir.

2.1.1.4. İkiz Ünlüler

Farklı kaynaklarda *kayanünlü, ikili ünlü, çiftünlü, diftong* gibi çeşitli adlar verilen ikiz ünlüler “*aynı seslem içinde yer alan ve başlangıçta duyulan sesin bitişte yerini başkasına bırakması yoluyla gerçekleşen ünlü*” türüdür (İmer vd., 2011: 172). Diğer bir deyişle *aynı nefes baskısı altında boğumlanan ve tek bir ünlü değerinde olan çift ünlüdür* (Korkmaz, 1992: 85). ÖTT’de *saat, vaat* gibi alıntı sözlerin dışında ikiz ünlülere rastlanılmazken MYA’da çeşitli fonetik olaylar sonucu oluşmuş ikiz ünlüler bulunur. Ünsüz erimelerinin yanı sıra iki sözcüğün ulanarak birleşmesi de ikiz ünlülerin oluşmasında etkilidir. Ayrıca Arapçadan alınma sözlerin dilimize geçmesi sırasında ‘ayn (ع) veya hemze (ء) ünsüzlerinin düşmesi de ikiz ünlülerin oluşmasına

sebepe olabilmektedir (Erdem ve Bölük, 2012: 67). Ağız çalışmalarında ikiz ünlüler eşit, yükselen ve alçalan olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.

2.1.1.3.1. Eşit İkiz Ünlüler

Her iki ögesindeki ünlü aynı ve boğumlanma süresi eşit olan ünlü türüdür (Korkmaz, 1992: 86). MYA’da daha çok /ğ/ sesinin erimesi sonucu görülmektedir. Metinlerde tespit edilen örneklerden bazıları şöyledir:

/ğ/ erimesi sonucu oluşanlar: *ağlî* “ağalığı” 3/23, *dağarcık* “dağarcık, deriden yapılan bir çeşit torba” 8/261, *yağar* “yağar” 8/315, *beğnirdi* “beğenirdi” 7/62, *yeğnim* “yeğenim” 24/106, *sığır* “sığır” 1/150, *geşlîm* “gençliğim” 3/138, *yükseklî* “yüksekliği” 8/129, *oldıuy* “olduğu” 2/75, *uzunluyunda* “uzunluğunda” 8/237, *çocuuy* “çocuğu” 26/88, *düün* “dügün” 26/126

/h/ erimesi sonucu oluşanlar: *saab ol* “sahip ol” 15/148, *maalle* “mahalle” 17/59.

[k]>[ğ]/ğ/ erimesi sonucu oluşanlar: *laabım* “lakabım” 13/1, *ğırırıs* (ğırırıs<ğırırıs<ğırırık ise) 8/203, *yörükçülüün* “Yörükçülüğün” 7/20.

‘Ayn /ع/ erimesi sonucu oluşanlar: *allah taana* (<Ar. te‘ālā) 8/321, *saat* (<Ar. sâ‘at) 11/100, *zeneetih* (<Ar. şanā‘at) “mesleğin” 6/84.

İki sözcük arasında yaşanan ulama sonucu oluşanlar: *ğaraaşdan* “karaağaçtan” 4/50, *yaylaalandansa* “Yaylaalan’dansa” 15/126, *cezeevine* “ceza evine” 17/95.

Sözcüğün aslında olan ikiz ünlüler: Tek örnekte artsüremli olarak yaşanan ve [-ğ-]>/-ğ-/>/-ø-/ gelişmesi sonucu oluşan ikiz ünlü bulunmaktadır: *saar* (<saar <Moğ. sağar) “herhâlde, sanırım” 10/381.

Hece kaynaşması sonucu oluşanlar: Arapçadaki *Allāhu a‘lem* “Allah en iyisini bilir.” anlamındaki söz grubundan önce iki sözcük arasında yaşanan ulama ve ardından yaşanan hece kaynaşması sonucu fonetik değişikliğe uğrayarak *elleem* “herhâlde” 10/49 olmuştur. Semantik açıdan da anlam değişikliği yaşarak “herhâlde,

galiba” anlamlarını kazanmıştır. Yörede değışkeleriyle birlikte sıkça kullanılan sözlerdendir.

Ünlem: *ee* “ee!” 3/59.

düün “dügün” 7/64 örneğinde olduğu gibi alçalma ya da yükselmenin bariz olmadığı örnekler de eşit ikiz ünlüler olarak değerlendirilmiştir.

2.1.1.3.2. Yükselen İkiz Ünlüler

İkinci ögesi vurgulu veya birinci ögeye oranla daha dar veya süreksiz olan ikiz ünlü türüdür (Korkmaz, 1992: 85).

/ğ/ erimesi sonucu oluşanlar: *bqazları* “boğazları” 8/171, *çocuğa* “çocuğa” 11/113, *deliğ* “deliğe” 23/90

/h/ erimesi sonucu oluşanlar: *muğbereyle* “muhabereyle, haberleşmeyle” 3/78, *muğğak* “muhakkak” 8/359, *muğbbet* “muhabbet, sohbet” 17/182, *muğğemeye* (<Ar. muğğakeme) “mahkemeye” 25/256.

İki sözcük arasında yaşanan ulama sonucu oluşanlar: *uğulağ* “Ulualan köyü” 4/5.

2.1.1.3.3. Alçalan İkiz Ünlüler

Birinci ögesi vurgulu veya daha sürekli, ikinci ögesi birinciye bakarak daha dar ve süreksiz olan ikiz ünlü türüdür (Korkmaz, 1992: 85).

/g/>/ğ/~ğ/ erimesi sonucu oluşanlar: *böğürtlen* “böğürtlen” 3/134, *yğurdu* “yoğurdu” 4/64, *böün* “bugün” 6/97, *ğğdosda* “ağğustosta” 7/4, *dağılmış* “dağıılmış” 7/37, *dğum* “doğum” 11/3, *değirmende* “değirmende” 18/65, *değildi* “değil idi” 20/45.

/h/ erimesi sonucu oluşanlar: *şğid olmuğ* “şehit olmuğ” 15/188, *cağl* “cahil” 19/66, *noğttan* “nohuttan” 19/70.

/y/ erimesi sonucu oluşanlar: *ğelim* (<Ar. ‘iyāl) “eğ, zevce” 14/29.

Sözcüğün aslında olan ikiz ünlüler: *saâr* “herhâlde, sanırım” 22/412

2.1.1.5. Ünlü Uyumları

Ünlü uyumlarında en belirleyici unsur, sözcüğün ilk hecesindeki ünlünün niteliğidir. Türk dilinde ve bunun içindeki MYA’da ünlü uyumları, I) *Önlük-artlık uyumu* ve II) *Düzlük-yuvarlaklık uyumu* olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

2.1.1.5.1. Önlük-Artlık (Damak) Uyumu

Türkçede ilk hecede bulunan ünlünün sonraki hecelerde bulunan ünlülerin art ya da ön ünlü olmalarını belirlemesi yoluyla büyük bir ünlü uyumu ortaya çıkar (İmer vd., 2011: 67). MYA’da, *ceseretliymiş* “cesaretliymiş” 3/26, *ataşla* “ateşle” 17/181 örneklerinde de görüldüğü üzere bu nitelikleri taşımayan yabancı kökenli sözcüklerin büyük çoğunluğu bu damak uyumuna dâhil olmaktadır. Türkçe kökenli sözcüklerde ilerleyici benzeşmeler bu uyuma katkı sağlarken, yabancı kökenli sözcüklerde ilerleyici veya gerileyici benzeşmeler etkili olur.

2.1.1.5.1.1. Enkliz

Köklere koşulan eklerde öndeki hecenin ön ya da art ünlülü oluşuna göre sonraki hecelerde öndeki heceye göre uyum bulunur. Ancak biri ön ünlülü diğeri art ünlülü iki kök birleşerek tek sözcük oluşturmaları durumunda önce ya da sonra gelmesine bakmayarak diğeri uyum açısından kendisine benzettir. Bu ses olayı *enkliz* olarak adlandırılır (İpek, 2016).

böün (<bu+gün) 6/97, *yōsa* (<yok+ise) 10/438, *öbür* (<o+bir) 20/295, *yōka* (<yok+iken) 22/502, *ğayfaıtı* (<kahve+altı) (MDD-Kızılot) gibi.

2.1.1.5.1.1. Yazı Dilinde Uyuma Girmeyen Unsurların Manavgat Ağızlarındaki Durumu

2.1.1.5.1.1.1. Ekler

ÖTT’de uyuma girmeyen ekler dahi, *-yor(ur)* dışında, MYA’da damak uyumuna girerken kimi sözcüklerde orta damak ünsüzlerinin etkisiyle uyum bozulabilmektedir. ÖTT’de uyum dışı olan ek ve enklitiklerin durumu MYA’da şu şekildedir:

-ken Zarf-fiil eki

i- ek-fiilinin zarf biçimi olan bu ek, ÖTT’de tek biçimliken (Korkmaz, 2014: 864) MYA’da sondaki */-n/* ünsüz düşmüş biçimi yaygın olarak damak uyumuna bağlıdır.

iki ^İ *günlüken* “iki günlükken” 6/81, *dérke* “derken” 9/12, *girerke barabar* “girerken beraber, girer girmez” 22/516; *başlāyorūka* “başlıyorken” 1/118, *yaparīka* “yaparken” 8/5, *başTaykan* “baştayken” 15/146.

+ki Aitlik Eki

ÖTT’de bu ek, ön-yuvarlak ünlü taşıyan *düinkü* gibi sınırlı sayıdaki sözler dışında, sözcük art ünlülü dahi olsa da tek biçimlidir (Korkmaz, 2014: 280). Ancak MYA’da EOT’deki gibi dil ve dudak benzeşmelerine uyan dörtlü durumuyla kullanılmaktadır.

onunķu “onunki” 10/314, *işamıķı* “çamınki” 12/185, *goyununķu* “koyununki” 16/115, *böünkü* “bugünkü” 23/444, *biziki* “bizimki” 24/34.

-yor Şimdiki Zaman Eki

MYA’da *-yo~-yor~-yору~-yorur* gibi değişkeleri bulunan şimdiki zaman eki, ÖTT’deki gibi uyum dışı kullanılmaktadır. Çok az örnekte */y/* sesinin inceltici etkisiyle ekin ünlüsü yarı önlüleşebilmektedir.

tıķılāyoruyun “tıkladıyorum” 1/24, *vériyorur* “veriyor” 10/132; *borşlandıķ ya, gêt yatır dēyórúyún, gētmēyórú, yatırmācan, alman da yēmen de dēyórú*. “Borçlandık ya, git yatır diyorum gitmiyor. Yatırmayacağım, almam da yemem de diyor.” 26/65.

2.1.1.5.1.1.2. Enklitikler

Ek olmamasına rağmen fonolojik olarak bir ek (bağımlı biçimbirim) gibi başka bir birime bağımlı olan ve tek başına kullanılamayan biçimlere klitik (biçimce), sözcük sonuna eklenenlere ise *enklitik* (artbiçimce) denmektedir (İmer vd., 2011: 32-53). Bu terimi eklenti olarak adlandırmak da mümkündür (Ercilasun, 2008: 40) MYA'dak enklitik olarak kabul edilebilecek söz ile ek arasında bir yerde olan başlıca yapılar: *ile* edatı, *i-* ek-fiili, *ki* bağlacı ve soru edatıdır. Bu enklitiklerin önlük-artlık uyumundaki durumu şöyledir:

***ile* Edatı**

MYA'da tamamıyla önlük-artlık uyumuna giren *ile* edatı, enklitiklik özelliğini de yitirerek ekleşme yolundadır.

hayvanıla “atla” 2/28, *bābamiḷa* “babamla” 10/68; *suyuḷa* “suyla” 5/13; *neyīle* “neyle” 16/104, *sitiresile* “stresle” 26/77.

***i-* Ek-fiili**

MYA'da *imek* fiilinin tamamen önlük-artlık uyumuna girmektedir.

atarımıṣ “atarmış” 2/53, *kēsellerimiṣ* “keserlermiş” 8/188; *yaḳınısa* “yakınsa” 22/248, *biliseṇ* “bilirsen” 16/77; *dürüsüdü* “dürüsttü” 17/4, *dēdimidi* “demiştim” 26/100, *varıdı* “vardı” 27/10.

***ki* Bağlacı**

MYA'da *ki* bağlacının önlük-artlık uyumuna bağlı olduğu, hatta dudak uyumuna girdiği görülür.

dēmek ki “şu hâlde, öyle ise” 1/77, *zannētdī ki* “sandı ki, zannetti ki” 21/463; *oḷmazdī ki* 4/67, *baḳsayı ki* “baksa ki” 17/144; *yō ku* “yok ki” 6/18, *oḷu ku* “olur ki” 17/168.

2.1.1.5.2. Önlük-Artlık (Damak) Uyumunun Bozulma Nedenleri

MYA’da önlük-artlık uyumu çok güçlü olsa da ilerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmeleriyle oluşan önlük-artlık uyumu bazı ünsüzlerin etkisiyle bozulabilmektedir. Bu ünsüzler kullanıldıkları sözcük ve eklerde uyum dışı biçimler ortaya çıkarabilmektedir. Dolayısıyla damak uyumunu bozan nedenleri, ünsüzler üzerinden açıklamak daha doğru olacaktır (Küçükballı, 2013: 59). Yörük ağzında /d/, /l/, /s/, /t/ diş eti ünsüzleriyle orta damak ünsüzlerinin, MYA’nın genelinde ise özellikle /y/ sesinin etkisiyle önlük artlık uyumu bozulabilmektedir.

/y/ Ünsüzünün Etkisi: MYA’da /y/ sesinin önlüleştirci etkisiyle kimi sözcük ve eklerde damak uyumu bozulabilmektedir.

antalyá “Antalya” 8/157, *dünyáyá* “dünyaya” 11/40, *hiķāyá* “hikâye” 24/20.

Şimdiki zaman eki, yörede ÖTT’de olduğu gibi tek şekillidir. Bu sebeple, yarı ön ünlüye sahip çok az sayıdaki örneği saymazsak, *-yor(ur)* eki hem hem art sıradan ünlüye sahip sözcüklere hem de ön sıradan ünlüye sahip sözcüklere art ünlülü esas şekliyle eklenir. Bu durum önlük-artlık uyumunun bozulmasına yol açar: *dēyor* “diyor” 9/88, *gēliyorur* “geliyor” 10/117, *yēniyoru* “yeniyor” 26/168. Kimi zaman da ekin bünyesindeki /y/ sesi, kendisinden önce gelen ünlüyü yarı önlüleştirerek uyumu bozar: *yapíyo!lar* “yapıyorlar” 18/56.

Ünlü ile biten bir sözcüğe *i-* fiili geldiğinde arada /y/ yardımcı sesi türer. Bu yardımcı sesin etkisiyle bağlı bulunduğu hecedeki ünlü yarı önlüleşebilir ve bu durum önlük-artlık uyumunun bozulmasına sebebiyet verir: *gıymatlíymış* “kıymetliymiş” 16/17, *aldıñ míydı* “almış mıydın” 24/117.

MYA’da geniş zaman ekindeki /r/ ünsüzünün düşmesi sonucu /y/ türemesi yaşanır. Bu türeyen ünsüzün bulunduğu hecede yarı önlüleşme yaşandığı zaman uyum bozulur: *yapdıríymış* “yaptırmış” 3/20, *garişdıríyıs* “karıştırırız” 26/119.

/ğ/ Ünsüzünün Etkisi: MYA’da söz içinde /ğ/ ünsüzünün artlılaştırıcı etkisi sonucu damak uyumunun bozulması görülebilmektedir: *meğárá* “meğer” 9/7, *iplíğí* 16/195, *óğümde* (<önümde) “önümde” 25/253.

/ŋ/ Ünsüzünün Etkisi: MYA’da /ŋ/ ünsüzünün çevresel etkisiyle ünlüler yarı arthılaşarak önlük-artlık uyumunu bozabilir.¹⁰

gónül “gönül” 4/86, *ónce* “önce” 8/49, *án* “en” 23/326.

Kimi zaman *yun* “yün” 8/262 ve *an* “en” 23/77 örneğinde olduğu gibi arthılaşma tamamlanabilir. Damak n’sinin arthılaştırıcı özelliğine *tenri* > *tanrı* sözcüğünde de artsüremli olarak da rastlanmaktadır.

Orta Damak ([g] ve [k]) Ünsüzlerinin Etkisi: Daha çok Yörük ağzında rastlanılan ve fonetik bir kurala bağlı olarak oluşmayan bu ünsüzlerin yer aldığı hecedeki ünlüleri sistemli bir şekilde yarı arthılaşmaktadır. Böylelikle uyum bozulmaktadır.

góynemli “Göynemli” 1/112, *günler* “günler” 9/152, *gúderdik* “güderdik” 13/24, *góçerdik* “göçerdik” 25/20; *gókdepe yaylası* “Göktepe Yaylası” 4/31, *kóylüyü* “köylüyü” 15/67, *kókledik* “kökledik” 21/489.

Diş Ünsüzlerinin Etkisi: Özellikle Yörük ağzında diş ünsüzleri önlük-artlık uyumunun bozulmasına yol açabilmektedir. /d/, /l/, /s/, /ş/, /t/ ünsüzlerinin çevresindeki ünlüleri önlüleştirilmesi ya da arthılaştırması sonucu uyum dışı kalma durumu ortaya çıkabilmektedir.¹¹

dónellerdi “dönerlerdi” 8/250, *dóve dóve* “döve döve” 16/74; *úlser* “ülser” 8/220, *öldü* “öldü” 17/165; *sınırdá* “sınırdá” 1/51, *sírtımızıla* “sırtımızla” 8/11; *āşám* “akşam” 1/8, *demiş* “demiş” 9/107; *ótesine* “ötesine” 6/7, *óte* “öte” 16/4.

Şu örnekte diş ve damak ünsüzlerinin ortak etkisinden söz edilebilir: *gúçcúğ_alı* “Küçük Ali” 13/19.

¹⁰ Damak n’sinin yarı kalınlaştırıcı etkisini Türk yazı dillerinde de görmek mümkündür. Örneğin: Kazakça мәңгі (*māngi*) “sonsuz” ve Тәңірі (*Tāñiri*) “Tanrı” gibi.

¹¹ Yöre ağızlarında genellikle damak seslerinin arthılaştırıcı, diş seslerinin önlüleştirici etkisi olduğu görülmektedir. Bunun sebebi seslerin oluşum yerlerinin sırası olmalıdır. Diş seslerinde meydana gelen arthılaşma ise, *dóve* örneğinde görüldüğü üzere dudak ünsüzlerinin etkisiyle olsa gerektir.

Belli Bir Ünsüz Etkisine Bağlanamayan Bozulmalar: Bir örnekte /h/ ya da /d/ ünsüzünün etkisine bağlanamayacak şekilde önlüleşme sonucu damak uyumu bozulmuştur. Bu durum sözcüğün aslından kaynaklanmaktadır. Aslında uzun olan ünlü kısalmış, kısa olan ünlü ise önlüleşmiştir:

húduḍları (<Ar. ḥudūd) “hudutları, sınırları” 24/97.

Ünlü Benzeşmelerinin Bozucu Etkisi: Türkçenin dil yapısı gereği ünlü uyumlarının oluşmasında en büyük etkiye sahip olan ünlü benzeşmeleri çok sınırlı sayıda ve çevresel etmenlere bağlı olarak uyumu bozabilmektedir. Aşağıdaki örneklerde iki söz arasında yaşanan ulamada ünlü benzeşmeleri sonucu damak uyumu bozulmuştur:

bilmeğ_uçu “bilmek için” 22/341, *yapdī_için* “yaptığı için” 23/12.

Bir örnekte de art ünlü ve ünsüzle biten bir sözcük, kendisinden sonra gelen sözcüğün ön ünlüsünü yarı arttılaştırarak damak uyumunu bozmuştur:

yāni ġāvalı da çaldık, úfürdük. “Yani kavalı da çaldık, üfürdük.” 20/195.

2.1.1.5.3. Alıntı Sözcüklerde Önlük-Artlık Uyumu

MYA’da yabancı dillerden, özellikle Arapça ve Farsçadan, giren alıntı sözcükler genel itibariyle Türkçenin önlük-artlık uyumuna girmiştir. Bu uyumu sağlayan ilerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmeleri olmuştur. Bazı örneklerde çift yönlü etkiden bahsetmek gerekir. Ancak kimi alıntı sözcüklerin uyuma girmediği ya da uyum sürecinde olduğu görülür.

İlerleyici ve gerileyici tam benzeşmeler kimi zaman yalancı eşdeğerde sözlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir: *mesele* “mesela, örneğin” 2/57 ~ *mesele* “mesele, sorun” 9/117.¹²

¹² Şu örnekte ise /r/>/l/ değişmesi aynı sonuca neden olmuştur: *çakaḷlar* “çakarlar” 22/502 ~ *çakaḷlar* “çakallar” 12/65.

2.1.1.5.3.1. Alıntı Sözcüklerin Uyuma Girme Yolları

MYA'daki alıntı sözcükler aşağıdaki ses olayları sonucu önlük-artlık uyumuna girmektedir:

İlerleyici ünlü benzeşmesi yoluyla: MYA'da en yaygın benzeşmeler ilerleyici yönde gerçekleşenlerdir.

selem vèrmişler (<Ar. selām + T. vermişler) 3/153, *tedevisi* (<Ar. tedāvī) 8/181, *mezerlik* (<Ar. mezār+ T. -lık) 17/180, *ziyāda* (<Ar. ziyāde) 22/27, *mesele* (<Ar. meşelā) 23/420, *ataşlar* (<Far. āteş+ T. -ler) 25/31.

Gerileyici ünlü benzeşmesi yoluyla: *lekin* (<Ar. lākin) 4/38, *sâyilde* (<Ar. sāhil) 21/486, *teze* (<Far. tāze) 22/341, *esger* (<Ar. ʿasker) 24/175.

Hem ilerleyici hem de gerileyici ünlü benzeşmesi yoluyla: Benzeşmenin iki yönlü olmasıyla şu örnekler ortaya çıkar:

barabar (<Far. ber-ā-ber) 7/46, *amanat* (<Ar. emānet) 21/536, *hülesekelem* (<Ar. hūlāşa-i kelām) “sözün kısası” 24/174.

2.1.1.5.3.2. Uyuma Girme Sürecinde Olan Alıntı Sözcükler

MYA'da kimi alıntı sözcükler, yarı art (~ön) ünlüye sahip olarak uyuma girme süreci tamamlanmamış biçimleriyle kullanılmaktadır.

meselā (<Ar. meşelā) 6/24, *filān* (<filan <Ar. fulān) 9/227.

2.1.1.5.3.3. Uyuma Girmeyen Alıntı Sözcükler

Alıntı sözcüklerden bazıları, MYA'da damak uyumuna girmemiştir. Bu özelliği taşıyan sözcüklerin yoğunlukla Arapça kökenli olması ise dikkat çekicidir.

isdifā (<Ar. istiʿfāʾ) 3/14, *ziyāret etti* (<Ar. ziyāret + T. etti) 15/167, *yāni* (<Ar. yaʿnī) 19/33, *silahlılık* (<Ar. silāh+ T. -lık) 22/560, *misāfir* (<Ar. musāfir) 23/169.

İlk hecesinde, birçok çalışmada önlüleştirci özelliğine değinilen, /c/ ünsüzü bulunmasına, /e/ ünlüsü taşımasına, hatta kaynak dilde ve ÖTT’de de /l/’nin ince okunmasına rağmen şu örnekteki uyumsuzluk da göze çarpmaktadır:

ce/a/a “Celâl’e” 10/198.

2.1.1.5.4. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu

Türkçe sözcüklerde sözcük içerisindeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık açısından ilk hecedeki ünlüye göre ayarlanması temeline dayanan dudak uyumu, Türkiye Türkçesinde; düz ünlüden sonra düz, yuvarlak ünlüden sonra düz-geniş ya da dar-yuvarlak ünlü gelmesi şeklinde kurallaşmıştır (Öztürk, 2009: 66).

MYA’da dudak uyumu, düzleşme yönünde ÖTT’ye göre ileri durumdadır. MYA’da, I) *tam dudak uyumu* ve II) *yarım dudak uyumu* olmak üzere iki tür dudak uyumundan bahsetmek mümkündür. Birinci tür, yukarıda bahsedilen kuralın tam olarak işletilmesi yoluyla olmaktadır. Hatta bu düzleşme, ünlü yuvarlaklaşmalarının en önemli sebebi olarak kabul edilen dudak ünsüzlerine rağmen gerçekleşebilmektedir. İkinci tür ise, dudak ünsüzlerinin yanındaki ünlüleri yarı yuvarlaklaştırması sonucunda gerçekleşir.

ÖTT’de düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen *armut*, *çamur*, *davul*, *kavun*, *kavurma*, *karpuz*, *pamuk*, *yağmur* gibi Türkçe kökenli sözcükler, MYA’da düzlük-yuvarlaklık uyumuna bağlıdır: *armut* 22/317, *çamırıla* 12/180, *davıllar* 5/9, *ğavınığ* 8/536, *ğavırmağlar* 25/154, *ğarPız* 10/447, *pambık* 23/198, *yāmır* 24/138.

ÖTT’de dudak uyumu dışında kalan ve dudak ünsüzlerinin etkisi olmayan kimi alıntı sözcüklerde de düzleşme görülür: *fasille* (<Rum.) “fasulye” 6/67, *banya* (<İt. *bagno*) “banyo” 8/358, *motur* (<Fr. *moteur*) “traktör” 13/89, *horaz* (<Far. *horūs*) “horoz” 15/105, *doğdur* (<Fr. *docteur*) “doktor” 21/533, *hoturānı* (<Fr. *photographe*) “fotoğrafını” 22/503.

MYA’da bazı örneklerde düzlük-yuvarlaklık uyumunun tamamlanmamış olduğu görülür. Bu yarım uyumun başlıca örnekleri şöyledir: *ismāl çaviş* “İsmail

Çavuş” 3/11, *māmīt* “Mahmut” 4/14, *taviḵ* “tavuk” 8/545, *yavrīm* “yavrum” 16/69, *vurdiḵ sıra* “vurdukça” 18/49, *barıdı* “barudu” 22/542, *ğavırıdıḵ* “kavururduk” 23/157.

2.1.1.5.5. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumunun Bozulması

MYA’da şimdiki zaman ekinin, ÖTT’de olduğu gibi, düzleşmeyerek dudak uyumunun dışında kaldığı görülür. Ancak bu durum ÖTT’nin etkisiyle değil, eski yapının korunmasıyla ilgilidir.

gösdermēyoḷlar “göstermiyorlar” 3/60, *gaçıyorus* “kaçıyoruz” 9/227, *varıyorus* “varıyor” 10/26, *dēyuru* “diyor” 27/28.

gēçiyi “geçiyor” 18/21 örneğinde olduğu gibi birkaç istisnaî durumda ek düzleşip daralarak uyuma bağlanabilmektedir.

2.1.1.6. Ünlülerle İlgili Ses Olayları

2.1.1.6.1. Ön Ünlülerin Arthlaşması

Belli ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkilerine bağlı olarak veya sözcük içinde oluşan başka nedenlerle ön ünlülerin kalın sıraya geçmesi olayı (Vural ve Böler, 2011: 135), *arthlaşma* olarak tanımlanır. MYA’da bu arthlaşmalar tamamlanabileceği gibi ön damak ünlülerinin yarı art ünlülere geçişi yoluyla yarım da kalabilir.

MYA’da ön ünlülerin arthlaşmasının iki yolu bulunmaktadır:

I) özellikle diş ve orta damak ünsüzleriyle /ğ/ ve /η/ ünsüzlerinin arthlaşmaya sebebiyet verebilmesi;

II) Ünlülerin birbirini etkilemesi yani ilerleyici ve gerileyici benzeşmelerdir.

2.1.1.6.1.1. Ön Seste Karakteristik Arthlaşmalar

/e-/> [á-]~/a-/: *átřāvına* “etrafına” 8/319, *ável* “evvel” 12/60, *ásas* “esas” 18/18 *án* “en” 23/326, *áşer* “eşer” 24/113; *añ böyük* “en büyük” 25/200.

áfendīm “efendim” 20/32 örneğinde ÖTT ile karşılaştırıldığında bir /e-/>[á] gelişmesi yaşandığı düşünülse de bu sözün yöre ağzına ÖTT üzerinden değil, direkt kaynak dilden geçmiş olabileceği dikkate alınmalıdır: *áfendi* < *afendi* < Rum. *aféndis* < *authentēs* (Ayverdi, 2010, 323). Böylelikle bir arthlaşmadan değil yarı önlüleşmeden bahsetmek gerekir.

/i-/> [i-]~/-/: *ismāl* “İsmail” 3/11, *işler* “çalışır, işler” 4/55, *işamın* “çamın” 8/219, *ingilizden* “İngiliz’den” 20/63; *ısdanbul boğazına* “İstanbul Boğazı’na” 2/48.

/ö-/>[ó-]~/-/: *ónceden* “önceden” 1/15.

omar “Ömer” 24/175 örneğinde ise ön ünlülerin arthlaşması söz konusu değildir. Çünkü Arapçadan alınan bu sözcük kısmen aslını korumuştur: (<Ar. *‘Umar* ~ ÖTT *Ömer*)

2.1.1.6.1.2. İç Seste Karakteristik Arthlaşmalar

MYA’da özellikle ilerleyici ünlü benzeşmeleri ve bazı ünsüzlerin arthlaştırıcı etkisi, ön sese nazaran iç seste daha fazla arthlaşma yaşanmasına yol açmıştır.

/e-/>/-a-/: *habarları* “haberleri” 1/17, *ırāmatlı* “rahmetli” 2/58, *āmatlar* “Ahmetler köyü” 6/7, *bozāmatlı* “Bozahmetli” 16/33, *ataş* “ateş” 23/342, *haraıda* “herhâlde” 27/23.

/e-/>[-á-]: *ziyārát_étmişler* “ziyaret etmişler” 3/44, *aynán* “aynen, aynıyla” 4/59, *tárbiye* “terbiye” 4/71, *gámíyá* “gemiye” 17/230.

/e-/>/-o-/: Şu iki karakteristik örnekte iç sesteki /e/’nin gerileyici benzeşme sonucunda arthlaştığı ve dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlaklaştığı görülür:

cowap “cevap” 17/3, *mobaıı* “vebali” 27/101.

/i-/>[-í-]: *ırāmatlığıl* “rahmetligil” 27/155.

bız “biz” 6/50, sızın “sizin” 9/23, bızım “bizim” 25/27 örnekleri de dâhil olmak üzere altı farklı metinde tespit edilen kişi zamirlerindeki bu ses değişimi ise dikkat çekicidir.¹³

hızmatlarlar (<Ar. *hıdmet*) “hizmetini görürler” örneğinde ise ön ünlülerin artlışmasında öncelikle /h-/ sesi, /i-/ sesini artlılaştırmış, ardından ilerleyici uzak yarı benzeşme sonucu /-e-/>/-a-/ değişimi yaşanmıştır.

/-ö-/>[ó]: Bu artlışmanın özellikle orta damak ünsüzleri etrafında çevresel olarak, sistemli bir şekilde ortaya çıktığı görülür.

kóyündenin “köyündenim” 1/1, *gónlü* “gönlü” 10/126, *góçerdik* “göçerdik” 13/11, *yórūdük* “Yörüktük” 26/8.

Derlenen metinlerde doksan dokuz yerde /-ö-/ ünlüsünün, /d/ ünsüzü komşuluğunda yarı artlılaştığı tespit edilmiştir:

dóneller “dönerler” 15/39, *dókersin* “dökersin” 16/143, *dóvüşdük* “dövüştük” 25/233.

/-ü-/>[ú]: Bir Yörük ağzı özelliği olarak görülen bu artlışma da yoğun olarak orta damak ünsüzleri etrafında çevresel olarak, sistemli bir şekilde ortaya çıkar.

yúklersek “yüklersek” 4/14, *gúnlük* “günlük” 12/299.

Bu örnekte ise gerileyici benzeşmenin etkisi bulunmaktadır: *bú_sene* “bu sene” 26/173.

2.1.1.6.1.3. Son Seste Karakteristik Artlışmalar

¹³ Bu değişimleri bireysel kullanımlar dışında da Tatarca ve Kazakça gibi Türk yazı dillerinde rastlanması dolayısıyla bir Kıpçak eğilimi olarak da değerlendirmek mümkündür. Kazakçanın temel ses diziminde yer alan bu ses, Kiril esaslı Kazak alfabesinde [li] harfiyle gösterilmektedir. Krş. *ci3* “sız”, *ōi3* “bız”. Tatarcadaki /i/ sesinin, Kazakçadaki kapalı e’ye yakın bir söyleyişi bulunduğu için Kiril temelli alfabede [Ee] olarak gösterilen kimi örneklerdeki sesleri de bu minvalde değerlendirebiliriz. Örneğin: *ce3* “sız”, *ōe3* “bız”, *mama3 me3e* “tatar tili”. Bununla birlikte *e1* “yıl” örneğinden de anlaşılacağı üzere bu harf, farklı ses değerlerini de karşılamaktadır.

Son seste yaşanan arthlaşmaların en büyük sebebi ilerleyici ünlü benzeşmeleridir. Bunun yanında kimi örneklerde orta damak ve diş ünsüzleriyle /ğ/ ünsüzünün de etkisi görülmektedir.

/-e/>[-á]: *çanakğalá* “Çanakkale” 10/398, *rabiýáyá* “Rabia’ya” 11/56, *gemiýá* “gemiye” 17/230, *hiķāýá* “hikâye” 24/20.

/-i/>[í]: *yaní* “yani” 6/27, *ķí* “ki” 10/163.

/-ü/>[-ú]: *góşdu* “göçtü” 16/215, *böyüğü* “büyüğü” 17/183.

2.1.1.6.2. Art Ünlülerin Önlüleşmesi

Art ünlülerin önlüleşmesi, bazı ünsüzlerin etkisiyle sözcük içinde kalın (art) sırada bulunan ünlü ya da ünlülerin ince (ön) sıraya geçmesi olayıdır (Vural ve Böler, 2011: 134). Her iki önlüleşme sebebi hem Türkçe kökenli sözcükler hem de alıntı sözcükler için de etkilidir.

2.1.1.6.2.1. Ön Seste Karakteristik Önlüleşmeler

/a-/>[á-]: Şu örneklerde gerileyici, uzak, yarım ünlü benzeşmesi sonucunda art ünlüler önlüleşmiştir:

áteşde “ateşte” 12/163, *ásgere* “askere” 22/132.

/u-/>[ú-]: MYA’da *için* edatı yaygın olarak *uçu(n)* olarak kullanıldığı için şu örnekte ilerleyici benzeşme sonucu yarı önlüleşme yaşanmıştır:

körpe_úçún “hayvan yavruları için” 22/445.

/u-/>[ü-]: Şu örnekte /y/ sesinin önlüleştirici etkisiyle hem ön seste hem de iç seste /u/>[ü] gelişmesi yaşanmıştır:

üyürdü “uyurdu” 8/478.

2.1.1.6.2.2. İç Seste Karakteristik Önlüleşmeler

/-a-/>/-e-/: *dene* “tane” 9/45, *birez* “biraz” 24/152, *antellenin* “Antalya’nın” 27/83.

/-a-/>[-á-]: Şu örneklerde /y/ sesinin önlüleştirici etkisi etkilidir.

kúzáy (<kuz+ay) “kuzey” 9/272, *góláy* “kolay” 10/422.

Bazı örneklerde çift yönlü benzeşme sonucu önlüleşme gerçekleşebilmektedir. Şu örneklerde */-i-/* kaynaklı ilerleyici, */-y-/* kaynaklı gerileyici benzeşmeler yaşanmıştır.

liráya “Liraya” 6/13, *fıyátdan* “fıyattan” 24/197.

/-u-/>/-ü-/: *yüirdük* (<yurduğ) “yıkardık” 21/284.¹⁴

2.1.1.6.2.3. İç Seste Karakteristik Olmayan Önlüleşmeler

/-o-/>[-ó-]: ÖTT’de olduğu gibi MYA’da da sadece art ünlüyle tespit edilen şimdiki zaman ekinde, ekin bünyesinde bulunan /y/ sesinin ve ilerleyici ünlü benzeşmesinin etkisiyle, /o/ ünlüsünün yarı önlüleştiği birkaç örnek bulunmaktadır. Bu örnekler karakteristik değildir.

gösdermēyórler “göstermiyorlar” 3/61, *dēyórú* “diyor” 26/15.

/-u-/>[-ú-]: Derlenen metinlerde /d/ ünsüzünün yarı artılaştırıcı etkisi olduğu, /h/ ünsüzünün ise çevresindeki ünlüleri önlük-artlık yönünden etkilemediği görülmüştür. Bu durumda şu örnekleri karakteristik olarak görmemek gerekir:

húdudunda “hududunda” 7/8, *húdudları* “hudutları” 24/97.

2.1.1.6.2.4. Son Seste Karakteristik Önlüleşmeler

¹⁴ Krş. *yumağ*. EOT devrinde *yugmak* örneğinin bulunması sözcüğün ünlüsünün art ünlülü olduğunu gösterir (Dilçin, 2018: 263-264). Böylelikle /y/ sesinin inceltici etkisiyle *yü-* biçimi ikincildir.

Son sesteki önlüleşmeler çoğunluklar ilerleyici ünlü benzeşmeleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu benzeşmelerin en yaygın örnekleri *amma* ve *mesela* sözcüklerinde görülmektedir.

/-a/>/-e/: *bele* “bela” 2/7, *emme* “amma, ama” 2/115, *mesele* “mesela” 26/94.

/-ā/>/-ē/: *hatdē* “hatta” 27/58.

/-a/>[-á]: *meselá* “mesela” 6/24.

Şu örnekte ise ünlü benzeşmelerinden ziyade /l/ ünsüzünün ön avurtta boğumlanması etkili olmuştur: *hālâ* “hâlâ” 23/377.

2.1.1.6.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

MYA’da çeşitli fonetik sebeplerle düz ünlüler, yarı veya tam olarak yuvarlaklaşabilmektedir. Düz ünlülerin yuvarlaklaşmasında dudak ünsüzlerinin çevresel etkileri ve ünlü benzeşmeleri temel sebeplerdir.

2.1.1.6.3.1. Ön Seste Karakteristik Yuvarlaklaşmalar

/a-/>[â-]: /v/ dudak ünsüzünün etkisiyle ön seste yarı yuvarlaklaşma yaşanabilmektedir: *âvuşlarıyla* “avuçlarıyla” 8/446, *âvasını* “Avason (Yaylaalan) köyünü” 16/82.

Şu örnekte ise ulama sırasında ilerleyici ünlü benzeşmesinin etkisi olmuştur: *o_âdama* “o adama” 24/224.

/i-/>[î-]: Gerileyici, uzak, yarı benzeşme sonucu oluşan bu ses değişiminde dudak uyumunu kurma eğiliminin de etkili olduğu düşünülebilir.

îk_üç “iki üç” 25/189.

2.1.1.6.3.2. Ön Seste Karakteristik Olmayan Yuvarlaklaşmalar

/i-/>[i-]: Bir örnekte ilerleyici ünlü benzeşmesi sonucunda olduğu görülen ve karakteristik olmayan bir yuvarlaklaşma yaşanmıştır:

suyun içine “suyun içine” 23/311

2.1.1.6.3.3. İç Seste Karakteristik Yuvarlaklaşmalar

/-a-/>[-â-]: Özellikle *baba* sözcüğünde karşımıza çıkmaktadır. /b/ dudak ünsüzünün çevresindeki düz ünlüleri yuvarlaklaştırıcı etkisi bulunmaktadır. Ancak MYA’da bu sözcüğün karakteristik olarak yuvarlak ünlülü söylenmesi, *baba>bâba* gelişmesinin mi olduğunu yoksa dudak ünsüzlerine rağmen bir daralma ve gerileyici ünlü benzeşmesinin yani *boba>bâba* gelişmesinin mi yaşandığını söylemekte zorluk çıkarmaktadır.

bâbamin “babamın” 12/2, *bâbası* “babası” 26/41.

/v/~[w] dudak ünsüzlerinin özellikle öncesindeki /a/ ünlüsünü yarı yuvarlaklaştırma etkisi bulunmaktadır:

piļav “pılav” 5/12, *yāv* “ya” 9/258, *hāvaya* “havaya” 15/57, *yāw* “ya” 15/99.

/-a-/>[-u-]: Yukarıda açıklanan /-a-/>[-â-] gelişmesindeki yön sıkıntısı, *baba* sözcüğünün şu değişkesinde de bulunmaktadır:

bubama “babama” 2/70.

/-e-/>[-o-]: Dudak ünsüzlerinin etkisiyle şu iki örnekte karakteristik bir yuvarlaklaşma yaşanmıştır:

mobaļi “vebali” 9/80, *cowaP* “cevap” 17/3.

/-e-/>[-ê-]: /v/ dudak ünsüzünün etkisiyle yarı yuvarlaklaşmanın yaşandığı örnekler bulunmaktadır:

dêvirleri “devirleri” 8/172, *dêvlet* “devlet” 15/150.

/-e-/>[-ö-]: Şu örnekteki yuvarlaklaşma da /v/ dudak ünsüzünün etkisiyle gerçekleşmiştir:

dövlət “Devlet” 4/110.

/-ı-/>/-u-/: *furunumuz* “fırınımız” 16/174 örneğinde ÖTT ile karşılaştırıldığında **/-ı-/>/-u-/** gelişmesinin yaşandığı söylenebilirse de sözcüğün aslını koruduğu da düşünülmelidir.

Metin dışı olarak derlenen *suvarı* “sıvardı” örneğinde ise **/v/** dudak ünsüzünün yuvarlaklaştırıcı etkisi söz konusudur. Dudak ünsüzleri her zaman için ünlü yuvarlaklaşmasına yol açmaz: *çıbık* “çubuk” 16/109 örneğinde olduğu gibi.

/-ı-/>[-i-]: Dudak ünsüzlerinin etkisiyle MYA’da daima düz ünlüyle kullanılan kimi sözcüklerde yuvarlaklaşma yaşanmıştır:

ismā! çavış (<çavış) “İsmail Çavuş” 3/11, *ğavırma* (<ğavırma) “kavurma” 16/51, *ğabık* (<ğabık) “kabuk” 18/44, *davıl* (<davıl) “davul” 24/27.

/-i-/>/-ü-/: Şu örneklerde gerileyici ya da ilerleyici ünlü benzeşmesi yoluyla ünlü yuvarlaklaşması yaşanmıştır:

düzüne “düzine” 8/292, *müsevüre* “misafire” 16/142.

2.1.1.6.3.4. Son Seste Karakteristik Yuvarlaklaşmalar

/-ı/>[-i]: İlerleyici ünlü benzeşmesi sonucu son seste yarı ünlü yuvarlaklaşması görülebilmektedir.

yarpızı “Yarpuz’u” 4/37, *ğarpızı* “karpuzu” 24/241.

/-ı/>/-u/: *vaḷḷa öle sayğulū kī ğarı, bildīḡ gibi dēl.* “Vallahi, öyle saygılı ki kadın, bildiğin gibi değil.” 10/165

Aslında buradaki *sayğulu* örneğinde bir ünlü yuvarlaklaşmasından ziyade eskicil yapının korunması söz konusudur. İsim gövdesindeki fiilden ad yapan *-ğu* ekinin ünlüsü EOT’de de yuvarlaktır (Gülsevin, 2011: 134). Sondaki *+līg>+lu* gelişmesiyle ortaya çıkan ekin ünlüsündeki uzama ise ekleşme yolundaki *ki* bağlacıyla sözcüğün gövdesi arasında türeyip sonradan düşen **/y/** yardımcı sesinden kaynaklanmaktadır.

/-i/>[i̇]: Bir örnekte gerileyici, uzak, yarı ünlü benzeşmesi sonucu /i/ ünlüsünün [i̇] ara sesine dönüştüğü görülür:

bî hüseyin kêçer tã var. “Bir Hüseyin Keçer daha var.” 8/440

2.1.1.6.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

ÖTT’de dudak uyumu dışında kalan çoğu sözcük, MYA’da düzenli olarak uyuma girmiştir. Hatta bu eğilim dudak ünsüzlerine rağmen de gerçekleşebilmektedir. Türkçe sözcüklerde geniş- yuvarlak ünlülerin sözcüğün ilk hecesi dışında bulunmaması kuralı MYA’da güçlü bir şekilde uygulanmaktadır. Türkçe kökenli düzleşmeye uğrayan örnekler “*Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu*” başlığı altında geniş olarak ele alındığı için bu başlık altında daha çok alıntı sözcükler ve karakteristik olmayan düzleşmelerin oluşum yolları ve yerleri örneklendirilmiştir.

2.1.1.6.4.1. Ön Seste Karakteristik Olmayan Düzleşmeler

/-u/>[i̇]: Bir örnekte diş-dudak ünsüzü /f/’ye rağmen yarı düzleşme yaşanmıştır.

ifaķ “ufak” 22/126.

2.1.1.6.4.2. İç Seste Karakteristik Düzleşmeler

/-o/>/-a-/: MYA’da ilk heceden sonraki geniş-yuvarlak ünlüler düzleşebilmektedir.

horaz (<Far. ħorūs) “horoz” 15/105.

/-u/>/-i-/: Şu örnekte önce düzleşme yaşanmış, ardından /l/ ünsüzünün etkisiyle önlüleşme yaşanmıştır. Aslını muhafaza ettiği de düşünülebilir.

fasille (<Rum. phasiolos) “fasulye” 6/67.

/-ü-/>[-i-]: Şu örnek, yörenin düzleşme eğilimine¹⁵ bağlı olarak ortaya çıkmıştır:

bütin “bütün” 24/128.

2.1.1.6.4.3. Son Seste Karakteristik Düzleşmeler

/-o-/>[-a-]: Bir örnekte hem düzlük-yuvarlaklık uyumu kuralının işe koşulması hem de ilerleyici, uzak, tam benzeşme sonucu ünlü düzleşmesi yaşanmıştır.

banya (<İt. bagno) “banyo” 8/358.

2.1.1.6.5. Geniş Ünlülerin Daralması

Yöre ağızlarında özellikle bazı ünsüzlerin daraltıcı etkisi ve/veya ünlü benzeşmeleri sonucunda geniş ünlüler daralabilmektedir. Orta hecenin ünlüsünün vurgusuz olması da daralmayı etkileyebilmektedir.

2.1.1.6.5.1. Ön Seste Karakteristik Daralmalar

/e-/>[ê-]: MYA’da /r/ ünsüzünün /e/ ünlüsü üzerinde daraltıcı etkisi bulunmaktadır.

ermenîniñ “Ermeni’nin” 1/45, *erden* “yerden” 3/149, *eres* “buğday içinde çıkan bir çeşit ot” 8/474.

/e-/>[i-]: *iñgin* “engin” 25/179.

/o-/>[u-]: *undan këyri* “ondan sonra” 3/161, *unuñ* “onun” 6/37, *urfan* “Orhan” 22/255.

¹⁵ İlk hece dışındaki ünlülerin sistemli olarak düzleşmesi günümüz Kıpçak yazı dillerinden olan Kazakçanın en belirgin özelliklerindendir. Dudak ünsüzlerine rağmen gerçekleşen düzleşmeleri bir Kıpçak etkisi olarak düşünmek mümkündür. Ancak Kazakçanın aksine yine bir Kıpçak yazı dili olan Kırgızca, yuvarlaklaşma eğiliminin en güçlü temsilcilerindendir. Değerlendirmede bulunurken bu durumu göz ardı etmemek gerekir.

/o-/>[ô-]: *ön* “on” 8/227, *öraya* “oraya” 9/190, *ormancı* “ormancı” 27/10.

/ö-/>[ü-]: *üşür* “Öşür” 2/110, *üzür dilerin* “Özür dilerim.” 9/278, *üyüdürümüş* “öğütürmüş” 26/143.

Türkiye Türkçesinin ağızlarında yaşanan geniş-yuvarlak ünlülerin daralması hadisesi ağız çalışmalarında genellikle Kıpçak etkisi olarak değerlendirilmektedir (Akar, 2011: 31). Kazan Tatarcası ve Başkurtçada böyle bir değişimden bahsetmek mümkünse de anılan Türk yazı dillerinde tam genişleme ya da daralma söz konusu değildir. Bu gösterim söyleyişle değil, alfabeye ilgilidir.

2.1.1.6.5.2. İç Seste Karakteristik Daralmalar

/-a-/>[-â-]: MYA’da /z/ ünsüzünün çevresel ünlü daraltıcı etkisinden bahsetmek mümkündür.

nâ_zâman “ne zaman” 14/46.

Kimi örneklerde /r/ ünsüzü yanındaki /a/ ünlüsünü yarı daraltmıştır.

arârîşan “ararsan” 15/114, *candârma* “Jandarma (lakap)” 22/240.

MYA’da /y/ sesinin önlüleştirci etkisinin yanı sıra daraltıcı etkisi de bulunmaktadır.

tereyâyıla “tereyağla” 4/58, *basmayor* “basmıyor” 8/101.

/-e-/>[-ê-]: *Sene* “sene, yıl” sözcüğünün ilk hecesindeki /e/ ünlüsü, baştaki /s/ ünsüzünün etkisiyle, neredeyse karakteristik biçimde, daralmıştır.

sène “sene” 11/161, *sênesindir* “senedir” 12/64.

Özellikle Farsçadan alıntı kimi sözcüklerde /ç/, /ş/ ve /y/ ünsüzlerinin etkisiyle /ê/ sesi oluşabilmektedir.

gepcêyle (<Far. kefçe) “kepçeyle” 5/13, *çêşit* (<Far. çeşid) 8/227, *pêşman oğdum* (<Far. peşimân) “pişman oldum” 12/330, *pêyniri* (<Far. penîr) 25/74.

/r/ ünsüzünün komşuluğundaki geniş ünlülerin daralma eğiliminde olduğu görülmektedir. Aslî olarak kapalı /e/’li olan sözcüklerin kimisinin /r/ ünsüzü komşuluğunda bulunması da dikkat çekicidir.

gerek “gerek” 1/43, *yere* “yere” 8/585, *dëris* “deriz” 25/108.

ondan kēri “ondan sonra” 25/72 örneğinde görüldüğü gibi bu edat, MYA’da karakteristik olarak uzun, kapalı /e/ ile söylenmektedir.

/-e-/>/-i-/: Karakteristik olarak *kefen* sözcüğünde iç seste ünlü daralması yaşanmaktadır.

keFinî “kefeni” 12/6.

/-ê-/>/-i-/: MYA’nın aslî seslerinden olan kapalı /e/ sesi, sınırlı sayıdaki örnekte /i/ ünlüsüyle nöbetleşebilmektedir.

diyi “diye” 18/98, *diyelim* “diyelim” 21/7, *ziyve* (<Zëyve) “Zeyve köyü” 27/57.

/-o-/>[-ô-]: Şu örneklerde /r/ ünsüzünün yarı daraltıcı etkisi söz konusudur.

görüḡ “henüz olgunlaşmamış ekşi üzüm” 3/13, *hórda* (<MYA *horda* < *ho+arada*) “şurada” 3/60.

MYA’da yarı daralma kimi zaman dudak ünsüzlerine rağmen gerçekleşir.

bôbam “babam” 2/115.

/-o-/>/-u-/: Yöre ağızlarında düzlük-yuvarlık kuralına bağlı olarak gerçekleşen ünlü daralmaları mevcuttur. Alıntı sözcükler de uyuma girer.

motur (<Fr. *moteur*) “traktör” 13/89, *doḡdur* (<Fr. *docteur*) “doktor” 21/533, *hoturānî* (<Fr. *photographie*) “fotoğrafını” 22/503.

Türkçe kökenli sözcüklerde de benzer bir daralma söz konusudur: *buynuzundan* “boynuzundan” 8/571.

suvan “soğan” 5/19 örneğinde ise hem /o/>/u/ değişmesi hem de /ğ/>/v/ gelişmesi, tam bir Kıpçak tabakalaşmasını örneklendirir surettedir.

/-ö-/>[-ô-]: Yörede karakteristik olarak ÖTT'nin aksine geniş-yuvarlak ünlüyle söylenilen kimi sözlerde yarı daralma görülebilmektedir. Bu değişimin ÖTT etkisiyle olması muhtemeldir.

gözelce (<*gözelce*) “güzelce” 12/215, *gözel* “güzel” 18/42; *böyük* (<*böyük*) 19/80, *böyüklenmedi* “büyük görünmedi” 21/211.

/-u-/>[-i-/~[-i-]: MYA'da *kabul et-* sözü genellikle *gabil ét-* (MDD) ya da *gabil etmen* “kabul etmem” 2/64 örneğinde olduğu gibi [i] ünlüsüne sahip olarak telaffuz edilir. Özellikle bu örnekte karakteristik kabul etmek gerekir.

2.1.1.6.5.3. İç Seste Karakteristik Olmayan Daralmalar

/-a-/>[-ê-/: Aşağıdaki örnekte, ikinci hecenin ünlüsünde önce ilerleyici, uzak, tam benzeşme sonucu önlüleşme yaşanmış, ardından /r/ ünsüzünün daraltıcı etkisi sonucu ünlü daralması gerçekleşmiştir.

bekêrlerden “bekârlardan” 22/27.

/-ö-/>[-ü-/: *Güzel* sözcüğü MYA'da standart olarak *gözel* ya da *gözel* şeklinde kullanıldığı için sadece bir örnekte tespit edilen /ö/ ünlüsü yerine /ü/ ünlüsünün kullanılması, iç seste karakteristik olmayan bir ünlü daralması olarak değerlendirilmiştir.

gelişigüzel “baştan savma, lalettayin” 11/230.

2.1.1.6.5.4. Son Seste Karakteristik Daralmalar

/-a/>[-â]: *arabâ* “araba” 24/11, *orayâ* “oraya” 27/55.

/-e/>[-ê/: “Şey” sözcüğünde /-y/ ünsüzünün düştüğü örneklerde de /ş-/ ünsüzünün etkisiyle ünlü daralması yaşanmıştır:

şê “şey” 12/216

/-o/>[-ô]: *şô* (<*şo*) “şu” 13/41.

2.1.1.6.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

MYA'nın genel eğilimi geniş ünlüleri daraltmak yönünde olsa da sınırlı sayıda örnekte ünlü benzeşmeleri veya bazı ünsüzlerin çevresel etkileri sonucunda dar ünlüler de genişleyebilmektedir.

2.1.1.6.6.1. Ön Seste Karakteristik Genişlemeler

/e-/>[ä-]: Yöre ağızlarında kimi örneklerde /e/ ünlüsü, normalden daha geniş olarak telaffuz edilebilmektedir.

älerdik “elerdik” 18/121, *ävelkūn* “evvelki gün” 20/236, *ävel* “evvel” 21/17.

/i-/>[ê-]: *êşde* “işte” 3/169.

MYA'da Arapçadan alınma kimi sözlerde /h/ ünsüzünün ünlüler üzerindeki genişletici etkisiyle ön sesteki ünlü önce yarı-genişlemiş, ardından /h/ ünsüzünün düşmesiyle telafi uzunluğu ortaya çıkmıştır.

ētiyarladık “ihtiyarladık, yaşlandık” 15/162, *ētiyacımız*¹⁶ “ihtiyacımızı” 16/121.

Yine Arapçadan girme şu sözcükte de ön seste ünlü genişlemesine sıkça rastlanmaktadır.

ēlaşlar “ilaçlar” 8/471.

ÖTT'de iyi olarak kullanılan, yöre ağızlarında ise karakteristik olarak *ēyi* olarak söylenen sözcükte dar ünlünün genişlemesi hadisesi değil, *edgü* > *edgü* > **eygü* > *eyü* > *eyi* > *ēyi* gelişmesiyle oluşan eskicil yapının korunması söz konusudur.

/u-/>[o-]: *oyandı* “uyandı” 20/48 örneğinde ünlü genişlemesi bulunmamaktadır. Çünkü, eski şekil korunmuştur.

¹⁶ Bu türden ünlü genişlemelerine Azerbaycan Türkçesinde kurallı olarak rastlanmaktadır: *ēlm* (< Ar. ʿilm), *ēhsan* (<Ar. iḥsān), *ēhtiyac* (< Ar. iḥtiyāc) örneklerinde olduğu gibi.

2.1.1.6.6.2. İç Seste Karakteristik Genişlemeler

/-e-/>[ä-]: *bälki* “belki” 9/233, *dävirde* “devirde” 17/31, *gär* “yaşlı” 21/308.

/-i-/>[-ê-]: Özellikle *hiç* sözcüğünde karşılaşılan karakteristik bir genişlemedir. /h/ ünsüzünün yanındaki ünlüleri genişletici bir karaktere sahip olduğu anlaşılmaktadır (Ercilasun, 1983: 94).

hêç “hiç” 20/180, *hêş* “hiç” 21/45, *hêç* “hiç” 22/411.

Diğer başlıca örnekler şöyledir: *cêneyetden* “cinayetden” 1/4, *şêşelerden* “Şişeler’den” 24/245.

ÖTT’de /-i-’li olarak söylenen kimi sözcükler MYA’da /-ê-’lidir. Ancak bu durum ünlü genişlemesinden kaynaklanmamaktadır. Şu örneklerde eskicil şekiller korunmuştur.

kêyecek “giyecek” 11/132, *gêtdiklerinde* “gittiklerinde” 23/51.

/-i-/>[-î-]: Dudak ünsüzünün etkisiyle ortaya çıkmıştır.

bîberini “biberini” 23/298.

/-u-/>[-o-]: Şu Türkçe kökenli örneklerde ünlü genişlemesinden ziyade eskicil şekillerin yörede kullanılmaya devam edilmesi söz konusudur.

yokarı “yukarı” 1/84, *ôraşdıķ* “uğraştık” 2/9.

yonaniîa “Yunan’la” 20/57 örneğinde de ÖTT’ye göre bir /-u-/>[-o-/ değişiminin yaşandığı görünse de Anadolu’nun birçok yerinde olduğu gibi bu sözcüğün Arapça gibi ikincil bir dil üzerinden değil, o halkın kendisinden *Yonan* < Rum. *iones* – *iaones* adının duyulması sonucu /-o-/ ünlüsünü taşıması daha olasıdır.

/-u-/>[-ô-]: *bönnar* “bunlar” 8/422, *bôlğarîsdana* “Bulgaristan’a” 20/205 örneklerinde dudak ünsüzünün etkisiyle yarı genişleme yaşanmıştır.

/-ü-/>[-ö-]: Bazı örneklerde /h/ ünsüzünün etkisiyle iç seste ünlü genişlemesi görülmektedir.

hörmət “hürmet” 8/457, *hökümdarıñ* “hükümdarın” 17/202, *köhlendi* “küflendi” 22/270.

ÖTT’deki değişmiş şekillerine karşın şu Türkçe kökenli örneklerde aslî şekiller korunmuştur.

böyük “büyük” 1/77, *gözel* “güzel” 6/46, *yörüyelimiñ* “yürüyelim” 21/226.

2.1.1.6.6.3. İç Seste Karakteristik Olmayan Genişlemeler

/-u-/>[-ö-]: Bir örnekte gerileyici ünlü benzeşmesi sonucu yarı ünlü genişlemesi yaşanmıştır.

görana “Kur’an’a” 1/118.

2.1.1.6.6.4. Son Seste Karakteristik Olmayan Genişlemeler

/-e/>[-ä]: *Mesela* sözcüğü ilerleyici ünlü benzeşmesi sonucunda son seste önlüleşme yaşanmış biçimiyle MYA’da kullanılabilmektedir. Ancak yirmi dört örnekte son seste bir ünlü genişlemesi yaşandığı görülmüştür.

meselä (<MYA mesele) “mesela” 23/443.

/-u/>[-ö]: Dudak ünsüzünün etkisiyle aşağıdaki örnekte son seste yarı genişleme yaşanmıştır.

bö “bu” 17/117.

2.1.1.6.7. Ünlülerin Genizsilleşmesi

MYA’da genizsil ünsüzlerle yaşanan ses benzeşmesi sonucunda ünlüler genizsilleşebilir. /ŋ/ damak sesi düşerse bu sestten sonra gelen ünlü genizsillik özelliği kazanır. Bununla birlikte /ŋ/ ünsüzünün düşmediği örneklerde kendisinden önce gelen ünlü genizsil bir nitelik kazanabilir.

/a/>[ā]: *bedirmuāri* “Bedirpınarı” 9/38, *saā* “sana” 16/22, *baā* “bana” 20/118.

/ı/>[ī]: *yaļiñız* “yalnız” 4/11, *çiñgiş* “bir çeşit ot” 8/560.

/u/>[ū]: *ļāñğıduķ* *ļūñğıduķ* “langır lungur” 17/62.

2.1.1.6.8. Alıntı Sözcüklerde Uzunluk-Kısalık Nöbetleşmesi

Arapça ve Farsçadan alınmış bazı sözcüklerin kapalı son hecesinde bulunan uzunluklar kısalabilmektedir. Ancak bu kısalmış olan ünlüler, ünlüyle başlayan bir ek aldığında yani açık heceye dönüştüğü zaman aslî uzunluğuna döner (Demir ve Yılmaz, 2011: 116). MYA’da alıntı sözcüklerdeki uzunluklar genelde korunsun da kimi örneklerde kısalmış ünlülerde açık hece durumunda tekrar eski uzunluklar ortaya çıkabilmektedir.

zaman 9/83 ~ *zamānımızda* 19/95 (<Ar. zemān)

hesápsız 6/71 ~ *hēsāb_ēt* 4/93 (<Ar. hisāb)

hayatda 9/204 ~ *hayātımız* 18/33 (<Ar. hayāt)

2.1.1.6.9. Ünlü Türemeleri

MYA’da ünlü türemelerini ortaya çıkış biçimleri, yerleri ve nedenlerini şu şekilde açıklamak mümkündür:

2.1.1.6.9.1. Ön Seste Ünlü Türemeleri (Prothesis)

MYA’daki ön seste yaşanan ünlü türemeleri akıcı /l/, /r/ ve /ş/ ünsüzleriyle başlayan alıntı sözcüklerde görülür. Söyleyiş kolaylığını sağlamak için ortaya çıkmış bir ses olayıdır (Atmaca, 2017: 84). Ön seste türeyen ünlüler kısa ya da normal boğumlanma süresine sahip /ı/ ve /i/ ünlüleridir. Az sayıda örnekte ön seste [ū] türemesi de yaşanmıştır.

/ø-/>/ı-/: *ırāmaTlı* “rahmetli” 1/148, *ıramazanı* “Ramazan’ın” 2/125, *ırātımız* “rahatımız” 12/35, *ırātsız ediyor* “rahatsız ediyor” 24/146;

Şu sözcükte ise türeme olmamış, sözcük aslî biçimini korumuştur: *ışıcak* “sıcak” 8/164, *ıssıcak* “sıcak” 18/87.

/ø-/>/ĩ-/: *ırampaya* “rampaya” 1/27, *ıramazanı* “Ramazan’ın” 3/97, *ırāmetli* “rahmetli” 9/231.

/ø-/>/i-/: *ilādin* “ladin” 11/173, *ilēnlerde* “leğenlerde” 12/70, *ileş* “leş” 15/58, *iļāzım* “lazım” 15/172, *ilezir* “rezil” 21/228; *irezil* “rezil” 6/15, *irāmetli* “rahmetli” 9/223; *işamlıkdı* “çamlıktı” 2/19, *işamiçine* “Çamiçi’ne” 11/178.

/ø-/>/ĩ-/: *ışamı* “çamın” 8/222, *ılimon* “limon” 22/316.

/ø-/>/ũ-/: *ürusyadan* “Rusya’dan” 2/47, *üruhunu* “ruhunu” 3/64.

2.1.1.6.9.2. İç Seste Ünlü Türemeleri (Epenthesis)

MYA’da genellikle alıntı sözcüklerin bir kısmında iki ünsüzün arasında kısa ya da normal boğumlanma süresine sahip dar ünlüler türer.

/-ø-/>[-ǣ-]: *aļǣmanyada* “Almanya’da” 9/185, *tahātadan* “tahtadan” 21/383.

/-ø-/>/-ı-/: *ğatıranı* “katranın” 8/80, *tırayvan* “tramvay” 21/348, *tırağdör* “traktör” 23/363.

yalıñız “yalnız” 3/59 örneğinde ise ünlü türemesi değil, eskicil biçimin korunması söz konusudur.

/-ø-/>[-ĩ-]: *aFıyonda* “Afyon’da” 3/75, *sıçırarsa* “sıçrarsa” 8/241, *amıcañ* “amcan” 27/27.

/-ø-/>[-i-]: *pılasdik* “plastik” 8/198, *pıratığidi* “pratikti” 9/8.

/-ø-/>/-i-/: Türkçenin yapısı gereği çift ünsüzle Türkçe sözcük başlamaz. Çift ünsüzle başlayan alıntı sözcüklerde ise iki ünsüzün arasında dar ünlü türer. Bu türeme, kimi çift ünsüzle biten alıntı sözcüklerde de görülür.

piġan “plan” 8/333, *modelim* “modern” 16/10, *pilasdik* “plastik” 22/544.

/-o-/->[-ĩ-]: *kiġometġre* “kilometre” 1/71, *asiġyadan* “Asya’dan” 2/84, *átġrāvına* “eftrafına” 8/319, *metġre* “metre” 23/230.

/-o-/->[-u-]: *ġonturoġcusu* “kontrolcüsü” 17/102, *ġadusturo* “kadaastro” 21/40.

/-o-/->[-ũ-]: *aFũyonuġ* “Afyon’un” 8/327.

Türkçe kökenli olmasına rağmen şu örneklerde MYA için karakteristik olmayan bir ünlü türemesi ortaya çıkmıştır: *soġġura* “sonra” 17/179, *topũrak* “toprak” 25/27.

/-o-/->[-ũ-]: Çift ünsüzle biten aşağıdaki örnekte karakteristik bir ünlü türemesi yaşanmıştır.

lökũs “Lüks, gaz lambası” 3/90.

/-o-/->[-ũ-]: *üciũretiyile* “ücretiyle” 20/158.

2.1.1.6.9.3. Son Seste Ünlü Türemeleri (Epithesis)

/-o-/->[-ı/-/-i]: MYA’da *ki* bağlacından önce düz-dar ünlünün türeyebildiği tespit edilmiştir.

baġsayı kı “baksa ki” 17/144; *demişĩ ki* “demiş ki” 10/352.

2.1.1.6.10. Ünlü Düşmeleri

MYA’da iç veya son seste daha çok düz-dar ünlülerin düşebildiği görülmüştür. Ön seste ve son seste herhangi bir ünlü düşmesi metinlerde tespit edilmemiştir. Bu ünlü düşmeleri çoğu zaman hece düşmesini de beraberinde getirir. Belli bir disiplin altında olmayan ve yazı diline dayanmayan halk ağzında orta hece düşmesi, yazı diline göre çok daha yaygındır (Tseng, 2002: 29).¹⁷ Bilindiği gibi her ses ve heceyi söylemek

¹⁷ Lan-Ya TSENG, hem Türkiye Türkçesinden hem de Türkçenin tarihî dönemlerinden taradığı binlerce örnek üzerinde yaptığı incelemelere dayanarak Türkiye Türkçesinde orta hece düşmesinin şartlarını

için belirli bir miktarda enerji ve zamanın harcanması gerekir. Konuşma sırasında farkında olmadan kişiler, en az çaba yasası temelinde hareket etmekte ve konuşmayı hafifletmeye, konuşma için sarf edilecek enerji ve zamanı eksiltmeye yönelmektedir (Kudaşev, 2011: 338). Ses ve hece düşmelerinin en büyük sebebi bu eğilimdir.

2.1.1.6.10.1. İç Seste Ünlü Düşmeleri

MYA’da yaşanan iç sesteki ünlü düşmeleri daha çok ikinci veya son hece ile ilgili bir ses olayıdır. İç seste yaşanan ünlü düşmeleri daha çok dar ünlünün düşmesiyle yaşanır. Fakat düz-geniş ünlülerin de düşebildiği tespit edilmiştir. Dar ünlülerde yaşanan düşmelerin bir kısmı, *boynuma* 9/36 örneğinde olduğu gibi, ÖTT ile ortaklaşır. *i-* ek-fiili genellikle korunsa da kimi örneklerde düşebilmektedir. Yön gösterme eki *-ra*’nın ünlüsü de sıkça düşmeye uğramaktadır.

/-a-/>/-ø-/: *amcōlu* “amca oğlu” 4/95, *oļlarda* “oralarda” 10/352, *buļlara* “buralara” 13/17, *hordan* (<horadan) “şuradan, oradan” 17/243, *burda* “burada” 18/87, *hatmana saçı* “Fatma Ana saç, ölen kadının mezarına konulan bir tutam saç” 21/277.

/-e-/>/-ø-/: *nērdēn* “nereden” 1/1, *dēycēm* “diyeceğim” 22/203.

/-ı-/>/-ø-/: *yoķarļarda* “yukarılarda” 3/120, *vāsta* “vasıta, araç” 7/31, *garnımdan* “karnımdan” 10/52, *daķlı* “takılı” 21/133, *gāynana* “kaynana” 22/30, *azcık* “azıcık” 22/347, *yuķarļardık* “yuvarlardık” 23/16, *arnına* “alnına” 25/160, *gıvratdık* “döndürdük” 26/24.

/-i-/>/-ø-/: *daķķa* “dakika” 4/95, *dēllerdi* (<dērleridi) “derlerdi” 8/194, *iķersinde* “içerisinde” 15/27, *ik_üş* “iki üç” 24/4.

/-u-/>/-ø-/: *boynuma* “boynuma” 9/36, *belmeburnu* “Belmeburnu” 21/184.

/-ü-/>/-ø-/: *amīcamıņ gōņlü oļmadı*. “Amcamın gönlü olmadı.” 10/126.

ayrıntılı olarak ele almıştır: TSENG, Lan-Ya (2002). *Türkiye Türkçesinde Orta Hece Düşmesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Örneklerde de görüldüğü üzere MYA’da, ölçünlü dile de koştur olarak, dar ünlülerin düşmesi geniş ünlülere göre çok daha fazladır. Bu durum, geniş ünlülerin frekansının dar ünlülerin frekansından yüksek olmasıyla doğrudan ilgilidir (Tseng, 2002: 24-25).

2.1.1.6.10.2. İki Sözcük Arasında Ünlü Karşılaşmasından Kaynaklanan Ünlü Düşmesi

Ünlüyle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir sözcük geldiğinde genellikle ilk sözcüğün sonundaki ünlü düşebilmektedir. Ünlü düşmelerine genellikle ilk hecede rastlanılmasa da *n_ışleŋ* “ne yapıyorsun” 27/71 örneğinde görüldüğü gibi iki sözcüğün birleştiği örneklerde yaşanan ünlü düşmeleri, birinci sözcükte açık hece bulunuyorsa ilk hecede de görülebilir.

/-e-/>/-ø-/: *n_ışlerdi* “ne yapardı” 8/13, *n_oldu* “ne oldu” 21/373.

ně_oldu “ne oldu” 2/38, *sũ_olmayan* “su olmayan” 8/62 örneklerinde olduğu gibi, kimi zamanlarda düşme yaşanmaz fakat ilk sözcüğün ünlüsü kısılır.

/-i-/>/-ø-/: *ik_üş* “iki üç” 24/4.

2.1.1.6.11. Ünlü Tekleşmesi

Arapçadan alıntı kimi sözcüklerde ‘ayn ünsüzünün düşmesi sonucu iki ünlü yan yana gelebilmektedir. Böylesi durumlarda iki ünlü birleşerek bir tek uzun ünlü hâline gelmektedir. En az çaba yasası ile söyleyiş kolaylığını sağlamak amacıyla yaşanan bir ses olayıdır. Fiziğin temel yasalarından biri olan “en az çaba yasası”nın dilleri evrim yoluyla olgunlaşmaya götüren faktörlerden biri olması gerektir. Bu adlandırmadaki “çaba” sözü süreç işlerken harcanan enerji ve zamanın birbiriyle olan bağlantısını belirtir (Kudaşev, 2011: 325).

zirāt (<Ar. zirā‘at) “ziraat” 2/108, *zayāt* (<Ar. žāyi‘āt) “kayıp, zarar” 3/27, *sāt* (<Ar. sā‘at) “saat” 22/489.

2.1.1.6.12. Ünlülerde Göçüşme

Ses aktarımı olarak da adlandırılan göçüşme, “sözcük içinde seslerin, genellikle ünsüzlerin yer değiştirmesi” olarak tanımlanabilir (İmer vd., 2011: 219). Ancak sınırlı sayıda örnekte ünlülerin de birbirlerinin yerine geçebildiği görülmüştür.

e-a~a-e: MYA’da kimi sözcüklerde karşılaşılan karakteristik bir ses aktarımıdır.

ases “esas” 17/23, *pekat* “paket” 22/153.

â-ı~i-â: *Kâğıt* sözcüğünde önce ünlüler arasında göçüşme yaşanmış, ardından gerçekleşen /-ğ-/>/-y-/ değişmesiyle birlikte /y/’nin önlüleştirici etkisi sonucunda /-ı/>/-i-/ değişmesi de yaşanmıştır.

kiyâtdânları “kâğıttakileri” 3/15.

-i-â-e~-e-i-â: Üçlü ünlü göçüşmesinin yaşandığı *hekiyâ* örneği, MYA’da yaygın olarak kullanılan bir edattır. “Öykünme” anlamı da taşıyan Arapça *hikâye* sözcüğü MYA’da hem fonetik hem de semantik bir değişim geçirerek “gibilik” anlamı kazanmıştır.

seniñ hekiyâ “senin gibi” 4/97.

Bu iki örnek dışında da metin dışı olarak *halve* “helva” (Hacıobası) sözcüğü de ünlü göçüşmesine uğramış biçimiyle tespit edilmiştir. Kimi çalışmalarda ünlü göçüşmesi örneği olarak verilen *dèyi* “diye” 27/137 (Öztürk, 2009: 129) sözcüğünde ise göçüşme değil, zarf-fiil kullanımına ilişkin bir hususiyet olduğu düşünülebilir.

2.1.2. Ünsüzler

ÖTT için en az 23 tane ünsüz bulunurken bunlardan 21 tanesi alfabede yer alır (Eker, 2011: 262). Art avurtta oluşan [l] ve art damakta oluşan [k] ünsüzleri alfabede gösterilmez. MYA’da, resmî alfabede de gösterilen 21 ünsüzün¹⁸ dışında [b], [ć], [Ç], [č], [d], [F], [ğ], [g], [ğ̃], [h], [h̃], [k], [k̃], [ḳ] [K], [Ḳ], [l], [l̃], /ŋ/, [ŋ], [P], [r], [f], [s], [S], [T], [y], [w], [y], [ʔ] ünsüzleri de bulunmaktadır. MYA’da kullanılan /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z/ ünsüzleri ÖTT’yle aynı özellikleri gösterir.¹⁹ Böylelikle MYA’da elli bir ünsüz çeşidinin varlığı tespit edilir. Bunlardan [Ç], [F], [K], [Ḳ], [P], [S], [T] sesleri yarı ötümlü ünsüzlerdir. [ğ], [h̃], [l̃], [ŋ], [r̃], [ỹ], [y] sesleri ise zayıf (gevşek) boğumlanmalı ünsüzler olarak sınıflandırılır.

2.1.2.1. Ölçünlü Alfabede Bulunmayan Ünsüzler ve Özellikleri

[b]: /b/ ile /v/ sesleri arasında boğumlanan ötümlü bir çift dudak ünsüzüdür. Yaygın kullanılmayan bu ünsüzün ortaya çıkışını bireysel kullanım ya da konuşma hızıyla ilişkilendirmek mümkündür. Fakat MYA’da *iḥradī* “İbradī” söyleyişi neredeyse karakteristiktir ve derlenen metinlerde yedi kez bu şekliyle geçer. Bir diğer çift dudak ünsüzü olan [w], daha çok yuvarlak ünlülerle hece kurarken [b] düz ünlülerle hece kurmaktadır (Sağır, 1997b: 392). Yoğunlukla iç seste rastlanılan bir ünsüzdür.

Ön seste: *ḥe* “ve” 9/101, *ḥezirḡan* “bezirgan” 22/514.

¹⁸ ÖTT’de de çok az kullanılan /j/ ünsüzü, MYA’nın aslı sesi değildir. Derlenen metinlerde sadece iki örnekte ve /c/>/j/ gelişmesi yoluyla ikincil olarak rastlanmıştır: *jansız* “cansız” 8/470, *mejbur* “mecbur” 13/96.

¹⁹ Bazı çalışmalarda /ğ, h, w, y/ sesleri yarı ünlü olarak kabul edilir (Eker, 2011: 266). Bu konuda Demircan şunları belirtir: “/l, r/ ünsüzleri bir ünlü gibi çıkar, ama hece başı ya da bitişinde yer alır. O yüzden akıcı olarak adlandırılırlar. /w, y, h, ğ/ sesleri ise çıkışları ünlüye benzemez, hece başında ünsüzlük işlevini üstlenir, hece ortasında ise ünlüye katılarak çekirdekte yer alırlar. Kayan ünlü oluşturan bu seslere kayıcı denir” (Demircan, 2009: 56).

İç seste: *şal̥ba* “çalba otu” 8/522, *iḥradılı* “İbradılı” 9/128, *yal̥birt yal̥birt eder* “parlar” 10/90, *iḥradınıḡ* “İbradı’nın” 11/8, *il̥biz* “bir çocuk hastalığı” 12/157, *ğabirleri* “kabirleri” 22/293, *gar̥bız* “karpuz” 24/157.

[é]: /c/ ile /z/ arası yarı sızıcı, ötümlü bir diş eti ünsüzüdür. Tek örnekte ve ön seste tespit edilmiştir.

ğarılar cülúF kèserdi. “kadınlar zülûf keserdi” 4/72.

[Ç]: /c/ ile /ç/ arası patlayıcı, yarı ötümlü bir diş ünsüzüdür. Yaygın olarak kullanılmamaktadır. İkisi de süreksiz, patlayıcı sesler olan ötümlü /c/ ve ötümsüz /ç/ arasında boğumlanır (Sağır, 1997b: 393-394). [Ç] ünsüzüne ön seste rastlanmamaktadır.

İç seste: *gúçÇũ* “küçüğü” 6/13, *hörKüÇünde* “hörgücünde” 8/64, *ardıÇ_ācından* “ardıç ağacından” 11/173, *baçÇāzıma* “başçağızıma” 23/377

Son seste: *ēlaÇ* “ilaç” 8/470, *avantaÇ* “avantaj” 8/480, *bulamaÇ* “bulamaç yemeği” 11/75.

[é]: /ç/ ile /ş/ arasında yarı sızıcı bir diş ünsüzüdür. Kullanım sıklığı yüksek bir sestir. /ç/ ile başlayıp /ş/ ile biten bir ses olarak telaffuz edilir. /ç/ > /ş/ sızıcılılaşmasının bir ara merhalesi olan bu sesin Kazan Tatar konuşma dilinde de ı “ç” yerine kullanıldığı bilinmektedir. MYA’da daha çok son seste görülür.

Ön seste: *çıkdım* “çıktım” 1/3, *çarık* “çarık” 20/105, *çarşafa* “çarşafa” 23/287.

İç seste: *içine* “içine” 1/75, *góçerdik* “göçerdik” 7/22, *geçdi* “geçti” 17/190.

Son seste: *üç* “üç” 3/86, *ardıç* “ardıç” 3/167, *piriç* “pirinç” 6/66, *dirkeç* “şışte hazırlanan et” 16/49, *çebiç* “bir yaşındaki erkek keçi” 20/273.

[d]: /d/ ile /z/ arası yarı sızıcı bir ünsüzdür. IPA'daki ²⁰ *ð* sesine yakın olsa da o kadar peltek telaffuz edilmez. Bu ses kişisel kullanım sonucu iç seste ortaya çıkmıştır.

boḏāmatlının “Bozahmetli’nin” 9/11, *eḏeninde* “ezanında” 9/233.

[F]: /f/ ile /v/ arası sızıcı, yarı ötümlü bir dış-dudak ünsüzdür. Daha çok /f/ > [F] gelişmesiyle oluşmaktadır. Fakat yaygın olarak kullanılan *Fur-* “vur” 2/59 örneğinde /ø-/ > /v-/ > [F-] gelişimi olduğunu söylemek gerekir. MYA’da bu yarı ötümlü ünsüz orta sıklıkla kullanılmaktadır. Bölgenin diğer ağızlarında olduğu gibi genellikle /f/ ünsüzünün iki ünlü arasında kalmasıyla iç seste oluşan bu ünsüz, /f/ sesinden sonra başka bir ünsüz gelince de oluşabilmektedir (Küçükballı, 2013: 96).

Ön seste: *Furūdu* “vururdu” 1/106, *Fıṣḡırı* “fışkırır” 13/75.

İç seste: *ēyniF_uvasının* “Eynif Ovası’nın” 1/92, *çarṣaFıla* “çarşafı” 2/37, *túFeḡ_atallardı* “tüfek atarlardı” 11/41, *taraFına* “tarafına” 12/34, *uḡaḡ teFek* “ufak tefek” 20/292, *çiFt* “çift” 23/423, *haFtada* “haftada” 25/14.

Son seste: *ēülúF* “zülûf, saç” 4/72, *taraF* “taraf” 16/207.

[ḡ]: Art ünlülerle hece kuran patlayıcı, ötümlü bir art damak ünsüzdür. Diğer Batı Grubu ağızlarında olduğu gibi karakteristik değişimlendendir. Bu ünsüz daha çok [k] ünsüzünün söz başında ötümlüleşmesiyle oluşur. Bundan dolayı ön seste bulunma sıklığı en yüksek orandadır. İki ünlü arasındaki iç seste görülmez. Sözcüğün son sesinde ise çok az bulunur.

Ön seste: *ḡaḡdım* “kalktım” 1/13, *ḡaypıṣṡalı* “eğimli” 8/26, *ḡonuṣuyoru* “konuşuyor” 15/196, *ḡaṣdım* “kaçtım” 19/106, *ḡoyuḡlar* “koymuşlar” 21/18, *ḡabıṣ* “boynuzsuz keçi yavrusu” 26/170.

²⁰ IPA Chart with Sounds: <http://www.internationalphoneticalphabet.org/ipa-sounds/ipa-chart-with-sounds/> (Erişim Tarihi: 10.10.2019)

İç seste: *gızgın* “kızgın” 5/13, *gaFğasyadan* “Kafkasya’dan” 17/6, *noğtalı* “noktalı” 22/58, *başğa* “başka” 25/70, *manavgada* “Manavgat’a” 27/91.

Son seste: *ufag* “ufak” 2/33, *yog* “yok” 4/4, *çocuğ* “çocuk” 9/90, *bağ* “bağ” 16/132, *boncuğ* “boncuk” 20/117.

[g]: Yarı art ünlülerle hece kuran patlayıcı, ötümlü orta damak ünsüzüdür. Ön damak /g/ ünsüzünün orta damağa kayması sonucu meydana çıkar. Bu ses, kimi çalışmalarda yarı art ünlülerin oluşmasını sağlayan bir orta damak ünsüzü (Erdem ve Bölük, 2012: 98) olarak tanıtılmaktadır. Sıklık açısından daha çok [ó] ünlüsüyle, ondan sonra [ú] ünlüsüyle aynı hecede bulunur. İç seste tespit edilen sınırlı sayıdaki örneklerde yarı art [á] ünlüsüyle aynı hecede bulunduğu görülmüştür. Sözcüğün son sesinde kullanılan bir ünsüz değildir.

Ön seste: *góçermiş* “göçermiş” 1/87, *góktepe* “Göktepe” 8/127, *gún* “gün” 10/405, *gümüşdamla* “Gümüşdamla köyü” 13/12, *gólün* “gölün” 21/187, *gútdüm* “güttüm” 25/242.

İç seste: *ikāmetgāh* “ikametgâh” 9/105, *keřgáf* “keşkek” 26/160.

[ğ]: Düşmek üzere olan /ğ/ ünsüzünü gösterir. Konuşma dilinde de düşme eğilimi gösteren bir diğer ses olan /ğ/’nin kimi çalışmalarda yarı ünlü olarak kabul edildiği daha önce belirtilmişti. Aslında artsüremliler olarak /ğ/ ile /g/’den gelişen ön damak ve art damak /ğ/ sesleri hakkında tartışmalar bulunmaktadır. Eker’in ifade ettiği gibi “yalnızca ünlüden sonra gelebilen bu sesler, ünsüz niteliklerini önemli ölçüde kaybetmiş, kendilerinden önceki ünlünün süresini artırır duruma gelmiştir” (Eker, 2007: 34). Bu özelliği hasebiyle sık sık düşer ve ardında telafi uzunluğu bırakır: *dāda* “dağda” 8/62 örneğinde olduğu gibi. Ön seste bulunmayan [ğ], son seste de az sayıda örnekte bulunur. Derlenen metinlerdeki [ğ] örnekleri, daha çok iki ünlü arasında kalan /ğ/ sesinin zayıf boğumlanması sonucu ortaya çıkar.

İç seste: *āğāřdan* “ağaçtan” 2/100, *dēğiřdi* “değışti” 6/114, *dayağ_attı* “dayak attı” 10/230, *dōğüşüvermişler* “dövüşüvermişler” 13/36, *bāğırsı* “bağırsağı” 23/193.

Son seste: *beğ* “bey” 3/20, *ğaradağ* “Karadağ” 9/18, *puturluğ* “pütürlü” 22/265.

[h]: Sızıcı, ötümlü, hırıltılı bir art damak ünsüzüdür. Genellikle /k/>/h/ değişmesi sonucu oluşur. MYA’nın aslî seslerinden biri değildir. Daha çok kişisel kullanımlar sonucu oluşmuş bir sestir. Ön seste rastlanmayan bu ünsüze az da olsa iç ve son seste rastlanılır.

İç seste: *nohutula* “nohutla” 6/67, *davar gırhdıKlarında* “davar kırtıklarında” 11/74, *TohTur* “doktor” 11/102, *korhutdu* “korkuttu” 11/276, *dağardık* “takardık” 21/301.

Son seste: *kırh* “kırk” 11/117.

[h]: Düşmek üzere olan /h/ ünsüzünü gösterir. Örneğine çok az rastlanılır. /h/ ünsüzü düşerken ardında genelde telafi uzunluğu bırakır.

Ön seste: *hazır* “hazır” 3/153, *hāvada* “havada” 9/58, *heP hocayımış* “hep hocaymış” 15/68, *hayvanı* “atı” 21/507.

İç seste: *sāhib_olan* “sahip olan” 1/70, *māhāllemiz* “mahallemiz” 3/6, *tāha* “daha” 6/101, *tahta* “tahta” 19/80.

Son seste: *aļlāh* “Allah” 2/9, *silāh* “silah” 4/78.

[k]: Patlayıcı, ötümsüz bir orta damak ünsüzüdür. MYA’da özellik Yörük ağzında kullanım sıklığı yüksek olan bu ses, yarı art ünlülerle hece kurar.

Ön seste: *kóyündenin* “köyündenim” 1/1, *kútúk* “kütük” 17/136, *kúlcüleriki* “Külcüler’inki” 21/336.

İç seste: *yúklüē* “yükülüē” 1/24, *gókdepe yaylası* “Göktepe Yaylası” 4/31, *búkerdik* “bükerdik” 20/98, *óküzleri* “öküzleri” 23/79.

Son seste: *yúk* “yük” 6/15, *yórúk* “Yörük” 17/8, *gók* “gök” 21/477.

[k] : Art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötümsüz bir art damak ünsüzüdür. [k] ünsüzü ön seste yerini genelde [g]’ya bıraktığı için iç ve son seste daha yaygın kullanılır. Çok kısıtlı olsa da yarı art ünlüyle kullanıldığı örneklerle de rastlanmıştır: *kıyısı* “kıyısı” 8/513.

Ön seste: *koikutmayân* “kokutmayınca” 9/192, *kırklık* “keçi veya koyun kırkma makası” 12/229, *kırk* “kırk” 21/2.

İç seste: *gonuşduruksundur* “konuşturmuşundur” 8/588, *dıkı* “biraz” 10/453, *bakmayla* “bakmayla” 25/91.

Son seste: *çok* “çok” 9/269, *topladık* “topladık” 11/28, *oğlak* “oğlak” 24/24.

[k̟] : /k/ ile /h/ arasında yarı sızıcı, bir art damak ünsüzüdür. Türkçe sözcüklerde iç seste /k̟/ > /k̟/ tamamlanmamış sızıcılaşması yaşanabilir. Arapçadan giren bir sözcükte ise /h/ > /k̟/ gelişmesi yaşanmıştır: *baḫsedersek* “bahsedersek” (<Ar. *baḫs*) 20/196. Ön seste rastlanılmayan bu ünsüzün iç ve son seste örnekleri bulunmaktadır. Yörenin aslî sesi olmayıp çok işlek kullanılan bir ünsüz değildir.

İç seste: *kırkardık* “kırkardık” 4/52, *yaḫardık* “yakardık” 6/41, *faḫırī* “fakirliği” 25/4.

Son Seste: *kırk* “kırk” 2/6, *gāk* “kalk” 8/119, *gurudurduḳ* “kurudurduk” 11/68, *yaḫlīḳ* “küçük tuluk” 23/438.

[K] : Genelde ön ünlülerle hece kuran, /k/ ile /g/ arasında katı, patlayıcı, yarı ötümlü ünsüzüdür. MYA’da genellikle ön ve iç seste rastlanır. Son seste ise sınırlı sayıda örnekte tespit edilmiştir.

Ön seste: *Künde*²¹ “her gün” 2/116, *Kelecē* “geleceği” 8/371, *Kelin* “gelin” 19/94, *Kēsilik* “giysi yıkama yeri” 21/524, *Kendimizde* “kendimizde” 26/189.

İç seste: *şēKilde* “şekilde” 3/79, *seKiz* “sekiz” 8/24, *isKembe* “ışkembe” 8/147, *äsKerlik* “askerlik” 11/51, *tekKe* “tekke” 22/201.

Son seste: *fırenK* “frenk hastalığı” 8/72, *desteK* “destek” 19/21, *asgerliK* “askerlik” 20/218.

[K]: /k/ ile /ğ/ arasında bir ses değerine sahip, yarı ötümlü, art damak ünsüzüdür. Art ünlülerle hece kurar. MYA’da genellikle ön ve iç seste görülür. Son seste sadece iki örnekte tespit edilmiştir.

Ön seste: *Ƙapı* “kapı” 8/513, *Ƙaş* “kaç” 24/117, *Ƙaribennik* “garibanlık” 25/4.

İç seste: *deliƘanlı* “delikanlı” 9/54, *çocuƘdā* “çocuktaki” 11/116, *başƘa* “başka” 22/382.

Son seste: *gabaƘ* “kabak” 11/73, *ortaƘ* “ortak” 21/49.

[l]: /l/ sesinin iki çeşidi bulunmaktadır: [l] ön avurtta oluşur. [l] ise art avurtta oluşur ve art ünlülerle hece kuran akıcı, ötümlü bir ünsüzdür (Eker, 2011: 266). Komşu ünlülerin art ya da ön oluşlarına bağlı olarak, tamamlayıcı dağılım içinde olduğu için fonemik değer kazanmamıştır. Türkçe kökenli sözlerde /l/ sesinin alt sesbirimidir. En işlek olarak iç seste görülür.

Ön seste: *lafi* “lafı” 16/232, *lata* “dar ve kalınca tahta” 25/28, *lopłak* “bir çeşit bitki” 22/314.

²¹ MYA’da *künde* varyantı da yaygın olarak kullanılır. *künde* sözcüğü, ET söz başı ötümsüzlüklerin korunduğu örneklerdendir ve Kazakçada olduğu gibi “her gün” anlamını taşır. Bu anlam dışındaki tüm kullanımlarda ötümlü değişkisi kullanılır. Örneğin; *gün indi* “batı”, *gün inişlēn* “güneş batınca” gibi. Krş. *senede* “her yıl” 19/38.

İç seste: *gurtuluqlar* “kurtulmuşlar” 3/169, *oġlardan* “oralardan” 16/26, *taġla* “tarla” 21/54, *amboġat* “ambulans” (MDD-Yavrudoġan).

Son seste: *sav_uġ* “sağ ol” 6/117, *nahıġ* “nasıl” 8/97, *ġılcaġ* “kılcal” 19/55, *davıġ* “davul” 22/169.

[ŋ] : Aşınma aşamasındaki /l/ ünsüzüdür. Bu zayıf boğumlanmalı ünsüz tek örnekte, son seste tespit edilmiştir.

oġ “o” 6/94.

/ŋ/ : Art ve ön ünlülerle hece kuran sürekli (akıcı), patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ²² ünsüzüdür. Diş /n/’sinden farkı, çıkış yerinin damak olmasıdır. Ön [ɲ] ve art damakta [ŋ] boğumlanan iki çeşidi vardır. Uyuma bağılı olarak söz içinde ön veya artta boğumlandığı için tek bir işaretle gösterilmiştir.

doġ “suyun buz tutması” 8/26 ve *don* “iç giysisi” 25/266 örneklerinde görüldüğü üzere bu ses fonemiktir. Yani anlam ayırıcı özelliğe sahiptir. Ön seste rastlanılmayan bu ses, bazı Türkçe kökenli sözcüklerde, ilgi ekinde, 2. teklik kişi iyelik ve kişi eklerinde görülür. MYA’nın karakteristik seslerindendir. L. Karahan bu sesin, bugün Batı Grubu ağızlarında korunurken, Doğu Grubu ve Kuzeydoğu Grubu ağızlarında değişerek veya düşerek kaybolduğunu, /ŋ/ ünsüzünün korunması veya bu ünsüzün /n/ ile karşılanması hadisesinin, Anadolu ağızları için ayırıcı bir nitelik arz ettiğini belirtmektedir (Karahan, 2014: 19). MYA’da bu sesin değişerek /ğ/ ve /n/’ye dönüşmesine ya da düşerek kaybolmasına sıkça rastlanılmaktadır. Bunun en ilgi çekici örneği ise neredeyse bütün Batı Grubu ağızlarında *baġa* şeklinde olan birinci teklik kişi zamirinin yönelme durumu, Doğu Grubu ağızları ya da Azerbaycan Türkçesindeki benzer şekilde MYA’da *bene* biçimindedir. Bu yapının *baġa* ve *baġ*

²² Ağız araştırmalarında damak n’sini göstermek için genelde “ñ” işareti kullanılsa da bu işaretin uluslararası transkripsiyon sisteminde ñy karşılığında olmasından dolayı biz de Gülsevin’in (2011: 2) önerdiği gibi “ŋ” işaretini kullandık. ~krş. *España* (Okunuşu: España).

varyantları bulunsa da yaygın biçim *bene*'dir. *saṇa~sene* nöbetleşmesinde de durum aynıdır.

Konuşma dilinde de /n/; /g/ ve /k/ ünsüzlerinden önce /ŋ/ olarak telâffuz edilir (Eker, 2011: 265). MYA'da bu komşuluk yoluyla oluşan *yeŋgeŋ* “(senin) yengen” 3/72, *haŋğı* “hangi” 8/37, *çiŋgil* (MDD-Karaöz), *yaŋğın* (MDD-Kızılot) örneklerinde diş-dudak ünsüzü /n/'nin alt sesbirimi yani alofonudur ve anlam farkına yol açmaz. Bununla birlikte *uŋ* “un” 11/76, *dünyaya* “dünyaya” 20/284 örneklerindeki gibi kuralsız/aşırı damaksıllaşma örneklerine rastlamak mümkündür.

Az sayıdaki örnekte ise bu sesin ayrışma yolunda olduğu tespit edilmiştir: *biŋğlerce* “binlerce” 15/58, *soŋğradan* “sonradan” 20/48, *soŋğra* “sonra” (MDD-Hacıobası)

[ŋ]: Düşmek üzere olan /n/ ünsüzüdür. Kullanım sıklığı çok düşüktür. Zayıf boğumlanmalı bu sesin sadece iç seste örneklerine rastlanır. Bazı örneklerde bu sestem önce gelen ünlünün uzadığı görülmüştür. Metinlerde tespit edilen örnekleri şöyledir:

gēŋç “genç” 1/24, *gēŋç* “genç” 9/54, *hacı turuŋcuŋ* “Hacı Turunç'un” 9/168, *seviŋş* “Sevinç köyü” 15/115, *biziŋkinlerden* “bizimkilerden” 21/173, *gēŋşlik* “gençlik” 24/25, *gēŋşlere* “gençlere” 24/40, *īŋsanōļu* “insanoğlu” 24/122.

[P] : /b/ ile /p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü bir çift dudak ünsüzüdür. Genellikle /p/>[P] değişimiyle oluşur. Şu örneklerde ise /b/>[P] gelişmesi söz konusudur: *Puçak* “bıçak” 22/267, *Pałtayı* “baltayı” 22/288, *Pișiriyis* “pişiririz” 23/131, *Paqlavıyı* “baklavayı” 23/151.

Söz sonunda daha işlek olarak kullanılır. Bunun en başta gelen sebebi $-(X)p$ zarf-fiil ekinin son seste bulunmasıdır.

Ön seste: *Parça* “parça” 8/131.

İç seste: *araPlar* “Araplar” 1/63, *şapğasına* “şapkasına” 3/57, *ğupğuru* “kupkuru” 12/45, *kitaPda* “kitapta” 17/1.

Son seste: *açılP* “açıp” 1/24, *sāP* “sahip” 2/35, *göçüP* *geliyoruyus* “göçüp geliyoruz” 11/13, *heP* “hep” 13/75, *gediP* *geliyoS* “gidip geliyoruz” 19/38, *boşaldıP* “boşaltıp” 24/197.

[r] : Düşmek üzere olan /r/ ünsüzünü gösterir. Türk lehçelerindeki selenli²³ /l, n, r/ sesleri dayanıksız ünsüzler sınıfına girmektedir (Ahanov, 2013: 259). Konuşma dilinde de düşme eğilimi gösteren bu ses MYA’da da sık sık düşer. Hatta bu durum asıl ekin görevini yardımcı sese bırakmasına dahi neden olabilir. Örneğin; *neler bilidim* “neler bilirdim” (MDD). Ön seste örneği bulunmayan bu ses, daha çok iç seste ve son seste görülür.

İç seste: *oturmuş* “oturmuş” 3/37, *ölürdü* “ölürdü” 8/27, *Furuşlardı* “vururlardı” 11/86, *alırşın* “alırsın” 22/487.

Son seste: *geçiyorur* “geçiyor” 4/11, *bir* “bir” 8/492, *gelir* “gelir” 14/34.

[r] : Ötümlü, öndamak ünsüzü olan “normal” /r/’den daha baskılı söylenen bir /r/ ünsüzüdür. Yörede yaygın değildir. Düşmeye karşı dayanıklı olan bu /r/ sesi, 20. metinde neredeyse standartlık gösterir. Kişisel kullanımlar sonucu ortaya çıkmış bir ses olan [r̥]’nin ön seste örneği bulunmamaktadır.

İç seste: *varırır* “giderler” 15/88, *narlı* “Narlı köyü” 18/20, *óteden bēri* “öteden beri” 20/17, *vēri miyiz* “verir miyiz” 20/152, *bābalarımız* “babalarımız” 20/283.

Son seste: *belgeler* “belgeler” 15/11, *nar* “nar” 18/20, *gēder* “gider” 20/29, *benzer* “benzer” 20/127, *çiziyo!lar* “çiziyorlar” 20/305.

²³ **selenli:** “Havanın geçişi sırasında oluşturulan engelin en aza indiği, bu nedenle de ünlülere yaklaşan genizsil ünsüzlerin, akıcıların, titreklelerin, yan ünlülerin ortak adı.” (Vardar, 2007: 167). Bu sözcük “ses, gürültü” anlamıyla ve *seleŋ* biçimiyle MYA’da da tespit edilmiştir (5/39).

[S]: /s/ ile /z/ arası sızıcı, yarı ötümlü bir diş ünsüzüdür. Genelde /z/>/s/ gelişmesi sırasında ortaya çıkar. İkisi de sızıcı olan bu iki ses arasında yaşanan yarı ötünsüzleşme olayı kimi zaman tamamlanabilmektedir: *olmaz>olmaS~olmas*; Ar. *zeytūn>zeytin>Seytin~seytin* örneklerinde olduğu gibi. Ön ses ve iç seste az olsa da en yoğun olarak son seste karşımıza çıkmaktadır.

Ön seste: *Sāten* “zaten” 1/81, *Seytinyā* “zeytinyağı” 18/51, *Sabāla* “sabahleyin” 26/75.

İç seste: *patatiSi* “patatesi” 8/347, *herkeSiki* “herkesinki” 21/336, *olmaSdı* “olmazdı” 23/303.

Son seste: *dēriS* “deriz” 8/253, *yaşımıS* “yaşımız” 11/2, *sarıyoruyuS* “sarıyoruz” 15/47, *biS* “biz” 20/133, *olmaS* “olmaz” 24/221.

[s]: /t/ ile /s/ katışığı bir diş ünsüzüdür. IPA’daki θ²⁴ sesine yakın olsa da o kadar peltek telaffuz edilmez. Yörede yaygın olmayıp kişisel kullanıma bağlı olarak ortaya çıkmış bir tür peltek sestir. Metinlerde aynı zamanda /ç/>/s/ gelişmesiyle ortaya çıkan tek örnek olan *şalmadım* “çalmadım” 20/193 örneği dışındakiler son seste tespit edilmiştir:

melaş oteliñ “Melas Otel’in” 10/89, *nūfuş* “nüfus” 15/179, *aş* “az” 20/193.

[T]: /d/ ile /t/ arası patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzüdür. Bu ses, MYA’da genellikle iç ve son seste görülmektedir.

Ön seste: *Tā* “daha” 10/86, *Tāne* “tane” 12/240, *Taļlayı* “tarlayı” 24/167.

İç seste: *ırāmaTlı* “rahmetli” 1/148, *kiTisini* “eniğini” 8/70, *gēTmiş* “gitmiş” 15/132, *musTā* “Mustafa” 23/60.

²⁴IPA Chart with Sounds: <http://www.internationalphoneticalphabet.org/ipa-sounds/ipa-chart-with-sounds/> (Erişim Tarihi: 10.10.2019)

Son seste: *dörT* “dört” 1/40, *manavğaT* “Manavgat” 2/34, *mēmeT* amca “Mehmet amca” 10/191, *ziyneT* “ziynet” 26/33.

[ɣ]: Düşmek üzere olan /v/ ünsüzüdür. İşlek bir kullanıma sahip değildir. Bu zayıf boğumlanmalı ünsüz, metinlerde yalnızca üç örnekte ve iç seste tespit edilmiştir:

doğan “doğan” 8/114, *ayır* “ağır” 13/100, *gēdemēyērdim* “gidemeyiverdim” 22/155.

[w]: Yarı sızıcı, ötümlü çift dudak /v/ ünsüzüdür. MYA’da yuvarlak ünlüler komşuluğunda gelişen [w] sesi bir fonem değil, /v/ sesinin alofonudur. Özellikle /o/, /ö/, [ó] yuvarlak ünlülerinin komşuluğunda ortaya çıkmaktadır. İşlek bir ses değildir ve ön seste örneğine rastlanmaz.

İç seste: *dówe dówe* “döve döve” 1/37, *ówünür* “övünür” 4/56, *döwellerdi* 5/15, *o_wakıt* “o vakit” 6/68, *çowal* “çuval” 10/420, *sowan* “soğan” 11/107.

Son seste: *yaw* “yahu” 9/64, *döw* “döv” 11/196.

Bir örnekte ise yansıma sözde yer alır: *şēūw* 8/506.

[ɣ] : Düşmek üzere olan /y/ ünsüzüdür. MYA’da düşme eğilimi gösteren diğer bir ses de /y/’dir. Fakat düşmek üzere olan /y/ ünsüzüne çok sık rastlanılmaz.

İç seste: *öte_yüzüne* “öteki yüzüne” 3/134, *şēyimiz* “şeyimiz” 13/85, *mermiyidi* “mermiydi” 20/58, *nēyse* “neyse” 27/101.

Son seste: *tabiy* “tabii” 6/101, *hay* “hay” 9/64, *şēy* “şey” 21/183.

[ʔ]: Gırtlak kapanma fonemidir. Üçok, bu fonemi *sıkıca kapanmış olan ses yarığının birdenbire açılması sonucu oldukça şiddetli nefes baskısı altında oluşan bir ses* olarak tanımlar. Kuvvetli ve zayıf olmak üzere iki çeşidinin olduğunu belirtir.

(2007: 37). MYA’da da zayıf gırtlak kapanma fonemi sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkar. Yöre ağızlarında sadece son seste örneğine rastlanılan bu sesin yalnızca düz ünlülerden sonra ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

ha ° 3/152, *bi* ° (<bir) 8/504, *de* ° (<değil) 9/37, *ā* ° 11/57, *ı* ° *ı* ° 11/239.

		SÜREKSİZ			YARI SÜREKLİ	SÜREKLİ						
		PATLAYICI			YARI SIZICI	SIZICI			AKICI			
		Ötümlü	Y. Ötümlü	Ötümsüz	Ötümlü	Ötümlü	Y. Ötümlü	Ötümsüz	Burun	Ağız		
									Genizsi	Yanak	Çarpmalı	Yarı Ünlü
DUDAK	Çift Dudak	b	P	p	ḃ	w			m			
	Diş- Dudak					v	F	f				
DİŞ	Diş	d	T	t	ḋ, ʒ, ć	z	S	s	n	l, ɭ		
	Diş- Damak	c	Ç	ç	č	j	Ş	ş				
DAMAK	Ön Damak	g	K	k		ğ ¹			ŋ ¹		r, ʀ	y
	Orta Damak	g	ć									
	Art Damak	ğ	K	k	ķ	ğ ²		h	ŋ ²			
	Gırtlak							h				

Tablo 3: MYA’da Kullanılan Ünsüzler (Demircan, 2009; Öztürk, 2009; Küçükballı, 2013)

2.1.2.2. Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları

2.1.2.2.1. Ötümsüzleşme

Batı Grubu ağızlarını diğer ağız gruplarından ayıran temel özelliklerden biri ötümlüleşmelerdeki yoğunluktur (Karahana, 2014: 116). Buna karşılık çeşitli fonetik olaylar sonucu MYA’da ötümsüzleşme örnekleri görülebilmektedir. ÖTT ile karşılaştırıldığında ötümsüz olan kimi sözcüklerde ise eskicil biçimin korunması söz konusudur. Eski Türkçedeki söz başındaki ötümsüzlüklerin korunmuş olmasının birçok sebebi olmakla birlikte başlıcalarını şöyle sıralamak mümkündür: lehçeler arası etkileşim (Kıpçak etkisi), bazı eş sesli durumdaki sözcükleri ayırmak için (*köz* ~ *göz* gibi), dilin göstergelik yapısı, söyleyişteki vurgu ve kişisel kullanımlar (Görgeç, 2019: 60-65).

2.1.2.2.1.1. Ön Seste Karakteristik Ötümsüzleşmeler

/b-/>/p-/: Kimi alıntı sözcüklerde ön seste ötümsüzleşme örneklerine rastlanır.

payam (<Far. bādām) “badem” 21/30, *pağla* (<Ar. bāqilā) “bakla” 22/117,

Türkçe kökenli şu sözcüklerde de ön seste karakteristik ötümsüzleşmeler yaşanmıştır.

pa kır (<ET baktır) “bakraç, kova” 10/84, *pa ltadan* “baltadan” 22/514, *pür* (<ET bür) “özellikle çam ağacının ince yaprakları” 25/169.

/c-/>/ç-/: Özellikle *ceket* sözcüğünde görülen karakteristik bir ötümsüzleşmedir.

çeket “ceket” 8/117.

/d-/>/t-/: Ötümlü ünsüzle başlayan kimi alıntı sözcüklerin ötümsüzleştiği örnekler bulunmaktadır.

to kıTur “doktor” 23/400, *tāne* (<Far. dāne) “tane” 25/5.

Kimi Türkçe sözcüklerde ise ÖTT'deki ötümlü karşılıklarına rağmen Eski Türkçedeki ötümsüzlüklerin korunduğu görülür. Yani bu örneklerde ötümsüzleşme yaşanmamıştır.

tā (<ET takı) “daha” 4/58, *tiken* (<ET tikän) “diken” 8/63, *tüyün* (<ET tügün) “dügüm” 8/504, *tana* (<ET *tāna) “dana” 21/38.

ÖTT'de eş sesli durumdaki bazı sözcüklerin MYA'da ötümlü olarak ayrıştığı görülür. Şu örnekte bazı nesnelere verilen adların o nesnenin fiziksel yapısından bağımsız olmadığı yani dilin gösterge özelliği de düşünülebilir (Görgeç, 2019: 62).

toļu atardı “dolmuş yağardı” 12/130, *doļdurduķ* “doldurduk” 3/109.

/g-/>/k-/~[K-]: ÖTT'yle karşılaştırıldığında ötümsüzleşme örneği sayılabilecek kimi örneklerde aslî biçim korunmaktadır. MYA'da bu şekilde çokça örnek bulunmaktadır.

Kelin “gelin” 19/94, *kēydik* “giydik” 21/224, *kēyik* “geyik” 22/415, *kölge* “gölge” 5/46.

/v-/>/f-/~[F-]: Bir sözcükte /ø-/>/v-/>/f-/~[F-] gelişmesi yaşanmıştır.

Furuķlar “vurmuşlar” 3/151.

/z-/>/s-/: *sēytinleri* “zeytinleri” 8/140, *sankēdiyorus* “zannediyoruz” 8/235, *saten* “zaten” 9/271.

2.1.2.2.1.2. Ön Seste Karakteristik Olmayan Ötümsüzleşmeler

/b-/>/p-/~[P-]: MYA'da Eski Türkçedeki /b/ sesiyle başlayan sözcüklerin çoğu aynen korunmuştur. Fakat birkaç örnekte karakteristik olmayan ötümsüzleşmeler yaşanmıştır. *bişir-* fiilinin yarı ötümsüzleşmesinde ise ÖTT'nin etkisi bulunmaktadır.

pişā “bıçağı” 8/324, *Pişiriyis* “pişiririz” 23/131.

2.1.2.2.1.3. İç Seste Karakteristik Ötümsüzleşmeler

/-b-/>/-p-/: *Kibrit* sözcüğü yörede karakteristik olarak göçüşme yaşanmış ve ötümsüz biçimiyle kullanılır.

kirpit “kibrit” 22/502.

/-c-/>/-ç-/: Özellikle Farsçadan alıntı *pencere* sözcüğünde karşılaşılan karakteristik bir değişimdir.

pençere “pencere” 11/262, *perençe* “pencere” 22/48.

/-d-/>[-T-]~/-t-/: /-d-/ ünsüzünün hemen yanında bulunan /-s-/’nin etkisiyle ötümsüzleşme yaşanmıştır.

tastik edelim “tasdik edelim” 15/32.

hayatTa (<hayatda) “hayatta” 19/84, *gêtTim* (<gêtdim) “gittim” 21/74 gibi örneklerde tespit edildiği gibi MYA’daki ötümsüz ünsüzlerle biten sözcüklere gelen eklerin ön sesinde görülebilen [T] sesini /d/>[T] değişmesi olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü MYA’da, Eski Oğuz Türkçesinde olduğu gibi, kimi ekler ünsüz uyumuna girmeksizin söz kök ya da gövdesine gelmektedir. MYA’da /d/ ile başlayan ekler çoğunlukla EOT’deki gibi tek şekillidir: *gêtdim* “gittim” 4/14, *çekdik* “çektik” 6/19, *manavğatdan* “Manavgat’tan” 16/96.

/-v-/>/-f-/: *ğayfaya* “kahveye” 2/129, *mafêtdiler* “mahvettiler” 4/29, *ğayfalıtı* “kahvaltı” (MDD-Kızılot).

/-z-/>/-s-/: Kimi örneklerde /-z-/’nin hemen yanında bulunan ötümsüz ünsüzlerin etkisiyle ötümsüzleşme yaşanmıştır.

gasteleri “gazeteleri” 10/303, *teskereyi* “tezkereyi” 22/281, *busâneye* “buzhaneye” 25/68.

Geniş zamanın olumsuz çekiminden sonra teklik veya çokluk ikinci kişi eki ya da şart kipi gelirse /-s-/ ünsüzünün etkisiyle /-z-/>/-s-/ gelişmesi yaşanır.

yumurtamassa “yumurtlamazsa”, *oımassa* “olmazsa” 13/88, *oıamassın* “olamazsın” 15/172, *satmassan* “satmazsan” 22/493.

2.1.2.2.1.4. İç Seste Karakteristik Olmayan Ötümsüzleşmeler

/-b-/>/-p-/: *ifpar* “ihbar” 1/53.

/-b-/>[-P-]: Aşağıdaki örnekte hem /-b-/>[-P-] yarı ötümsüzleşmesi hem de /-c-/>/-ç-/ tam ötümsüzleşmesi yaşanmıştır. Ancak *tabanca* sözcüğü yörede karakteristik olarak *dabança* olarak söylenmektedir.

daPânçası “tabancası” 9/228.

2.1.2.2.1.5. Son Seste Karakteristik Ötümsüzleşmeler

/-z-/>/-s/~[-S-]: MYA’da sözcüklerin son sesinde görülen en karakteristik ötümsüzleşme biçimidir. Özellikle geniş zamanın olumlu ve olumsuz çekiminde sıkça rastlanılan bir ses değişimidir.

bāllyıs “bağlıyız” 4/6, *dêriS* “deriz” 8/50, *FuruyuS* “vururuz” 23/64; *bırakmas* “bırakmaz” 9/280, *oľmaS* “olmaz” 15/130, *varmas* “varmaz” 22/514, *ğatılmas* “katılmaz, konulmaz” 25/70; *geçinemes* “geçinemez” 6/99, *aqlım êrmes* “aklım ermez” 25/94.

Birinci çokluk kişi iyelik çekiminde de benzer bir durum yaşanmaktadır:

yaşımıS “yaşımız” 11/2, *gendimis* “kendimiz” 16/185, *kókümüS temelimiS* “kökümüz temelimiz” 17/5.

/z/ ile biten kimi sözcüklerde konuşura bağlı olarak ötümsüzleşme yaşanabilmektedir.

gós “göz” 22/514.

Birbiri ardına gelen iki sözcükten ikincisinin ötümsüz ünsüzle başlaması ilk sözcüğün sonundaki ötümlü ünsüzü etkileyebilmektedir. Yani burada gerileyici bir benzeşme söz konusudur.

aS sêyrek “az seyrek” 3/134.

2.1.2.2.2. Ötümlüleşme

Bazı ötümlü ve ötümsüz ünsüzler arasında çift yönlü karşılıklı bulunmaktadır. Ötümsüz ünsüzlerin, ötümlü karşılıklarına dönüşmesiyle ötümlüleşme olayı gerçekleşir. Bu ses olayı, Oğuz grubu Türk lehçelerinin karakteristik fonetik özelliklerindendir. Eski Türk yazıtlarının kimilerinde de, belki, bir ağız özelliği olarak erken sayılabilecek ötümlüleşme örneklerine rastlamak mümkündür (Aydın, 2019: 171-179). MYA'daki başlıca ötümlüleşme olayları ve nedenlerini şöyle sıralamak mümkündür.

2.1.2.2.2.1. Ön Seste Karakteristik Ötümlüleşmeler

/ç-/>/c-/: Bazı örneklerde düz-dar ünlünün öncesinde /ç/ ünsüzünün ötümlüleşebileceği görülmüştür.

cizen “çizen” 3/123, *ciŋgen* “Çingene” 3/148, *corap* “çorap” 8/122, *cizme* “çizme” 8/125, *ciŋgenler* “Çingeneler” 21/42.

/k-/>/ğ-/~[g-]: Daha önce de belirtildiği üzere ön seste gerçekleşen ötümlüleşmeler Batı Grubu ağızlarının en karakteristik özelliklerindendir. Bunlar arasında en yaygını ise /k-/>/ğ-/ olsa gerektir. *kaç* “kaç” 5/23 gibi korunan birkaç sözcük haricinde, MYA'da da en yaygın ses dönüşümlerinden birini bu ötümlüleşme oluştururken ön seste /k-/ ünsüzünün korunduğu örneklerde ÖTT'nin etkisi olduğu düşünülmelidir. Alıntı sözcüklerde de bu değişimin sistemli bir şekilde yaşandığı görülür.

ğasımıŋ “kasımın” 4/27, *ğırbızda* “Kıbrıs'ta” 8/331, *ğıblesi* “kıblesi” 17/244.

/k-/>/g-: Eski Türkçedeki söz başı ötümsüz /k-/ ünsüzünün korunduğu örnekler bulunsa da kimi örneklerde ÖTT'de dahi korunan bazı sözcüklerde ötümlüleşme yaşanabilmektedir. Bu durumdaki bazı sözcüklerin hem ötümlü hem de ötümsüz biçimleriyle kullanılabildiği görülmüştür.

kêçiden “keçiden” 18/136 ~ *geçi* “keçi” 21/309,

kendi “kendi” 10/231 ~ *gendi* “kendi” 23/104,

küççük “küçük” 19/93 ~ *güççük* “küçük” 10/175.

/p-/>/b-/: ÖTT’ye göre ötümlüleşme yaşanmış kimi örneklerde aslî biçimler korunmaktadır.

bahaļāyor (<Far. bahā) “pahalanıyor” 8/365, *bazar* (<Far. bāzār) “pazar” 11/274, *bekmez* “pekmez” 21/158

/s-/>/z-/: Bazı alıntı sözcüklerin ön sesinde /s/ ünsüzü ötümlüleşebilir.

zabāļa (<Ar. şabāḥ) “sabahleyin” 5/20, *zeroş* (<Far. ser+hoş) “sarhoş” 8/482, *zobayı* (<Mac. szoba) “sobayı” 10/6, *zerteri* (<Far. serd) “sertleşir” 11/76, *zopa* “sopa” 22/31.

/t-/>/d-/: Bu ses dönüşümü, Oğuz grubu Türk yazı dilleri ve ağızlarının en belirgin fonetik özelliklerindendir. ÖTT’de ötümsüz olarak korunan kimi örnekler MYA’da tamamen ötümlüleşmiştir.

davşırıķa “taşırken” 3/149, *duz* “tuz” 7/9, *durgut* “Turgut” 9/138, *dutduķ* “tuttuk” 21/101, *dāvşan* “tavşan” 25/66.

2.1.2.2.2.2. İç Seste Karakteristik Ötümlüleşmeler

Ünlüler arasında, ötümsüz bir sesin bulunuşu söyleyişte güçlük doğurmaktadır ve bu durum ünsüzün ötümlüleştirilmesiyle giderilmektedir (Aksan vd., 1978: 31). MYA’da da iki ünlü arasındaki bazı ötümsüz ünsüzlerin ötümlü karşısına dönüştüğü görülür.

/-ç-/>/-c-/: *ķebici* (<ķebiķ) 3/123, *gepcēyle* “kepçeyle” 5/13, *ilacı* (<ilaķ) 8/233, *pādem ācı* (<aķaķ) 10/241, *ķarmacı* (<ķarmaķ) 10/319, *buļamacı* (<bulamaķ) 11/77, *bişirgeci* (<bişirgeķ) 16/180, *māļıcı* (<mahlıķ) 23/191

MYA’da bazı ekler ünsüz benzeşmesine girmeyerek ötümlü biçimleriyle kullanılır. MYA’da -dA, -dAn gibi ekler tek şekillidir ve yalnızca ötümlü ünsüzle başlar. ÖTT’ye göre bir ötümlüleşme olarak görülebilecek bu hususiyet, bir ötümlüleşme olayı değil EOT’deki gramer yapısının korunmasıyla ilgilidir. Bu ötümlü

tek şekillilik, ötümsüz bir ünsüzden gelişmediği için herhangi bir değişim olmadığı düşünülmüştür.

ğaçaķcı “kaçakçı” 1/53, *bekci* “bekçi” 17/165; *ğanatdan* “kanattan” 23/212, *gêtdik* “gittik” 24/4.

/-f-/>[-F-]~/-v-/: /f/ ünsüzü kimi örneklerde yarım ya da tam ötümlüleşebilmektedir.

çiFteler “çifte kırma tüfekler” 4/25, *taraFı* “tarafı” 8/381, *túFē* “tüfeği” 9/82, *ğaFğasyadan* “Kafkasya’dan” 17/6; *övkem* “öfkem” 1/133, *etravında* “etrafında” 3/154, *müsevüre* “misafire” 16/142, *asvat* “asfalt” 20/23, *sava sürerjdi* “sefa sürerdi” 25/66.

[-ķ-]>[-K-]~/-ğ-/: *tagdir* “edecek” 3/23, *deliĶanlı* “delikanlı” 9/54, *övacıĶdan* “Ovacık’tan” 22/151, *muĶdedir* “muktedir” 24/62; *deliganlı* “delikanlı” 9/95, *ğıPgırmızı* “kıpkırmızı” 11/85.

/-k-/>[-K-]~/-g-/: *merKebini* “eşegini” 15/49, *biriKdiriyiz* “biriktiririz” 16/128, *beKledirdik* “bekletirdik” 18/71; *on segizinde* “on sekizinde” 17/108, *ķesginleri* “keskinleri” 18/99, *esgiden* “eskiden” 27/94.

/-p-/>[-P-]~/-b-/: *zaPdēdemedim* “zaptedemedim” 10/143, *ķitaPda* “kitapta” 17/1; *harba girik* “savaşa girmiş” 2/43, *arabı* “Arap’ı” 3/157, *ğarbiz* “karpuz” 4/41, *hataбі* “hatabı” 8/586.

/-s-/>[-S-]~/-z-/: *nufuSunda* “nüfusunda” 2/98, *herkeSiņ* “herkesin” 23/35; *ğırbızda* “Kıbrıs’ta” 8/331, *herkeziki* “herkesinki” 21/330.

/-t-/>[-T-]~/-d-/: *şapıTa* “çabuda” 1/147, *aņlaTdı* “anlattı” 2/42, *doķTur* “doktor” 12/161; *ödümüz sıdar* (<ödü sıt-) “çok korkarız, ödümüz patlar” 10/163, *südden* “sütten” 22/486.

2.1.2.2.2.1. Ulama Etkisiyle İç Seste Yaşanan Ötümlüleşmeler

MYA’da sözcükler arasındaki bağlantı durumlarında da ötümlüleşme yaşanabilmektedir. İlk sözcüğün sonundaki ötümsüz ünsüz ulamanın etkisiyle iki ünlü arasında kalır ve yarı ya da tam olarak ötümlüleşir. *ét-*, *ol-* gibi yardımcı fiillere bağlanan benzer yapıdaki örneklerde de ötümlüleşme gerçekleşebilir. Arapça ve Farsçadan alınma kimi sözcükler böylelikle son sesteki asıl ünsüzüne döner.

/-f-/>[-F-]: laF_ét-di “laf etti” 2/42, tekliF_ét-di “teklif etti” 3/54, tekliF_ol-an “davet olan” 8/265.

[-k-]>[-K-]~[-ğ-]: çoK_ol-dü “çok olduğu” 19/73, yavşaK_ay-ri “yavşak ayrı” 21/297, fıstıK_at-añ “fıstık atarsın” 22/473; ğazıĝ_oy-nardık “kazık oynardık” 8/252.

/-k-/>[-K-]~[-g-]: kópüK_ak-ı-yor-u “köpük akıyor” 9/219; yörüĝ_ol-dü için “Yörük olduğu için” 3/19, tastig_ê-decek “tasdik edecek” 15/43.

/-p-/>[-P-]~[-b-]: coraP_ö-rer “çorap örer” 8/116; sebeb_ol-du “sebepe oldu” 1/4, hêsāb_ê-t “hesap et” 4/93, tākib_ê-der “takip eden” 24/61.

/-t-/>[-T-]~[-d-]: ilāyeT_ol-muş “inayet olmuş, lutfedilmiş” 8/67, isābeT_ê-tmiş “denk gelmiş” 15/183, mefāt_ê-tmiş “vefat etmiş” 15/203; dörd_ay “dört ay” 1/50, pelid_ā-cı “meşe ağacı” 3/122, çêşid_ol-ur “değişik olur” 22/515.

2.1.2.2.2.3. İç Seste Karakteristik Olmayan Ötümlüleşmeler

[-k-]>[-ğ-]: Yöre ağızlarında genel bir ötümlüleşme eğilimi olsa da kimi örneklerde bu değişim karakteristik değildir.

çıĝarıl-dı “çıkarıldı” 2/109.

2.1.2.2.2.4. Son Seste Karakteristik Ötümlüleşmeler

MYA’da Türk dilinin genel eğilimine uygun olarak son seste çok fazla ötümlüleşme yaşanmamaktadır. Örnekler arasında yarım veya tam ötümlüleşmenin en fazla */-p/* ünsüzünde gerçekleştiği görülmüştür.

/ç/>[-Ç]: *êlaÇ* “ilaç” 8/470, *bułamaÇ* “bulamaç” 11/75, *hêÇ* “hiç” 20/180.

/f/>[-F]: *çarşaF* “çarşaf” 22/114, *êyniF* “Eynif Yaylası” 24/24.

/k/>[-K]: *fireŋK hasdałi* “Frengi hastalığı” 8/70, *asgerliK* “askerlik” 20/219.

/p/>[-P]: *heP* “hep” 9/189, *nasip dēmiş* “nasip değilmiş” 10/114, *birigiP* “birikip” 17/52.

/t/>[-T]~/d/: *dörT* “dört” 1/40, *derT* “dert” 2/7, *üsT* “üst” 8/99; *dörd* “dört” 2/57, *gözed daşı* “gözetleme taşı” 17/122, *derd* “dert” 27/37.

2.1.2.2.2.5. Son Seste Karakteristik Olmayan Ötümlüleşmeler

/k/>[-K]~/ğ/: Yöre ağızlarında son seste az görülen bir ötümlüleşmedir. *ğabaK* “kabak” 11/73; *yog* “yok” 4/4, *çocuğ* “çocuk” 9/186, *ufag* “ufak” 22/21.

2.1.2.2.3. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzler çeşitli ses olayları sonucunda sızıcı ünsüzlere dönüşebilmektedir. Böylelikle süreklileşme de gerçekleşmiş olur.

2.1.2.2.3.1. Ön Seste Karakteristik Sızıcılaşmalar

/ç-/>[ç-]~/ş-/ : MYA’da söz başında gerçekleşen en karakteristik sızıcılaşmadır. TTA’daki /ç/>/ş/ değişimlerini kimi araştırmacılar Kıpçak özelliği olarak kabul etmektedir. Fakat bu ses değişimi, bütün Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde gerçekleşmemektedir. “Eğer (birkaç bölgede olduğu gibi) iki ünlü arasında ve kelime başında da (nadiren bile olsa) ç > ş değişmesi görülüyorsa, Kıpçakça unsur olabileceği akla getirilebilir.” (Gülsevin, 2008: 384). Söz başında yaşanan bu sızıcılaşma günümüzde Kazak, Karakalpak ve Nogay yazı dillerinin ayırt edici göstergesidir. Bundan başka bu ses olayı, Tuva, Şor ve Tofalar dillerinde de vardır (Serebrennikov ve Gadjeva, 2011: 67). Bu ses değişiminin tarihî bir fonetik temayül

olduğu düşünülebilir. Kâşgarlı Mahmud'un herhangi bir lehçe adı belirtmeden verdiği sınırlı sayıdaki örnekte söz başı /ç/'nin /ş/'li biçimlerinin daha XI. yüzyılda var olduğu görülmektedir (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 168). Anadolu Türkçesiyle yapılan en eski Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi ve onun dil özellikleri üzerine bir çalışma yapan Yavuz, söz başında olmasa da, /ç/ > /ş/ değişmesine ilişkin örnekler tespit eder ve bu iki sesin oluşum noktalarının birbirlerine çok yakın olmasından dolayı böylesi bir değişimin yaşandığını belirtir (Yavuz, 2006: 220). Metinlerimizde tespit edilen başlıca örnekler şöyledir:

şellik “çellik” 1/123, *şapıTa* “çabuda” 1/147, *şekdîmiz* “çektığımız” 8/26, *şeviremezdi* “çeviremezdi” 8/141, *şakarıs* “çakarız” 11/143, *şanak* “çanak” 11/184, *şay* “çay” 11/223, *şühkü* “çünkü” 12/121, *şarıklaı* “çarıkları” 20/113, *şalva*²⁵ “bir çeşit ot” 24/115.

Şu örneklerde ise gerileyici ünsüz benzeşmesinin etkisi bulunmaktadır.

şalışmak “çalışmak” 20/159, *şarşaf* “çarşaf” 23/287

/ç/ > /ş/ değişmesinin ara merhalesi olan [ç]'li örneklerin söz başındaki başlıca örnekleri ise şunlardır:

çıkım “çıktım” 1/3, *çekerdik* “çekerdik” 7/32, *çókdüm* “çöktüm” 16/239, *çarık* “çarık” 20/106.

2.1.2.2.3.2. Ön Seste Karakteristik Olmayan Sızıcılışmalar

/b-/ > [b-]: Konuşmacıdan kaynaklanan, karakteristik olmayan bir sızıcılışma türüdür.

be “ve” 9/101, *bezirgan* “bezirgan” 22/514.

/c-/ > [j-]: Derlenen metinlerde sadece bir yerde örneğine rastlanılmıştır.

jansız “cansız” 8/470.

²⁵ Krş. Gazipaşa *çalba* (Küçükballı, 2013: 323).

2.1.2.2.3.3. İç Seste Karakteristik Sızıcılışmalar

/b-/>[b-]: *İbradı* sözcüğü neredeyse karakteristik bir biçimde [b] ünsüzüyle söylenmektedir. /-b-/’li söylenişi tespit edilemeyen bu sözcük yedi yerde yarı sızıcı ünsüzle kullanılmıştır.

ıbradı “İbradı” 13/11, *ıbradını* “İbradı’nın” 24/90.

/b-/>[v-]: Beyşehir’e bağlı bir yerleşim yeri olan *İbrim* sözcüğünde görülür.

ivrim “İbrim’e” 24/96.

góvve “gübre” 1/100 örneğinde de sıkça yaşanan bir değişimdir.

/-c-/>[-z-]: Bu sızıcılışma olayı, yöre ağızlarında özellikle *mezmur* “mecbur” sözcüğünde karakteristiktir.²⁶

ezdādımızdan “ecdadımızdan” 7/2, *mezmursu* “mecbursun” 9/276, *mezmuruz* 23/225, *mezmursu* “mecbursun” 27/81.

/-ç-/>[-ç-]~[-ş-]: MYA’da kapalı hece sonunda veya daha az olmak kaydıyla iki ünlü arasında da, gerçekleşebilen bir sızıcılışmadır. Yukarıda anılan Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde /ç/>/ş/ değişmesine iki ünlü arasındaki durum da istisna oluşturmaz (Serebrennikov ve Gadjeva, 2011: 68).

işdim “içtim” 1/18, *genşlik* “gençlik” 13/98, *ebişdim* “çocuğu sırtıma aldım” 26/79; *puşak* “bıçak” 8/190, *uşak* “uçak” 8/419, *işgi işen işgi işerdi* “İçki içen içki içerdi.” 11/43.

İç seste yarı sızıcı [ç] ile görülen başlıca örnekler şunlardır:

²⁶ Bu sızıcılışma olayı, Finike ve Serik’te *azzık* “azıcık” ve *mëzmur* “mecbur” örneklerinde karakteristik olmayan bir değişim olarak görülür (Erdem ve Bölük, 2012: 116). Gazipaşa’da konuşmacıdan kaynaklanan bir ünsüz nöbetleşmesi olarak *vizdānān* “vicdanen” sözcüğünde karşılaşılan (Küçükbalı, 2013: 110) bu ses olayına *mezmur* “mecbur”, *vizdan* “vicdan” gibi örneklerle Silifke ve Mut’taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri ağızında da rastlamak mümkündür (Öztürk, 2009: 105). Bu değişimin Yörüklerle has olduğu düşünülebilir. Yörede rastlanan *ezderā* “ejderha”, *müzde* “müjde” örneklerinde ise sızıcılar arası bir nöbetleşmeden bahsetmek mümkündür. Diş-damak sesi /j/, diş sesi /z/’ye dönüşmüştür.

góçmüſ “göçmüş” 13/59, *biçellerdi* “biçerlerdi” 16/100, *geçdi* “geçti” 17/190, *içinde* “içinde” 24/223.

/-k-/~[-k-]>/-g-/~[-ġ-]>/-ğ-/: İki ünlü arasında kalan */-k-/* ve *[-k-]* ünsüzleri aşamalı olarak sızıcılaşabilir.

toprağ_ataſlarıdı “toprak atarlardı” 3/119, *píratıġıdı* “pratik idi” 9/8, *yoġudu* “yok idi” 12/109, *biriġiP* “birikip” 17/52, *naġıſlı* “nakışlı” 24/19, *saraſlı yörüġündeniz* “Saraçlı Yörüğündeniz.” 25/2, *biriġillerdi* “birikirlerdi” 27/142.

[k] ünsüzünden gelişmeyen Eski Türkçedeki artdamak ünsüzü /ğ/’nın sızıcılaşmayarak korunduğu az sayıda örnek de bulunmaktadır. Bu özelliğe kurallı olarak daha çok Doğu Grubu ağız bölgesinin güneyinde yer alan ağızlarda rastlanılmaktadır (Karahan, 2014: 63).

oġlanıñ “oğlanın” 13/69, *eſgi oġlana* “Eski Oğlan’a” 17/175.

İki ünlü arasında kalan ötümsüz ünsüzlerde de benzer bir durum, az da olsa, yaşanabilmektedir.

çarıġı “çarığı” 8/96.

2.1.2.2.3.4. İç Seste Karakteristik Olmayan Sızıcılaşmalar

/-b-/>/-v-/: Tek örnekte göçüşmeyle birlikte görülmüştür.

góvelek (*gebelek<gelebek<kelebek*) “çocuk” 21/439

/-c-/>/-j-/: Metinlerde tek örneği bulunmaktadır.

mejbur “mecbur” 13/96.

/-d-/>[-d-]: Kişisel kullanım sonucu sadece dokuzuncu metinde tespit edilmiştir.

bođāmatlınıñ “Bozahmetli’nin” 9/11, *eğeninde* “ezanında” 9/233.

[-k-]>/-h-/: İşlek bir ses değişimi değildir.

şahsēydi bēli “Akseki ilçesinde bulunan Kepezbeleni’ne yakın bir geçit, Sakseydi beli” 4/30.

[-k-]>[-ḳ-]~[-h-]: Kişisel kullanımlara bağlı olarak ortaya çıkmış bir sızıcılaşmadır.

ğırḥdıḲlarında “kırktıklarında” 11/74, *ToḥTur* “doktor” 11/102, *daḥardık* “takardık” 21/301.

Yarı sızıcılaşmış örnekler daha fazla olmasına rağmen MYA için karakteristik değildir.

oḡula “ok ile” 2/104, *yaḡardık* “yakardık” 6/41, *faḡırıḷı* “fakirliği” 25/4, *ğırḳlık* “kırklık, koyun ya da keçi kırmaya yarayan makas” 26/169.

/-n-/>/-v-/: Metinlerde tek örneği bulunmaktadır.
mevzilat (<Ar. menzilet) “indirim, tenzilat” 4/88.

2.1.2.2.3.5. Son Seste Karakteristik Sızıcılaşmalar

/-ç/>[-ç̣-]~[-ş-]: MYA’da son seste en yaygın görülen sızıcılaşmadır.
üṣ “üç” 2/4, *hēç* “hiç” 6/106, *gēṇç* “genç” 9/54, *ḡaş baḡalım* “kaç bakalım” 9/217, *ḡaş* “kaç?” 11/144, *ilaṣ* “ilaç” 18/50, *hēṣ* “hiç” 25/256, *çebiç* “çebiç” 26/55.

2.1.2.2.3.6. Son Seste Karakteristik Olmayan Sızıcılaşmalar

[-ḳ-]>[-ḳ-]~[-ḥ-]: Tam sızıcılaşmış örnek yalnızca on birinci metinde tespit edilmiştir.

kırḥ “kırk” 11/117.

Yarı sızıcılaşmış örnekler daha fazla, tek heceden oluşan *ok*, *çok* ve *kırk* sözcüklerinde görülür.

çok “çok” 2/9, *ok* “saban demirinden boyunduruğa kadar uzanan ağaç, ok” 2/105, *kırk* “kırk” 25/222.

2.1.2.2.4. Akıcılaşma

Genellikle patlayıcı ünsüzlerin akıcı ünsüzlere dönüşmesi olayıdır. MYA’daki akıcılaşma örnekleri özellikle iç seste görülmektedir. Başlıca örnekleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

/b/ > /m/: *mahanası* “bahanesi” 27/37, *mezmursuñ* “mecbursun” 27/81.

/-d- / > /-n- /: Bu akıcılaşmanın örneklerdeki gibi özelliklere sahip çekimlerde Başkurtça için karakteristik olduğu bilinmektedir. Bu özelliğe konusu geldiğinde ayrıntılı olarak değinilmiştir. Bu akıcılaşma tipine Silifke ve Mut’taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri ağzında da rastlamak mümkündür (Öztürk, 2009: 107).

dèrnik “derdik” 18/97, *gelillerni* “gelirlerdi” 18/100, *atarnı* “atardı” 18/138.

/-g- / > /-ñ- /: *eñer* (< Far. eger) “eğer” 15/33.

[-k-] > /-ñ- /: *çoñuna* “çoğuna” ²⁷ 9/83, *yonşam* “yoksa” 23/230.

/-k- / > /-ñ- /: *yúñsek* “yüksek” 10/96, *diñelir* “dikelir” 10/112.

/-p- / > /-m- /: *bedirmuãrınıñ* “Bedirpınarı’nın” 9/52, *ıspanaklı* “ıspanaklı” 23/130 örneklerinde görülür. ÖTT’de *pınar* olan *muãr* sözcüğünün ET’de *mıñar* biçiminin de kullanılması, arkaik bir özelliğin korunduğunu göstermektedir.

2.1.2.2.5. Ünsüzlerde Arthlaşma

²⁷ Bu kullanımın aksine Uygur ve Kırgız lehçelerinde de kullanılan *çoñ* sözü “büyük” anlamını taşır. Kırgızcada günlük yaşamda sıkça kullanılan *чоң рахмам!* sözünü birebir çevirirsek “büyük teşekkür” (< Rusça *большое спасибо* sözünden tercümeyle) ya da *чоң эне* “büyük anne” sözleri örnek kullanımlardır.

MYA içinde özellikle Yörük ağzında, ön damakta boğumlanan /g/ ve /k/ ünsüzleri orta damakta boğumlanma eğilimindedir. Bundan dolayı ön ünsüzlerde ve çevresindeki ön ünlülerde yarı arthlaşma yaşanabilmektedir.

2.1.2.2.5.1. Ön Seste Karakteristik Arthlaşmalar

/g-/>[g-]: *gún* “gün” 10/405, *górünmēyor* “görünmüyor” 15/39, *gúdeller* “güderler” 24/24.

/k-/>[k-]: *kóyde* “köyde” 1/7, *kútúk* “kütük” 17/136, *kómürün* “kömürün” 26/46.

/k-/>[k-]: MYA’da art ünlülerin yanında bulunan ön damak /k/’si kurallı bir biçimde arthlaşır. Bu özellik alıntı sözcüklerde görülür.

ķāda “kâğıda” 15/166, *ķāzım ķarabekir pašā* “Kâzım Karabekir Paşa” 20/204.

2.1.2.2.5.2. İç Seste Karakteristik Arthlaşmalar

/g-/>[-g-]: *ikāmetgāh* “ikametgâh” 9/105, *keşgāf* “keşkek” 26/160.

/k-/>[-k-]: *óküzleri* “öküzleri” 23/79, *gókdepeniñ* “Göktepe’nin” 25/39.

/k-/>[k-]: *inķār_edersek* “inkar edersek” 8/7, *ikāmetgāh* “ikametgâh” 9/105, *hiķāyá* “hikâye” 24/20.

/l-/>[-l-]: MYA’da alıntı sözcüklerdeki art ünlülerin yanında bulunan ön avurt /l/’si sistemli bir şekilde arthlaşır.

herālda “herhâlde” 2/92, *ceļalım* “Celâl’im” 10/318, *haļsız* “hâlsiz” 20/211.

2.1.2.2.5.3. Son Seste Karakteristik Arthlaşmalar

/g-/>[-g-]: Son seste yarı art [g] ünsüzü tespit edilememiştir.

/k-/>[-k-]: *ipek* “ipek” 16/122, *yórúk* “Yörük” 17/8, *gók* “gök” 21/477.

/-l/ > [-l]: *haḷ* “hâl” 20/24, *haḷaḷ* “helal” 21/410.

2.1.2.2.6. Ünsüz Benzeşmeleri

Benzeşme, farklı özellikleri olan seslerin çeşitli sebeplerle birbirlerini etkilemesi sonucu aynı veya benzer seslere dönüşmeleridir. J. Knobloch, *ses benzeşmesinin birbirine yakın bulunan, benzeşmeyen sesleri benzettğini ya da en azından türdeş (aynı sınıftan sesler) durumuna getirdiğini belirtmektedir* (Aksan, 1978: 16-17). Ünsüz benzeşmeleri çeşitli yönlerden sınıflandırılmaktadır. Benzeşmenin niteliğine göre yarı ve tam benzeşme; benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici benzeşme; benzeşen ve benzeştiren arasındaki uzaklığa göre uzak ve yakın benzeşmelerden söz etmek mümkündür. Yaşanan benzeşmeler, sözcüklerin leksik anlamlarını etkilememekte ve onları değiştirmemektedir.

2.1.2.2.6.1. Komşu Ünsüzler Arasındaki (Yakın) Benzeşmeler

2.1.2.2.6.1.1. İlerleyici Tam Benzeşmeler

“Komşu olan iki sestten biri diğerini her yönüyle kendisine benzetiyorsa, benzeşmenin bu türü tam benzeşme olarak adlandırılır. Tam benzeşmenin sonucunda bir ses ikinci sesi her yönden -boğumlanma yeri, ses yolu, ötümlülük/ötümsüzlük-etkiler.” (Ahanov, 2013: 254). Sözcük içerisinde önce gelen sesin, sonraki sesi bütünüyle kendisine benzetmesi olayına ise ilerleyici tam benzeşme denir. MYA’daki başlıca örnekleri şöyledir:

/-ly-/ > /-ll-/: *fasille* “fasulye” 8/349, *antelle* “Antalya” 22/162, *sandelle* “sandalye” (MDD-Karaöz).

/-nl-/ > /-nn-/: Özellikle ekleşme sırasında /n/ ünsüzüyle biten sözcük kök ve gövdelerine /l/ ünsüzüyle başlayan eklerin gelmesi sonucu ilerleyici yakın tam benzeşme gerçekleşebilmektedir.

tirilyonnuḵ “trilyonluk” 1/156, *dúúnner* “dügünler” 4/72, *onnara* “onlara” 22/455, *nişannadıḵ* “nişanladık” 24/32, *Ḳaribennik* “garibanlık” 25/4, *annaman* “anlamam” 27/146.

/-nd-/>/-nn-/: Ayrılma durumu ekinin zamir n’sinden sonra eklenmesi sırasında gerçekleşir.

bunnan “bundan” 4/12, *onnan kēri* “ondan sonra” 25/118.

/-st-/~/sd-/>/-ss-/: Şu örneklerde de en az çaba yasası gereği sesbirimlerin çıkış yerleri aynılaştırılmıştır.

assubaylar “astsubaylar” 10/340, *tassikci* “tasdikçi” 15/104.

/-şy-/>/-şş-/: *eşşālarımız* “eşyalarımız” 20/85.

2.1.2.2.6.1.2. İlerleyici Yarı Benzeşmeler

“Eğer komşu iki sestən biri, ikincisini tamamen kendisine benzeyecek biçimde değil de sadece bir yönden etkiliyorsa, benzeşmenin bu türüne yarı benzeşme denir.” (Ahanov, 2013: 255). Önceki ses sonrakini tamamen benzeştirmiyorsa *ilerleyici yarı benzeşme* denir.

/-ly-/>/-ll-/: Söyleyiş kolaylığını sağlamak amacıyla gerçekleşmiş bir ilerleyici yarı benzeşme olayıdır.

bi millar ikiüz millon para veriyoru. “Bir milyar iki yüz milyon para veriyor.” 26/69

2.1.2.2.6.1.3. Gerileyici Tam Benzeşmeler

/-çs-/>/-ss-/: İki sözcük arasında iç ses konumuna geçen süreksiz, patlamalı /ç/ sesi, gerileyici ünsüz benzeşmesi sonucu sürekli, sızıcı duruma geçmiştir.

üs_saatlık “üç saatlik” 18/111.

/-ğn-/>/-ŋn-/~/-nn-/: MYA’da *iğne* sözcüğü karakteristik olarak *iğne~inne*²⁸ şeklinde söylenmektedir.

iğne “iğne” 13/6, *innenin* “iğnenin” 20/304.

/-ln-/>/-nn-/: *gunnama* “kulunlama, hayvanın yavrulaması” 8/55.

/-r!~/>/-rl-/>/-ll-/~/-ll-/: MYA’da özellikle üçüncü çokluk kişi ekinde yaşanan çok yaygın bir benzeşme türüdür.

yapağlarıdı “yaparlardı” 7/68, *gatağlardı* “katarlardı” 21/185, *buğlarda* (<burğlarda) “buralarda” 22/306; *içellerdi* “içerlerdi” 8/169, *dëller* “derler” 15/171, *yëlleşmişler* “yerleşmişler” 17/11.

/-zs-/>/-ss-/: Olumsuz geniş zaman ekinden sonra gelen ikinci kişi ekleriyle şart ekinin eklenmesi sırasında ortaya çıkan bir benzeşmedir.

oğmassa “olmazsa” 6/1, *beklemessiğ* “beklemezsın” 10/239, *bilmessiğ* “bilmezsın” 17/204, *yapmassağ* “yapmazsan” 22/490, *gezmessem* “gezmezsem” 26/21.

/-ls-/~/>/-ls-/>/-ss-/: *güssün* (<gülsün) “Gülsüm” 10/374, *ossāt* (<ol saat?) “o saat” 11/211.

2.1.2.2.6.1.4. Gerileyici Yarı Benzeşmeler

MYA’daki başlıca gerileyici yarı benzeşme olayları ve örnekleri şöyledir:

/-ht-/>/-td-/: *mutdarlık* “muhtarlık” 17/39, *tatdadan* “tahtadan” 21/355.

/-md-/>/-nd-/: Birçok Anadolu ağzında olduğu gibi, *şimdi* zarfının MYA’daki değişkelerinde /d/ diş ünsüzünün etkisiyle geniz-dudak ünsüzü olan /m/ sesi; diş sesi olan /n/ ünsüzüne dönüşmüştür (Küçükbalı ve Yastı, 2014: 470).

hindi “şimdi” 1/22, *şindi* “şimdi” 23/435

²⁸ Bu ses değişimi artsüremlilik olarak gerçekleşmiş olabilir. Dîvânü Lugâti’t-Türk’te *yighe* “iğne” demektir (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015:173).

/-nb-/>/-mb-/: *muğabere ombaşı* “muhabere onbaşı” 3/4, *ısdambu*dan “İstanbul’dan” 16/163, *tembih* (<Ar. tenbīh) “tembih” 21/341, *çarşamba* (<Far. çār-şenbe) “çarşamba” 22/1.

/-n-/>/-ŋ-/: Sözcük içinde /-ğ-, -g-, -k-, -k-/ damak ünsüzlerinden önce gelen /n/ ünsüzü gerileyici yarı benzeşme sonucu /ŋ/ ünsüzüne dönüşebilmektedir.

hangına “hangisine” 8/275, *saļlaŋğıçlara* “salıncaklara” 27/159; *ingiliz* “İngiliz” 1/44; *saŋkı* “sanki” 8/431; *düŋkü* “dünkü” 23/59.

2.1.2.2.6.2. İki Sözcük Arasında Gerçekleşen Ünsüz Benzeşmeleri

MYA’da yan yana gelen iki sözcükten birincisinin son sesi ile ikincisinin ilk sesi arasında ünsüz benzeşmeleri yaşanabilmektedir. Bu durumun ortaya çıkış sebepleri hızlı konuşma ve en az çaba yasasıdır.

2.1.2.2.6.2.1. İki Sözcük Arasında Gerçekleşen İlerleyici Ünsüz Benzeşmeleri

/-m v-/>/-m m-/: Çift dudak ünsüzü /-m/ ile diş dudak ünsüzü /v-/ arasında gerçekleşen bir ilerleyici tam benzeşmedir. Hızlı konuşmadan kaynaklanmaktadır. Metinlerde çok fazla örneğine rastlanmamıştır.

param mar “param var” 4/15.

/-z z-/>/-s s-/: MYA’da son seste /-z/>/-s/ değişmesine sıkça rastlanılmaktadır. Bu değişim sonrasında ikinci sözcüğün ön sesinde de ilerleyici tam benzeşme sonucu ötümsüzleşme yaşanmıştır.

göşmeyis sayten “göçmeyiz zaten” 23/221.

/-ç ç-/>/-ş ş-/: MYA’da /ç/>/ş/ sızıcılaşması son seste daha yaygındır. Bundan dolayı şu örnekte ilerleyici ünsüz benzeşmesi yaşanmıştır:

kaş şile “kaç çile” 11/144.

/-ç y-/>/-ç c-/: İlerleyici ünsüz benzeşmesi sonucu /y-/>/c-/ patlayıcılaşması yaşanmıştır.

üç cüz “üç yüz” 2/43.

/-ş y-/>/-ş ş-/: Aşağıdaki örnekte ilerleyici, tam benzeşme sonucu /y/ yarı ünlüsü, /ş/ sızıcısına dönüşmüştür.

bêş şüz “beş yüz” 21/464.

2.1.2.2.6.2.2. İki Sözcük Arasında Gerçekleşen Gerileyici Ünsüz Benzeşmeleri

/-ç ç-/>/-ş ş-/: MYA’da son seste /ç/ sesinin sızıcılışma eğilimi bulunsa da ikinci sözcüğün /ş/ ünsüzüyle başlaması daha baskın olarak gerileyici ünsüz benzeşmesine yol açmıştır.

on üş şey “on üç şey” 27/148.

/-n b-/>/-m b-/: Diş ünsüzü /n/, çift dudak ünsüzü /b/’nin etkisiyle gerileyici, yarı benzeşme sonucu yine bir çift dudak ünsüzü olan /m/’ye dönüşmüştür.

om bêş “on beş” 10/86.

/-r d-/>/-t d-/: Bir sayı adıyla *de* bağlacı arasında yaşanan gerileyici yarı ünsüz benzeşmesi sonucu *bit_de* “bir de, bir tane”²⁹ yapısı ortaya çıkmıştır.

ora çakarıs bi çivi, ólçeris, bit_de bura çakarıs. “Ora çakarız bir çivi, ölçeriz, bir de bura çakarız.” 16/106

/-z s-/>/-S s-/: Aşağıdaki örneklerde /s/ ünsüzünün etkisiyle gerileyici, yarı benzeşme dolayısıyla yarı ötünsüzleşme yaşanmıştır.

aS séyrek “az seyrek” 3/134, *yaşımıS seksen altı* “yaşımız seksen altı” 11/2, *babamıS salmadı* “babamız bırakmadı” 15/23, *temiS suyuñ* “temiz suyun” 19/78, *onuñ*

²⁹ Krş. Özb. *bitta* “bir tane” <bir+tä.

dalı budā olmaS süzgeç gibi hōle hundan yoğarı yūslemeS o. “Onun dalı, budağı olmaz, süzgeç gibi şöyle şundan yukarı yükselmez o.” 22/311.

2.1.2.2.6.2. Komşu Olmayan Ünsüzler Arasındaki Benzeşmeler

Benzeşen sesler yan yana bulunmuyorsa yani uzaktaki sesler birbirini etkiliyorsa *uzak benzeşme* denir (Aksan, 1978: 23). MYA’da az sayıda örneğine rastlanılan uzak benzeşmelerin çoğunlukla gerileyici yönde olduğu görülmüştür.

/-l-r-/>/-l-l-/: -araḵ/-erek zarf-fiil eki ilerleyici, uzak benzeşme sonucu *-aḵaḵ/-elek* biçimine girerek akıcı ünsüzler arasında bir nöbetleşmeye yol açmıştır.

tanyaḵaḵ “bakarak” 1/132, *soyaḵaḵ moyaḵaḵ* “soyarak moyarak” 3/58, *olaḵaḵ* “olarak” 23/171; *yörüyelek* “yürüyerek” 2/30, *şেকেlek* “çekerek” 11/48, *örtelek* “örterek” 23/181.

/n-l-/>/l-l-/: Özellikle *naylon* sözcüğünde karşılaşılan karakteristik bir değişimdir. Gerileyici ünsüz benzeşmesinin etkisi bulunmaktadır. Bu sözcük MYA’da anlam değişikliğine uğrayarak “römork” anlamını kazanmıştır.

laylon (<Fr. nylon) “römork” 13/89.

/ş-p-/>/p-p-/: Gerileyici, uzak, tam benzeşme sonucu tek örnekte rastlanır.

piripençe (<Far. şīr+pence) “kan çıbanı, aslanpençesi” 11/80 .

/t-c-/>/ç-c-/: Aşağıdaki örnekte de gerileyici yarı benzeşme gerçekleşmiştir. İç sesteki /c/ sesi, ön sesteki /t/’yi kendisiyle aynı sınıftan bir ünsüz olan /ç/’ye dönüştürmüştür.

çencereyi “tencereyi” 23/65

/v-b-/>/m-b-/: *Vebal* sözcüğü MYA’da karakteristik olarak *mobaḵ* biçiminde kullanılmaktadır. İç sesteki çift dudak /b/ sesi, gerileyici, uzak, yarı benzeşme sonucunda ön sesteki diş dudak /v/ sesini yine bir çift dudak sesi olan /m/’ye dönüştürmüştür.

mobaḵ “vebali, günahı” 27/101.

2.1.2.2.7. Ünsüz Türemeleri

MYA’da sözcüğün aslında bulunmamasına rağmen, sözcüğün herhangi bir yerinde ünsüz türemeleri yaşanabilmektedir. Burada amaç, söyleyiş kolaylığı sağlamaktır.

2.1.2.2.7.1. Ön Seste Karakteristik Ünsüz Türemeleri

/ø-/>/h-/: Ötümsüz-sızıcı /h/ ünsüzü MYA’da ön seste türeyebilen seslerdendir. Bu durumun temel sebebi, /h/ ünsüzünün zayıf boğumlanmalı olmasıdır (Ercilasun, 1983: 139). MYA’da işlek olarak görülen bir türeme değildir.

hayıt (<Ar. ‘īd) “Akdeniz çevresinde yetişen, 1-2 metre boyunda bir ağaççık (*Vitex agnus-castus*)” 22/309, *havlı* (<avlu) “evin yakınlarında bulunan küçük tarla” 22/522, *höke gonus-* (<Ar. ‘uḳālā’) “ukalaca konuşmak” 22/537.

horda “şurda” 11/243, *hurdan* “şuradan” 12/28, *hindi* “şimdi” 14/19, *hōle* “şöyle” 23/31 gibi örnekleri kimi araştırmacılar ön seste türeme olarak görürken (Bkz. Akar, 2013: 57; Öztürk, 2009: 121), kimi araştırmacılar ise /ş-/>/h-/ değişmesi olarak kabul etmektedir (Bkz. Küçükballı, 2013: 131; Atmaca, 2017: 117).

Şu örnekler ise metin dışı olarak araştırma sahasından derlenmiştir: *hamma* (<*amma*) “Trabzon hurması (*Diospyros kaki*)” (Yavrudoğan), *hapaz* (<*apaz*) “bir avuç, avuç dolusu” (Hacıobası), *hobucur* (<*ebicir*) “çocuğu sırtına alır, sırtlanır” (Ahmetler).

/ø-/>/m-/: MYA’da ikileme yapılırken ikinci ögenin başında /m/ ünsüzü türer. Yöredeki kullanım ÖTT’ye koşuttur.

soyaḷaḳ moyaḷaḳ “soyarak moyarak” 3/58, *yōrūkçülū mōrūkçülū* “Yörükçülüğü mörükçülüğü” 4/29, *ēvtikledik mevtikledik* “vakit geçirdik” 24/203.

/ø-/>/y-/: Metin dışı olarak *yēsir* “esir” (Çolaklı) örneğinin de derlendiği ön seste /y/ türemesini metinlerimizde de tespit etmek mümkündür.

yērişmiş “erişmiş, evliya” 22/285, *annā yēsirgesin* “Allah esirgesin!” 27/54.

2.1.2.2.7.2. Ön Seste Karakteristik Olmayan Ünsüz Türemesi

/ø-/>/ğ-/: Konuşmacıdan kaynaklanan, metinlerde tek örneğine rastlanılmış bir türemedir.

gazık şēdiyoru “azık hazırlıyor” 17/115.

/ø-/>/l-/: Bir örnekte rastlanılan karakteristik olmayan bir ünsüz türemesidir.

listēne göre “isteğine göre” 23/131.

2.1.2.2.7.3. İç Seste Karakteristik Ünsüz Türemeleri

/-ø-/>/-k-/: *demikden* “biraz önce” 4/80, *sankēdiyoru* “zannediyoruz” 8/235, *yeñikden* “yeniden” 8/359.

Ancak metinlerde *yeñiTden*³⁰ “yeniden” 24/139 örneğinin bulunmasından anlaşıldığı üzere bu örnekte önce ünsüz türemesi sonucu yarı ünsüz ikizleşmesi, daha sonra benzer çıkış yerlerine sahip olan ünsüzlerin kullanılması yerine */-t-/>/-k-/* gelişmesi yaşanmıştır. Böylesine bir gelişme, açık hecenin kapatılarak güçlendirilmek istenmesi nedeniyle gerçekleşmiş olmalıdır (Tor, 2014: 51). Böylelikle bir aykırılışma da yaşanmıştır.

/-ø-/>/-n-/: ÖTT’de zamirlerin durum ekleri ve çokluk ekleriyle kullanımlarında, iyelik ekleriyle durum ekleri arasında kurallı olarak ortaya çıkan zamir n’sinin yanında MYA’da +*ki* aitlik ekiyle çokluk eki arasında da karakteristik olarak */-n-/* ünsüzü ortaya çıkar. Bu duruma bölge ağızlarında da rastlamak mümkündür (bk. Küçükballı, 2013: 122).

ötekinner “ötekiler” 8/247, *bizikinner* “bizimkiler” 9/20, *şindikinner* “şimdikiler” 16/45, *evelkinnerden* “evvelkilerden” 18/5.

³⁰ Silifke İncekum’da da *yeñitden* “yeniden” anlamıyla bulunmaktadır (DS-XI, 1993: 4247).

MYA’da *iyilik* ve *kötülük* sözcükleri karakteristik olarak *eyinlik* ve *kötünlük* olarak söylenir. Bu sözcüklerde de bir ünsüz türemesi yaşanmıştır.

eyinlile verildi, kötünlüle getirdi. “İyilikle verildi, kötülükle getirdi.” 25/166, *kötünlüne demedim, eyinlîne dedim.* “Kötülüğü için demedim, iyiliği için dedim.” (MDD- Yavrudoğan)

/-θ-/>/-v-/: Özellikle *taşıt-* ve *karşılıklı* sözcüklerinde sıkça rastlanılan bir ünsüz türemesidir. *Taşıt-* sözcüğünün Silifke ve Mut’taki Sarıkeçili ve özellikle Bahşiş Yörükleri ağzında da *davşı-* biçiminin sıkça görülmesi (Öztürk, 2009: 122), bu bölge Yörüklerine has bir özellik olduğunu düşündürmektedir.

davşıyacak “taşıyacak” 16/76, *davşırdım* “taşırdım” 17/75, *garşılavıklı* “karşılıklı” (MDD-Ahmetler)

/-θ-/>/-y-/: Türkçe kökenli sözcüklerde iç seste yan yana iki ünlü geldiği zaman aralarında */-y-/* ünlüsü türeyebilmektedir. ÖTT’ye göre bu kuralın işletilmesinde daha ileri durumda olan MYA’da, ikiz ünlüler hariç, eklemelerde ve alıntı sözcüklerdeki iki ünlü arasında sıkça rastlanır.

hocayıldı “hoca idi” 1/118, *bāçayıldı* “bahçe idi” 12/200, *davarcıyımış* “davarcı imiş” 17/78, *ōleyimiş* “öyle imiş” 24/96; *yaşındayka* “yaşındayken” 20/272.

Arapçadan alıntı şu örneklerde hemze (◌) ünsüzünün düşmesi sonucunda diftonglaşmayı önlemek için */y/* türemesi yaşanmıştır:

faydalanıdık (<Ar. fā’ide) “faydalanırdık” 20/256, *fiyâtıdan* (<Ar. fī’ât) “fiyattan” 24/197, *āyit* (<Ar. ā’id) “ait” 27/78.

2.1.2.2.7.4. İç Seste Karakteristik Olmayan Ünsüz Türemesi

/-θ-/>/-k-/: *Sansar* sözcüğünde karakteristik olmayan bir ünsüz türemesi yaşanabilmektedir.

sañksar “sansar” 25/59. ~Krş. *sañsar* 25/57.

/-ø-/>/-k-/: Aşağıdaki örnekte, belki küçültme ve sevgi ifadesi olarak, **/-k-/** türemesi yaşanmıştır.

kirincikden “kirinciden” 8/39.

2.1.2.2.7.5. Son Seste Karakteristik Ünsüz Türemeleri

/-ø-/>/-k~/~/-k-/: MYA’da özellikle bazı sözcüklerin sonunda görülen bir türemedir. Anlamı kuvvetlendirme fonksiyonu taşımaktadır. Bu yapının Eski Türkçedeki *oķ/ök* kuvvetlendirme edatı kaynaklı olması muhtemeldir (Gabain, 1988: 105).

dëyincek “deyince” 3/34, *gelincek* “gelince” 3/76, *ileri varıncaķ* “ileri gidince” 3/134, *varınsıraķ*³¹ “varınca” 21/526, *işdek* “işte” 25/4.

/-ø-/>/-m-/: MYA’da kimi sözcüklerin sonunda türeyerek anlamı kuvvetlendirmektedir. Eşsüremli (senkronik) olarak ele alındığında bir türeme olarak görülen bu ünsüzün Eski Türkçedeki kuvvetlendirme edatı *+mA* ile bağlantısı olsa gerektir (Gabain, 1988: 105). Çünkü eskicil yapıya uygun *sōrama* “sonra” 2/26 gibi örnekler de MYA’da etkin olarak kullanılmaktadır.

ondan sōnam “ondan sonra” 4/48, *gayrım* “gayrı” 6/91, *oysam* “oysa” 8/105, *ondan kēyrim* “ondan sonra” 16/174.

/-ø-/>/-n-/: Görülen geçmiş zamanın hikâyesinin teklik üçüncü kişi çekiminde görülen bir türemedir. MYA’da özellikle Yörük ağzında tespit edilen bu türemenin az da olsa pekiştirme fonksiyonu bulunmaktadır.

gicişirdin “gicişirdi” 12/153, *girdi_midin* “girdi miydi” 14/43, *varıdın* “varırdı, giderdi” (MDD-Çolaklı).

+IA vasıta durumu ekinden sonra türeyebilen *-n* ünsüzü muhtemelen Eski Türkçedeki *+n* vasıta ekinin bir izidir (Ercilasun, 1983: 140).

³¹ Krş. *varınsıya* “varıncaya” 21/123.

paraylan “parayla” 4/67, *kırklılın* “kırklık makasıyla” 12/230, *elimizlen* “elimizle” 12/283.

ki bağlacından sonra -n ünsüzünün türediği örnekler de bulunmaktadır.

dediykin “dedi ki” 27/99, *demēkin* “demek ki” 27/129.

/-ø/>/-y/: MYA’da *ne* soru sözcüğünden sonra /y/ türemesi yaşanmaktadır.

o nēy biliyoŋ mu? “O ne, biliyor musun?” 22/533, *sen nēyde çalışıŋ dēde?* “Sen ne işte çalışıyorsun, dedem?” 27/34.

Az sayıda örnekte *ki* bağlacından önce /y/ sesinin türeyebildiği görülmektedir.

dēdiy ki “dedi ki” 1/140, *dediy kin* “dedi ki” 27/99.

2.1.2.2.8. Ünsüz Düşmeleri

Diğer TTA’da olduğu gibi Manavgat ağızlarında da sıkça ünsüz düşmeleri yaşanmaktadır. Bunlardan bir kısmı ikincil ünlü uzunluklarının ve ikiz ünlülerin oluşmasına yol açmaktadır. Bu türdeki ünsüz düşmeleri *İkincil Ünlü Uzunlukları* ile *İkiz Ünlüler* başlıkları altında ayrıntılı olarak ele alındığı için tekrara düşmemek adına bu bölümde bir kez daha incelenmemiştir.

MYA’da bazı ünsüzlerin düşmek üzere olan biçimleri de bulunmaktadır. “*Bu durum düşmenin birdenbire değil de ünsüzün daha gevşek bir boğumlanma noktasına gelmek suretiyle zayıflayıp zamanla eridiğinin göstergesidir.*” (Öztürk, 2009: 112-113).

2.1.2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Düşmeleri

Ön seste yaşanan ünsüz düşmelerinin çok fazla örneği bulunmamaktadır.

/h-/>ø-: Zayıf boğumlanmalı olması sebebiyle /h/ ünsüzünün ön seste düşmesine yakın bölge ağızlarında olduğu gibi³² MYA’da da rastlamak mümkündür.

edeFi “hedefi” 8/520, *atatürk edeFiñiz akdeñiz dēyoř*. “Atatürk, hedefiniz Akdeniz diyor.” 20/215, *ızarda* “hızarda” 25/29.

Kimi örneklerde ise ön sesteki /h/ ünsüzü düşmeye yakındır.

hāvada “havada” 9/58, *deli ḥasan, deli ḥüsēn* “Deli Hasan, Deli Hüseyin” 15/120, *ḥayvanı* “atı” 21/506.

/y-/>ø-: /y/ sesi fonetik özelliklerinden dolayı kolayca düşebilen seslerden birisidir. Bu sesin, Türkiye Türkçesinin Doğu Grubu ağızlarında ilk hecesinde dar ünlüye sahip olan bazı sözcüklerin başında kurallı olarak düştüğü bilinmektedir. Bu ses olayı, “*Doğu Grubu ağızlarını Batı ve Kuzeydoğu Grubu ağızlarından ayıran fonetik bir ölçüdür.*” (Karahana, 2014: 31).

ētişiyorular “yetiştiriyorlar” 3/133, *yēdi ērden* “yedi yerden” 3/149, *illar ōñce* “yıllar önce” 4/23, *amanlardan* “Yamanlar’dan” 4/108, *iñan* “yılan” 12/112, *ōresi* “yöresi, çevresi” 17/134, *ıldızdan* “yıldızdan” 21/318, *iñan balıķ* “yılan balığı” 22/394, *ıldırım* “yıldırım” (MDD-Hacıobası)

2.1.2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Düşmeleri

Sözcük içindeki bir ünsüzün kullanılmaz olması durumudur. Kalıcı olabildiği gibi çevresel etkenler sonucu da meydana gelmiş olabilir.

/-f-/>ø-: Alıntı sözcüklerde -f- sesi, *sava sürerđi* “sefa sürerdi” 25/66 örneğinde olduğu gibi ötümlüleşir veya aşağıdaki örneklerdeki gibi düşer.

-ft ünsüz grubu Türkçe sözcüklerde hece sonunda bulunmaz. Özellikle *çift* (<Far. cuft) sözcüğünde /f/ ünsüzü kurallı olarak düşer.

şit oludu “çift olurdu” 20/98, *çit sürsem* “çift sürsem” 21/356.

³² Krş. Bölük, 2011: 88; Küçükballı, 2013: 125; Aydın, 2019: 92.

Türkçe sözcüklerdeki /p/’den gelişen ikincil /f/ sesi de düşme eğilimindedir.

yuka etmē “yufka ekmeği” 8/280.

/-h-/>-θ-: İç seste /h/ sesi sıkça düşer ve ardında telafi uzunluğu bırakır ya da ikiz ünlü meydana getirir. Bunun dışındaki kimi sözcüklerde de kurallı olarak /h/ ünsüzü düşer.

tolanı “Tol Hanı” 1/91, *annesi böün gétmeyik heraıda* “Annesi bugün gitmemiş herhâlde.” 6/97, *mayoş* “mayhoş” 8/61, *fes oludu* “fesholurdu” 8/241,

Kimi örneklerde ise /h/ ünsüzü düşmeye yakındır.

pēhlivanı “pehlivanı” 10/13, *pādīšāhlık* “padişahlık” 15/28.

/-l-/>-θ-: Aşağıdaki örneklerde yaşanan ünsüz düşmeleri MYA için karakteristiktir.

boşatdı “boşalttı” 1/152, *ğakdık mı* “kalktığımız zaman” 16/86, *asvat* “asfalt” 20/23, *ğak* “kalk” 21/407.

/-n-/>-θ-: Örneğine az rastlanan bir ünsüz düşmesidir. /n/ ünsüzünün hemen ardından /ç, ç, s, ş, y/ ünsüzlerinden birinin olması bu ünsüz düşmesinin ön şartıdır. Özellikle özel adlarda bu ünsüzün düşmesi, vurguyla ilgili bir düşme olabileceğini düşündürmektedir.

nalbat musdā “Nalbant Mustafa” 3/11, *aıayada* “Alanya’da” 3/99, *yotma daş devrinde* “Yontma Taş Devri’nde” 8/322, *hacı turuç* “Hacı Turunç” 9/152, *kasabāyi seviş* “Sevinç kasabası” 15/115.

Kimi örneklerde ise /n/ ünsüzü düşme aşamasındadır.

gēñç “genç” 9/54, *īñsanōlu* “insanoğlu” 24/122.

/-ŋ-/>-θ-: MYA’da *denk* sözcüğünde gerçekleşen bir ünsüz düşmesidir.

dek gelise “denk gelirse” 8/99.

/-t-/>-θ-: /st/ ses grubunda söyleyiş kolaylığını sağlamak için /t/ ünsüzü düşebilmektedir.

assubaylar “astsubaylar” 10/340.

/-y-/>-ø-: MYA’daki kimi sözcüklerde karakteristik olarak görülen bir düşmedir.

tülü (<*tüylü*) “bir deve türü” 8/554.

2.1.2.2.8.2.1. Ekleşme Sırasında Ortaya Çıkan Ünsüz Düşmeleri

/-k-/>-ğ-/>-ø-: Ekleşme sırasında *yok* sözcüğünün sonundaki ünsüz önce ötümlüleşip sızıcılaşarak /ğ/ olur, ardından bu ünsüz de düşer.

yōnu “yoktu” 18/133, *yōsam* “yoksa” 22/479, *yōka* “yokken” 22/502.

Kimi örneklerde **/-k/~[-k]** ünsüzüyle biten sözcüklere gelen *ile* bağlacı bu ünsüzün iki ünlü arasında kalarak önce ötümlüleşip sızıcılaşarak /ğ/ olmasının ardından düşmesine neden olur.

toḵmāla “tokmakla” 1/106, *orāla* “orakla” 10/205, *tarāla* “tarakla” 16/111; *kūrēle* “kürekle” 18/27.

/-m-/>-ø-: Aitlik eki, ilgi hâli ekinden sonra kullanıldığında birinci kişi çekimlerinde /m/ ünsüzü düşmektedir. Bu ek yapısının MYA’da birinci teklik kişi zamirinde kalıplaşmış olduğu görülmektedir.

benikine “benimkine” 26/11, *beniki* (<ben+im+ki) “benimki” 27/51.

/-ŋ-/>-ø-: Bu ünsüz düşmesi de aitlik ekinin eklenmesi sırasında ortaya çıkmaktadır. Üstüne aitlik eki gelen ilgi durumu ekli gövdelerde ünsüz düşmesi yaşanmaktadır.

iṣamıḵi “çamınki” 12/185, *ācıḵi* “ağacınki” 16/139, *davarıḵi ḡolay oḷu da ḡoyunuḵu zor oḷur*. “Davarınki kolay olur da koyununki zor olur.” 17/66, *seniki* “seninki” 21/330, *onuḵuna* “onunkine” 22/191.

Aitlik durumu ekinin eklendiği ilgi durumu ekli gövdelerde ünsüz düşmesinin yaşanmadığı az sayıda örnek de bulunmaktadır.

bobamıñ anasınıñkı “babamın annesininki” 10/386, *tuñıñku* “tuluğunki” 16/138.

/-r-/>-ø-: Manavgat ağızlarında işlek görülen bir ünsüz düşmesidir. /r/ ünsüzünün kolay düşebilen bir ses olmasının nedeni, onun titreşimli ve akıcı bir ünsüz olduğundan kaynaklanmaktadır (Karahana, 2014: 129). MYA’da özellikle geniş zaman ekinde bu ünsüz düşmesinin örneklerine sıkça rastlanır.

varılar “varırlar” 3/63, *görüsek* “görürsek” 3/73, *bilidi* “bilirdi” 21/318, *gurduruduk* “kurdururduk” 25/138, *vêri miyin* “verir miyim” 26/37.

/-y-/>-ø-: Eski Türkçede *ko-* biçimine rastlanılmasa da *konak*, *kondu*, *konuk* gibi örnekler düşünüldüğünde /-y-/ sesinin düştüğü mü ya da türeme bir ses mi olduğu tartışmalıdır. Ancak ağız araştırmalarında genellikle bu sesin düştüğü belirtilir.³³

goduruğlardı “koydururlardı” 12/16, *godūmda* “koyduğumda” 24/237.

/-z-/>-ø-: Geniş zamanın olumsuz çekiminde kullanılan *-mAz* ekindeki /-z/ ünsüzü düşebilmektedir.

avlanma mı “avlanmaz mı?” 8/484, *suñanma mı ya* “Sulanmaz mı ya?” 14/50, *āç olmasa iki daş, āş getiridik, küme yapardık, oña dünellerdi*. “Ağaç olmazsa iki taş, ağaç getirirdik, kümes yapardık, ona tünelerlerdi.” 23/276.

hōle īsi yēller olur, īsi yēllere asıvēriyis. “Şöyle تنها yerler olur, تنها yerlere asıveririz.” 16/158 örneğinde ise, Eski Türkçedeki *idi* “sahip” sözünden *idi>ıdı>*ıy>ī+ siz> īsi* “sahipsiz, تنها” gelişmesi olmuştur.

2.1.2.2.8.2.2. İki Sözcük Arasında Ünsüz Düşmeleri

/-g-/>-ø-: Ünlüyle biten bir sözcükten sonra ünsüzle başlayan bir sözcük gelirse ikinci sözcükteki ön ses ünsüzü düşebilmektedir. Bu durum kimi zaman ikiz ünlü oluşturabilmektedir. İkiz ünlüler oluşurken /g-/>-ğ-/>-ø- gelişmesi yaşanır.

³³ Bkz. Küçükbalı, 2013: 128; Atmaca, 2017: 121; Aydın, 2019: 96.

otura_etdi “otura gitti, oturmaya devam etti” 10/166, *öş_elesiye* “alacakaranlık gelene kadar” 17/193.

/-y-/>-ø-: MYA’da ünlüyle biten bir sözcükten sonra ünsüzle başlayan bir sözcük gelirse veya ünsüzle biten bir sözcükten sonra yine ünsüzle başlayan bir sözcük gelirse ikinci sözcükteki ön ses ünsüzü düşebilmektedir.

geldim_a “geldim ya” 7/12, *ötē_üze* “öteki tarafa” 10/7, *var_a* “var ya” 27/8.

2.1.2.2.8.3. Son Seste Ünsüz Düşmeleri (Apocope)

/-h/>-ø-: *Allah* sözcüğünde sıkça yaşanan bir ünsüz düşmesidir. Her zaman kendinden önceki ünlünün uzamasına sebep olmaz.

abdılla “Abdullah” 3/72, *alla alā* “Allah Allah” 22/211.

Başka alıntı sözlerde de bu düşmeye rastlanır.

faḳı musdāsı (<Ar. faḳīh) “Fakih Mustafası” 24/126.

[-ḳ]>/-ğ/>-ø-: Tek örnekte karşılaşılan bir ünsüz düşmesidir.

yō dēmiş “hayır demiş” 3/160.

/-n/>-ø-: MYA’da karakteristik olarak -ken zarf-fiil ekinin sonundaki */-n/* ünsüzü düşmektedir.

yaparīḳa “yaparken” 8/5, *gēliyorūḳa* “geliyorken” 10/294; *gencike* “gençken” 6/10, *ḡuzu ōlaḳ güdellerike* “kuzu, oğlak güderlerken” 17/25.

MYA’da *filan* sözcüğünün sonundaki ünsüzün düştüğü örnekler yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu durumun sebebi bu sözcüğün *bile* edatına benzetilmesidir (Küçükballı, 2013: 130).

hilá 10/116, *filá* 17/198, *hile* 21/158.

Bununla birlikte yine Arapçadan alınma *zaten* zarfının MYA’da *zāti* 19/92 biçiminde de kullanıldığı görülmektedir.

/-r/ > -ø: MYA’da iç seste olduğu gibi son seste de kolaylıkla düşebilen bir ünsüzdür. Az sayıda örnekte *-yor(ur)* şimdiki zaman ekinde, özellikle vurgulanmadığı sürece geniş zaman ekinde */-r/* düşebilmektedir.

atıveri “atıverir” 11/158, *gétiri* “getirir” 12/55, *bişiri* “pişirir” 16/171, *aqlıñ duru* “aklın durur” 22/444 ; *akıyo* “akıyor” 13/82, *olmāyo* “olmuyor” 18/99.

Bir “1” sözcüğünde de çok yaygın bir düşme olduğu görülmüştür. Metinlerimizde *bir* biçimi 124 kere, *bi* biçimi ise 1520 kere geçmektedir. Bu durumda aslından yaklaşık olarak 12 kat fazla kullanılan *bi* biçiminin neredeyse karakteristik hâle geçtiği görülür.

/-t/ > -ø: */-st/* ses grubuyla biten sözcüklerde sıkça karşılaşılan bir ünsüz düşmesidir. Bu iki sesin yan yana söylenmesinin zor oluşu düşmeye yol açmıştır. Bu düşme türü yoğunlukla Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde kuralıdır.³⁴

terörüs “terörist” 1/53, *dos* “dost” 2/80, *assubaylar* “astsubaylar” 10/340, *selbes* “serbest” 20/68, *üs* “üst” 21/132, *dürüs* “dürüst” 24/228.

Şu alıntı sözcüklerde de */-t/* düşmesi yaşanmıştır:

direk “direkt” 1/79, *küncü*³⁵ “susam” 22/314.

/-y/ > -ø: Arapçadan alınma *şey* sözcüğünde karşılaşılan bir düşmedir.

şé yapıñ “şey yaptın” 10/282, *şé olmuş* “şey olmuş” 13/21.

Türkçe kökenli olan ve Eski Türkçede *kod-* (<*ko-d-) olarak tespit edilen (Gabain, 1988: 58) örnekte de ünsüz düşmesi olduğu söylenebilir.

go “koy” 21/461.

³⁴ Bkz. Tatarca *döres*, *dus*; Başkurtça *dörös*, *dus*; Kazakça *durıs*, *dos*; Kırgızca *dos* (Ercilasun, 1992: 180-187).

³⁵ Toharca *kuñcit* biçiminden alıntı olan bu sözcük, Farsçada *künçit* olarak bulunur. *Künjit* biçiminde aslına uygun olarak Kazakçada korunduğu, Rusçaya *kunjut* biçiminde geçtiği görülür. Türkmencede ise, MYA’da olduğu gibi, *künci* olarak kullanılmaktadır (Clauson, 1972: 727-728).

2.1.2.2.9. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

2.1.2.2.9.1. Sürekli Ünsüzler Arasında Ön Sesteki Karakteristik Değişmeler

/f-/>/h-/ : MYA'da belli sözcüklerde karakteristik olarak karşılaşılan bir değişmedir.

hatma “Fatma” 10/50, *hatmana saçı* “Fatma Ana saçı, ölen kadının mezarına konulan bir tutam saç” 21/277, *hoturānı* “fotoğrafını” 22/503, *hilá* “filan” 25/269.

/h-/>/f-/ : *Hendek* sözcüğünde yaygın olarak görülen ancak metin dışı olarak derlenen bir değişmedir.

fendek “hendek” (MDD-Hacısalı)

/n-/>/l-/~ /l-/ : *lōbet* “nöbet” 2/32, *lōbeTci* “nöbetçi” 4/77, *le bilēn* “ne bileyim” 13/85, *laylon* (<naylon) “römork” 13/89.

/r-/>/l-/ : Özellikle *rapor* sözcüğünde karşılaşılan bir değişmedir.

laporlu “raporlu” 19/54.

/r-/>/n-/ : Özellikle *rekât* sözcüğünde karakteristik bir değişmedir.

niḳât “rekât” 7/58, *niyal* “Suudi Arabistan'ın para birimi, riyal” (MDD-Ahmetler)

/s-/>/ş-/ : *şahsēydi bēli* “Akseki ilçesinde bulunan Kepezbeleni'ne yakın bir geçit, Sakseydi beli” 4/30

Seydişehir sözcüğünde ise gerileyici uzak benzeşme sonucu karakteristik olarak görülen bir değişmedir.

şēydişēriṅ “Seydişehir'in” 2/92, *şēydişērde* “Seydişehir'de” 21/157.

/ş-/>/h-/ : *Şimdi*, *şu* ve *şo* sözcüklerinde görülen karakteristik bir değişimdir. Ancak daha önce değinildiği gibi bu sözcüklerdeki ön sesteki /h-/’nin türeme bir ses mi yoksa /ş-/’den gelişen bir ses mi olduğu tartışmalıdır. MYA'da hem /ş-/’li hem de /h-/’li kullanımlar bulunmaktadır.

şindi 2/25 ~ *hindi* 26/81 “şimdi”,

şu 1/69 ~ *hu* 23/17 “şu”,

şunu 8/469 ~ *hunu* 3/142 “şunu”,

şo 6/29 ~ *ho* 22/567 “şu”.

/v-/>m-/: Aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere *vefat* ve *vebal* sözcüklerinde karakteristik olarak görülen bir değişimdir.

mefād *étmiş* “vefat etmiş” 3/30, *mobaḥı* “vebali, günahı” 9/80, *mefāT* *étmiş* “vefat etmiş” 15/203.

2.1.2.2.9.2. Sürekli Ünsüzler Arasında Ön Sesteki Karakteristik Olmayan Değişmeler

Kişisel kullanımlar sonucu ortaya çıkmış sürekli ünsüzler arasında yaşanan değişimlerdir.

/f-/>h-/: *izmir hoçaya* “İzmir Foça’ya” 20/216.

/l-/~l-/>n-/: Bazı örneklerde gerileyici ünsüz benzeşmesinin etkisi bulunmaktadır.

nisānnarında “lisanlarında, dillerinde” 15/124, *nasdik* “lastik” 20/106.

/r-/>l-/: *lütübetli* “nemli” 1/83.

/ş-/>s-/: Kazak, Karakalpak, Nogay ve Yakut Türk yazı dillerinde görülen (Karaağaç, 2012: 224) bu ses değişmesi MYA için karakteristik değildir.

sorda (<şorda) “şurada” 9/28, *soḷda* (<şorda~şoḷda?) “şurada” 20/88.

2.1.2.2.9.3. Sürekli Ünsüzler Arasında İç Sesteki Karakteristik Değişmeler

/-ğ-/>/-v-/~[-w-]: Ağız araştırmacıları tarafından Kıpçakça bir unsur olarak değerlendirilen ses değişmelerindendir. MYA’da yuvarlak ünlülerin komşuluğu dışında da bu değişime rastlamak mümkündür. Bu durumda iki ihtimal ortaya

çıkılmaktadır. Ya bu değişim Kıpçakça bir unsurdur ya da doğal bir fonetik eğilimin farklı coğrafyalarda gerçekleşen örnekleridir (Gülsevin, 2009: 254). Gülsevin'in tespitine göre, eğer bütün ünlülerin yanında /g/>/v/ değişmesi görülüyorsa, diğer dilbilgisel özellikler de dikkate alınarak, Kıpçakça bir unsur olabileceği akla getirilebilir (2009: 257). Manavgat ağızlarında yuvarlak ünlüler dışında düz ünlülerin yanında da bu değişim yaşanabilmektedir.

öwey “üvey” 1/151, *sıvacaḵ* “sığacak” 8/16, *avşamdan* (<ağşamdan) “akşamdan” 8/175, *avızlarına* “ağızlarına” 9/45, *sovan* “soğan” 11/41, *avız* “ağız sütü” 11/78, *yıvardıḵ* “yığardık” 21/346, *sovuḵ* “soğuk” 21/496, *civa* 25/157 (<ciḡa <Far. *cīḡa*)³⁶ “Gelinlerin düğünlerde başlarına süs olarak taktıkları parlak renkli tüy”, *sıvışamāyoruyun* “sığışamıyorum” (MDD-Hacıobası).

/-ḡ-/>/-y-/: MYA'da özellikle ön ünlülerin bulunduğu sözcüklerde yaygın olarak görülen bir ses dönüşümüdür.

ēyitim “eğitim” 1/50, *buyday* “buğday” 2/126, *kiyátdānları* “kâğıttakileri” 3/15, *ēyiridik* “eğirirdik” 4/46, *soyudu* “soğudu” 6/45, *iydiṣ* “iğdiş” 7/42, *diyer* “diğer” 8/385, *sēyirtim* “seğirttim” 10/20, *ciyerim* “ciğerim” 22/50, *çiyden yērdik* “çiğden yerdik” 22/142, *üyüdüürümüṣ* “öğütürmüş” 26/143.

Aşağıdaki örnekte ise [-ḵ-]>/-ḡ-/>/-y-/ değişmesi yaşanmıştır:

bayān (<baḡān~baḡān<baḡān<baḡayın<baḡayın) “bakayım” 26/3.

/-h-/>[-F-]~/-f-/: Alıntı sözcüklerde hece başı veya sonunda görülebilen bir değişmedir.

ifpar (<Ar. *iḥbār*) “ihbar” 1/53, *maḡētdiler* “mahvettiller” 4/29, *çulḡa* (<Far. *cūlāh*) “çulha” 8/117, *maḡluḵ* “mahluk” 22/356; *maḡsūlüne* “ürününe” 14/23.

/-h-/>/-y-/: *ḡayfaya* “kahveye” 2/129, *sayıbınıḡ* “sahibinin” 8/294, *tāyir* “Tahir” 8/444, *sēyil* “sahil, Manavgat” 20/36.

³⁶ TTA'da *cıḡa* biçimi yaygındır ve çoğunlukla Batı Anadolu coğrafyasında kullanılmaktadır (DS-II, 1993: 899).

/-l-/>/-n-/: Özellikle gerileyici veya ilerleyici benzeşme yoluyla ortaya çıkan bir değişmedir.

ennetice “elnetice, sonuç olarak” 3/62, *dîñnemeye* “dinlemeye” 9/276, *onnara* “onlara” 22/455, *Ḳaribennik* “garibanlık” 25/4, *annaman* “anlamam” 27/146; *aḷlah taāna* “Allah Taâlâ” 8/321, *annā yēsirgesin* “Allah esirgesin” 27/54.

/-l-/>/-r-/: MYA’da yaygın bir şekilde *alın* sözcüğünde karşılaşılan bir değişmedir.

arnına “alnına” 25/160, *arnım ğirtışır̄sa köpēn*. “Söz verdiğim şeyi yerine getirirken yüzüm kırışır̄sa köpeğim.” (MDD-Saraçlı), *arnımda uruP çıldırar*, *ğarnım aşılkdan küydürer*.³⁷ “Alnımda çeyrek altın çıldır çıldır ses çıkarsa da karnım aşıktan guruldar.”

/-m-/>/-n-/: *Şimdi* sözcüğü ve değişkelerinde rastlanılan bir değişmedir.

şinci “şimdi” 5/24, *hindi* “şimdi” 22/267, *şindi* “şimdi” 22/334.

/-n-/>/-l-/~/-l-/: *ilāyeT olmuş* (<Ar. ‘ināyet) “inayet olmuş” 8/67, *melemen* “menemen” (MDD-Ilıca).

/-n-/>/-m-/: *On beş* ve *onbaşı* sözcüklerinde /b/ ünsüzünün etkisiyle gerçekleşen bir değişmedir. *Karınca* sözcüğünde de karakteristik olarak görülür.

musdā ombaşı “Mustafa onbaşı” 9/84, *om bēş* “on beş” 10/76, *ğarımça* “karınca” 14/39.

/-n-/>/-ŋ-/: MYA’da damak ünsüzlerinden önce gelen /n/ ünsüzü /ŋ/ ünsüzüne kurallı olarak dönüşmektedir.

iñgiliz “İngiliz” 1/44, *añğara* “Ankara” 4/87, *hañğına* “hangisine” 8/275.

Kimi sözcüklerde ise kuralsız bir değişim görülmektedir.

dūnyaya “dünyaya” 20/284, *sañsar* “sansar” 25/57.

/-n-/>/-y-/: İşaret zamirlerine *ile* edatı eklenirken yaşanan bir değişmedir.

³⁷ Bu atasözü Osman Önal’dan derlenmiştir (Yayla Mahallesi<Gündoğmuş).

*onuy*la “onunla” 4/95, *bunuy*la “bununla” 12/329, *onuy*lan “onunla” 25/131.

/-r-/>/-l-/: *ka*la^lı “kararı” 1/39, *ta*lla “tarla” 1/84, *yö*ri^ye^lek “yürüyerek” 2/29, *gö*ç^yü^yo^llar “göçüyorlar” 9/32, *modelim* “modern” 16/10, *bi*l^āde^r “birader” 20/183, *gü*le^şe “güreşe” 22/195, *yat*lı^mış “yatırmış” 22/201, *mē*lem “merhem” 25/40, *sel*bes “serbest” 26/21, *kelpetē*nile “kerpetenle” 27/52, *bu*ldur “Burdur” 24/31, *sel*vet “Servet” (MDD-Yavrudoğan).

Saraçlı Yörükleri: *çe*ne^lmiş “aşırı derecede üşümüş” 8/121, Bozahmetli Yörükleri: *çener-* “aşırı derecede üşümek” (Uslu, 2015: 107).

/-r-/>/-n-/: MYA’da *so*n^{ra} sözcüğünde örneklerine rastlanılan bir değişimdir.

*sō*nam “sonra” 4/48, *sō*na “sonra” 12/58.

2.1.2.2.9.4. Sürekli Ünsüzler Arasında İç Sesteki Karakteristik Olmayan Değişmeler

/-ğ-/>/-η-/: Yörük ağzında daha yaygın rastlanılsa da yöre için karakteristik olduğu söylenemez.

*do*n^{ru} “doğru” 9/13; 13/39; 18/129.

/-h-/>/-v-/: *veyā*vıt “veyahut” 18/14.

/-l-/>/-n-/: *gabine* “kabile, tayfa” 20/156.

/-m-/>/-y-/: *beni*yle “benimle” 10/237.

/-n-/>/-ğ-/: *onū*ğ^la “onunla” 7/11, *onū*ğ^la “onunla” 7/64.

/-n-/>/-r-/: *şō górdū*ñ *deperi*ñ *oraya meken dutmu*şlar. “Şu gördüğün tepenin orayı mekân tutmuşlar.” 13/41.

/-η-/>/-ğ-/: Bu sızıcılaşma olayı sınırlı sayıda örnekte görülmekte olup, karakteristik değildir.

*ö*ğ^ü (<*ö*ñ^ü) “önü” 3/25, *so*ğ^{ra} (<*so*n^{ra}) “sonra” 16/75.

/-ŋ-/>/-m-/: *em* (<eŋ) “en” 15/131.

/-ŋ-/>/-y-/: MYA’da /ŋ/ sesi genel olarak korunsa da *dinle* sözcüğünde sadece iki örnekte /-ŋ-/>/-y-/ değişmesi yaşanmıştır.

diyne (<diŋle) “dinle” 13/10; 15/9.

/-ş-/>/-s-/: MYA’da bu değişme üç farklı yolla meydana gelmektedir. İlkinde herhangi bir gerileyici ya da ilerleyici benzeşmenin etkisi bulunmamaktadır: *isKembeye* “ışkembeye” 8/147, *ğarsı* “karşı” 26/64, *askiyā* “eşkiya” 27/76.

Gerileyici ünsüz benzeşmesi yoluyla şu örneklerde /ç/>/ş/>/s/ gelişmesi olmuştur: *ās_sēyik* “ağaç seyik” 8/202, *ūs_saatlık* “üç saatlik” 18/111.

Son olarak şu örnekte yaşanan ara aşamasız /ş/>/s/ değişmesinde gerileyici benzeşme etkili olmuştur: *bos_Samanlarında* “boş zamanlarında” 8/578.

/-y-/>/-ş-/: İlerleyici, tam benzeşme sonucu ortaya çıkmıştır.

bēş_şüz milyon “beş yüz milyon” 9/134.

/-y-/>/-z-/: İlerleyici, tam benzeşme sonucu yaşanan bir değişmedir.

biz_zaylada “biz yaylada” 20/126.

/-z-/>/-y-/: Gerileyici, yarı benzeşme sonucu ortaya çıkan bir örnek bulunmaktadır.

ay_mayoş “az mayhoş” 8/61.

2.1.2.2.9.5. Sürekli Ünsüzler Arasında Son Sesteki Karakteristik Değişmeler

MYA’da son sesteki sürekli ünsüzler arasında karakteristik ya da karakteristik olmayan ses değişimleri yok denecek kadar azdır.

/-h-/>/-f/~[-F]: *siḷaf siḷā gēşdiler* “silah silaha geçtiler, çarpıştılar” 4/23 *salif* “Salih” 22/187; *hoşaf* “hoşaf” 19/85, *ēyniF* “Eynif Yaylası” 24/24.

2.1.2.2.9.6. Sürekli Ünsüzler Arasında Son Sesteki Karakteristik Olmayan Değişmeler

/-n/ > /-m/: Konuşmacıdan kaynaklanan, karakteristik olmayan bir değişmedir.

modelim “modern” 16/10.

/-v/ > /-w/: *döw* “döv” 11/196.

2.1.2.2.10. Süreksizleşme

Sürekli ünsüzlerin süreksiz ünsüz durumuna geçmesidir. MYA’da nispeten sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkar.

2.1.2.2.10.1. Ön Seste Süreksizleşmeler

/f-/ > /p-/ : Türkmencede ve Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde alıntı sözcüklerdeki /f/ sesinin kurallı olarak /p/’ye dönüştüğü bilinmektedir (Karaağaç, 2012: 218). MYA’da bu süreksizleşme olayı genelleşme de böylesi bir eğilim olduğu görülmektedir.

purdūnu düşürük (<furdūnu<vurduğunu<urduğunu) “vurduğunu düşürmüş” 3/157, *petétmiş* “fethetmiş” 3/172, *paytun* “fayton” 7/7, *payton* “fayton” 21/350; *pavlıka* “fabrika”, *payans* “fayans”, *panTa* “Fanta”, *pirma* “firma” (MDD-Yavrudoğan).

/j-/ > /c-/ : *candarma* “jandarma” 7/37, *ciledile* “jiletle” 11/102.

/s-/ > /t-/ : Tek örnekte tespit edilmiştir.

memduh sāmaç “Memduh Tağmaç” 15/176.

/y-/ > /c-/ : Kâşgarlı Mahmûd, bütün ad ve fiillerin başındaki /y-/’lerin Oğuzca ve Kıpçakçada ya düştüğünü ya da /c-/’ye döndüğünü ve Türklerin inciye *yinçü* dediğini Oğuzlar ve Kıpçakların ise *cinçü* dediğini belirtir (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 12). Daha XI. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan bu ses değişmesi,

Kırgızcada düzenli, Tatarcada düzensizdir. Bu değişme, Karakalpak, Nogay, Karaçay-Balkar Türkçelerinde ve Hakasçada görülür (Karaağaç, 2012: 235). Kazakçanın güney ağızlarında da /y-/’den gelişen /j-/ sesi, /c-/ olarak kullanılabilmektedir. Derlenen iki farklı metinde bu değişimin ön seste örneğine rastlamaktayız.

cayıla “yay ile” 18/143, *caylaya* “yaylaya” 25/21.

2.1.2.2.10.2. İç Seste Süreksizleşmeler

/-f-/>/-p-/: Kazakçada olduğu gibi alıntı ve yansıma sözcüklerdeki /f/ sesi, iç sesteyken de süreksizleşebilmektedir.

tarapdan “taraftan” 9/18, *iptirayla* “iftirayla” 17/95, *epil epil epilder* “efil efil efilder” 23/198.

/-h-/>/-k-/: *aliksın paşa* “Ali İhsan Paşa” 20/210.

/-h-/>/-k-/: *nuksa* (<Ar. nusḥa) “muska” 11/112.

/-h-/>/-k-/: Bir örnekte yarı süreksizleşme gerçekleşmiştir.

baḫsedersek “bahsedersek” 20/196.

/-h-/>/-k-/: *meşkurudu* “meşhurdu” 6/71.

/-h-/>[-P-]~/-p-/: Gerileyici yakın benzeşme sonucu patlayıcılaşma ve dolayısıyla süreksizleşmenin gerçekleştiği bu örnekte yaşanan ses değişmesi karakteristikleşme yolundadır.

soPbet yapmak “sohbet etmek” 7/61, *sopbetleri* “sohbetleri” 8/113.

/-j-/>/-c-/: *silacı* “silajı” 8/364, güneş enerjisi “güneş enerjisi” 8/537, *purocesi* “projesi” 9/151, *alarcı* “alerji” 25/42.

/-n-/>/-k-/: MYA’da *tansiyon* sözcüğü karakteristik olarak *taḫsiyon*³⁸ biçiminde söylenir.

³⁸ Buna karşılık Gazipaşa ağızında bu değişim karakteristik değildir (Küçükballı, 2013: 137).

taḫsiyon hastasıyın “tansiyon hastasıyım” 19/53.

/-n-/>/-k-/: MYA’da *demikden* sözcüğünde karakteristik olarak görülür.

demikden “demin, biraz önce” 22/111.

/-ŋ-/>/-k-/~[-k-]: Sınırlı sayıda örnekte görülür.

çıkla (<çığ “gerçek, saf, öz”+*layın?*) “sadece” 5/43, *amma sen ne bilik?* (<*bilin* <*bilirsin*) “Ama sen ne bilirsin?” 8/199, *deklik*³⁹ (<*teŋ+li ök*) “kadar” 25/19, *siklenbiç* (<*sinlenbiç*) “saklambaç” 27/160.

/-ş-/>/-ç-/: Gerileyici, yakın, tam benzeşme sonucu ortaya çıkmıştır.

iççi çalışdırdık “işçi çalıştırdık” 15/169.

/-y-/>/-c-/: İlerleyici ünsüz benzeşmesi sonucu ortaya çıkan bir süreksizleşme örneğidir.

üç cüz dokuz “üç yüz dokuz, 1891/1892 yılı” 2/43, *üç cüz on dörTde* “üç yüz on dördte, 1896/1897 yılı” 3/30.

/-z-/>/-c-/: Metin dışı olarak Bozahmetli Yörükleri’nden derlenen *ecel* (<Ar. *ezel*)⁴⁰ sözcüğünde tespit edilmiştir.

ecelden yok avraT. “Eskiden yok avrat.”

/-z-/>/-d-/: ÖTT ile karşılaştırıldığında *emzir-* fiili MYA’da kurallı olarak *emdir-* biçimindedir. Burada farklı ettirgenlik eklerinin kullanımı söz konusudur.

emdirisiŋ “emzirirsin” 22/453, *emdiridik* “emzirirdik” 25/90.

2.1.2.2.10.3. Son Seste Süreksizleşmeler

/-h-/>/-k-/: *tesbik* “tesbih” 8/343.

³⁹ Krş. Tatarca ve Başkurtça *tikli(m)* “-e kadar” (Ercilasun, 1992: 420-421).

⁴⁰ Bu sözcük, Kazakçada *ejel* “evvel, eski” olarak kullanılır (Mamırbekova, 2017: 186).

/-h/~/h/~/>/-k/: Kazakça gibi kimi Kıpçak Türk yazı dillerinde *hâl>qal*, *hukuk>quqıq* örneklerinde olduğu gibi kurallı bir gelişme olan bu ses olayının metinlerde bir örneği bulunmaktadır. Metin dışı olarak da derlenmiştir.

gosdaḵ (<Far. *gustāḥ*?) “gururlanarak kasılan, mağrur” 10/221,
timsaḵ “timsah” (MDD-Karakoyunlu).

2.1.2.2.11. Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

Süreksiz ünsüzler arasında gerçekleşen değişmeler daha çok iç seste yaşanır, son seste örneğine rastlanılmamıştır.

2.1.2.2.11.1. Süreksiz Ünsüzler Arasında Ön Sesteki Karakteristik Değişmeler

/g-/>/c-/ : MYA’da *gâvur* sözcüğü karakteristik olarak *cavır* ve değişkeleri biçimindedir.

cavır “gâvur” 4/42, *cavîr* “gâvur” 10/396.

/t-/>/ç-/ : MYA’da *tencere* sözcüğü karakteristik olarak *çencere* biçimindedir. Gerileyici, uzak benzeşme sonucu oluşmuştur. Metin dışı olarak derlenen *çomaç* “yufka ekmekle yapılan dürüm” (Uslu, 2015: 108) sözcüğünde de aynı ses olayı yaşanmıştır, *tomaç* biçimi de yörede sıkça kullanılır.

çencere “tencere” 22/491.

2.1.2.2.11.2. Süreksiz Ünsüzler Arasında İç Sesteki Karakteristik Değişmeler

/-c-/>/-ç-/ : Aşağıdaki örneklerde ünsüz uyumsuzluğu da oluşmaktadır.

ēlençe “eğlence” 19/64, *dabaṇça* “tabanca” 20/57.

/-d-/>/-c-/ : *şinci* “şimdi” 5/16.

/-k-/>/-t-/ : *ayıtłarsıṇ* “ayıklarsın” 22/330, *ayıtładıḵ* “ayıkladık” 24/141.

/-k-/>/-t-/: Eski Oğuz Türkçesi metinlerinde de *etmek* şeklinde geçen *ekmek* sözcüğü her iki biçimiyle de MYA’da kullanılmaktadır, *ekmek* biçiminin yaygınlaşması ÖTT etkisiyledir.

etmek 8/262 ~ *ekmek* 12/299.

2.1.2.2.12. MYA’da Kişisel Kullanımlara Bağlı Olarak Görülen Diğer Ünsüz Değişimleri

MYA’da kimi ünsüzlerin ötümlülük ve ötümsüzlük gibi karşıtlık ilişkisi bulunmadan ve hiçbir fonetik neden olmadan değişebildikleri görülmektedir. Bu değişimler gelip geçicidir ve idiyolekt “bireye özgü dil kullanımı” olarak değerlendirilmelidir. Bu türden değişimleri *arız ünsüz değişimi* olarak adlandıran çalışmalar da bulunmaktadır (Atmaca, 2017: 109).

/-f-/>/-r-/: Tek örnekte muhtemelen *ziyafet* ve *ziyaret* sözcüklerinin birbiri yerine kullanılması sonucu ortaya çıkmış bir değişimdir.

ziyāret çeksin “ziyafet çeksin” 8/460.

/ğ-/>/b-/: Sadece bir örnekte, şahsî kullanım ve söz içindeki /b/ dudak ünsüzünün gerileyici uzak tam benzeşmeye sebep olması sonucu ortaya çıkmıştır.

baḷabaḷıḳ (<ḡaḷabaḷıḳ) “kalabalık” 17/58.

/-v-/>/-r-/: *ırāmını* “kıvamını” 23/163.

/s-/>/ṣ-/: *núfuṣ* “nüfus” 15/179, *aṣ* “az” 20/193.

/z-/>/c-/: *ḡarıḷar cūlúF kēserdi* “kadınlar zülûf keserdi” 4/72.

/z-/>/ḍ-/: *boḡāmatḷınıṯ* “Bozahmetli’nin” 9/11, *eḡeninde* “ezanında” 9/233.

2.1.2.2.13. Göçüşme (Metatez)

Göçüşme terimi, genelde sözcük içindeki normal dizilimde yaşanan değişikliği ifade etmek için kullanılır. Göçüşme genellikle sesler arasında yaşanır, fakat heceler

arasında hatta sözcükler arasında da bir göçüşmeden söz etmek mümkündür. Bu değişikliklerin fonetik ve tarihsel bir arka planı olabileceği gibi konuşma hatalarında da ortaya çıkabilir (Crystal, 2008: 303). Göçüşmelerin sebebi, sesletimi kolaylaştırmaktır. Bunun için yan yana veya uzak sesler arasında da göçüşme (yer değiştirme) olabilir (Demircan, 2009: 95). MYA'daki ünlüler arasında gerçekleşen göçüşmeler, *Ünlülerde Göçüşme* başlığı altında incelenmiştir.

Aşağıdaki yakın ve uzak göçüşme örnekleri ele alındığında göçüşmelerin en çok, sırasıyla, /r/ ve /l/ ünsüzleri çevresinde gerçekleştiği görülür. Bu durum, konuya ilişkin yapılan araştırmalardaki sonuçlara koşut çıkmaktadır. Bu seslerin etrafındaki göçüşmelerin Oğuz grubu Türk lehçelerinin genelinde ortak ve en yaygın göçüşme örneklerini barındırdığı bilinmektedir (Kök, 2016: 427). MYA'da çevresinde göçüşmelerin yaşandığı ünsüzler, sıklık sırasına göre şöyledir: /r/, /l/, /h/, /p/, /m/, /b/, /f/, /k/, /s/, /y/, /ş/, /t/, /c/. Bunlardan /r/ ve /l/ ünsüzlerinin ortak özelliği akıcı olmalarıdır. Dudak ünsüzlerinin de göçüşme olayında etkin rol oynadıkları görülmektedir. Sürekli ünsüzler arasında göçüşme daha kolay gerçekleşmektedir.

2.1.2.2.13.1. Yakın Göçüşme

Sözcük içinde göçüşme eğer komşu birimler arasında gerçekleşirse “yakın göçüşme” denir (Ersöz, 2018: 2193). MYA'da daha yaygın olan göçüşme türüdür.

/-br-/>/-rp/: MYA'da *kibrit* sözcüğünde çok yaygın olarak görülen bir göçüşmedir.

kirpiTiŋ “kibritin” 25/59.

/-fr-/>/-lf/: Yörede özellikle *gofret* sözcüğünde yaşanan bir göçüşmedir.

büsgüte kolfete on çeker dāl mi, benim indimce öle. “Bisküviye gofrete on çeker değil mi, benim yanımda öyle.” (MDD-Evrenseki).

/-fr-/>/-rf/: MYA'da yalnızca Türkçe ya da Doğu kökenli sözlerde değil Batı dillerinden girme yeni sözlerde de göçüşme yaşanabilmektedir.

şirfe (<Fr. chiffre) “şifre” 24/76.

/-mh-/>/-hm-/: Aşağıdaki örnekte önce göçüşme yaşanmış, daha sonra /h/ ünsüzünün niteliği gereği yaşanan düşmenin ardından telafi uzunluğu oluşmuştur.

zēmeriniḡ “zemherinin” 17/124.

/-hr-/>/-rh-/: *irḡamdan* “ihramdan” 22/535.

/-ks-/>/-sg-/: Metinlerimizde “ucu yanmış odun parçası” *öksü* 23/344 sözcüğü tespit edilirken metin dışı olarak Bozahmetli Yörüklerinde bu sözcüğün *ösgü* (Uslu, 2015: 111) biçiminde göçüşmeye uğramış biçimiyle kullanıldığı görülmektedir.

/-kş-/>/-şg-/: *ēşgi* “ekşi” 8/58, *eşgi* “ekşi” 16/139.

/-ml-/>/-lm-/: *melmeketTe* “memlekette” 19/73.

/-mr-/>/-lm-/: *ilmasan bēli* “Akseki ilçesine bağlı İmrasan mevki” 4/30.

/-mr-/>/-rm-/: Alerjik bir cilt rahatsızlığı olan ve yörede karakteristik olarak *temrē* olarak söylenen sözcükte aşağıdaki örnekteki gibi göçüşme yaşanabilmektedir.

termēleri (<*temir+e-gü) (Gülensoy, 2007: 879) “bir tür deri hastalığı” 8/84.

/-pr-/>/-rp-/: *torpaḡ olurdu* “torpak olurdu” 6/36.

/-ps-/>/-sb-/: *tesbiye* “tepsiye” 16/176.

/-rh-/>/-hl-/: Bu örnekte, göçüşmenin ardından sürekli ünsüzler arasında sıkça gerçekleşen bir değişme olarak /-r-/>/-l-/ değişimi yaşanmıştır.

mēlem (<mehlem<mehrem<Ar.merhem) “merhem” 25/40.

/-rh-/>/-hr-/: Aşağıdaki örnekte göçüşmenin ardından /h/ ünsüzü düşmüş ve telafi uzunluğu oluşmuştur.

tārana “tarhana” 21/15.

/-rv-/>/-vr-/: *kevrān* “kervan” 15/18.

/-ry-/>/-yr-/: *cēyran* (<ceryan<Ar. cereyān) “cereyan” 8/537.

/-sh-/>/-ks-/: *nuḡsa* (<nusḡa <Ar. nusḡa) “muska” 11/112.

/-th-/>/-ht-/: *mūḡtūḡüdü* “müthiş idi” 23/172.

/-yr-/>/-ry-/: *baryā* “bayrağı” 11/41.

Göçüşme sadece ünsüzler arasında gerçekleşmez. Aşağıdaki örneklerde bir ünsüz ile ünlü arasında göçüşme meydana gelmiştir.

kópür “köprü” 1/132, *ilgen* (<Far. legen) “leğen” 5/30, *ürya* “rüya” 9/155, *soğulcanı* (<soğ-lu+can) (Gülensoy, 2007: 796) “solucanı” 11/115, *yegli*⁴¹ “hafif” 23/336.

2.1.2.2.13.2. Uzak Göçüşme

Göçüşme komşu olmayan sesler arasında gerçekleşiyorsa “uzak göçüşme” olarak adlandırılır (Kök, 2016: 423). MYA’da uzak göçüşme örnekleri, yakın göçüşmelere nazaran daha az sayıdadır.

/-b-d-/>/-d-b-/: *dibon* “bidon” 5/20.

/-c-y-/>/-y-c-/: *sayacā* “sacayağı” 25/223.

/-l-n-/>/-n-l-/: *genelek* “gelenek” 8/291.

/-l-r-/>/-r-l-/: *burğul* “bulgur” 6/66.

/-z-/>/-z-l-/: *zellet* “lezzet” 23/94.

/-r-l-/>/-l-r-/: *ilezir* “rezil” 21/228.

/-r-l-/>/-l-r-/: *ğaltarıñ* “kartalın” 15/59.

perençe “pencere” 22/48 örneğinde ise sadece iki ünsüz değil hece göçüşmesi de yaşanmıştır.

2.1.2.2.14. Ünsüz Benzeşmezliği (Aykırılışma)

⁴¹ Bu sözcüğün kökünü ister ÖTT’de de kullanılan *yeğni* sözü olarak kabul edelim, ister diğer birçok Türk yazı dilinde görülen *yeñil* kabul edelim, her iki durumda da bu sözcükte göçüşme yaşanmıştır. Çağdaş Türk yazı dillerinde görülen diğer değişkeler şöyledir: *yüngül*, *yiñil*, *jeñil*, *ceñil*, *yengil*, *ciñil*, *yeñil* (Ercilasun, 1992: 300-301).

Ünsüz benzeşmezliği ya da diğer adıyla aykırılışma, “*bir dil biriminde yer alan seslerin çıkış yeri veya çıkış biçimi bakımından birbirinde uzaklaşması*” olarak tanımlanabilir (Karaağaç, 2012: 119). Sonuçlarına bakıldığında ünsüz benzeşmezliği, benzeşmenin tam karşıtıdır. “*Benzeşme olayında değişik sesler aynı veya benzer seslere dönüşürken; aykırılışma hadisesinde aynı veya çok benzer sesler, değişik veya kısmen benzer seslere dönüşürler.*” (Ahanov, 2013: 256). Yazı dilinden ziyade ağızlarda görülen aykırılışma olayını ele alırken, tekrara düşmemek adına, aynı ünsüzlerin aykırılışmasına ilişkin örnekler incelenmiştir. Bu örnekler daha çok Arapçadan alıntı sözcüklerde görülür. Bu duruma uygun Türkçe kökenli örnekler, aynı ünsüzün Türkçede yalnızca birleşme ve ekleşme sırasında yan yana kullanılması nedeniyle daha azdır. Tespit edilen örneklerde ikinci ünsüzün aykırılışması dikkat çekicidir (Özçelik, 2002: 139).

/-kk-/>/-km-/: *tekmede* “tekkede” 22/282.

/-kk-/>/-kg-/: *hakgımı* “hakkımı” 3/39, *takğa* “takke” 4/72.

/-mm-/>/-mb-/: *kömbeyi* (<kömmе) “kömbeyi” 23/138.

/-nn-/>/-nd-/: *sandetdi* “zannetti” 1/14, *ğara cehendemine (gét)!* “Kara cehennemine (git)!” 25/185.

/-mm-/>/-mb-/: Aşağıdaki örnekte önce ünsüz türemesi sonucu ünsüz ikizleşmesi, ardından ünsüz aykırılışması yaşanmıştır.

pambık (<pammuk) “pamuk” 2/33.

/-tt-/>/-td-/: *batdāniye* “battaniye” 10/7, *hatdā* “hatta” 8/552.

2.1.2.2.15. Hece Yutumu

Aynı veya benzer seslerden oluşan iki heceden birinin söylenmemesi durumunda ortaya çıkan ses olayına *hece yutumu* (*seslem yitimi*) denir (İmer vd., 2011: 222). En az çaba yasasıyla bağlantılı bir ses olayıdır, ancak MYA’da çok yaygın olduğu söylenemez.

2.1.2.2.15.1. Ekleşme Sırasında veya Eklerde Hece Yutumu

Şimdiki zaman eki *-yoru(r)*, kimi örneklerde son hecenin yitimiyle *-yo* biçimine kadar kısalabilmektedir.

varıyorur “varıyor” 10/26 ~ *oľuyo* “oluyor” 18/120

Şimdiki zaman fonksiyonunda da kullanılabilen geniş zaman ekinin bulunduğu hece kimi örneklerde yaşanan yutum sonucunda ekin görevi kişi ekine yüklenebilmektedir.

ėyniFi biliñ mi? (<bilirsin) “Eynif’i bilir misin?” 1/88, *biliñ* (<bilirsin) 10/157, *ne yapan* (<yaparsın) “Ne yapıyorsun?” 21/12, *deñ* (<dėrsin) “diyorsun” 24/154, *isdeñ* (<isdersin) “istersin, istiyorsun” 27/71.

ÖTT ile karşılaştırıldığında emir çekiminde de benzer bir hece yutumu yaşanmış görünmektedir. Fakat bu durum EOT’daki yapının korunmasıyla ilgilidir.

söyleñ “söyleyin” 22/18

2.1.2.2.15.2. Sözcük Düzeyinde Hece Yutumu

Aynı GKA’da olduğu gibi, MYA’da da *yan* sözcüğünün bulunma ve ayrılma hâli ekleriyle birlikte kullanımında iyelik ekinden sonra gelen zamir n’si düşmektedir (Küçükballı, 2013: 139).

manavğadıñ bu yanda han var, öte yakada han var. “Manavgat’ın bu yanında han var, öteki yakasında han var.” 2/17.

onuñ eviniñ hu yanda bi yér varıdı “Onun evinin şu yanında bir yer vardı.” 2/125.

Arapçadan dilimize giren *İbrahim* sözcüğünde de aslında iki heceye yayılan bir hece yutumu söz konusudur.

goca ibrām “Koca İbrahim” 9/232.

Arapçadan alınma şu yemin sözünde de /h/ ünsüzünün düşmesiyle bir hece düşmesi de yaşanmıştır.

va||ā “vallahı” 26/177.

Farsça kökenli *kilit* (<*kilīd*) sözcüğünde önce vurgusuz orta hece ünlüsü /-i-/ düşmesi yaşanmış, ardından yan yana gelen /-lt-/ ünsüzlerinden /-l-/ de aynı *gaḳ-* (<*gaḳ-*) örneğinde olduğu gibi düşmüştür. Böylelikle sözcük düzeyinde iki ses düşerek MYA’daki biçimini almıştır.

biz kitlerdik. “Biz kilitlerdik.” 8/391

2.1.2.2.16. Ünsüz İkizleşmesi

Bir türeme çeşidi olan ünsüz ikizleşmeleri, MYA’da hem yabancı kökenli sözcüklerde hem de Türkçe kökenli sözcüklerde yaşanabilmektedir. Tekin, Türkçedeki aslı uzun ünlüleri tespit etmekte kullanılabilecek ölçütler içerisinde ünsüz ikizleşmelerini de sayar ve “*Açık hecedeki uzun ünlünün çekici etkisi ile sonraki hecenin başındaki ünsüz ikizleşir. İkizleşme (ünsüz uzaması) bir nevi karşılama (telâfî) uzamasıdır. Kaybolan ünlü uzunluğunun yerini ünsüz uzaması alır.*” der (Tekin, 2013: 201). Yörede yaşanan ikizleşmeler açık heceden sonra gelen ünsüzlerin ikizleşmesi yönündedir ancak birincil ünlü uzunluğunun yerini aldığını söylemek için daha fazla araştırma yapılması gerekir.

/-c-/~/-ç-/>/-cc-/: *gúccük* “küçük” 24/248

gocca “koca” 7/67 örneğinde ise vurgudan kaynaklanan bir ikizleşme söz konusudur.

/-ç-/>/-çç-/: *Küççüdü*m “küçüktüm” 12/244, *güççük* “küçük” 19/4.

/-k-/>/-kk-/: *muakkeme* “mahkeme” 9/133.

/-ş-/>/-şş-/: MYA’da en yaygın ikizleşme örnekleri /ş/ ünsüzünde görülür.

başşak “başak” 2/121, *ğaşşık* “kaşık” 6/78, *aşşā* “aşağı” 11/30, *döşşeller* “döşerler, yayarlar” 12/240, *bişşek* “yayık yayma aracı” 21/9, *daşşānı* “taşağını” 25/102, *ēşşek* “eşek” 26/95.

/-y-/>/-yy-/: MYA’da evet anlamında kullanılan *hēye* sözü kimi zaman *hēyye* biçiminde de kullanılmaktadır. Söz içinde */y/* ikizleşmesinin diğer örneği şöyledir:

fīyyīk “ıslık” 17/125. ~Krş. *fīyīk* 17/125.

2.1.2.2.16.1. Ekleşme Sırasında Yaşanan İkizleşmeler

Aşağıdaki örneklerde */-n/* ile biten sözcüklere gelen kimi durum eklerinden önce ünsüz ikizleşmesi yaşanmıştır. Vurgulama etkisiyle oluşan bu türemeler, bazı eskicil yapıların devamıymış izlenimini de vermektedir.

geline “geline” 4/72, *tahinnı* “tahini” 6/51.

yanna “yanına” 7/37, *yannı* “yanını” 8/324, *yannın* “yanının” 21/332 örneklerinde ise */-ı-/* düşmesi yaşandığı için ikizleşmeden söz edilemez.

Vurgu etkisiyle */-l/* ile biten aşağıdaki sözcükte de ikizleşme yaşanmıştır.

evelli “evveli” 18/6

2.1.2.2.16.2. Aslı İkiz Ünsüzlerin Korunması veya Yeniden Ortaya Çıkması

MYA’da kimi sözcüklerde ÖTT ile karşılaştırıldığında ikizleşme yaşanmış gibi görünmektedir. Fakat bu sözcükler aslını koruduğu için ünsüz ikizleşmesi meydana gelmemiştir.

Türkçe kökenli *ıssındık sıra* “ıssındıkça” 1/29, *ıssıcağ* “sıcak” 10/87 örneklerinde eskicil yapının korunması sebebiyle ünsüz ikizleşmesinden söz edilemez.

Alıntı sözcüklerden Arapçadan dilimize giren *amma* (ÖTT *ama~amma*) sözcüğü, *amma* 1/13, *emme* 14/56 örneklerinde olduğu gibi; Farsçadan giren *çille* (ÖTT *çile*) sözcüğü, *çille* “çile” 8/445 örneğinde olduğu gibi aslını korumuştur.

Kök durumdayken ikiz ünsüzlerden birini yitiren Arapça kökenli sözcüklerde ünlüyle başlayan bir ek geldiği zaman düşen ünsüz tekrar ortaya çıkabilmektedir.

/-b-/>/-bb-/: Şu örnekte ünsüz ikizleşmesinden ziyade Arapça aslında (<Ar. Rabb) bulunan ikiz ünsüze dönme vardır.

ey_yarabbi “Ey ya Rabbi” 16/226.

/-n-/>/-nn-/: *zannêtdī_ki* “zannetti ki” 21/463.

sankêdiyorus (<Ar. zann) “zannediyoruz” 8/235 örneğinde ise önce zaten aslında bulunan ikiz ünsüz ortaya çıkmış, ardından aykırılışma yaşanmıştır.

2.1.2.2.17. Ünsüz Tekleşmesi

Bünyesinde ikiz ünsüz barındıran sözcüklerde gerçekleşen bir tekleşme olayıdır. Dilimize girmiş alıntı sözcüklerde ve iç seste gerçekleşir. İkizleşme olayına nazaran daha az yaşanan bir ses olayıdır. Daha çok sızıcı ve akıcı yani sürekli ünsüzlerde görülmesine karşın bir örnekte ötümsüz, süreksiz bir ünsüz de tekleşmiştir.

/-kḳ-/>/-k-/: *hakından gēlemediler* “hakkından gelemediler” 20/61.

/-mm-/>/-m-/: *ama* “ama~amma” 1/121, *temuzda* “temmuzda” 25/107.

/-vv-/>/-v-/: *evelá* “evvela, ilk olarak” 17/189, *evel* “evvel, önce” 20/87, *hava* “Havva” 26/1, *havāri* (<havva ġari) “özel tarla adı”

2.1.2.2.18. ‘Ayn (ع) Ünsüzünde Gerçekleşen Ses Değişmeleri

Arapçadan alıntı sözcüklerde görülen ‘ayn (ع) ünsüzü, ÖTT’de yalnızca düşerken MYA’da düşmenin yanı sıra /ğ, l, n, t, y/ gibi ünsüzlere dönüşebilmesi nedeniyle ilgi çekici bir durum arz eder.

/-ʿ-/>/-ġ-/: ‘Ayn (ع) ünsüzünün /ğ/’ya değişmesi özellikle Tatarca, Kazakça gibi Kıpçak grubu Türk yazı dillerinin ayırt edici fonetik göstergelerindendir.

ḳanaġat (<Ar. ḳanāʿat) “kanaat, sabır” (MDD-Sağırin).

/-c-/>/-ğ-/>/-η-/: Türkçenin hançeresine uygun olmayan bu ses, çoğunlukla düşerek ardında telafi uzunluğu bırakmaktadır. Fakat şu örnekte ‘ayn ünsüzünün önce /ğ/ sesine ardından /η/’ye dönüştüğü görülür.

duḡayla (<Ar. du‘ā’) “duayla” 4/74.

/-c-/>/-h-/: MYA’daki sınırlı sayıdaki sözcükte ‘ayn ünsüzünün /h/ sesine dönüştüğü görülmektedir.

hayıt (<Ar. ‘īd) “Ayıt ağacı (*Vitex agnus-castus*)” 22/309, *höke ḡonuṣ-* (<Ar. ‘uḡalā’) “ukalaca konuşmak” 22/537.

/-c-/>/-l-/: MYA’da *katiyen* sözü için karakteristik değişimdir. ‘Ayn ünsüzü düştükten sonra söyleyiş kolaylığı sağlayabilmek için yaşanmış bir ünsüz türemesi olması da muhtemeldir. Bazı araştırmacılar ise aşağıdaki örnekte ünsüz türemesi olmadığını, muhtemelen bir başka sözcükten örnekseme yoluyla oluştuğunu belirtir (Atmaca, 2017: 118). Ancak bu sözcüğün hangi sözcükten örnekseme olduğu belirtilmemiştir.

ḡatlēn (<Ar. ḡat‘iyyen) “hiçbir zaman, asla” 12/161.

/-c-/>/-t-/: ‘Ayn ünsüzünün düşmesiyle gerileyici, yakın, tam benzeşme sonucu ötümsüz-patlayıcı ünsüz türemesi gerçekleşebilmektedir. Bu örnekte açık hâle gelen heceyi kapatarak kuvvetlendirmek de istenmiş olabilir.

mutdamat (<Ar. mu‘temed) “Yavrudoğan köyündeki bir yerleşim yeri” 3/20.

/-c-/>/-y-/: Arapçadan alıntı bazı sözcüklerde ‘ayn (ع) ünsüzünün düşmesi sonrasında diftong oluşumunu önlemek ve söyleyiş kolaylığı sağlayabilmek için yerine /y/ ünsüzü türer.

mayış (<Ar. me‘āṣ) “maaşı” 14/58, *ḡuryá çekmişler* (<Ar. ḡur‘a) “kura çekmişler” 17/235.

/-ʿ-/>/-θ-/ : Bazı örneklerde düşen ʿayn ünsüzünün yerine farklı ünsüzlerin türeyebilmesinden dolayı herhangi bir türemenin yaşanmadığı örneklerde ünsüz düşmesi olduğu varsayılmıştır.

zayāt vermeden (<Ar. žāyīʿāt) “kayıp, zarar vermeden” 3/27.

2.2. BİÇİM BİLGİSİ (MORFOLOJİ)

2.2.1. Adlar

2.2.1.1. Adlarda İyelik ve Aitlik

2.2.1.1.1. İyelik Ekleri

MYA'daki iyelik ekleri ve kullanılışları, ÖTT ile neredeyse aynıdır. En büyük farklılık, ikinci teklik ve çokluk kişilerde diş n'si yerine damak n'sinin kullanılmasıyla ortaya çıkar.

MYA'da kullanılan iyelik ekleri şöyledir:

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	$+(X)m$	$+(X)mXz$
2. Kişi	$+(X)\eta$, $+(X)\check{g}$	$+(X)\eta Xz$
3. Kişi	$+(s)X$	$+lArI$; $+narı$

Tablo 4: İyelik Ekleri

MYA'daki iyelik eklerinin kullanılışlarını şöyle örneklendirmek mümkündür:

1. Teklik Kişi: $+(X)m$

düñnüm “düğünüm” 10/221, *aļļām* “Allah’ım” 11/196, *bóbam* “babam” 21/149, *yeñnim* “yeğenim” 24/106.

2. Teklik Kişi: $+(X)\eta$, $+(X)\check{g}$

MYA'da ikinci teklik kişi iyelik eki, ÖTT'nin aksine damak n'si / η / ileidir. Bu özellik bir damaksıllaşma değil aksine aslî özelliğin korunmasıdır.

gördüñ “gördüğün” 12/108, *gétirdñ* “getirdiğin” 13/10, *kéyecek elbiseñ var* “Giyecek elbisen var.” 15/186, *bobañ* “baban” 17/31, *anañ* “annen” 25/214.

Az sayıda örnekte iki ünlü arasında /ɲ/>/ğ/ değişmesi görülür.

çocuğlarığı gara ğat. “Çocuklarını karın içine sok.” 11/91

3. Teklik Kişi: +(s)X

öğü “önü” 3/25, *bâbası* “babası” 10/391, *hep̃si* “hepsi” 12/192, *patūronu* “patronu” 12/249, *örtüsü* “örtüsü” 27/115.

ÖTT’de olduğu gibi üçüncü teklik kişi iyelik ekleriyle ad çekimi ekleri arasında zamir n’si türer (Korkmaz, 2014: 277). Fakat ÖTT’ye koşut olarak *su* ve *ne* sözleri istisna oluşturur.

barmānı “parmağını” 8/495, *önünde* “önünde” 10/5, *ortasına* “ortasına” 12/252; *pēyniriñ suyuḷa* “peynirin suyuyla” 4/62, *neyi* “neyi” 8/377.

Aşağıdaki örneklerde iki iyelik eki üst üste gelerek iyelik eki yığılması olmuştur. Bu tip bir iyelik eki yığılması sadece üçüncü teklik kişide görülür.

sūnnet düünüsü “sünnet düğünü” (<d.+ü+sü) 8/288, *birisi* (<b.+i+si) “birisi” 9/18, *hepisi* (<h.+i+si) “hepsi” 26/105.

MYA’da üçüncü kişi iyelik eki, damak ünsüzlerinden sonra geldiği zaman, bu ünsüzlerin eriyip düşmesi sonucu iki ünlü birleşerek bir uzun ünlü hâline geçer.

türküyenin gelenē “Türkiye’nin geleneği” 2/69, *onuñ çókelē* “onun çökeleği” 16/138, *onuñ emē* “onun emeği” 22/125.

1. Çokluk Kişi: +(X)mXz

ÖTT’de de olduğu gibi ünlü uyumuna bağlı olarak çok şekillidir.

kóyümüze “köyümüze” 7/21, *çocuklūmuzda* “çocukluğumuzda” 11/15, *gúzlemiz* “güzlemiz” 18/12, *dāmıza* “dağımıza” 19/60, *doğudūmuz* “dokuduğumuz” 26/111.

2. Çokluk Kişi: +(X)ηXz

MYA'da ikinci çokluk kişi iyelik eki, ÖTT'nin aksine damak n'si /η/ iledir.

çobanlarıñızı “çobanlarınızı” 8/302, *eviniz* “eviniz” 9/57, *eliñizde* “elinizde” 10/122, *mūtariñız* “muhtarınız” 15/117, *atatürk edeFiñiz akdeniz dēyor* “Atatürk, hedefiniz Akdeniz, diyor.” 20/215.

3. Çokluk Kişi: +lArI; +narı

habarları “haberleri” 1/17, *şimşiriñ ğaşşıqları* “şimşir ağacının kaşıkları” 23/329; *goyunlarıñ dişileri* “koyunların dişileri” 20/264, *ōlaklı ğuzularıñ erkeşleri* “oğlaklı kuzuların erkekleri” 22/82.

İlerleyici ünsüz benzeşmesi sonucunda üçüncü çokluk kişi eki +nar biçimine de dönüşebilir.

nisānnarında “(onların) dillerinde” 15/124.

2.2.1.1.2. Aitlik Eki

Aitlik eki, ÖTT'nin aksine yöre ağızlarında tam uyuma bağlıdır. EOT'deki uyum sürdürülmekle birlikte ekin MYA'da dört biçimi bulunmaktadır.

hindiki “şimdiki” 2/35, *onuñku* “onunki” 10/314, *sōraqı* “sonraki” 23/305, *böüñkü* “bugünkü” 23/444.

Üstüne aitlik eki gelen ilgi durumu ekli gövdelerde Tatarca, Kazakça ve Kırgızcada olduğu gibi MYA'da da ünsüz düşmesi yaşanmaktadır. Aslında böylesi gövdelerde damak ünsüzündeki aykırılışma sonucu ilgi durumu ekinin son ünsüzünün düşmesiyle -nIki biçiminde kalıplaşması, Kıpçak Türk yazı dillerinde karakteristik olarak görülen bir durumdur ve -nIη-ki>-nIki gelişmesiyle ortaya çıkar (Öner, 2013: 116-118). Yani bu durum için denilebilir ki ya en az çaba yasası gereği böyle bir genel eğilim bulunmaktadır ya da Kıpçak grubunun Oğuz grubuna bir etkisidir.

gêçiniki “keçininki” 6/77, *atıkına* “atınkine” 8/55, *işamıkı* “çamınki” 12/185, *salırlınıkı* “Salurlununki” 15/123, *davarıkı kolay olu da göyunuğu zor olur.* (*davarıkı* < *davar+ın+kı* < *davarın* ‘bakımı’; *göyunuğu* < *göyun+uğ+ku* < *göyunuğ* ‘bakımı’) “Davarınki kolay olur da koyununki zor olur.” 17/66, *seniki* “seninki” 21/330.

Aitlik eki, adlar önünde sıfat görevi de yüklenebilmektedir:

eskiki örf âdet galmadı “Eskiden olan örf adet kalmadı.” 4/69, *evelki Kafa* “önceki kafa” 6/113, *sōğraki sēneye* “sonraki seneye” 8/359, *o zamankı arabalar* “o zamanki arabalar” 20/234.

Ünlüyle biten sözcük ya da eklere gelen aitlik ekinin ünsüzünün iki ünlü arasında kalarak eriyip düşmesi sonucu uzun ünlü oluşabilir.

kiyatdā “kâğıttaki” 3/16, *çocuḲdā* “çocuktaki” 11/116, *dālardā* “dağlardaki” 19/58; *ötē* “öteki” 1/56, *gendindē* “kendindeki” 1/151, *endē* (< *endeki* < *andaki*) “şu, o” 8/5, *dikmendē* “Dikmen’deki” 9/161.

2.2.1.2. Çokluk Eki

MYA’da çokluk eki, ÖTT’de olduğu gibi, *+lar/+ler* biçiminde olup herhangi bir fonksiyon farklılığı bulunmamaktadır. ÖTT’den ayrışan en önemli yönü, */n/* ünsüzüyle biten sözcüklerden sonra benzeşme yoluyla *+nar/+ner* biçiminin de bulunmasıdır.

heP hududlardaydım ben. “Ben hep hudutlardaydım.” 1/51,

meğere yörükler göçüyoru gayrı ya, onlarımış. “Meğerse Yörükler göçüyor ya, onlarmış.” 9/30,

bi şey yapannar mar da zorlaşdı. “Bir şeyle yapanlar var da zorlaştı.” 4/41,

iki gün de sürerdi düünner üç gün de, bi haFda da eden oludu. “İki gün de sürerdi düğünler, üç gün de, bir hafta yapan da olurdu. 4/79,

onnar malçılıkla oıraşıyomuş. “Onlar malcılıkla uğraşıyormuş.” 15/139.

MYA'daki çokluk yapısının ÖTT'den farklarından biri de *+ki* aitlik ekinden sonra gelen çokluk ekinden önce */-n-/* türemesi yaşanmasıdır.

ötekinner böyük “ötekiler büyük” 8/247

evkinnerden “evvelkilerden” 18/5.

başlardan “Başlar köyünden” 1/116 *dołbazlara* “Dolbazlar köyüne” 27/144 örneklerinde olduğu gibi *+lar* çokluk eki, kalıcı ad yapabilir.

2.2.1.3. Ad Çekimi (Durum Gösterme) Ekleri

MYA'da kullanılan durum ekleri büyük oranda ÖTT ile benzerlik gösterir. Ancak Eski Oğuz Türkçesinin hatta Eski Türkçenin birçok özelliği de yöre ağızlarında korunmaktadır. Bu özelliklere yeri geldikçe değinilmiştir.

2.2.1.3.1. Yalın Durum

Adın hiçbir varlık veya özellikle ilişkilendirilmediği duruma *yalın durum* denilmektedir (Karaağaç, 2012: 331). ÖTT'de ve diğer Türk lehçelerinde olduğu gibi yalın durum, Manavgat ağızlarında eksizdir. Ancak sözcük kök ve gövdelerinin dışında çokluk eki ve iyelik eki almış sözcükler de yalın durumda kabul edilir (Buran, 1996: 37).

demirçiler “Demirciler” 4/3, *yañnık* “yanlık, küçük tuluk” 23/436, *ētiyacın* “ihtiyacın” 27/81.

2.2.1.3.2. İlgi Durumu

MYA'da ilgi durumu ekleri, ünsüzlerle biten sözcük kök ve gövdelerinden sonra *+X_İ* ve ünlülerle biten sözcük kök ve gövdelerinden sonra *+nX_İ* biçimindedir. Dudak ve damak uyumuna girerek çok şekillidir.

ğardaşınıñ evine “kardeşinin evine” 1/9, *gebeceniñ yëllisïdik*. “Gebece’nin yerlisiydik.” 6/23, *bozāmatlınıñ ekseriyeti* “Bozahmetli’nin çoğunluğu” 17/18, *deveniñ hepsi* “devenin hepsi” 19/27; *devëleriñ yolunu* “develerin yolunu” 8/24, *ğarınıñ çocū* “kadının çocuğu” 11/109.

MYA’da teklik ve çokluk birinci kişi zamirlerinin ilgi durumu benzeşme nedeniyle +*im*, +*ım* şeklindedir. Fakat Eski Türkçede olduğu gibi (Gabain, 1988: 66) birinci kişi zamirine +*iñ* biçiminde de geldiği örnekler bulunmaktadır.

benim 2/64, *bizim* 24/110, *bızım* 25/27; *beniñ gibi* “benim gibi” 4/82.

Ünlü düşmesi nedeniyle ünsüzle biten bir sözcüğe de +*nıñ* biçiminde gelebildiği görülmüştür.

hep yörünñ yolu ałacabël, bu yannıñ yörünñüñ. “Hep Yörüğün yolu Alacabel, bu tarafının Yörüğünün.” 21/332.

Kimi örneklerde ünlülere eklenen +(n)*Xñ* ekinin, iki ünlü arasında kalınca yaşanan ses düşmesi sonucu yaşanan ünlü uzamasıyla kurulduğu görülür.

etmëñ gevrek yerini övcelerdim “Ekmeğin gevrek yerini ufalardım.” 8/162, *ałlāñ edecë* “Allah’ın edeceği” 9/10, *dëynëñ ucunu* “değneğin ucunu” 17/181, *kópëñ yavrusına kiti dëller* “Köpeğin yavrusuna kiti derler.” 23/416, *ğavāñ ğabānı soyałlarımıñ* “Kavağın kabuğunu soyarlarmış.” 26/150.

MYA’da ilgi durumu eksiz de kurulabilmektedir. Böylelikle biçimce yalın duruma benzeseler de anlam ve fonksiyon olarak ilgi durumunun ifadesini taşır (Buran, 1996: 62-63). Eksiz olarak kurulan ilgi durumuna EOT’de rastlanmaktadır (Gülsevin, 2011: 27).

ğëder anası evine (<*anasınıñ evine*) “Annesinin evine gider.” 16/55,

el ödü sıdar (<*eliñ ödü*) “Başkalarının ödü patlar.” 22/301,

anam yurdu ora ğúya (<*anamıñ yurdu*) “Annemin yurdu orası güya.” 27/5,

eller etmëni de yëdik hatma. (<*elleriñ etmëni*) “Başkalarının ekmeğini de yedik, Fatma.” 27/19.

2.2.1.3.3. Belirtme (Yükleme) Durumu

Belirtme durumu, “*ismin cümle içindeki geçişli fiilden doğrudan etkilenmesi hâlidir. Yani cümlelerin nesnesi yükleme hâlinde bulunur.*” (Karahan, 1999: 608) Belirtme durumunun diğer durum gösterme eklerinden görevsel farkı bulunmaktadır. Yine Karahan’ın belirttiği gibi bu ekin görevi, diğer durum eklerinde olduğu gibi bağlantı sağlamak değil, nesneyi belirli kılmaktır (1999: 608). MYA’da belirtme durumu eki, genellikle, ÖTT’de olduğu gibi ünlüyle biten ad kök ve gövdelerinden sonra +(y)X, ünsüzle biten ad kök ve gövdelerinden sonra ise damak ve dudak uyumuna bağlı olarak +X biçimindedir.

bize ĩParnāmayı bildirmedi dēyorsun. “Bize ihbarnameyi bildirmedi, diyorsun.” 9/109,

būdayı gatiyoru. “Buğdayı katıyor.” 10/80,

anam bizi götürdü. “Annem bizi götürdü.” 11/92,

geçiyi sāllardı. “Keçiyi sağarlardı.” 12/41,

būdayımızı yıkarıS. “Buğdayımızı yıkarız.” 19/77.

çencereyi Furuyus. “Tencereyi (ateşe) koyarız.” 23/65,

şindi bilāderi everiyoruyuz. “Şimdi biraderi evlendiriyoruz.” 24/71.

Bilindiği gibi Eski Türkçede, iyelik eki almış gövdelerde belirtme durumu eki +n olarak kullanılır (Tekin, 2016: 109). Bu duruma uygun örnekler metnimizde de tespit edilmektedir. Böylelikle MYA’da iki tip belirtme durumu ekinden bahsetmek mümkündür.

üç gün geçmeden gabrin deşdiler. “Üç gün geçmeden kabrini kazdılar.” 3/103,

bēlin birin nālısa unutmuş. “Belin birini nasılsa unutmuş.” 3/162.

Belirtme durumu eki, ÖTT’de olduğu gibi, üçüncü kişi iyelik eki ile aitlik eki almış ad kökü ve gövdelerine eklenirken arada zamir n’si ortaya çıkar (Korkmaz, 2014: 291).

hañğı lök azılıysa ötekini parçalar atdırıvêridi. “Hangi lök azılıysa ötekini parçalar atıverirdi.” 8/37,

bëyz göyunuñ yuñunu gazağ yapardıq. “Beyaz koyunun yününü kazak yapardık.” 20/168.

MYA’da ünsüzle biten sözcüklerden sonra da vurgu nedeniyle +nI belirtme durumu eki gelebilmektedir. Bu durumu ünsüz ikizleşmesi olarak değerlendirmek de mümkündür.

tahınnı yapıcı ayırıydı. “Tahini yapan ayırıydı.” 6/51,

sene gel bu yannı vërelim, dëmişler. “Sana gel bu yanı verelim, demişler.” 16/14, örneğinde ise ünlü düşmesi yaşandığı için +nI eki, doğrudan ünsüz üzerine gelmiş gibi görünmektedir.

MYA’da sınırlı sayıdaki örnekte, EOT devresinde de görüldüğü gibi iyelik eki almış adların ek almaksızın belirli nesne oldukları görülür. Burada eksiz belirtme durumu söz konusudur (Gülsevin, 2011: 34).

ee sülëmen bëy duyduğ nāmıñ fılen “E, Süleyman bey senin şöhretini falan duyduk.” 3/59.

Damak ünsüzleri iki ünlü arasında kalınca eriyip hece kaynaşmasına neden olabilmektedir. Böylelikle belirtme durumu eki, önceki hecenin ünlüsüne katılarak uzun ünlü hâline geçer.

sołaklı yörü varıdı. “Solaklı Yörüğü vardı.” 2/86,

çıkar gız yüzü, dedi. “Çıkar kız yüzüğü, dedi.” 10/224,

erī bişiridik. “Eriği pişirirdik.” 11/65,

*birer de onlara sałdım yudrū.*⁴² “Birer de onlara salladım yumruğu.” 25/216.

⁴² Krş. Başkurt Türkçesi: *yožrok*; Kazak Türkçesi: *jumırık, judırık*; Tatar Türkçesi: *yodrik* (Ercilasun, 1992: 998-999)

2.2.1.3.4. Yönelme Durumu

Yönelme durumu, “*adı yönelme yaklaşma işlevi ile fiile bağlayan durumdur.*” (Korkmaz, 2014: 292). MYA’daki yönelme durumu ekleri ve fonksiyonları büyük ölçüde ÖTT ile aynıdır. Ünlüyle biten ad kök ve gövdelerinden sonra +yA, ünsüzle bitenlerden sonra +A olarak gelir.

avşama “akşama” 17/116, *yaylamıza* “yaylamıza” 20/13, *galemlere* “Kalemler’e” 24/3; *késeye* “keseye” 6/41, *güzleye* “güzleye” 16/89, *üyküye* “uykuya” 22/7, *başğaya* “başkasına” 23/373.

Bilindiği gibi, Eski Türkçede yönelme durumu, esasen +ka/+kă’dır (Gabain, 1988: 63). Ancak Oğuz grubu Türk lehçelerinde ekin ön sesindeki ünsüz düşerken Kıpçak ve Karluk grubu Türk lehçelerinde bu yapı, +GA biçiminde fonetik açıdan varyantlaşarak korunmuştur. MYA’da karakteristik olarak görülmesine de, kişisel kullanım hatasına bağlayamayacağımız, aşağıdaki örneklerde muhtemelen Kıpçak etkisiyle MYA’yı ÖTT ve diğer TTA’lardan ayrılan bir yapı tespit edilmiştir.⁴³

dolbazlılarğa. “Dolbazlılar’a” 2/126,

bi gödu benim bu barmaqlarğa. “Bir vurdu benim bu parmaklara.” 21/361.

Vurgu dolayısıyla yönelme durumu eki alan kimi örneklerden önce ünsüz ikizleşmesi yaşanabilir.

bir ormanı kessenne bārıydık, maļ yēcek onu dēye. “Hayvanlar yiyecek onu diye, bir ormanı kesene bağırırdık.” 20/46,

o yanna geşdik ikimiz ğaldırdık. “O tarafa geçtik, ikimiz kaldırdık.” 21/118, örneğinde ise ünlü düşmesi yaşanmıştır.

MYA için yönelme durumundaki bir hususiyet zamirlerle ilgilidir. Batı Grubu ağızlarında genel olarak *baņa~saņa* olan birinci ve ikinci kişi zamirlerinin yönelme durumu, MYA’da yoğunlukla *bene~sene* biçimindedir. Aslında daha çok Doğu Grubu ağızlarında karşılaşılan bu yapı, bazı ağızları kısmen Azerbaycan Türkçesiyle

⁴³ Silifke ve Mut’taki Bahşiş Yörükleri ağzında da *o yaķğa* “o tarafa” örneğinde görüldüğü gibi bu yönelme durumu eki tespit edilmiştir (Öztürk, 2009: 425).

birleştirir. Karahan, her ne kadar *bene~sene* biçimini de dâhil ederek “*Bu yapılar diğer ağız gruplarında görülmez.*” (Karahan, 2014: 34) dese de Batı Grubu ağızları içinde yer alan MYA’da en yaygın biçim *bene~sene*’dir.

bene “bana” 10/40, *sene* “sana” 24/204.

Yönelme durumu eki almış birinci ve ikinci kişi zamirlerinin diğer değişkeleri şöyledir:

baā “bana” 20/118, *baṇa* “bana” 21/142, *bana* “bana” 27/48; *saā* “sana” 22/42, *saṇa* “sana” 23/102.

Özellikle üçüncü kişi iyelik ekli yapılardan sonra gelen yönelme durumu ekinden önce zamir n’si ortaya çıkar.

küpe yaylasına “Küpe Yaylası’na” 4/13, *üsdüne* “üstüne” 24/9.

Kimi işaret zamirlerinin yönelme durumu çekimlerinde, bu ekin Türk dilinin tarihî dönemlerindeki +GA biçiminin izlerini taşıyarak /n+ğ/>/η/ değişmesi yaşanır.

şoṇa (<šo+n+ğa) “şuna” 11/159, *buṇa* (<bu+n+ğa) “buna” 16/35, *oṇa* (<o+n+ğa) “ona” 23/448.

Damak ünsüzleriyle biten sözcüklerden sonra gelen yönelme durumu ekinin, söz konusu ünsüzlerin iki ünlü arasında kalarak erimesi sonucu, önceki hecenin ünlüsüyle birleşebildiği görülür.

çocā “çocuğa” 9/96, *ocā* “ocağa” 11/108; *yúklüē* “yükülüğe” 1/24, *devē* “deveye” 7/5, *devecilē* “deveciliğe” 8/414.

2.2.1.3.5. Bulunma Durumu

MYA’da bulunma durumu ÖTT’de olduğu gibi yer ve zaman bildirir. Bulunma durumu eki, ünlü uyumuna uysa da EOT’de olduğu gibi (Yavuz, 2006: 230) ünsüz uyumuna bağlanmamaktadır. Yöre ağızlarında ekin ötümlü ünsüzlü biçimi olan -dA, karakteristiktir.

sātda “saatte” 5/14, *manavġadda* “Manavgat’ta” 16/212, *hozatda* “Hozat’ta” 22/159; *bēnde* “bende” 3/104, *antállede* “Antalya’da” 12/331, *beleġde* “belende” 14/48.

Çok az sayıda örnekte ekin ünsüzünün benzeşme yoluyla yarı veya tam ötümsüzleştiği görülür.

memlekette “memlekette” 7/5, *ilīfatta* “Akseki İlvat köyünde” 8/425; *başTayķan* “baştayken” 15/146.

Tek örnekte aitlik ekinden önce gelen bulunma durumu ekinin ünlüsünün uzun olduğu tespit edilmiştir. Manavgat ağızları için karakteristik olmayan bu uzama, kişisel kullanım sonucu ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi vurgusuz olan +*KI* eki, kimi TTA’da ünlüyle biten kök veya gövdelere geldiği zaman bir /y/ türemesi yaşanmaktadır. Aşağıdaki örnekte yaşanan ünlü uzaması, bu /y/ sesinin düşmesiyle oluşmuş bir telafi uzunluğudur.

burdāķınıġ adı “burdakinin adı” 3/87.

Özellikle üçüncü teklik kişi iyelik eki alan sözcüklerde bulunma durumu ekinden önce zamir n’si türer.

eġeninde “ezanında” 9/233, *eviġ öġünde* “evin önünde” 10/241, *dāġlarında* “dağlarında” 11/217, *ortasında* “ortasında” 25/144.

2.2.1.3.6. Ayrılma Durumu

MYA’da ayrılma durumu eki, EOT’de olduğu gibi (Gülsevin, 2011: 55) +*dAn* olarak tek şekillidir. Ötüm açısından uyuma girmemektedir.

Ayrılma durumu ekinin ünsüz benzeşmesi sonucu +*nan* biçimi de bulunmaktadır.

bunnan “bundan” 4/12, *onnan sōra* “ondan sonra” 8/146.

Ünsüz benzeşmesi sonucunda oluşan ikiz ünsüzün kimi zaman tekleştiği görülür. Aşağıdaki örnekte de Kazakça ve Kırgızca kimi Kıpçak Türk yazı dillerinde

görülen ve $+n+dAn>+n+nAn>+nAn$ gelişmesiyle oluşan yapı (Öner, 2013: 134) tespit edilmektedir.

aļacabēlinen (<*aļacabēlinden*) “Alacabel’den” 21/336.

Adlardan sonra gelen bazı edatların özellikle ayrılma durumunu istediği görülür. *beri* ve *keri* “geri” sözcükleri edat olarak kullanıldığında uzun ünlülü hâle geçer.

esgiden bēri “eskiden beri” 4/7, *onnan sōra* “ondan sonra” 9/163, *bişirdikden sōra* “pişirdikten sonra” 12/308, *o zamandan bēri* “o zamandan beri” 13/100; *yıkadıkdan kēri* “yıkadıktan sonra” 16/119, *onnan kēri* “ondan sonra” 25/229.

2.2.1.3.7. Vasıta (Araç) Durumu

Vasıta durumu, “*adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki oluş ve kılışta ‘vasıta’ olarak kullanıldığını veya ‘birliklilik’ ifade ettiğini gösterme durumudur.*” (Korkmaz, 2014: 322). *İle* edatının ekleşmesi sonucu oluşan vasıta durumunun fonksiyonları ÖTT’de olduğu gibidir. Fakat, ekleşme yönünde daha fazla değişkeye sahiptir ve dil uyumlarına girmektedir. MYA’daki başlıca şu biçimlerde görülür: $+āļa$, $+āļa$, $+ēle$, $+ıļa$, $+ıļa$, $+ıļa$, $+ıļa$, $+ile$, $+ıle$, $+ıle$, $+len$, $+uļa$, $+ūļa$, $+ūļa$, $+yļa$, $+yle$, $+yļan$.

milletile bile başlara cūmāya gēderdi. “Milletle birlikte Başlar’a cuma namazına giderdi.” 1/120,

hararļa saman çēkerdik. “Hararla saman çekerdik.” 2/123,

amcam bu vatan ğanıļa yuñuruļmuş. “Amcam, bu vatan kanla yoğurulmuş.” 15/182,

bi lirayļa bazara ğētsen her şeyi aļı gelirdiñ. “Bir lirayla pazara gitsen her şeyi alır gelirdin.” 16/72,

tātadan tokuc_olurdu, ōle onunıļa yıkaļlardı yavrım. “Tahtadan tokucak olurdu, öyle onunla yıkarlardı yavrum.” 16/209,

bi ğızılā oġan ocuy “bir kız ile oġlan ocuġu” 17/25,

onuñılā da kek amcamdan geik ddene mutdarlık. “Onunla da Kek amcamdan geçmiş dedene muhtarlık.” 17/39,

duzuġa ğırmızı ğabık “tuzla kırmızı kabuk” 18/44,

caylā atardık onu “Yayla atardık onu.” 18/143,

mille hle deller “Mille şöyle ederler.” 23/245,

kdkten sıra başlardık ğayrı kevkıyla yıkamaya, tokucġa, sabınıġa. “ktkten sonra başlardık ğayrı kevkıyla yıkamaya, tokucakla, sabunla.” 23/349,

develerle ğtdik. “Develerle gittik.” 24/4.

Kimi rneklerde +*IIA* edatından sonra bir /n/ sesi ortaya çıkmaktadır. Ercilasun, bu türemenin çok büyük bir ihtimalle Eski Türkçedeki vasıta durumu ekinin bir izi olduġunu belirtir (1983: 140). Bilindiġi zere Eski Türkçede vasıta durumu eki +*n*’dir (Gabain, 1988: 64).

bekmezi parayġan alırıS. “Pekmezi parayla alırız.” 4/66,

şu elimizlen şöle erper. “şu elimizle şöyle çarparız.” 12/283,

plen mil yapallar. “İnce çubukla mil yaparlar.” 23/243,

onuylā işdecik ip derdik. “Onunla işte ip yapardık.” 25/131.

Ünlüyle biten sözcüklere vasıta durumu eki eklendiġi zaman bazı örneklerde /y/ yardımcı sesinin, zamir *n*’sinin ya da sözcük kök veya gövdesinin son sesi konumundaki damak ünsüzünün erimesi sonucu oluşan hece kaynaşmasıyla ekin uzun ünlülü biçimi de oluşmaktadır.

şindi arabġa geller. “şimdi arabayla göçerler.” 20/18,

onuġa ğeder ğelirdim. “Onunla gider gelirdim.” 20/29,

köprüden ġayvanı ğayılā geirikler. “Köprüden hayvanı kayıkla geçirmişler.” 21/507,

posTacıla gēdeceñ dēdi. “Postacıyla gideceksin dedi.” 22/150,
fıstığı pullūla sökersin. “Fıstığı pullukla sökersin.” 22/330,
evelá kürēle, pałtayla yapılırdı yol. “Eskiden kürekle, baltayla yapılırdı yol.”
17/189.

+n Vasıta Durumu Eki: MYA’da ekleşen +*IIA* edatı dışında da Eski Türkçedeki +*n* vasıta durumu ekinin kalıplaşarak zarf oluşturduğu görülür.

ğıışın aynı kóyümüze gelidik. “Kışın aynı köyümüze gelirdik.” 7/21,
hā yazın, dēyelim ki mayıs ayında góçerdik. “Evet ilkbaharla, diyelim ki mayıs ayında göçerdik.” 9/141,
mersine gelmişler ilkin. “Mersine gelmişler ilkin.” 13/34
hindi bura iniyor güzün, dēdem. “Şimdi buraya iniyor güzün, dedem.” 17/106,
bú_sene yayın yapıdımıdı. “Bu yazın yapmıştım.” 26/123,
baharın yeşeriyoru. “Baharla yeşeriyor.” (MDD-Evrenseki).

2.2.1.3.8. Eşitlik Durumu

MYA’da esas eşitlik durumu eki, +*cA*’dır. Metinlerde yalnız ötümlü biçimiyle kullanılan ve ünsüz uyumuna girmeyen bu ekin fonksiyonları ÖTT ile aynıdır. Eşitlik fonksiyonu zayıflayan bu ekle kurulan sözcükler genelde cümle içinde zarf durumundadır.

aylarca günlerce “aylarca günlerce” 8/577, *bolca* “bolca” 12/304, *açıķca* “açıkça” 14/3, *yavaşca* “yavaşça” 22/426, *yālıca* “yağlıca” 26/167; *biñgerce* “binlerce” 15/58, *günnerce* “günlerce” 15/153, *evelce* “evvelce” 15/186, *ēyice* “iyice” 16/145, *gözelce* “güzelce” 22/463.

Aşağıdaki örneklerde eşitlik durumu ekinin kalıplaşarak kalıcı ad olduğu görülür.

daşlıca kóyü “Taşlıca köyü” 6/6, *gebece kóyü* “Gebece köyü” 6/7.

2.2.1.3.9. Yön Gösterme Durumu

“Söz öbeklerinde ve cümlelerde eylemin belli bir yönde yapıldığını göstermek için, ad, yön gösterme çekimine girer. Yön ekleri, adı eyleme bağlayan eklerdendir. Bugün Türkçede unutulmuş olan Eski Türkçenin yön eki, yerini çekim edatlarına bırakmıştır.” (Karaağaç, 2012: 347).

MYA’daki yön gösterme durumu ekleri sınırlı sayıdaki adda görülen +ArI ve +ra’dır.

ammā yoḡarı taḷlaya gēderin. “Ama yukarı tarlaya giderim.” 1/84,

sōra işde böyük pambık ekilir oldu. “Sonra işte büyük pamuk ekilir oldu.” 2/33,

sōna maya çıḡdı. “Sonra maya çıktı.” 4/63,

ondan sōra ipile çekdik, dıḡarı çıḡardık hatma. “Ondan sonra iple çektik, dışarı çıkardık Fatma.” 10/115,

soṅūra sormuş birisi. “Sonra sormuş birisi.” 17/169,

sıḡarkā barabar birini dıḡarı atar. “Sıkınca birini dışarı atar.” 22/562,

ōḷḡadıḷar mıydı, o hēç işine suyu akıtmas, dıḡarı akıtır. “Oyulgadıkları zaman o hiç içine suyu akıtmaz, dışarı akıtır.” 23/246,

ileri gētdik bi Tā var. “İleri gittik, bir daha var.” 24/43,

soṅra oḷan geldi. “Sonra oğlan geldi.” 25/243.

Araştırmacılar, *bura*, *ora*, *şura*, *şora* gibi işaret zamirlerinin biçimce yön gösterme eki almış gibi görünse de işaret zamirlerinin yön gösterme eki almaması sebebiyle *bu ara>bura*, *o ara>ora*, *şu ara>şura* biçiminde kaynaşmasıyla oluştuğunu belirtir (Korkmaz, 2014: 405).

suyunu hora birikdirisiṅ. “Suyunu şuraya biriktirirsin.” 11/228,

şimdi şora bi adam gètdi. “Şimdi, şuraya bir adam gitti.” 15/57,

ya ora varsañ ná zaman varacañ, bura dönseñ ná zaman geleceñ. “Ya oraya gitsen ne zaman ulaşacaksın, buraya dönsen ne zaman geleceksin?” 26/85,

buraya āyit canım hePisi. “Hepsi buraya ait canım.” 27/77.

2.2.1.4. Soru Enklitiği

Birçok çalışmada *soru eki*, *soru edatı* gibi terimlerle anılan -mX için, bağımsız bir biçimbirim olması ve ek ile sözcük arasında bir yapı ve işleyişe sahip olması nedeniyle *enklitik* teriminin kullanılması uygundur (Eker, 2011: 358). Damak ve dudak uyumuna giren -mX, ÖTT ile benzer fonksiyonlara sahiptir. Fakat ikinci kişiye sorulan sorularda bu yapıya kişi eklerinin eklenmesi çok yaygın değildir, genelde kendisinden önceki sözcüğe gelir.

n işlerdi biliyoñ mu? (<biliyorsuñ mu) “Ne yapardı, biliyor musun?” 8/13,

añnadıñ mı şimdi? “Anladın mı şimdi?” 9/166,

durma mı? “Durmaz mı?” 11/210,

neden güzum biliñ mi? (<bilirsuñ mi) “Neden kuzum, biliyor musun?” 12/61,

ëyi de siz oñları baķdıñız mı? “İyi de siz oralara baktınız mı?” 15/48,

duyduñ mudu sen? “Duymuş muydun sen?” 22/199;

bunu yazañ mı? (<yazarsuñ mı) “Bunu yazar mısın?” 22/523,

yavridğanıñ içinden misin? “Yavrudoğan’ın içinden misin?” 4/107,

bu gadar elğanam mısıñ? “Bu kadar beceriksiz misin?” 8/472.

Aşağıdaki örnekte ilerleyici benzeşmeyle ÖTT ve TTA için aslında pek örneği görülmeyen bir yapı ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi Kazakça, Karakalpakça, Nogayca, Hakasça, Altayca gibi çağdaş Türk yazı dillerinde de soru enklitikleri temel olarak mA, bA, pA biçimindedir ve ince sıradan bir ünlüyle biten sözcüğe me olarak gelir (Öner, 2013: 265; Karaağaç, 2012:393).

ordan dönüşüne me? “Oradan dönüşüne mi?” 9/60.

MYA’da *-dX* geçmiş zaman ekiyle *-mX* soru enklitiği sıkça birlikte kullanılabilir. Böylelikle, ÖTT’de olduğu gibi, bu birleşik yapı bir işlev kaymasına uğrayarak *-XncA* zarf-fiil ekine yakın bir zaman zarfı özelliği kazanır. Bu yapının fonksiyonu, “*asıl fiildeki işin gerçekleşme zamanını kendisindeki gerçekleşme zamanına bağlamaktır*” (Korkmaz, 2014: 150).

suyu bitdi miydi onun, guPguru olurdu. “Onun suyu bitince kupkuru olurdu.” 12/45,

içine sokduñ muydu bi denecik, çiçek gibi galır. “İçine sokunca bir kere, çiçek gibi kalır.” 23/112,

o yandıktan sōra kōmürü söündü müydü toplardık. “O yandıktan sonra kömürü sönüncə toplardık.” 23/343,

bi yaşına vardı mıydı kirinci dērdik ona. “Bir yaşına ulaşınca kirinci derdik ona.” 26/182.

Batı Grubu ağızlarının genel eğilimine uygun olarak vurguyla kurulan soru cümleleri azdır. Bu özellik ağız sınıflandırmalarında Doğu Grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayırmaktadır (Karahan, 2014: 52).

sizín yurdunuz? “Sizin yurdunuz neresi?” 9/23.

2.2.2. Fiil Çekimi

2.2.2.1. Kişi Ekleri

Bilindiği gibi kişi ekleri, “*yüklemın belirttiği işle doğrudan bağlantılı olan kişiyi gösterir*” (Eker, 2011: 364). MYA’da temel olarak kişi eklerinin üç tipi bulunmaktadır.

2.2.2.1.1. Zamir Kökenli Kişi Ekleri

MYA’da öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde (*-mXş* ve *-IK*), şimdiki zaman çekiminde (*-yor(ur)*), geniş zaman çekiminde (*-(A)r*) ve gelecek zaman çekiminde (*-AcAK*) zamir kökenli kişi ekleri kullanılır. Olumlu ve olumsuz çekimlerde de durum aynıdır. MYA’da kullanılan zamir kökenli kişi eklerini şöyle tablolastırmak mümkündür:

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	<i>-(X)n, -(X)m</i>	<i>-Xz</i>
2. Kişi	<i>-sXŋ</i>	<i>-sXŋXz</i>
3. Kişi	<i>-ø</i>	<i>-lAr</i>

Tablo 5: Zamir Kökenli Kişi Ekleri

Birinci Teklik Kişi: Yörede yaygın olarak *-(X)n* kullanılmaktadır. Ancak ÖTT’nin etkisiyle *-(X)m* biçiminde de görülebilmektedir. Bu kişi eki, “*ben zaminin*” “*ben> -van/-ven>-yan/-yen/-yın/-yin>-in/-in/-un/-ün*” şeklinde eklenmesiyle meydana gelmiştir (Karahan, 2014: 138).

kimseye öle pas vèrmen. “Kimseye öyle pas vermem.” 1/27,

ben ondan gorkuyoruyun Saten. “Ben ondan korkuyorum zaten.” 2/66,

ondan keyri, demëyoruyun ya. “Ondan sonra, demiyorum ya.” 3/90,

tekrer gêne inmişin ora. “Tekrar yine inmişim ora.” 6/110,

deñize ğadağ ğedecën demiş. “Denize kadar gideceğim demiş.” 13/54,

bi öğürün, biraz açarın gözlerimi. “Bir öğürürüm, biraz gözlerimi açarım.” 21/138,

oraya indiri, ucuz satarın dedi. “Oraya indirir, ucuz satarım dedi.” 24/214;

şo cevizliden beriye çıkarım. “Şu Cevizli’den beriye çıkarım.” 4/112,

isdiFā ēdiyorum, dilekçemi yazıyorum demiş. “İstifa ediyorum, dilekçemi yazıyorum, demiş.” 9/107.

İkinci Teklik Kişi: MYA’da bu kişi eki, Türk dilinin tarihî dönemlerindeki ve birçok çağdaş Türk yazı dilindeki gibi damaksız ünsüze sahiptir ve *-sXη* biçimindedir.

gelişmesi için o tür ilaçlar kullanırsın gelişsin deyi. “Gelişmesi için o tür ilaçlar kullanırsın, gelişsin diye.” 8/471,

çizmá kēyersin, onu çýnarsın çýnarsın, suyunu hora birikdirisin, gazana doldurusun. “Çizme giyersin, onu çığnersin çığnersin, suyunu şuraya biriktirirsin, kazana doldurursun.” 11/228,

hamırı yuñurusun yavrım, sacı Furursun, iledin odunlarını Furursun. “Hamuru yoğurursun yavrum, sacı kurarsın, ladin odunlarını ateşe atarsın.” 16/170,

bildñ gadarıyla birine bi şey anlatıyorusun mesele. “Bildiğin kadarıyla birine bir şey anlatıyorsun mesela.” 22/510,

ondan sōra götürüsün deliğē gorsun. “Ondan sonra götürürsün deliğe koyarsın.” 23/90.

Konuşma dilinde olduğu gibi gelecek zaman çekiminde kişi ekinde hece yutumu olabilmektedir. Ardından telafî uzunluğu bırakmadan gerçekleşmektedir.

şindi bi yourdunu çalacan onun, gaşşık gaşşık yeyeceñ. “Şimdi bir yoğurdunu mayalandıracaksın onun, kaşık kaşık yiyeceksin.” 6/78,

o günlerde şeyi nerden bulacan? “O günlerde şeyi nereden bulacaksın.” 23/379.

Üçüncü Teklik Kişi: Eksiz olarak kurulmaktadır.

yatsak da onun iki dānesine doğanık, biriniñ kaçarkā hurdan girdyle hurdan çıkık, biriniñ hurdan girmiş hurdan çıkmış, o ölmüş, ötē ölmüş. “Yatsak da onun iki

tanesine değmiş, kaçarken birinin şuradan girmesiyle birlikte şuradan çıkmış, birinin şuradan girmiş şuradan çıkmış, o ölmüş, öteki ölmüş.” 1/56,

üç_cüz on dörTde dedem ölmüş burda. “Üç yüz on dörtte dedem ölmüş burada.” 3/67,

çadıra varıyorur, késeyi elinden alıyorur. “Çadıra varıyor, keseyi elinden alıyor.” 10/26,

hepsini öldürecek bu adam. “Hepsini öldürecek bu adam.” 10/411,

o gèder hemen, durmas. “O gider hemen, durmaz.” 15/51,

õle dèller, hindi deve yok da şubat dèllerimiş süde. “Öyle derler, şimdi deve yok da şubat derlermiş süte.” 26/186.

Birinci Çokluk Kişi: MYA’da zamir kökenli birinci çokluk kişi eki, -Xz şeklindedir.

iki gişiniñ çıkardī nōlacak, asıla asıla bōmuşuz gıyuda hatma. “İki kişinin çıkardığı ne olacağı asıla asıla boğmuşuz kuyuda Fatma.” 10/128,

ne bilēn biz gıvrağ gonusuruz. “Ne bileyim biz hızlı konuşuruz.” 16/220,

azık götürüyoruyuz talłaya işcilere. “Azık götürüyoruz tarlaya, işçilere.” 21/60,

aynı yeni gābirleri goruz da düzeldiriz ya. “Tıpkı yeni kabirleri koyarız da düzeltiriz ya.” 22/293.

İkinci Çokluk Kişi: MYA’da zamir kökenli ikinci çokluk kişi eki, -sXηXz biçimindedir.

duymuşsunuzdur bālki. “Belki duymuşsunuzdur.” 2/8,

ardış giliklerini toplayacakşınız demiş. “Ardış tohumlarını toplayacaksınız demiş.” 3/164,

arabaya yükleyeceksiniz. “Arabaya yükleyeceksiniz.” 4/12,

bu buzağları bõn sulamamışsınız. “Bu buzağları bugün sulamamışsınız.”
10/296,

siz oturdunuz yerde oturusunuz deriz. “Siz oturduğunuz yerde otursunuz
deriz.” 16/238.

Üçüncü Çokluk Kişi: MYA’da üçüncü çokluk kişi için fiil zamanından sonra
-lAr eki getirilir.

ulen kaçmışlar gitmişler. “Ulan, kaçmışlar gitmişler.” 1/64,

tamam irāde seniñ dëyikler mēmeT çavışa. “Tamam karar senin demişler
Mehmet Çavuş’a.” 2/66,

işde āmād beg ordan gurtuluğlar, kaçıklar. “İşte Ahmet Bey, oradan
kurtulmuşlar, kaçmışlar.” 3/169,

onu yeyecekler gayrı canım. “Onu yiyecekler gayrı canım.” 9/255,

bõle iki çubıa diziyorurlar. “Böyle iki çubuğa diziyorlar.” 16/191,

işde üşdepeye isken edecekler. “İşte Üçtepe’ye iskan edecekler.” 17/53,

ada mahalle göyuklar adını. “Adamahalle koymuşlar adını.” 21/339.

2.2.2.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri

MYA’da görülen geçmiş zaman (-dX) ve şart (-sA) çekimleri iyelik kökenli kişi ekleriyle yapılır. MYA’da kullanılan zamir kökenli kişi eklerini şöyle tablolastırmak mümkündür:

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-m	-K
2. Kişi	-η	-ηXz
3. Kişi	-ø	-lAr

Tablo 6: İyelik Kökenli Kişi Ekleri

Birinci Teklik Kişi: Kip ekinden sonra -m eklenir.

tanırıkā, içerde oturu górdüm. “Bakarken, içeride otururken gördüm.” 1/134,
gorkdum gêtmedim. “Korktum, gitmedim.” 10/150;

ben az yaşasam çok yaşasam hurda aļļah yaş vërse ya bi sène ya iki sène. “Ben az yaşasam çok yaşasam şurada Allah yaş verse ya bir sene ya iki sene.” 11/161,

selbes dāda gezmessem ölürün ben dēdi. “Serbest bir şekilde dışarıda gezmezsem ölürüm ben, dedi.” 26/21.

İkinci Teklik Kişi: MYA’da iyelik kökenli ikinci teklik kişi eki -η’dir.

şondan soķduη mu yoķarıya gılış dēllerdi oηa. “Şuradan saktun mu yukarıya kılıç derlerdi, ona.” 2/106,

hēķbi şey bilmediη de hēķ anaηdan bobaηdan da mı górmediη? “Hiçbir şey bilmedin de hiç annenden babandan da mı bir şey görmedin?” 8/472;

gêtmesseη, bu parayı yatırmassaη yārın kepāze olursuη. “Gitmezsen, bu parayı yatırmazsan, yarın kepaze olursun.” 26/67.

e hana daķsaη on ğuruş para vëreceη. “E, hana bağlasan on kuruş para vereceksin.” 2/21, örneğinde ise zamir kökenli kişi ekleriyle çekimlenen gelecek zaman için iyelik kökenli kişi eklerine geçiş olup olmadığı belirsiz bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü Teklik Kişi: MYA’da üçüncü teklik kişi çekimi eksiz olsa da görülen geçmiş zaman çekiminde -n türemesi görülebilmektedir.

patatiS yoğudun evel. “Patates yoktu önceleri.” 11/69,

dört beş gişiniñ maļlarınñ südü gelirdin gazañlara. “Dört beş kişinin hayvanlarının sütü gelirdi kazanlara.” 12/55;

herkez evine gètdi yatdı. “Herkes evine gitti yattı.” 8/305,

anam da aļıvèrdi çencerēle barabar götürdü, aļaņa dökdü gèldi. “Annem de alıverdi tencereyle birlikte götürdü, dışarıya döktü geldi.” 10/288;

yōrt olusa ayran yapaļlarıdı, piriç varisa piriç piļavı yapaļlarıdı. “Yoğurt olursa ayran yaparlardı, pirinç varsa pirinç pilavı yaparlardı.” 16/47,

hañgına kōlenirse ona gèdilir. “Hangisine küflenirse ona gidilir.” 22/269.

Birinci Çokluk Kişi: Ön ünlüyle biten yapılarda -k, art ünlüyle biten yapılarda -ķ kullanılır.

o dādā yayļa kirişini de ğurudurduķ bulğura saļardıķ. “O dağdaki yayla kirişini de kuruturduk, bulgura eklerdik.” 11/71,

özē bi çardak yapıdıķ, oturduķ ğocayı oraya. “Sulak tarlaya bir çardak yaptık, oturttuk kocayı oraya.” 24/172;

bi ğètsek, ğazsaķ dèdi. “Bir gitsek, kazsak, dedi.” 3/99,

şindi ğörüğüz dèsek yaļan sōleriz. “Şimdi görürüz desek yalan söyleriz.” 24/23.

İkinci Çokluk Kişi: Bu çekim -ŋXz ile yapılır.

ellerimi öpdüñüz. “Ellerimi öptünüz.” 3/160,

duyduñuz mu? “Duydunuz mu?” 8/428,

siz bu lafı nereden öğrendiniz deller. “Siz bu lafı nereden öğrendiniz derler.” 16/232.

Üçüncü Çokluk Kişi: Bu çekimde zamir kökenli kişi eklerinde olduğu gibi -lar kullanılmaktadır.

bağ bu İngilizler, yonanisdan, kadınların göksünü kèsdiler, arkaya atdılar. “Bak bu İngilizler, Yunanlılar, kadınların göğsünü kestiler, arkaya attılar.” 2/41,

ama o köyü yoyduramadılar. “Ama o köyü değiştiremediler.” 6/6,

yüküyle barabar gótürdüler. “Yüküyle birlikte götürdüler.” 7/46.

2.2.2.1.3. Emir Kipi Kökenli Kişi Ekleri

“Emir kipinde, kip ekleri ile şahıs ekleri iç içe girmiştir. Fiil kök ve gövdesine getirilen kip eki aynı zamanda şahsı da karşılar. Bu nedenle kip eklerinden sonra ayrıca şahıs ekleri gelmez. Bu kipte her şahıs için ayrı bir emir eki vardır.” (Korkmaz, 2014: 519). MYA’da üçüncü tipteki kişi ekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-AyIn, -ān, -ēn, -ēn	-Allm, -AllmIḡ
2. Kişi	-ø	-ḡ
3. Kişi	-sXn	-sXnlAr

Tablo 7: Emir Kipi Kökenli Kişi Ekleri

Emir kipi kökenli kişi ekleri, *Emir Kipi* bölümünde ayrıntılı olarak ele alındığı için, tekrara düşmemek adına, bu bölümde birer örnekle yetinilmiştir.

Birinci Teklik Kişi: Asıl ek, *-Ayn* olmakla birlikte hece kaynaşması yoluyla MYA’da *-ān*, *-ēn*, *-ēn* varyantları da bulunur.

ben nerde bulayın bunları demiş. “Ben nerede bulayım bunları, demiş.” 9/106.

İkinci Teklik Kişi: Emir kipi kökenli ikinci teklik kişi çekimi eksiz gerçekleştirilir.

gēt hızırı bul gel. “Git, Hızır’ı bul gel.” 17/202.

Üçüncü Teklik Kişi: Söz içinde uyuma bağlı olarak *-sXn* eki kullanılır.

añnayışın dōru olsun, demiş hākime. “Anlayışın doğru olsun, demiş hakime.” 21/543.

Birinci Çokluk Kişi: MYA’da yaygın olarak *-Allm* kullanılmakla birlikte bu ekten türetilen *-AllmIn~AllmIn* da kullanılır.

tabi, gēdelimiñ dēris, gōçelim de dēnir tabi, gōçecēz ya gōñşucak, bi farkı yok da gōçelimiñ dērdik. “Elbette, gēdelimiñ deriz, gōçelim de denir tabî, gōçeceğiz ya komşularımızla birlikte, bir farkı yok da gōçelimiñ dērdik.” 4/83.

İkinci Çokluk Kişi: Bu ek, MYA’da sistemli olarak *-ŋ* biçimindedir.

yalınız dikkat edin. “Yalnız, dikkat edin.” 3/164.

Üçüncü Çokluk Kişi: Ünlü uyumuna bağlı olarak sözcüğe *-sXnlAr* eki eklenir.

hindiki gēlinler bi çocuk yüklensinler, anaya ana dēsınler, gaynataya bāba dēsınler bakān da duyān. “Şimdiki gelinler bir çocuk yüklensinler, anneye anne desinler, kaynataya baba desinler bakayım da duyayım. 21/450.

2.2.2.2. Fiillerin Basit Zaman Çekimleri

2.2.2.2.1. Bildirme Kipleri

Bildirme kipleri, “yapılmış, yapılmakta veya yapılacak olan işleri haber verme, yargı halinde bildirme niteliği taşıyan kiplerdir. Geçişli geçişsiz, olumlu olumsuz kök ve gövde hâlindeki bütün fiilleri kapsarlar.” (Korkmaz, 2014: 527). Bu çalışmada *Bildirme Kipleri* başlığı altında MYA’daki beş ayrı zaman kipi ele alınmıştır.

2.2.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi

MYA’da görülen geçmiş zaman eki olarak *-dX* kullanılır. Bu durum eskicil özelliklerin devam ettirildiğini gösterir. Bilindiği gibi EOT’de de ekin ünsüzü daima ötümlüdür (Gülsevin, 2011: 89). Ancak seyrek de olsa ünsüz benzeşmesi etkisiyle ekin ünsüzü yarı ötümsüz olabilmektedir. Bu kip, iyelik kökenli kişi ekleriyle çekimlenir. Diğer fiil çekimlerinin birinci kişisinde görülen /m/ yerine /n/ kullanımı görülen geçmiş zaman kipinde yoktur. Teklik birinci kişi çekimi ÖTT’de olduğu gibidir (Atmaca, 2017: 167-168). Bu kipin olumsuz çekimi, fiile zaman ekinden önce getirilen *-mA* olumsuzluk ekiyle gerçekleştirilir. MYA’da görülen geçmiş zaman çekiminde kullanılan ekleri kişilere göre aşağıdaki biçimde tablolastırmak mümkündür:

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	<i>-dXm, -TIm</i>	<i>-dXK</i>
2. Kişi	<i>-dXη</i>	<i>-dXηXz</i>
3. Kişi	<i>-dX</i>	<i>-dXlAr</i>

Tablo 8: Görülen Geçmiş Zaman Ekleri

Görülen geçmiş zaman çekiminin metinlerden elde edilen başlıca örnekleri şöyledir:

Birinci Teklik Kişi: -dım, -dim, -dum, -düm, -Tım, -Tim

gorıkdum gétmedim. “Korktum, gitmedim.” 10/150,

bi ôlan böyütdüm o gelesā. “Bir oğlan büyüttüm, o gelene kadar.” 11/52,

mümkün salmadım elimden. “Mümkün değil, bırakmadım elimden.” 25/204,

ôlā sürerdim, ôlak gelesiye o davarı saıardım. “Oğlağı sürerdim, oğlak gelene kadar o keçiyi saıardım.” 26/29;

aynı yenı ğabirleri goruz da düzeldiriz ya aynı ôle bi yapTım. “Tıpkı yeni kabirleri koyarız da düzeltiriz ya aynı öyle bir yaptım.” 22/293,

bi gétTim. “Bir gittim.” 21/74.

İkinci Teklik Kişi: -dıı, -diı, -duı, -düı

yā şu kiyátdānları görmediı mi? “Yahu, şu kâğıttakileri görmedin mi?” 3/15,

bıleziklerimi götürdüı, antályada bozdurdıı. “Bileziklerimi götürdün, Antalya’da bozdurdun.” 10/268,

gerçekden gözümü aşdıı ôlum be. “Gerçekten gözümü açtın oğlum be.” 10/455.

Üçüncü Teklik Kişi: -dı, -di, -du, -dü

yāmır yārdı aynı büsenekibi. “Tıpkı bu sene olduğı gibi yağmur yağardı.” 12/129,

belediye gétđi oraya piklik alanı yapığı. “Belediye gitti, oraya piknik alanı yaptı.” 13/80,

geldi bi sene okutdu ondan sōna vardı gétđi. “Geldi bir sene ders verdi, ondan sonra vardı gitti.” 14/4,

onu da hırsız aldı götürdü öğünden. “Onu da hırsız aldı götürdü önünden.”
26/72.

dëllerdin “derler idi” 25/159 örneğinde görüldüğü gibi, doğrudan fiil kök veya gövdesine gelen örneklerle rastlanmasa da, ek-fiil çekiminde görülen geçmiş zaman üçüncü teklik kişi ekinden sonra bir /-n/ türemesi yaşanır. Türeyen /-n/ sesinin buradaki işlevi pekiştirmedir (Aşcı, 2016: 186). *Fiillerin Birleşik Çekimleri* başlığı altında ayrıntılı olarak ele alındığı için, burada sadece özelliğe değinilmiştir.

Birinci Çokluk Kişi: -dıķ, -dik, -duķ, -dük, -dıķ, -duķ

ee sülēmen bēy duyduķ nāmıñ filen. “E Süleyman Bey, namını falan duyduk.”
3/59,

dek gelmedik yā. “Denk gelmedik ya.” 4/100,

ordan buraya indik, góşdük. “Oradan buraya indik, göçtük.” 7/48,

tabi az şeyli gonusduķ. “Tabii az şeyli konuştuk.” 15/129,

bi gāzan aldıķ. “Bir kazan aldık.” 26/43,

toķaya çıķmadıķ. “Toka yaylasına çıkmadık.” 27/6.

Bir örnekte EOT’de olduğu gibi düz ünlülü heceden sonra da yuvarlak ünlülü ek gelmiştir.

deirmene yollardıķ. “Değirmene gönderirdik.” 18/121.

İkinci Çokluk Kişi: -dıñız, -diñiz, -duñuz, -düñüz

ēyi de siz oǵları baķdıñız mı? “İyi de siz oralara baktınız mı?” 15/48,

siz bu lafı nerden õrendiñiz dëller. “Siz bu lafı nereden öğrendiniz, derler.”
16/232,

manavgatlısınız, duyduğunuz mu, dedi. “Manavgatlısınız, duyduğunuz mu, dedi.” 8/428,

ellerimi öpdünüz, zararı yok demiş. “Ellerimi öptünüz, zararı yok, demiş.” 3/160.

Üçüncü Çokluk Kişi: *-dılar, -diler, -duılar, -düler*

bakışdıılar galdıılar ardımdan. “Ardımdan bakışıp kaldılar.” 3/138,

bu dālarda bayram dayıı bene bozlaı vurdıılar, yēdiler benim paraıları. “Bu dağlarda Bayram dayınla bana bozlak vurdular, benim paraları yediler.” 10/273,

devenıı üsdünde sayacā gırdıılar, davarıları öldürdüler döverke, adamılar birıbirine gırdiler. “Devenin üstünde sacayağı kırdılar, döverken keçileri öldürdüler, adamlar birbirine girdiler.” 25/223.

2.2.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi

MYA’da öğrenilen geçmiş zamanın iki tipi bulunmaktadır. Bunlardan ilki ve en yaygını *-mXş* ekiyle ve zamir kökenli kişi ekleriyle çekimlenir. İkincisi ise *-(y)XK* ekiyle ve yine zamir kökenli kişi ekleriyle çekimlenir. Bu yapı, Antalya’nın doğusundaki ilçelerin ağızlarında görülür (Erdem ve Bölük, 2012: 170). Birinci tip öğrenilen geçmiş zaman kipinin ünlü uyumuna bağlı olarak *-mıı, -mıı, -muı ve -müı* olmak üzere alomorfları bulunmaktadır.

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	<i>-mXşXn, -mııııın, -mXşX̄n</i>	<i>-mXşXz, -mıııııs, -mXşX̄z</i>
2. Kişi	<i>-mXşsXı</i>	<i>-mXşsXıXz</i>
3. Kişi	<i>-mXş</i>	<i>-mXşlAr</i>

Tablo 9: I. Tip Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri

I. tip öğrenilen geçmiş zaman çekiminin metinlerde geçen başlıca örnekleri şöyledir:

Birinci Teklik Kişi: -mıſın, -mıſın, -muſun, -mıſıyın, -mıſın, -muſın

MYA’da öğrenilen geçmiş zamanın birinci teklik kişisinde /m/ yerine /n/ kullanımı karakteristiktir. Aslında yöre için yaygın sayılabilecek bir farklılık da zaman ekiyle kişi eki arasında türeyebilen -yX ses grubu ve bu ses grubunda yaşanan hece kaynaşması sonucu oluşan ünlü uzunluğudur.

tekrer gêne inmiſin ora. “Tekrar yine inmişim oraya.” 6/110,

sorda sabahlamıſıyın. “Orada sabahlamışım.” 9/28,

hanım hatırlatmasa ben bunu unutmuſın. (<unutmuſuyun) “Eşim hatırlatmasa ben bunu unutmuşum.” 20/77,

soıduſ_a ben gayrı unutmuſun dedem. “Sordun ya, ben gayrı unutmuşum dedem.” 20/78,

bır gün tātayı almıſıyın. “Bir gün tahtayı almışım.” 21/389,

unutmuſ getmiſıyın. “Unutup gitmişim.” 23/452,

yètmiſe varmıſındır. “Yetmiş yaşıma ulaşmışımdır.” 26/3,

o zaman gendi üsdüme alıvèrmemiſin de. (<alıvèrmemiſıyın) “O zaman kendi adıma alıvermemişim de.” 26/70.

İkinci Teklik Kişi: -mıſsın, -mıſsın, -muſsun, -müſsün

saar susuramıſsındır de. “Herhâlde susamışsındır de.” 10/438,

hèye, oynarıka görmüſsündür sen bi yerlerde. “Evet, sen bir yerlerde oynarken görmüşsündür.” 22/389,

tāra çekmiſsin dedi, buçak çekmiſsin dedi. “Tahra çekmişsin dedi, bıçak çekmişsin dedi.” 25/250.

Üçüncü Teklik Kişi: -mış, -mış, -muş, -müŝ

almıŝ gelmiŝ, tomrū furmuŝ oturtmuŝ. “Almıŝ gelmiŝ, tomruęu vurmuŝ, oturtmuŝ.” 3/36,

āŝlarıñ ğabīndan ev yapmış, üsdüne iládin dalı örtmüŝ. “Ağağların kabuğundan ev yapmış, üstüne ladin dalı örtmüŝ.” 8/79,

işde ondan bâbam bene ğıyamamış, okuġa yollamamış hısım. “İşte ondan dolayı babam bana kıyamamış, okula göndermemiŝ akrabam.” 10/351,

basara basmış ğeTmiş. “Külleme hastalığı olmuş.” 22/482.

Birinci Çokluk Kişi: -mıŝız, -mıŝız, -muşuz, -müŝüz, -mıŝıyıs, -mıŝız, -muŝüz

Birinci teklik kişi çekimininde de rastlanan zaman ekiyle kişi eki arasında türeyebilen -yX ses grubu ve bu ses grubunda yaşanan hece kaynaşması sonucu oluşan ünlü uzunluğu, birinci çokluk kişi çekiminde de bulunmaktadır.

ben çocūġa ğetmiŝız bi kere. “Ben çocukken bir kere ğitmiŝız.” 6/25,

heçbir salġanatıġla ğarşılaşmamışıyıs. “Hiçbir refahla karŝılaŝmamıŝız.” 9/1,

mēime çīli yīmiŝız yeñgem sapı. “Meğerse çiğli yıĝmıŝız sapı, yengem.” 10/68,

patozu érken ğoŝmuŝüz. “Patozu erken çalıŝtırmıŝız.” 10/70,

evel biz hilá yōmuŝuz canım. “Eskiden biz hele yokmuşuz canım.” 12/99,

biz yanlış yapmışız. “Biz yanlış yapmışız.” 20/47.

İkinci Teklik Kişi: -mıŝıyısız, -mıŝıyısız, -muŝıyısız, -müŝıyısız

duymıŝıyısızdır bâlki, herif adam öldürdü. “Belki duymıŝıyısızdır, herif adam öldürdü.” 2/8,

bu buzāları bōn suḷamamışsınız dedi. “Bu buzağları bugün sulamamışsınız dedi.” 10/296.

Üçüncü Çokluk Kişi: -muşlar, -mişler, -muşlar, -müşler

bi şeye ğarışdırmışlar yedirmişler. “Bir şeye karıştırmışlar yedirmişler.” 8/72,

hā çocu yolda unutmuşlar, demişler. “Demek ki, çocuğu yolda unutmuşlar, demişler.” 9/92,

ğayrı şey Furmuşlar, davar mı kemişler, göyun mu kemişler. “Gayrı şey vurmuşlar, keçi mi kesmişler, koyun mu kesmişler.” 10/379,

yokarda bi ölet gelmiş ölmüşler. “Yukarıda bir salgın hastalık gelmiş, ölmüşler.” 15/135.

2.2.2.2.1.2.1. II. Tip Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi

Daha önce de değinildiği gibi, MYA’da zamir kökenli kişi ekleriyle çekimlenen bu öğrenilen geçmiş zaman kipinin eki -(y)XK biçimindedir. Geçmiş zaman ifadesi içinde başkasından öğrenme ve tahmin belirtme özelliği ön plandadır. Öztürk, bu zaman için öğrenilen geçmiş zaman dışında *anlatılan geçmiş zaman* ifadesini kullanır (2009: 161). TTA’da geçmiş zaman işleviyle kullanılan -(y)XK eki, ağızlarda yaşayan eskicil bir biçimdir. Köktürkçede görülmeyen bu eki Eski Uygurcadaki geçmiş zaman ifade eden -yUK ekine bağlayan çalışmalar bulunmaktadır. Köken birliği kesin olmamakla birlikte ÖTT’de yapım eki işlevinde kullanılan bu ek, ağızlarda yapım eki ve fiil çekim eki işlevlerinde kullanılmaktadır. Bu ekin, görülen geçmiş zaman ile öğrenilen geçmiş zaman arasında bir fonksiyon üstlendiğini düşünen araştırmacılar mevcuttur (Ay, 2009: 92-93). Ekin yapısı ve kullanıldığı coğrafyayla ilgili en geniş çalışmayı yapan Demir’in belirttiği gibi, -mXş eki her zaman -(y)XK ekinin yerine kullanılabilirken, tersi bir durum her zaman mümkün gözükmemektedir. Metne ve duruma bağlı bir sınırlılık söz konusudur (Demir, 2007: 382). Bazı çalışmalarda tipik Yörük ağız özelliği (Küçükballı ve Yastı,

2015: 483) olarak belirtilen $-(y)Xk$ eki, esasında MYA'da Yörükler ve eskiden Yörük olanlar arasında yaygın olarak kullanılmasına karşın, belki de Yörüklerle iletişimi yüksek olan, Manavlar arasında da kullanılmaktadır. Bu ek, Batı Grubu ağızlarının VII. alt grubundaki Adana, Hatay, Kahramanmaraş ve Gaziantep ağızlarında da $-mXş$ ekinin yanında kullanılmaktadır (Karahana, 2014: 147). Ancak yapılan çalışmalarla bu ekin anılan iller dışında, Antalya, Burdur, Konya, Mersin, Osmaniye, Afyon, Nevşehir, Yozgat gibi bölgelerde de kullanıldığı tespit edilmiştir (Demir, 2007: 383).

Derlenen metinlerde her kişinin çekimi bulunmamaktadır. Sonradan öğrenilen bitmiş fiil ifadesini veren bu ekin en yaygın teklik ve çokluk üçüncü kişilerde örneğine rastlanılmıştır.

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-	$-\bar{iz}$
2. Kişi	$-(y)XKsX\eta$	-
3. Kişi	$-(y)XK$	$-(y)XKlAr$

Tablo 10: II. Tip Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri

Birinci Teklik Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

İkinci Teklik Kişi: $-(y)ıksı\eta$, $-u\kappa s\eta$

bayā adam gonusduruksındur sen. “Birçok kişiyi konuşturmuşundur sen.” 8/588,

halıd ā sen az biziñkinlerden mi toplayıksıñ mı bilmen dedi. “Halit Ağa, sen bizimkilerden mi toplamışsın bilmem, dedi.” 21/173.

Üçüncü Teklik Kişi: $-ı\kappa$, $-ik$, $-u\kappa$, $-ük$, $-yık$, $-yik$

subaylar biriğik. (<birikik) “Subaylar birikmiş.” 2/63,

saġardıñ saġmazdıñ dërke dayanamayıķ, dönük, varıķ. “Bırakırdın bırakmazdın derken dayanamamış, dönmüş, gitmiş.” 3/50,

esgiden bēri demirçiler, dēyişmeyik. “Eskiden beri Demirciler, değışmemiş.” 4/7,

ğocayıķ da beynimiz boşalıķ. “Yaşlanmış da beynimiz boşalmış.” 13/104,

ğüllünüñ yâri üyküye yatıķ. “Güllü’nün yâri uykuya yatmış.” 22/7,

ali cemil ġoyuķ bizim soyismimizi bile. “Bizim soyadımızı bile Ali Cemil koymuş.” 17/201,

dikilmeyik hele doġu. “Dikilmemiş falan çok var.” 26/92.

Birinci Çokluk Kişi: -îz

Tek örnekte *-ıķız> -ıġız> -îz* gelişmesiyle tespit edilmiştir.

bi anadan bi bobadan yayılîz dünyaya. (<*yayıġ-ıķ-ız*) “Bir anneden bir babadan yayılmışız dünyaya.” 8/432.

İkinci Çokluk Kişi: Metinlerde örneğine rastlanılmasa da *-(y)XKsXŋXz* biçiminde olması beklenir.

Üçüncü Çokluk Kişi: -ıķlar, -ikler, -uķlar, -ıplar

mēmeT çavışa böyük rütbe vëreceġ oluķlar, arāzı vëreceġ oluķlar, para vëreceġ oluķlar. “Mehmet Çavuş’a büyük rütbe verecek olmuşlar, arazi verecek olmuşlar, para verecek olmuşlar.” 2/63,

daviġa Furuķlar hayvan dikeli dikelivërîmiş. “Davula vurmuşlar, at dikeli dikeliveriyormuş.” 3/151,

ondan sōra davılıla zurnayla gelikler. “Ondan sonra davulla zurnayla gelmişler.” 3/158,

hēye bōle ayrı ayrı yēre goyuklar, şēdikler. “Evet, böyle ayrı ayrı yere koymuşlar.” 22/202,

musTā amca galdı dēyikler. “Mustafa amca kaldı, demişler.” 22/213,

onu da veli güler yazıklar. “Onu da Veli Güler yazmışlar.” 22/219.

Ancak bir örnekte (*hapax*) görülen *-p̄lar* yapısı, Azerbaycan Türkçesi ve Kazakça gibi kimi çağdaş Türk yazı dillerinde görülen *-(X)p* geçmiş zaman ekinde ses dönüşümü yoluyla *-K* yapısına bir gelişme mi olduğu sorusunu akıllara getirmektedir.

yēdi tāne şērşana sıkıplar, burda Furuqlar. “Yedi tane şeşhane sıkmışlar, burada vurmuşlar.” 3/167.

2.2.2.2.1.3. Şimdiki Zaman Kipi

MYA’da günümüzdeki yazı dilinde kullanılan *-yor* ekinin de esas biçimi olan *zarf-fiil+yorur* ve bu yapının en az çaba yasası sebebiyle kısaltılmış varyantları temel şimdiki zaman kipini oluşturur. Bununla birlikte *zarf-fiil+dur, otur, batır* gibi diğer yardımcı fiillerle yapılan bir *ikinci tip çekim* de bulunmaktadır. Diğer birçok TTA’da olduğu gibi, MYA’da da en çok değişkeye sahip olan zaman kipi, şimdiki zamandır. Aşağıdaki örnekte aynı kişinin bir cümlede dört farklı şimdiki zaman eki değişkesini (*-yor, -yorur>-yoruy-, -yuru, -yo*) kullandığını görmekteyiz.

ben bilmēyordum ki bābamıñ ōle kûleşdñi, séyirdiP séyirdiP varıyoruyun, bābam ölüyoru, bābamı öldürüyoılar dēyoruyun. “Ben bilmiyordum ki babamın öyle güreştiğini, koşa koşa gidiyorum, babam ölüyor, babamı öldürüyorlar diyorum.” 10/16.

Yazı dilinde şimdiki zaman kipini karşılayan eklerden olan *-mAktA* ve *-mAdA* ekleri metinlerimizde tespit edilememiştir.

2.2.2.2.1.3.1. I. Tip Şimdiki Zaman Çekimi

I. tip şimdiki zaman çekimi, *zarf-fiil+yorur* yapısı ve değişkelerinin üzerine getirilen zamir kökenli kişi ekleriyle yapılır. Bu yapının ekleşme sürecindeki birçok aşaması MYA’da gözlenebilmektedir.

MYA’da şimdiki zaman ekinden önce ünsüz + ünlü biçiminde bir hece yapısı ve son seste düz, geniş/yarı geniş ünlü (*zarf-fiil*) bulunursa, şimdiki zaman ekinden önce ünlü uzaması meydana gelmektedir. Olumsuz çekimde de bu uzunluk kendini korur. MYA’nın karakteristik özelliklerinden birini oluşturan bu uzama, eskicil çekim yapısının izlerini taşımaktadır. Bilindiği gibi EOT ve sonraki dönemde ünlüyle biten fiil kök veya gövdesine gelen geniş ünlülü *zarf-fiil* (-A) ekinin üstüne *-yorur* fiili gelerek şimdiki zaman çekimi elde edilmiştir. Bu kalıplaşmış ekleşme sırasında iki ünlü arasında /y/ sesi türemiştir. Daha önce değinildiği gibi, *-(y)A yorur* yapısı ilk defa EOT devrinde, XIII. yüzyılda görülmeye başlanmış ancak XV. yüzyıldan itibaren şimdiki zaman çekiminde kullanılmaya başlanmış ve giderek işlevliğini artırarak genelleşmiştir (Gülsevin, 2011: 98). Türk dilinin tarihî dönemlerinde tamamlanmış bu gelişimi bir örnek üzerinde şöyle göstermek mümkündür:

yè-y-e yorur > yè [-ye > ø] yorur > yēyorur “yiyor” 9/224.

MYA’da şimdiki zamanın ekinin ünlüsü ÖTT’de olduğu gibi ünlü uyumuna girmez. Ancak çok sınırlı sayıdaki örnekte ekin ünlüsünün /y/ sesinin etkisiyle yarı önlüleşerek uyuma yaklaştığı görülür. Bu şekildeki başlıca örnekler şöyledir:

bağ adam ölüyoru, gösdermēyörler. “Bak, adam ölüyor, göstermiyorlar.” 3/61,

borşlandık ya, gêt yatır dēyörüyün, gētmēyörü, yatırmācan, alman da yēmen de dēyörü. “Borçlandık ya, git yatır diyorum, gitmiyor, yatırmayacağım, almam da yemem de diyor.” 26/65.

Zarf-fiil+yorur+kişi eki Yapısıyla Çekimlenen Şimdiki Zaman

Bu ekin ortaya çıkışındaki –(y)A *yorur* yapısına çok yakındır. Birçok örnekte şimdiki zaman ekinden önce görülen ve hece kaynaşması yoluyla oluşan ikincil ünlü uzunluğu da bu yapının etkisiyledir. Zarf-fiil eki olarak geniş ünlülü -A yerine -I kullanılmışsa bu uzama yaşanmamaktadır. Bu yapıyla yalnızca üçüncü teklik ve çokluk kişi çekimleri tespit edilmiştir. Aslında bu türden bir kullanım, konuşma dilinde güçlü bir eğilim olan en az çaba yasasına aykırı bir durumdur.

Üçüncü Teklik Kişi: -*yorur*, -*yorur*

Kişi eki gelmeden çekimlenir. Eskicil zarf-fiil eki yapısının kalıntısı olan ünlü uzunluğu hem olumlu hem de olumsuz çekimde görülür.

yalñız şöyle bizim başımızdan işler geçiyorur. “Yalnız şöyle, bizim başımızdan işler geçiyor.” 4/11,

çadıra varıyorur, kēseyi elinden alıyorur. “Çadıra gidiyor, keseyi elinden alıyor.” 10/26,

bābam bene dēyorur, ipin üsdüne yığ desdeleri dēyorur. “Babam bana diyor, ipin üstüne yığ desteleri diyor.” 10/40,

öteden bēş altı adam gēliyorur, sideden taraşdan. “Uzaktan beş altı adam geliyor, Side’den taraftan.” 10/117,

bağ kendi vēiyorur bi de dönderip dövüyorur. “Bak, kendi veriyor, bir de döndürüp dövüyor.” 10/231,

o adam susuz dāl, cenābıallah o adamı denēyorur. “O adam susuz değil, Cenabıallah o adamı deniyor.” 10/448,

Üçüncü Çokluk Kişi: -*yorurlar*

Zaman ekinin üstüne önlük-artlık uyumuna bağlı olarak -IAr çokluk ekinin getirilmesiyle elde edilir.

bõle iki çıbıǵa diziyorurılar apTaǵlar ipile. “Böyle iki çubuǵa diziyorlar, Abdallar ipile.” 16/191,

bõle iki tāta çağıyorurılar. “Böyle iki tahta çağıyorlar.” 16/193,

oysa ordan yayladan góçüyorurılar. “Oysa oradan, yayladan göçüyorlar.” 17/107,

goyunu çekiyorurılar. “Koyunu çekiyorlar.” 17/140,

burda ışıǵların góçayataǵ deller bi yer varımıǵ, ora iniyorurılar. “Burada Işıklar’ın Kocayatak derler bir yer varmış, oraya iniyorlar.” 17/156.

Zarf-fiil+yoru+kişi eki Yapısıyla Çekimlenen Şimdiki Zaman

Titrek ve akıcı bir ses olan /r/, yapısı itibariyle kolay düşebilen bir ünsüzdür. Bu durum şimdiki zaman çekiminde kullanılan eklerin varyantlaşmasını kolaylaştırmıştır. *Zarf-fiil+yoru+kişi eki* yapısıyla gerçekleştirilen şimdiki zaman çekimi yörede nispeten yaygındır.

Birinci Teklik Kişi: Diğer birçok zaman çekiminde olduğu gibi, birinci teklik kişide /m/ yerine /n/ kullanımı⁴⁴ karakteristiktir. Ekin sonundaki ünsüzün düşmesi sonucu, iki ünlü arasında /y/ türemiştir.

dēmēyoruyun ya her zaman dedeniñ başında bir löküs yanır, her gün görüyoruyun ben. “Demiyorum ya her zaman Dede’nin başında bir ışık yanır, her gün görüyorum ben.” 3/90,

bēnde birez davar var, güdüyoruyun. “Bende biraz keçi var, güdüyorum.” 3/104,

⁴⁴ Türkmencede de *-ýar*, *-ýär* ile yapılan şimdiki zaman (*umumy häzirki zaman*), *-p~-k* zarf-fiilinin üstüne *du:r*, *oty:r*, *ýaty:r*, *ýö:r* getirilerek yapılan şimdiki zaman (*anyk häzirki zaman*), kişinin görmediği, fikir yürüttüğü şimdiki zaman olarak tanımlanabilecek ve *-ýandyr*, *-ýändir* ekleriyle yapılan *çaklama häzirki zamanda* birinci teklik kişi çekimi *-In* ile yapılmaktadır. Bununla birlikte gramerlerimizde geniş zaman olarak anlatılan ve *-ar/ -er* ekinin koşulmasıyla yapılan *nämälim geljek zamanın* birinci teklik kişi çekimlerinde de *-In* eki kullanılır (Baýjanow ve Petjikowa 2014: 156-164).

gaçıyoruyun ben, ardımdan etişıyoruılar. “Kaçıyorum ben, ardımdan yetişıyorlar.” 3/133,

gèdiyoruyun, geliyoruyun. “Gidiyorum, geliyorum.” 8/453,

hindi gèdiyoruyun ağanın hızırına demiş. “Şimdi gidiyorum ağanın Hızır’ına demiş.” 17/208,

İkinci Teklik Kişi: *-(X̄)yorusuñ* yapısıyla gerçekleştirilir.

antaıyaya yol yapıyorusuñ. “Antalya’ya yol yapıyorsun.” 15/153,

benim goyuP gètdīm gibi duruyorusuñ há. “Benim koyup gittiğim gibi duruyorsun ha.” 21/403,

hēye dēcēm saıun maıun yoğudu evel, biliyorusuñ. “Evet, diyeceğim o ki, salon malon yoktu önceleri, biliyorsun.” 22/178,

sōkıladıñ, dēmesi ayıP, istifrá yapıyorusuñ. “Soğukladın, ayıptır söylemesi, istifra ediyorsun.” 23/390

Üçüncü Teklik Kişi: Eksiz olarak çekimlenmektedir.

benim namzeti yokılāyuru gayrı. “Benim gönüllülüğümü kontrol ediyor artık.” 3/98,

seniñ piyadōıı halil bōle bōle dēyuru. “Senin Piyadeoğlu Halil böyle böyle diyor.” 3/145.

Birinci Çokluk Kişi: Bu çekimde de, aynı birinci teklik kişi çekiminde olduğu gibi, ekin sonundaki ünsüzün düşmesi sonucu, iki ünlü arasında /y/ türemesi yaşanmıştır.

gēne tıklāyoruyuz ğapıyı. “Yine tıklatıyoruz kapıyı.” 1/25,

yaPmazdık da yapandan da biliyoruz. “Yapmazdık da yapandan biliyoruz.” 11/225,

ğarnımız aç gèdiyoruz, oraya varıyoruz. “Karnımız aç gidiyoruz, oraya ulaşıyoruz.” 12/138,

biz de bu gapıdan faydaşanaşım dēyoruz. “Biz de bu kapıdan faydalanalım diyoruz.” 13/84,

ğatran, ilâdin âşşarımın okşicenlerini arāyoruz. “Katran, ladin ağaşlarımın oksijenlerini arıyoruz.” 19/59,

o zamanlarda bizde para bol, işlēyoruz, alıyoruz, satıyoruz. “O zamanlarda para bol, çalışıyoruz, alıyoruz, satıyoruz.” 24/169.

İkinci Çokluk Kişi: *-(X̄)yorusunuz* yapısıyla gerçekteştirilir.

siz yörüksünüz, göçüyorsunuz dēlerdi bize. “Siz Yörüksünüz, göçüyorsunuz derlerdi bize.” 12/190,

malları nēye ráatsız ēdiyorsunuz geceleyin nēye sarıyorsunuz? “Hayvanları niçin rahatsız ediyorsunuz, geceleyin niçin yüklüyorsunuz?” 15/46.

Üçüncü Çokluk Kişi: Zaman ekinin üstüne *-lAr* ekinin getirilmesiyle yapılır.

iki yalan ğırıp gèdiyoruřlar. “Bir iki yalan söyleyip gidiyorlar.” 13/85,

gece, zabā yakın geliyoruşlar. “Gece, sabaha yakın geliyorlar.” 15/40,

davarı satacağ_olsaş yētmış beş ğuruş vērmeıyoruřlar mesele. “Keçiği satacak olsan yetmiş beş kuruş vermiyorlar mesela.” 15/143,

şakaş dēyoruřlar bi şey var. “Lx diyorlar bir şey var.” 27/120.

Zarf-fiil+yor+kişi eki Yapısıyla Çekimlenen şimdiki Zaman

Bu yapı, yazı dilinin etkisiyle oluşabileceği gibi, en az çaba yasasına uygun olarak ekin sonundaki *-ur* hecesinin düşmesi sonucu da oluşabilir.

Birinci Teklik Kişi: Bu çekimde ÖTT'nin etkisiyle kişi ekinde */-n/>/-m/* değişmesi yaşanabilmektedir. Ancak esas biçim, *-yorun*'dur. ÖTT'de olduğu gibi ekten önce */y/* ünsüzünün etkisiyle ünlü daralması gerçekleşebilmektedir.

isdīFā ēdiyorum, dilekçemi yazıyorum demiş. “İstifa ediyorum, dilekçemi yazıyorum, demiş.” 9/107,

bāba bunu Kałdıraman dēyorun. “Baba bunu kaldıramam diyorum.” 10/43,

ne zāmanıdı bilmiyorum. “Ne zamandı bilmiyorum.” 24/68.

hasankiyalı demişler emme nēyden demişler onu bilmēyorun. “Hasankiyalı demişler ama niçin demişler onu bilmiyorum.” 27/75.

İkinci Teklik Kişi: Bir örnekte tespit edilmiştir. ÖTT ile farklı yönleri; ekin ortaya çıkış dönemindeki zarf-fiilli çekiminin bir izi olarak görülen ikincil ünlü uzunluğu ve kişi ekindeki damaksılıktır.

bize īParnāmayı bildirmedi dēyorsun. “Bize ihbarnameyi bildirmedi diyorsun.” 9/109.

Üçüncü Teklik Kişi: Ekten önce gelen ünlü uzunluğu dışında ÖTT ile benzerdir.

gēdeniñ yerini gelen dutmāyor da ondan, kópek kedi tā ōle. “Gidenin yerini gelen tutmuyor da ondan, köpek, kedi dahi öyle.” 1/97,

şindi bēş altı Parça mał çıkıyor, gētmiyor millet. “Şimdi beş altı parça mal çıkıyor, millet gitmiyor.” 8/131,

şindi, bu bozāmatlı adı, birisi dēyor bi çeşit, birisi dēyor bi çeşit. “Şimdi bu Bozahmetli adı, birisi bir çeşit diyor, birisi bir çeşit diyor.” 9/88,

ard ardına ulāyor dabança. “Art ardına ekliyor tabanca.” 22/564.

Birinci Çokluk Kişi: Tek örnekte ÖTT’de olduğu gibi tespit edilmiştir.

aļlah yaratdı da õle oturuyoruz. “Allah yarattı da öyle oturuyoruz.” 27/38.

İkinci Çokluk Kişi: Metinlerde örneği yoktur. Fakat *-yorsunuz* biçiminde olması beklenir.

Üçüncü Çokluk Kişi: *-yor* ekinin üçüncü çokluk kişilerle kullanımında gerileyici ünlü benzeşmesi sonucu /-rl-/>/-ll-/ değişimi sıkça yaşanmaktadır. Değişmenin yaşanmadığı az sayıda örnek de bulunmaktadır.

adam arāyoļlar bõle. “Adam arıyorlar böyle.” 1/25,

baņa bile gösdermēyoļlar. “Bana bile göstermiyorlar.” 3/60,

işde yörükden saymāyoļlar hanı, dāļı dēyoļlar. “İşte Yörükten saymıyorlar hani, dağlı diyorlar.” 18/93;

hindīo ğara mersini orda buluP ğeliyorlar asarda. “Şimdi o kara mersini orada bulup geliyorlar, Asar’da.” 21/266,

para, altın bi şey var mı dēyi onuņ uçu ğazıyorlar. “Para, altın bir şey var mı diye onun için kazıyorlar.” 22/287.

Zarf-fül+yo+kişi eki Yapısıyla Çekimlenen Şimdiki Zaman

Konuşma dilinde sıkça karşılaşılan bu biçim, *-(A) yorur* yapısının kısala kısala ulaştığı son biçimdir. Manavgat ağızlarında az kullanılmaktadır.

Birinci Teklik Kişi: Kişi ekinde /n/ yerine /m/ kullanılır. Bunun sebebi, ikinci teklik kişi çekimiyle karışmayı önlemektir.

ben manava göyun al, demiyom ki. “Ben Manav’a koyun al, demiyorum ki.” 8/458,

elli beş öldünü ben bilmēyom da böyüklerle sordum. “Elli beş olduğunu ben bilmiyorum da büyüklere sordum.” 9/41,

ekmek Te yemedīme üşüyom. “Ekmek de yemediğim için üşüyorum.” 10/10.

İkinci Teklik Kişi: Bu çekimlerde zamir kökenli kişi ekleri kullanılsa da kimi örneklerde hece düşmesi sonucu kişi eki /η/’ye kadar kısaltılmaktadır.

silacı döküyoη, samanı döküyoη, yemi alıyoη, verıyoη. “Silacı döküyorsun, samanı döküyorsun, yemi alıyorsun, veriyorsun.” 8/364,

sen bene dēyosuη ku adamlar seniη hağında dāvā açacak. “Sen bana diyorsun ki adamlar senin hakkında dava açacak.” 9/109,

burdan azīηi guşanıyosuη, meselā günnerce çalışmaya gēdiyosuη. “Buradan azığını yanına alıyorsun, mesela günlerce çalışmaya gidiyorsun.” 15/153,

şindi gōtürıyoη deırmende gırdırıyoη ōle şeyi. “Şimdi götürüyorsun, değirmende kırdırıyorsun öyle şeyi.” 18/68,

o nēy biliyoη mu? “O ne, biliyor musun?” 22/553.

Üçüncü Teklik Kişi: Kişi eki almadan -yo biçimindedir.

bura adamı bitiriyo yā. “Burası insanı bitiriyor ya.” 1/85

o kadar su akıyo bizim burdan. “O kadar su akıyor bizim buradan.” 13/82

her daşdan ol māyo o. “Her taştan olmuyor o.” 18/99.

Birinci Çokluk Kişi: -yoz biçiminde kullanılır. Az sayıda örnekte kişi ekinin yarı ötümsüzleşerek -S olduğu görülür.

züleyle züleyle oturuyoz amcam. “Sülale sülale oturuyoruz amcam.” 8/130,
biz de gülük oynāyoz. “Biz de gülüp oynuyoruz.” 8/310,
biz de gēdiyoz oraya doḡru. “Biz de gidiyoruz oraya doḡru.” 9/199,
biz bi āş dibine varıP da oturamıyoz, eli bālı bekliyoz. “Biz bir ağaç dibine
gidip de oturamıyoruz, elimiz kolumuz baḡlı bir şekilde bekliyoruz.” 13/83;
bi de ayıpsıntıoS. “Bir de ayıp sayıyoruz.” 8/218,
biz bunu bilemēyoS. “Biz bunu bilemiyoruz.” 8/234,
tabi senede gediP geliyoS, orda anayla bōbayı ziyāret ediyoS. “Tabii ki her
sene gidip geliyoruz, orada anneyle babayı ziyaret ediyoruz.” 19/38.

İkinci Çokluk Kişi: Metinde örneğine rastlanılmasa da *-yosuḡuz* biçiminde olması beklenmektedir.

Üçüncü Çokluk Kişi: *-yoḷar* biçimindedir. /y/ sesinin daraltıcı etkisi sonucu ünlü daralması yaşanabilmektedir. Eskicil biçimin izi olan ünlü uzunluğu çoḡunlukla korunmaktadır.

şindi başḡa bi motel dēyoḷar. “Şimdi başka bir motel diyorlar.” 10/89,
mersinde bi dā yapıyoḷar bi hatā. “Mersin’de bir daha hata yapıyorlar.” 13/38,
ne dēyoḷar? “Ne diyorlar?” 23/26.

Zarf-fiil+yi+kişi eki Yapısıyla Çekimlenen Şimdiki Zaman

-yo ekinin düz ünlülülü şekli, sadece Taşaḡıl bölgesinden derlenen 18. metinde geçmektedir. Üçüncü teklik ve birinci çokluk kişide örneḡi bulunmaktadır. Yöre için karakteristik deḡildir.

babā ocāmıñ şeyi narlı dēyi geçiyi. “Baba ocağımın adı Narlı diye geçiyor.”
18/21,

biz böyük tārana, goca tārana yapmasını biliyiz. “Biz büyük tarhana, koca tarhana yapmasını biliyoruz.” 18/80.

2.2.2.2.1.3.2. II. Tip Şimdiki Zaman Çekimleri

Bu tipteki şimdiki zaman çekimlerinin içine zarf-fiil eklerinin üstüne gelen diğer yardımcı fiillerle kurulan yapılar girmektedir. I. tipteki çekimlere nazaran daha az kullanılmaktadır.

-A zarf-fiil eki ve gö- yardımcı fiili ile Çekimlenen Şimdiki Zaman

Bu yapı, ana fiile eklenen -A zarf-fiil ekine gö- “koymak” yardımcı fiilinin eklenmesiyle oluşmuştur. Metinlerden tespit edilen tek örnekte, şimdiki zamanın rivayeti biçiminde birleşik çekim elde edilmiştir.

yā demiş gotanā, halil götürmüş gétmiş, tomruk furōmuş, onu saldırıvēr demiş. (*furōmuş* < *Furaomuş* < *vurağomuş* < *vura gomuş*) “Ya demiş Kotanak’ı, Halil götürmüş gitmiş, tomruk vuruyormuş, onu bıraktırıver demiş.” 3/47.

-i zarf-fiil eki+ vēr+ i(r) geniş zaman ekiyle Çekimlenen Şimdiki Zaman

MYA’da *gēl-* fiilinin üstüne gelen -i zarf-fiil ekine *vēr-* ~ *vir-* yardımcı fiilinin geniş zaman biçiminin ulanmasıyla da şimdiki zaman kipi elde edilebilir. Ancak -r ünsüzünün yapısı gereği kolayca düşmesi sonucu, geniş zaman ekinin görevinin yardımcı ünlü tarafından üstlenilebildiği görülür.

ben topladım da gēlivēridim ebeñ de oğūmden gēldi. “Ben topladım da geliyordum, büyükannen de önümden geldi.” 21/75,

şindi oğan gēlivēri bōğazını ört, dēdi. “Şimdi oğlan geliyor, boğazını ört, dedi.”
1/469,

ona göyüvëri, tek hayvanıla gëlivëri bubam yaylaya. “Babam onu bırakıyor, tek atla yaylaya geliyor.” 21/520,

-(X)p zarf-fiil eki+ bat+ ı(r) geniş zaman ekiyle Çekimlenen Şimdiki Zaman

yat- yardımcı fiilinin asıl fiilden sonra gelen *-(X)p* zarf-fiil ekine eklenmesiyle şimdiki zaman oluşturulabilmektedir. Kurallı ve işlek olarak sadece Muğla ağzında kullanılan bu yapı, Çağdaş Türk yazı dillerinden Oğuz grubundan Türkmence; Kıpçak grubundan Kırgızca, Kazakça, Nogayca; Karluk grubundan ise Özbekçe ve Yeni Uygurca’da kullanılmaktadır. Bu yapıdaki “*yat- tasviri fiili, -Ip zarf-fiil ekinin ünsüzüne benzeşme yoluyla bat- şeklini almıştır.*” (Akar, 2001: 4). Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmasa da metin dışı derlemelerde iki örnek tespit edilmiştir.

hâlin bilibatur. “Hâlini biliyor.” (Yavrudoğan),

*görübatırın.*⁴⁵ “Görüyorum.” (Karaöz).

Yöreye ilgili hazırlanan sözlük çalışmalarında da bu eke rastlamak mümkündür:

bi bakdım bizimki gelik batur. “Bir baktım bizimki geliyor.” (Boztepe, 2012: 93),

gezip batur: Gezmekte, gezmeye devam etmekte. (Boztepe, 2012: 96),

gelipbatur: Geliyor. (İnci, 2008: 48),

görüpbatur: Bizi görüp duruyor. (İnci, 2008: 49).

Manavgatlı Sözlüğü ve *Türkçe-Manavgatca* adlı eserlerde bu yapının örneklenmesi, ağız araştırmalarında zamanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Yazarların çocukluklarından beri derlediği sözcüklerden oluşan bu eserlerde, ekin tanıklanması ve tarafımızdan ancak metin dışı olarak derlenebilmesi

⁴⁵ Bu biçimdeki bir ünsüz düşmesi ve /b/>/b/ değişmesi en az çaba yasasıyla ilgilidir. Kazakçada da örneğin *жазып жатыр (jazıp jatur)* “yazıyor” fiili söylenişte *жазыватыр (jazıvatur)* biçimine dönüşebilmektedir.

aslında bu ekin yok olup gitmenin eşiğine geldiğini gösterir. Araştırma sahasında derleme yapılan kişiler de dâhil olmak üzere neredeyse bu ekin unutulduğu gözlemlenmiştir.

-(X)p zarf-fiil eki+ dur+ u(r) geniş zaman ekiyle Çekimlenen Şimdiki Zaman

Ana fiile eklenen -(X)p zarf-fiil ekine dur- yardımcı fiilinin geniş zaman biçiminin ulanmasıyla da şimdiki zaman yapısı elde edilebilmektedir. Geniş zaman ekinin sonundaki /r/ sesi, niteliğinden ötürü kolayca düşebilmektedir. dur- fiili Karahanlı, Harezmi ve Çağatay gibi tarihî Türk yazı dillerinde; günümüzdeyse Türkmen, Kırgız ve Kazak Türkçelerinde şimdiki zaman oluştururken kullanılmaktadır (Akar, 2011: 5). MYA’da da oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır.

o da muraylanıP duru. “O da şımarıyor.” 5/45,

gendi yāmızla ğavriḷiP duruyuz. “Kendi yağımızla kavruluyoruz.” 13/86,

ne şâadet getiriP durusun? “Ne şehadet getiyorsun?” 15/77.

-(X)p~-(X)K zarf-fiil eki ve gël- yardımcı fiili ile Çekimlenen Şimdiki Zaman

Aşağıdaki örneklerde ise -p gël- ve -(X)K gël- yapıları da bir bütün hâlinde sürekli şimdiki zaman ifadesinde kullanılmıştır.

şaldırık şaldırık şaldırık yüz çanları, ğarın çanları ötüp gëlivëri. “Şaldır şaldır yüz çanları, karın çanları ötüyor.” 11/14.

bi tā bakdık, eşşek ğaçık gëli, ğene dërmenden. “Bir daha baktık ki eşek kaçıyor, yine değirmenden.” 21/259

-(X)P zarf-fiil eki+ gêt+ er geniş zaman ekiyle Çekimlenen Şimdiki Zaman

MYA’da ana fiilin üstüne -(X)p zarf-fiil ekine gêt- fiilinin geniş zaman biçiminin ulanmasıyla da henüz gerçekleşmemiş bir şimdiki zaman yapısı elde edilebilmektedir. Şimdiki zaman içinde kimi zaman fiilin hemen bitip

tamamlanmadığını belli bir süre devam ettiğini, kimi zaman da fiilin gerçekleşmeye yaklaştığını gösterir.

nère gócecek onlar demiş, arka yüzündē çayı bi ataş dutmuş, yanıP dutuşuP gèder demiş. “Nereye göçecek onlar demiş, arka taraftaki çay ateş almış, yanıp tutuşuyor demiş.” 15/73,

ben ğartalı ēşşā alıP gèderke görmedim. “Ben kartalı eşeği alırken görmedim.” 15/107,

ğoyun heP yèlinnemiş, ğuzlayıP gèderimiş. “Koyunların hepsi memelerini salmış, yavrulamak üzereymiş.” 17/139,

çocā dağ dèllerdi, òle geçiP gèderdi. “Çocuğa tak derlerdi, öyle geçiyordu.” 23/412.

yıkılığ gider. “yıkılmak üzere” (Boztepe, 2012: 223).

-(X)p zarf-fiil eki+ otur+ u(r) geniş zaman ekiyle Çekimlenen Şimdiki Zaman

MYA’da ana fiile eklenen -(X)p zarf-fiil ekine *otur-* yardımcı fiilinin geniş zaman biçiminin ulanmasıyla da şimdiki zaman yapısı elde edilebilmektedir. *otur-* fiili çağdaş Türk yazı dillerinden Türkmence, Kazakça, Kırgızca ve Nogaycada şimdiki zaman oluşturmada kullanılan yardımcı fiillerden birisidir (Akar, 2001: 7).

işde şurda ğatda yāyılıP oturu. “İşte şurada sekide yayılıyor.” 9/249

-(X)p zarf-fiil eki+ yoru yardımcı fiiliyle Çekimlenen Şimdiki Zaman

Metinlerde tek örnekte tespit edilen bu şimdiki zaman yapısı, Kazakçada ses dönüşümleriyle *-Ip jür*⁴⁶ olarak şimdiki zaman ifade eder.

⁴⁶ Bilindiği gibi *yörü~yürü-* fiili Kazakçada *jür-* biçimindedir.

bi de dorum var bũğ bũğ bũğ ediP_yoru, bozłāyoru,   yokardā ğırłāngıcıñ dibinde. “Bir de deve yavrusu var, buğ buğ ediyor, acı acı bağılıyor, o yukarıda Kırlandıç’ın dibinde.” 9/195

2.2.2.2.1.4. Geniş Zaman Kipi

MYA’da geniş zaman,  TT’de olduğu gibi $-(X)r$ ekleriyle ve zamir k kenli kişi ekleriyle  ekimlenir. Ancak bu eklerle kurulan zaman  ekiminde sık sık geniş zaman fonksiyonunun yanı sıra şimdiki zaman da ifade edilebilmektedir. Ekin b nyesindeki $/-r/$, yapısı gereği kolayca d şebilmekte, bu durumda fonksiyonunu yardımcı ses  stlenmektedir. Benzer şekilde, Konya Bozkır ağzında da $/-r/$  ns z yle biten fiillerde geniş zaman ekindeki $/-r/$ sesi d şer yardımcı ses ekin fonksiyonunu  st ne alır. Bu durumun oluşmasındaki temel sebep, $/r/$ sesinin benzer iki hecenin ardından gelmesi sonucu meydana gelen hece d şmesi olayıdır (Aşcı, 2016: 185-186). Aslında bu ses olayı, en az  aba yasasının bir sonucu olarak Oğuzlarda yazı diline ge meden  nce de yaşanmaktaydı. Daha XI. y zyılda K şgarlı Mahmud, bu konuda “Oğuzlar geniş zaman fiilinde *rı*’nın birini d ş r rl r; asli *rı*’yı bırakarak geniş zaman *rı*’sını atarlar... Oğuzların yolu kural değildir; fakat hafifliktir.” demektedir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2015: 250).

	Teklik	�okluk
1. Kişi	$-(X)rXn$	$-(X)rXz$
2. Kişi	$-(X)rsX\eta$	$-(X)rsX\eta Xz$
3. Kişi	$-(X)r$	$-(X)rlAr$

Tablo 11: Geniş Zaman Ekleri

Birinci Teklik Kişi: *-arın, -erin, -urun, - r n, -rın, -rin, -run, -r n, -ıyn, -iyn, -uyun, - y n*

Kişi ekinde /m/ yerine /n/ kullanılmaktadır. Ekin bünyesindeki /r/ ünsüzünün düşmesi sonucu bazı örneklerde iki ünlü arasında /y/ türemesi yaşanmaktadır.

üç hafdasındır burda diş yaptırıyın. “Üç haftadır burada diş yaptırıyorum.” 4/99,

gäbecede oturuyun. “Gebece’de oturuyorum.” 5/6,

işde gorkarın da, orda duruyun. “İşte korkarım da, orada dururum.” 6/21,

bu konuşmamda bi şey yok da unudurun sâniyede. “Bu konuşmamda bir şey yok da unuturum saniyede.” 6/112,

sen endē galemile yaparıka ben gafamda bitiriyin. “Sen şu kalemle yaparken ben zihnimde bitiririm.” 8/5,

aşşā tarafına atarsan tokağıla öldürüiyün seni demiş. “Aşağı tarafına atarsan tokatla öldürürüm seni, demiş.” 8/496,

ōle dēdimise üzür dilerin yānı. “Öyle dediysem özür dilerim yani.” 9/278,

ac_ölürün dēdi, selbes dāda gezmessem ölürün ben dēdi. “Aç ölürüm, serbestçe dağda gezmezsem ölürüm ben, dedi.” 26/21.

Tek örnekte ekin uzun ünlülü hâli tespit edilmiştir. MYA için karakteristik değildir.

gēdērin, gēlērin. “Giderim, gelirim.” 23/445.

Geniş zamanın birinci teklik kişi çekiminin olumsuzunda -mAn kullanılır. Teke, Sarık, Göklenj gibi kimi önemli Türkmen ağızlarında da bu çekim, -mAn ile kurulur (Hanser, 2003: 112). İlerleyici ünsüz benzeşmesi ya da ÖTT etkisiyle -mAm kullanımı az sayıdaki örnekte tespit edilmiştir. Bir örnekte ise diş n’sinin damak n’sine döndüğü görülmüştür.

adınıñ nêrden geldîni, temelini bilmen. “Adının nereden geldiğini, temelini bilmem.” 1/1,

saļmassaņ haķģımı haļāl_étmen dēmiš. “Bırakmazsan hakkımı helal etmem, demiş.” 3/39,

aļman da yēmen de dēyórú. “Almam da yemem de, diyor.” 26/65;

biz ôle cavır yēmēni yēmēm şansıma ayit. “Ben öyle gâvur yemeğini yemem şahsen.” 8/42,

seniņ bļēzikleri çıķarmadan bunļarı bozdurmam dēdi. “Senin bilezikleri çıkarmadan bunları bozdurmam, dedi.10/270;

yaļıñız buraya doķadırsaņ bi şey étmeņ dēmiš. “Sadece buraya dokundurursan bir şey yapmam, demiş.” 8/496.

İkinci Teklik Kişi: -arsıñ, -ersiñ, -rsıñ, -rsiñ, -rsuñ, -rsüñ

MYA’da geniş zamanın ikinci teklik kişi çekimi, geniş zaman ekinin üstüne getirilen -sXñ kişi ekiyle gerçekleştirilir. Geniş zaman ekindeki -r ünsüzü düştüğü zaman, fonksiyonu yardımcı sese kaymaktadır. Bu çekim, -dIr kuvvetlendirme ekiyle genişletilebilmektedir.

uñ buļarsıñ. “Un bularsın.” 11/76,

kōçek sūlēmeni tanırsıñdır sen amıcam. “Köçek Süleyman’ı tanıyorsundur sen amcam.” 17/38,

bobaņ duyardır da sen bilmessiñdir. “Baban duyardır da sen bilmezsindir.” 17/79,

onu šōle vurdıķ sıra yā yüzüne çıķar, bi su çilersiñ. “Onu şöyle vurdukça yağ üstüne çıkar, bir su serpersin.” 18/49.

Kimi örneklerde ÖTT’de olduğu gibi kişi ekindeki damak n’si dış n’sine dönebilmektedir.

amma yaylaalar serin olur, üşürsün, kar yersin orda, kar bol olur. “Ama yaylalar serin olur, üşürsün, kar yersin orada, kar bol olur.” 12/196.

Zamir kökenli kişi ekinin de kısaldığı örneklerde kişi eki, iyelik kökenliymiş izlenimi vermektedir.

çatala bālaη laṣdīη bi taraFını āca, bi taraFını da ğayıṣa bālaη. “Çatala bağlarsın lastiğin bir tarafını ağaca, bir tarafını da deriye bağlarsın.” 8/488,

ben yörük dūnū görmedim āmma bullardānı sen de biliη. “Ben Yörük düğünü görmedi ama buradakileri sen de bilirsin.” 10/157,

nāraη orda? “Ne arıyorsun orada?” 21/210,

bunu yazaη mı? “Bunu yazıyor musun?” 22/513,

ne deη arkadaş sen dēdi. “Ne diyorsun arkadaş sen, dedi.” 24/154,

ne ğarhız isdeη sen dēdi. “Ne karpuz istiyorsun sen, dedi.” 24/157.

Olumsuz çekimi -mAz ile yapılır. Ancak, belki de bu yapıdan kısaltma yoluyla, -mA ile de gerçekleştirilir. -mAz ile yapılan çekimlerde kişi ekindeki /s-/ ünsüzü gerileyici, yakın benzeşmeye neden olur. -mA ile gerçekleştirilen çekimlerde ise kişi eki kısalarak -η biçiminde kullanılır.

sen ğedemessiη dēdiler bene. “Sen gidemezsin dediler bana.” 1/28,

onu görmediη, bilmessiη dēl mi? “Onu görmedin, bilmezsin değil mi?” 23/197;

ałamassiη ōle bi şey yok dēdi. “Alamazsın öyle bir şey yok, dedi.” 24/157,

bensiz de bu malı baķamassiη dēdim. “Bensiz bu malı da bakamazsın, dedim.” 26/67;

sen bilmeη ya bobaη bilir. “Sen bilmezsin ya baban bilir.” 3/91.

Metinlerdeki bazı örneklerde -mAz ekindeki /-z/ ünsüzünün düştüğü görülmektedir.

uĻan arĵadař sapanĻa ġuř avĻanma mı? “Ulan arkadaş, sapanla kuş avlanmaz mı?” 8/484,

herkez maĻını bilme mı? “Herkes malını bilmez mı?” 25/213,

ōĻaĻĻarın iřemī olma mı? “OĻlakların sidiĻi olmaz mı?” 27/124.

Üçüncü Teklik Kişi: -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür, -r

haĻbūse gendi bilir topun yērleřdīni. “Halbuki kendi bilir topun yerleřtiĻini.” 2/56,

ben şimdi otursam bi buĻuĻ iki kiĻō ġuzu ētini yēr, ġaĻar ġederin. “Ben şimdi otursama bir buĻuk kilo kuzu etini yer, kalkar giderim.” 4/59,

hı, ocaĻ dēllerdi, fiĻan ġarı şizer, ocā ġediĻ dēllerdi. “Evet, ocak derlerdi, fiĻan kadın ķizer, ocaĻa gidin, derlerdi.” 11/108,

ben yōrūn_ā, benim ġuĻaĻĻar az duyur. “Ben YōrūĻüm ya, benim kulaklar az duyar.” 13/11,

arabası olan arabasına yūkledir, ġōtūrū bazarda satar gelir. “Arabası olan arabasına yūkletir, ġōtūrūr pazarda satar gelir.” 16/161,

isderse kōkeni de yōĻar ġeder bu adam dēdi. “İsterse kōkünü de yolar gider bu adam, dedi.” 24/154.

Bazı örneklerde geniş zaman eki tamamen erimekte, böylelikle fonksiyon yardımcı sese geçmektedir.

tabi ġoyun yōurdu nahıĻ olu biliĻ mı? “Elbette, koyun yoĻurdu nasıl olur bilir misin?” 4/66,

hōle zerteri bulamaÇ olu o. “Şöyle sertleşir, bulamaç olur o.” 11/76,

sıkarķa barabar birini dışarı atar, birini kaķdırı, āzına vērı birini. “Sıkar sıkılmaz birini dışarı atar, birini ittirir, birini aēzına verir.” 22/562.

Üçüncü teklik kişinin olumsuz çekiminde temel olarak -mAz kullanılsa da, ekin son sesininin yarı veya tam ötümsüzleşerek -mAs ~ -mAS olabildiēi görölmektedir. Bilindiēi gibi böylesi bir eğilim, Karluk ve Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde görölür. Bu gruplarda geniş zamanın olumsuz -mAs ile yapılır (Karaaēaç, 2012: 361).

hēc güneş doķanmaz yaylada. “Hiç güneş çarpmaz yaylada.” 1/82,

yā çarşaFıla, çarşaf örtünmeyle harb ēdilmez arkadaş. “Yahu çarşafla, çarşaf örtünmeyle savaş yapılmaz arkadaş.” 2/37;

onun dalı budā olmaS süzgeç gibi hōle hundan yoķarı yūselmeS o. “Onun dalı budaēı olmaz, süzgeç gibi şöyle şundan yukarı yükselmez o.” 22/311;

saņketmen beni bırakmas dedi. “Zannetmem beni bırakmaz, dedi.” 9/280,

hēye, anası Satan kediye hēle getitmes ezrāl gibi bildīñ. “Evet, annesi zaten kediye hele getirmez, azrail gibi bildiēin.” 22/348.

Geniş zaman ekinin şimdiki zaman fonksiyonunda kullanıldıēı örnekler de bulunmaktadır.

aradan, ışık yāni hazineniñ olduı yerde yanır dediklerinden, üç gün geçmeden gābrin deşdiler. “Aradan, ışık yani hazinenin olduēu yerde yanıyor dedikleri için, üç gün geçmeden kabrini kazdılar.” 3/103.

Birinci Çokluk Kişi: -arız, -eriz, -(ı)rız, -(i)rız, -(u)ruz, -(ü)rüz, -iyiz

Geniş zaman ekinin üstüne -Xz kişi eki getirilerek yapılır. Ancak bu çekimde de /-z/ > /-S/ > /-s/ değişimi yaygındır. Ekin bünyesindeki /r/ ünsüzünün düştüğü kimi örneklerde iki ünlü arasında /y/ türemesi yaşanır.

yourdu üyüdüriüz, ğaplara biriKdiriyiz. “Yoğurdu mayalarız, kaplara biriktiririz.” 16/128,

sabāleyin temiS suyuñ içinde ğoruz ateşe. “Sabahleyin temiz suyun içinde ateşe koyarız.” 19/78;

yirmi ğārgıya sararız, yirmi ğargıyı hindi bōle yirmi çöpü yere şakarıS, onuñ üsdüne de ğabā deleriz ğoruS, ğargıları üsdüne ğoruS, hora da ğazī çakarıS. “Yirmi kargıya sararız, yirmi kargıyı şimdi böyle yirmi çubuğu yere çakarız, onun üstüne de balkabağını delip koyarız, kargıları üstüne koyarız, şuraya kazığı çakarız.” 11/143;

Seytini kerteris, bi dibona dökeris, duzu atarıs. “Zeytini çizeriz, bir bidona dökeriz, tuzu atarız.” 5/20,

onu biriKdiri këseleri hēbelere ğatarıs, eşşā yüklediris. “Onu biriktirir, keseleri heybelere katarız, eşeğe yükletiriz.” 16/161.

Kimi örneklerde geniş zaman ekinin bünyesindeki /r/ ünsüzünün düşmesi sonucu iki ünlü arasında /y/ türemesi yaşanmıştır. Aslında bu duruma Antalya yöresi ağızlarının genelinde de rastlamak mümkündür (Erdem ve Bölük, 2012: 167).

orda ğoyüvëriyiz canım. “Orada koyuveririz canım.” 11/174,

biz bōyük tārana, ğoca tārana yapmasını biliyiz. “Biz büyük tarhana, koca tarhana yapmasını biliriz.” 18/80,

ĝar basarsa biz burda ĝalıyız dēdiler. “Kar basarsa biz burada kalırız dediler. 21/198.

Az sayıda örnekte *-rIK* yapısıyla da birinci çokluk kişi çekimi gerçekleştirilmiştir. Azerbaycan Türkçesinde de geniş zamanın birinci çokluk kişi çekiminde kişi eki *-k/-q* biçimindedir (Fəxrəddinqızı, 2010: 53).

dədīm ki bizi bekleŋ, beklerik, yükletdik. “Dedim ki bizi bekleyin, bekleriz, yüklettik.” 21/106.

Olumsuz çekimi, ÖTT’de olduğu gibi, *-mA* ile yapılır. Olumsuz çekim yapısı, *-mAyIz* biçimindedir. */-z/ > /-S/ > /-s/* değişimine burada da rastlanılır.

amma esgi adamlarıŋ dırnā olmayız, boş vərseŋe. “Ama eski insanların tırnağı olamayız, boş versene.” 1/96,

əyi olur amma biz örenemeyiz onun dilini, dedindən heç anlamayız biz. “İyi olur ama biz öğrenemeyiz onun dilini, dediğinden hiç anlamayız biz.” 6/106;

biz balı tavalarda yapmayız. “Biz balığı tavalarda yapmayız.” 19/74;

bóyle yāmurlıŋ havalarda göşmeyiz sayten. “Böyle yağmurlu havalarda göçmeyiz zaten.” 23/221.

İkinci Çokluk Kişi: *-ersiniz, -ırsınız*

Metinlerde çok fazla örneğine rastlanılmamıştır. Ancak, kişi ekindeki damaksıllık haricinde, ÖTT ile benzerdir.

nire gədersiniz buraya demiş. “Nereye gidersiniz buraya, demiş.” 15/69,

siz tanırırsınız o şeyleri, ğanelleri. “Siz bakarsınız o şeylere, kanallara.” 21/539.

Üçüncü Çokluk Kişi: *-erler, -(ı)rılar, -(i)rler, -(ı)rılar*

ondan sōra onu yúrler, yıkaılar, bolca duzlaılar. “Ondan sonra onu yıkarlar, bolca tuzlarlar.” 12/257,

bõle bindallı kēyerler. “Böyle bindallı giyerler.” 19/96,

hindi, yaparız dērler. “Şimdi yaparız derler.” 21/14,

çıkardırılar zāten zarfın içinde para hazırdır. “Çıkartırlar, zaten zarfın içinde para hazırdır.” 24/67.

Üçüncü çokluk kişi çekiminde bazı örneklerde gerileyici ünsüz benzeşmesi sonucu /-rI-/>/-ll-/ değişmesi yaşanır. Bu durum, çekimin birçok değişkesinin olmasını sağlamıştır.

evele kılını daraıılar, hē geçi kılından, onu yayla ataıılar, ataıılar burma édeller, eğıriller, bükeller, ısdarda dokııılar. “Önce kılını tararlar, evet keçi kılından, onu yayla atarlar, atarlar burma ederler, eğırirler, büklerler, ıstarda dokurlar.” 11/167,

[kepenek] yapaıılardın, aynı bu guzu yuıııdan bışıriller kepenē. “Kepenek yaparlardı, aynı bu kuzu yününden hazırlarlardı kepenegi.” 12/245,

yaşını geçdi midi daşşāı çekeller öveç deller. “Yaşını geçtiği zaman iğdiş ederler, öveç derler.” 22/373,

gırkıııılar guzum onu. “Kırklarlar kuzum onu.” 25/168.

Geniş zaman ekindeki -r ünsüzünün sıkça düştüğü görülür. Böylelikle, asıl ek düşmesine karşın, yardımcı sese fonksiyon yüklendiği için çekim gerçekleşirken herhangi bir eksiklik hissedilmez.

onu õğceleller õğceleller de eşşāk bokuyıla at bokuyıla garişdırıılar da içellerdi, yokııııdan. “Onu ufalarlar ufalarla da eşek tersiyle at tersiyle karıştırırlar da içlerdi yokluktan.” 8/169,

oıa batırıılar batırıılar yellerdi. “Onu bandırır bandırır yerlerdi.” 11/75,

õııum, eveli çobana gızı az vēriler şindi. “Oğlum, öncelleri çobana kızı av verirlerdi doğrusu.” 21/395,

getiriler ğarıyı, seni vèrecēn dēyi hu yaċa ğoġlar. “Getirirler kadını, seni vereceğim diye şu tarafa koyarlar.” 21/548,

hōle getiriler işTe dolandırılar, arılık ğorlar. “Şöyler getirirler işte, dolandırırılar, arılık koyarlar.” 22/276,

ċimdiriler dam üsdünde. “Dam üstünde yıkarlar.” 25/176.

Geniş zaman üçüncü çokluk kişinin olumsuz çekimi *-mAzIAr* ekiyle gerçekleştirilir.

yèdirmeyi kısmazlar o_waċıt. “Yedirmeyi azaltmazlar o zaman.” 6/68,

bi şey èdemezler, ċalamazlar, bi şey de dēyemezler dērin. “Bir şey yapamazlar, çalamazlar, bir şey de diyemezler, derim.”16/231.

2.2.2.2.1.5. Gelecek Zaman Kipi

Manavgat ağızlarında gelecek zaman için kullanılan *-AcAK* ekinin yapısı, çoğu zaman korunurken, kimi örneklerde hece kaynaşması yoluyla ikincil ünlü uzunluğu ortaya çıkar. *-AcAK* eki, yapısı bakımından sıfat-fiil kökenlidir. EOT’nin son dönemlerine doğru ortaya çıkan bu ek, önce sıfat-fiil olarak kullanılmış, daha sonraki dönemlerde kişi ekleriyle genişletilerek gelecek zaman kipini meydana getirmiştir (Korkmaz, 2014: 559). ÖTT’de olduğu gibi, MYA’da da zamir kökenli kişi ekleriyle çekimlenen gelecek zaman kipinin olumsuz çekimi *-AcAK* ekinden önce *-mA* ekinin getirilmesiyle gerçekleştirilir.

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	<i>-AcĀn, -AcAn, -AcĀm</i>	<i>-AcĀz, -AcĀs</i>
2. Kişi	<i>-AcAKsIn, -cĀsIn, -AcAn</i>	<i>-acaċsınız, -ıcaċsınız</i>
3. Kişi	<i>-AcAK</i>	<i>-AcAKIAr</i>

Tablo 12: Gelecek Zaman Ekleri

Birinci Teklik Kişi: -acām, -acan, -acān, -ecēm, -ecēn, -(y)ecēn

MYA’da esas olarak hece kaynaşması sonucu uzun ünlülü olarak -AcĀn biçimindedir. Ancak az sayıda örnekte bu ünlü uzunluğunun normal süreye döndüğü görülür. Yöre açısından ÖTT’nin etkisi olarak kabul edilebilecek -AcĀm biçimi de sınırlı sayıda örnekte tespit edilir.

lirayla ōraşmayacān ben dēdim. “Lirayla uğraşmayacağım ben, dedim.” 3/136,

dursana onu da anladacām, durō. “Dursana onu da anlatacağım, bekle.” 10/77,

bunu anladacān çocuk sene, aklıma gelen gadarıyla. “Bunu anlatacağım çocuk sana, aklıma gelen kadarıyla.” 10/168,

denize gadağ gēdecēn dēmiş. “Denize kadar gideceğim, demiş.” 13/54,

pambık eken pambık galdıracan dēye, fisdık eken fisdık, bir de buyday eken buyday. “Pamuk eken, pamuk hasat edeceğim diye, fıstık eken fıstık, bir de buğday eken buğday.” 13/91

iki buçuk liralık biz alacān dēdi, seni kürüdecēn dēdi, bu kōpek altın dişin dēcēm dēdi. “İki buçuk liralık biz alacağım dedi, seni süründüreceğim dedi, bu köpek altın dişin diyeceğim dedi.” 21/245,

arkasından bi adam sene bi şey sōleyecēn dēdi. “Arkasından bir adama sana bir şey söyleyeceğim dedi.” 24/204,

İkinci Teklik Kişi: -acaḡsıḡ, -eceḡsıḡ, -acaḡ, -eceḡ, -ēcēḡ, -(y)ecēsıḡ

MYA’da gelecek zaman ikinci teklik kişi için yaygın olarak -AcAḡ kullanılır. Ancak az sayıda örnekte ÖTT’ye benzer biçimde -AcAKsıḡ biçiminin de kullanıldığı görülmüştür.

ya aḡlī sen taḡdir ēdeceḡ ya ben ēdecēn, dēmiş. “Ya ağalığı sen seçeceksin ya ben edeceğim, demiş.” 3/23,

aslıñı hiçbir zaman inkār ēTmeyerēcēsıñ, gelenēñi bitirmēcēsıñ, çora çocua ders vèrecēsıñ. “Aslını hiçbir zaman inkar etmeyeceksin, geleneğini bitirmeyeceksin, gençlere ders vereceksin.” 8/9,

āzına bi Furacañ, dişini āzınıñ içine göçürecek. “Ağzına bir vuracaksın, dişini ağzının içine göçüreceksin.” 9/117,

dayı gèdeceksıñ dēmiş. “Dayı gideceksin, demiş.”10/180.

Ekin ulandığı fiil kök veya gövdesi ünlüyle bitiyorsa ekin ünlüsüyle birleşerek bir uzun ünlü hâline gelebilmektedir.

antelle aşlıkdan ölse gonyadan zehre getiremēcēñ. “Antalya açlıktan ölse Konya’da hububat getiremeyeceksin.” 7/47,

hem küllēcek hem de yolacak. “Hem külleyeceksin hem de yolacaksın.” 11/212,

emmē ötē dişine dokatmācañ. “Ama öteki dişine dokundurmayacaksın.” 12/165,

meselā ıspanaklı mı yēcek, ıspanaklı atarsıñ bükmeñ. “Mesela, ıspanaklı mı yiyeceksin, ıspanaklı yaparsın gözlemeyi.” 23/130,

mezbursıñ indiremēcek malı. “Mecbursun, indiremeyeceksin malı.” 24/223.

MYA’da gelecek zaman ikinci teklik kişi soru çekiminde kişi eki -mX enklitiğine değil temel fiile koşulur. Ancak bir metinde konuşur örnek verirken ÖTT’dekine uygun olarak -misiñ biçiminin kullanıldığını belirtmiştir. Bu örnek, yöre için karakteristik değildir.

dā başğa bi şey soracañ mı? “Daha başka bir şey soracak mısın?” 3/139,

sen bunu alacañ mı almācañ mı? “Sen bunu alacak mısın, almayacak mısın?” 7/62,

gēdecek misiñ, gelecek misiñ? “Gidecek misin, gelecek misin?” 8/453.

Üçüncü Teklik Kişi: -acaḵ, -acağ, -ecek

Üçüncü teklik kişi çekimi ÖTT’de olduğu gibi -acaḵ ve -ecek ekiyle gerçekleştirilir. Ancak bazı örneklerde ekin ünlüsüyle önceki hecenin son sesindeki ünlü birleşerek bir uzun ünlü hâline dönüşür.

ilicadan iki tâne gelin alınacağ. “Ilıca’dan iki tane gelin alınacak.” 3/144,

tabi yaḷan sōlēyecek ya. “Elbette, yalan söyleyecek ya.” 15/50

maḷ yēcek onu dēye. “Büyükbaş hayvan yiyecek onu diye.” 20/46,

düün naḥıl olacaḵ? “Düğün nasıl olacak?” 22/165,

ordan girivērecek adam, doḷanacaḵ çıkıvērecek gēliP gēdecek. “Oradan giriverecek adam, dolanacak çıkıverecek, gelip gidecek.” 22/298.

Birinci Çokluk Kişi: -acāz, -ecēz, -acāz, -ecēz, -acāS, -ecēs

Gelecek zaman birinci çokluk kişi eki, -AğI- ses grubunda gerçekleşen hece kaynaşmasıyla uzun ünlülüdür.

şindi bi adam çevirecēz, haḷḵa yapacāz dēmiş. “Şimdi bir adam çevireceğiz, halka yapacağız, demiş.” 3/24,

bōn zabāğadar siziñ çobanlarıñızı gıracāz, bilmen ne yapacāz, dōwecēz, öldürecēz, dedik. “Bugün sabaha kadar sizin çobanlarınızı öldüreceğiz, bilmem ne yapacağız, döveceğiz, öldüreceğiz, dedik.” 8/302,

millet heP bāriye olmācāz, candarma olmācāz dēye oraşırđı. “Millet hep bahriye olmayacağız, jandarma olmayacağız diye uğraşırđı.” 8/386,

ondan kēri şunu yapacāS, ondan kēri hura gēdecēs. “Ondan sonra şunu yapacağız, ondan sonra şuraya gideceğiz.” 22/529-530,

arabayı boşaldıP gelecēz, kâr olmasa da, az olsa da vërecēz. “Arabayı boşaltıp geleceğiz, kâr olmasa da, az olsa da vereceğiz.” 24/197,

düünü ná yapacāz? “Düğünü ne yapacağız?” 26/124.

İkinci Çokluk Kişi: -acaşınız, -ıcaşınız

Tek metinde tespit edilmiştir. Muhtemelen kullanımında ÖTT’nin etkisi bulunmaktadır.

yalınız dikkat edin, ardış giliklerini toplayacaşınız, demiş. “Yalnız, dikkat edin, ardıç tohumlarını toplayacaksınız, demiş.” 3/164.

Ekin bünyesindeki /c/ ünsüzünün daraltıcı etkisiyle ekin ön ses ünlüsünün daralabildiği görülmektedir. Bu duruma Türkiye Türkçesinin konuşma dilinde de rastlanmaktadır.

atıcaşınız ardıçları, kim hōle bakarsa evele ona. “Atacaksınız ardıçları, kim şöyle bakarsa önce ona.” 3/166.

Üçüncü Çokluk Kişi: -acağlar, -ecekler

Üçüncü çokluk kişi çekiminde önlük-artlık uyumuna bağlı olarak, ÖTT’de olduğu gibi, -acağlar ve -ecekler ekleri kullanılır.

onu yeyecekler gayrı canım. “Onu yiyecekler gayrı canım.” 9/255,

bene ekmek yapacağlar. “Bana ekmek yapacaklar.” 11/180,

eyniF yaylasına çıkacağlar ya. “Eynif Yaylası’na çıkacaklar ya.” 15/67,

bize habar vëecekler, tamam gêt yat dëecekler. “Bize haber verecekler, tamam git yat diyecekler.” 24/56.

2.2.2.2.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kipleri başlığı altında, *emir kipi*, *dilek-şart kipi*, *gereklilik kipi* ve *istek kipi* konuları ele alınmıştır.

2.2.2.2.1. Emir Kipi

Emir çekimi, zaman ifadesi taşımaz ve sadece biçim bildirir. İyelik ve zamir kökenli kişi eklerinden farklı olarak, bu çekim, ayrı ayrı kişi ekleriyle gerçekleştirilir (Karaağaç, 2012: 370-371). Emir kipine ilişkin farklı görüşler bulunmakla birlikte bu tartışmalar, çalışmamızın konusu değildir.⁴⁷

MYA’da emir çekimi, eskicil bazı çekim özelliklerini korur. Olumsuz çekimi, emir ekinde önce getirilen *-mA* olumsuzluk ekiyle gerçekleştirilir. Emir eklerinden sonra ayrıca kişi ekleri gelmez. Yani emir ve kişi ekleri kaynaşmış durumdadır.

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	<i>-AyIn, -Ān</i>	<i>-Allm(In), -Allk</i>
2. Kişi	<i>-ø</i>	<i>-(X)η</i>
3. Kişi	<i>-sXn</i>	<i>-sXnlAr</i>

Tablo 13: Emir Kipi Ekleri

Birinci Teklik Kişi: *-ayın, -eyin, -ān, -ēn, -ān, -ēn*

ÖTT’de *-(y)AyIm* biçimiyle kullanılan birinci teklik kişi eki, esas olarak Eski Türkçe ve Eski Oğuz Türkçesinde olduğu gibi, *-(y)AyIn*’dır (Ay, 2009: 86). Kazakça, Kırgızca gibi kimi çağdaş Kıpçak yazı dillerinde olduğu gibi Türkmencede de bu yapı korunur (Baýjanow ve Petjikowa 2014: 176). Ekin bünyesinde yer alan *-AyI-* ses grubunun kaynaşmasıyla ekin uzun ünlülü kısa biçimleri de ortaya çıkmıştır. Ek, önlük-artlık uyumuna bağlıdır.

deñgil hura da hōle yüziüne tanyān bāzı ben. “Şuraya yaslan da şöyle yüzüne bakayım arada ben.” 1/36,

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için; Korkmaz, 2014: 591-592’e bakılabilir.

o zaman gołanya getireyin size, şeker getireyin. “O zaman kolonya getireyim size, şeker getireyim.” 3/140,

isderseñ barmānı dik, bi atayın dēmiş. “İstersen parmağını dik, bir atayım demiş.” 8/495,

şindi o germeyi de aňladayın saňa. “Şimdi o germeyi de anlatayım sana.” 24/28,

yałan sōlemeyēn emme. “Yalan söylemeyeyim ama.” 27/59.

/y/ sesinin daraltıcı etkisini, ekin ünlülerinde görmek mümkündür. Bu ses düşse dahi ekin ünlüsünde görülen daralma, ses düşmesinden önce gerçekleşmiştir.

bir gün sīrları sürdüm, sułayān dēdim. “Bir gün sığırları sürdüm, sulayayım dedim.” 10/85,

varān bi esgi ołanı yokłayān gelēn dēr, gelir. “Gideyim bir Eski Oğlan’ı yoklayayım geleyim der, gelir.” 17/159,

İkinci Teklik Kişi: -ø

ÖTT’de olduğu gibi yalın olarak kullanılır. Olumsuz çekimi de esas fiile -mA, eklenmesiyle gerçekleştirilir.

beniñ üç yaş yok ołdūnu hēsāb_ēt işde. “Benim üç yaşın olmadığını hesap et işte.” 4/95,

ğarı dēmiş, çatma bene, ētme bene bunu, otur oturdūñ yērde. “Kadın demiş bana sataşma, yapma bana bunu, otur oturduğun yerde.” 10/196,

dur baqalım sene ben bi şey düşünēn durō durō durō. “Dur bakalım, sana ben bir şey düşüneyim, dur dur.” 11/160.

Üçüncü Teklik Kişi: -sın, -sın, -sun, -sün

ÖTT’de olduğu gibi uyuma bağlı olarak -sXn ekleriyle çekimlenir.

ya bi horaz kessin ya bi tavik kessin canım, bu da bi hörmət. “Ya bir horoz kessin ya da bir tavuk kessin canım, bu da bir saygı.” 8/459,

varsın manzaralı olsun. “Varsın gösterişli olsun.” 10/203,

şindi meselá, ölüniñ ölüP de kırkı var üsdü aşılşın dedikleri_ğibi. “Şimdi mesela, ölünün, öldüğü zaman kırkı var, açılşın, dedikleri gibi.” 11/122,

Birinci Çokluk Kişi: -(y)elik, -aılım, -elim, -aılımı, -elimin, -elimini

Ünlüyle biten fiil kök ya da gövdelerine eklenirken, ÖTT’de olduğu gibi, arada /-y-/ türemesi yaşanır.

aşam kaçalım, ayı geliveri, dedi. “Ağabeyim kaçalım, ayı geliyor, dedi.” 9/209,

goyunuñ başına varanlar gel bi kúleşelim dellerimiş. “Koyunun başına gidenler gel bir güreşelim derlermiş.” 10/36,

demiş ki burası yobaz demiş, buraya olaşmayalım. “Demiş ki burası yoz, buraya uğraşmayalım, demiş.” 15/36.

Temel ek, -AlIm olsa da bir örnekte -(y)elik biçimi de tespit edilmiştir. İlk örneklerine Orta Türkçe dönemindeki Kıpçak sahası eserlerinde rastlanılan -AlIK eki, Çağataycada da kullanılmış ve hâlâ günümüz Türk lehçelerinin birçoğunda kullanılmaya devam etmesine karşın Oğuz grubu Türk yazı dillerinde çok seyrek görülür (Aşcı, 2016: 187).

vermeyelik dedik kararı. “Vermeyelim dedik kararı.” 24/204.

Kimi örneklerde birinci çokluk kişi emir ekinin -Iη~-In yapısıyla genişletilerek -AlImIη biçiminde kullanıldığı da görülür. Kısa ve uzun biçimler aynı cümle içinde de kullanılabilmektedir. Aslında bu ekin uzun değişkesi, Türkiye Türkçesi ağızlarında

çok az kullanılan bir yapıdır (Aşcı, 2016: 187). Bu konuya ilişkin sunduğu bildiride Demir, bu iki değişke arasında anlam farkı olduğunu tespit eder ve kısa biçimde hitap edilenin tek, uzun biçimlerde ise birden fazla olduğunu belirtir. Kısa biçim, genişletilmiş biçimin işlevlerini üstüne alabilirken tersi bir durum pek mümkün gözükmemektedir (Demir, 2000: 69-70). Demir'in belirttiği gibi uzun biçim, MYA'da da Yörükler tarafından kullanılmaktadır. Ancak Manavlarda da dil etkileşimi yoluyla bu uzun biçimli ekin kullanılabildiği görülmektedir.

tabi, gèdelimiñ dèris, góçelim de dènir tabi, góçecēz ya gōñşucak, bi farkı yok da góçelimiñ dèrdik. “Elbette, gèdelimiñ ‘gidelim’ deriz, göçelim de denir, göçeceğiz ya komşularla birlikte, bir farkı yok da góçelimiñ dèrdik.” 4/83,

hanı başlık parası òle dèyelim. “Hani başlık parası öyle dèyelim ‘diyelim’.” 19/100,

evet, otuřalımuñ, gèdelimiñ kelimeleri varıdı bizde. otuřalımuñ, gèdelimiñ, gèlelimiñ, var bunlar. hēye, hem gèlelim hem de gèlelimiñ lafları var yāni yörüklerde. “Evet, otuřalımuñ ‘oturalım’, gèdelimiñ ‘gidelim’ kelimeleri vardı bizde. Otuřalımuñ ‘oturalım’, gèdelimiñ ‘gidelim’, gèlelimiñ ‘gelelim’, var bunlar. Evet, hem gelelim hem de gèlelimiñ sözleri var yani Yörüklerde.” 20/80-82,

aşalımuñ bēli dēdi goca, gar basarsa biz burda gālıyız dēdiler, bēli aşalım. “Aşalımuñ ‘aşalım’ belı dedi babam, kar basarsa bir burada kalırız dediler, belı aşalım.” 21/198,

yok yok dēdi enişde yörüyelimiñ dēdi, gèdemesse deveye atalımuñ dēdi. “Yok yok dedi enişte, yörüyelimiñ ‘yürüyelim’ dedi, gidemezse deveye atalımuñ ‘atalım’ dedi.” 21/226.

İkinci Çokluk Kişi: -(X)ñ

İkinci çokluk kişi eki, ünlüyle biten kök ve gövdelere doğrudan eklenirken, ünsüzle biten kök ve gövdelerden sonra düz-dar ünlü türemesi gerçekleşir. Olumsuz çekim, kalıplaşmış olarak *-mAñ* biçimindedir.

amcam da kėsmeñ ölsün dēdi. “Amcam da kesmeyin ölsün, dedi.”10/124,

totaliñ ordā tepeye, gēlmeñ, gēri gēdiñ. “Total’in oradaki tepeye, gelmeyin, geri gidin.” 12/141.

Üçüncü Çokluk Kişi: *-sınlar, -sinler*

ÖTT’de olduğu gibi *-sXnlAr* ekiyle çekimlenir. Ünlü uyumuna bağlıdır. Metinlerde az sayıda örnekte tespit edilmiştir.

evel biz asgerde ayakğabılarla yatardıñ gece, amcam, çalmasıñlar dēyi. “Eskiden biz askerde gece ayakkabılarla yatardık amcam, çalmasıñlar diye.” 8/388,

hindiki gēlinler bi çocuk yüklensinler, anaya ana dēsınler, gaynataya bāba dēsınler baķān da duyān. “Şimdiki gelinler bir çocuk yüklensinler, anneye anne desinler, kaynataya baba desinler bakayım da duyayım.” 21/450.

2.2.2.2.2. Dilek-Şart Kipi

-sA ekiyle yapılan bu çekim, birleşik olmayan kip çekimlerinde hem dilek hem de şart ifadesini karşılamaktadır. Bu yapı, iyelik kökenli kişi ekleriyle çekimlenir ve olumsuz çekimi, kipten önce *-mA* ekinin getirilmesiyle yapılır.

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	<i>-sAm</i>	<i>-sAK</i>
2. Kişi	<i>-sAñ ~ -sAñA</i>	<i>-sAñIz</i>
3. Kişi	<i>-sA</i>	<i>-sAlAr</i>

Tablo 14: Dilek-Şart Kipi Ekleri

Birinci Teklik Kişi: *-sam, -sem*

ÖTT’de olduğu gibi, -sAm ekleriyle yapılır. Birçok bildirme kipinin birinci teklik kişisinde görülen /m/ yerine /n/ kullanımı özelliğine şart çekiminde rastlanılmaz.

param mar, arabaya vërsem çay param yok. “Param var, arabaya versem çay param yok.” 4/15,

ben az yaşasam çok yaşasam hurda aļļah yaş vërse ya bi sène ya iki sène. “Ben az yaşasam çok yaşasam şurada Allah yaş verse ya bir sene ya iki sene.” 11/161,

dönsem nère gèdecēn, ğarañnıdı. “Dönsem nereye gideceğim, karanlık bastı.” 26/84.

İkinci Teklik Kişi: -sañ, -señ

hõle bi görseñ, gendim buldum yā. “Şöyle bir görseñ, kendim buldum ya.” 1/157,

yā saļsañ bu mekdıbi yazmazlardı dèyik. “Yahu sen bıraksan bu mektubu yazmazlardı, demiş.” 3/49,

hindi savırsam da bi görseñ, öküzüle bi çit sürsem de sen bi tanısañ. “Şimdi savursam da bir görseñ, öküzle çift sürsem de sen bir baksan. 21/356.

İkinci teklik kişi şart ekinin üstüne getirilen -A ünlüsüyle genişletilmiş -sañA yapısı da bulunmaktadır. Bu yapı, şarttan ziyade emir ile istek arasında bir fonksiyon üstlenir ve *şart kipi*+ *ikinci teklik kişi eki*+ -A (~ya) seslenme edatının birleşiminden oluştuğu yaygın olarak kabul edilir. Ancak bazı çalışmalarda diğer tasarlama kiplerinden farklı olarak sona gelen -A’nın pekiştirme eki olduğu kabul edilmektedir. Bu durum şart anlamını güçlendirebileceği gibi, istek veya emir gibi işlev kaymalarına da neden olabilmektedir (Bulak, 2011: 92-93). Üçüncü bir görüş olarak bu yapının -sA eki ve -nA pekiştirme enklitiklerinin birleşiminden oluştuğunu ileri süren araştırmacılar da bulunmaktadır (Karahan, 2012a: 10-11). Metin dışı derlenen kimi örneklerde kişi ekinin düşmesi sonucu şart ekinin uzayabildiği tespit edilmiştir.

şunu şõe becersene, şunu şõe yapsana. “Şunu şöyle becersene, şunu şöyle yapsana.” 8/472,

úlân öteyanına ormanıñ biriniñ dibine soķuļağosaña. “Ulan, öte tarafına ağacın birinin dibine saklansana.” 9/61,

bõe anļatsaña. “Böyle anlatsana.” 11/198.

eve gēTsē. “Eve gitsene.” (MDD-Gündoğdu).

Üçüncü Teklik Kişi: -sa, -se

Üçüncü teklik kişi çekimi, ÖTT’de olduğu gibi, kişi eki olmaksızın yapılır.

altın olmasa onun başında gavğa mı édellerdi? “Altın olmasa onun başında kavga mı ederlerdi.” 10/390,

vallā o günler gēlse isdēyom ben. “Vallahi o günler gelse, istiyorum ben.” 12/349,

sazıļa örtülü ev, bi ataş düşse gētdi. “Sazla örtülü ev, bir ateş düşse gitti.” 20/89,

goyunun bacā da olşa sarardı. “Koyunun bacağı da olsa sarardı.” 25/36.

Birinci Çokluk Kişi: -saķ, -sek

ÖTT’de olduğu gibi, -saķ, -sek ekleriyle yapılır.

bi gētsek, gāzsaķ dēdi. “Bir gitsek, kazsak, dedi.” 3/99,

şindi görüģüz dēsek yaļan sōleriz. “Şimdi görürüz desek yalan söyleriz.” 24/23.

İkinci Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmasa da, ÖTT’deki çekime benzer biçimde -sañız, -señiz ekleriyle yapılması beklenir.

Üçüncü Çokluk Kişi: -sağlar, -seler

Metinlerde az sayıda örneği tespit edilmiştir.

derneklerde nerde yemek yapsağlar. “Toplantılarda, düğünlerde nerede yemek yapsalar.” 19/84,

ne yapan dëseler, tārana bişiriyin, dërdik. “Ne yapıyorsun deseler, tarhana pişiriyorum, derdik.” 21/11.

2.2.2.2.3. Gereklilik Kipi

Derlenen metinlerde ÖTT’de kullanılan -mAII eki bulunmamaktadır. Ancak gereklilik kipi sadece bu eklerle gerçekleştirilen bir çekim değildir. Gereklilik ifade eden birçok işlevdeş yapı bulunmaktadır (Demir, 2003).

Metinlerde sadece -mA isim-fiil eki+ iyelik eki+ ilāzım yapısıyla kurulan gereklilik çekimine rastlanır.

yānī birez geniş olmağ ilāzım dëdi. “Yani biraz geniş olman lazım dedi.” 17/172.

2.2.2.2.4. İstek Kipi

İstek çekiminin kurulmasında -A istek ekinin yanı sıra -AsI sıfat-fiil ekinin önemli bir yeri bulunmaktadır.

2.2.2.2.4.1. I. Tip İstek Çekimi

MYA’da istek, emir kipi ekleri ve şart kipi ekleriyle sağlansa da çok sınırlı sayıda örnekte -A ile sağlanır. Tespit edilen örnekler, dua cümlelerinde geçmektedir.

aļļāğ ëtmeye. “Allah etmesin, Allah göstermesin.” 2/66,

aylı günlü ola da demiş, emdirmeye cenābıallah sene nasiP ètmeye demiş.
“Aylı günlü olsun da demiş, emzirmeye Cenabıallah sana nasip etmesin demiş.”
10/450.

2.2.2.2.2.4.2. II. Tip İstek Çekimi

MYA’da ikinci tip istek çekimi, *-AsI sıfat-fiil eki+ iyelik eki+ gel-* yapısıyla kurulur. Olumsuz çekiminde *gel-* fiiline *-mez* eklenir.

hêç gelesim gelmez arkadaş. “Hiç gelmek istemem, arkadaş.” 1/84.

2.2.2.2.2.4.3. III. Tip İstek Çekimi

MYA’da üçüncü tip istek çekimi, *-AsI sıfat-fiil eki+ iyelik eki+ var/yok* yapısıyla kurulur.

benim göcaya varasım yok, bi şeye de varasım yok. “Ben kocaya gidesim yok, bir şeye de gidesim yok.” 10/228.

2.2.2.3. Fiillerin Birleşik Çekimleri

Fiillerin birleşik çekimleri, esas fiile koşulan ek-fiilin çekimli şekillerinin yardımıyla oluşturulur. Yani ek-fiil sayesinde basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler elde edilir. “*Birleşik zamanlı fiillerde i- ek-fiili yalnız görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve şart kipi ekleri alabilir. Ek-fiilin bu özelliği dolayısıyla, birleşik zamanlı fiiller kendi içlerinde: 1. hikâye birleşik kipleri, 2. rivayet birleşik kipleri ve 3. şart birleşik kipleri olmak üzere üç gruba ayrılır.*” (Korkmaz, 2014: 644).

2.2.2.3.1. Birleşik Kipli Fiillerin Hikâyesi

2.2.2.3.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

-dX görülen geçmiş zaman kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -dX geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle oluşturulur. ÖTT’de sık kullanılan bir yapı değildir. Genel olarak -mXştX ~ -mXş idi olarak yazı diline aktarılabilir.

Birinci Teklik Kişi: -dımıdı, -dimidi, -dĩdim

elimi yüzümü yüydüm de içeri giriverēn dedĩdim telēfon çaldı. “Elimi yüzümü yıkadım da içeri girivereyim demiştim, telefon çaldı.” 4/116,

bacāmı galdırdımıdı corap var. “Bacağımı kaldırmıştım çorap var.” 8/122,

bi yere getdimidi ben, bizim amcōlūla. “Ben bizim amcaoğluyla bir yere gitmiştim.” 27/41.

İkinci Teklik Kişi: -dııdı, -dĩdi

bağ hindiye bu işi yapsaydıñ bitirdĩdiñ. “Bak şimdiye kadar bu işi yapsaydın bitirmiştin.” 8/541,

hindiye şu işi dutsaydıñ yapıdıdı. “Şimdiye kadar şu işi tutsan yapmıştın.” 8/542.

Üçüncü Teklik Kişi: -diydi, -düydü, -dĩdi, -dũdũ

daşlıca kóyü dēyi bi dēnildĩdi ama o kóyü yoyduramadılar. “Taşlıca köyü diye bir denilmişti ama o köyün adını değiştiremediler.” 6/6,

anamı gördũdũ buzālar mülemeye durdu. “Annemi görünce buzağılar melemeye başladı.” 10/295,

orayı da baldıızı zaPtēdĩdi. “Orayı da baldızı ele geçirmişti.” 21/372,

fur gızım fur dēdiydi. “Vur kızım vur, demişti.” 25/205,

bayā böyüdüydü. “Bayağı büyümüştü.” 27/146.

Birinci Çokluk Kişi: -duyduḡ, -dīdık, -dīdik

burda şışelerde okıduyduḡ. “Burada, Şışeler’de okumuştuk.” 15/22,

bazarlını da étdīdik götürecēmiziḡ. “Götüreceğimizin pazarlığını da etmiştik.” 21/558,

biz de öldü dēyi ālaşdīdik emme ölmedi. “Biz de öldü diye ağlaşmıştık ama ölmedi.” 23/372.

İkinci Çokluk Kişi: Metinde örneğine rastlanılmamıştır. Ancak -dXydXḡXz biçiminde olması beklenir.

Üçüncü Çokluk Kişi: -dilerdi

aksekiye sapıtdık iki buçuk lira isdedilerdi. “Akseki’ye uğradık, iki buçuk lira istemişlerdi.” 21/465.

2.2.2.3.1.2. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Bu birleşik çekim, şimdiki zaman eki -yor(ur)’a eklenen i- ek-fiilinin üzerine -dX geçmiş zaman kipinin getirilmesiyle oluşturulur.

Birinci Teklik Kişi: -yordum, -yorūdum, -yodum

ben bilmēyordum ki bâbamıḡ öle kûleşdīni. “Ben babamın öyle güreştiğini bilmiyordum ki.” 10/16,

sidelileri seymiyodum. “Sidelileri sevmiyordum.” 12/327,

om_bēş meleskiden mi yapıyorūdum bilmen. “On beş mezeden mi yapıyordum bilmem.” 23/154.

İkinci Teklik Kişi: -yoduñ, -yorūdun

nèyile gèdiyoduñ, atıla ve deveyle. “Neyle gidiyordun, atla ve deveyle.” 9/157,

emme öñce èyi gonusuyorūdun. “Ama önce iyi konuşuyordun.” 11/26.

Üçüncü Teklik Kişi: -yodu, -yorudu

evin duvarı da nèyden oluyodu biliyoñ mu? “Evin duvarı neyden oluyordu biliyor musun?” 8/18,

ōle èyi oluyorudu. “Öyle iyi oluyordu.” 11/104,

hindi ōle olunca tabi malcılā metānet vèriliyorudu. “Şimdi öyle olunca elbette hayvancılığa önem veriliyordu.” 15/145.

Birinci Çokluk Kişi: -yoduğ, -yoruduğ

çay yokdu, bilmiyoduğ, dāların çayını bişiriyoduğ. “Çay yoktu, bilmiyorduk, dağların çayını pişiriyorduk.” 12/37,

biz de görüyoruduğ, onun şeyini atıyoruduğ. “Biz de görüyorduk, onun şeyini atıyorduk.” 23/13,

çay bilmēyoruduğ hēç. “Çay bilmiyorduk hiç.” 23/168.

İkinci Çokluk Kişi: Metinlerde örneği bulunmamaktadır. Ancak -yoduñuz, -yoruduñuz biçiminde olması beklenir.

Üçüncü Çokluk Kişi: -yoduğlar

goca mendères develeri dēyoduğlar, goca gepceler, şeyler. “Koca Menderes Develeri diyorlardı, koca kepeçler, şeyler.” 15/154.

2.2.2.3.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi

-(X)r geniş zaman ekinin üzerine gelen -i ek-fiiline -dX geçmiş zaman kipinin getirilmesiyle oluşturulur. Olumsuz çekimizi -mAz ile gerçekleştirilir.

Birinci Teklik Kişi: -rdım, -ardım, -erdim, -irdim, -ıdım

ekin ilaçlardım, dēyor. “Ekin ilaçlardım, diyor.” 1/61,

cēbimde om_bēş, yirmi lira çay parası olmadı mı gayfaya oturmazdım.
“Cebimde on beş, yirmi lira çay parası olmadı mı kahveye oturmazdım.” 2/129,

ben gece göyun gūzu ōğüne gēderdim, yaılınayak. “Ben gece koyun kuzu önüne giderdim, yalınayak.” 8/96,

ōküzleri ben goşardım. “Öküzleri ben koşardım.” 10/63,

benim goynum arı goyunudu, arı göyun davşırdım ben. “Benim koyunum arı koyundu, arı koyun taşırdım ben.” 17/75,

bi evlē süresiye yīrmi türkū çārıdım ben, yīrmi türkū. “Bir evleği sürene kadar yirmi türkū çağırırdım ben, yirmi türkū.” 22/94,

ōlā sürerdim, ōlak gelesiye o davarı saardım. “Oğlağı sürerdim, oğlak gelene kadar o keçiyi sağardım.” 26/29.

İkinci Teklik Kişi: -ardın, -erdin, -ırdın, -urduñ, -idin

orda bi delik delerdin, bi şey dağardın oğula barabar. “Orada bir delik delerdin, bir şey takardın okla birlikte.” 2/104,

amma bi şeye furamazdın onu. “Ama bir şeye vuramazdın onu.” 8/505,

şindiye şu işi eñer yapacak olşan da yapardın. “Şimdiye kadar şu işi eğer yapacak olsan da yapardın.” 8/543,

o yanna gerdiridiŋ. “O tarafına gerdirirdin.” 11/195,

yularını eline alırdıŋ ğayrı. “Yularını eline alırdın gayrı.” 21/349,

darak olurdun, şōle darā oludu Furur doḡurdun. “Tarak olurdu, şöyle tarağı olurdu, vurur dokurdun.” 24/143.

Üçüncü Teklik Kişi: -ardı, -erdi, -ırdı, -irdi, -erđi, -urdu, -ürdü, -ıdı, -idi, -udu, -üdü, -rđin, -ardın, -erdin, -irdin, -urdun, -idin, -rni, -arnı, -erni, -ırnı, -urnu, -nu

*canavar mı soḡardı esgiden?*⁴⁸ “(Sürüye) kurt mu sokardı eskiden?” 1/99,

ondan kēri bi haFda düün oludu, davarlar kēsilidi, oyunlar oynanırdı, güleşler olurdu. “Ondan sonra bir hafta düğün olurdu, keçiler kesilirdi, oyunlar oynanırdı, güreşler olurdu.” 16/44,

o dālarda sava sürerđi. “O dağlarda sefa sürerdi.” 25/66.

Geniş zamanın hikâye çekiminde, görülen geçmiş zaman üçüncü teklik kişi ekinden sonra bir /-n/ türemesi yaşanır. Anadolu’nun bazı yörelerinde ve MYA’da -dX eki, teklik üçüncü kişi çekimlerinde bir /-n/ ile genişletilebilmektedir. /-n/’li genişlemeler, Orta, Güney ve Batı Anadolu ağızlarında görülür (Karahana, 2012b: 227). Bazı Konya ağızlarında da tespit edilen bu türeme sesin, ET’de görülen zarf-fiil eki /-n/ (kimine göre vasıta durumu eki) olduğu düşünülmektedir (Aşcı, 2016: 186). Bir Yörük ağzı özelliği olarak görülebilecek bu yapı, Bodrum Yörükleri ağzında da tespit edilir: *hindi beni omar hoceyi vēdilēdin* “Şimdi beni Ömer Hoca’ya verdiler idi.” (Akar, 2008:18). Batı Grubu ağızlarında örneklerine sıkça rastlanan, Doğu ve

⁴⁸ Yazı dilinde olduğu gibi MYA’da da tabu sözler bulunmakta ve kullanılmaktadır. Eskiden olduğu gibi günümüzde de insanlar inanışları doğrultusunda kimi nesnelerin adlarını direkt söylemekten kaçınarak o nesneleri farklı adlandırmışlardır. Bu sözler *tabu* diye nitelendirilir (Ahanov, 2013: 134). Örneğin; *doḡuz* “domuz” sözünü çok kullanmamak için *mafluk* sözünün, *gurt* “kurt” sözünü çok kullanmamak için *canavar* sözünün kullanılması gibi.

Kuzeydoğu Grubu ağızlarında ise kullanılmayan bu yapı, Batı Grubu ağızlarıyla diğer ağız grupları arasında ayırıcı bir özellik taşımaktadır (Dinar, 2015: 166).

ben yemedim amma yeyenler dërîdin. “Ben yemedim ama yiyenler derdi.” 8/59,

dört bês gişiniñ maļlarınuñ südü gelirdin gazanlara. “Dört beş kişinin mallarının sütü gelirdi kazanlara.” 12/55,

çevirdikleri yālî südü yourt yapallar, onu birikdirilerdi bi tuļuā, sōra bi yayaļlardın onu. “Çevirdikleri yağlı sütü yoğurt yaparlar, onu biriktirirlerdi bir tuluğa, sonra onu bir yayarlardı.” 12/69,

şindî, temrē oldū zaman gicişirdin, oña beyaz sowanı okuļlardı, sürellerdi, geçerdin. “Şimdi, temriye olduğu zaman kaşınırdı, ona beyaz soğanı okurlardı, sürerlerdi, geçerdi.” 12/155,

şey yapardı annem, südüñ gaymānı toplardın, gaymak birikdiridin. “Annem şey yapardı, sütün kaymağını toplardı, kaymak biriktirirdi.” 12/305,

yoğudu bi şey, manavğaT yoğudun. “Yoktu bir şey, Manavgat yoktu.” 14/17,

dabança mermisi çoğudun o zamannarda. “Tabanca mermisi o zamanlarda çoktu.” 25/33,

deve südü sāl mazdı, yuñunu gırkaļlardın sede. “Deve sütü sağılmazdı, yalnızca yününü kırkarlardı.” 25/52,

onu da guraļlardın ısdara, ısdarda doķuļlardı. daraķ olurdun, şōle darā oludu, Furur dokurduñ. “Onu da ıstara kurlardı, ıstarda dokurlardı. Tarak olurdu, şöyle tarağı olurdu, vurur dokurdun.” 25/142-143,

onnar āşamıļā eve varırdın. “Onlar akşamleyin eve ulaşırdı.” (MDD-Kızılot).

Bu özelliği ad çekiminde de görmek mümkündür.

ğırmızı toprādın emme vërēmlîdi. “Kırmızı topraktı ama verimliydi.” 14/49.

Geniş zamanın hikâye çekiminde görülen bir başka morfolojik hususiyet, Taşağıl bölgesinden derlenen 18. metinde teklik üçüncü kişi ve kısmen birinci çokluk kişi çekimlerinde yaşanan /d/ > /n/ değişmesidir. Tek metin ve dokuz örnekte tespit edilse de bu kullanımlar Başkurtçayla benzerlik göstermektedir. Bilindiği gibi, Başkurtçada geniş zamanın hikâyesi fiil tabanına getirilen -(X)r eki ve *inĩ* yapısının birleştirilmesiyle oluşturulur (Yazıcı Ersoy, 2007: 790). 18. metinde ek-fiilin düşmesiyle -rnX yapısı⁴⁹ oluşmuştur. Bu özelliği Başkurtçayla ilişkili görmemizin en büyük nedeni ise, “*aķǵuyu yaylası dēyi yayla varını*. “Akkuyu yaylası diye yayla var idi.” 18/91 örneği olmuştur. Çünkü Başkurtçada adların görülen geçmiş zaman çekimi, *i-* fiilinden sonra getirilen -nı/-nĩ/-nũ/-nũ ekleriyle yapılır (Yazıcı Ersoy, 2007: 768). Elbette burada Başkurtçanın etkisi demek ya da Başkurtların yöreye gelerek bir lehçe tabakalaşmasına yol açtığını iddia etmek mümkün değildir. Yalnızca dilbilgisel bir benzerlik söz konusudur. Anılan metinde üçüncü teklik kişi çekimi dışında birinci çokluk kişi çekiminde de bu yapıya rastlanılmıştır. Konu bütünlüğü açısından örnekler burada verilecektir.

onuŋ yérini açallarnı kēserile. “Onun yerini keserle açarlardı.” 18/102

bi yérden bululǵar gelillerni. “Bir yerden bulup gelirlerdi.” 18/100,

yabamız olurnu, yaba dērni, harman bōle atılırdı. “Yabamız olurdu, yaba derdik, harman böyle atılırdı.” 18/103,

vallā milimiz yōnu, kirmen ēridik biz. “Vallahi milimiz yoktu, kirmen eğirirdik biz.” 18/133,

kirmen, kēyĩ almási dēye bi āç varıdı, ondan šōle yapılırını. “Kirmen, geyik elması diye bir ağaç vardı, ondan şöyle yapılırdı.” 18/134,

o kēçiden kırkılırını, daraklarla daranırdı. “O keçiden kırkılırdı, taraklarla taranırdı.” 18/136;

⁴⁹ Başkurtçadaki görülen geçmiş zaman çekiminde /r/ ünsüzüyle biten ünsüzlerden sonra ekin 3 /z/ olması özelliğine metinde rastlanılmaz.

şeyin tersine bōle çaķmak daşı dērnik. “Şeyin ters tarafına böyle çaķmak taşı derdik.” 18/97,

oturuduk onu kúttúk kúttúk atardık, onu atarnı. (<atarnık) “Otururduk, onu kúttúk kúttúk atardık, onu atardık.” 18/138.

Birinci Çokluk Kişi: -ardık, -erdik, -ırdık, -irdik, -urduk, -ürdük, -ıdık, -idik, -uduk, -üdük

alaņa toplanırdık, vēr aļlah ikindine ģadar ķellik oynardıķ. “Alana toplanırdık, ver Allah, ikindiye kadar ķelik-ķomak oynardık.” 1/111,

evelē develerle góķerdık, develere sarardıķ góķümüzü. “Eskiden develerle góķerdık, develere sarardıķ góķümüzü.” 4/9,

geline taķķa ģeydiridik. “Geline takke giydirirdik.” 4/72,

daşların üsdüne serer ģurudurduk. “Taşların üstüne serer kuruturduk.” 8/347,

bulģuru da dērmende üyüdürdük, südü bişiridik, ģarardıķ, ģurudurduk. “Bulguru da değirmende öĝütürdük, sütü pişirirdik, karıştırdık, kuruturduk.” 11/67,

nişanlandıķdan bi sēne sōra, ģeriden gōrüidik, yanaşamazdıķ. “Nişanlandıktan bir sene sonra, uzaktan görürdük, yaklaşamazdıķ.” 24/23.

İkinci Çokluk Kişi: Metinde örneğine rastlanılmamıştır. Ancak *-(X)rdXŋXz* biçiminde olması beklenir.

Üçüncü Çokluk Kişi: -arlardı, -erlerdi, -irlerdi, -aļlardı, -ellerdi, -(ı)ļlardı, -(i)llerdi, -(u)ļlardı, -(ü)llerdi, -uļardı

mesele esģiden ģaşşıģ aļırlardı düün için, aļa ģaşşıķ aļırlardı, üç dōrt düzüne. “Mesela, eskiden kaşık alırlardı düğün için, renkli kaşık alırlardı, üç dört düzine.” 8/292,

çivi canım çivi ğibi, onu çaķaķlardı, sivreldirlerdi de öküze yürüyecek. “Çivi canım çivi gibi, onu çakarlardı, sivriltirlerdi de öküz yürüyecek yani.” 21/378,

şõle edellerdi dede, zeven çaķaķlardı, ğazık, çaķıķa doķdurulardı içini, üstüne bi pırĝaķaķlardı, hani örmē bi. “Şöyle ederlerdi dede, zeven çakarlardı, kazık. Çalıyla doldururlardı içini, üstünü çalı çırpıyla düzeltirlerdi, hani örme gibi.” 22/232,

ĝön dēyi oņa dēllerdi. “Gön diye ona derlerdi.” 23/79.

Kimi örneklerde ekin bünyesindeki /r/’nin düştüğü görülür.

ata bindirilerdi, getirilerdi. “Ata bindirirlerdi, getirirlerdi.” 7/72.

2.2.2.3.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Metinlerde çok az örnekte tespit edilir. Bu birleşik çekim, gelecek zaman eki -AcAK’a eklenen i- ek-fiilinin üzerine -dX geçmiş zaman kipinin getirilmesiyle oluşturulur.

Üçüncü Teklik Kişi: -ucādı, -ācādı

bizi okuducādı bubamız da işdek Ķaribennik. “Bizi okutacaktı babamız da işte garibanlık.” 25/4,

ocak ne arācādı? “Ocak nereden bulunacaktı?” 25/39.

Birinci Çokluk Kişi: -ecēdik

biz beri patike yoldan ĝetdik, üşdepeden gelecēdik şõle. “Biz berideki patika yoldan gittik, Üçtepe’den gelecektik şöyle.” 24/75.

2.2.2.3.1.5. İstek Kipinin Hikâyesi

İstek kipinin hikâyesi de az sayıda örnekte tespit edilmiştir. -A istek kipinin yanı sıra -sA şart kipi de, istek fonksiyonunda kullanılabilmektedir.

Birinci Teklik Kişi: -sēdim, -seydim

bene dēller á ōrenebilsēdim kēşge. “Bana derler ya, öğrenebilseydim keşke.” 21/243.

onu ētmeseydim. “Onu yapmasaydım.” 26/69.

İkinci Teklik Kişi: -aydıñ

ötmez olaydıñ bülbul. “Ötmeseydin bülbul.” 22/46.

Üçüncü Teklik Kişi: -saydı

amma göca gētdi, dıķı tā yaşasaydı ēiydi amma gētdi. “Ama kocam gitti, biraz daha yaşasaydı iyiydi ama yaşamını yitirdi.” 25/12.

2.2.2.3.1.6. Şart Kipinin Hikâyesi

Şart kipinin hikâyesi metinlerde az sayıda örnekte tespit edilmiştir. -sA şart kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -dI görülen geçmiş zaman ekinin koşulmasıyla oluşturulur.

İkinci Teklik Kişi: -saydıñ

baķ hendiye bu işi yapsaydıñ bitirdēdiñ. “Bak şimdiye kadar bu işi yapsaydın, bitirmiştin.” 8/541,

Üçüncü Teklik Kişi: -saydı, -seydi

ha ° túFē̄ olsaydı adamıñ, o zaman onuñ orda iki tānesini öldürseydi mesul dālidi. “Evet, adamın tüfeği olsaydı, o zaman orada onun iki tanesini öldürseydi sorumlu değildi.” 9/82.

2.2.2.3.2. Birleşik Kipli Fiillerin Rivayeti

2.2.2.3.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

-mXş öğrenilen geçmiş zaman kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -mXş geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle oluşturulur. ÖTT’de bulunmayan bu yapı, MYA’da da yalnızca üçüncü teklik ve çokluk kişilerde tespit edilmiştir.

Üçüncü Teklik Kişi: -mışımış, -mişimiş, -muşumuş, -müşümüş

tā mermi bitmemişimiş. “Daha mermi bitmemiş imiş.” 15/192,

dayım hile dıķı yēr başlamışımış. “Dayım falan biraz yere başlamış imiş.” 21/371,

ona ğöre demirler olurmuşumuş. “Ona göre demirler olurmuş imiş.” 23/101.

Üçüncü Çokluk Kişi: -mişlerimiş

onlar kėsdirmişlerimiş yolları. “Onlar kestirmişler imiş yolları.” 24/77.

2.2.2.3.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Şimdiki zamanın rivayeti, az sayıda örnekte şimdiki zaman kipinin değışkelerinde tespit edilmiştir.

İkinci Teklik Kişi: -yomuşsun

sen de ğediyomuşsun. “Sen de gidiyormuşsun.” 9/156.

Üçüncü Teklik Kişi: -yomuş, -yorūmuş, -yorumuş

bizikinner candarmaya gēdiyomuş cevizliye. “Bizimkiler jandarmaya gidiyormuş, Cevizli’ye.” 9/20,

bi adam gēlmiş ğapıya, ğarPız da yeñi ēriyorūmuş. “Bir adam gelmiş kapıya, karpuz da yeni olgunlaşıyormuş.” 10/429,

saılırıl̄lar da gōçüyorūmuş. “Salurlular da göçüyormuş.” 15/65,

hem būdayını da tōmunu da vēriyorumuş dēvlet o zaman, inönü zamanında. “Devlet o zamanlarda hem buğdayını hem tohumunu veriyormuş, İnönü zamanında.” 15/150.

2.2.2.3.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti

-(X)r geniş zaman kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -mXş geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle oluşturulur. Sadece üçüncü teklik ve çokluk kişilerde tespit edilmiştir.

Üçüncü Teklik Kişi: -arımış, -erimiş, -er ĩmiş, -ar ĩmiş, -ur ĩmuş

gemiden atarımış topu. “Gemiden atarmış topu.” 2/53,

içde ne var ĩsa temizlerimiş. “İçte ne varsa temizlermiş.” 8/217,

doñar ĩmiş evel, taksi bi yandan bi yanna geçerimiş. “Eskiden donarmış, araba bir yanından bir yanına geçermiş.” 8/407,

davar ēti yēyenlere ayrı kēser ĩmiş davarı, ğoyun ēti yēyenlere ayrı kēser ĩmiş, ğav ĩrma yapar ĩmiş. “Keçi eti yiyenlere ayrı kesermiş keçiyi, koyun eti yiyenlere ayrı kesermiş, kavurma yaparmış.” 10/334,

ekmec ĩ durur ĩmuş bēlinde. “Ekmekceğizi belinde durur imiş.” 21/261.

Üçüncü Çokluk Kişi: -ağarmış, -ılarınmış, -llerimış, -(i)rlerimış, -illerimış

esgiden buraya çolaklı, bubama sülēmen bēy dēllerimış. “Eskiden buraya Çolaklı, babama Süleyman Bey derlermiş.” 2/70,

dedemiñ [yanına] varılarınmış. “Dedemin yanına giderlermiş.” 10/341,

āşamları gēlillerimış. “Akşamları gelirlermiş.” 10/404,

ağ yuñdan, gōyun yuñundan gōşak yapağarmış. “Beyaz yünden, koyun yününden kuşak yaparlarmış.” 21/514,

ōle geñiřidirlerimış içini. “İçini öyle genişletirlermiş.” 23/101.

2.2.2.3.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti

-AcAK gelecek zaman kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -mXş geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle oluşturulur. Yalnızca birinci teklik ve çokluk kişilerde tespit edilmiştir.

Birinci Teklik Kişi: -acāmıřın

yōğ canım sen de, alınıñ hilá nēyine dağılacāmıřın? “Yok canım sen de, Ali’nin neyine takılacakmışım?” 23/375.

Üçüncü Çokluk Kişi: -acağlarınmış, -eceklerimış, -acağlarınmış

burda yoklācağlarınmış dēdiler. “Burada yoklayacaklarmış dediler.” 7/49,

yaylaya gōçeceklerimış, goca teleş varımış adamlarda. “Yaylaya göçeceklermiş, büyük bir telaş varmış adamlarda.” 15/41,

seriē mi satacağlarınmış gayrı. “Serik’e mi satacaklarmış gayrı.” 22/557.

2.2.2.3.2.4. Şart Kipinin Rivayeti

-sA şart kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -mXş geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle oluşturulur. Tek örnekte tespit edilmiştir.

Birinci Teklik Kişi: -sāmış

üçüncüde kaçmasāmış, dayanamamış ebeme, kaçmış gelmiş göca. “Üçüncüde kaçmasaymış, dayanamamış büyükanneme, kaçmış gelmiş koca.” 10/400.

2.2.2.3.3. Birleşik Kipli Fiillerin Şartı

2.2.2.3.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

-dX görülen geçmiş zaman kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -sA şart ekinin getirilmesiyle oluşturulur. Daha çok üçüncü teklik kişide örneğine rastlanır. Birinci teklik ve ikinci çokluk kişi çekiminde örneği tespit edilememiştir.

İkinci Teklik Kişi: -dūseñ

şu cavırları nasıl öldürdūseñ bi anlaT dellerimiş. “Şu gâvurları nasıl öldürdüyseñ bir daha anlat derlermiş.”10/404.

Üçüncü Teklik Kişi: -dıysa, -diyse, -duysa, -dġe

ennetice, uurlayık, ne ġatdıysa ġatık, davar çoğumuş ġayrı, uurlayıverikler. “Sonuç olarak, uğurlamış, hediye olarak ne verdiyse vermiş, keçi çokmuş ġayrı, uğurlayıvermişler.” 3/62,

eer damar kėsmedi de kemġe indġe tos şekerı sarıvereceñ, iki sāt sōra tos şeker bitirir. “Eğer damarı kesmedi de kemiğe indiyse toz şekerı sarıvereceksin, iki saat sonra toz şeker ağrıyı bitirir. 8/191,

e ebe ben nēdeyin, anam vėrdiyse ben bi şey yapaman dēdim. “E nine ben ne yapayım, annem verdiyse ben bir şey yapamam dedim.” 10/214,

nèrden olduysa isim değişiklî oluķ. “Nereden olduysa ad değişikliği olmuŗ.”
13/77.

Birinci Çokluk Kişi: -diysek

şimdi bubamın yanına geŗdiysek kel bi şeyile gayık denilen şeyile geŗdik amıcam. “Şimdi babamın yanına geŗtiysek küçük bir şeyle, kayık denilen şeyle geŗtik amcam.” 2/16.

Üçüncü Çokluk Kişi: -dilerşe, -dülerse

o zamanki gayrı neyle götürdülerse. “O zamanki artık neyle götürdülerse.”
15/200,

işde nasıl geldilerşe. “İşte nasıl geldilerse.” 20/222.

2.2.2.3.3.2. Geniş Zamanın Şartı

-(X)r geniş zaman kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -sA şart ekinin getirilmesiyle oluşturulur. Olumsuz çekiminde ana fiilden sonra -mAz (~mAs, -mAS) eki getirilir. Geniş zamanın şartı yaygın olarak kullanılır.

Birinci Teklik Kişi: -ersem, -êrsem, -sem

bize bi ziyâret çeksin, ben ona nasıl çekersem. “Bize bir ziyafet çeksin, ben ona nasıl çekersem.” 8/460,

onlar zandedêrsem hâñğısının böyü bilmiyorum. “Onlar sanırım hangisinin büyüü bilmiyorum.” 9/73,

ben ölüsem de mēmet sen yariņi de tezelē, tezelē. “Ben ölürsem de Mehmet, sen yarini de tazele.” 11/249,

ben dēdi, davar gütmessem dēdi, ac_ölürün dēdi, selbes dāda gezmessem ölürün ben dēdi. “Ben keçi gütmezsem aç ölürüm, serbestçe dağda gezmezsem ölürüm ben, dedi.” 26/21.

İkinci Teklik Kişi: -rsaŋ, -rīsaŋ, -arsaŋ, -erseŋ

sen nasıl hörmət yaparsaŋ ğarşıya vardīnda onun da hörmət yapmasını bekley mi? “Sen nasıl saygı gösterirsen karşı tarafa gittiğin zaman onun da sana sağı göstermesini bekler misin?” 8/457,

isdersēŋ barmānı dik bi atayın dēmiş. “İstersen parmağını dik tut, bir atayım dēmiş.” 8/495,

ilarmayı sorarsaŋ, parakendeyi tā onlar yeŋi. “İlarma’yı sorarsan, Perakende’yi sorarsan onlar daha yeni.” 9/124,

şimdi hoca_ārarsaŋ salırīla şıhlarda, yobaz arārīsaŋ bēydīnile başlarda var, deli ararīsaŋ sevişde tamāmı deli dēmiş. “Şimdi hoca ararsan Salur ile Bucakşeyhler’de, yobaz ararsan Beydiğin ile Başlar’da var, deli ararsan Sevinç’te, tamamı deli, dēmiş.” 15/114,

hızır ararīsaŋ hızır beniŋ, dēmiş. “Hızır ararsan Hızır benim, dēmiş.” 17/223.

Üçüncü Teklik Kişi: -arsa, -erse, -ise, -īše, -rīše

yayladan ğeldik miydi vēridi, yērdik, ēdebilīše. “Yayladan gelince verirdi, yerdik, yapabilirse.” 8/268,

amma bi metīre iki metīre yerde de atlayabilise, yaļāla meliŋ arasına adam sıçırarsa da, o da ğederdi, fes_olıdu. “Ama bir metre, iki metre yerde de atlayabilirse, yalakla melin arasına adam sıçırarsa da o da elenirdi, fesholurdu.” 8/241,

manavlar nahlı ēylerse biz de ōle ēylerdik. “Manavlar nasıl yaparsa biz de öyle yapardık.” 16/168,

asıl azmas, bal koymas, koarsa yā koar, onun da cinsi ayrandan, demiş. “Asıl azmaz, bal kokmaz, kokarsa yağ kokar, onun da cinsi ayrandan, demiş.” 17/222,

oturalım ıramazan amıca ne dërşe orda bi duraalım dedim. “Oturalım, Ramazan amca ne derse orada bir duralım, dedim.” 24/151.

Birinci Çokluk Kişi: -(i)sek, -(ü)sek, -rsek, -ersek, -arsak

şindicik aıllah kısmat ederse işde sizlerin sayasına ik üç gün tā gün görüsek görecēz. “Şimdi Allah kısmet ederse işte sizlerin sayesine iki üç gün daha gün görürsek göreceğiz.” 3/73,

dedim ki māmīt durum bōle bōle, arabaya yüklersek benim param yok dedim. “Dedim ki, Mahmut durum böyle böyle, arabaya yüklersek benim param yok, dedim.” 4/14,

şindi meselá, sabahdan sıkarsak, āşama. “Şimdi mesela, sabahtan sıkarsak akşama hazır olur.” 6/44,

hindi aslımızı inkār edersek olmas. “Şimdi aslımızı inkar edersek olmaz.” 8/7,

ammā şindi şú bizim türk milletiniñ yaşadımız yer reşidiye altınından tā deerli bence, deerini bilisek, amma deerini bilmessek yok. “Ama şimdi şu bizim Türk milletinin yaşadığı yer Reşat altınından daha değerli bence, değerini bilirsek ama değerini bilmezsek yok.” 8/174,

dıkı yapabilisek şe yapardık. “Biraz yapabilirsek şey yapardık.” 23/386.

Üçüncü Çokluk Kişi: -ellerse, -ıllarsa

Gerileyici ünsüz benzeşmesi sonucu ekte /-rl-/>/-ll-/ değişmesi yaşanabilir.

onu tedeви etmek uçu, otuıa purçula edellerse edellerdi, étmezlerse étmezlerdi. “Onu tedavi etmek için otla purçla yaparlarsa yaparlardı, yapmazlarsa yapmazlardı.” 8/181,

e etmek vèrmezlerse, çay vèrmezlerse, dürüs bakmazlarsa ğazanları çalardık.
“E ekmek vermezlerse, çay vermezlerse, doğru düzgün bakmazlarsa kazanları çalardık.” 8/311,

eğer yalana inanıllarsa akıllı adam yok demişler, kóyde. “Eğer yalana inanırlarsa köyde akıllı adam yok, demişler.” 15/33.

2.2.2.3.3.3. Gelecek Zamanın Şartı

-AcAK gelecek zaman kipinin üzerine gelen -i ek-fiiline -sA şart ekinin koşulmasıyla oluşturulur. Metinlerde yalnızca ikinci teklik kişi çekiminde tespit edilmiştir.

İkinci Teklik Kişi: -acāsaŋ, -ecēseŋ

anam dēdi evlenecēseŋ evleŋ dēdi āşām. “Annem, evleneceksen evlen, dedi akşam.” 1/8,

dutamassa bobasına dēr ki evlet yēdişdirecēseŋ dürüs yēTişdir.
“Yakalayamazsa babasına der ki çocuk yetiştireceksen dürüst yetiştir.” 8/335,

esgileri aŋladdıracāsaŋ, ğoyunlarıŋ yuŋunu eĝirillerdi. “Eskileri anlattıracaksan koyunların yününü eĝirirlerdi.” 12/10,

bi yere ğedecēŋá, yörüyelek ğedecēseŋ adaķlayān dērsiŋ. “Bir yere gideceksin ya, yürüyerek gideceksen adaķlayān dersin.” 22/573,

tā soracāsaŋ dēyivērēŋ. “Daha soracaksan deyivereyim.” 24/242.

2.2.2.3.4. Katmerli Birleşik Çekimler

Kip eki almış bir ana fiile koşulan i- ek-fiilinin birleşik çekimli biçimlerinin arka arkaya getirilmesi ile üçlü kip meydana getirilir. Katmerli birleşik çekimler nispeten az sayıdadır. Rivayet birleşik kiplerinin rivayeti, metinlerde tespit edilmiştir.

2.2.2.3.4.1. Geniş Zamanın Katmerli Birleşik Çekimi

o tā takkada altınlar duruymuşumuş. “Daha o takkede altınlar duruyormuş imiş.” 10/389,

o kēçeniñ üsdünde yatıllarmışımış çadırda. “O keçenin üstünde yatırlarmış imiş çadırda.” 23/9,

işde öle öle getirirlerimişimiş deveyle. “İşte öyle öyle getirirlermiş imiş deveyle.” 23/55.

2.2.2.3.4.2. Gelecek Zamanın Katmerli Birleşik Çekimi

dövecēmişimiş, dedi. “Dövecekmiş imiş, dedi.” 27/29.

2.2.2.4. Ek Fiil Çekimi

Ad soylu sözcüklerin yüklem olarak çekimlenebilmesi için ekleşmiş bir fiil olan *i-* (<ET *er-*) kullanılır (Atmaca, 2017: 182). MYA’da ek fiilin, ÖTT’de olduğu gibi, geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart olmak üzere dört çekimi bulunmaktadır. Olumsuz çekimi *değil* sözcüğünün fonetik varyantlarıyla gerçekleştirilir.

2.2.2.4.1. Ek Fiilin Geniş (Şimdiki) Zaman Çekimi

Birinci Teklik Kişi: *-(y)ın, -(y)in, -(y)un, -(y)ün, -ün*

ÖTT’deki birinci teklik kişideki */-m/* ünsüzünün yerine, MYA’daki birçok fiil çekiminde olduğu gibi, */-n/* kullanımı karakteristiktir.

bēydīn kōyündenin. “Beydiğin köyündenim.” 1/1,

yēTmiş sekiz yaşındayın. “Yetmiş sekiz yaşındayım.” 4/2,

ben burda ekin bekçisiyin. “Ben burada ekin bekçisiyim.” 9/66,

ben yórūn á, benim ğulaqlar az duyur. “Ben Yörügüm ya, benim kulaklar az duyar.” 13/11,

honamlı yörüyün anam. “Honamlı Yörüyüm annem.” 19/2,

ablâmdan gözelin. “Ablamdan güzelim.” 22/35.

İkinci Teklik Kişi: -sıñ, -sıñ, -sıñ

sen aklı başında piyadōlu halılsıñ dēr. “Sen aklı başında Piyadeoğlu Halil’sin, der.” 3/39,

sen ceseretli adamsıñ dēdi. “Sen cesaretli adamsın, dedi.” 3/97,

ha işde, biri yēTmiş sekiz yaşındasıñ dēdi. “Evet işte, birisi yetmiş sekiz yaşındasın, dedi.” 4/96,

sen nerdensıñ şıñdi? “Sen neredensin şimdi?” 9/150,

mezbursıñ indiremēceñ malı, içinde ğaldı. “Mecbursun, indiremeyeceksin malı, içinde kaldı.” 24/224.

Üçüncü Teklik Kişi: -ø, -dır, -dir, -dur, -dür

Ek fiilin geniş zaman üçüncü teklik kişi çekimi ya eksiz olarak gerçekleştirilir ya da Eski Türkçedeki *tur*- yardımcı fiilinin geniş zaman çekimindeki *turur* yapısından kısaltma yoluyla oluşturulan *-dXr* eki kullanılır.

bēş geçi var hindi. “Şimdi beş keçi var.” 25/63;

sülēmenbēy sülēmenbēy dēdikleri, bamyadır yēdikleri. “Süleymanbey Süleymanbey dedikleri, bamyadır yedikleri.” 3/7,

tilkiler tilkiler dēdikleri, görükdur yēdikleri. “Tilkiler Tilkiler dedikleri, koruktur yedikleri.” 3/13,

biz aslımıza idirizli yörü deriz biz, neslimiz idirizlidir yānı. “Biz aslımıza İdrisli Yörüğü deriz, neslimiz İdrisli’dir yani.” 13/16.

Birinci Çokluk Kişi: -(y)ıS, -(y)ıZ, -(y)iz, -iS, -ik

oraya bālıyıs. “Oraya bağlıyız.” 4/6,

o gayıP geleniñ nesliyiz biz. “O kayıp gelenin nesliyiz biz.” 13/40,

biz yörük deiliS. “Biz Yörük değiliz.” 18/83,

çéçğardayız o zaman. “Çeçkar’dayız o zaman.” 27/40.

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, -XK biçimi de metinlerde tespit edilmiştir.

türküyeyik biz. “Türkiye’yiz biz.” 8/328.

İkinci Çokluk Kişi: Metinlerde örneği tespit edilememiştir. Ancak -sXηXz biçiminde olması beklenir.

Üçüncü Çokluk Kişi: -lar, -ler

MYA’da -dXrlAr ya da -lArdIr yapısındaki hece düşmesiyle oluşan kısa biçim kullanılır.

bağma zamānıñ bereketi, élli ikili, éll_üçlü yıllar. “Bakma zamanın bereketiymiş, eli ikili, elli üçlü yıllar.” 21/265.

2.2.2.4.2. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

İkinci teklik ve çokluk kişiler ile üçüncü çokluk kişiler için metinlerde bu çekime rastlanılmamıştır.

Birinci Teklik Kişi: -(y)dım, -(y)ıdım, -yudum, -udum

heP hududlardaydım ben. “Hep sınırlardaydım ben.” 1/51,

candarmaydım ben, iki buçuk sene yaptım. “Jandarmaydım ben, iki buçuk sene askerlik yaptım.” 7/53,

asgerde çavışıdım. “Askerde çavuştum.” 15/175,

ben göyuncuyudum. “Ben koyuncuydum.” 17/32,

benim bu emineniñ hêsabı yoğudum tã canım, on iki on üç yaşlarındayın.
“Benim bu Emine gibi değildim daha canım, on ik on üç yaşlarındayım.” 21/58.

Üçüncü Teklik Kişi: -ıdı, -idi, -udu, -üdü, -ydı, -ydi, -ıdı, -ıdı, -üdü

ulen esgiden ne kópeklerimiz varıdı yã. “Eskiden ne köpeklerimiz vardı ya.”
1/98,

gêşliim feneydi benim birez. “Gençliğim biraz fenaydı benim.” 3/138,

şo deñiziñ beri yanında oñlardaydı işde. “Şu denizin beri yanında oralardaydı işte.” 6/29,

şındi deveniñ hatâbı varıdı âşdan. “Şimdi devenin ağaçtan semeri vardı.” 8/586

ebeme, adı ummaniydi de, tēyin dēllerdi. “Nineme, adı Ümmühani idi ama Tēyin ‘Sincap’ derlerdi.” 9/8,

o çok güzel olurıdu. “O çok güzel olurdu.” 12/307,

ēiydi her şeyimiz, derslerimiz de ēiydi. “İyiydi her şeyimiz, derslerimiz de iyiydi.” 15/23,

hindiki gibi de var da o_ğadağ yobaz dēlīdi. “Şimdiki gibi de var da o kadar yobaz değildi.” 21/317.

Ek-fiil çekiminin ünlüleri ilerleyici benzeşme sayesinde uyuma girse de orta damak ünsüzlerinin bulunduğu sözcüklerde bu uyum bozulabilmektedir.

tuḷuḡ meṣḡûrudu. “Tuluk meşhurdu.” 6/71.

Birinci Çokluk Kişi: -(y)dıḡ, -(y)dik, -ıdık, -idik

gece biz altı asgeridik. “Gece biz altı askerdik.” 1/54,

biz o yörüklerden dēliz, davarcıydık biz. “Biz o Yörüklerden değildik, keçiciydik biz.” 1/68,

şimdi o zaman biz bedirmuârınıñ ordaydık. “Şimdi o zaman biz Bedirpınarı’nın oradaydık.” 9/59,

bunlarıḷa yaşarıdık biS amma sālāmıdık. “Bunlarla yaşırdık biz ama sağlamdık.” 12/82,

amma tabi biz de haḲġaten sinirliydik o zamanlar. “Ama tabii biz de hakikaten sinirliydik o zamanlar.” 15/173.

2.2.2.4.3. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

Ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminin, en yaygın olarak üçüncü teklik kişide örnekleri bulunmaktadır.

Birinci Teklik Kişi: -ymışın

o zaman ben dört yaşındaymışın. “O zaman ben dört yaşındaymışım.” 9/3.

İkinci Teklik Kişi: -ymışsın

sen haklıymışsın dedi bâbam irāmetli. “Sen haklıymışsın dedi, rahmetli babam.” 10/360.

Üçüncü Teklik Kişi: -ımış, -imiş, -umuş, -(y)ümüş, -(y)ımış, -üşmüş, -ymış, -ymiş, -ymuş

esás buranıñ ğurucusu çoľaklı sülēmen bēyimiş. “Esas buranın kurucusu Çolaklı Süleyman Bey imiş.” 2/78,

hayvan da çoğumuş o zaman onlarda. “Hayvan da çokmuş o zaman, onlarda.” 3/51,

meğará anamıñ anasıyımış, tēyin ğarı. “Meğerse annemin annesiymiş Tēyin Ğarı. 9/7,

dört ğarısı varımış, ğarınıñ birisi kürdümüş. “Dört eşi varmış, eşinin biri Kürt imiş.” 9/160,

köpekler ğuduzümüş. “Köpekler kuduzmuş.” 10/368,

o zaman da davar ğıymatlıymış. “O zaman da keçi kıymetliymiş.” 16/17,

bunuñ bobası sürücüyümüş. “Bunun babası sürü sahibiymiş.” 17/77,

o adam sözünüñ eriyemiş. “O adam sözünün eriyemiş.” 24/227,

ırāmatlı ebemiñ varımış da ğırķğavakdā, ondan bilirin. “Kırkkavak’taki rahmetli ninemin varmış da, oradan biliyorum.” 26/135,

ğümüşden oluyoru hōle pürçüklü pürçüklü, şıñğıllı, ğümüşümüş. “Gümüştan oluyor şöyle pürçekli pürçekli, şingirtılı, gümüş imiş.” 26/136,

ğuzu yuñuymuş. “Kuzu yünüymüş.” 27/112.

Metinlerdeki kimi örneklerde katmerli ek fiil çekimine rastlanılmaktadır.

āzı açığımışımış ğarınıñ. “Kadının ağızı açılmış.” 9/10,

bu dikmendē bi yörükler varmışımış. “Bu Dikmen’de bir Yörükler varmış.” 9/161,

dërke bêlinde bi tanê daPânçası varımışımış, toplu muydu nêydi? “Derken belinde bir tane tabancası varmış, toplu muydu neydi?” 9/228,

sōna soy_ad yōmuşumuş evel. “Sonra, soyadı yokmuş eskiden.” 22/205.

Birinci Çokluk Kişi: -muşuz.

evel biz hilá yōmuşuz canım. “Eskiden biz falan yokmuşuz canım.” 12/99

2.2.2.4.4. Ek Fiilin Şart Çekimi

Metinlerde çok fazla örneği bulunmamaktadır. En yaygın olarak üçüncü teklik kişide -XsA biçiminde görülür.

İkinci Teklik Kişi: -iseñ

ördēğışeñ göle gël, şahiniseñ çöle gël. “Ördek isen göle gel, şahin isen çöle gel.” 11/267.

Üçüncü Teklik Kişi: -ısa, -ise, -ysa, -yşe, -ışa

yeTmiş sekiz nêciyse. “Yetmiş sekiz, neyse.” 4/97,

içde ne varısa temizlerimiş. “İçte ne varsa temizlermiş.” 8/217,

dālise bunlar dayımın uşā emme bilmezdik. “Değilse bunlar dayımın çocuğu ama bilmezdik.” 16/21,

nedenise o’ranın havası òle. “Nedense oranın havası öyle.” 20/230,

şöle bi baqallardı onun altı tozluysa hêç sesdenmeyên varıllar gédellerdi. “Şöyle bir bakarlardı, onun altı tozluysa hiç seslenmeden giderlerdi.” 21/387,

yeñgene yakınısa dēze dēyebilisin. “Yengene yakınsa teyze diyebilirsin.” 22/248,

nēyse ordan döndük, aldık geldik buraya. “Neyse oradan döndük, buraya aldık geldik.” 24/82,

hayırlısı nāsiP_barısa olur. “Hayırlısı, nasip varsa olur.” 27/136.

2.2.3. Manavgat ve Yöresi Ağzlarında Söz Yapımı

Bu başlık altında ÖTT ile fonetik açıdan az çok farklılaşan veya ÖTT’de kullanılmayan ekler ele alınmıştır. Bu yüzden verilmeyen eklerin MYA’da olmadığı düşünülmemelidir.

2.2.3.1. Addan Ad Yapan Ekler

+Ā: Hastalık adlarıyla nitelik bildiren adlar türetir. *-AğI* ekinin birleşip kaynaşmasıyla oluşur.

temrē “temriye” 3/123, *dumā* “grip, nezle” 11/82.

Bir sayısına eklenerek “iyice” anlamını verir. *birē* 22/323.

+Aç~ +Aş: Hayvan türü adı yapar.

ërkeç “iğdiş edilmiş, iki üç yaşındaki erkek keçi” 22/374, *ërkeş* 25/99, *öveç* “enenmiş erkek keçi” 22/373, *üveç* 22/373.

+AdAk: Yansıma kökler üzerine gelerek bir işin aniden olduğunu belirten zarflar türetir.

taḳadaḳ “tak diye, bir anda” 8/27, *cızadaḳ* “cız diye, bir anda” 10/52, *zavadaḳ* “zav diye, bir anda” 15/189, *şanḡıradaḳ* “şanḡır diye, bir anda” 22/555; *tiḡgedek* “bir anda, aniden” (MDD-Salur).

+AdAn: Yansıma kökler üzerine gelerek zarf fonksiyonun sözcük türeten bir diğer ektir.

gūmeden “güm diye, bir anda” 1/75.

+**Ak**: Adlarda küçültme fonksiyonunun yanı sıra yer adı da türetir. Bu ek, Türk yazı dillerinde ve ağızlarında küçültme anlamlı adlar oluşturmada da sıkça kullanılır (Serebrennikov ve Gadjeva, 2011: 97).

sazāñ “sazlığın” 1/60, *teFek* “üzüm yaprağı” 6/26, *goyak* “koyak” 8/87, *ōlak* “oğlak” 8/568, *yałak* “küçük çukur” 21/417, *özek* “verimli sulak yer” 24/167.

+**Al**: Daha çok nitelik bildiren sıfatlar ve yer adları türetiminde kullanılan bir ektir (Güzel, 2015: 25).

çepel “çalı çırpı; maki” 21/52.

+**Añ**, +**An**: Başlıca yer adı ya da yerin niteliğini gösterir.

belenlerde “yüksek yerde, geçitte” 3/2, *bałkan* “su birikintisi” 8/143, *kırañı* “kıyısı, kenarı” 8/513.

Çeşitli somut adlar türetir:

köken “kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin toprak üstünde yayılan dalları” 24/154.

Eşya adı türetir:

topan “bir çeşit yastık” (MDD-Ahmetler).

+**At**: Bir örnekte yer adı yapmıştır.

gözet daşı “gözetleme yeri” 17/123 [*< göz+e-t?*] (Güzel, 2015: 41).

+**CA**: Aslında bir çekim eki olsa da hayvan adı türetmiştir.

yāmırça “Alageyik” 22/416.

Yerleşim yeri adı da meydana getirerek kalıcı ad oluşturmuştur.

ilice “Manavgat’a bağlı Ilıca mahallesi” 22/226.

+**cana**: Adlara eklenerek zarf oluşturur.

fazlacana “fazlaca” 23/298.

+**cēz**/**+cēz**: Küçültme işleviyle adlar türetir.

bicēz “biricik, tek” 10/317, *bicēz* 24/73.

+caḵ: +ca ekiyle ET’deki +ok pekiştirme ekinin kaynaşmasıyla meydana gelen birleşik bir ektir (Güzel, 2015: 53).

öñcek “önlük” 11/133, *ğolcaḵ* “kirmen eğirirken kola sarılan kolluk” 11/136, *ayaḵcaḵ* “dokuma tezgâhı ayaklığı” 11/139.

-CXIXk: Uğraşı ve meslek adları türetir.

yörükçülük “Yörüklük” 6/27, *davarcılık* “keçicilik” 6/27.

-çX: MYA’daki ünsüz uyumuna bağlı olmayan bir ektir. Bu ekte eskicil yapı korunmaktadır.

demirçiler “Demirciler” 4/3, *ğaramançı* “Karamancı” 10/89, *ormançı* “ormancı” 23/169, *oyunçu* “hilekâr”, *yalançı* “yalancı” (MDD-Oymapınar).

-danlık: Farsça -*dān* ekinin fonksiyonunun unutulması üzerine aynı görevdeki eklerin yığılmasıyla oluşmuş birleşik bir ektir. ÖTT’de de bulunan *çaydanlık* sözcüğünün yanı sıra MYA’da şu örnekte de görülür:

çavdanlık “devenin erkeklik organına takılan nesne” (<*çav* “devenin erkeklik organı”) 8/585.

Aynı Farsça ekle oluşturulmasa da MYA’da Arapça *ḵabr* ve Farsça -*istān* ekiyle oluşturulan ve “mezarlık” anlamına gelen *kabristan* sözcüğüne Türkçe benzer işlevde bir ek getirilerek yaşanan ek yığılması sonucu “mezarlıklık” anlamına gelebilecek *gabīrisdenlik* 27/8 sözcüğü de türetilmiştir. Bu türetme *çaydanlık*, *çavdanlık* gibi sözcüklere analogi (benzetme) yoluyla oluşturulmuş olmalıdır.

-dXrXk: Nesne adı türetir.

buyunduruḵ “çift süren hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember” 10/65, *gōğüsdürük* “devenin göğsüne takılan nesne” 8/584.

+la: Bu ek, +*laḡu* ekinden kısalma yoluyla oluşmuştur ve +*la-* eki ile -*gU* ekinden oluşan birleşik bir ektir (Kaçalın ve Bilgin, 1997). EOT’deki *namazlaḡu*

“seccade” örneğinden hareketle –*gu* ekini sıfat-fiil olarak kabul eden çalışmalar bulunmaktadır (Yavuz, 2006: 109). Buna göre +*lā* eki, +*la* addan fiil yapma eki ve eskicil bir sıfat-fiil eki olan –*gu* ekinin birleşip kaynaşmasıyla oluşmuştur (Küçükballı, 2013: 198). Bu ekin daha çok nesne ve alet adları yaptığı görülmektedir.

namazlā dokūllardı. (<*namaz+lağu*) “Seccade dokurlardı.” 8/573,

ekmē işde, senidiñ olur, oklāñ, şışiñ, sacıñ. (<*ok+lağu*) “Ekmeği işte, senidin olur, oklavan, şışin, sacın.” 12/293,

oklāyla sēnidiñ üsdünden atarıs. “Oklavayla senidin üstünden atarız.” 23/127,

ğılā işde eģelediñ, hēye kesginlī oluyoru. (<*kı+lağu~kıl+ağu?*) “Kılağı işte eģelediğın, evet kesginliğı oluyor.” 22/494,

ha ʾ paklā dilimi dilerdim, hem çok güzel dilerdim. (<*bağ+lağu*) “Evet, baklava dilimi dilimlerdim, hem de çok güzel dilimlerdim.” 23/164.

+IAk: Nitelik bildiren adlar oluşturur.

gebelek “koyunların karaciğerinde meydana gelen bir hastalık” 8/145, *ğavlağ (I)* “saçı dökülmüş kimse ya da kabuğu dökülmüş ağaç” (MDD-Bucakşeyhler), *ğavlağ (II)* “hazırlıksız, boş” 27/64

Hayvan adları oluşturur:

bozlağ “eti yenen bir tür av kuşu” 22/338, *daylağ* (<*tay+lağ?*) “buhur deveyle yoz devenin birleşmesinden doğan deve” 20/242

+lağ: Nitelik bildiren ad türetir.

sulağ “sulak yer” (MDD-Hacıobası).

+lān/+lēn ~ +lāñ/+lēñ: MYA’da -Xş mastar ekinin üstüne gelerek -*IncA* ya da -(X)r ... -*mAz* görevinde zaman zarfı üreten bu ekin +*IAyIn* ekinden kısaltılarak oluştuğı bellidir. Kimi çalışmalarda -*IAyIn* ekinin, *deyü>deyi* zarf-fiilli yapıdan /d/>/l/ gelişmesiyle ortaya çıktığı belirtilir. Eski Türkçede *teyin* biçiminde /n/ ile genişletilmiş örneğinin bulunması dayanak olarak gösterilir. Çağdaş yazı dillerinden Tatarcadaki *hatunlayın/hatundayın* “bir kadın gibi” örneği de tanık olarak verilir. Bu yapının *gibi*,

diye, olarak gibi anlamları koruduğunu belirten yazar, “*gece deyi(n)* (‘diye’) *yattı> gece-leyin yattı.*” örneğini de verir (Kuznetsov, 1997: 245-246).

TTA’da adlar üzerine gelerek *uğurlayın* “gizlice”, *yamaçlayın* “yamaca doğru” gibi durum zarflarıyla yön gösteren zarflar ve *yatsılayın* “yatsı vakti”, *āşamleyin* “akşamleyin” gibi zaman zarfları türetir (Güzel, 2015: 168-170). Bu ekin MYA’daki temel fonksiyonu ise zaman bildiren bir zarf oluşturmastır. Ancak fiilin -Xş ekiyle adlaştırılıp ardından +*lAyIn* ekiyle zarflaştırılması MYA’ya özgü bir yapı olsa gerektir. Ş. Tekin, bugün sadece zaman bildiren sözcüklere getirilerek zaman zarfı yapan +*leyin* ekinin bu biçimiyle ilk defa ortaya çıktığı Eski Oğuz Türkçesinde bir de tarz zarf tümleci yaptığını belirtir. EOT için verilen örnekler arasında [-*düg +i+n+leyin*] biçimindeki yapılar dikkati çeker (Tekin, 2001: 239). Burada fiil köküne fiilimsi aldıktan sonra söz konusu ekin geldiği görülür. MYA’da da EOT’ye koşut olarak, sıfat-fiil üstüne gelme de, -Xş fiilimsi ekinin ardından +*lān/+lēn ~ +lān/+lēn* ekinin gelmesi arkaik yapının korunduğunu gösterir.

torunlar gelişlēn mahanalık sıra gözümüz açılıyor. “Torunlar gelince bahaneyle gözümüz gönlümüz açılıyor.” 5/37,

bēleñ ilifatda hocalık yaparkā izmire çıkmış tayinī ora çıkışlān varmış gētmış. “Belenalan köyünde imamlik yaparken İzmir’e tayini çıkmış, ora çıkınca varmış gitmiş.” 8/434

daşı vuruşlān nētdi, orayı anlamadım. “Taşı vurunca ne yaptı, orayı anlamadım.” 9/263

bu adamı görüşlēn beni sikdir ētdi. “Bu adamı görünce beni umursamadı.” 9/279,

hōle gēdişlēn denize, gemi ne ileri ne geri, ne ileri götürebilmişler ne geri. “Şöyle gidince denize, gemiyi ne ileri götürebilmişler, ne geri.” 17/231,

şurda bi senet yazaım, bú senede yārın parayı gönderirsin sen, dēyişlēn tamam dēdi. “Şurada bir senet yazalım, bu senete yarın parayı gönderirsin sen, deyince tamam dedi.” 24/228

bubama saldırışlān göyu göyuvérdim zopayı. “Babama saldırınca koyu koyuverdim sopayı.” 25/232.

Bunlar dışında da şu örnekleri vermek mümkündür: *varışlān* “varınca/ varır varmaz”, *ğarnı acıkışlān* “karnı acıkınca/ acıkır acıkmaz”, *silkişlēn* “silkince/ silker silkmez”.

+lAyI: MYA’daki bu ek, Köktürkçe ve Uygurca metinlerde *+leyin* ekinin fonksiyonlarını üstlenebilen eklerden biri olan *+lAyU* ekinin kalıntısı olsa gerektir (Tekin, 2001: 241).

gēceleyi köpek de yēyázdı. “Geceleyin köpek de yiyeyazdı.” 9/279.

+lAk: Nesne adı yapan *+dXrXk* ekiyle aynı fonksiyondadır.

góküzlek (<*gögüs+lek*) “devenin göğsüne takılan nesne” 8/584, *ğapsałaq* (<*ğapısa* “büyük bahçe kapısı” + *laq?*) “hayvanlar için koruma kapısı” 8/518.

+mIK: Bir örnekte bitki adı yapmıştır.

ğaramıq “sert ve uzun dikenli ufak boylu çalı” 9/67.

+tı: MYA’da *-Iş* ekiyle genişletilmiş yansıma köklere gelen bir ektir.

dıbıştı “ses, gürültü” 21/139 ~ *cıbıştı* “ses, gürültü”

2.2.3.2. Fiilden Ad Yapan Ekler

-AcAk: Aslında bir sıfat-fiil eki olan bu ek, kalıplaşmış adlar da oluşturmuştur.

atacaq “hallaç tokmağı” 23/192, *bācaq* “bir yığını bağlamaya yarayan nesne” 22/322, *çalaçaq* “yoğurt mayası” 22/487

-AncII: Bir şeye eğilimli olma fonksiyonuyla ad yapan bir ektir.

süisencil “çokça boynuz vuran, süsücü” 25/225.

-be: Bir örnekte karşımıza çıkan bu ek, ses uyumu sonucu ortaya çıkmış *-mA* ad-fiil ekinin bir değişkesidir. *-mA* eki, yazı dilinde de *dolma*, *sarma*, *uçurtma* gibi

kimi örneklerde görüldüğü üzere birtakım kalıcı adlar oluşturabilmektedir. MYA'daki *kömbe* örneğinde de bu ad-fiil eki, temel işlevinden sıyrılarak bir yapım eki gibi kullanılmıştır.

kömbeyi (<*köm* “gömmek” -*me*) “iki sac arasında, kızgın küle gömülerek ya da fırında pişirilen bir çeşit kalın ekmeği” 23/138.

Taşeli Yöresi'nde *gömme* biçiminin de kullanılması aykırılışma olayını doğrulamaktadır. Bazı Kıpçak dillerinde böyle bir ünsüz değişimine rastlanır.⁵⁰

-biç: İşlek bir ek değildir.

töllenbiç (<*töllen*- “sarkmak”) “olgunlaşmadan düşen incir” 23/269, *siklenbiç* (<*sinlen*- “gizlenmek, saklanmak”) “saklambaç” 27/160.

-ci: Tespit edilen örneklerde insan ve hayvanların gebelik durumunu ortaya koyan bir ek olduğu görülür.

bortlacı “gebe deve” 25/87, *gunlacı* “gebe hayvan” 22/357, *guzlacı* “gebe, doğuracak hayvan” 8/50, *hamilleci* “gebe, hamile” 22/357

-di: Tek örnekte tespit edilmiştir.

sındı “makas” 453

-(y)esek: Bu ek, MYA'da sadece *dëyesek*, *göresek* ve *gelesek* sözcüklerinde yaşayan arkaik bir ektir ve -*AnAk* ekiyle aynı fonksiyondadır. Derleme Sözlüğü'nde *dëyesek* sözcüğüne “atasözü” karşılığı verilerek tespit edildiği yöre olarak sadece Manavgat'a bağlı Ahmetler Köyü gösterilmiştir (DS-IV, 1993: 1446).

dëyesek “özlü söz” 10/277, *gelesek* “gelenek, görenek” 8/297, *göresek* “görenek” 8/340.

-et: Sınırlı sayıda örnekte görülür.

ölet “öldürücü hastalık salgını, kıran” 12/102.

⁵⁰ Bilindiği üzere Kazakçada da /m/ ünsüzüyle biten bir sözcüğe /m/ ile başlayan bir ek geldiği zaman /m/ > /b/ değişmesi yaşanır: *jum-baq* “bulmaca” gibi. Ayrıca Kazaklarda *kömbe* adında tandırda hazırlanan bir et yemeği bulunmakta ve ayrıca *kömbe nan* adında bir ekmek çeşidi de hazırlanmaktadır.

-gAn: Bazı bilim insanları bu eki ET -GAn sıfat-fiil ekine bağlamakta ve EOT’de hece başındaki /g/ sesinin düşmesiyle ortaya çıkan -An sıfat-fiil eki ile /g/ sesini düşürmeden devam eden -GAn ekinin görev açısından ayrıştığını ileri sürmektedirler (Güzel, 2015: 333).

soluğan “sık sık soluyan, çok soluyan (at)” 8/27, *dirgen* “harmanda sapları yaymaya yarayan demirden, çatallı bir tarım aracı” 21/352.

-gAç: Çeşitli somut adlar türetmede kullanılır.

bişirgeç “ekmek pişirmekte kullanılan ağaç çevirgeç” 16/181, *süzgeç* “yapışkan otu, çoban süzgeci” 22/311, *ğıstırğaç* “yengeç” 22/398.

-ğıç: Nesne adı türetir.

salılağıç “salıncak” 27/159.

-gXn: Sıfat ve ad türeten yaygın bir ektir.

ğızgın “çok ısınmış” 5/13, *ingın* “yüksekte olmayan, alçak (yer)” 25/179, *kəsgin* “keskin” 18/99, *sıkğın* “sıkıntılı, bungun” 26/45, *siygın* “sidik” 8/502, *şıpgın* “sağanak yağmur” 23/425, *gōğüs dutgunu* “nefes darlığı, astım” 9/216.

-mIk: Fiilden somut adlar türetir.

işemī (<işemik) “sidiği” 27/124.

-vXk~ -yXk: -vık, -vik, -vuk, -vük eki ÖTT’de görülmezken TTA’nın da bir kısmında kullanılmaktadır. Bu eke ilk olarak tarihî Kıpçak Türkçesinde az sayıda örnekte rastlanmaktadır ve bugün özellikle Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde (Kazakça, Nogayca, Tatarca, Karaçayca vb.) kullanılmaktadır. Bu ek, Batı grubu Türk yazı dillerinden Türkmencede de görülür. Bu fiilden ad yapan ek, daha çok ses yansımali sözcüklerde kullanılmaktadır. Ekin Eski Türkçedeki -gUk veya -gAk ekinden ortaya çıkmış olma ihtimali bulunmaktadır. /g/ > /v/ değişmesi Kıpçak grubu yazı dillerinde ve ağızlarında yaygın görülen bir değişmedir. TTA’da bu ekin görülmesi Kıpçak etkisi olarak düşünülebilir (Özkan, 2007: 42-46). Metinlerdeki örneklerin dışında da Çolaklı’ya bağlı Yağlılar mevkisinde bulunan ve yazın suyu kuruyan bir derenin adı *şarlavık*’tır.

kıldıravıx “oğlak ve kuzuların boynuna takılan küçük çan, çingirak” 8/568, *kıldıravıx* 8/568, *şarlavıx* “çağlayan” 6/52, *takırdāx* 6/72, *takırdavux* (I) “tahtadan yapılan yayık yayma aracı” 16/134, *takırdavux* (II) “kuzu ya da koyun başlıklarına dikilen küçük çingirak” 8/569.

MYA’da bu ekin muadili sayabileceğimiz bir de -yXk eki bulunmaktadır. Tarihî kayıtlara göre 1455 tarihinde Manavgat’a bağlı *Gürleyik* adında bir yerleşim yeri de bulunmaktadır (Karaca, 2009: 152).

suyun şarladı yere, şarlayıx da dērmən şeklinde akan yere şarlavıx dēller. “Suyun şarladığı yere şarlayıx da değirmen şeklinde akan yere şarlavıx derler.” 8/564.

2.2.3.3. Addan Fiil Yapan Ekler

+sXn-: Oğuz grubu Türk yazı dillerinde ender olarak ve sadece Azerbaycan Türkçesinde görülen bu birleşik yapı ek (İlker, 1997: 87), Doğu ve Kuzey grubu Türk yazı dillerinde daha yaygındır (Güzel, 2015: 515).

ayıpsın- “utanmak, ayıp saymak” 8/218; *çoxsun-* “çok görmek” (MDD-Çolaklı)

+sUrA-: Eski Türkçede yoksunluk bildiren fiiller türeten +sIrA eki (Gabain, 1988: 50), MYA’da işlek değildir. ÖTT’de görülmeyen bu ek, Türkmence ile Doğu ve Kuzey grubu Türk yazı dillerinde arzu bildirme, yoksunluk duyma gibi farklı fonksiyonlarla kullanılmaktadır (Güzel, 2015: 518)

susuradım “susadım” 10/431, *güçsüremiş* “güçsüz görmüş” 17/228, *çaysıra-* “çay içmek istemek” (MDD- Saraçlı Yörükleri)

2.2.3.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

-der-: Az kullanılan ettirgenlik eklerindendir.

ben halili gönderiyin demiş. “Ben Halil’i gönderirim, demiş.” 3/146

bağ kendi veriyorur bi de dönderip dövüyorur. “Bak kendi veriyor, bir de döndürüp dövüyor.” 10/231

-dir-: MYA’da yazı diline göre fiillere farklı çatı etki getirilebilmektedir.

gece kaçkar anasına emdiridik. “Gece kalkar annesine emzirirdik.” 25/90.

2.2.4. Fiilimsiler

Yörede yazı dilindeki fiilimsi ekleri de kullanılmakla birlikte farklılaşanlar bu bölümde ele alınmıştır.

2.2.4.1. Sıfat-Fiil Yapıları

-Al: ÖTT’deki **-Ar** sıfat-fiil ekinin ses dönüşümleri sonucu MYA’da varyantlaşmış biçimdir.

esgiden yataḷandız vardı yerde. “Eskiden yatar andız her yerde vardı.” 9/210

-ğun: Bu ek, **-GAn** gibi varlıkların ve nesnelerin kimi özelliklerini gösteren sıfatlar türetir (Korkmaz, 2014: 343).

yâ, ğonya hudūdunda oturgun Konyaḷılardan alıdık. “Yahu, Konya sınırında oturan Konyalılarından alırdık.” 4/68

2.2.4.2. Zarf-Fiil Yapıları

Fiilimsiler açısından MYA ile ÖTT arasındaki en büyük farklılaşma zarf-fiil yapılarında ortaya çıkmaktadır. ÖTT ile ortaklaşan yapıların yanı sıra MYA, zengin bir zarf-fiil varlığına sahiptir.

-a, -e, -ı, -i, -u, -ü: Bu ünlü zarf-fiil ekleri, ÖTT’de birleşik fiillerde ve ikilemelerde kullanılsa da, Gazipaşa ağızlarında olduğu gibi, MYA’da da amaç

bildiren -mAyA yapısının yerine kullanılmaktadır (Küçükballı, 2013: 202). Bu ünlü zarf-fiil eklerinin özellikle *gêt-* “gitmek” fiilini istemesi dikkat çekicidir.

ordan gelin alı gèderke yüzü bana vèrdiler. “Oradan gelin almaya giderken yüzüğü bana verdiler.” 3/132,

çalışa gèderdi, yük çekerdi. “Çalışmaya giderdi, yük çekerdi.” 6/15.

-a₁lak, -elek: ÖTT’deki -ArAk zarf-fiil ekinin MYA’da akıcılar arasında yaşanan ses değişmesi sonucu oluşmuş varyantlarıdır.

sol tara₁ña taniya₁lak gèt dèdi. “Sol tarafına bakarak git, dedi.” 1/132,

manav₁gada yörüyelek gèderdik amcam. “Manavgat’a yürüyerek giderdik amcam.” 2/29,

beyşêr gólünün bi yanından bi yanına atlayan ilk deveci kervanı, deveyi kèsmiş gurban ola₁lak. “Beyşehir Gölü’nün bir tarafından bir tarafına geçen ilk deveci kervanı, deveyi kurban olarak kesmiş.” 8/411,

hôle hôle birbirini₁ üsdüne şõe örtelek gèdellerdi, gowan₁lar ıslanmasın dèyi. “Kovanlar ıslanmasın diye birbirinin üstüne şöyle şöyle örtetek giderlerdi.” 23/181

-AsIyA: Yönelme durumu eki almış -AsI sıfat-fiil ekinden meydana gelen bu zarf-fiil eki (Hünerli, 2012a: 676), MYA’da -IncAyA kadar anlamında zamanda sınırlayıcı bir görev üstlenir.

şindi ça₁kalderesine gelesiye hêç aldırmayık. “Şimdi Çakalderesi’ne gelinceye kadar hiç aldırış etmemiş.” 3/156,

öş_elesiye bekler, öş_eldikden sōra çıkarı₁dık. “Alacakaranlık gelene kadar bekler, alacakaranlık olduktan sonra çıkarırdık.” 17/193;

biz sabā₁la gāva₁ltıya ga₁lkasıya o ga₁barı₁dı. “Biz sabahleyin kahvaltıya kalkana kadar o kabarırdı.” 23/143,

āşdepesinden aksekiye varasıya göyünü yatırmışlar. “Ağaçtepesi’nden Akseki’ye varıncaya kadar koyunu yatırmışlar.” 25/183.

-d(X)k başına: Yazı dilindeki -dXkçA eki görevindedir.

dālarda gezdik başına o geçiñiñ südüñiñ, yourdunıñ yenilmesine doyulmazdı. “Dağlarda gezdikçe o keçinin sütünün, yoğurdunun yenilmesine doyulmazdı.” 6/77,

içinden geldik başına konuşsa türkün dilini, eyi olur. “İçinden geldikçe Türk’ün dilini konuşsa iyi olur.” 6/106.

-dlk ğına: MYA’da belki -dlk sıra yapısına benzetmeyle olsa gerek -dlk ğına şeklinde ve zarf yapma fonksiyonunda kullanılmıştır. ÖTT’deki morfolojik karşılığı -dXKçA zarf-fiilidir. ğına eki, ilk kez Tonyukuk Yazıtı’nda görülen -kıña ekiyle bağlantılı olmalıdır. Eski Uygur Türkçesinde ses yapısı ve işlevi itibariyle biraz farklılaşarak bazı örneklerde zarf olarak pekiştirme görevi yapan bu ek, EOT’dan itibaren Oğuz grubu Türk lehçelerinde görülmemektedir. Günümüzde bilhassa Başkurtça, Kazakça, Kırgızca ve Tatarca gibi Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Adlarda küçültme, sıfat, zarf yapma gibi çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Ekin Türkiye Türkçesi ağızlarındaki izini bir Kıpçak etkisi olarak açıklamak mümkün görünmektedir (Alkaya, 2008: 43-72).

bu güdücü, ğayrı ğetdik ğına, ha güit ha yaļvar. “Bu çoban, artık gittikçe ha güit, ha yalvar.” 26/42.

Kimi çalışmalarda ki bağlacının sonuna gelen /n/ sesi, anorganik bir türeme olarak kabul edilmez. ET’deki -kıña eki, kısalarak TTA’da çekimli fiillerin üzerine gelip pekiştirme işleviyle de kullanılmaktadır (Alkaya, 2008: 62).

veziriñ biriñe demiş_kin, buña ne ceze vërecëz, demiş. “Vezirin birine demiş ki buna ne ceza vereceğiz, demiş.” 17/214

şindi biri dediy_kin bëşşërinde de alan yok. “Şimdi biri dedi ki Beyşehir’de de alan yok.” 27/99,

demē_kin senede hindi on iki, on üş günlāyoru. “Demek ki senede on iki, on üç yavruluyor.” 27/129.

-Xn sıra ~ -Xn sırağ: Yazı dilindeki -XncA zarf-fiil ekiyle aynı fonksiyona sahiptir. *sıra* edatının, MYA’da olduğu gibi, ad ve fiillerin sonuna gelerek zarf görevli sözcükler yapma göreviyle kullanılmasına Bodrum Yörükleri ağzında da rastlanılır (Akar, 2008: 21). Konya’nın Bozkır ağzında da görülen bu zarf-fiil ekinin ET’deki -*In* zarf-fiil ekiyle *sıra* edatının ekleşmesi sonucu meydana geldiği düşünülmektedir (Aşcı, 2016: 189). -(X)n *sırağ* yapısında ise ET *oğ* kuvvetlendirme edatının izi bulunmaktadır.

gözleri gók olun sıra dedim bu İngiliz, heykele. “Gözleri mavi olunca heykele bu İngiliz dedim.1/146,

böbamın dibine varın sırağ kız küpüverdi. “Babamın dibine gidince kız yıkılıverdi.” 21/526.

Metin dışı olarak tespit edilen ve -XncA zarf-fiil eki fonksiyonunda kullanılan -*InsIr* eki de muhtemelen bu yapıdan kısalmadır.

gelmeyinsir “gelmeyince”, *gelinsir* “gelince”, *ödenmeyinsir* “ödenmeyince” (Boztepe, 2012: 82, 91, 169).

-Xk sıra ~ -Xk sira, -dXk sıra: ÖTT’deki -XncA ve -dXkçA zarf-fiil ekleriyle aynı görevdedir. MYA’da işlek bir biçimde kullanılan -dXk *sıra* zarf-fiil eki, -dXk görülen geçmiş zaman sıfat-fiil ekine *sıra* sözcüğünün eklenmesiyle oluşmuştur. Araştırmalara göre söz konusu yapı, Teke yöresi ve hinterlandındaki ağızlar başta olmak üzere yalnızca Batı Grubu ağızlarında kullanılmaktadır (Yıldız, 2015: 235).

bedenim ıssındık sıra hızlanırın. “Vücudum ısındıkça hızlanırım.” 1/29,

ğayrım, òlelik sıra everivèrdik onu. “Artık, öylelikle onu evlendiriverdik.” 6/91,

e işde adam da ölük sırá de, dēğışdi dēğışdi, yaşılandık da, yaşılanık sıra da bozuldu bozuldu gètdi. “E işte adam da ölünce değışti, yaşılandık da. Yaşılandıkça da bozuldu bozuldu gitti.” 6/114,

vallā gètdīm ğonaŋğı yèrleri gördük sıra āladım. “Vallahi, gittiğim konaklama yerlerini gördükçe ağladım.” 8/112,

döwdük sıra sowuķ su dōkersin. “Vurdukça soğuk su dökersin.” 11/197,

dalğa vurduķ sıra o daşlarıŋ oyūna su dolardı. “Dalga vurdukça o taşların oyuğuna su dolardı.” 12/114,

onu da òle ğuruduķ sıra ezerdik. “Onu da öyle kurudukça ezerdik.” 23/302.

-(y)XşkXn: Yazı dilindeki -XncA zarf-fiil ekinin görevini üstlenen zarf-fiil eklerinden biridir. Dudak uyumuna giren bu ekin yapısını açıklamak zor görünmektedir.

dèdem davarı vèrmeyişkin burada şeylik ğalmış, tapıyı vèresi ğelmemiş ğayrı. “Dedem keçiyi vermeyince burada şeylik kalmış, tapuyu vermek istememiş artık.” 16/18,

dèdem ölüşKün, gel imam dèmişler, sen ğocanıŋ yèrini dut, bura otur, bura seni ğayıt edelim dèmişler. “Dedem ölünce, gel imam sen o saygıdeğer kişinin yerine geç, buraya otur, buraya seni kayıt edelim, demişler.” 16/29.

-(y)Xķ: MYA’da -p zarf-fiil ekinin ön damak ünsüzüne dönüşmesiyle oluşan bir varyantıdır.

èşşäkleriŋ südünü parayla alıķ da çocuklara içiriyorular, yararlı dèye. “Yararlı diye eşeklerin sütünü parayla alıp da çocuklara içiriyorlar.” 8/69,

bi tıraqdór gèdik manavgada da bazar bazarlayık da gelecek dèyi onu tanırdık.
“Bir traktör gidip de Manavgat’a pazar alışverişini yapıp da gelecek diye ona bakardık.” 8/176,

evel batma dèrdik, batma oluk ta nèyi varıdı? “Eskiden batma derdik, batma olup da neyi vardı?” 8/377.

-ka, -kan, -ke, -ken: Bu zarf-fiil yapısı ÖTT’nin aksine MYA’da önlük-artlık uyumuna girmektedir. Yörede daha çok *-ka/-ke* biçimi yaygındır. Bozkır ağzında da bu kısa şekli tespit edilir ve zarf-fiil eklerinin tarihî süreçte genişlediği göz önüne alınarak bu ağızdaki *-ka/-ke* zarf-fiil ekinin *-ken* ekinin bir önceki aşaması olduğu belirtilir (Aşcı, 2016: 190). Ek, bu hâliyle Türkmencede ve daha çok Güney ve Batı Anadolu ağızlarında görülmektedir. Bu konuda Leyla Karahan, şu açıklamayı yapar: “Ekin *-ke* şekline tarihî metinlerde rastlanmayışı, *-ken* ekinin *-ke*’den gelişmiş olabileceği şeklindeki ihtimali zayıflatsa da, zarf-fiil eklerindeki genişleme eğilimi böyle bir ihtimalin göz ardı edilmemesi gerektiğini düşündürmektedir.” (Karahan, 2012b: 222).

ben ıfāka girdim. “Ben küçükken girdim.” 1/3,

górana başlāyorūka dèvlet aldı antalyaya. “Kur’an’a başlarken devlet aldı Antalya’ya.” 1/118,

ōlak hanı iki ğünlūken sūd emerse onun gursāyıla barabar şey edellerdi.
“Oğlak hani iki günlükken süt emerse onun kursağıyla birlikte şey yaparlardı.” 6/81,

u lasdik ayakgabıyla, lasdik çarīla gèderke bi kar yādı gūzūn, ausdosda. “O lastik ayakkabıyla, lastik çarıkla giderken bir kar yağdı güzün, ağustosta.” 8/118,

evel yörūke çocukları birikdirilerdi yaşlı adamlar mesel döküvèrilerdi.
“Eskiden Yörükken yaşlı adamlar çocukları biriktirirlerdi, bilmece sorarlardı.” 11/285,

bunlar yaparkan gördüm ben. “Ben bunlar yaparken gördüm.” 12/118,

ama ben çocūka guş dutmak uçu gapan gurardık. “Ama ben çocukken kuş avlamak için kapan kurardık.” 13/102,

sen acıķa ben tok olağan demiş. “Sen açken ben tok olamam, demiş.” 21/236,

bêş geçi var hindi, ğuzlamācaķ dērike bêşi de ğuzladı, olaķladı. “Beş keçi var şimdi, yavru lamayacak derken beşi de yavruladı.” 25/63.

-mayān, -mayın, -meyin, -meyēn, -ışmayın: ÖTT’deki -mAdAn ekinin karşılığıdır. Ancak bu ek, arkaik bir yapıyı temsil eder. Yapısında olumsuzluk bildiren -mA eki olduğu belli bir birleşik zarf-fiildir. Türk dili tarihindeki ilk biçimi ET’deki -mAtIn, -mAdIn ekidir (Gabain, 1988: 87). Ekin bünyesinde gerçekleşen -d->-d->-y- değişmesiyle ve bir ağız özelliği olarak -mAyIn biçimiyle Eski Uygur Türkçesinden itibaren kullanılan bu ek, tarihî Oğuz yazı dillerinde kısmen kullanılsa da çağdaş Oğuz yazı dillerinde kullanılmamaktadır. Tuvaca, Hakaşça ve Sahacada bu ekin varyantları kullanılır (Hünerli, 2012a: 312-313). Bunların dışında Özbekçe, Kazakça ve Kırgızca gibi Karluk ve Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde çeşitli ses değişimleriyle bu eke rastlamak mümkündür. ÖTT’de kullanılan -mAdAn eki de -mAyIn eki gibi ET’deki -mAdın ekinden gelmektedir (Korkmaz, 1965: 259-269). Bu olumsuz zarf-fiil eki diğerk birçok TTA’ya nazaran MYA’da çok daha yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Bu durumu bir Kıpçak etkisi olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir. Antalya bölgesinde yaşıyan Karakoyunlu Yörüklerinin ağızında da bu yapı korunmaktadır (Durmaz, 2018: 334).

davarı saldıımızda tepenin zirvesine çıķmayın yatmazdı. “Keçi yi saldıımızda tepenin zirvesine çıkmadan yatmazdı.” 1/124,

āřam ğarañlıřmayın indiridik ğazanı, indiridik şoraya dünedirdik. (<ğarañla-y-ış-mayın) “Akşam hava kararmadan kazanı indirirdik, şuraya geceleme si için bırakırdık.” 6/44,

zēmeri çıķmayın ğoçu ğuzuya ğatmazdıķ, şubart bir dēmeyin ğoyunu ğuzlatmazdıķ. “Zemheri çıkmadan koçu kuzuya katmazdıķ, bir şubat olmadan koyunu yavrulatmazdıķ.” 8/132,

bi de ayı koķutmayān yēmez dēller. “Bir de ayı kokutmadan yemez, derler.” 9/192,

şōle bi baqaǵlardı onıñ altı tozluysa hēç sesdenmeyēn varıǵlar gēdellerdi.
“Şöyle bir bakarlardı, onun altı tozluysa hiç seslenmeden varır giderlerdi.” 21/387,

ğarı dēr anam bubam gēlmeyin bunlar ne duru. “Kadın, annem babam gelmeden bunlar ne duruyor, der.” 21/553,

maǵ boşalmayın para alınmaS. “Mal boşaltılmadan para alınmaz.” 24/201,

parayı aǵmayān maǵı vērme buna dēdi. “Para almadan malı verme buna, dedi.” 24/203.

2.2.5. Edatlar

ārı: Yörede +dAn ayrılma durumu ekiyle birlikte kullanılır ve “tarafından, yönünden” anlamını karşılar. Yer-yön belirten bu edat, çağdaş Türk yazı dillerinden Kazakça, Kırgızca ve Tatarcada kullanılmaktadır. Bu edatın ilk defa runik harfli Uygur metinlerinden Moyun Çor yazıtında *ingaru* biçiminde ve yine bulunma/çıkma durumu ekiyle kullanıldığı görülmektedir. EOT’de de *aṅaru* “öte, ileriye doğru” biçimine rastlanmaktadır (Akar, 2013: 153-155). Metin dışı olarak *burdan ārı* “buradan” ve *ordan ārı* “o taraftan, oradan” (Boztepe, 2012: 20-164) örneklerini verebiliriz.

adanadan ārı gelmişler, dāñ dibine yerleşmişler. “Adana tarafından gelmişler, dağın dibine yerleşmişler.” 8/421.

bile, bilen: MYA’da *ile*, *birlikte* edatının yerine kullanılabilen yapılardan biridir. Yörede kullanılan *bile* edatı, ET *birle* biçiminden /r/ ünsüzünün zayıflamasıyla oluşmuştur. ET *birle* edatının +n vasıta durumu ekinin kalıplaşmasıyla genişleyen *birlen* biçiminden gelen *bilen* yapısı da MYA’da kullanılmaktadır (Öner, 2018: 9). Bu edat günümüzde Türkmencede de canlı bir biçimde kullanımdadır.

şindi biñ dokuz züz atmış beşde kór mēmet bile ğavğa ētdīmizde irze bēliniñ şey taraFında kuzáy taraFındā ğocadāñ başında davardayıs. “Şimdi bin dokuz yüz altmış beşte Kör Mehmet ile kavga ettiğimizde Reze Beli’nin kuzey tarafındaki Kocadağ’ın başında keçi yayılmadayız.” 9/272.

Aşağıdaki örneklerde ise belki de bir örneksme sonucu Arapça *filan* sözcüğü *bilen* durumuna geçmiştir.

yétmiş yèdi bilen mi oldu? “Yetmiş yedi falan mı oldu?” 6/4,

ğoca yapraklı doñuz bilen ğazar da yêr_a. “Büyük yapraklı (bir bitki), domuz falan kazar da yer ya.” 9/238,

hêç kimse selem bilen ałan olmamış. “Hiç kimse selam falan alan olmamış.” 15/35.

deklik: “Bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin” anlamında bir edattır. Bu söz, Eski Türkçedeki *teñ+li ök* yapısından gelmektedir ve EOT’de *deñlü* biçiminde kullanılmıştır (Gülsevin, 2011: 118). Yönelme durumu ekinden sonra kullanılır. Yörede “kadar” anlamında *dekli* biçiminde kullanımı da bulunmaktadır.

aynı yaylaya gókdepeye deklik bir haFdada çıkardık. “Aynı yaylaya, Göktepe’ye kadar, bir haftada çıkardık.” 25/19.

ğadağ: MYA’da “kadar” anlamında kullanılan bir edattır. Muhtemelen Ar. *ğadar* + ET *oğ* “kuvvetlendirme edatı” birleşmesiyle oluşmuştur.

develerini yúkleTmiş, deñize ğadağ ğedecēn dēmiş. “Develerini yükletmiş, denize kadar gideceğim, demiş.” 13/54.

hekiyá: MYA’da sıkça kullanılsa metinlerde tek örneği tespit edilen bir benzerlik edatıdır. “Öykünme” anlamı da taşıyan Arapça *hikāye* sözcüğünde ünlü göçüşmesi yaşanmış ve yöre ağızlarında “gibilik” anlamı kazanmıştır. İlgi durumu ekiyle birlikte kullanılır.

seniñ hekiyá biri hēsāb_étđi. “Senin gibi biri hesap etti.” 4/97.

hēsabı: Arapça *ḥisāb* sözünden gelmektedir. MYA’da benzerlik bildiren bir edat olarak ilgi durumu ekiyle beraber kullanılır.

aynı kóyüñ hēsebi olurdıķ. “Aynı köy gibi olurduk.” 16/93,

benim bu emineniñ hēsabı yōğudum tā canım. “Benim Emine gibi yoktum daha canım.” 21/58,

ēyi kötü üsdümüze dıķı ne varsa örtünürüs, yorğan yasdıķ dēyeniñ hēsābı. “İyi kötü biraz ne varsa örtünürüz, yorgan yastık dedikleri gibi.” 23/220.

kēri, kēri, kēyri, kēyri: Geri sözcüğü ET’deki biçimiyle MYA’da +dAn ~ +nAn ayrılma durumu ekine koşularak kullanılır. “-dAn sonra” anlamıyla kullanılması ağızlarda yazı dilinde olmayan eskicil bir görevi daha bulunduğunu gösterir. MYA’da fonksiyon bakımından EOT ile aynı olmakla birlikte, EOT’de dahi çokça görülmeyen ötümsüz biçimiyle kullanılır. Zaman bildiren göreviyle Tatarca, Başkurtça ve Türkmencenin ağızlarında da bu yapı görülmektedir (Hünerli, 2012b: 599). Yakın bölge ağızlarında olduğu gibi, MYA’da da +dAn ekinin düşmesi sonucu doğrudan -dXk sıfat-fiil ekinden sonra da gelebilmektedir (Küçükballı, 2013: 205; Aydın, 2019: 165). Bu edat genel olarak uzun ünlülü olsa da az sayıda örnekte kısa ünlülü biçimine de rastlanmaktadır. *kēyrim* yapısındaki türemenin ET’deki kuvvetlendirme edatı +mA ile bağlantısının olması muhtemeldir.

undan kēyri, unlar kaçma hareketine geçmiş. “Ondan sonra, onlar kaçma hareketine geçmiş.” 3/161,

yıkadıķdan kēri, bāzı yıķar da kırķarız, bāzı yıķamadan kırķarız. “Yıkadıktan sonra, bazen yıkar da kırkarız, bazen yıkamadan kırkarız.” 16/119,

ondan kēyrim iḫradı var dērin. “Ondan sonra İbradı var, derim.” 16/235,

ondan kēri senidimizi ōğümüze alırıs. “Ondan senidimizi önümüze alırız.” 23/125,

onnan kēri çıkarı, gurulardıķ. “Ondan sonra çıkarır, kurulardık.” 25/119,

ondan kēyrim çıkarıyıs, sereris. “Ondan sonra çıkarırız, sereriz.” 26/121;

malı saarsın, sādık kēyri o ımıklıyyla ğazana süzersin. “Malı sağarsın, sağdıktan sonra o ılıkılığıyla kazana süzersin.” 16/150,

gōşdük kēyri, ğoyunu satdık kēyri, gelmiş gelmişler de yurdu yoqlamışlar. “Göçtükten sonra, koyunu sattıktan sonra, gelip oturduğumuz yeri kontrol etmişler.” 16/164.

sōna, sōra: Kimi örneklerde ayrılma durumu ekinin düşmesi sonucu doğrudan -dXk sıfat-fiil ekinden sonra bu edat gelebilmektedir. -dXk kēyri yapısıyla aynı fonksiyondadır.

onu düün bitdik sōna zabāla ğaldırılardı. “Onu düğün bittikten sonra sabahleyin kaldırırlardı.” 5/20,

dünetdik sōna bi kēseye dókerdik. “Gecelettikten sonra bir keseye dökerdik.” 6/39,

ğavrıldık sōna üyüdülürdü. “Kavrulduktan sonra öğütülürdü.” 6/49,

onu da ğurutduk sōra kēsemize ğatarдық. “Onu da kuruttuktan sonra kesemize katardık.” 23/307,

biz aldıık sōna yāmır bir iki yol ğileşdi. “Biz aldıktan sonra yağmur iki kere hafif yağdı.” 24/138.

uçu, uçun, úcún, için: Neden bildiren bir edattır. MYA’da karakteristik olarak *uçun* ve *uçu* biçimi kullanılsa da ÖTT’nin etkisiyle *için* biçimi de yaygınlaşmaktadır. Birçok ağzın aksine MYA’da hem adlarda hem de zamirlerde ilgi durumu ekiyle kullanılabilir. *yaylanıı uçu* “yayla için” örneğinde görüldüğü gibi tamlamanın birinci kısmı ilgi durumu eki alırken ikinci kısmı iyelik eki almaktadır. *uçu* edatının yörede bu şekilde kullanımının bulunması bu edatın uç adına üçüncü teklik kişi iyelik

ekinin gelerek kalıplaştığını ve “(onun/ bir şeyin) ucu” anlamından “nedeniyle” anlamına geçiş yaptığını gösterir.

bundan aksekiyle saraşlı, gókdepede çok gavğa étdi yaylanıñ uçu. “Bundan dolayı Aksek’iyle Saraçlı, Göktepe’de yayla için çok kavga etti.” 4/21,

anam bi taviķ bülücünüñ uçu adamı öldürüdü. “Annem bir tavuk civcivi için adamı öldürürdü.” 10/154;

birer geçi daķaļlar, saamak uçun, o ayrı mesele. “Birer keçi bağlarlar, sağmak için, o ayrı mesele.” 14/24,

beni ziyáret étdi oļ şey için. “Beni o şey için ziyaret etti.” 15/167,

āļ yapallar, körpe úçún. “Yeni yavrular için ağıl yaparlar.” 22/445,

enişdem uçu hurasından dutdum. “Eniştem için şurasından tuttum.” 25/218.

2.2.5.1. Ekleşmiş Edat Yapıları

Eski Türkçede ayrı birer edat olarak var olan kimi yapılar, MYA’da kısaltmakta ve sözcüğe koşulan bir ek kimliğini kazanmaktadır. Aşağıdaki yapıları ET döneminde pekiştirme özelliğini taşıyan enklitikler olarak kabul eden çalışmalar bulunmaktadır. Bilindiği gibi, pekiştirme (kuvvetlendirme) enklitikleri gramerleşmede rol oynarlar ve ekleşip kalıplaşabilirler ya da yeni sözcükler türetebilirler (Ercilasun, 2008: 49).

-ķ, -k: MYA’da anlamı kuvvetlendirme fonksiyonuyla kullanılmaktadır. Bu yapının ET’deki *oķ/ök* kuvvetlendirme edatı (Gabain, 1988: 105) kaynaklıdır. MYA’da ekleşen bu yapı, yoğunlukla zarf-fiil eki almış sözcüklerin üstüne gelmektedir.

dëyincek “deyince” 3/34, *ileri varıncaķ* “ileri gidince” 3/134, *varınsıraķ* “varınca” 21/526, *işdek* “işte” 25/4.

-ma, -me, -m: Eski Türkçedeki kuvvetlendirme edatı *+mA* (Gabain, 1988: 105) ile bağlantılı olan bu yapı, MYA’da ekleşmiş ve birçok örnekte */-m/* olarak

kısalılmıştır. Eskicil yapıya uygun *sōrama* “sonra” 2/26 gibi örnekler de MYA’da sıkça kullanılmaktadır.

ğayrım “gayrı” 6/91, *oysam* “oysa” 8/105, *mērime* “meğerse” 10/69, *ondan kēyrim* “ondan sonra” 16/174.

2.2.6. Bağlaçlar

Yöre ağızlarında kullanılan bağlaçlar büyük oranda ÖTT ile benzerlik taşısa da bazı arkaik yapılar korunmuştur.

kim: EOT metinlerinde Farsçadan ödünçlenen *ki* bağlacının yanında Türkçe kökenli *kim* bağlacı sıkça kullanılmıştır (Örnek olarak; Yavuz, 2006: 269). Ancak günümüzde *kim* bağlacı yerini tamamen *ki*’ye bırakmış durumdadır. ÖTT’de soru zamiri olan *kim* ile sesteşliğin etkisi olabilir. MYA’da ise, EOT’deki gibi, bu eskicil yapıyı örneklerle rastlamak mümkündür.

hocanın yanına varılar, hocaya dēller kim bōle bōle. “Hocanın yanına giderler, hocaya derler ki böyle böyle.” 3/63.

2.2.7. Zamir ve Sıfatlar

2.2.7.1. Kişi Zamirleri

MYA’daki kişi zamirlerinin neredeyse bütünü ÖTT ile aynı olsa da bu zamirlerin çekimlenmesinde birtakım değişiklikler bulunmaktadır. En büyük farklılık kişi zamirlerinin yönelme durumu eklerini aldıkları sırada ortaya çıkar. MYA için yönelme durumundaki bir hususiyet zamirlerle ilgilidir. Batı Grubu ağızlarında olmasına karşın birinci ve ikinci kişi zamirlerinin yönelme durumu, MYA’da yoğunlukla *bene~sene* biçimindedir. Aslında daha çok Doğu Grubu ağızlarında karşılaşılan bu yapı, bazı ağızları kısmen Azerbaycan Türkçesiyle birleştirir. Bu yapı, Silifke ve Mut’taki Sarıkeçili Yörüklerinde de *bená*, *bene* ve *seña* biçiminde kullanılmaktadır (Öztürk, 2009: 146). Bu ortaklaşma, Toros Yörüklerinin bir dil özelliği olarak görülebilir. Yönelme durumu eki almış birinci ve ikinci kişi

zamirlerinin diğ er değişkeleri de bulunmaktadır. Bunları ş yle  rneklendirmek m mk nd r:

bene “bana” 10/40, *ba * “bana” 20/118, *ba a* “bana” 21/142, *bana* “bana” 27/48; *sa * “sana” 22/42, *sa a* “sana” 23/102, *sene* “sana” 24/204.

       teklik kişi  ekiminde de T rk dilinin tarih  d nemlerindeki +GA y nelme durumu ekinin izlerini taşıyarak /n+ / > / / değişmesi yaşanır.

o a (<o+n+ a) “ona” 23/448.

İki  rnekte        teklik kişi zamiri, EOT’de olduğu gibi (Yavuz, 2006: 245) *o * bi iminde tespit edilmiştir.

 onuşmaya t  yeni başladı o , beyik ş y  onuşuyoru. “O konuşmaya daha yeni başladı, b y k  ocuk konuşuyor.” 6/94

o  da y yeni maraşala v rdi mutdar . “Muhtarlığı o da yeğeni Mareşal’e verdi.” 17/40.

2.2.7.2. D n şl l k Zamirleri

Yaygın bi im *gendi~kendi* olsa da  z bi imine de rastlanır. Metinlerde d n şl l k zahirinin *kendi* bi imi 9 kere, *gendi* bi imi 68 kere ve  z bi imiyse 6 kere ge mektedir. Buna g re MYA’nın karakteristik d n şl l k zahir *gendi*’dir.

da ılan ziynet gelini   z malı o ur. “Takılan takı gelinin kendi malı olur.” 1/21,

bekmezi gendimiz yapardık. “Pekmezi kendimiz yapardık.” 6/50,

ba  kendi v riyorur bi de d nderip d v yorur. “Bak, kendi veriyor, bir de d nd r p d v yor.” 10/231.

2.2.7.3. İşaret Zamirleri ve Sıfatları

bo, bō: Eski Türkçenin Grameri'nde *bu* işaret zamirinin/sıfatının yalın biçimi *bo* olarak gösterilir (Gabain, 1988: 67). MYA'da yaygın biçim *bu* olsa da *bō* ve *bo* biçimleri de kişisel kullanımla veya dudak ünsüzünün yanındaki yuvarlak ünlüyü genişletmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

mesele hindi bō mevsim işamlar sulandı mı gabī çıkar. “Mesela şimdi bu mevsim çamlar sulandığında kabuğu çıkar.” 8/212,

goyaklara bo toros dālarında yarlara göyünü, davarları gatarlık biz de. “Biz de koyaklara, bu Toros Dağları'ndaki yarlara koyunu, keçileri katardık.” 17/192.

endē, şendē: MYA'da sıkça kullanılan yapılardan biridir. Kullanım yerine göre “*o, bu, şu, yanındaki, oradaki, elindeki*” gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Bu zamir ya da sıfatın *ş-*'li biçimi de vardır ve karşılıklı konuşmalarda ikinci kişiye hitaben söylenmektedir. Bu sebepten yapı olarak *elindeki* sözcüğünden gelmiş olsa damak n'si kullanılması gerekirdi. Çünkü yöre ağızlarında ikinci teklik iyelik eki damak n'si iledir. Ancak bu sözcükte düzenli olarak diş n'si kullanılmaktadır ve işaret edilen nesne her zaman elde bulunmak durumunda değildir. Bu da kökeni *elindeki* sözcüğüne bağlamayı güçleştirmektedir (Tor, 2002: 87). Bu konudaki diğer bir köken açıklaması şu şekildedir: *endē* < *endeki* < *anda* “orada” + *ki* “olan”. Çağataycada da *andağı* biçimi kullanılmaktaydı (Tietze, 2002: 722). Metinlerde sıfat ve zamir göreviyle kullanıldığı görülmektedir. Yörede ayrıca *endere* “buraya; orası, ora” sözcüğü de kullanılır (İnci, 2008: 41; Boztepe, 2012: 61).

Sıfat göreviyle:

benim matemetīm, sen endē galemile yaparīka ben gafamda bitiriyin. “Benim matematiğim sen şu kalemle yaparken ben kafamda bitiririm.” 8/5,

dēdī ki bi gün, kúpeyi yitirisiñ sen dēdi, endē kúpeleri çıkar da goy dēdi. “Bir gün dedi ki, küpeyi kaybedersin, o küpeleri çıkart da koy, dedi.” 10/259,

sorarsan da cevap vèrmeye muKdedir deil endè adam dedi. “Sorarsan da cevap vermeye izinli değil bu adam dedi.” 24/62.

Zamir göreviyle:

benim adamım, bak, şèndè, şu gèldiñ yerde guyu var, o guyuya düşdü. “Benim eşim, bak, şuradaki, şu geldiğın yerde kuyu var, o kuyuya düştü.” 6/10,

hayır, dèřmedi, osmanlıca bi kelime endè, büyük anlamında. “Hayır değişmedi, Osmanlıca bir kelime o, büyük anlamında.” 15/4.

ho, hu: MYA’da *şo* ve *şu* işaret sıfatlarının *h-*’li biçimleri de sıklıkla kullanılmaktadır. Daha önce değinildiğ i gibi bu nöbetleşmede yaşanan durumu, kimi araştırmacılar ön seste türeme olarak görürken kimi araştırmacılar */ş-/>/h-/* değişmesi olarak kabul etmektedir. MYA’da “şu, bu” anlamıyla *hu* sözcüğü kullanılırken Çuvaşçada aynı anlamda *ky* “ku”⁵¹ sıfatının kullanılması dikkat çekicidir (Ersoy, 2017: 172). Bu yapının Ana Altaycadan **pu> hu> ku* gelişmesiyle oluşması muhtemeldir. Böylelikle *hu* sıfatının daha arkaik bir yapının izlerini taşıdığını düşünölebilir.

hindi biráz hu yüzde var. “şimdi biraz şu tarafta var.” 17/55,

ho eyi kiyatłardan kiyat. “řu iyi kâğıtlardan kâğıt.” 22/567,

hu yüklün içinde dolu çovałlar. “řu yüklüğün içinde dolu çuvallar.” 26/92.

o!: *O* işaret sıfatında eskicil biçim olan *o!*, kimi örneklerde korunmaktadır. Bilindiğ i gibi EOT dönemi metinlerinde *o!* da kullanılmaktaydı (Yavuz, 2006: 252-253).

⁵¹ Silifke ve Mut’taki Sarıkeçili Yörüklerinin ağızında da “bu” anlamında *ku* işaret sıfatının kullanıldığını tespit edilmiştir (Öztürk, 2009: 423).

adam hemen ordan binmiş, gonyadan, beni ziyâret êtdi ol şey için. “Adam hemen Konya’dan binmiş, o şey için beni ziyaret etti.” 15/167.

şo, sol: MYA’da sıkça kullanılan *şo* işaret sıfatı, ya *şu* işaret sıfatından ünlü genişlemesi yoluyla ya da EOT’de kullanılan *şol* işaret sıfatından kısalma yoluyla oluşmuş biçimdir. MYA’daki *sol* biçimi ise Kazakçada olduğu gibi /ş/>/s/ değişmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

ben şo dâlardan geliyoruyun. “Ben şu dağlardan geliyorum.” 15/56,

bizim solda bi ev, kûmemiz olurdu. “Bizim şurada bir ev, küçük bir evimiz olurdu.” 20/88,

şo köyün şorasına gëshler duruvêri, para almak için ip gurağlar gelin arabasının önüne. “Şu köyün şurasına gençler durur, gelin arabasının önüne para almak için ip kurarlar.” 24/66.

u: MYA’da o işaret sıfatının ünlü daralması sonucu oluşmuş bir varyantıdır.

u cizmeyi çöpe atarıs ya yamarıs. “O çizmeyi çöpe atarız ya da yamarız.” 8/124,

ilk mendili bene vèrdi u zaman. “O zaman ilk mendili bana verdi.” 24/19.

2.2.7.4. Sayı Sıfatları

2.2.7.4.1. Asıl Sayı Sıfatları

MYA’da sayı sıfatları neredeyse ÖTT ile aynı olmasına karşın ses olaylarından ya da arkaik yapıların korunması sonucu küçük farklılıklar bulunabilmektedir.

bi “bir” 1/4, *üs* “üç” 18/111, *üş* “üç” 1/113, *dört* “dört” 4/61, *dörT* “dört” 2/74, *bêş* “beş” 1/3, *yêdi* “yedi” 2/2, *segiz* “sekiz” 17/108, *ön* “on” 8/227.

2.2.7.4.2. Üleştirme Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatlarına +(ş)Ar ekinin getirilmesiyle oluşturulur. MYA'da ÖTT'den en büyük fark, *iki* sayısının çekimlenmesinde görülür.

asgerler dipcī dürtü dürtüverdiler arkamdan, ekişer de asgerlere Furdum, ğuzum. “Askerler dipçiği dürtüverdiler arkamdan, ikişer de askerlere vurdum, kuzum.” 25/206.

2.2.7.4.3. Topluluk Sayı Sıfatları

ÖTT'de olduğu gibi +(X)z ekiyle yapılır. Ancak en büyük farklılaşma *iki* sayısında yaşanır. Birçok çağdaş Türk lehçesinde olduğu gibi, MYA'da da *ekiz* sözcüğü kullanılır.

ğızın ekizleri varımışımış. “Kızın ikizleri varmış imiş.” 5/44.

2.2.7.5. Niteleme Sıfatları

Adların önüne gelerek onları niteleyen sıfatlardır. ÖTT'den farklı birkaç niteleme sıfatını dikkatlere sunmakta fayda vardır:

beyik: MYA'da *büyük* anlamına gelen bu söz, ET *bädük* < *bädi*- “büyümek” (Gabain, 1988: 267) sözünden gelmektedir. Bu varyant, Gebece köyünden derlenen metinlerde standartlık gösterir.

hōle beyik bi, bōle ğowa ğibi daşdan şeyler varıdı. “Şöyle büyük bir, böyle kova gibi taştan şeyler vardı.” 5/15,

pişlavı beyik şōle bi tava var onda bişiriler, yeller, içelleridi. “Pilavı büyük şöyle bir tava var onda pişirirler, yerler, içerlerdi.” 6/65.

böyük: MYA'da *büyük* sözünün diğer bir değişkesidir ve en yörede en yaygın kullanılan biçimdir. Dudak ünsüzünün etkisiyle ünlü yuvarlaklaşması yaşanmıştır.

böyük bi suya düşdü, daş da böyüdü, demek ki dāñ altı göl. “Büyük bir suya düştü, taş da büyüktü, demek ki dağın altı göl.” 1/77.

ğonîr: “Kahverengi, kara kızıl renk” anlamına gelen *ğonîr* sözcüğü ÖTT’de bulunmamaktadır. DLT’de *koñur* “kestane rengi” olarak kaydedilmiştir (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 494).

ğonîr öküzü “kestane rengindeki öküzü” 22/88.

2.2.7.6. Sıfatlarda Derecelendirme

MYA’da en üstünlük derecesi, sıfatların başına gelen *añ* “en” zarfı ile yapılır. Damak n’sinin etkisiyle ünlü artlılaşması yaşanarak *eñ>añ* değişmesi yaşanmıştır. Kimi örneklerde yarı artlılaşmanın yaşandığı görülür.

dēcēm añ yakın olan kedi haraḷda, kırk gün mü bilmen. “Diyeceğim o ki en yakın olan kedi herhalde, kırk gün mü bilmiyorum.” 22/354,

gēçi derisi de olur gōyun derisi dē emme añ güzel gēçi derisi olur. “Keçi derisi de olur, koyun derisi de ama en güzel keçi derisi olur.” 23/77,

zēyve köyünüñ añ üsdünde bi aa varıdı. “Zeyve köyünün en üstünde bir ağa vardı.” 24/124.

2.2.8. Zarflar

bōle, bōle, hōle, ōle, şōle, şōle: MYA’da “bunun gibi, şunun gibi” anlamına gelen zarflardır. Kimi örneklerde, ÖTT’de olduğu gibi, sıfat yerine de kullanıldığı görülmektedir. Ağızların sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerden biri de “öyle, böyle” sözcüklerindeki ses değişimleridir. Bu sözcükleri “ēle, bēle” biçiminde kullanan Doğu Grubu ağızları, bu özellikleri nedeniyle, Kuzeydoğu ve Batı Grubu ağızlarından ayrılmaktadır (Karahana, 2014: 36). MYA’da bu sözcüklerin bünyesinde bulunan /-y-/ sesinin düzenli olarak düşmesi sonucunda ikincil ünlü uzunluğu oluşan

biçimleri kullanılmaktadır. Yörük ağzındaki ünlülerin yarı artlılaşma eğiliminden dolayı bu zarfın *bōle*, *şōle* değişimleri de bulunmaktadır. Yine Yörüklerden derlenen metinlerde /-y-/ sesinin düşmediği buna rağmen yarı art ünlüyle kullanılan *bóyle*, *óyle*, *şóyle* gibi örneklerle de rastlanmaktadır.

bōle goca pambık yoğudu. “Böyle büyük pamuk yoktu.” 2/33,

hōle kölgeye oturalımın isderseñ. “Şöyle gölgeye oturalım istersen.” 5/46,

ōle gelesekler varıdı, hindi bu gelesekler bitdi. “Öyle gelenekler vardı, şimdi bu gelenekler bitti.” 8/297,

onu gözalcene deriyi şōle sırt diker gibi dikelek şēdersiñ. “Onu güzelce deriyi şöyle kıyafet diker gibi dikerek şey yaparsın.” 23/86;

bōle mūcadele ētdik amıcam biz onlarıñla. “Böyle mücadele ettik amcam, biz onlarla.” 20/72,

o şōleyke parayı almayān malı vērmeñ buna dēdi. “O şöyleyken parayı almadan malı vermeyin buna, dedi.” 24/200;

şóyle mermisi varıdı onlarıñ. “Onların şöyle mermisi vardı.” 4/24,

bóyle şu mertekleri tēk tek derelerden bulıduķ. “Böyle şu kalasları tek tek derelerden bulurduk.” 8/11.

ennetice: “Sonuç olarak, kısaca” anlamında bir zarftır. Arapça *en-netice* sözünden gelmektedir.

ennetice, uurlayık, ne ğatdıysa ğatık. “Kısacası, uğurlamış, ne kattıysa katmış.” 3/62.

ğalan: MYA’da *kalan* sözcüğünden anlam genişlemesi yoluyla oluşmuş bir zarftır. ÖTT’deki “*artık, bundan sonra*” fonksiyonundadır. Yörede ömür süren Karakoyunlu ve Bozahmetli Yörüklerinin ağzında sık kullanılan bir yapıdır (Durmaz, 2018: 340; Uslu, 2015: 108) İçel Tahtacı Türkmen ve Gazipaşa ağzında da çok yaygın

olarak kullanılan bu zarf (Tor, 2006: 447; Küçükballı, 2015: 261), anlaşılan o ki Akdeniz bölgesi Yörüklerinin ortak bir morfolojik özelliğidir. Bu zarfın kökeni, *kali*, *kani*, *kayu*, *kaçan* kelimeleri gibi bir *ka* köküne dayanmakta olup muhtemelen yapısında *birle*, *tanla*, *tünle* sözcüklerindeki *-la* ekiyle *-n* pekiştirme morfemi bulunmaktadır. Karahanlı Türkçesindeki “*artık*, *nasıl*, *eğer*” anlamlarındaki *kali* sözcüğüyle *kalan* arasında yapı ilişkisi olduğu görülüyor (Karahan, 2012b: 232).

onun gālan, pırtısını, pırtı dēyelim gālan, esgi şey_á, atlara develer bölēşdirillerdi bölüm bölüm. “Onun artık pırtısını, pırtı diyelim artık, eski şey ya, atlara develere bölüm bölüm bölüştürürlerdi.” 8/28,

yayan yollarda, gālan, her suyun başında bi pılāv bişiridik. “Yayan yollarda, artık, her suyun başında bir pilav pişirirdik.” 8/107,

gālan, herkez dabancaları da dakınırdı beline. “Ondan sonra, herkes tabancaları beline takınırdı.” 8/266.

hindiyaalı: MYA’da sıkça kullanılan ve “şimdiye kadar” anlamına gelen bir yapıdır. Ünlü uyumlarının güçlü olduğu yöre ağızında bu yapının uyum dışı kalması dikkat çekicidir. *hindiye+yalı* gibi birleşik bir söz olduğu anlaşılan bu yapının ilk kısmı Eski Türkçeden itibaren *amtı>emti>emdi>imdi>indi>hindi* gelişimini gösteren ve “*şimdi*” anlamına gelen sözcüktür. Ancak ikinci kısım hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Bilindiği gibi Türkmencede karşılaştırma ve benzerlik ifade eden ve “*gibi*” anlamına gelen *yalı* [ya:ly] edatı bulunmaktadır (Hanser: 2003: 63). İlk izlenimde sesçe benzer ama anlam ve görevce farklı gibi görünse de MYA’daki bu yapının Türkmenceyle ilgisi olmasa gerektir. Bir diğer ihtimal, Eski Türkçedeki *-gAlI* ekinin kalıplaşmasıdır. Ancak bu ek, hiçbir Türk lehçesinde adların üstüne gelerek böyle bir yapı oluşturmamaktadır. *-A kadar* fonksiyonunda olduğu anlaşılan *yalı* yapısı, MYA’da zaman bildiren başka sözcüklerde kullanılmamaktadır.

hindiye bu dēmek, hindiyaalı işde bu laf, bu kelimelere geliyor. “Şimdiye kadar bu demek, şimdiye kadar işte bu sözcük, bu anlamlara geliyor.” 8/544.

hülesekelām: Arapça *ḥulāṣa-i kelām* tamlamasından gelen bu zarf “sözün kıyası” anlamına gelmektedir.

hülesekelām o òle. “Sözün kıyası, o öyle.” 24/160.

keF... keF...: Farsça *gāh* sözünden gelen bu zarf, ÖTT’de *kāh* biçimindedir.

çorumuzu çocuumuzu keF eşşē bindirik, keF yargınımıza ebicirdik. “Çoluk çocuğumuzu kâh eşeğe bindirirdik, kâh sırtımıza alırdık.” 25/17.

nāl, nahıl: Bazı çalışmalarda ağızlardaki *nahıl~nāl* sözünü T. *ne* + Ar. *ḥāl* sözlerinin birleşimiyle oluşmuş gösterilse ve *nahılsıñ~nālsıñ* “ne hâlsin/ ne hâldesin?” örnekleri bu açıklamaya semantik olarak uygun düşse de derlenen metinlerde *tosun var geyunun içinde diñelir, suyu nāl çekēn?* “Kuyunun içinde tosun var, dikeliyor, suyu nasıl çekeyim?” 10/111 örneğinden de anlaşıldığı üzere *nasıl* < T. *ne* + Ar. *aşl* sözcüğünden /-s-/>/-h-/ değişmesiyle gelişebileceği düşünülmelidir.

şindikibi patatiS alacāñ da yeyecēñ dēseñ nahıl alacañ? “Şimdiki gibi patates alacağım da yiyeceğim desen nasıl alacaksın?” 8/350,

manavlar nahıl ēylerse biz de òle ēylerdik. “Manavlar nasıl yaparsa biz de öyle yapardık.” 16/168,

goyunuḷa gēçide durum nāl olsun, onlar bēş ayda. “Koyun ile keçide durum nasıl olsun, onlar beş ayda.” 25/96.

sār, saar, saār: Birçok çalışmada TTA’da *sār~zār~hazār* gibi deşikeler açıklanırken Arapça “meydanda olan, görünen, açık ve belli olan (şey)” anlamına gelen *zāhir* sözünden geldiği belirtilir. Fakat bu sözcüğün Moğolca *sagar*’dan gelme ihtimali olduğu da düşünülmelidir. Moğolcada “şüphesiz, kesin(likle), kesin (olarak)” anlamlarına gelen ve zarf olarak kullanılan *sagar* sözü, Codex Cumanicus’ta *Yūsüp, kızınıñ bol[l]aşmışı sezdi ēse, saarga tüşti.* “Yusuf, kızının şişmanladığını sezince

kuşkuya düştü.” cümlesinde -ga yönelme durumu eki almış ve /-g-/ ünsüzü düşmüş biçimiyle, bir deyimleşmiş birleşik fiilin kuruluşunda ad olarak görev yapmıştır (Güner, 2017: 18). Yaygın kabullerin aksine bu zarfın morfolojik ve semantik açıdan *sağar* > *sağar* > *saar* > *sār* ~ *saār* gelişmesiyle Moğolca kökten gelmesi daha uygun görünmektedir. *Zāhir* sözüyle nöbetleşen kullanımlar ise bu Moğolca kökün unutulmasıyla ve benzetme (analoji) yoluyla olsa gerektir. Batı Grubu ağızlarından biri olan Gaziantep ağızında “kesin olarak” anlamıyla *sağar* (DS-X, 1993: 3512) sözünün tanıklanmış olması bu görüşü desteklemektedir. Moğolca kökün ağızlardaki gibi zarf olarak kullanılması, anlamca yakın olması, bununla birlikte Arapçadaki sözün hem sıfat olarak kullanılması hem de anlam olarak uzak olması gibi sebepler bu ihtimali düşünmenin gerekli olduğunu göstermektedir. Sözü edilen Arapça sözün dışında sözlüklerde benzer şekilde yazılan dört madde başı daha bulunmaktadır. Bunlar anlamca daha da uzaktır: “yardım eden, destekleyen” anlamında *zahīr*; “parlak” anlamında *zāhir*; “coşkun, taşkın” anlamında *zāhir*, “dizanteri” anlamında *zahīr* (Ayverdi, 2010: 1375). MYA’daki fonetik temayüller de göstermektedir ki Arapça ve Farsçadan alıntı sözcüklerde ötümsüzleşme değil ötümlüleşme daha çok yaşanmaktadır. *zabah* < *ṣabāḥ*, *zevdā* < *sevdā*, *zeneet* < *ṣināʿat*, *zert* < *serd*, *zırf* < *ṣırf*, *zülāle* < *sulāle* gibi birçok ötümlüleşme örneğine karşın *sēytin* < *zeytūn* örneğindeki gibi ötümsüzleşme örnekleri çok az sayıdadır. Yukarıda verilen örnekler birçok TTA’da olduğu gibi MYA için de neredeyse standartlaşmış durumdadır. Buradan hareketle *saar* sözcüğünün fonetik temayül neticesinde *zaar* olarak standartlaşma yolunda olması gerekir. Buna karşılık MYA’da *saar*~*sār* biçimi standart olarak kabul edilebilir.

ebem çok güzelimiş, sār bizler gibi bēyazımıştır sār. “Ninem çok güzelmiş, herhâlde bizler gibi beyazmıştır.” 10/412,

amca, dayı sen suyu iç, saar susuramışsındır dē. “Amca, dayı sen suyu içi, herhâlde susamışsındır, de.” 10/439,

saar üşümüştür, titreyivermiştir. “Herhâlde üşümüştür, titreyivermiştir.” 11/99,

yêrişmiş adam canım, o biçim haní, sār çarpardır. “Evliya adam canım, o biçim hani, herhâlde çarpıyordur.” 22/285,

çaka! aynı, o da õledir saâr. “Çakal aynı, o da öyledir herhâlde.” 22/412.

şindi: “Şimdi” anlamında bir zarftır.

şindi bobamın āzından lapa lapa ğan gelmiş. şindi, bobam ğakamadı ayā. “Sonra babamın āzından lapa lapa kan gelmiş. Sonra babam kalkamadı ayaĝa.” 9/68-69.

velāsil, velāsilı: “Kısacası” anlamına gelen bu zarf, Arapça *ve'l-hāşil*’den gelmektedir.

velāsil, akşam bālki yadsı edeninde şeýe vardık, eve. “Kısacası, akşam belki yatsı ezanına eve vardık.” 9/233,

velāsilı herkez öldü yere ğonurdu. “Kısacası, herkes öldüğü yere konurdu.” 27/16.

vère: MYA’da “sıklıkla, sürekli, ikide bir” anlamında kullanılan bir sıklık zarfıdır.

vère büyük ğonuşana, höke ğonuşana sikeber dëller. “Sürekli büyüklenecek konuşana, ukalaca konuşana ‘sikeber’ derler.” 22/537.

2.3. Sonuç ve Değerlendirme

Yapılan ağız sınıflandırmalarında Manavgat ağızı, Antalya ağızıyla birlikte değerlendirilmektedir. Ahmet Caferoğlu, 1959 yılındaki *Fundamenta*'da yer alan makalesinde, Türkiye Türkçesinin ağızlarını Rumeli ağızları hariç genel çizgileriyle altı gruba ayırır ve Antalya'yı 5. *Güneydoğu Ağızları (Gaziantep, Adana, Antalya ve civarı)* olarak sınıflandırır (Caferoğlu, 1959: 239). Dolayısıyla Manavgat da bu grupta yer alır.

Manavgat ve Yöresi ağızlarına ilişkin olarak sadece bu bölgeyi ele alan lisansüstü ya da bağımsız herhangi çalışma bulunmamaktadır. Bölge ağızını ilgilendiren ilk çalışma, lisans tezi boyutunda Mehmet Balcı tarafından yapılmıştır. Balcı, 1966 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde hazırladığı *Antalya Yöresi Ağızları (Serik-Manavgat-Akseki)* adlı lisans tezinde Antalya ağızlarını a) *Finike, Kaş, Elmalı, Korkuteli*; b) *Antalya merkez*; c) *Akseki, Manavgat* olmak üzere üç ağız grubuna ayırmaktadır (Aktaran: Karahan, 2014: 156). Böylelikle Manavgat ağızı, Antalya'nın üç ana ağız grubundan biri olarak gösterilir.

Leylâ Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı eserinde Antalya'yı, Batı Grubu Ağızları ve bu ağız grubunun en geniş yayılma alanına sahip olan I. Alt Grup içerisinde değerlendirir. İkinci derecedeki alt gruplar arasında ise 4. Alt Grup olarak Antalya Ağızı tek başına yer alır. Dolayısıyla Manavgat'ı burada ele almak gerekir. Karahan, anılan lisans tezinden ayrı olarak bir sınıflandırmaya gitmemiştir. Karahan, Antalya ağızı için “*Bu yörede yaşayan ve Türkmen adı verilen topluluklar, ağız özellikleri bakımından İçel, Adana ve Konya'daki diğer Türkmen topluluklarıyla birleşirler.*” demektedir (Karahan, 2014: 150-156).

Harita 3: Batı Grubu Ağızlarının Alt Grupları (Karahan, 2014: Harita 28)

Antalya ağızlarının bütününe ilişkin son geniş çaplı akademik çalışma olan ve Mehmet Dursun Erdem ve Ramazan Bölük tarafından hazırlanan *Antalya ve Yöresi Ağızları*'nda ise Antalya Ağızları kendi içinde şimdiki zaman ekine göre üç ana gruba ayrılır. Bu sınıflandırmadaki II. Ağız Bölgesi'nde Aksu, Serik ve Manavgat ilçeleri bulunur. Bu ağız bölgesinde iki alt ağız bulunmaktadır. I. Alt ağız bölgesinde Aksu ve Manavgat ilçeleri bulunmaktadır. II. Alt Ağız bölgesinde ise Serik ilçesi tek başına yer alır (Erdem ve Bölük, 2012: 190-191).

Erdem ve Bölük'ün çalışmasında Manavgat da metinlerle temsil edilerek incelenmiştir. Anılan çalışmada *Ahmetler*, *Belenobası*, *Beşkonak*, *Boztepe*, *Cevizler*, *Çakış*, *Çaltepe*, *Denizyaka*, *Düzağaç*, *Gündoğdu*, *Halitağalar*, *Kızıldağ*, *Kızılot*, *Oymapınar*, *Salur*, *Sarılar* ve *Yeşilbağ* mahallelerinden yapılan derlemeler metin olarak verilmiştir. Manavgat 85 mahallesi ile Antalya'nın en çok mahalleye sahip ikinci ilçesidir (Erdem ve Bölük; 2012: 23-30).

Yükselen okur-yazarlık oranı ve değişen sosyal yapı sonrasında ağız farklılıkları giderek silikleşmeye başlamakta ve bu durum alt ağız gruplarını daha keskin bir biçimde ayırmayı engellemektedir. Yine de Manavgat ağızlarını kendi içerisinde temel olarak *I. Yörük (Konargöçer) Ağızı* ve *II. Manav (Yerli) Ağızı* olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Bu ayrımın oluşmasının temel sebebi, birtakım fonetik ve leksik farklılıklardır. Kimi morfolojik yapıların kullanım sıklıkları da bu iki

ağız alt grubunu birbirinden ayırmaktadır. Bu iki alt ağız grubunun başlıca farklılıklarını şöyle sıralamak mümkündür.

1. Yarı art/ön ünlüler Yörük ağzında daha yaygındır. Bu durumun oluşmasında diş ve orta damak ünsüzlerinin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Manav ağzında ünlüler ÖTT'ye daha yakındır. Bu ünlü tipi, Yörük ağzını Konya ya da İç Anadolu ağızlarına yaklaştıran özelliklerdendir. Yörük yaylaklarının daha çok Konya (Beyşehir, Bozkır, Seydişehir) sınırlarında olması bu etkileşimi arttırmıştır.

gónül “gönül” 4/86.

2. Orta damak ünsüzleri olan [g] ve [k], daha çok Yörük ağızlarında görülür.

gókden “gökten” 15/107.

3. Görülen geçmiş zamanın hikâyesinin teklik üçüncü kişi çekiminde görülen /n/ türemesi MYA'da özellikle Yörük ağzında tespit edilmektedir.

gicişirdin “gicişirdi” 12/153.

4. /-ğ-/>/-η-/ değişmesi daha çok Yörük ağızlarında görülür.

doḡru “doğru” 9/13.

5. MYA'da zamir kökenli kişi ekleriyle çekimlenen bir öğrenilen geçmiş zaman kipi olan -(y)XK, daha çok Yörük ağızlarında görülse de Manavlar arasında da kullanılmaktadır.

dayanamayıḡ, dönük, varık. “Dayanamamış, dönmüş, gitmiş.” 3/50.

6. Birinci çokluk kişi emir ekinin -Iḡ~-In yapısıyla genişletilerek -AllmIḡ ~ -AllmIn biçiminde kullanılışı daha çok bir Yörük ağızı özelliğidir.

otu'ralımıḡ “oturalım” 20/80.

7. MYA'da birinci ve ikinci kişi zamirlerinin yönelme durumu, birçok Batı Grubu ağzının aksine, yoğunlukla *bene~sene* biçimindedir. Bu biçim, Yörük ve Manav ağzında ortak bir özellik olmasına karşın Manav ağzında standartlaşmış gibidir.

bene “bana” 10/40, *sene* “sana” 24/204.

8. Söz varlığı açısından da bu iki grup arasında farklılıklar bulunmaktadır. Manav ağızlarında tarımcılığa ilişkin söz varlığı daha zenginken Yörük ağızlarında hayvancılığa ilişkin söz varlığı daha zengindir. Topluluklar, söz dağarcıklarını kendilerine gereken, kendileriyle ilgili olan ad ve fiillerle zenginleştirmişlerdir. Yörük ağzı, göç yollarındaki diğer topluluklarla olan etkileşimden dolayı, farklı ağızların söz varlığını alıp kullanmaya daha açıktır.

9. Yörük ağzının yazıyla gösterilemeyecek biçimde tonlamasının (ya da tınısının) farklı olduğu görülmektedir. Bu durum Yörük ve Manav ağızlarının ayırıcı özelliklerindendir. Bu ses ve söyleyiş farklılıklarının oluşmasında Yörük ve Manavların yaşayış biçimleri, bir diğer açıdan, iklim ve yükselti etkili olmuştur.

Bu ayrımın yanı sıra Manavgat ve Yöresi ağızlarının karakteristik özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

1. MYA’da ölçünlü dildeki ünlülerle beraber normal boğumlanma süresine sahip yirmi dört ünlü, altı kısa ünlü ve on yedi uzun ünlü olmak üzere toplam kırk yedi ünlü tespit edilmiştir. MYA’da, resmî alfabede de gösterilen yirmi bir ünsüzle beraber elli bir ünsüz çeşidinin varlığı tespit edilir. Böylelikle çeşitli kullanım sıklıklarına sahip olmakla birlikte MYA’da doksan sekiz ses olduğu görülmektedir.

2. Birincil ünlü uzunluklarına seyrek olarak rastlanmaktadır. MYA’daki Türkçe sözcüklerde birincil (aslî) ünlü uzunlukları; *ād* “ad, isim”, *bōl* “bölmek”, *sōün* “sönmek”, *yārin* “yarın”, *yāyıl* “yayılmak” gibi örneklerde görülür.

3. Damak (önlük-artlık) uyumu edebî dile göre daha ileridir. MYA’da, *ceseretliymiş* “cesaretliymiş” 3/26, *ataşla* “ateşle” 17/181 örneklerinde de görüldüğü üzere bu nitelikleri taşımayan yabancı kökenli sözcüklerin büyük çoğunluğu bu damak uyumuna dâhil olmaktadır.

4. MYA’da dudak uyumu edebî dile göre daha ileri durumdadır. ÖTT’de düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen *armut*, *çamur*, *davul*, *kavun*, *kavurma*, *karpuz*, *pamuk*, *yağmur* gibi Türkçe kökenli sözcükler, MYA’da düzlük-yuvarlaklık uyumuna bağlıdır.

5. Söz başında görülen ileri bir ötümlüleşme eğilimine karşın ET'deki *kölge* “gölge”, *kèy-* “giymek”, *kèyik* “geyik”, *tiken* “diken” gibi kimi sözcüklerde ET'deki ötümsüz ünsüzler düzenli olarak korunmuştur.

6. MYA'da ikinci teklik ve çokluk kişi iyelik ve kişi ekleri, ilgi durumu eki ve kimi sözcüklerde damak n'si korunmuştur.

kèyecek elbiseñ var. “Giyecek elbisen var.” 15/186.

7. MYA'da /g/~[ğ] ve /k/~[k] öncesinde bulunan diş n'si, düzenli olarak damak n'sine dönüşür.

yenğen “yengen” 3/72, *hañğı* “hangi” 8/37.

8. MYA'da şimdiki zaman çekiminde eskicil -(y)A *yorur* yapısının izleri bulunmaktadır. İlk defa EOT devrinde görülen -(y)A *yorur* yapısında meydana gelen ses düşmesinin ardında yan yana gelen iki ünlünün birleşmesi sonucu ikincil bir ünlü uzunluğu ortaya çıkmıştır.

dè-y-e yorur > *dè [-y->ø]-e yorur* > *dēyorur* “diyor” 10/40.

9. MYA'da ses olaylarına bağlı olarak ikincil ünlü uzunlukları yaygın olarak görülür. Ünsüz erimeleri (ve ‘ayn, hemze ünsüzlerinin düşmesi), hece kaynaşması ve ünlü birleşmeleri bu konuda etkili olan başlıca ses olaylarıdır.

dālarda “dağlarda” 1/24, *sōra* (<*soğra*) “sonra” 9/163, *musdānıñ* “Mustafa'nın” 24/24.

10. EOT'deki ünsüz uyumsuzluğu MYA'da da bulunmaktadır. Örneğin; MYA'da ayrılma durumu eki, EOT'de olduğu gibi +*dAn* olarak tek şekillidir. Ötüm açısından uyuma girmemektedir.

11. Kapalı e /è/ ünlüsü korunmaktadır. Türk dilinin yazıyla izlenebilen dönemlerinden itibaren tespit edilebilen bu ses yörede sistemli bir biçimde korunmaktadır.

kèyecek “giyecek” 3/164, *gèyeriz* “giyeriz” 4/42; *bèyaz* “beyaz” 9/241, *şèker* “şeker” 11/30.

12. Damak n'sinin çevresel etkisine bağlı olarak geniz ünlüleri de kullanılabilir. Genelde damak n'sinin düşmesiyle belirginleşir.

bedirmuāri “Bedirpınarı” 9/38, *saā* “sana” 16/22, *baā* “bana” 20/118.

13. MYA'daki ön seste akıcı /l/, /r/ ve /ş/ ünsüzleriyle başlayan alıntı sözcüklerde düz-dar ünlü türemesi görülür.

işamlıkdı “çamlıktı” 2/19, *ırātsiz ēdiyoru* “rahatsız ediyor” 24/146.

14. ÖTT ile ortaklaşan yapıların yanı sıra MYA, zengin bir zarf-fiil varlığına sahiptir. ÖTT'deki *-ken* yerine *-ka/-ke* zarf-fiil eki kullanımı yaygındır. Yörede *-ArAk* zarf-fiil eki, *-AlAk* biçimiyle yaygın olarak nöbetleşmektedir. Bunlar dışında da *-d(X)k başına*, *-dlk ğına*, *-Xn sıra ~ -Xn sırak*, *-Xk sıra*, *-dXk sıra*, *-(y)XşkXn*, *-(y)Xk*, *-mAyIn* zarf-fiil ekleri yörede çok yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.

15. MYA'da *-Xş* mastar ekinin üstüne gelerek *-IncA* ya da *-(X)r ... -mAz* görevinde zaman zarfı üreten ve *+lAyIn* ekinden kısaltılarak oluştuğu belli olan *+lĀn* eki, yöreye has görünmektedir.

gēdişlēn “gidince, gider gitmez” 17/231.

16. Ağız sınıflandırmalarında ölçüt olarak kullanılan *öyle*, *böyle*, *şöyle* sözcükleri karakteristik olarak *ōle*, *bōle*, *şōle~hōle* biçimindedir.

17. Zamir kaynaklı kişi eklerinde birinci teklik kişi eki *-Xn* biçimindedir. Geniş zamanın birinci teklik kişi olumsuz çekimindeyse *-mAn* biçiminde kullanılır.

haḷıd ā sen az biziñkinlerden mi toplaıyısın mı bilmen dedi. “Halit Ağa, sen bizimkilerden mi toplamışsın bilmem, dedi.” 21/173.

Bu özelliklerin dışında MYA'da Kıpçakça unsur olduğu düşünülebilecek ya da dil ilişkileri bağlamında değerlendirilebilecek birtakım yapılar da bulunmaktadır. Elbette, ağızlarda tespit edilen ve birçok çalışmada Kıpçakça olarak değerlendirilen unsurları dikkatle incelemekte yarar vardır. Kıpçakça denilen yapılar, en az çaba yasasının etrafında gelişen eğilimler olabileceği gibi Kıpçak unsurların yüzlerce yıl

önce savaş, göç ya da ticaret gibi çeşitli nedenlerle incelenen ağız bölgesine yerleşmeleri sonucu da oluşabilir. Bunun dışında Kıpçakça unsurların aslında yazı dili öncesi Oğuz-Kıpçak dil birliği döneminin bakiyeleri mi olduğu sorusunu akıllara getirmek gerekir. Çünkü, DLT’de ortak dil özellerine en fazla değinilen topluluklar Oğuzlar ve Kıpçaklardır. Kâşgarlı, birçok fonetik, morfolojik ve leksikolojik özellikler bakımından Oğuz ve Kıpçakları beraber anmıştır (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015). Hatta DLT’deki Oğuz-Kıpçak veya Oğuz, Kıpçak lehçelerine ait olduğu belirtilen sözcüklerden hareketle Kutadgu Bilig’in, Karluk-Uygur lehçelerinde yazılmadığını, eserin Oğuz-Kıpçak lehçelerinde yazılmış olduğunu düşünen araştırmacılar da bulunmaktadır (Kulzhanova, 2019). Eşsüremliler olarak tespit edilen aşağıdaki maddelerin bir kısmı erken devir özellikleridir. Fakat bazıları günümüze yakın dönemlerde Kıpçak lehçelerinde ortaya çıkmış özelliklerdir. Bu durumdaki özellikler, aynı fonetik eğilimin farklı coğrafyalardaki yansımaları olarak görülmelidir. Geniş-yuvarlak ünlülerin daralması gibi kimi özelliklerin de bütün Kıpçak lehçelerinde değil Tatarca, Başkurtça gibi bir kısmında daha yoğun görüldüğünü de belirtmek gerekir. MYA’da tespit edilen sekiz fonetik, on altı morfolojik ve leksikolojik özellik, Oğuzcadan ziyade Kıpçakçada görülmektedir. Bir özelliğin ise Çuvaşça ile bağlantısı irdelenmelidir.

Fonetik hususiyetler:

1. Yörede sıkça rastlanan geniş-yuvarlak ünlülerin daralması (/o/ > /u/, /ö/ > /ü/ gibi):

undan këyri “ondan sonra” 3/161, *üyüdüürümüş* “öğütürmüş” 26/143.

2. Söz başında, ortasında veya sonunda sıkça yaşanan /ç/ > /ş/ sızıcılığı, sızıcılığı,

işgi işen işgi işerdi “İçki içen içki içerdi.” 11/43, *şünkü* “çünkü” 12/121.

3. Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde kurallı olan /-st/ ses grubunda yaşanan ses düşmesi:

dos “dost” 2/80, *selbes* “serbest” 20/68.

4. Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde olduğu gibi, bütün ünlülerin yanında /g/>/v/ değişmesinin yaşanabilmesi:

yıvardık “yığardık” 21/346, *sovuķ* “soğuk” 21/496.

5. Türkmencede ve Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde olduğu gibi, alıntı sözcüklerdeki /f/ sesinin /p/’ye dönüşebilmesi:

petetmiş “fethetmiş” 3/172, *paytun* “fayton” 7/7.

6. Kırgızcada ve Kazakçanın güney ağızlarında düzenli, Tatarcada ve diğer Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde düzensiz olarak görülen /y-/>/c-/ değişmesinin MYA’da da örneklerine rastlanması:

cayıla “yay ile” 18/143, *caylaya* “yaylaya” 25/21.

7. Tatarca, Kazakça gibi Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde olduğu gibi, çok az sayıda örneği görülse de ‘ayn (ع) ünsüzünün /ğ/’ya değişebilmesi veya ‘ayn ünsüzünün önce /ğ/ sesine ardından /η/’ye dönüşmesi:

ķanaķat (<Ar. *ķanā‘at*) “kanaan, sabır” (MDD-Sağırın), *duḡayla* (<Ar. *du‘ā*) “duayla” 4/74.

8. Karakteristik olmasa da Kazakça, Nogayca gibi Kıpçak lehçelerindeki gibi, /ş/>/s/ değişmesinin görülebilmesi:

isKembe “ışkembe” 8/147, *sołda* (<*şołda*) “şurada” 20/88.

Morfolojik ve leksikolojik hususiyetler:

1. Üstüne aitlik eki gelen ilgi durumu ekli gövdelerde Tatarca, Kazakça ve Kırgızcada olduğu gibi MYA’da da ünsüz düşmesi yaşanabilmesi:

gēcıniki “keçininki” 6/77, *atıķına* “atinkine” 8/55.

2. MYA’da karakteristik olmasa da metinlerdeki iki örnekte yönelme durumu ekinin +ğa/+ǵa biçiminde görülmesi:

dołbazlılarǵa “Dolbazlılar’a” 2/126,

bi ğodu benim bu barmaqlarĝa. “Bir vurdu benim bu parmaklara.” 21/361.

3. Kazakça ve Kırgızca kimi Kıpçak Türk yazı dillerinde görüldüğü gibi, ayrılma durumu çekiminde ünsüz benzeşmesi sonucunda oluşan ikiz ünsüzün kimi zaman tekleşmesi:

ałacabêlinen (<*ałacabêlinden*) “Alacabeli’nden” 21/336.

4. Ana fiile eklenen *-(X)p* zarf-fiil ekine *bat-* “yatmak”, *dur-*, *otur-*, *yoru-* yardımcı fiillerinin geniş zaman biçiminin ulanmasıyla da şimdiki zaman yapısı elde edilebilmesi:

işde şurda ĝatda yāyılıP_ oturu. “İşte şurada sekide yayılıyor.” 9/249.

5. Geniş zaman üçüncü teklik kişinin olumsuz çekiminde Kıpçak ve Karluk grubu Türk yazı dillerinde olduğu gibi, *-mAs* biçiminin görülebilmesi:

sañketmen beni bıraķmas dedi. “Zannetmem beni bırakmaz, dedi.” 9/280

6. Eski Türkçe, Eski Oğuz Türkçesi, Türkmence ve Kazakça, Kırgızca gibi kimi çağdaş Kıpçak yazı dillerinde olduğu gibi birinci teklik kişi emir ekinin *-(y)AyIn* biçiminde olması:

şindi o germeyi de añladayın saña. “Şimdi o germeyi de anlatayım sana.” 24/28.

7. İlk örneklerine Orta Türkçe dönemindeki Kıpçak sahası eserlerinde rastlanılan birinci çokluk kişi emir ekinin *-AlIK* biçiminin de görülebilmesi:

vermeyelik dedik ĝararı. “Vermeyelim dedik kararı.” 24/204.

8. Günümüzde daha çok Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde görülen *-vXk~ -yXk* fiilden ad yapma ekinin görülmesi:

ķıldıravık “oğlak ve kuzuların boynuna takılan küçük çan, çingirak” 8/568.

9. *kömbe* (<*köm* “gömmek” *-me*) örneğinde görülen *-be*, yapım eki durumuna geçmiş, isim-fiil yapısının bulunması:

kömbeyi (<*köm* “gömmek” -*me+yi*) “iki sac arasında, kızgın küle gömülerek ya da fırında pişirilen bir çeşit kalın ekmeği” 23/138.

10. Günümüzde bilhassa Başkurtça, Kazakça, Kırgızca ve Tatarca gibi Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde yaygın olarak kullanılan *ğina* yapısının tespit edilmesi:

bu güdücü, gayrı gètdik ğina, ha güt ha yaļvar. “Bu çoban, artık gittikçe ha güt, ha yalvar.” 26/42.

11. Kıpçak ve Karluk grubunda çeşitli ses değişiklikleriyle varyantları bulunan -*mAyIn* zarf-fiil ekinin yörede yaygın olarak kullanılması:

zēmeri çıkmayın goçu ğuzuya ğatmazdık, şubart bir dēmeyin ğoyunu ğuzlatmazdık. “Zemheri çıkmadan koçu kuzuya katmazdık, bir şubat olmadan koyunu yavrulatmazdık.” 8/132.

12. Bir örnekte, Kazakça, Karakalpakça, Nogayca, Hakasça, Altayca gibi çağdaş Türk yazı dillerinde kullanıldığı gibi, *mé* soru enklitiğine rastlanması:

ordan dönüşüne mé? “Oradan dönüşüne mi?” 9/60.

13. Günümüzde Kazakça, Kırgızca ve Tatarcada kullanılan yer-yön belirten *ārı* edatının yörede sıkça kullanılması:

adanadan ārı gelmişler, dāñ dibine yerleşmişler. “Adana tarafından gelmişler, dağın dibine yerleşmişler.” 8/421.

14. Kazakçada olduğu gibi *şo!>so!* “şu” değişmesiyle oluşan işaret sıfatının örneğine rastlanması:

bizim soļda bi ev, kúmemiz oļurdu. “Bizim şurada bir ev, küçük bir evimiz olurdu.” 20/88.

15. Kazakça gibi Kıpçak lehçelerinde olduğu gibi “her gün” anlamını taşıyan *künde* zarfının sıkça kullanılması:

Künde “her gün” 2/116.

16. MYA’da “şu, bu” anlamıyla *hu* sözcüğü kullanılırken Çuvaşçada aynı anlamda *ky* “ku” sıfatının kullanılması dikkat çekicidir.

17. *ecel* “evvel, eski”, *şubat* “deve sütü” gibi günümüzde Kıpçak dillerinde yaygın olan sözlere yörede de rastlanması.

Yöre ağızlarında görülen bir başka özellik, arkaik yapıların sıkça korunmuş olmasıdır. Fonetik olarak söz başındaki birtakım ötümsüzlüklerin korunması, *-AyIn* emir ekinin korunması, ET *ok/ök* ve *ma/me* kuvvetlendirme edatının eklenerek korunması gibi daha birçok fonetik ve morfolojik eskicil yapılar, inceleme bölümünde yeri geldikçe açıklanmıştır. ET’nin yanı sıra EOT’nin birçok özelliği yöre ağızlarında korunmaktadır. Bunların dışında sözcüklerindeki arkaik yapıları da bir iki örnekle göstermek gerekirse: Günümüzde birçok Türk lehçesinde kullanılan *ayak* sözcüğü bilindiği gibi ET *adağ* sözünden gelmektedir. ET döneminin sonlarına doğru *-d->-δ->-y-* değişmesini yaşayarak günümüzdeki biçimini alır. Yöre ağzında da *ayağ* biçimindedir. Ancak MYA’da ET’deki *adak* kökünden gelen *adağla-* “yürümek, adım atmak, yürüyerek gitmek, yürümeye başlamak” fiili canlı bir biçimde kullanılmaya devam etmektedir. Bilindiği gibi Türk lehçelerinin sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerden biri de *adak* sözcüğünde yaşanan ses değişimleridir. Günümüzde Eski Türkçedeki *adak* sözcüğü Tuvacada korunur. MYA’da kullanılan diğer bir arkaik yapı, *küy-* “pusuya yatmak, beklemek” fiilidir. DLT’de *kūd-* ~ *kūδ-* (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 754) olarak geçen bu fiil, günümüzde *güt-* ~ *küt-* biçimiyle “hayvan sürmek” ya da “beklemek” anlamıyla birçok Türk lehçesinde yaşarken MYA’da bu kökten gelen hem *güt-* hem de *-d->-δ->-y-* değişmesiyle *küy-* fiili yaşar. Yine birçok Türk lehçesinde *döz-* ~ *töz-* “dayanmak, sabretmek” olarak kullanılan fiil, MYA’da *ağlah döyümlük vërsin!* “Allah sabır versin!” 5/32 söyleminde *döy-* biçimiyle yaşar. Eski Türkçe gramerlerinde katlama sayıları olarak ele alınan ve bir fiilin belli bir sürede ne kadar yapıldığını gösteren yapılardan biri olan *yo!* sözcüğü, MYA’da da sıklıkla “kez, sefer” yerine kullanılmaktadır: *iki yo!* “iki kere, iki sefer” gibi.

3. METİNLER

1. Metin

Anlatan: Mustafa Sert, 70 yaşında, Okur-yazar.

Derleme Yeri: Beydiğin Köyü

Konu: Karışık Anılar

(1) *béydīn* kóyündenin, adının nêrden geldīni, temelini bilmen. (2) dokuz yüz elli. (3) okuma yazma olma mı canım, ben ıfāka girdim, bobam vêrdi bi sêne gayıtsız okudum ben, bês sêne de ôle okudum, bêsden çıkdım. (4) işde bobamın başına cêneyetden bi olay geldi, bobam cezêvine düşdü işde, okula gèdemedik, ondan ôle sebeb_ oldu.

(5) şimdi benim ana dèdem *sırtlı*, diñlê, avrat da *sırtlı*, birâderiñ hanımı da *sırtlı*. (7) kóyde bunları görüdüm, odun filân kèseridim bunlara. (8) tabî ôle bi niyetim de yoğudu hâ, anam dèdi evlenecêseñ evleñ dèdi āşām. (9) anam yatdı, oturdum oturdum, bunun ğardaşının evine vardım, tabî bü_yüzde oturudu bobası hilân. (10) ğardaşının orda bu, hindi oturdum oturdum, buna işâret êtdim eve gêt dèyi, bu su vêr anlaşıñ. (11) işâret êtdim, ğakdım, çıkdım gêtđim. (12) vardım evde birez oturdum. (13) ğakdım bunların evlerine geldim, ğapıyı tıklıladım, bacāmı hazırladım amma, gevşedivêrdi mi bacāmı sokuvêrecêñ ğapının arasına. (14) kim o dèdi, beniñ dèdim, ğardaşını mı sandetdi hemen aşdı, açarķa bile ayāmı sokuvêrdim, ğapıyı ğakıvêrdim sâten, ordan aldım geldim. (15) yānı óñceden aķlımda bile yoğudu, anamın ôle dèmesinden az ğafama daķıldı. (16) bunu ôle getirdim. (17) şimdi getirdim sabāla enişdesiniñ evine vardım, bi çay demletdim bacısına, tabi bunu getirdimden hele haberları yok, çaylarını da işdim, geldim ordan eve. (18) onlar duyasıya ğadar yanlarında çaylarını hele işdim. (19) hêç bi şey daķmadım, bene vardına şúkrêtsin. (20) ulân sañķı daķanlar êrtesün satıyoru, ne anladım ben ondan. (21) daķılan ziynet geliniñ öz malı olur baķ. (22) hindi indirmelî ğocasıyla harcałlar, tamam, faķat daķılan ziynet geliniñ öz malı. (23) bu ğıza da, vardım enişdesiniñ evindeler, yúklün içine girdim. (24) ordan bi olan tā varıdı ğeñç, gel lan bura dèdim, yúklüê girdim, onu da ğatdım içeri, Kapaķları Kapatdım elimile de dutdum, tıklılayoruyun, ğoşuyorular, ğapıları açıP o dālarda adam arāyołlar, yok. (25) oturuyorular içeriye, ğene tıklılayoruyuz ğapıyı, ğıvrandırdım, adam arāyołlar bôle. (26)

genşlik işde, tez göcadık yā, sayılı gún geliP geçiyoru. ⁽²⁷⁾ amma, sigara içerin bak, yola gèdişim hilán kimseye öle pas vèrmen, ĩrampaya dikildim mi kimse çatamaz bene. ⁽²⁸⁾ *hasandāna* bi dikildik, sen gèdemessiñ dèdiler bene, benden yarım sāt sonra çıkabildiler. ⁽²⁹⁾ bedenim ıssındık sıra hızlanırım, çok sùratlı gèderin. ⁽³⁰⁾ şindi ondan sōna, bi gün bobaĭiñ orda ekin biçerke sigara bitdi benim. ⁽³¹⁾ hoyn bobaĭlık dèdim, taĭlanıñ tā baş ucunda, sigara var mı dèdim. ⁽³²⁾ bi tek sigara var, bobam gelse gène vèrmen dèdi, tā bōle. ⁽³³⁾ ulen göcaya sarıldık, birinci sigarası yā, ikiye böldürdüm göcaya ciğarayı. ⁽³⁴⁾ ha, göca ğarı sevelledi beni, mekânları cennet olsun.

⁽³⁵⁾ mēşürudu esgiden, *gurundik* radyoyu bobam aşdı, ğoñşulara geze gètdi. ⁽³⁶⁾ hura dengil, dengil hura da hōle yüzüne tanıyān bāzı ben. ⁽³⁷⁾ *almanya*, *almanlar* ğırılırdı şeyden, bak, işgiden. ⁽³⁸⁾ *almanya*, *türküyeden* toymluk èrkek isdedi, bak hēc unutman, rize milletvekili kùrsüden *türkün* dölü eñ soñ *türküyeye* düşman olu, dèdi bak. ⁽³⁹⁾ vèrmeme kâlalı aldılar. ⁽⁴⁰⁾ üş dörT sène sonra bi işci isdedi. ⁽⁴¹⁾ *derebucak*da, *derebucā*ñ yandını bilin mi? ⁽⁴²⁾ *derebucak* yañdı da dèvlet öñcelik tanıdı, herkez *derebucaklı* oldu, gètdi. ⁽⁴³⁾ toymlüā moymlüā gerek ğalmadı, her dèvlete gètdi. ⁽⁴⁴⁾ aklıñm èrdinde bak *alman*ın *alman* olduğunu sarışın olduğundan, *ingiliz*in *ingiliz* olduğunu gózlerinin gók olduğundan anladırđı adamlar. ⁽⁴⁵⁾ *ermen*niñ *ermen* olduğunu top sakaldan bilirlerimiş esgi adamlar. ⁽⁴⁶⁾ esgiden okul mokul mu varıdı yā? ⁽⁴⁷⁾ bobam hilán davarıñ arkasında tātalara o, esgiden yonğa tātası çekellerdi, o ğalan parçalara yaza yaza davarıñ arkasında öle örenik yazıyı. ⁽⁴⁸⁾ ulen arkadaş esgiden okul mu varıdı?

⁽⁴⁹⁾ *hatay*da, benim ilk birlijm *bilecik*deydi. ⁽⁵⁰⁾ ben orda dörd ay èyitim górdük. ⁽⁵¹⁾ ondan sōna dātım oldu, heP hududlardaydım ben, sınırda. ⁽⁵²⁾ yā şindi gece bi çatışmaya girdik. ⁽⁵³⁾ ifpar geldi amma, ifpar geldi ğaçakcı gelecek dèyi, o zaman terörüs yoğudu, ğaçakcı çoğudu. ⁽⁵⁴⁾ gece biz altı asgeridik, bi dutuşduk, onlar ikiye ayrılıvèrdiler ğaçakcılar. ⁽⁵⁵⁾ ulán yāmır gibi ğurşun gelir, yatdık yere. ⁽⁵⁶⁾ yatsak da onun iki dānesine doĭanık, biriniñ ğaçarkā hurdan girdiyle hurdan çıkık, biriniñ hurdan girmiş hurdan çıkmış, o ölmüş, ötē ölmüş. ⁽⁵⁷⁾ tabi bildirdik telsizile birlē, o doĭdu geldi asger, silāh, mermi. ⁽⁵⁸⁾ soruyoru ğomutan, burda ná arardıñ gece? ⁽⁵⁹⁾ yā nè dēyoru biliyon mu? ⁽⁶⁰⁾ sazāñ içi akşam oldu mu çaĭal çırışı, bōle çil bülücü ğibi çaĭal çırışır sazāñ içinde. ⁽⁶¹⁾ ekin ilāşlardım, dēyor. ⁽⁶²⁾ e hanı burda ekin dēyor, ses yok. ⁽⁶³⁾ ulán bu *araPlar* var ya, esgiden savaşıda asgeriñ yēyecē deponuñ bi bekşilini ğomuşlar

araPları. ⁽⁶⁴⁾ ulen ğaşmışlar ğetmişler de dushmanın eline ğeşmiş, de asger būsēl acıkmış. ⁽⁶⁵⁾ ğúvenilmez onlara, *araP*dan dos olmaz yā. ⁽⁶⁶⁾ ğēne de bırakıvērmen dēmiş *atatürk*.

⁽⁶⁷⁾ esās yórūz biz. ⁽⁶⁸⁾ yā şindi, *ġaraġoyunlu*, *aġġoyunlu* dēl, biz o yórüklerden dēliz, davarcıydık biz. ⁽⁶⁹⁾ şindi şu bizim *manavġadıñ* çóplūnden tā *bēşġonāñ ġırġġavāñ* üsdündē *toġa yaylasına* ġadar hēç ara kēsilmeden ġederdik. ⁽⁷⁰⁾ *türküye* ġenelinde eñ büyük yurda sāhib olān bizim kóy var, ġeñiş, hēç ara kēsilmeden *toġaya* ġadar ġeder. ⁽⁷¹⁾ ġeñiş yā kilometire ne bilēn bayā uzak. ⁽⁷²⁾ orda *hasandā* dēriz bi dā var. ⁽⁷³⁾ olānıla bi ġetdik, dibinden başına ġadar iki buçuk sātda çıkdık. ⁽⁷⁴⁾ tepesi düz, onuñ doñ tarafından inerike bi delē bi daş atdı benim olān. ⁽⁷⁵⁾ ġúmeden bi yēre indi ondan sōna ġúmeden bi tā yēre indi, ondan sōna bi suyuñ içine düşdü. ⁽⁷⁶⁾ şindi başġa yērdēn hava almadına óñūñde gibi duyuluyoru, yaļınız āzından hava aldına. ⁽⁷⁷⁾ büyük bi suya düşdü, daş da böyüdü, dēmek ki dāñ altı ġól. ⁽⁷⁸⁾ şindi nīsanda yokarıya dōru ġóçerdik. ⁽⁷⁹⁾ ondan sōna sardık mıydı, biz burdan direk ġóçerdik *toġaya*, yaylaya direk ġederdik. ⁽⁸⁰⁾ işde nīsandan sōna mayısın om bēşinde yaylaya çıkallar. ⁽⁸¹⁾ yayla da ġoca bi uva alañ Sāten, kıranlarında oluklardan su akar, herkez ġonar. ⁽⁸²⁾ ġúneşe yat, hēç ġúneş doġanmaz yaylada, bura gibi doġanmaz, havasından. ⁽⁸³⁾ şindi bura lútūbetli olduñdan, benim ġózlerim acır, baġ. ⁽⁸⁴⁾ ammā yokarı talaya ġederin, hēç gelesim gelmez arkadaş. ⁽⁸⁵⁾ bura adamı bitiriyo yā, buranın havası ēyi dēl. ⁽⁸⁶⁾ yaylada çadırdā ġalırdık. ⁽⁸⁷⁾ baġ, benim bobamın dēdesi, ebemın bobası *ēyniFe* ġóçerimiş, *ēyniFde* oturuymuş. ⁽⁸⁸⁾ *ēyniFi* biliñ mi? ⁽⁸⁹⁾ ulen sesdenme de, canımı belli sıkma. ⁽⁹⁰⁾ orda atmış dónümlük dēdemiñ yēri var, tapılı, uvanın, dāñ dibinde. ⁽⁹¹⁾ şindī orda *tolanı* dēller bi han var, esgiden asgeriye oturuymuşmuş orda. ⁽⁹²⁾ dēdem oturuyġa *ēyniF* uvasının ġoca fermanı var. ⁽⁹³⁾ doġsan sekiz bin doġuz yüz doġsan sekiz aġçeye almış. ⁽⁹⁴⁾ halı vaktı, varlı çok ēyiymiş. ⁽⁹⁵⁾ aġşā dēllerdi o zaman altın paraya, duyduñ dē mi? ⁽⁹⁶⁾ ámma esgi adamların dırnā olmayız, boş vērseñe. ⁽⁹⁷⁾ ġedeniñ yērini gelen dutmāyor da ondan, kópek kedi tā ōle. ⁽⁹⁸⁾ ulen esgiden ne kópeklerimiz varıdı yā. ⁽⁹⁹⁾ davarın içinden ġalmazdı hēç, canavar mı soġardı esgiden. ⁽¹⁰⁰⁾ hindi, davar boludu esgiden ya, esgiden ġóvre yōdu baġ. ⁽¹⁰¹⁾ *bēydīn* kóyünde bobam būday ekerdi. ⁽¹⁰²⁾ esgi yoz būday dērdik, yatırdı bōle yūseler ġederdi, alta ġalañ çürüdü zāten yā. ⁽¹⁰³⁾ eñ fazla bobam ġalırdı *bēydīn*de üç çüz kile būday ġalırdı. ⁽¹⁰⁴⁾ ġış bitmeden būdayı

biten bobama gelidi, vèridi bobam. ⁽¹⁰⁵⁾ kóyde sú_dërmeni varıdı ya, dókdünde hõle āzına dutardı elini, hõle èderdi. ⁽¹⁰⁶⁾ biri olusa orda hõle bi ğazık varıdı, ğafasına Furūdu tokmāla ğazın. ⁽¹⁰⁷⁾ şindi ğenşlere bunu ańlatırka masal gibisine ğeder biliyon mu?

⁽¹⁰⁸⁾ çellik oynardık. ⁽¹⁰⁹⁾ çebiş gúde ğederdik, çellī, zopayı, hõle zopa uzun oludu, alaņa toplanırdık işde. ⁽¹¹⁰⁾ ekmek hilán yèmezdik, işde ğenşlik şeyi. ⁽¹¹¹⁾ alaņa toplanırdık, vèr_āllah ikindine ğadar çellik oynardık. ⁽¹¹²⁾ ondan sōna bi hoca dutduġar góynemli bi hoca. ⁽¹¹³⁾ hocada okurduġ, bi sūre õrenirdim hocadan, üş sūre de defdere yazdırdım. ⁽¹¹⁴⁾ értesi_ġün çebiçden gelinceye ğadar su gibi ezberlerdim. ⁽¹¹⁵⁾ okudurdu onları ğeçiridi, bi de ğedinsiyā_ġadar õredirdi, üş sūre de yazdırdım. ⁽¹¹⁶⁾ bobam defder ğalem aldı ğeldi başlardan, cūmāya ğetdinde. ⁽¹¹⁷⁾ sonuna ğadar okudum õle. ⁽¹¹⁸⁾ ğórana başlāyorūka dēvlet aldı antalyaya, çok derin bi hocaydı. ⁽¹¹⁹⁾ bir yerde ezen okundunda ezenin duyuldu yerde cūmā namazı olmaz dedi, vakıt namazı olur dedi. ⁽¹²⁰⁾ millete bile başlara cūmāya ğederdi, bizim cimriylen hoca. ⁽¹²¹⁾ ama şindi cāmide ezen okunur, alt yanında evin bodurum ğatında cūmā namazı ğılalllar. ⁽¹²²⁾ ğoca, dūnyānin dūzeni ğaçmaya durdu. ⁽¹²³⁾ yaylada ēyi şellik oynardık, hocada da okuduġ. ⁽¹²⁴⁾ ikindin davarıla bi ğederdik, davarı saldıımızda tepenin zirvesine çıkmayın yatmazdı, durmazdı. ⁽¹²⁵⁾ yāni bi yere hele durdurdunda hele yatmazdı, ğımıġ ğımıġ, ille tepeye çıkacak. ⁽¹²⁶⁾ dāñ tepesine çıkmayın yatmazdı arkadaş. ⁽¹²⁷⁾ altı yüz davarımız varıdı. ⁽¹²⁸⁾ bi érkeşlerimiz olurdu, at gibi olurdu. ⁽¹²⁹⁾ esgiden gók yüzlükler varıdı, en fiyatlı bobam satardı érkeci, yüz_elli lira. ⁽¹³⁰⁾ iki buçuk ġuruşun ġullanıldını bilirin, ortası delik. ⁽¹³⁰⁾ honu eşşeklerin ġargıcına çaķdıġlar sonra ya. ⁽¹³¹⁾ bi ġuruşu da bilirin de onun ġullanıldını bilmiyom.

⁽¹³²⁾ kópür nerde? kóprüyü ġeşdinde dedi, sā tarafda bi merdivan var, ordan in dedi, sol tarafına tanıyalak ġet dedi, orda restoran çalışdırı dedi. ⁽¹³³⁾ indim ordan vardım, niyēn, övkem ġetdi. ⁽¹³⁴⁾ tanırıka, içerde oturu ġórdım. ⁽¹³⁵⁾ girdim selēmú_aleyküm dedim, aleyküm_selem dedi, hemen ġaķdı, būsēl oturduġ.

⁽¹³⁶⁾ hindi bi şey var, daş. ⁽¹³⁷⁾ balıyozula dōwe dōwe bi ġún dōvdük, çinķisi tā çıķmadı arkadaş. ⁽¹³⁸⁾ en son benim balıyozun da saplı ġırıldı, ġeldik ġetdik. ⁽¹³⁹⁾ bi vardık, daşı dörde ayırívèrmişler. ⁽¹⁴⁰⁾ şindī/ oraya başlayacāmızda, ańnayan adam dediġ ki, bi ġolu

yok adamın, bunun içinde ya üş ya dórT para var çok dērli dēdi. ⁽¹⁴¹⁾ bi geldik, bizim daşı üçe dórde ayırınvèrmışler, bizim ğafa gēdik. ⁽¹⁴²⁾ bunu yapan işimizden birisi. ⁽¹⁴³⁾ durak aldı, şēriçi dolmuş aldı, servisi vardı onu yeñiletđi, böyüldü. ⁽¹⁴⁴⁾ çok gētdim de ğoca, bi mermer heykel buldum. ⁽¹⁴⁵⁾ süt mermer ámma, şu kirpiklerini var ya bir bir sayarsın. ⁽¹⁴⁶⁾ gózleri gók, hōle ğorun, gózleri gók olun sıra dēdim bu *ingiliz*, heykele. ⁽¹⁴⁷⁾ bi şapıTa sardım, sebet var ya bildimiz sebet, tabi kóy evinde sebedin işine ğodum. ⁽¹⁴⁸⁾ ırāmaTlı anam oturu evde, yanımda, o zaman bekerin. ⁽¹⁴⁹⁾ orda dēdemin öwey ğardaşı var bi kile altın buluk. ⁽¹⁵⁰⁾ bi sıyr bakmadan gelen dek gelmiş, yarısını ona vèrik sóylemesin dēyi, ğorğardın. ⁽¹⁵¹⁾ şimdi gendindē altını, iki dene bobamın öz amcası gēdik *mersin* yèrine, anamın öz amcası, bobamın öz dayısı, onun olunun biri geldi buraya, duymuş, onu aldı dēdemin öwey ğardaşınnan. ⁽¹⁵²⁾ anam çeketin ğollarında hele pambī boşatdı, dikdi olıların çeketin, öle gótürdü. ⁽¹⁵³⁾ ana dēdim, bizim mermer heykel ğayboıdu, ulen ana bu heykeli vèrdin mi oña? ⁽¹⁵⁴⁾ ne bilēn olum der, bene. ⁽¹⁵⁵⁾ gētdi bizim heykel tēle gētdi. ⁽¹⁵⁶⁾ ulen şimdi olsa tirilyonnuğ yā. ⁽¹⁵⁷⁾ hōle bi ğórseñ, gendim buldum yā. ⁽¹⁵⁸⁾ amma nēdeceñ, bulıam ğözel olsun da yumurtamassa yumurtamasın.

2. Metin

Anlatan: Ali İhsan Uçak, 91 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Çolaklı Mahallesi (Çolaklı Yörükleri)

Konu: Karışık Anılar

(1) benim yaşım doksan bir, yaş doksan bir. (2) biñ dokuz yüz yirmi yedi doğumluyun.

(3) ben her şeyi gördüm. (4) üç sene asgerlik yaptım. (5) biñ dokuz yüz kırk altıda asgere gétdim ben. (6) kırk dokuzun son ayında asgerden geldim, üç sene asgerlik yaptım ben. (7) bullarda tabi az çok bi şeyler başıma geldi tabi, epey derT bele çekdim. (8) duymuşsunuzdur bálki, herif adam öldürdü, üsdüme şey _étđi, iki sene cezēvinde ğaldık. (9) bilmen, çok şeyile ōraşdıķ amıcam de *aļļāh* hayırlısını vėrsin. (10) şindi *manavġat*, esgiden *manavġadda* bi şey yoġudu, göprüsü yoġudu, bi şeyi yoġudu. (11) öte yaķaya biz kel sandaļ gibi bi şeyile geçerdik. (12) bubam hapisānede yatdı. (13) o yaķada da varıdı hapisāne bu yaķada da varıdı. (14) handa, ikisi. (15) iki yerde han varıdı. (16) şindi bubamın yanına ġeşdiysek kel bi şeyile ġayık dēnilen şeyile ġeşdik amıcam. (17) *manavġadıñ* bu yanda han var, öte yaķada han var. (18) burdan eşşēle varıyıs, oraya, hana. (19) beri yanına hindi esgi hasdāneniñ oļdı yēller işamlıkdı bütün, hasdāne yok, bi şey yok. (20) para yok, elimizde para yok, herkez ōle fākiridi. (21) e hana daķsañ on ġuruş para vėreceñ, beş ġuruş para vėreceñ, para yok. (22) işamların ora daķardık eşşē oraya. (23) belediye çavısı toplar ġeder oraya, para vėriyis. (24) çok şeyler çekdik amcam da hayırlısı. (25) *manavġadıñ* esgi durumuna baķ, şindi durumuna baķ. (26) ondan sōrama *manavġaT* dēyişdi, ēyi kötū bura bi hasdāne yapıldı. (27) biz *antaļyaya* ġederis, eşşēle hayvanıla ġedilirdi evel. (28) *serē* eşşēle hayvanıla ġedilirdi. (29) *manavġada* yörüyelek ġederdik amcam. (30) yörüyelek ġeder pambık çevirdirdik. (31) öġünde *şenelleriñ* bi dükkeni varıdı, petroļ da varıdı, dükkende pambık çeviridik, varır orda. (32) löbet gelir, ġeçe pambı çevirttik mi eşşē yükler, geli ġederis. (33) ufaġ pambık ekilirdi evel, bōle ġoca pambık yoġudu, sōra işde böyük pambık ekilir oļdu. (34) şu oļdu, bu oļdu, işde *manavġaT* ġetdik sıra gelişdi amıcam. (35) sāP çıkılsa tā evel ġelişecekdi, zēñginler sāp çıkmadı *manavġada*, de ōlelik *manavġaT* hindiki hāle ġeldi. (36) şindi *osmanlı dōvleti* varıdı evel, aynı müslūman dōvleti. (37) yā çarşaFıla, çarşaf

örtünmeyle harb_édilmez arkadaş. ⁽³⁸⁾ ē ně_oldu? ⁽³⁹⁾ bunun hesabi sâ solâ dış sırdattı, ik_üş dövlet biriğivèrdi, alaşşā édivèrdi *osmanlı*yı. ⁽⁴⁰⁾ *türk* asgeriniñ başına cavırın subayı ğumandanlık yaptı arkadaş. ⁽⁴¹⁾ öte ôraş, beri ôraş, bak bu *ingilizler*, *yonanisdan*, ğadınların göksünü kèsdiler, arkaya atdılar. ⁽⁴²⁾ bubam ırāmatlı laF_étđi, baña anlaTdı. ⁽⁴³⁾ üç_cüz dokuz doymıuydu bâbam, harba girik bâbam. ⁽⁴⁴⁾ hindi vatandaşa dèseñ buna inanmazlar yāni. ⁽⁴⁵⁾ ondan sōna ně_oldu? ⁽⁴⁶⁾ *atatürk*, *inönü*, *fevzi çakmak*, *aliksān paşa* varımış. ⁽⁴⁷⁾ adam *ürusyadan* üş top getirik. ⁽⁴⁸⁾ birini *ısdanbul boqazına*, birini *çanakğale boqazına*, birini *izmir ğabadepeye* ğurduğ, dèr ırāmatlı bâbam, asgerimiş. ⁽⁴⁹⁾ başımızda bi subay var, yüzbaşı dèr. ⁽⁵⁰⁾ *izmirin* deñizini yüzü ak_bak gemi dèr. ⁽⁵¹⁾ ulen, başımızda *mēmet çavış* var dèr. ⁽⁵²⁾ deñiz bildirmiş gemiye, topuñ ora yerleşđini. ⁽⁵³⁾ başlamış top atmaya deñizden, gemiden atarımış topu. ⁽⁵⁴⁾ *mēmet çavış*, ğumandanım top ğediyor, dèmiş. ⁽⁵⁵⁾ bâbam ırāmatlı yanında, emir yoğ_ölüm dèrimiş o subay. ⁽⁵⁶⁾ halbūse gendi bilir topuñ yerleşđini. ⁽⁵⁷⁾ bâbam dörd beş kere şey_oldu dèr, mesele top ğabirin yanında ya, *üşdepeye* gelmiş, son mermi düşmüş. ⁽⁵⁸⁾ ğene dèr bubam ırāmatlı betçereyle bi bârdı dèr, emir yok ölüm dèmiş ğene. ⁽⁵⁹⁾ dabançayı çekivèrdi, tak tak tak, subayı Furdu dèr. ⁽⁶⁰⁾ topuñ başına ğeşdi dèr, bir_atdı dèr, bacanın dibine düşdü mermi dèr, bi tā atdı bacanın içine dèr. ⁽⁶¹⁾ bir_ona, bir_ona, bir_ona dèr, āğşamilāmış bir. ⁽⁶²⁾ on ğadar gemiyi hasar étmiş. ⁽⁶³⁾ ondan sōra āşam olmuş tabi, subaylar biriğik, *mēmeT çavışa* büyük rütbe vèreceğ_oluklar, arāzı vèreceğ_oluklar, para vèreceğ_oluklar. ⁽⁶⁴⁾ hēc bi şey ğabil étmen ben, benim irādem elimde olduğ sōna, ben isdedimi yapān dèmiş. ⁽⁶⁵⁾ tamam irāde seniñ dèyikler *mēmeT çavışa*. ⁽⁶⁶⁾ neler çekildi a dayım, *türküye* bu hallere geldi de *türküyeyi* bi boğa sokacaklar *allāh* étmeye, ben ondan ğorkuyoruyun Saten. ⁽⁶⁷⁾ biz geldik ğeşdik amcam, amma çocuklarımız var, sizler varsınız. ⁽⁶⁸⁾ de *allāh* hayırlısını vèrsin amcam. ⁽⁶⁹⁾ işde *türküyenin* gelenē bu, geldisi ğeşdisi.

⁽⁷⁰⁾ esgiden buraya *çolaklı*, bubama *sülēmen bēy* dèllerimiş. ⁽⁷¹⁾ bubam yaylaya göçerimiş. ⁽⁷²⁾ biñ beş_şüz, iki biñ davarı, devesi varımış, ğoyun yoğumuş. ⁽⁷³⁾ yaylaya göçerke dörT çobanı varımış. ⁽⁷⁴⁾ dörT çobanda dörT köpek varımış, birer köpek olurmuş bōbamda, çoban da bōbamın. ⁽⁷⁵⁾ ôle bi ğurt tēlūkesi olduğ zaman ikisini salallarmış, o ğurdu dutasıya ğovarmış köpek. ⁽⁷⁶⁾ esgiden köpekler varıdı şindi köpek mi var? ⁽⁷⁷⁾ de *çolaklı yörū* varımış esgiden, sōra bu *honamlılar* hıla ēlli kūsürde geldi.

(78) esás buranın ğurucusu *çolaklı sülēmen bēyimiş*. (79) buranın adı, mahellenin adı da *sülēmenbēy*. (80) amma adı ğalmadı, şura bi cāmi yapırdık dos sayasına, *sülēmen bēy* ismini yazdırdık. (81) *sülēmenbēyli* dēye bi bu ğaldı. (82) adam ğalmadı *sülēmenbēyli* dēyecek adam. (83) *aļlah* ğabıl_etsin, bitesiyē ğadar çok ōraşdı. (84) de işde bizim aslımız *asīyadan* gelmiş bizim, gelenēmiz ordan gelmiş. (85) işde bullarda yörükler oturudu, *çolaklı, solaklı*. (86) bak *çolaklı*, bi de *solaklı* yörū varıdı, onlar gelir, bullarda oturullardı. (87) *honamlı* varıdı mesele, *ġaraevliler* varıdı, de gelir oturullardı bullarda. (88) fakat esás yerleşme bizim *çolaklı*. (89) *ġaraevliler*, *serik* taraFında oturu dayı, *daşşārdan* yōkarıda da var amma bullarda az. (90) *daşşārdan* yōkarıda bi mahelle var *ġaraevli*. (91) hatdá benim çocūn asger arkadaşısı varıdı orda, ben de ğetdim bi kaç yol. (92) *çetmi*, yaylada var, heralda *şeydişērin* orda bi yerde *çetmi*. (93) gelişimiz *orta asyadan* gelik. (94) işde *çolaklı*, bizim aslımız, *ġündōduda musdā bēlerile* benim dēdem *sülēmen beğ*, bi akrabālī varımış. (95) onlara *fettālu*, bizikine de *çolaklı ōļlarından* gelmiş bizim esas aslımız, *çolakōļları* dēyelek gelik. (96) amma sonra asgerlik şeyinde *piyadōļları* dēyi ğeçer. (97) *piyadōļları* yazar bizim ilk şeyde. (98) ilk hānemiz de kırk bēş hāne ğayıtlı, *manavġaT* nufuSunda kırk bēş hānede.

(99) biz nēler çekdik amıcam da bi saban varıdı, pulluk muļluk yok. (100) saban yapıdık āġaşdan, ökce beñzer aynı. (101) sen sabanı ğördün mü hēc bilmen. (102) şu ökcesi işde sabanın, dudun dalından. (103) ıhı yōkarıda bak, budaklı yer var_a, sabanın ökcesi o olurdu işde. (104) orda bi delik delerdiñ, bi şey daķardıñ oķula barabar. (105) oķ uzadırsıñ, ora bi delik delersıñ, oķun ucunu ora daķardıñ. (106) şondan soķduñ mu yōkariya ġılış dēllerdi ona. (107) derin ġedecek olusanı öñüne bi şey daķarsıñ ġılıcıñ, yuķaldırsan arkasına çaķarsıñ, yuķalır, ōle saplanır. (108) sōra bi zirāt pullū çıķdı, dōru dūrüs o da yere batmazdı. (109) sōra başġa pulluklar çıġarıldı, bilmen nē_oldu dērke, motur çıķdı, her şey çıķdı. (110) *türküye* harmanı atar, ġordu oraya, dōvlet gelir, ölçer biçer, üşürünü alır ġederdi. (111) *türküye* harpdan çıķdı bak, bēş sēne harb_ētdi. (112) senin ēyi hayvanın varısa mekereye aldı, ēyi öküzünü mekereye aldı. (113) *türküye* nēler çekdi dayı, bēş sırdın varısa sırdan para aldı, davarın varısa ondan para aldı dōvlet, çünkü yok. (114) dōvlet *türküyeyi* bu hāle getirecēn dēyi nēler ōraşdı.

(115) bōbam fākiridi emme yirmi sēne mūtarlık yapıdı bōbam. (116) bak bōbamin hēc olmassa Künde iki gendimizden başġa iki sōra serilirdi eve. (117) *musāFire* iki sōra

serilirdi, hindi yok. ⁽¹¹⁸⁾ ben amele çavuşlū yapdım, pambık toplatdım, amele topladım, burda çalışdım. ⁽¹¹⁹⁾ bubam baňa ayırdında on kile bũday vèrdi, dıřındā çovalı amanet vèrdi. ⁽¹²⁰⁾ bóbam dıřındā çovalı, yörük çovalı dışı ğulPlu, yok ırāmatlıda da yok, amanet vèrdi. ⁽¹²¹⁾ ölçüm dèdi, èyi kötü pambī ekdik, başşak yapıdı topladı. ⁽¹²²⁾ *gündöduda çağır āşa dèllerdi, uzun ismāyiliñ bacısıydı, yokardā alı uzunlarıñ bacısıydı, yālılardā.* ⁽¹²³⁾ ona bi harar saman çekerdik, hararla saman çekerdik. ⁽¹²⁴⁾ bir harar, bir yük çovalı, bi hēbe doķutdum arkadaş, bóbamıñ çovalını vèrdim. ⁽¹²⁵⁾ on kile bũday ekdim, řu yolun içindē yere, ıramazanıñ ölçunüñ eviniñ bōrüne, onun eviniñ hu yanda bi yer varıdı. ⁽¹²⁶⁾ yüz on kile buyday oldu, ufaķ cumuriyetidi ufaķ, onu *doľbazlılara* satdım, *doľbazlılarğa.* ⁽¹²⁷⁾ kilesi on lira, o devirde deli para. ⁽¹²⁸⁾ param olmadı zaman ğayfaya varıdım, benim başıma on ğişi biriğirdi. ⁽¹²⁹⁾ cèbimde om_bèş, yirmi lira çay parası olmadı mı ğayfaya oturmazdım, gezeleyvèridim ben. ⁽¹³⁰⁾ çünkü gelecek adam oturacaķ başıma, çay ısmarlayamācam adama.

3. Metin

Anlatan: Osman Uçak, 92 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Çolaklı Mahallesi (Çolaklı Yörükleri)

Konu: Karışık Anılar

⁽¹⁾ biñ doqız yüz yirmi yedi. ⁽²⁾ oquma yazma yok da şöle var, ben mekteP görmedik tabi, belenlerde şullarda bullarda yazı bilmen ne dërke. ⁽³⁾ işde biñ doqız yüz, on birinci ayıñ on doqızunda asger oldum, iki dene çocuk varıdı yeñgēñ yanında. ⁽⁴⁾ asgerde birez sürtüşdük, bilmen ne ètdik, bi muabere ombaşıısı yapıdılar beni. ⁽⁵⁾ oğlardan işde ismimizi atacaqlā bi yazım var.

⁽⁶⁾ altı māhāllemiz var bizim, adam altı māhālledenin ayrı ayrı ismini yazmış. ⁽⁷⁾ *sülēmenbēy*, *sülēmenbēy* dedikleri, bamyadır yedikleri, hēc hoşuma gētmēyor, *osman uçak* dedikleri, çok sevdīm *musdafa gurtuluş* dēyor. ⁽⁸⁾ asgerden ĩrac olmuş gelmiş. ⁽⁹⁾ *yālılar*, *yālılar* dedikleri, Sēytinyādır yedikleri, hēc hoşuma gētmēyor, *osman demir* dedikleri. çok sevdīm *ismāīl oquş* dēyor. ⁽¹⁰⁾ şu gāveci *ismāīl*in oraya yeñi köy sonradan güruldu. ⁽¹¹⁾ *yeñiköy*, *yeñiköy* dedikleri, paqladır yedikleri, hēc hoşuma gētmēyor, *ismāl çaviş* dedikleri, çok sevdīm *naibat musdā* dēyor. ⁽¹²⁾ *honamlı*, *honamlı* dedikleri, otTUR yedikleri, hēc hoşuma gētmēyor, *honamlı bayram* dedikleri, çok sevdīm *şeytan* dēyor. ⁽¹³⁾ *tilkiler*, *tilkiler* dedikleri, görükdur yedikleri, hēc hoşuma gētmēyor, *cirt eFe* dedikleri, çok sevdīm *irbiş* dēyor. ⁽¹⁴⁾ bi gün vardım, müdürüm ben isdifā èdiP çekilecēn dedim. ⁽¹⁵⁾ nēden *uçak* dedi, yā şu kiyatdānları görmediñ mi? ⁽¹⁶⁾ ben mekteP görmedim emme şu kiyatdā yazıları. ⁽¹⁷⁾ başa bi bārdı, ben dedi, burdan gēdmedikce seni burdan çıkardmācan dedi. ⁽¹⁸⁾ ben sevmedimi sevdīm èderin, sevdimi sevmedim èderin dedi, işde öle dayım.

⁽¹⁹⁾ şindi dedem yörümüş, yörüg oldu için. ⁽²⁰⁾ mesele *mutdamatda halil beğ* varımış, oranıñ kıralı südü toplar, eve badana yapıdırıymış südüle. ⁽²¹⁾ *halil beğ* ora, burda dedemiñ ölu da *piyadōlu halil*. ⁽²²⁾ bizim gelişimiz şeyden, *piyadōlları* dēller bize. ⁽²³⁾ ya aālī sen tağdir èdeceñ ya ben èdecēn, demiş. ⁽²⁴⁾ şindi bi adam çevirecēz, halķa yapacāz demiş. ⁽²⁵⁾ ne ğadar, mesele şu eviñ öğü ğadar, ortaya bi ataş yakacāz, ataşı kim ğaldırısıa beğ o demiş. ⁽²⁶⁾ şindi *piyadōlu halil* ceseretliymiş ya ona yüklenik sen

ğaldır dèyi, ben ğaldıraman dèyik. ⁽²⁷⁾ çevirdikleri adam ataşa bi sılah atıyoru, òle bi şey, hêç adamlar zayât vèrmeden. ⁽²⁸⁾ ondan sōna *halil beğ* dèmiş ki *piyadōlu halil* aa sensin, dèmiş. ⁽²⁹⁾ dèdem işde ordan *sülēmenbēy* dèyi ğoyuk. ⁽³⁰⁾ *çolaklı* yörüklerinden, esgi ğuruculardan dèdem üç_cüz on dōrtde dèdem burda mafād_ëtmiş. ⁽³¹⁾ şindi bu *piyadōlu halil* meydana çıkmış, *mutdamatda ğotanağ* dèller bi adam varımış, iki ğarısı varımış. ⁽³²⁾ orda bi köpek mi dabança mı, bi şey isdemiş *piyadōlu halil*. ⁽³³⁾ aa dèmiş, baña onları dème de ğarının birini al ğet dèmiş. ⁽³⁴⁾ ğarının birini al ğet dèyincek *ğotanağ* daķıvèrmış hayvanın ğuyrūna, almış gelmiş bura. ⁽³⁵⁾ hurda da üç göz ev varıdı dèdemin. ⁽³⁶⁾ almış gelmiş, tomrū furmuş oturtmuş. ⁽³⁷⁾ sikkeyi çaķmı, bālamış, oturtmuş. ⁽³⁸⁾ dèdem nerden geldiyse gelmiş. ⁽³⁹⁾ bi baķar, ulen òlum bu nēy dēr, sen aķlı başında *piyadōlu halilsin* dēr, salmassağ haķğımı hałál_ëtmen dèmiş. ⁽⁴⁰⁾ salıvèrik ğeder. ⁽⁴¹⁾ şindi dèdemin dokuz òlu varımış. ⁽⁴²⁾ sekizi *çanağgalede* şeğt ğaldı, bi tānesi de bubam, ğaçmış da ğurtulmuş.

⁽⁴³⁾ şindi eñ ēyi hoca *salırda* yètişirmış, *salır* hocasını ğedeceklerinde bi ziyārát_édeller, òle ğedellerimiş. ⁽⁴⁴⁾ şindi, varmışlar ziyārát_ëtmişler. ⁽⁴⁵⁾ òlanlar beri yörümüş, dèdem de az geriden yörüyecēnde *sülēmen bēy* beri baķ beri, dèmiş *salır* hocası. ⁽⁴⁶⁾ nēy_o? ⁽⁴⁷⁾ yā dèmiş *ğotanağ*, *halil* götürmüş ğetmiş, tomruk furōmuş, onu saldırvèr dèmiş. ⁽⁴⁸⁾ saldırdım ğetdi hocam o, saldım ğetdi dèmiş. ⁽⁴⁹⁾ yā sałsağ bu mekdîbi yazmazlardı dèyik. ⁽⁵⁰⁾ sałardın salmazdın dērke, dayanamayık, dönük, varık. ⁽⁵¹⁾ hayvan da çoğumuş o zaman onlarda. ⁽⁵²⁾ nè dēğ hoca dèmiş, bōle bōle. ⁽⁵³⁾ saldım hocam, yaptım ben o işi dèmiş. ⁽⁵⁴⁾ baña bōle bōle bi avrat tekliF_ëtđi, saldım ğetđi dèmiş. ⁽⁵⁵⁾ sałsağ yazmazlardı òlum *halil*, dèmiş. ⁽⁵⁶⁾ bu mekdîbi yazanın da avradını sikeyin, okuyanın da dèmiş. ⁽⁵⁷⁾ o arada, o şaPğasına bi sīr éder, eve gelir hasdałanır. ⁽⁵⁸⁾ işde ğıyıdan kenerden, sīr dèller, esgi efelerden, işde ilerden geriden, soyalak moyalak gelirken dèdemin evine sapar, geliyorūka ğayrı. ⁽⁵⁹⁾ gelmiş eē *sülēmen bēy* duyduķ nāmın filen, yalnız senin bi òluğ varımış, bize bi ğösder dèmiş. ⁽⁶⁰⁾ amcam dèmiş, -yèdirik içirik ğayrı davarı sürüsü hiła varımış-, amcam seksen ğişi şorda var, yüz ğişi şorda var, iki yüz ğişi hōrda var, baña bile ğösdermēyołlar dèmiş. ⁽⁶¹⁾ baķ adam òlüyoru, ğösdermēyórlar. ⁽⁶²⁾ ennetice, uurlayık, ne ğatdıysa ğatık, davar çoğumuş ğayrı, uurlayıvèrikler. ⁽⁶³⁾ hocanın yanına varılar, hocaya dèller kim bōle bōle, başındā kePi alıvèrin dēr. ⁽⁶⁴⁾ başındā kePi de alıłlar ũruhunu teslim édeller, dāva bu dèdem. ⁽⁶⁵⁾

kökü işde *piyadōlları* dëller bize. ⁽⁶⁶⁾ *orta asyadan* gelmişüz. ⁽⁶⁷⁾ yalnız *piyadōlları* dëller bizim zülâlemize, dedeme de *sülêmen bēy* dëller, üç cüz on dörTde dedem ölmüş burda. ⁽⁶⁸⁾ ben de en son olduı için, on altı yaşındaydım, biñ dokuz yüz kırk üçde everdi peder beni. ⁽⁶⁹⁾ bi havasıla yāni, aşşā yokaı on dene çocuk yaptık, yāni yörün mal üreddiğ gibi on tane çocuk yaptık. ⁽⁷⁰⁾ hindikij gibi dāl dedem, evel bolluk yoğudu. ⁽⁷¹⁾ şimdi de hePsi dāldı gētdi de ben yalnız ğaldım. ⁽⁷²⁾ yeñgeñ gētdi, büyük olan da gētdi, bobañ biliyoru, *abdılla*. ⁽⁷³⁾ şindicik *ağlah* kısmat ederse işde sizlerin sayasına ik üç gün tā gún görüsek görecēz.

⁽⁷⁴⁾ asgerde, ilk gēdişim beş ay *çanākğale ezīnede* ğaldım. ⁽⁷⁵⁾ yēdi ay *aFıyonda* ğaldım. ⁽⁷⁶⁾ *aFıyona* gelincek *millī mūdāfeden* tepemize birē ombaşı terfiyesi geldi. ⁽⁷⁷⁾ on iki ay da *adanada* yaptık. ⁽⁷⁸⁾ şimdi bizim tabır birez şeyliyidi, topcuyüduğ da yāni biz ama ben topu görmedim, muabereyle oıraşdım. ⁽⁷⁹⁾ o şēKilde bitirdik geldik.

⁽⁸⁰⁾ ğalmadı dedem be, esgiden biz yaylaya *tokaya* çıkardık, *küpeye* çıkardık, *sarıçayıra* çıkardık, hēye, *daıaymana* çıkardık. ⁽⁸¹⁾ deve varıdı canım, deve de varıdı, davar da varıdı, ğoyun da varıdı. ⁽⁸²⁾ e işde, evlendikden sōra *aıayadan* geldiler, şurdan burdan, vėrdik gētdi develeri. ⁽⁸³⁾ sāten atmış sēne yeñgeñile barāber durduğ. ⁽⁸⁴⁾ emme şimdi gel de gösder.

⁽⁸⁵⁾ *ğarahanlı türbesi* var. ⁽⁸⁶⁾ şimdi bunlar şōle dedem, bu *ğarahanlılar türbesi, türbe*, bi de sizin *zēyvedē*, bunlar üç ğardaşımış. ⁽⁸⁷⁾ *zēyvedē* orda şēdik, *ğarahanlı*, burdākının adı da *zil hocayımış*, bu hocanın adı. ⁽⁸⁸⁾ şimdi her zaman, benim orda elli dönüm ğadağ talıa var, başında dükken mükken var, güyēye vėrdim. ⁽⁸⁹⁾ *yēşillerin* evinin üsündē sınırdan bu yanını bobañ bilir. ⁽⁹⁰⁾ ondan kēyri, dēmēyoruyun ya her zaman *dēdenin* başında bir löküs yanır, her gün görüyoruyun ben. ⁽⁹¹⁾ hindi *sülêmen çavışın* bi *ğarabıyık* varıdı, sen bilmeñ ya bobañ bilir, *rāşıT cesur*. ⁽⁹²⁾ o görmüş, hoyn dayōlu dēdi. ⁽⁹³⁾ ne deñ, dēdim. ⁽⁹⁴⁾ işi gördün mü? ⁽⁹⁵⁾ gördüm dēdim, yayğara etme dēdim, dūsun ğarniñ içinde dēdik. ⁽⁹⁶⁾ ora bura dēyvėrmiş. ⁽⁹⁷⁾ bir gün *ādil şaFag* geldi, -ölen, şu *topal ıramazanın* bobası-, ulen *osman uçak*, sen ceseretli adamsın dēdi. ⁽⁹⁸⁾ benim namzeti yoklāyoru ğayrı. ⁽⁹⁹⁾ şeyde dēdi, *aıayada* bi ğabirde para varımış, bi gėtsek, ğazsak dēdi. ⁽¹⁰⁰⁾ ben öle ğabire gēdemen. ⁽¹⁰¹⁾ yaıvardı, gēdelim dēdi. ⁽¹⁰²⁾ gėtmen, ben şeriñ içine varıP da ğabir ğazaman. ⁽¹⁰³⁾ aradan, ışık yāni hazinenin olduı yerde yanır

dédiklerinden, üç gün geçmeden ğabrin deşdiler. ⁽¹⁰⁴⁾ bende birez davar var, güdüyoruyun. ⁽¹⁰⁵⁾ vardım *dède* ğazılmış, başında hõle bi yuvarlak daş var, o duruyoru. ⁽¹⁰⁶⁾ şindicik geldim, bobama anladınca, bunlardan bi şey düşmüş gibi bi bakın bakayın dèdi. ⁽¹⁰⁷⁾ birāderi de aldı, beni de aldı, vardık. ⁽¹⁰⁸⁾ öte ara, beri ara dërke, -te şu yörüklerin ğara pontu! var, o pontullarda dōme var ya-, o dōmelerden bi dūme düşmüş, al o dūmeyi dèdi. ⁽¹⁰⁹⁾ ileri geri araşdırdık araşdırdık, ğabiri dolıdurduk. ⁽¹¹⁰⁾ ennetice ğabiri ğazanlardan birisi *kıtal omarı*dı, biri *ğadir şaFā*dı, biri de *gök sülēmen*idi. ⁽¹¹¹⁾ *gök sülēmen*in dōmesini de gördük orda. ⁽¹¹²⁾ o şekilde tākib_ētdik, bulduk. ⁽¹¹³⁾ *zil hoca* dèlderdi buna da. ⁽¹¹⁴⁾ birisi işde *kōnter*in evinin yanında *ğaveci ismāil*in beri yanında, çocuk ēlençesinin olduı yër, çevrildi hindi *dède* ya biri ora, biri bu *zil hocan*ın ora, biri de sizin *zēyvede*. ⁽¹¹⁵⁾ vallā dèdem *ğarānlılar* demişler, orda ğazanı çok ğaynadıllarımış o *ğarān*ın orda da, ondan *ğarānlı* demişler işde. ⁽¹¹⁶⁾ ğazan ğaynadıllar, bekmez bazarlallarımış o zaman. ⁽¹¹⁷⁾ bõle üzüm yōdu da, ğoruk toplallarımış, yarışılларыmış. ⁽¹¹⁸⁾ sıkallar, ezeller, büzeller, ğaynadıllardı orda suyu gèderdi, bekmez olurdu, ğalanı alıllardı. ⁽¹¹⁹⁾ ak toprağ_atalardı. ⁽¹²⁰⁾ bullarda fazla yok da şu yoğarlarda, *yālılari*in üsdünde filen var. ⁽¹²¹⁾ onu husūsi gèder bulullardı onlar. ⁽¹²²⁾ dēşet pelit var, iki yüz yaşında pelid_ācı var, tēnel var.

⁽¹²³⁾ şindi temrē cizen bi ğarı varıdı burda, *havāna_ğarı* dèlderdi. ⁽¹²⁴⁾ o da öldü, şeyinden, ğabirinden toprağ_alıllar. ⁽¹²⁵⁾ çebici hani enersin de iydiş ēdersin ya aynı o şekil yörüyemes hāle geldiler. ⁽¹²⁶⁾ getirdik buraya ēyi ētdik işde. ⁽¹²⁷⁾ hindikī devir_olsa tısğa Furdurmazdım.

⁽¹²⁸⁾ hindi *yālılarda* bi düün_oldu, düün de *hacı duran*ın. ⁽¹²⁹⁾ ulen şurdan gir *osman uçağ* dèdi yayan ğoş. ⁽¹³⁰⁾ bāna da ğolay ğolay kimseye dutulmazdım ben. ⁽¹³¹⁾ ğoşuvēr dèdi, *uzun ismāil*in evini bilisin sen, *kör mēmed*in eviyle. ⁽¹³²⁾ ordan gelin alı gèderke yüzü bāna vèrdiler. ⁽¹³³⁾ ğacıyoruyun ben, ardımdan ētişiyorular. ⁽¹³⁴⁾ şõle bir, şõle çarşaf gibi bōürtlen var ğayrı. ⁽¹³⁴⁾ ileri varınca bōürtlenin aS sēyrek yerinden bi Furdum öte_yüzüne geçivèrdim emme dēmesi kötülük az daşşām bir_acıdı. ⁽¹³⁵⁾ vardım, *hun ismāil*, bāna bi lira dutuvèrdi. ⁽¹³⁶⁾ liranı sikerin, dèdim, daşşāmın yarısı gètdi dèdim, lirayla olaşmayacān ben dèdim. ⁽¹³⁷⁾ ēlli ğuruş tā aldık, çekdik, vardık. ⁽¹³⁸⁾ bağışdıllar ğaldıllar ardımdan da õle bi olay geçirdik de ğeşlijim feneydi benim birez.

(139) dā başğa bi şey soracañ mı? (140) o zaman gōlanya getireyin size, şeker getireyin. (141) sav_uļ sen de sav_uļ. (142) hunu dēyivēreyin saña da ōle bitir. (143) şindi bu *piyadōlu halil* yētişik ğayrı, dūñn olaçaķ (144) *ilicadan* iki tāne gelin alınacağ. (145) gelmişler dēdeme *sūlēmen bēy* dēmişler, seniñ *piyadōlu halil* bōle bōle dēyoru, alacāmız gelini saraya sataçaķ dēyi ıkdīsā ēdiyoru, ne çārısı yapacañ dēmiş. (146) tamam dosdum ben *halili* gönderiyin dēmiş. (147) yanında on dörd_om_bēş *aPdaļ* da daşırımış hayvanıla, gendi de hayvanlı. (148) [*aPdaļlar*] ciñgen oluyoru tabi. (149) hindi davşırıķa, -*türkbeleşiniñ* başında olurumuş dūñn-, yēdi ērden on, om_bēş hayvanlı çıkdı dēmiş birisi içinden. (150) davıla Furuñ *piyadōlu halil* varısa içinde hayvanları arķa ayāññ üsdüne dikeli dikelivēri onun dēmiş. (151) davıla Furuķlar hayvan dikeli dikelivērimiş. (152) ha°, geliyoru *piyadōlu halil* dēmişler. (153) varmışlar, selem vērmişler, aleykimselem, hazır mı gelinler dēmiş, hazır dēmiş. (154) ğayrı *araP* etravında ona buna *sarılara* sataçaķ gelini dēllerimiş, o hēc ğulaķ vērđi yok. (155) hem kılınç, hem kılkan ğullanırımış *piyadōlu halil*. (156) şindi *çaķaļderesine* gelesiye hēc aldırmayık. (157) *çaķaļderesine* geliP de gelini sapdırmayınca *sarılara*, işde şōle purdūnu düşürük, furdūnu düşürük, *hatıplar* yoluna gelesiye ķadar on yēdi tāne *arabı* yıķmış ğılıncıla şeyile. (158) ondan sōra davılıla zurnayla gelikler, *ilicáyá* teslim etmişler. (159) ellerini öpüncek, bi de ayaklarına sarılmış. (160) yō dēmiş, ben ayaklarımı öpdürmen, ellerimi öpdüñüz, zararı yok dēmiş. (161) undan kēyri, unlar ğaçma hareketine geçmiş. (162) *emeredin bēli*, *sakseydi bēli*, *aķseki bēli*, bilmen *kēsik bēli*, bēliñ birin nālisa unutmuş. (163) yanındā adamlara dēmiş ki mayavi şeklinde, bunlar ķadın elbisesi kēyecek. (164) yalnız dikķat ēdiñ, ardış giliklerini toplayacaķsıñız, dēmiş, *kēsik bēlinden* geçerke dēmiş. (165) bēşşikdē hayvanları ğatırları genárlardan geçecek. (166) atıcaķsıñız ardıçları, kim hōle baķarsa evele ona. (167) *ķısaļarda* duymuşlar atdıķları ardıç giliklerini dēyincek, yēdi tāne şērşana sıkıplar burda Furuķlar. (168) *ķısaļarda* duyulmuş bu, *kēsik bēlinde* adam, şērşana. (169) ordan eşde unutduy *aķsekiyse* de *emerēdin bēliyse* de, işde *āmád beg* ordan ğurtuluķlar, ğaçıķlar. (170) burda bir iki talļa malļa satdılar. (171) sonradan talļaññ parasını da vērmeviverdi aa, *honamlılar* feļan. (172) ōlelikle petētmiş amıcam.

4. Metin

Anlatan: Mehmet Ali Koç, 78 yaşında, Okur-yazar (çok az).

Derleme Yeri: Demirciler Köyü

Konu: Karışık Anılar

⁽¹⁾ ismim *mēmedalı* *goç*. ⁽²⁾ yēTmiş sekiz yaşındayın. ⁽³⁾ *demirçiler*. ⁽⁴⁾ çoğ—az yāni yoğ dēseñ de olur var dēseñ de. ⁽⁵⁾ şu *u!u!alan* var—a, ona çatılır, orası merkez kóy. ⁽⁶⁾ ben esás yórūn, oraya bālıyıs. ⁽⁷⁾ orayı bilmen, esgiden bēri *demirçiler*, dēyişmeyik.

⁽⁸⁾ yórük góçū, hindi amıcam, evel develer varıdı. ⁽⁹⁾ evelē develerle góçerdik, develere sarardık góçümüzü. ⁽¹⁰⁾ ondan sōna sözü—ona hayvanlar!a, merkeplerle, eşşeklerle, şimdi de arabala!la gēderiz. ⁽¹¹⁾ ya!ñız şöyle bizim başımızdan işler gēçiyorur. ⁽¹²⁾ *aķseki*, şimdi deñil, bunnan bıkaç sēne evel heP topladı!ar yórúğú, yoldan yayan salmadı, arabaya yúkledeceksiniz dēdiler. ⁽¹³⁾ ben de burda bi il encümeni varıdı, *gündömuşlu māmūt kara*. ⁽¹⁴⁾ gētdim onu buldum, dēdim ki *māmūt* durum bōle bōle, arabaya yúklersek benim param yok dēdim. ⁽¹⁵⁾ param mar arabaya vērsem çay param yok. ⁽¹⁶⁾ *aķsekili* var mı burda var dēdim, ben de *aķsekiliyi* burdan góçürecēn elimden gelise dēdim. ⁽¹⁷⁾ nēden dēdi biri, bubası varımış. ⁽¹⁸⁾ bu adam haklı dēdi *māmūt kara*, gētdi *anta!yáyá* valiye. ⁽¹⁹⁾ *aķseki*, *manavgaT*, *gündömuş*, góçerlerinin ğaymakamlık taraFindan yayan góçmesine karar aldı. ⁽²⁰⁾ ondan sōna yórúkler yola yayan yórüdü. ⁽²¹⁾ bundan *aķsekiyle saraşlı*, *gókdepede* çok ğavğa ētdi yay!anın uçu. ⁽²²⁾ *sülek*, benim aslım *sülek*. ⁽²³⁾ *yarpuzu!a* çok yay!a ğavğası ētdik, sı!af sı!ā gēşdiler, il!ar önce. ⁽²⁴⁾ esgi mavzerler varıdı, şöyle mermisi varıdı onların. ⁽²⁵⁾ sōna dolma çiFteler varıdı, barıt!a. ⁽²⁶⁾ bizim gúzlemiz *zomanaydı*. ⁽²⁷⁾ ğasımın om—bēşinde hilá yolda olurduk, *gebecenin* ol!larda. ⁽²⁸⁾ gēç gelidik evel, gēç. ⁽²⁹⁾ şimdi yórúkçülū mörükçülū mafētdiler. ⁽³⁰⁾ sōna, ğona!ğalarımız!ın is!mi var, *ğarávce suyu*, *şahsēydi bēli*, *ta!tanlı kóyü*, *avlıca*, *topardıç*, *daşarası*, *ilmasan bēli*, *zomana*, o yanna gēden aşiret. ⁽³¹⁾ bi ğısmı da *zomanadan sülek yaylası*, *gókdepe yaylası*. ⁽³²⁾ bu aşiretler bulları heP rız!nı tēmin ētmek için góç ēder. ⁽³³⁾ biziki ases *sülek aşireti*. ⁽³⁴⁾ bullar *gókdepeye* çıka!lar. ⁽³⁵⁾ bizim yay!amız *sülek yaylası*. ⁽³⁶⁾ o yay!ada *yarpız* var, *yarpızı* bilin mi? ⁽³⁷⁾ *yarpızı* biraz gētdiñ mi *a!acabēli* var, *a!acabēlden* sā gēder yol, *gókdepeniñ* de gēder bi ğısmı, beri āç gır!ldından gēder. ⁽³⁸⁾ hindi amcam lekin esgi kúltürümüz ğalmadı. ⁽³⁹⁾ şimdi şöle bir durum var, yēm çıkdı

gétđi yüz liraya yanaşdı, mazot yêđi liraya yakın. ⁽⁴⁰⁾ bilmen ekemeyvêrdik, dikemeyvêrdik. ⁽⁴¹⁾ ekin, hububat, ġarbiz, bi şey yapannar mar da zorlaşdı. ⁽⁴²⁾ biz temiz yêr temiz ġeyeriz, biz ôle cavır yêmêni yêmem şansıma ayit. ⁽⁴³⁾ sôna bi müsâFîr geldi mi eñ ġariban adamımız on mûsaFîri ârlar. ⁽⁴⁴⁾ tabi çadırdı ġalırdık, ġıl çadırdı, ġara çadırdı. ⁽⁴⁵⁾ şındi çadır ġakdı, naylon birandadan bi şeyler yapıyos. ⁽⁴⁵⁾ ev yapannar da çok. ⁽⁴⁶⁾ Kıl çadırı, êyiridik kılı, atardık yayla, yay olu, êyiridik búkerdik, ondan sôna ısdar var, ısdarda doġurduk. ⁽⁴⁷⁾ yêđi ġanatdan olur, yêđi, kıl çadır, doġur, dikerdik. ⁽⁴⁸⁾ ondan sônâma maġarası olu âşdan yapar, çanâ olu âşdan yapma, direklerle bôle yapardık. ⁽⁴⁹⁾ kúrkli âcı var, kúrkli âcınıġ maġarasını ondan yapardık. ⁽⁵⁰⁾ çanâġ da dirêġ girdi yêri ġavaġdan da olur, şımşırden ġaraaşdan, olurdu bi şeylerden. ⁽⁵¹⁾ evet, ġeçi ġılından. ⁽⁵²⁾ ġoyunları maġasıla kırġardık, kırġılıla kırġardık. ⁽⁵³⁾ sındı, sırt için, elbise. ⁽⁵⁴⁾ evel ġadınlarımız dikerdi ôġcêni, eteklîni o sındıyla. ⁽⁵⁵⁾ bi de şu var, âlat işler el ôwünür, dêllerdi. ⁽⁵⁶⁾ gôyâ esâs âlat işi ġörüyor, el de ôwünür dêllerdi gôyâ.

⁽⁵⁷⁾ yaylada dêdiklerimi heP yêr içerdik. ⁽⁵⁸⁾ ekseri, evelleri, tâ ôġceleri, benim çocukluğumda buyday çorbası, ayrıñla, veyauT tereyâyıla, bulġur pilâvı, êti bol yêrdik. ⁽⁵⁹⁾ ben şındi otursam bi buçuk iki kilô ġuzu êtini yêr, ġaġar ġederin, aynân bôle. ⁽⁶⁰⁾ pèyniri ha? ⁽⁶¹⁾ ôlâġ ġursânı, bu üç ġünlük dört ġünlük ôlak, kèser ġursak yapardık, onun pèynirine bâġa yêtmezdi. ⁽⁶²⁾ pèyniriġ suyûla ġurardık, maya olaġak onu atardık. ⁽⁶³⁾ sôna maya çıġdı, o da gétđi. ⁽⁶⁴⁾ yôurdu aynı işde yôurTdan damıltıP yapardık. ⁽⁶⁵⁾ südü bişiridik, yapardık. ⁽⁶⁶⁾ tabi ġoyun yôurdu nahıl olu biliġ mi? ⁽⁶⁷⁾ üzüm olmazdı_kı yaylada, bekmezi paraylan alırıS. ⁽⁶⁸⁾ yâ, ġonya hudûdunda oturgun Konyalıġlardan alıdık, aġsekililerden alıdık.

⁽⁶⁹⁾ eskiki ôrf âdet ġalmadı. ⁽⁷⁰⁾ herkeS, benim çocuğum da hindi, bi benliklik var. ⁽⁷¹⁾ evel ġêşler bôyük yanına gelemezdi, târbiye bakımından. ⁽⁷²⁾ dúúnner bizim zamanımızda, ġüyê hayatda ġaçardı, gelinne taġġa ġeydiridik, ġarılar cûlúF kèserdi, çok êyi bi âded_ıdı. ⁽⁷³⁾ şındi haşır neşir oldu, benim ġörüşüm dînân, hindiki dúúnün dinile hêç ilgisi yok. ⁽⁷⁴⁾ bazı yêrde var, duġayla aġannar mar. ⁽⁷⁵⁾ ama şu dúún salunları var ya, ġarî êrkek ġarışıyor. ⁽⁷⁶⁾ evel burda dúún var_a ġadınlara aġ çul gererlerdi, kıldan yapıġları çul oldu. ⁽⁷⁷⁾ iki de löbeTci dutallardı, ġadınlarıġ oldu yêre êrkekler varamaSdı, ġadınlar ayrı oldu. ⁽⁷⁸⁾ bayrak dikerdik silâġ ata ata. ⁽⁷⁹⁾ iki ġün de sürerdi dúúnner üç ġün de, bi haFda da êden oldu.

⁽⁸⁰⁾ *manav*la yórũñ farkı ŝu, yórũk üsdũne demikden ne dẽdim, eñ faķır yórũk on mũsāvır avırır. ⁽⁸¹⁾ *manav* yaylaya çıķdı mı yórũk bi ğuzu kėser, yórũk *manav*ın yanına vardında bir ğarPızı zor kėser. ⁽⁸²⁾ [ĝonuŝmasında farklılık] var *manav* ğārĩ dẽr, yórũk aynı benĩ gibi ĝonuŝur. ⁽⁸³⁾ tabi, ĝedelimiñ dẽris, ĝoçelim de dẽnir tabi, ĝoçecẽz ya ĝoñŝucak, bi farkı yok da ĝoçelimiñ dẽrdik. ⁽⁸⁴⁾ ĝediyom dẽller, felen yere ĝediyom. ⁽⁸⁵⁾ evel maımızıla meŝĝülũdũk, ŝĩndi benim her ĝũnũm *manavĝadda* ĝeçiyor, evel bõle bi ŝey yoĝudu. ⁽⁸⁶⁾ herkez bõyũk ĝũçcũk, ĝoñũl hatır varıdı.

⁽⁸⁷⁾ acámilijimiz *ısbarta*, usda birljĩm de *añĝara etemesut*. ⁽⁸⁸⁾ iki sene, bene bir ay mevzilát Furdu. ⁽⁸⁹⁾ benim yaŝım fazla da ufaĝ yazılıñ. ⁽⁹⁰⁾ asgerlijimi dũŝũrdũler bi ay, onu da bi izine geldimidi om_bẽŝ ĝũn, otuz ĝũnde belũẽ vardım. ⁽⁹¹⁾ o bir ayı da ĝórmedim, iki sene tam yaptım ben. ⁽⁹²⁾ esás benim doymum kırk ikili. ⁽⁹³⁾ hẽsáb_ẽt bakayın, kaç yaŝındayın? ⁽⁹⁴⁾ yẽtmiŝ sekiz dẽdi birisi, ben o hẽsábı yapamadım. ⁽⁹⁵⁾ bi daķķa, benim bẽyũm bi ĝız var, diñle, o da benim amcõlu var bi otuz dokuzlu onuyla yaŝıT, benĩ üç yaŝ yok olduñu hẽsáb_ẽt işde. ⁽⁹⁶⁾ ha işde, biri yẽTmiŝ sekiz yaŝındasın dẽdi. ⁽⁹⁷⁾ seniñ hekiyá biri hẽsáb_ẽtdi, yẽTmiŝ yẽdi, yẽTmiŝ sekiz nẽciyse.

— ⁽⁹⁸⁾ ne var, nõķ?

— ⁽⁹⁹⁾ iyi, *aļļā* ŝũkũr, iyi. üç hafdasındır burda diş yapıdırıyın.⁵²

⁽¹⁰⁰⁾ õle mi, dek gelmedik yā. ⁽¹⁰¹⁾ nasıl, eyisiñ? ⁽¹⁰²⁾ yā, evelkũn aķlıma geldi, herifile ĝórũŝmeyivẽrdim, dẽdim yā. ⁽¹⁰³⁾ aynı bildiñ gibi gezerin. ⁽¹⁰⁴⁾ yaļıñız sitĩrese sokuyolılar beni, millet.

— ⁽¹⁰⁵⁾ niyẽller?

⁽¹⁰⁶⁾ bu çocuk araŝdırmacı. ⁽¹⁰⁷⁾ *yavriđoamñ* içinden misin? ⁽¹⁰⁸⁾ *amanlardan* mısıñ, dāĩ mi? ⁽¹⁰⁹⁾ benim çarĩmıñ esgisi var orda, *ĝũndõdu araP bẽleñi*, çok mal ĝıŝlaTdım ben, *ĝısaalarda* hilá. ⁽¹¹⁰⁾ aķlımı yitirmedim yẽn, aķlımı alan *dõvlet bāķçalı*. ⁽¹¹¹⁾ benim yanıma çok araŝdırmacı geliř. ⁽¹¹²⁾ ŝo *cevizliden* beriye çıkarım mal melel yoĝ_a, *zomana* dẽyi bi yer var, her adam bulur beni orda. ⁽¹¹³⁾ bũ_sene yüz_ẽlli liralık bal nẽrdeymiŝ, bene dẽyivẽr bi.

⁵² Derleme yapılan kişinin arkadaŝı.

⁽¹¹⁴⁾ hayır dāl, üç kilosı yüz_elli lira, mēmed_ā. ⁽¹¹⁵⁾ yüz seksen dēyor, benim de aklıma elli gelmeyik. ⁽¹¹⁶⁾ tam yeñi göyunuñ içinden çıkdım, elimi yüzümü yüydüm de içeri girivērēn dēdīdim telēfon çaldı. ⁽¹¹⁷⁾ benim soñüradan aklıma gētdi.

⁽¹¹⁸⁾ ben bü_sene bal almadım. ⁽¹¹⁹⁾ yalnız evelkūn biri inandırdı beni, çam balı dēdi, çam balında şeker olmas, ik_üç kilo bi bal aldım. ⁽¹²⁰⁾ onu da ğara bekmez aldım. ⁽¹²¹⁾ ğara bekmez var_a, yēyecek şey o, ötē şeker yā heP şeker.

5. Metin

Anlatan: Emine Öz, 74 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Gebece Köyü

Konu: Karışık Anılar

⁽¹⁾ *gābeceliyin.* ⁽²⁾ *yètmiş dört.* ⁽³⁾ *emine öS.* ⁽⁴⁾ *bi şeyse ben demeyēn, bi şey çıkarsa.* ⁽⁵⁾ *yok yörüklük, yörüklük yok yavrim.* ⁽⁶⁾ *gābecede oturuyun.* ⁽⁷⁾ *evel bir iki sēne gētdim yaylaya bēyimile, ondan sōra boşladım.*

⁽⁸⁾ *düünner nasıl yapılırdı?* ⁽⁹⁾ *kóçekler getirillerdi, göca davıllar getirillerdi, oynallardı.* ⁽¹⁰⁾ *hafTa da sürer.* ⁽¹¹⁾ *evel benim dayım varıdı, dayım dāl de hałamın göcası, dayı dērdik, bir hafTa düün yapıdı.* ⁽¹²⁾ *kēşkeF bişirillerdi, ét bişirillerdi, pılāv bişirillerdi, her şeyleri bişirillerdi.* ⁽¹³⁾ *kēşkevi şindi gızgın suyuła döwe döwe, şeyi gızgın suyuła yıkałlar, ocā Furullar, ğaynadı mı içine dökeller, ğaynadı mı başlałlar gepcēyle ğarışdırmaya, indiriler.* ⁽¹⁴⁾ *üç dörT sātda bişer, bişisine ğöre, üş dörT sātda bişerdi, ğazanda yapardı.* ⁽¹⁵⁾ *hōle beyik bi, bōle ğowa ğibi daşdan şeyler varıdı, āşdan da tokular varıdı bōle onūla dōwellerdi.* ⁽¹⁶⁾ *şinci ama bazardan alıllar.* ⁽¹⁷⁾ *toķu dēllerdi, hā.* ⁽¹⁸⁾ *biz ğaşdıķ, eveli düün étmezlerdi, şinci ama édeller.* ⁽¹⁹⁾ *bi bayrāñ ucuna bi ak suvan dikellerdi, bayrā şōle eviñ pēşine, şeyine dikellerdi.* ⁽²⁰⁾ *onu düün bitdik sōna zabāla ğaldırıllardı.*

⁽²⁰⁾ *var, Sēytini kerteris, bi dibona dökeris, duzu atarıs, iki üş güne birer, iki üç güne birer süzeris onu, ondan sōra datlanır.* ⁽²¹⁾ *ğarasını da bōle şēdiris, çatałlarıs, onu da bi çovała basdıırıyıs, öle şēdiris, datlandıırıyıs.* ⁽²²⁾ *çıtmayı bōle çıTladıllar, ondan sōra duzunu atałlar, ik üş gün duru, süzeller suyu datlandıırılar.* ⁽²³⁾ *iki gün, beş gün mesele, kaç gün olusa işde, datlanısa, datlanışına göre, bakışına da göre o.*

⁽²⁴⁾ *yaparıs tarhanayı, şinci yarmayı, şeyi dökeris, ayrıanı dökeris, bi gePce şeyi var, bularıs onu, bişiriyis, soyudu mu.* ⁽²⁵⁾ *çemce dāl şōle āşdan, şey gibi, şōle uzun bi şey, ucu Sivri olur.* ⁽²⁶⁾ *dilimiñ ucunda da.* ⁽²⁷⁾ *şey ğarışdırdımızın adına ne dērdik hatıca, tārana ğarışdırdımıza?* ⁽²⁸⁾ *ha, kürek dēris, onuyla ğarışdırdı, bişiriyis.* ⁽²⁹⁾ *un tāranasını ğırmızı büber, şey, ğıyarıs, onu bişiriyis.* ⁽³⁰⁾ *ayran da, yqurt da dökeller, onūla*

ğarışdırılğar bēş altı_ğün, bōle şeyde, ilgende duru. ⁽³¹⁾ ondan sōra sereller, başlağlar ezmeye, yā ēyice ğurudu mu dibeklerde dōweller.

⁽³²⁾ ölgü yérine ğētdīmizde esgiden ağğah dōyümlük vėrsin dėrdik. ⁽³³⁾ biz de ēyice dūşenledik, apağar olduğ. ⁽³⁴⁾ bėlimiğ ārisından depindirtmėyuru. ⁽³⁵⁾ birez yörüseñ harsıqırın, fıızlı ğėdemēñ sātı. ⁽³⁶⁾ eviğ duğunda eFtiklėyuruyuz. ⁽³⁷⁾ torunğar ğelişlėñ mahanalığ sıra ğözümüž açılıyuru. ⁽³⁸⁾ yėllerde, mağatda tūğğümeleri yėtiyuru. ⁽³⁹⁾ adam bi seleğ arāyuru. ⁽⁴⁰⁾ esgiki hağğar ğağmadı, ğalbi ğalbe ğoşmağ āmağğımış Ta bilinmėyuru.

çeşitli cümleler

⁽⁴¹⁾ pēşğiri eşğereye ğoyuvėr.

⁽⁴²⁾ acısağ yumurta sıdırāñ mı? ⁽⁴³⁾ ben çıkğla yėyemen.

⁽⁴⁴⁾ ğızığ ēkizleri varımışımış.

⁽⁴⁵⁾ o da murayğanıP duru.

⁽⁴⁶⁾ hōle kōlgeye oturalımıñ isderseğ.

⁽⁴⁷⁾ ğapıyı ēyice ört, keme hilá girer.

6. Metin

Anlatan: Fatma Demir, 77 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Gebece Köyü

Konu: Karışık Anılar

⁽¹⁾ āl, bi zararı olmassa. ⁽²⁾ *fatma demir*, buba ismim *ūna*lıdı. ⁽³⁾ *gebece* kóyü dèller bizim kóye, *gebece kóy* bizim kóy, meşkúr bi kóyüdü, hālen tā durur. ⁽⁴⁾ benim yaş nerdēse seksene varıverı, yètmiş yèdi bilen mi oldu, yètmiş bēş mi, o aradayın ben. ⁽⁵⁾ kóyüñ adı işde evel, *gebece* dèyi sóylenmiş, öle ğalıķ işde. ⁽⁶⁾ *daşlıca* kóyü dèyi bi dēnildīdi áma o kóyü yoyduramadılar. ⁽⁷⁾ *gebece* kóyü dèller, *māḥrımçalı* dèller tā ótesine, tā ótesine *āmatlar* dèller. ⁽⁸⁾ kóy kóy işde, dālarda, daşın arasında, zor geçimi olıların.

⁽⁹⁾ ben meselá, evleniP de burá gēldīmde on dokuz yaşıdaydım. ⁽¹⁰⁾ benim adamım baķ, şēndē, şu gēldīñ yēde ğuyu var, o ğuyuya dūşdü, öldü, gencike adam. ⁽¹¹⁾ ğuyuyu ğazdıķ, ètdik, motur indirdi, inme ğuyunuñ içine, öleceñ, dērke, iki sāt dēmedi, herif öldü orda. ⁽¹²⁾ üş dene çocūla ben burda ğaldım. ⁽¹³⁾ ne çektim, bēşiklerde eñ ğúçÇū, onu sallaya sallaya meydana_ġetirdim. ⁽¹⁴⁾ malım da varıdı bu dālarda, at arabası da varıdı ya, şōle hayvan arabası, onda adam eksīmizi gedīmizi heP getiridi bazardan. ⁽¹⁵⁾ çalışa gēderdi, yúk çekerdi, öle öle işde irezil müttezil. ⁽¹⁶⁾ bu dāları, baķ, paranıñ para zamānında on bir biñ liráya aldıķ, bu arāziyi, bōtün bulları, satarķa da ucuz vėrivėrdik. ⁽¹⁷⁾ gendimiz de işde bu gēceġonduyu yapırdıydıķ, bōlece ğaldı. ⁽¹⁸⁾ ev de yapırdımadım, başġa bi şēye para yō_ķu yapırdırsın, ġazanan olmadıķdan sōra. ⁽¹⁹⁾ çocuklar da ġız çocuġuydu, ne çekdik bu dālarda irezil müttezil, meydana_ġetiresiye ġadar. ⁽²⁰⁾ şimdi işde biriniñ ġocası öldü de onun yanında yatırın. ⁽²¹⁾ burda da yatırmayıvėrdiler işde ġorķarın da, orda duruyun, onuñ yanında. ⁽²²⁾ zabāla bura ġeliyin, āşam çıkar gēderin.

⁽²³⁾ biz esás kóylūdük, o *gebeceniñ* yēllisīdik. ⁽²⁴⁾ yórükçülük meselá malıñ varısa yaylaya gēderdi. ⁽²⁵⁾ ben çocūķa ġetmişiz bi kere. ⁽²⁶⁾ ondan sōra, baġımız bāḥçámız varıdı, incir, üzüm, teFek şēyleri, ondan ġėtmeyivėrdik, yēlleşdik, ğaldıķ. ⁽²⁷⁾ yanı yórükçülük yapmadıķ, davarcılık varıdı, ġėtmeyivėrdik işde, yēlleşdik, ğaldıķ. ⁽²⁸⁾

bulłara da evlendik sōna, adamım da bulłarda çalıřırdı, bekerke. ⁽²⁹⁾ sgerden geldinde, *sorkun* dēller bi kōy var, řo denjizıñ beri yanında olłardaydı işde. ⁽³⁰⁾ evlendik, yēlleřdik, burda alırdık ğētdik.

⁽³¹⁾ ekin ekerdik, meSelá, ekini biçerdik, alırdırđık. ⁽³²⁾ işde yēmiřimiz olıdu, yēmiř toplardık, üzümümüz olırdı, üzüm sıkardık, hePisinden olırdı olłarda. ⁽³³⁾ yapardık bekmezi, řōle uzun bır tekne olıdu, tekneye toplar gelirdik, tekneniñ adı işde tekne dērdik, oğur, oğurudu [adı]. ⁽³⁴⁾ oğuruñ içinden bi delī olırdı ayağ ucundan, oraya bi işam pürü ğorduk, süzülsün dēyi. ⁽³⁵⁾ ařřāsına azan ğorduk, azanıñ içine bekmez akardı, suyu. ⁽³⁶⁾ onuñ içine bi de toprak dókerdik, hāh, onuñ torpā bēyaz bir torpağ olırdı. ⁽³⁷⁾ deliñ biriniñ içinden ğazardık onu apayla, ēletirdik, unuñ içine dókerdik, bōle bulardık, bulardık, kópürü daşardı. ⁽³⁸⁾ kópürdü daşdı mı řōle, dünedirdik şorda. ⁽³⁹⁾ dünetdik sōna bi kēseye dókerdik, kēsedden súzdürüdük. ⁽⁴⁰⁾ hařladırđık onu ğazanda, ğazanda haşlandında o durarđı. ⁽⁴¹⁾ bi kēseye dóker súzerdik, onu dókerdik azanıñ içine, ataşı yağardık, aynat, aynat, aynat. ⁽⁴²⁾ ğaynaya ğaynaya belki iki sāt, üç sāt aynarđı. ⁽⁴³⁾ ondan bekmez ıkarırdık. ⁽⁴⁴⁾ iki üç ün getmās, şindi meselá, sabahdan sıkarsak, āřama, āřam arañlıřmayın indiridik ğazanı, indiridik şoraya dünedirdik. ⁽⁴⁵⁾ soyudu mu da bidonlara, apłara atılđı bekmez, o meřkūr bekmez olıdu. ⁽⁴⁶⁾ yēmēniñ yēyesi gelidi, özel olırdı.

⁽⁴⁷⁾ ekerdik, susam da olırdı. ⁽⁴⁸⁾ susamı da üyüdüdük, hanı deşmeni var o susamıñ a, avrıılır orda. ⁽⁴⁹⁾ avrııldık sōna üyüdüldü, apırcānı alır dókerdiñ, o da tahın olırdı. ⁽⁵⁰⁾ bız yapmazdı, bekmezi gendimiz yapardık. ⁽⁵¹⁾ tahınnı yapıcı ayırıydı, onuñ deşmeni var, su dērmeni, dōnderidi o suyu, hanı un dērmeniydi. ⁽⁵²⁾ şarlavık dēye, o suyuñ akışına dēllerdi, hā, çoğ olđunda ōle dēllerdi. ⁽⁵³⁾ ne bilēn, ocuklıyım da her şey varđı.

⁽⁵⁴⁾ bız aşdıydık, düün aynı meselá dambudu dumbudu davıl, aPdał getirillerdi. ⁽⁵⁵⁾ bulłardan çıkarılardı aPdałı, parayla çıkarılardı, dówe dówe üç ün davıl dóülüdü. ⁽⁵⁶⁾ ondan sōra gelini alıllardı. ⁽⁵⁷⁾ bız aşdıımızdan ōle düün yapmazdı, ařanıñ düünü olmas, bu geliniñ de aynı. ⁽⁵⁸⁾ esgiden ōle ğazanları vurullardı, ētleri kēsellerdi, meřkūr ētler yēnirdi. ⁽⁵⁹⁾ keşkeh de yapılırdı, pılav da yapılırdı, çok yēdiriller, iiriller. ⁽⁶⁰⁾ o dēvirde onu kısmazlarıdı, meselá düünü ētmiřike tam ēdellerdi, yēnir, içilirdi. ⁽⁶¹⁾

keşkeFi, ğazanı vurullardı, birine su vurullardı, birine buydayı yıka'llar, dókellerdi. ⁽⁶²⁾ ondan sōra içine ğaynadık sōra, bi kürá_ atallardı, bulallardı, ğaynar. ⁽⁶³⁾ bulaya bulaya bulaya ğazanı éyice dol'durular, keşkeh bişiriller. ⁽⁶⁴⁾ eti de aynı édeller. ⁽⁶⁵⁾ pılavı beyik şōle bi tava var onda bişiriler, yeller, içelleridi. ⁽⁶⁶⁾ piriç, burĝul pılavını yapmazlar düünlerde. ⁽⁶⁷⁾ bişiriler, fasille dē_ olur, piriç dē_ olur, ét dē_ olur, nohutula da yapallar. ⁽⁶⁸⁾ hePisi olur, yédirmeyi kısmazlar o_ waķıt. ⁽⁶⁹⁾ iki_ ğün, üç gün oldu dün.

⁽⁷⁰⁾ varıdı, var, hePisi varıdı. ⁽⁷¹⁾ ō, Sedeyā hesápsız olur, bişşēle yaya yaya, şōle tulukda, tuluk meşkúrudu, āş tuluk yoĝudu o zamanlarda. ⁽⁷²⁾ hā, o taķırdāķda da yapallardı, o tulukda yapardık işde, tulukda güzel olurdu. ⁽⁷³⁾ yā üsdünden alırdık, ğazana da ayrıdı döker ğaynadırdık. ⁽⁷⁴⁾ çókelek yapardık, güzel olurdu o çókelekler, şindikinlerin dadı da yok, duzu da, milletin yapıdı. ⁽⁷⁵⁾ yarı yalı olurdu o çókelek, yāĝı tam alınmazımışımış heralda, güzel olurdu. ⁽⁷⁶⁾ gēçi südünden de olur, ğoyundan da, inekden de, hePinden olur. ⁽⁷⁷⁾ gēçiniki tā datlı oldu, dālarda gezdik başına o gēçinin südünün, yourdunun yenilmesine doyulmazdı. ⁽⁷⁸⁾ şindi bi yourdunu çałacañ onun, ĝaşşık ĝaşşık yeyecen, datlı olur. ⁽⁷⁹⁾ hā, gendimiz yapardık, şindi bizim kóylüler heP gendi yapar, satar. ⁽⁸⁰⁾ [péynirin] mayasını bazardan alı'llar, burdan alı'llar. ⁽⁸¹⁾ şindi ōlaķ olur, ōlaķ hanı iki_ ğünlüken süd emerse onun ĝursāyıla barabar şey_ édellerdi, péynir yapallardı, o da olurdun. ⁽⁸²⁾ yapallardır, şindi de yapallardır, güzel olur.

⁽⁸³⁾ éyi, ne yapacañ işde. ⁽⁸⁴⁾ zeneĝetin ne? ⁽⁸⁵⁾ senin ğonuşmañ da aynı bizim ğonuşmayı dutar. ⁽⁸⁶⁾ benim torun var, senin gibi, ōlan. ⁽⁸⁷⁾ burda, bazarda gávır ĝız górmüş, saşları sapsarı, güzel de gendisi de, onu almış gelmiş buraya, ōlanın evi de ihı şura. ⁽⁸⁸⁾ ōlum bunu nişlēceñ? ⁽⁸⁹⁾ alacān buba dēdi, bubasına. ⁽⁹⁰⁾ éyi, bi şey de dēyemedi, bi tek Te şey ōlan, iki ĝız bi ōlanıdı torun. ⁽⁹¹⁾ ĝayrım, ōlelik sıra everivērdik onu, düün yapıdık bi ĝece, everivērdik. ⁽⁹²⁾ bunların iki çocu oldu, ikisi de ĝıs çocu oldu, bir sarı saşları, biri ĝara. ⁽⁹³⁾ éyice ĝara şey, aynı bize beñzer meselá. ⁽⁹⁴⁾ ğonuşmaya tā yeni başladı ol, beyik şey ğonuşuyoru. ⁽⁹⁵⁾ böün de şu *sorkunda* bir, ōle çamaşır satalıır bi yer varımış heralda, girişde mi ötede mi, oraya gēder. ⁽⁹⁶⁾ beş gün bilen mi oldu bilmen, orda çaalışır. ⁽⁹⁷⁾ annesi böün gētmeyik heralda, evde çocūñ biriyle. ⁽⁹⁸⁾ ōle bi işleri oldu. ⁽⁹⁹⁾ gēçinemes bu varı gēder dēdiydik amma gētmedi, iki temiz çocuĝ_ anası oldu. ⁽¹⁰⁰⁾ gētdi bir, om_ beş, yirmi_ ğün durdu, geldi. ⁽¹⁰¹⁾ tabiy annási var, bubası ölük, heralda ōlan ĝardaşı da yoĝumuş ellēlem, bi ĝız bacısı tāħa var. ⁽¹⁰²⁾ işde ōle bir gēçimleri oldu.

⁽¹⁰³⁾ ne bileyin, varıġğederse de gendi zarar eder. ⁽¹⁰⁴⁾ *türk dilini* aşā yoġarı, bi kere, öğrenmeye çalışıyor. ⁽¹⁰⁵⁾ e şey, hanı, benim ġıza bile anne dër, ġızlara haġam, cicem dër, hePisini dër. ⁽¹⁰⁶⁾ demeye başlāyoru, içinden geldik başına ġonuşsa *türkün* dilini èyi olur, amma biz öğrenemeyiz onun dilini, dedinden hêġ anlamayıs biz. ⁽¹⁰⁷⁾ biz óküzüs, vaġla onlar bilen óküz gibi gelir de aynı öğreniP ġediyor, biz öğrenemeyis.

⁽¹⁰⁸⁾ yoġ öle bi şeyimis, bilmen onları pek. ⁽¹⁰⁹⁾ benim ġafam ġuyunun içinde adamım öldüğünde, hanı, motur indirdiydik su moturu, on altı metre ġuyunun içine, adam suya düşüşkire yoġarı çıġdım ben. ⁽¹¹⁰⁾ yêtişin can ġurtaran yoġ mu dèye bağırdımda, tekrar ġene inmişin ora. ⁽¹¹¹⁾ suyun üsdüne çardaġ var bōle çalışan moturun dibine, orda ġafam ġalıġ. ⁽¹¹²⁾ bu ġonuşmamda bi şey yoġ da unudurun sâniyede. ⁽¹¹³⁾ dênilen şey ġeġer, ġafamda êleşmēyoru, gendi üzürümü bilirin yāni, evelki ġafa yoġ. ⁽¹¹⁴⁾ e işde adam da ölük sırā de, dēġışdi dēġışdi, yaşlandıġ da, yaşlanıġ sıra da bozuldu bozuldu ġetdi, unuTmaġım çoġ oldu. ⁽¹¹⁵⁾ bōle ġonuşmamda bi şey yoġ gibi dërin, ācık sōra ġeġer ġafamdan. ⁽¹¹⁶⁾ ne yapacaġ işde? ⁽¹¹⁷⁾ yoġ haydı sav_uġ, sav_uġ.

7. Metin

Anlatan: Hasan Durşan, 87 yaşında, Okur-yazar.

Derleme Yeri: Hocalı Köyü

Konu: Tuz Ticareti ve Devecilik, Evlilik Gelenekleri.

tuz ticareti ve devecilik

(¹) *hocalı* yörüklerindenin. (²) yaylaya çıkarıs, ezdādımızdan ğalan yayla var, ora çıkarıs. (³) tā esgilerden, evel çoğ_oludu, develerimiz varıdı. (⁴) develer_ile duza gèderdik *duz gólüne*, aısdosda deveyi dutardık *duz gólüne* gèderdik. (⁵) *duz gólünde* devē duzu yúklerdik, memlekette ğamyon yoğ_o_zaman. (⁶) *alētdin depesini*ň öğünden hôle varı gèderdik devēle. (⁷) ya bi bisikleT varıdı ya bi paytun, başğa araba yokdu, kırk sekizlerde fálan. (⁸) duzu alırdık ordan, *bozgıra* gètiridik, zāten *bozgır* húdudunda bizim yayla. (⁹) orda būdaya deĝişirdik, on kilō duz bi tenike būday, on kilō duz bi tenike būday. (¹⁰) iki seFer yapardık, deve yúkünü dutardı, aħıra ğatardık buraya. (¹¹) bullarda ekin ekme yoğudu zāten o zaman, ekin ekmezdik, onuĝla gèder gelirdik. (¹²) sēneniň birinde, ben yēdi sēne deveyle getdim geldim_a, ora devēle. (¹³) *sarayónjü*, *gonyanı*ň *sarayónjü* ğazası var, ora şavkıya çekerdik. (¹⁴) duzu *duz gólünden* alıdık, ora tirene vāĝona dókerdik. (¹⁵) araba yok, ordan tiren nere gótürüse gótürüdü yāni, istē olan yēllere. (¹⁶) biz deveyle yēdi sefer yapdık ora, yēdi_ğünde bi sefer yapardık, yēdi kere yēdi kırk dokuz ğún yapar. (¹⁷) yēdi_ğünde varıyız, yēdi de dönüşüne geliyiz. (¹⁸) iki ay da yaylaya gèderiz, ārlī atar buraya inerdik. (¹⁸) *aķsekiye* indiridik, om_bēş ğún yúklet indir. (¹⁹) *duz gólünden* duzu dört ğuruş on paraya alıdık, *aķsekiye* életirdik, om_bēş ğuruşa satardık. (²⁰) öle bōle işde yörükçülüň halı bu, gèder gelidik. (²¹) ğışın aynı kóyümze gelidik, *hocalı* kóyüne. (²²) deveyle góçerdik canım, yēdi_ğünde yaylaya çıkardık. (²³) ğona ğona, yúkleve ğona, işde yaylaya mayııda, mayısıň om_bēşinde hele çıkardık. (²⁴) malı olan, davarı ğoyunu olan nīsanda çıkardı emme bizde mal yoğudu, mayısıň om_bēşinde çıkardık. (²⁵) tabi tabi, beserek, maya dēye isimleri varıdı, evel her deveniň bir isimi varıdı. (²⁶) lōk dēridik érkek deveye. (²⁷) beserek, maya o ayrı, aşılı bir deveydi o. (²⁸) ayrı bi buhur oludu onun, aşılı deve, ona çekellerdi deveyi, ondan oludu maya, beserek. (²⁹) onlar ayrı bi deveydi yāni, ğuvvatlı deveydi. (³⁰) gótürüdük, góçerdik ya, pılıımızı pırtımızı, her şeyimizi

yúkleđir gèderdik. ⁽³¹⁾ vāsta mı var, araba yok, bi şey yok, deveydi o zamanın vasTası. ⁽³²⁾ bađ, *duz gólünden* duzu gótüreceđ araba yoğdu da devēle çekerdik. ⁽³³⁾ *ağsekiye* getiri satardık, ondan sōra *bozgıra* getiri satardık. ⁽³⁴⁾ dahá_evel bōbam zamānında deve duza gèderdi, gelike *bozgırın derekóyü* var, ora iner ğarşılardık yāni deveyi, sođ yúkünü dutardı. ⁽³⁵⁾ ora dereye indik, *ónecek* dēller bi yer var šōle kóyün kıyısında. ⁽³⁶⁾ ordan deve çığdı, kóyün içine gelivērdi. ⁽³⁷⁾ candarma varımış dēller, candarma o yanna bu yanna sā soła ikişer dağlmış kóyün içine. ⁽³⁸⁾ biz de ğoňşunuđ biriyle bōbam, ben tabi zıpır bi çocūn tā on iki, on üç yaşlarında. ⁽³⁹⁾ kóyün merkezinde bi camı varıdı. ⁽⁴⁰⁾ ordan ğarşıda bi āş kóprü varıdı, çay geğer kóprünün içinden. ⁽⁴¹⁾ āş kóprüden geşdik, bōbam da geşirdi develeri, yēdişer sekizer deve var. ⁽⁴²⁾ *hasan* amıcamın bi āğ iydiş varıdı, iki devesi varıdı, bi lökü varıdı, bōbam çekerdi onları. ⁽⁴³⁾ o ā iydişin ardında bi deve varımış, o biğ deveyle āğ iydiş kóprüye gelince asılıvērdi, dizgini ğırdı, orda ğalıdı. ⁽⁴⁴⁾ bi candarma, om_başı, geldi, yağalağı. ⁽⁴⁵⁾ ona on ğuruş mu vērdiler, ōle bi şey vērdiler o vakıtıda, ordan o develeri aldılar gētdiler *bozgıra_ya*, nahāl oldu, nahāl getirdiler, ağlım érmeyoru. ⁽⁴⁶⁾ yúküyle barabar gótürdüler. ⁽⁴⁷⁾ bir vilāyetden bir vilāyete zehre gótürmek yasak, *antelle* aşılkdan ōlse *ğonyadan* zehre getiremēcēñ, ōle bi iş varıdı. ⁽⁴⁸⁾ ordan buraya indik, ğóşdük. ⁽⁴⁹⁾ burda yoklācađlarımız dēdiler. ⁽⁵⁰⁾ yúkləri omuzladık *gókdāša*, yúkü ora sakladığ, geliP yoklama olacağ dēyi. ⁽⁵¹⁾ ōle bi ğünler geçirdik, neler çektik ay amcam. ⁽⁵²⁾ āsgerlī de *siyirtde* yaptım. ⁽⁵³⁾ candarmayıdım ben, iki buçuk sēne yaptım. ⁽⁵⁴⁾ šindī, sıkıntı yoğdu o zamanlarda. ⁽⁵⁵⁾ orda tabi bi ğaçağçılık varıdı, *sūriyeye* ğoyun ğeşirillerdi, ordan ipák getirillerdi, olursa ōle bi ğaçağçılık varıdı, bōle bi terōrüs hele hēş bi şey yoğdu yāni. ⁽⁵⁶⁾ iki buçuk sēne ğalıdım ben, *kürtlerin* hePisi kötü dēl de bu dā çığanlar beter. ⁽⁵⁷⁾ aPdesli namazlı adamlarıdı yāni. ⁽⁵⁸⁾ yalnız *šāfī* mesebi, dört nikāt farzı ğılalllar, sūnneti ğılmazlar yāni, o mesep_Te hak, o da hak yāni, *šāfī* mesebi, onlar ōleyidi yāni. ⁽⁵⁹⁾ ōle ne terōr varıdı, ne bi şey varıdı, hēş bi şey yoğdu.

evlilik gelenekleri

⁽⁶⁰⁾ evlilikler herkez görücü usuluydu. ⁽⁶¹⁾ ōle šindikībi bi araya gelmek, soPbet yapmağ, şu yapmağ, bu yapmağ yoğdu. ⁽⁶²⁾ ana, bōba beğnirdi, ōlana sormazlardı bile yāni, sen bunu alacağ mı almācađ mı, ananın bōbanın dēdī neyse o olurdu. ⁽⁶³⁾ bululılardı bi şey, nişan ğollarıdı, dúñn yapağlardı. ⁽⁶⁴⁾ o zamanlarda bōle şavşatalı dúñn

yoğudu ya, *mevlid* okunudu işde, onūğla evlenilidi. ⁽⁶⁵⁾şindī, başğa türlü, başğa türlü işler. ⁽⁶⁶⁾bayraq dikeller tābi, ğırmızı bēz asallardı bayrāñ ucuna. ⁽⁶⁷⁾ğocca bir, bizim kóylerde işam şeyi kēseller, gelilleridi, sırī, bēş altı metre. ⁽⁶⁸⁾onuñ başına ğırmızı bi bēz asallardı, bi de soan dikellerdi onuñ ucuna, nēye yapañlarıdı kı? ⁽⁶⁹⁾sivreldiller ucuna bi de soan soñallardı, ne bileyin işde. ⁽⁷⁰⁾gelini civañallardı, ğuş tüyüle bi şey oludu. ⁽⁷¹⁾civālı mivālı, boyalı, şõe ğafasına ğeydirilerdi. ⁽⁷²⁾bi de elbise ğeydirilerdi, ata bindirilerdi, getirilerdi. ⁽⁷³⁾belki de oñan ğızı hēş ğórmeden o ğece, o ğün ğörüdü yāni. ⁽⁷⁴⁾õe şindikībi şey yoğudu, yasadı yāni, õle gelmeler, ğetmeler olmazdı yāni. ⁽⁷⁵⁾yēter bu ğadar, bayā da yapıdık yāni.

8. Metin

Anlatan: Hüseyin Keçer, 73 yaşında, Okur-yazar (İlkokul mezunu).

Derleme Yeri: Kalem Köyü (Saraçlı Yörükleri)

Konu: Yörüklük Yaşamı ve Hayvancılık, Halk Hekimliği, Çocuk Oyunları

⁽¹⁾ *hüseyin keçer.* ⁽²⁾ şu anda yètmiş üç. ⁽³⁾ olma mı canım? ⁽⁴⁾ ben ilk oku! mēzunuyun, yalnız orta oku!da ders vëriyin. ⁽⁵⁾ benim matemetim, sen endē galemile yapar!ka ben ğafamda bitiriyin. ⁽⁶⁾ biz *galemlerde* gelici geçiciyiz, ases biz *saraşlı*ıyız. ⁽⁷⁾ hindi aslımızı inkār edersek olmas. ⁽⁸⁾ aslım *hoy*, neslim *hoy*, hoy hoy nēy hoy, dēller. ⁽⁹⁾ aslını hiçbir zaman inkār etmeyecēsın, gelenēni bitirmēcēsın, çora çocu! ders vërecēsın.

⁽¹⁰⁾ hindi bak, evel, ilk, benim çocukluğumda tabi gelidik buraya, bu mámleketlere. ⁽¹¹⁾ bóyle şu mertekleri tēk tek derelerden buluduk, sırtımızla getiridik. ⁽¹²⁾ gümül bāları şu ğadar şey oldu, yirmişer santim, yarım metire, şu kıranlarına gümül bā ederdik, ortasına ğamış. ⁽¹³⁾ nışlerdi biliyon mu? ⁽¹⁴⁾ bi de ocaqlımız oldu, bi kútük çaķardık, õğüne iki odun ğorduk, altımıza da sarı çıbık, sarı çıbık dóşşerdik. ⁽¹⁵⁾ onun üsündüde yaş kēselerle, tabi bóyük olanlar ocaqlı!a bacānı kóserdi. ⁽¹⁶⁾ ocaqlı!a kaş ğişi sıvacak? ⁽¹⁷⁾ geri yanından bóle büzülür, toparıdık, ayazdan. ⁽¹⁸⁾ evin duvarı da nēyden oluyodu biliyon mu? ⁽¹⁹⁾ mersin, şu deniz saķızlā, ondan örgü órerdik. ⁽²⁰⁾ esen órüzğar bizi ne yaPardı? ⁽²¹⁾ çeñeldirdi, topardırdı, ne çekerdik. ⁽²²⁾ o zaman develerle ğóşerdik, o yaylalara ğederke. ⁽²³⁾ evet, *saraşlı* yörüklerindenin. ⁽²⁴⁾ o yaylalarda, o çukurlarda ğalan, şindi kar dayalı olurdu ya, pa!talarla kúreklerle devēlerin yolunu açardı millet, birer birer deveyi dayaya dayaya, bi kıardan geçirinciye ğadar yēdi seKiz ğişi geçiridi. ⁽²⁵⁾ deveyi hōle dutardı ğayar da uşar ğeder mi dēyi. ⁽²⁶⁾ tabi canım ğayıpta!ı, hele bi de doñ ğünü olusa ğalan, kar, hele de bi zabāla doñ ğırā dúşerse, şekdimiz irezillikler. ⁽²⁷⁾ bi de şöle bi ha! olurdu, atlar etli olusa soluğan olur, ğan dutardı, oldu! yere takadaķ dúşer öldü. ⁽²⁸⁾ onun ğalan, pırtısını, pırtı dēyelim ğalan, esgi şey a, atlara develer bóleşdirillerdi bölüm bölüm. ⁽²⁹⁾ ta orda da ölüyü ğor ğedellerdi. ⁽³⁰⁾ adam ölürse devenin hatabının arasına bóle sa! şeklinde yapar, ğabire ğótürüllerdi. ⁽³¹⁾ ğótüremēdi ha!da oraya mezer ğazall!ar ğoyuvērillerdi. ⁽³²⁾ ha, nerde ölürse orda ğabiri ğalırdı, oraya yerlerdik. ⁽³³⁾ biz ne çilleler çekdik yā, ne çilleler.

(34) o develer gétđi, tabíy her taraF āş daş oldu, bi şey yétişdirmeyivérđi. (35) o satan lök, ōğüre bi girdi mi yīrmi tāna ğancık deve alır. (36) yīrmi tāna ğancık deve bi lökün ōğünde olurdu. (37) lök güleşdi mi, ğalan, hañğı lök azılıysa ötekini parçalar atdırıvériđi. (38) deveniñ ğancık olanlarına basaııardı, ondan köşek dúnyaya gelidi. (39) o köşek dorun olıdı, dorundan sōra kirinci olıdı, kirincikden sōra dayıak olurdu. (40) ğancı da ğayalık, iki yaşında ğancık deve, üç yaşında ğancık deve, dēye ğonuşuludu. (41) biz onnardan soñra, ğalan, o işdān soñra develer gétđi, biz atlarla merkeplerle ğóşmeye başladık. (42) ata hayvan dērdik, eşşāk dērdik merkebe de. (43) o zamanlarda da mesele, bu ğoyunlar, şu ğoyunlar var ya, çelgi çelerdik. (44) ekin çalıısı ğibi, çalı örerdik zevelle. (45) onlarıñ dibine toparā toparā yüz ğoyunun olusa, yétmiş seksen ğoyunun ğalıdı. (46) yarısı ğıl ğurdundan, yarısı gebelekden, yarısı kellikden geberi giderdi, yarı yarıya mavsúl oludu. (47) eñ fazla ğoyun, ğuzu alan on om bēş ğoyun ğuzu alırdı. (48) bu bēş ayda dúnyaya geliyor, doım yapıyoru satan, bēş aydan bēş ğún noķsan, bēş ayıa. (49) ğancık olusa on ğún önce ğuzlayabilir bēş aydan, erkek olusa aynı ğúnünde de ğuzlayabilir. (50) ğoyuna ğuzlacı dēriS canım. (51) ğoyunlarıñ hePsiniñ ismi var Satan. (52) ak ğoyunun sarı şişek, ak ğoyunun ğuyruksuz ğoyun, ğara ğoyunun sarıla şişek. (53) ğuzlācak veyā gebe ğalmış. (54) devenikine de botlama dēller. (55) ha, atıkına da ğēne ğunlama, yavrı yapma, ğunnama. (56) eşşākine de yavrı yapma dēller, sıpa, tay. (57) deveniñ südü olur bak, amma āzını yēyen çok, çok dērli olur āzı. (58) eti de ğözel olur, yalnız eti eşgi olurumuş. (59) ben yēmedim amma yēyenler dēridin. (60) yēmedik biz şindi allā var, yēdik dēsek yañlış ğonuşuruS. (61) eşgi olurumuş ay mayoş ammā eñ temiz ét deveniñ eti. (62) deve bak dāda yayılır, sū olmayan yerde deve yayılır, deve su isdemez. (63) deveniñ āzına suyu işdi mi batarımış, tiken batmıyor, su batıyor. (64) deve de suyu, hēş susuz yerde iki ay üç ay ğalıyor, hōrKüÇünde yıldızdan alıyor. (65) añnadıñ mı? (66) yıldızlardan alırmış suyu. (67) allāh tāla taraFından, pēyğamberimizden öyle ilāyeT olmuş, dālise ğuşlar bile suya dayanamas. (68) amma bu deve milleti suya dayanıyor.

(69) süt, şindi bak şey için bile eşşākleriñ südünü, çocuklarda neFes darlı olur ya, eşşākleriñ südünü parayla alık da çocuklara içiriyorular, yararlı dēye. (70) fireñk hasdalına evel kópēñ kiTisini kēsdirmişler, yēdirmişler, fireñK hasdalı gétmiş, (71) enī, yeñi yavrisi. (72) bi şeye ğarışdırmışlar yēdirmişler, fireñK adamdan ğaybolmuş. (73)

esgiden bõle bir      m  var d , do Tur mu var d  amcam? ⁽⁷⁴⁾ her    y do  . ⁽⁷⁵⁾ adam n biri   ns r olmu        . ⁽⁷⁶⁾   nyaya   Tmi  hasd neye. ⁽⁷⁷⁾    m sen ya asa     ay vey  en faz la ya asa     ay ya ars n vey  bi ay i inde    n, d mi  direkm n do dur. ⁽⁷⁸⁾   mana d ris,   rp  n n bu yan nda bi y r var, il dinli,   tran lı,   sam    lı y r. ⁽⁷⁹⁾ orda adam    ay    mi ,      n   b ndan ev yapm  ,   sd ne il din da ı   rtm  . ⁽⁸⁰⁾ o d d    sam n sor kucu,   tiran n sor kucu, il dinin sor kucu, d d  y ti en ac  olmayan otu y mi . ⁽⁸¹⁾    ay sonra do dura d nm  . ⁽⁸²⁾ do dur d mi ,    m s ne n  du,    ay i inde   lece  d yi yollad m burdan. ⁽⁸³⁾ ben bu   kil, bu   kil d  n otuy la bu hasda ı y ndim, sen benden y nemedi n, d mi . ⁽⁸⁴⁾ ba  o term leri hususun   izellerdi. ⁽⁸⁵⁾ onu ayr  atd n cizicisi oldu, cizici var d , b le i n le cizer, i  ret Furudu, o term  ge er g derdi. ⁽⁸⁶⁾ benim anam var d , el    erdi. ⁽⁸⁷⁾ t z topa    z   elim,   ar     ar   yaz lı elim,    adam n   yunu nerde    d , fe an   yaka da m , fe an da  n dibinde mi, a  da  n dibinde mi,   ara da  n dibinde mi, yoksa   ara mu  n n   z n n yan nda m     d , d rdi,    erdi. ⁽⁸⁸⁾ d d  y r n   sd ne Furur, g der adam d d  y rden   younunu al r gelidi. ⁽⁸⁹⁾ el    erdi b le, ba  c  d  . ⁽⁹⁰⁾ mesele seni  bi     n yitdi, a   e y nge bene bi el     v r ba   n, benim deve nerde    d  vey    youn nerde      ,    m nt   lara bi el     v r ba   n d rd n. ⁽⁹¹⁾ el    erdi, o m nt   n n ha   s nd sa eli ona   re    e topar      rd , eli uzamazd , h  le uzayan el ta   rda     rd . ⁽⁹²⁾ g der o   adam da orda mal n  bulur gelirdi. ⁽⁹³⁾ tab y birinden el alm  . ⁽⁹⁴⁾ anam n elini al   da bac m, bic  z el    medi, al   da el    medi i dek.

⁽⁹⁵⁾ esgiden insannar, mesele biz,   ar   g eyerdik. ⁽⁹⁶⁾ ba    ar  ı b ra , ben ge e   youn   uzu     ne g derdim, ya ınaya . ⁽⁹⁷⁾ benim ayak ar m n alt  nah l olurdu bilin mi? ⁽⁹⁸⁾ bild n ayak  ab  gibi g n olurdu. ⁽⁹⁹⁾ tikene basT m an, h     ac m n alt na batmazd ,   sT taraF nd  y re batard  dek gelise. ⁽¹⁰⁰⁾    nk       olurdu   yce,        . ⁽¹⁰¹⁾ amm    nd    ocuk ar ala a yayan basm yor. ⁽¹⁰²⁾ ondan s ra t ra d rlerle     meye ba lad   yay aya. ⁽¹⁰³⁾ d rT b   ev, bi t ra d re y  kledirdi y    n . ⁽¹⁰⁴⁾ ona motur d rdik can m. ⁽¹⁰⁵⁾   ay on d rdik ar as nd  r m  a,   ay on oysam b randa. ⁽¹⁰⁶⁾ ondan s ra bun ar da y tmeyiv rdi bize, herkez         le     meye ba ladı. ⁽¹⁰⁷⁾ yayan yollarda,    an, her suyun ba ında bi pil v bi iridik, bi ayran   derdik, toplan d  bi ayile,    an,   at du   tudu        sesi   t r d  ortal . ⁽¹⁰⁸⁾   nd  herkez   mir m  mur oldu amcam y . ⁽¹⁰⁹⁾ h ay r, i de y r       devam ediyorus,   nd  t rlar la     yos evimizin

õğüne ğadar, burdan yúklediyoş tırlara ğoyunu, evimizin õğünde yıkıyoş. ⁽¹¹⁰⁾ geĉen sene bayramda, řo gelinle, ĉocukřlarřa ğabir üsdüne ğetdim, kóye. ⁽¹¹¹⁾ kóyden ulán hõle esgiki ğetdımiz yèllere *aķsekiye* dõru ĉıkařım dedik. ⁽¹¹²⁾ vallā ğetdım ğonařđı yèrleri ğördük sıra āladım. ⁽¹¹³⁾ o suşarın başlarını, ořlardā yapdımız sopbetleri, hařķ ayile arasında, şevre millet arasında ordā yedımiz yemekler, ordā işdımiz ĉayřlar. ⁽¹¹⁴⁾ ēy de ğünler de, dedim, nēyden nēye ğonduķ, bizden doyan nesillere, torunşa biz bõle bõle ğoĉerdik deşem inanmazşlar dedim. ⁽¹¹⁵⁾ yayşamda bi řar yādı, bacāmda yuşdan örme yeři, gendimiz örerdik ĉorabı, yuşdan örme yeři bi ĉoraP var. ⁽¹¹⁶⁾ milile, yuřu eĝirillerdi kirmende, ğoyunu kırķardık, ĉırpařlardı, ērillerdi, onu kirmende eĝirdikden sōna sōmeklellerdi, milile coraP_örer ayāmıza ğeyerdik, ğazaķ örerdik üzerimize ğeyerdik. ⁽¹¹⁷⁾ işdarşarda řey doķuřlardı, mekikle ĉulfa yapallardı, şaşvar dikdiridik, ĉeket dikdiridik, bunşarı ğeyerdik. ⁽¹¹⁸⁾ u şasdik ayaķĝabıyřa, şasdik ĉarıřa ğederke bi řar yādı ğúzün, aısdosda. ⁽¹¹⁹⁾ ulán ğeĉe ğoyunuş başındayın, zabāla enişdem dedī_ki, ĝaķ ĝaķ řar yaĝık dedi. ⁽¹²⁰⁾ kēĉeyi bi ĝaldırdım, kēĉe kaķmāyoru, řar beni basdırmış. ⁽¹²¹⁾ yörüdüm, bacaķřarım ĉeňelmiř, cizme mi var. ⁽¹²²⁾ ulán burayşa kırķ ēlli metre ğetmişin, bacāmı ĝaldırdımdı corap var, şasdik ĉarıķ yok. ⁽¹²³⁾ dōndüm izimden, şasdik ĉarı buldum da ğeydim. ⁽¹²⁴⁾ şindi cizmede tek bi delik oldu mu, u cizmeyi ĉoĉe atarıs ya yamarıs, yama da bitdi. ⁽¹²⁵⁾ baķ baķ feşan adam yamaşı cizme ğeyer dēller, kibirine yēdiremiyoř. ⁽¹²⁶⁾ evel evleriň õğünde motur varıdı, moturdan sōra *ēllinēce*, onu da bıraķdılar, her eviň õğünde iki üç dene taķsi var.

⁽¹²⁷⁾ [bizim yayřa] *torus dāřarı, ĝoķdepe*. ⁽¹²⁸⁾ deňize iki biň beř řüz metire yúksekljinde *aķdeňize*, benim eviň oldu yèr. ⁽¹²⁹⁾ tabi dāň bařında dāliz_a, iki biň iki_yüz otuz yēdi metre *aķdeňizden* yúkseklj oturduym yèriň. ⁽¹³⁰⁾ her yèrde bikaĉ ev satan, züleyle züleyle oturuyoş amcam. ⁽¹³¹⁾ evel bizim māřālleye on sekiz sürü ĉıkardı, řindi beř ařtı Parĉa mař ĉıkıyor, ğetmiyor millet. ⁽¹³²⁾ evel ĝoĉu ayırırđık, zēmeri ĉıkmayın ĝoĉu ĝuzuya ğatmazđık, řubart bir demeyin ğoyunu ĝuzřatmazđık. ⁽¹³³⁾ yem yokdu, yepcik yokdu. ⁽¹³⁴⁾ ğeĉede yēdi sekiz sāt, örü ğúderdik, ğeĉe, ğeĉe. ⁽¹³⁵⁾ yāmir yèrden ĝōĝe ğadar yāsa bile ğoyunu otřatmaya ğotürürđük. ⁽¹³⁶⁾ řindi ğeĉeyi bıraķ yāmir yādī muddetce ğündüz bile sařmıyoş. ⁽¹³⁷⁾ vēriyoř sıřacı, vēriyoř yemi, yeyik yatıyor. ⁽¹³⁸⁾ örü ğútmek, ğoyunu aĉ ĝomamaķ. ⁽¹³⁹⁾ evel yem mi varıdı? ⁽¹⁴⁰⁾ yabanı sēytinleri toplardık, řõle ikiřer tāta ĉaķardık, unuň iĉine sēytini dōķerdik de kel ğoyunřa vēridik

bundan ètlenecek dèye. ⁽¹⁴¹⁾ oysam yèr yèrdi de şeviremezdi de geberidi, çeviremezdi aşlıkdan. ⁽¹⁴²⁾ ot ta varıdı da kellikden, yāmırın altında, çelginin kenerinde dikelik, yāmır dówe dówe dówe hayātını bitiridi. ⁽¹⁴³⁾ bi çırışdı mı Satan, ğıl ğurdu alırdı ğoyunu, balқан suları içerdı gebeleğ alırdı. ⁽¹⁴⁴⁾ [balқан] mesele, durğun sular, yāmır yār da durğunlaşır su, ona dèller. ⁽¹⁴⁵⁾ bi de güneş dówer ilir ya onuyla gebelek otunu yèdi mi gebeleğ alırdı ğalan, bu gebelek var ya ğaraciyeri bitirirdi. ⁽¹⁴⁶⁾ kófüne dökülürdü, onnan sōra ödüne inerdi, hayatını bitiridi. ⁽¹⁴⁷⁾ [kóf] isKembe, isKembeye dökülürdü. ⁽¹⁴⁸⁾ onnan sōra da ğoyunun hayatı biterdi. ⁽¹⁴⁹⁾ şındi biz bunları ğormeyivèrdik, bunların hepşisinin èlacı çıkdı şındi, her hepşisinin.

⁽¹⁵⁰⁾ ğader çekerdik şekerden, kimiñ numarası fazla olursa öteki parasını óderdi, biz neler çekdik amcam yā.

⁽¹⁵¹⁾ biz *aqsáki*yle bi savaş yapıdık, bizi çıkarmamağ isdedi yaylaya. ⁽¹⁵²⁾ yok, *aşsekinin* içinde. ⁽¹⁵³⁾ vallā billā yāmırsız havada yāmır yādı yèrden ğōğ. ⁽¹⁵⁴⁾ bulutsuz havada yāmır yār mı? ⁽¹⁵⁵⁾ bulutsuz havada yāmır yādı, *aşsekinin* camını capcını, kiremidini ğomadık biz zopayla. ⁽¹⁵⁶⁾ bi kazanın kaç kilometre dışárisíná ğarışabilir yā? ⁽¹⁵⁷⁾ bizim yayla, bizim oturduğumuz yèr kırk kilometre, ama *antalyá* sınırı, onlara bi zarārımız yok. ⁽¹⁵⁸⁾ olmadı için sizi çıkarmācāz, sizden otlağ alācāz. ⁽¹⁵⁹⁾ *torus dāları*, ekim yōğ, dikim yōğ, āç yōğ, būday yok, hēcbi şey yok.

⁽¹⁶⁰⁾ esgiden bulğur pilavını bişiridik de tos şekerle, ğarşısında ğatık oldu da suyla ğarışdırır, onu yèrdik. ⁽¹⁶¹⁾ etmek çorbası èderdim ben, etmekden. ⁽¹⁶²⁾ etmēñ gevrek yèrini övcelerdim, suyu ğaynadır, içine dóker de etmek çorbası èderdim. ⁽¹⁶³⁾ ekmē övcelerdim, ğavırır dolaz èderdim, üsdüne yā dóker yèrdik. ⁽¹⁶⁴⁾ unu dolardık, ısıcağ suyun içinde dolar dolar, şānāñ içine ğatardık, ortasını oyardık, ortaya yā dókerdik, dıķı da bekmez dókerdik de ona batıra batıra ekmek yèrdik. ⁽¹⁶⁵⁾ bunları bilen kim? ⁽¹⁶⁶⁾ ekmekden olana dolaz dèrdik, undan olana ğoca bulamaş dèrdik. ⁽¹⁶⁷⁾ arabaşı nahıl yapılācāğ? ⁽¹⁶⁸⁾ otları toplardık, ğavırdık, ğavırdıkdan sōra sovanı ğıyardık, içine arab otunu da atardık, ğarışdırı, elimizile yèrdik. ⁽¹⁶⁹⁾ yaylalarda, adam tütün dèyi ölüdü de, ğaçak tütün ekellerdi, onu õğceleller õğceleller de eşşāk bokuyla at bokuyla ğarışdırılar da içellerdi, yokluğdan. ⁽¹⁷⁰⁾ bú seFer de nōluyodu biliyon mu? ⁽¹⁷¹⁾ boğazları tıkanır da sesleri çıkmazdı. ⁽¹⁷²⁾ biz bu dèvirleri yaşıdık amcam, hindi ne var

la? ⁽¹⁷³⁾ şuraya soFraya tanıdın, dörT bēş çēşiT yēmek var, dörT bēş çēşiT ğatık var. ⁽¹⁷⁴⁾ eñer şındiniñ çoru çocuu olacaq o zamanıñ, yemin olsun aşlıkdan heb_ölür. ⁽¹⁷⁴⁾ ammā şındi şú bizim *türk* milletiniñ yaşadımız yēr *reşidiye altınından* tā değerli bence, değerini bilisek, amma değerini bilmessek yok. ⁽¹⁷⁵⁾ burdan bi tırakdór gótürük de, avşamdan kóylü ğonuşurdu. ⁽¹⁷⁶⁾ da bi tırakdór ğedik *manavgada* da bazar bazarlayık da gelecek dēyi onu tanırdık.

halk hekimliĝi

⁽¹⁷⁷⁾ yaşlılar da eşşáklere binerdi. ⁽¹⁷⁸⁾ ğarınları şeyden, sıTmadan şişerdi adamlarıñ, bu mámleketde ğalan adamlarıñ. ⁽¹⁷⁹⁾ súyuñ öĝüne eşşē dayardı, amcölü benim eşşák su içē mi, içme mi, bi tanı baĝayın, dērdiñ. ⁽¹⁸⁰⁾ ğarınlar bōle góbek, eşşāñ su işdijini ğoremezdi hasdalıkdan. ⁽¹⁸¹⁾ onu tedavi ētmek uçu, otula purçuła ēdellerse ēdellerdi, ētmezlerse ētmezlerdi. ⁽¹⁸²⁾ benim bóyümün ekini bışdik, bışmış, bışmışler, yāmır yāmış. ⁽¹⁸³⁾ yāmırda dulunacak yēr yok, yonĝa evleri. ⁽¹⁸⁴⁾ yonĝa evlere de püreden girilmes. ⁽¹⁸⁵⁾ desdeniñ arasına girmiş de, sıdma dutmuş, sıdmayı ğedirecēz dēyi şōle ğaldı, öldü ölümde dōndü. ⁽¹⁸⁶⁾ bir iki iñne bulduk, furdurduk, ondan sōra canlandı. ⁽¹⁸⁷⁾ esgiden bobam harmana ğeldiñde keFinini eşşāñ hēybesiniñ bi gózüne ğatarımış da ōle ğelirimiş, burda sıdmada, ısıcaĝda. ⁽¹⁸⁸⁾ deri de şōle oluyor baĝ, mañıñ içinde eñ ĝısır olan ğoyun ve davar kēsellerimiş, onun derisine ğatañları mı sıdmada, dāñise ēyi olmaya imķan mı var. ⁽¹⁸⁹⁾ o da vūcudūñ dışında ğarañ alıyor. ⁽¹⁹⁰⁾ hindi elini bi puşak kēse, ne yabacañ biliyoñ mu? ⁽¹⁹¹⁾ eer damar kēsmedi de kemē indise tos şēkeri sarıvēreceñ, iki sāt sōra tos şēker bitirir. ⁽¹⁹²⁾ benim amıcam varıdı, yeñgemiñ bacā ĝırıldı da zayıFlıkdan doĝdurlar saramadı. ⁽¹⁹³⁾ āmcam sardı bitirdi, ğalçadan ĝırılan bacā, tātayla bēzile. ⁽¹⁹⁴⁾ o tātalara sēyik dēllerdi. ⁽¹⁹⁵⁾ bēzi de mumdan yapallarıdı, mumla sādeyā ĝarışdırılardı, ĝızardılardı, bēzi onun içine ğatañlardı, onūla muşamba yapallardı. ⁽¹⁹⁶⁾ ayrı bi adı bēz, meselā humayın. ⁽¹⁹⁷⁾ meselā humayını yırtallar, onu yāla, arınıñ mumuyla ĝarışdırılardı, muşamba yapalları da sarallardı amcam. ⁽¹⁹⁸⁾ hindi doĝdurlar pılasdik ğoyuyor ya, ne muTlu, úş ĝún sōra seni ayā ğaldırıyor. ⁽¹⁹⁹⁾ amma sen ne bilik? ⁽²⁰¹⁾ şındi āş sēyile dayanılır mı? ⁽²⁰²⁾ ās_sēyik ğollardı āşdan, āşdan. ⁽²⁰³⁾ bi hafda yałamadan çocuklarıñ şu inceden bacā ĝırısa ācı soyañlardı, toruyu, tam çıkarılardı. ⁽²⁰⁴⁾ yałama zamānı olursa onu buraya ğatıvērillerdi, altını üsdünü sarallardı, orda ĝırı bitirillerdi. ⁽²⁰⁵⁾ toru, işam, işam ācı. ⁽²⁰⁶⁾ esgiden çam mı varıdı?

(207) işam dëlleridi, hindi çam dëmeye başladılar. (208) nesiller deşdi amıcam, nesiller. (209) şindi yenide bunu bilen yok. (210) biz işam dërdik, gelenēmiz bu. (211) bak evel biz işamların ğabını yërdik. (212) mesele hindi bō mevsim işamlar sulandı mı ğabı çıkar. (213) āçlara bi köngüç yapardık āçdan, ucunu şōle yasbıldırdık, işam āşlarını soyardık. (214) hususun on metre, yirmi metro yūseklıkde işam āşları var yoqarılarda, ğabını yemeğ için, onun için ğabını sıyrır yërdik. (215) o zamanda bōle bi ğanser hasdalı, bōle bir bağırsıkda bilmen ne hasdalı olmazdı amıcam. (216) ne yaparmış o işamın ğabı, sorquç bilin mi? (217) içde ne varısa temizlerimiş. (218) hindi bunları yemeyivërdik, çok hasdalık olmaya başladı, bi de ayıpsınıyoS. (219) elinden gelise, işamın sorgucunu durmadan yëyik yudacaqsın. (220) benim ābim ūlser oldu, ūlseri nëyile geçirdi biliyon mu? (221) işamın ufacık gozalaqlarını ğaynadık ğaynadık içmeyle geçirdi. (222) bi işam gozalanı tam bi haFda ğaynadırdı, içerdı, suyunu dōkŭvëridi, sōrası gŭn ğene ğaynadırdı. (223) ilk gŭn adaçayı olurdu, ondan sōra açık çay, ondan sōra ğarara ğarara ğaPğara çay olurdu. (224) bak, o gozalaql ūlseri bitirdi, işerdeki o ūlseri o sorquç bitirdi. (225) hindi içecek olşan bak bak yörük işamın pŭrŭnŭ de yër dëller, ayıpsınırlar. (226) doql, doqla baqalım. (227) şindi şı tarlalarda yëdi, sekiz çeşit, ön çeşit ot var mesele, benim maļ gŭtdŭm arāzide, ben hepisini yërin. (228) ben yëtmış ūç yaşına girdim, dizlerimde pōloğlam var amma benim içim yenı dōğān çocukdan sālām. (229) neden sālām? (230) o, otu purçu yëyom. (231) çŭnkŭ amıcam, bu dāda yëtişeni yëyelim. (232) şindi yëdīmiz bŭday da horum, yëdīmiz işdīmiz her şey horum. (233) bi de cavır ilacı yëtişdiriyor, yëtişdirdi kadar da içine madde ğatıyor, kōtŭ hasdalık maddesi. (234) biz bunu bilemëyoS. (235) biz atdīmız şı hapı bi şey sankëdiyorus, amma sālīmıza zararlı bi şey.

çocuk oyunları

(236) çellik oynardık yaylada. (237) metden bi yalaql ğazardık, bi dëynek, ufacık bi mel, bi ğarış uzunluğunda. (238) atardık ğalan, ğarşıya yalaqladan, orda elinile ğapabiliseŭ o adam yenilidi. (239) dëynë hōle kōsellerdi, Furabilise ğene yenilidi. (240) birden ëlliye ğadar çerperdi, ğalan, ūç sefer dëynëŭ mele Furma haqqı varıdı, çerpebilise gōtŭrŭdŭ. (241) amma bi metire iki metire yërde de atlayabilise, yalāla melin arasına adam sıçırarsa da, o da ğëderdi, fes oludu. (242) ğalā oynardık. (243) ūş daş bi yanna dıkerdik, ūş daş bi yanna dıkerdik, ortaya da bi mili dıkerdik, mili. (244) bir adamın mesele bi sefer haqqı

varıdı, bi daşı atdı, Furdı da yıkılmağı mı bi tā atabilidi. ⁽²⁴⁵⁾ üş sefer bēş sefer yıkılıncağa ğadar ōraşırdı, ama o adam boşa atdı mı yeñilirdi. ⁽²⁴⁶⁾ mili eñ soña ğalırdı, üş ğala yıkıldı da ortadā mili de yıkılırsa sen ğazanmış olurdıñ. ⁽²⁴⁷⁾ mili dēdīmiz de bi daş amma ōfacık bi daş, ötekinner böyük. ⁽²⁴⁸⁾ tam iki ğalanıñ ortası, mesele iki ğala elli metşrese, yirmi bēş metrē ortaya dikilidi bu. ⁽²⁴⁹⁾ ğızgın daş oynardık. ⁽²⁵⁰⁾ daşıñ birini ğızardıllardı, etrāFında dōnellerdi dōnellerdi, o ğızgın daşı kim ğaldırabilise oyunu o ğazanırdı. ⁽²⁵¹⁾ ataş yaķardık canım. ⁽²⁵²⁾ ğazığ oynardık, ğazığı kim yıķarsa o ğazanırdı. ⁽²⁵³⁾ öksü dēriS canım, tam yanmamış, ğalan şeye öksü dēnir geriye ğalana. ⁽²⁵⁴⁾ amma tam biterse ataş söündü. ⁽²⁵⁵⁾ yandı kōmür oldu amma bitmez de öksü ğalırsa kōmür dēris. ⁽²⁵⁶⁾ ataşla zoba, evel emmi, amcam bōle tūp mü varıdı, taķ mı varıdı? ⁽²⁵⁷⁾ ocaķda bişiridi her şeyi ya canım. ⁽²⁵⁸⁾ onlarıñ da öksüsü ğalırdı.

düğün gelenekleri

⁽²⁵⁹⁾ şindi biz evel yaylada aPdallar gelirdi, ğalğıcılara aPdał dērdik biz. ⁽²⁶⁰⁾ esmer olurdu tabıy. ⁽²⁶¹⁾ ğiyinlerine birer daarğık daķallardı, daarğık da davar derisinden, ğoyun derisinden olur. ⁽²⁶²⁾ mesele ona etmek vērillerdi, yuñ vērillerdi, yā vērillerdi, daarğık torba, onlarıñ içine ğataıllardı. ⁽²⁶³⁾ bizim mahellede bir ay, kırķ ğun oturuıllardı, yaylada. ⁽²⁶⁴⁾ sūnneT dūñnü, gelin dūñnü yapaıllardı. ⁽²⁶⁵⁾ yaııñız tekliF olan yere bi davar alırdık, biz mahellede toplanır okuntu yerine ğótürüdük. ⁽²⁶⁶⁾ ğalan, herkez dabancaıarı da daķınırdı beline, bir iki dabanca ataıllardı, aPdallar ğaķık da ōğümüze gelecek dēye. ⁽²⁶⁷⁾ ğalan, aPdał ğaķık da bize dōru yörüdü mü, ğarşılavıķlı sılah sesinden, ğalan, darı mı patlar, sılah mı patlar bilemeñ, ğalan, tatata. ⁽²⁶⁸⁾ orda herkez bōyükler gelirdi, bōyükleri selamlardı, ğüĞcükleri selamlardı. ⁽²⁶⁹⁾ bōyükler bacā çeler, öñ tarafa oturudu, ğüĞcükler de bōle arķada toparışıdı. ⁽²⁷⁰⁾ çayın gelidi, yēmēñ gelidi. ⁽²⁷¹⁾ ğalan, oynayan, oyña çıkardı. ⁽²⁷²⁾ iki ğışiden dōrT ğışiden fazla oynayan olamazdı. ⁽²⁷³⁾ şindi, bi dūñ salunu var, elli ğışı çıkıyor, oyun yapıyor, ⁽²⁷⁴⁾ o oyunun zevki ne? ⁽²⁷⁵⁾ oyuna hañğına tanıyacañ? ⁽²⁷⁶⁾ amma o oynayan iki ve dōrT ğışıye, ğalan, baķaıllardı, para doıaıllardı, yuñ doıaıllardı. ⁽²⁷⁷⁾ ğoyunun yuñunu doıaıllardı o aPdallara, ğalan, havadan onu birikdirilerdi. ⁽²⁷⁸⁾ yemek yerke yaşılılar nāpardı bilin mi amıcam? ⁽²⁷⁹⁾ ét boı oludu ya, içine mor çakılı ğoıllardı, aPdallarıñ dışlerini ğıracāz dēye. ⁽²⁸⁰⁾ aPdallar tabi ğavırmanın içine kūrēle saldı mı, ğaşşık mı varıdı, yaıt etmē şōle dıķım olaıaķ üsdüne ğapardı, yuķa etmē. ⁽²⁸¹⁾ aldı mı çāt dērdi, ğalan, milleti alırdı

bi gúlmek. ⁽²⁸²⁾ tomaç tabi canım, tomacıñ içine ğataradı. ⁽²⁸³⁾ ğalan, bi de akşamları olurdu, gündüz herkez görü mor daşı, amma gece on iki bire ğadar çalgı çalınırdı. ⁽²⁸⁴⁾ adamlar ğoyun derisini giyerdi de, ğoyun derisile oyun oynallardı, ğoyun, davar. ⁽²⁸⁵⁾ ona ayı tipi insanlar dellerdi, adam ayı şeklini alırdı canım. ⁽²⁸⁶⁾ dúınler hindi ne ğadar sürer? ⁽²⁸⁷⁾ iki ğún sürerdi. bú ğún başlardı, sōğrası ğúne ğadar bi gece iki gündüz olurdu, sōğrası ğún ikindine ğadar dúın olurdu. ⁽²⁸⁸⁾ súnnet dúınüsü de olsa, ğadın dúını de olsa ikişer ğún sürerdi, isdeyen üş ğún de yapırdı. ⁽²⁸⁹⁾ amma milleti elemezdi, millet sıra beklerdi, salun bekledi ğibi. ⁽²⁹⁰⁾ evel böyle içgi yoğudu amıcam, bi çorçocuk, bi yabancı bi yerden feñan gelik de içgili bi insan gelse onu dúın dışı edellerdi, onu kovalıardı ordan. ⁽²⁹¹⁾ bizim çorumuza çocuumuza böyle şey gósderme, bu genelek kötü genelek, bu genelekle bura gelme. ⁽²⁹²⁾ mesele esgiden ğaşşığ alırlardı dúın için, ala ğaşşığ alırlardı, üç dört düzüne. ⁽²⁹³⁾ dúınlerde aPdaıllar ğırdardı yaıt oyun oynayanlar. ⁽²⁹⁴⁾ hindi dúın sayıbının üsdüne gelillerdi, para almağ için. ⁽²⁹⁵⁾ öñüne gelir, oturullar, cökdürüllerdı, parayı vèrmessenı senıñ öñünde bi sāt, iki sāt oynayabilillerdi. ⁽²⁹⁶⁾ amma üç ğuruş beş ğuruş para hağğını vèirsenı ordan ğağallı, ğedellerdi adamlar. ⁽²⁹⁷⁾ öle gelesekler varıdı, hindi bu gelesekler bitdi. ⁽²⁹⁸⁾ evel, ne dèrin ben sene, bizden aPdaı ğağdı gelesek olağ. ⁽²⁹⁹⁾ bizden ğağan aPdaı öte taraıdan bi gelen tā oldu ora dónüverdi. ⁽³⁰⁰⁾ biz de ne yapıdık? ⁽³⁰¹⁾ bayrā indirdik, davarı salıvèrdik, bacā çeldik oturduğ. ⁽³⁰²⁾ bñn zabā ğadar sizıñ çobanlarıñızı ğıracāz, bilmen ne yapacāz, dówecēz, öldürecēz, dedik. ⁽³⁰³⁾ çadırları aldık. ⁽³⁰⁴⁾ çadır ğurardık, şeyden, ğıl çuldan, çadırlarımız vardı üş direkli. ⁽³⁰⁵⁾ gece, millet tabi sāt on ikiden birden sōra dèyelim herkez evine ğetdi yatdı. ⁽³⁰⁶⁾ çadırları ne yapıdık? ⁽³⁰⁷⁾ sókdük, aldık. ⁽³⁰⁸⁾ bunlarıñ dokuz tāne, üç, altı, seKiz ğolu var çadırlarıñ. ⁽³⁰⁹⁾ sekiz ğolunu da aldık, ğazıkıların, ğetdik tā mahelleden yoğarı çadırları ğurduğ. ⁽³¹⁰⁾ zabāla millet orda çadır arar, biz de gúlük oynāyoz. ⁽³¹¹⁾ e etmek vèrmezlerse, çay vèrmezlerse, dürüs bağmazıarsa ğazanları çalardı. ⁽³¹²⁾ burda şu ğalemler kóyünde akşam *evrenkóylü* bi arğadaş, èt isdedi. ⁽³¹³⁾ işdiler işdiler, èt vèrmediler. ⁽³¹⁴⁾ ne yapıdık? ⁽³¹⁵⁾ yerden ğōğē yāmır yaar, keşgeF ğazanını çaldık, tağsıñın ardına oturTduğ, aldık dōru *evrenkóyüne* aldı ğetdi adam. ⁽³¹⁶⁾ zabāğ olmuş, ğazan arallı, ğalan, telèFon da yoğ. ⁽³¹⁷⁾ o zamanlarda kel *murat* tağsi var, tağsi de yoğ dōru dürüs, ğalan, onuyla zabāla getirivèrmiş. ⁽³¹⁸⁾ dālise adam keşká nerden bulacağ, nahıl hazırlayacağ, nasıl dóvecek? ⁽³¹⁹⁾ evel dibeklerde dōğerdik keşká, şöle dağ dibekler átırāvına kıl çul

sererdik, bi tokmak varıdı āşdan, tokmāla dówellerdi bōle. ⁽³²⁰⁾ hattā bizim tarlamızın ortasında hāle tā bi dibek var oturu, *saraşlıda*. ⁽³²¹⁾ o *aļlah taana* taraFından yapılmış bi dibek. ⁽³²²⁾ o esgiden *yotma daş devrinde* oyulmuş o. ⁽³²³⁾ şindi adam, elli metre yúkselikde bu maķat gibi daşlar var, onu adam nasıl çıkarmış? ⁽³²⁴⁾ o zaman daşlarda aırılık yokmuş, pışā şōle bi Furduñ mu bi yannı bi yana késilirmiş, bi yannı bi yana késilirmiş. ⁽³²⁵⁾ amma şindi bu asır dóndü.

karişık anılar

⁽³²⁶⁾ biz savaşdan çıkdımızda nēyimiz varıdı? ⁽³²⁷⁾ *yōnanı aFūyonuñ* dālarında davarıñ buynuzuna mumu yaPısdırmışlar da, biñ, biñ bēş şüz, iki biñ davarıñ her biriniñ buynuzuna mumu yaPısdırmışlar, ataşı vèrmışler, dā bōle salmışlar. ⁽³²⁸⁾ *yōnan* demiş ki bunuñ ataşlısı bu ğadar, ataşsız nā ğadar demiş de gendisini denize dókmüş, *türküyeyik* biz. ⁽³²⁹⁾ o zamanlarda bile gene bizim ğafamız çalışırımış. ⁽³³⁰⁾ ammā bunu hindi dedin mi, davarıñ buynuzuna mum mu yaPısır, adam yaPısdırmış işde. ⁽³³¹⁾ *bēşbarmaq dānda* ne yaPdılar *ğırbızda*? ⁽³³²⁾ saman balıalarını āsger gibi dókdüler be, yaqdılar o dā da ğazandık biz be. ⁽³³³⁾ bizim pılan purocemizi dūnyāda kimse çizemes. ⁽³³⁴⁾ evel bi bōyūñ ōğünü bi güccük kēsdij zaman var ya eñer o bōyúk o güccü dutarsa dóverdi. ⁽³³⁵⁾ dutamassa bobasına dēr ki evlet yēdişdirecēseñ dūrüs yēTişdir, yēTişdirmesseñ gótüne soķ bunuñ bacaklarını dērdi. ⁽³³⁶⁾ gendi dōğemesse bobasına selem yollardı, benim ōlumu kēsdı, ōluna terbiye vēr dērdi. ⁽³³⁷⁾ bobası da birē o çocu dōğērdi. ⁽³³⁸⁾ şindi, ğusura bakma da ben duruyom da benim torun benim ōğümden geçiyor, sen dur dēde ben geçeyin, dēyor. ⁽³³⁹⁾ ama āsgiden bi geçsin de bi gör. ⁽³⁴⁰⁾ tabı göresek dērdik. ⁽³⁴¹⁾ esgiden bōyūñ ōğünde bi güccük bacānı kōsüP oturamazdı, tesbik çekemezdi. ⁽³⁴²⁾ bōyük ne dēyecek dēyi şorda, ğapıda toparıdı, su mu isdeyecek, bi şey mi dēyecek, dērdi. ⁽³⁴³⁾ amma şindi güccükler bacā çelıyor, bōyükler toparıyor, eline de bi tesbik alık, tāk tāk tāk tesbik çekiyor. ⁽³⁴⁴⁾ nesil, nesil, amma esgi zamanlara dōnecēz amcam.

⁽³⁴⁵⁾ hindiye bak, her şey bolardı, zeñginlikden. ⁽³⁴⁶⁾ evel bōle bolluk mu varıdı? ⁽³⁴⁷⁾ evel biz patatiSi yaylaya ekerdik, develerle gótürüdük, patatiSi ğazanlarda ğaynadırdık, yarar yarar domasdis diler gibi diler diler, daşlarıñ üsdüne serer ğurudurduk. ⁽³⁴⁸⁾ mesele bi çovaļ patatiSden, yüz kiļo patatiSden on kiļo patatis ğalırdı,

bunu anca getirebilirdik biz. ⁽³⁴⁹⁾ bunu da ğışın pılava şaldırdık, fasille yēmēne atardık, bóyle yērdik biS. ⁽³⁵⁰⁾ şindikībi patatiS alacāñ da yēyecēñ dēseñ nahıl alacañ? ⁽³⁵¹⁾ o patatiSiñ ufānı da ğōreye gómerdik yaylaya. ⁽³⁵²⁾ burdan çıkdık mı o ğōreden çıkarı da ekerdik. ⁽³⁵³⁾ ğōre, ğoyunuñ ğōresiniñ içine gómerdik, onuñ içinde yaşardı, ğarıñ altında altı_ay bi sēne yaşardı, orda fitirelenirdi. ⁽³⁵⁴⁾ *ĝókdepeli olalak, saraşlı olalak yekún bozgıra* gēderiz, *aķsekiye* gelirdik. ⁽³⁵⁵⁾ bi yarımız *bozgıra* gēderdik, bi yarımız *aķsekiye* gēderdik, *şeydişēre* gētmezdik. ⁽³⁵⁶⁾ *şeydişēre bozāmatlılar* gēderdi, *bozāmatlı yörükleri*. ⁽³⁵⁷⁾ esgiden, ğusura baķma, banya yapardık, banyāmız yokdu, daşların ardına gēderdik. ⁽³⁵⁸⁾ amma şindi herkeziñ evinde banya da vār, tūalet_Te var. ⁽³⁵⁹⁾ daş duvardan yapardık evel, bi sēne yapardık, sōĝraki sēneye muāķĝaķ yıkılırdı, yenikden yapardık. ⁽³⁶⁰⁾ amma şindi harçlı duvar yapıyosun, ómır billah gēdiyor. ⁽³⁶¹⁾ [yörüklük] esgiden çoĝ_irezillikdi amma şindi ĝıralılık. ⁽³⁶²⁾ nahıl ĝıralılık? ⁽³⁶³⁾ şindi mesele şu ğoyunu zabāla bi sāt, bi buçuk sāt ğüdüyoşun, ğışın da biz bunu bi buçuk sāt ğüderis. ⁽³⁶⁴⁾ silacı dóküyon, samanı dóküyon, yemi alıyon, vėriyon. ⁽³⁶⁵⁾ amma şindi yem bahałāyor, bizim ét yerinde duruyor. ⁽³⁶⁶⁾ hayır, yem de bahałasıñ bizim ét de bahałasıñ, yem ucuz_olsun, ét de ucuz_olsun, biz de ĝazanałım. ⁽³⁶⁷⁾ üretici bitiyo, biz de bu malı bitirecēz bu durum gēderse, kimsē boşa çalışmas. ⁽³⁶⁸⁾ herkez bi loķma etmeĝ_ için çalışır. ⁽³⁶⁹⁾ esgiden yayıldıımız en ĝıral ğuzunuñ gelecē on kiłoydu, on kiło. ⁽³⁷⁰⁾ şindi bi ğuzuyu besleseñ elli kiło, bunu da ĝasap kėsmiyor. ⁽³⁷¹⁾ amma evel yem yokķa bizim ğuzunuñ Kelecē on kiło, en fazla gelse, gelmezdi. ⁽³⁷²⁾ dālardan sırtımızda dał çekerdik, sakızlaķ dałı, buynuz dałı, sēytin dałı. ⁽³⁷³⁾ talıaların, baķçaların, baķlıaların içinden turp çeker ĝıyardık. ⁽³⁷⁴⁾ ğündüz āşama_ĝadar irezilce çalışırdık. ⁽³⁷⁴⁾ amma şindi ne dałı, ne otu, ne purçu? ⁽³⁷⁵⁾ dók yemi yēsiñ yatsıñ. ⁽³⁷⁶⁾ aķıllı bi tekne var, ortasına iki çovał dóküyon, mał yēre düşüyor, mał yēmesse içinde duruyor. ⁽³⁷⁷⁾ evel batma dērdik, batma oluķ_ta nēyi varıdı? ⁽³⁷⁸⁾ şōle tātadan bi şey çakılırdı. ⁽³⁷⁹⁾ şindi *izmirden* geldi örnē. ⁽³⁸⁰⁾ tātadan, tātadan, āşları yonĝa çıkarır gibi manar yapardı bobamgil de. ⁽³⁸¹⁾ manar, mesele tāraniñ ucu taraFı dāl de ğötü taraFına manar dēllerdi, ortadan tārayı ĝıralıardı, ona manar dēllerdi. ⁽³⁸²⁾ işamları kēsellerdi pałtayla, ortasında āş dúzgün olusa ēri būrū burKuşlu olmaz da düz olusa ondan yonĝa tāta çıkarılardı, ĝaçaķ ormancıdan. ⁽³⁸³⁾ evlere onu örterdik, onu da işamların özüyle islendiridik de esgi hałına getiridik. ⁽³⁸⁴⁾ yeni hałında ormancı yaķałasa zabıt dutardı.

(385) şindi meseła bāriyeler asgerlîj üş sêne yapardı, candarmaılar iki buçuk sêne yapardı, diyer asgerler ikişer sêne yapardı. (386) millet heP bāriye ol̄mācāz, candarma ol̄mācāz dēye ōraşırdı. (387) hattā evelkūn vardīñ benim amcamıñ ğızı, onuñ ğocası iki buçuk sêne yapdı ırāmatlı, candarmaydı. (388) evel biz asgerde ayakġabıılarla yatārdık ġece, amcam, çalmasıñlar dēyi. (389) zabāla ayakġabısız çıkdıñ mı yēcēñ dayā bak, usda asgerler de ayakġabııñı çalıyor. (390) amma şindi bōle bi şey yok ku. (391) biz kitlerdik, kitler, kilidi ġıralıardı. (392) parayı, dēmesi ayıp, ġamışımıñ üsT yanına çente yapardıñ muşambadan, banyaya hilá onuyıla girerdik su dēmesiñ dēyi. (393) evel parayı bile orda daşırdık.

(394) biz çenteyle dāl ġara bezle ġederdik oġula. (395) yaġa vardı aġ yaġa yā, yaġası yırtıġ olāñı ōreTmen dówerdi. (396) ġet bi tā al, amma nēyile alācañ, var mı para? (397) elde, bēzden dikellerdi. (398) parası olan, muşambadan da varıdı, amma her adam alamazdı. (399) bēzden dikileni herkez dikerdi. (400) bi de çitbiki furulardı. (401) hōle dūme şeklinde, çitılar açılır ġapanır, çitbek dēllerdi onuñ adına. (402) oġul yaġası işde, hindi onlar ġaġdı ġetdi. (403) evel biz neliklerle ne yaşıdık ya?

(404) bobam şeye ġederdi, ġonya uvasına. (405) bēş devamız varıdı, şalışmaya ġederdi. (406) bēyšēr gólü var ya bēyšēr gólü doñmuş. (407) doñarımış evel, taksi bi yandan bi yanna geçerimiş, kervan da ġemiş. (408) kervan dēdīm deve, deveniñ ismine kervan dēllerdi evel. (409) evel üş devesi bēş devesi olanıñ ōñünde bi eşşē olurdu. (410) eşşēle çalışılırdı, ġonya uvasında nuġuT çekmeye, buyday çekmeye, şona bona. (411) bēyšēr gólünün bi yanından bi yanına atlayan ilk deveci kervanı, deveyi kēsmiş ġurban olālaġ. (412) doñmuş gólün bi yanından bi yanına geçişlēn, bobam da ġemiş sōra arġasından, bobamgil. (413) o kēsilen deveniñ étinden o zamanġı geçen kervancınıñ hebisi yemiş. (414) kervan dēmek, devecilē dēllerdi kervan dēyi. (415) evel topu takı bobamgil devēle çekellerimiş. (416) deveyle haçÇa ġeden varıdı bizde. (417) deveyle meġge, medineye ġetmiş ġelmiş. (418) ha°, iki sēnede, üş sēnede mi ġetdi ġeldi, ġaş sēnede ġetdi ġeldi, onu da bilemēcen amma deveyle ġetmiş ġelmiş, bunu biliyom. (419) şindi, evel arabayıla ġedilirdi, hindi uşakıla ġediliP geliniyor.

(420) [adımız] saracqullarından ġalmış. bizim bu saraşlınıñ aslı, nesli, yeri, kókü adanadan ġelme. (421) adanadan ārı ġelmişler dāñ dibine yerleşmişler. (422) bōnnar

malçılık yaparımış, malçılık nerde yaşar, dāda, urmanda. ⁽⁴²³⁾ valḷā bundan ne bilēn, canım o geldī sēneyi anca benim bobamıñ bobasının bobası bilir. ⁽⁴²⁴⁾ bize *çopuruḷları* dērler. ⁽⁴²⁵⁾ bizim *çopuruḷları* olaḷaḷ *aḱseki ilifatta* bundan yētmiş altıda izmirden iki adam çıḱağ geldi. ⁽⁴²⁶⁾ bizim bir kısmımız izmirdeyimiş. ⁽⁴²⁷⁾ *çopuruḷları* dēyi kime dēller dēdi. ⁽⁴²⁸⁾ *manavḡatlısınız*, duyduñuz mu, dēdi. ⁽⁴²⁹⁾ *çopurōlu* biziz dēdik. ⁽⁴³⁰⁾ emmiñiziñ oḷanları da biziz dēdiler adamḷar. ⁽⁴³¹⁾ biri ābiyime beñzer, biri amcama beñzer adamıñ, sañḱı onlara suratları daḱılmış. ⁽⁴³²⁾ aynı bi otuñ boḱuyuS, bi anadan bi bobadan yayılız dūñyaya. ⁽⁴³³⁾ oraya da gētmemizñ sebebi amcamızıñ biri hocayımış. ⁽⁴³⁴⁾ *bēleñ ilifatda* hocalıḱ yaparka izmire çıḱmış tayını ora çıḱışlān varmış gētmış, olay da bundan ileri geliyor. ⁽⁴³⁵⁾ [*saraşlınıñ*] hepisi *çopuruḷları* dāl, bi ḡısmı. bi ḡısmı mesele *aḷanyadan* sūrgün gelmiş, bi ḡısmı bilmen nerden sūrgün gelmiş, çoḡu biri de sūrgün. ⁽⁴³⁶⁾ esgiden bizim soyisim *çopurōluymuş*, *atatürk* bilmen ḱaş tārihinde vērdi ya soyisini. ⁽⁴³⁷⁾ şimdi bobamıñ amcaḷarınıñ oḷanlarınıñ birezi *şenoḷ*, birezi *kēçer*, birezi *ḡüven*. ⁽⁴³⁸⁾ amma aynı amca uşā, soyisim zamānında bōle vērilmiş. ⁽⁴³⁹⁾ şimdi bile mesele *kēçer*. ⁽⁴⁴⁰⁾ *hüseyn kēçer* benim adım, şorda da var bī *hüseyn kēçer* tā var. ⁽⁴⁴¹⁾ bobasının adını, ḱaş doymıḷı olmacānı nerden bileceñ? ⁽⁴⁴²⁾ bobadan biliyosuñ. ⁽⁴⁴³⁾ dālise bilemeñ.

⁽⁴⁴⁴⁾ şimdi burda bi hoca varıdı, *tāyir* hoca, biz *arabisdanda* hayvanların ḡamışını tā yēdik dērdi. ⁽⁴⁴⁵⁾ bu *araPlarıñ* bize çekdirmedi çille ḡalmadı dērdi. ⁽⁴⁴⁶⁾ yēmē āvuşlarıyla yēller dērdi. ⁽⁴⁴⁷⁾ şimdi bi çocuk elini batırsa bile o yēmē yēmiyos.

⁽⁴⁴⁸⁾ amīcam hindi hēr yeriñ bi dili var ayrı, çēşiT çēşiT dili var her yeriñ. ⁽⁴⁴⁹⁾ bizim kōyde de var bōle ḡonuşan. ⁽⁴⁵⁰⁾ hindi *bēleñobası* kōyü var, ḡonuşması var ayrıḡatdan. ⁽⁴⁵¹⁾ hōle *fatma* dēmes, *fatmālī* dēr, uzatır, oḱḡibi insanların şeyi dēyişik. ⁽⁴⁵²⁾ bizde aynı *manavḡadıñ* dili nēyse bizim dilimiz o. ⁽⁴⁵³⁾ gēdiyoruyun, geliyoruyun, gētdim, geleceñ, gēdecek misin, gelecek misin, hepisi bu. ⁽⁴⁵⁴⁾ birbirinden eñ fazla farklı ḡonuşanlar *bozāmatlılar*, *aPdalllar*, *tātacılar*. ⁽⁴⁵⁵⁾ bunlar çok farklı ḡonuşurlar. ⁽⁴⁵⁶⁾ bi de bizim *bēleñobası*nın adamı uzadı, *āmadālī*. ⁽⁴⁵⁷⁾ ulō dēr, biḷassa *bozāmatlı yörükleri*.

⁽⁴⁵⁷⁾ seniñ evine bi müsāvīr gelse, sen nasıl hōrmet yaparsaḡ ḡarşıya vardında onun da hōrmet yapmasını bekleñ mi? ⁽⁴⁵⁸⁾ bizde ḡoyun var mesele, kēsiyos. ben *manava* ḡoyun

al, dëmiyom ki. ⁽⁴⁵⁹⁾ ya bi horaz kessin ya bi tavıx kessin canım, bu da bi hõrmet. ⁽⁴⁶⁰⁾ bize bi ziyâret çeksin, ben ona nasıl çekersem.

çeşitli sözler

⁽⁴⁶¹⁾ kibrit paketine özbe dëller.

⁽⁴⁶²⁾ dülüp dëyi şeye dëller amıcam, pambîñ fitiline dëller. ⁽⁴⁶³⁾ çarkîrillerdi ya dülüp.

⁽⁴⁶⁴⁾ hõle atallardı pambî, yayla atallardı. ⁽⁴⁶⁵⁾ gârgı vardı ya, yabanı gârgı, ondan fitil yapallardı. ⁽⁴⁶⁶⁾ fitili onuyla ovalar dülüp yapallardı. ⁽⁴⁶⁷⁾ çarkîla êriller, sömek yapallardı, ondan da yelek, don dikellerdi. ⁽⁴⁶⁸⁾ mekikle doqullardı ısdarda ondan dikellerdi, o ona işâret.

⁽⁴⁶⁹⁾ eselmek, mesele bi şeyi, dëyivêr şunu. ⁽⁴⁷⁰⁾ mesele bi mal jansız doğdu, cansız doğana eselmesi için êlaÇ guıllanırsın. ⁽⁴⁷¹⁾ gelişmesi için o tür êlaşlar guıllanırsın gelişsin dëyi, eselmek dëye buna dëller.

⁽⁴⁷²⁾ beceriksiz bi insanlara elğanam mısıñ ulan, şunu şõle becersene, şunu şõle yapsana, bu gadar elğanam mısıñ, hêç bi şey bilmediñ de hêç anañdan bobañdan da mı görmediñ, temelli elğanamısın ulan sen, dëller. ⁽⁴⁷³⁾ beceriksiz insanlara elğanam dëller.

⁽⁴⁷³⁾ esgi adamlar bõle dërdi yüzüne, elğanam dëyi ona dëller.

⁽⁴⁷⁴⁾ eres ayrı, hindi esgiden eres vardı ya, yāmır çok yādı mı, hakiki bũday ekseñ eres olurdu. ⁽⁴⁷⁵⁾ o eresıñ ayrığatdan hõle bi gulā olurdu, buydayıñ gılçî ğibi gılçî olurdu.

⁽⁴⁷⁶⁾ o eresı üyüdüllerdi, sēmedikleri, gızdıqları adama yēdirillerdi. ⁽⁴⁷⁷⁾ o adam, on sāt, om bēş, yīrmi sāt gendine gelemezdi. ⁽⁴⁷⁸⁾ üyürdü bõle zeroş olurdu, eres dutardı adamı. ⁽⁴⁷⁹⁾ eres dëye ona dëller, yaz. ⁽⁴⁸⁰⁾ eñ büyük avantaÇ işde o, adamı eres dutdurulardı işinden alıgoymak için. ⁽⁴⁸¹⁾ hususun ekmek êlellerdi o eresı, gızdıqları adama bunu yēdirillerdi. ⁽⁴⁸²⁾ o ādam aynı alkoı almış gibi zeroş olurdu, aklı başına gelemezdi, alkoıda gelirdi amma bunda gelemezdi. ⁽⁴⁸³⁾ bõle yatırdı ölü ğibi, gózlerini açamazdı bõle.

⁽⁴⁸⁴⁾ ulan arkadaş sapanla guş avlanma mı? ⁽⁴⁸⁵⁾ şıñdi sapanla guş da avlardık biz. ⁽⁴⁸⁶⁾ bi faķ varıdı, bi de sapan varıdı. ⁽⁴⁸⁷⁾ faķ şıñdi ğayışdan olan bi şey, çatalı olan bi açla ğayışdan olurdu. ⁽⁴⁸⁸⁾ hatTā birinde ābëyim, hindi bi çatal bi de ğayış olur, çatala bālañ lasdīñ bi taraFını āca, bi taraFını da ğayışa bālañ. ⁽⁴⁸⁹⁾ ğayış yorā, bi de ayakğabıdan

yorak olur. ⁽⁴⁹⁰⁾ bildiñ yorak, ayakğabı. ⁽⁴⁹¹⁾ yorāñ içine daşı ğoñ, çatalı uzadır, ğarşıdā ğuşa atar furursuñ. ⁽⁴⁹²⁾ hatdā benim biğ bobamıñ amcasınıñ ōlu varıdı. ⁽⁴⁹³⁾ ğoca, devecilikde bōle sapanıla atdı ğuşu dūşürürümüş, atdı ğuşu dūşürürümüş. ⁽⁴⁹⁴⁾ ulan maşallah bayā sapan da atan çocuk, dēmiş. ⁽⁴⁹⁵⁾ vallā ben isdedīm gibi atarın, isdersen barmānı dik bi atayın dēmiş, baş barmānı, şādet barmānı. ⁽⁴⁹⁶⁾ vallā çocuk dēmiş, aşşā tarafına atarsañ tokadıla öldürüyün seni dēmiş, yalnız buraya dokadırsañ bi şey étmen dēmiş. ⁽⁴⁹⁷⁾ ulan, çocuk atdıla burayı delmiş_á. ⁽⁴⁹⁸⁾ vallā ğoca ora yıkılmış ğalmış. ⁽⁴⁹⁹⁾ çocā bi şey de dēyememiş. ⁽⁵⁰⁰⁾ nasıl oldu amca atabilir miyin, atamaz mıyın, górdün mü, dēmiş. ⁽⁵⁰¹⁾ sapan da şu, hindi biz bunu ipden örerdik, kendimiz örerdik. ⁽⁵⁰²⁾ buna pöse sürerdik, dekelerin siyginini sürerdik. ⁽⁵⁰³⁾ bōle sapan şu_ğadar şey_olıdu, onun bi ucuna bi ip dağardık hōle uzun, bi ucu uzun olurdu, bi ucu ğısa olurdu. ⁽⁵⁰⁴⁾ barmāmıza dolardık onu, bi taraFına da tūyün Furuduk, ortadā sapana da daşı ğorduk, hōle saıllar saıllar bi° atardık, ğalan, kim uzun atacak dēyi ōraş dur. ⁽⁵⁰⁵⁾ amma bi şeye furamazdıñ onu. ⁽⁵⁰⁶⁾ onun nereye furacānı bilemezdiñ amma şēūw dērdi. ⁽⁵⁰⁷⁾ dekeniñ sēyginiyle pūseyi sūrdün mü, şıvıladı bōle gēderke, aynı ğurşun şıvılar gibi şıvıladı. ⁽⁵⁰⁸⁾ buna da bunu dēllerdi, yazdıñ dāl mi? ⁽⁵⁰⁹⁾ bu büyük bilgi dāl mi? ⁽⁵¹⁰⁾ sapan ayrı fak ayrı, bunun ikisi ayrı ayrı kelime.

⁽⁵¹¹⁾ ğunlap, menteşe canım. ğunnapla menteşe aynı, dēğişen bi şey yok.

⁽⁵¹²⁾ ğıynaşıķ, mesele bi insanlar ğıynaşır ya, dúünde, bayramda, toplumda, ğıynaşıķ dēye ona dēller, toplum.

⁽⁵¹³⁾ Kapı aralık oldu mu, Kapının kıyısı, kıyısı açık ğaldı, kırañı açık ğaldı. ⁽⁵¹⁴⁾ kıyısı ve kırañı.

⁽⁵¹⁵⁾ yā işe yaramayan ıskarça. ⁽⁵¹⁶⁾ mesele bi demiriñ bi ācıñ, bi daşıñ ıskarçası. ⁽⁵¹⁷⁾ mesele şu oturdün çulıñ ıskarça, ıskarça bunlar.

⁽⁵¹⁸⁾ yapardık, hayvanıñ ğapısına ğapsalaķ dēller canım.

⁽⁵¹⁹⁾ kúymek, küsmek, mesel pusdu, küymek. ⁽⁵²⁰⁾ mesele, ğarşıdan gelen bi edeFi, kūsüp de dōwmek, Furmak.

⁽⁵²¹⁾ köñger, çeñger. ⁽⁵²²⁾ şindi dāda ayrıatdan şalba şeklinde çıkar bi ot bu, her yerde olmaz bu. ⁽⁵²³⁾ şindi ğazarsıñ bunun atıravını çópüle, bunu buçakla kēsersin köñger o.

(524) buçaqla kèsersin aynı süt akar bundan, o süt orda üç beş sāt, sabāla kèsersen āşama ğadar doñar. (525) onu bi daşın üsdüne veyā bi tenikenin üsdüne toplarsın. (526) bi ataş yakarsın, onun üsdüne ğorsun kómürün üsdüne, onu ğaynadırsın. (527) ğaynatdın mı onu, ondan sōra sovudursun, sovutduğdan sōra geversin bunu, acır, acıdığdan sōra datlısı çıkar. (528) bunu puhurduñ mu, bōle bağon gibi puhuruğur ğeder. (529) kōñger dēye ona dēller. (530) saķız canım, gevilir.

(531) senin aşlık tokluk nasıl amıcam? (532) biz yórūz, bizde adamın ğeldi mi aşılnı toklūnu sorallar.

(533) biz bu samraları akseriyātle bāçelere gótürüller. (534) muz bāçası, portakal bāçası, sereller, bunlara ğullanılır. (535) bi de şu yıl maz bēy cēyran üreTiyor. (536) evet, mesele, hayvanın, malın ğōbresi, ğoyunun ğóvresi, davarın ğóvresi, muzun çürü, portakalın çürü, ğavının çürü, bundan cēyran ürediyor. (537) baķ şu bizim, ğórdūñ ışık da ğüneş enercisi, şu telēzon da ğüneş enercisi, şo da cēyran teşkilatı. (538) bunu yayla için, bizim yaylada cēyran yok. (539) aynı işde şo mandıranın pēynir suyunu da getiriyor adam, cēyran üreTiyor yıl maz bēy. (540) bunu avrupadan getirdi.

(541) baķ hindiye bu işi yapsaydın bitirdiñ. (542) hindiye şu işi dutsaydın yapıñıdı. (543) şindiye şu işi eñer yapacak olşan da yapardıñ. (544) hindiye bu dēmek, hindiyalı işde bu laf, bu kelimelere ğelir.

(545) ānamak, mesele hindi, temsil, bi tavıķ, bi deve, bi merkep, bi ğayvan, bunların ayrığatdan çökert yēlleri olur. (546) çökert çukur. (547) ānaya, ānaya, ānaya bunlar bi çukur ğazar. (548) bu çukura devamlı ānañlar. (549) bi kedi bile bi toprā oyar, oraya pislini yapar, ānar. (550) eşinmek işde, eşinik, ānamak. (551) her ğún aynı yēre varır da ānar, başğa yēre ānamaz. (552) hatdā bu develerin ānadī yēr var a, şu ğadar ğazdı yēller olur, yarım metre, bi metire. (553) beserek, daylaķ. (554) devenin bi cinsi, tülü cinsi. (555) beserek dēyi devenin bi cinsine dēller. (556) tabī, ğuleş devesi, biziKinner yoz deve.

(557) ğüçÇük tuluklara civcer dēller. (558) onu şu olakların ğüçÇüklerinden, ğüçÇüke ölür ya, kēdirin ya, kēseñ ya. (559) esğiden bir haFdalık olak ve ğuzunun etini yēllerdi. (560) onların derisinden ēlellerdi, sumakla işamın ğabını dówellerdi, duz hāline getirillerdi, çingiş şeklinde onu ole ēlellerdi. (561) suda yatırıldadı bi haFda, onuyla ēler, ona civcer dēllerdi. (562) tuluk yapallardı, onlardan sōraya dağarçık yapallardı.

⁽⁵⁶³⁾ şarlavıķ, mesele şurda, *sekinin* üsdünde var. ⁽⁵⁶⁴⁾ suyuñ şarladı yere, şarlayıķ da dērmēn şeklinde aķan yere şarlavıķ dēller. ⁽⁵⁶⁵⁾ canım suyuñ çāladı yere mesele, yokardan aşıdı, rampa şeklinde aķılan yere şarlavıķ dēller. ⁽⁵⁶⁶⁾ kıldıravıķ, çañ. ⁽⁵⁶⁷⁾ mesele oFacıķ oFacıķ çañlar var, onlara kıldıravıķ, kıldırķı dēller. ⁽⁵⁶⁸⁾ ōlak ve guzulara daķılan, ğoyunlara daķılanlara kıldıravıķ dēller. ⁽⁵⁶⁹⁾ takırdavıķ, taka. ⁽⁵⁷⁰⁾ böyük taķalar, taķıdıķ taķıdıķ öter. ⁽⁵⁷¹⁾ onların ortasında camız buynuzundan, sır buynuzundan, davar buynuzundan dil daķarlar, ğayışıla bālaıllar omuzuna taķıdıķ taķıdıķ Furur, ğalan, ğoyun, davar. ⁽⁵⁷²⁾ yayıķ yaymak için *manavlar* āşdan yapallar, ona da dēller.

⁽⁵⁷³⁾ hālen tā var, kilim doķuıllardı, namazlā doķuıllardı. ⁽⁵⁷⁴⁾ ısdarlarda doķuıllardı yuılları. ⁽⁵⁷⁵⁾ mesele ğoyunu kırķdıķdan sōra ğoyunuñ yuıunu yıķallar, yıķadıķdan sōra murt çıbıķlarıyla çirpeller, ēriller, ip ēdeller, ondan sōra boyadııllar, boyatdıķdan sōra da ısdarda doķuıllar. ⁽⁵⁷⁶⁾ namazlā, kilim, şu şekilde kilim aıalları yapallardı. ⁽⁵⁷⁷⁾ aylarca ğünlerce doķuıllardı ğız çocuķları, gelinner. ⁽⁵⁷⁸⁾ tabi yaylada bos_Samanlarında canım. ⁽⁵⁷⁹⁾ bu māmleketde nerde bi araya gelecek. ⁽⁵⁸⁰⁾ hālen ısdarlar durur, onu doķuduķlarına da ısdar dēller. ⁽⁵⁸¹⁾ ērkekler yapardı ısdarı, ğadınnar gendileri ayarlardı onu. ⁽⁵⁸²⁾ ğoıan doķuıllardı. ⁽⁵⁸³⁾ ğoıanı dālarda mesele, odun getirmeye, çalı getirmeye, develerin havutlarına şey yapmaya, gōküzlē, buyunduruk yapmaya ğullanırıldı ğoıanları. ⁽⁵⁸⁴⁾ çocuķ ebiçmeye, develerin havuduna bılassa gōküzlek, çav ōñüne çavdanlıķ, gōsüne gōğüsdürük yapmağ_ için. ⁽⁵⁸⁵⁾ ğamışının ōldü yere çavdanlıķ dēller, havudu düşürmesin, yūkü gōtürsün, aynı eşşēklerin paıanı gibi. ⁽⁵⁸⁶⁾ şindi devenin hatābı varıdı āşdan, dān ve çaltı olursa sıPat dēmezdi, hatap.

⁽⁵⁸⁷⁾ gūçÇūk haranı, ğazanın gūçÇū haranı, haranının gūçÇū çencere, haranının böyū ğazan. ⁽⁵⁸⁸⁾ bayā adam ğonuşduruksuıdur sen. ⁽⁵⁸⁹⁾ önemli tabi yā, bi şey yapacaı yā, dātım yapacaı, *türküyenin* bir gelmişini geçmişini ğonuşduracaı.

9. Metin

Anlatan: Hüseyin Şahin, 69 yaşında, Okur-yazar (az).

Derleme Yeri: Kavaklı Mahallesi (Bozahmetli Yörükleri).

Konu: Karışık Anılar (Yörüklük, Bozahmetli Yörük Aşireti), Çeşitli Cümleler.

⁽¹⁾ heçbir saltanatıla ğarşılaşmamışıyıs, heP irezillik irezillik irezillik. ⁽²⁾ şindi bın dokuz yüz atmış, elli dörtde, elli beşde *bodanyayı*la bizim savaşıımız oldu, *bozāmatlını*. ⁽³⁾ o zaman ben dört yaşıındaymışın. ⁽⁴⁾ ebem filān Furuıldı ya. ⁽⁵⁾ o *şākirōlu çēşmesi* dēller bi yēr var, *tuğayala*ında. ⁽⁶⁾ bōle çovaıllar dizeli, bi kadın var elinde örtüsü, bōle yüzünü siliyo siliyo fūP ēdiP ēdiP tükürüyor, ğan tükürür. ⁽⁷⁾ meġará anamıñ anasıyımış, *tēyin ğarı*. ⁽⁸⁾ ebeme adı *ūmmaniy*di de *tēyin* dēllerdi, ğarı pıratıġıdı yāni. ⁽⁹⁾ ha^o burdan girmiş, burdan çıkmış ğurşun. ⁽¹⁰⁾ āzı açığımışımış ğarınıñ, ğarınıñ āzı açığa dişine isābet etmemiş, *aıllāñ* edecē yāni. ⁽¹¹⁾ o zaman *bođāmatlını*ñ içine *bodanya*lı daldı. ⁽¹²⁾ develeriñ semeri diyelim ğayrı, dōş ğolanlarını kesiyor, havut düşüyor derke bu *gōzeli*ñ olunuñ bir ğula atı var, bi de bizim siyah bi at var. ⁽¹³⁾ şindi bunlara iki ğişi bindi, *bodanyaya* doñru húcum etdi. ⁽¹⁴⁾ bunıñ arkasına vēr ēdiyoıllar ğurşunu, vēr ēdiyoıllar ğurşunu. ⁽¹⁵⁾ bunlar kóyü yakacak bunlar dēmişler. ⁽¹⁶⁾ hemen yörüüñ içinden geri çekildiler. ⁽¹⁷⁾ üç yerden *bozāmetlini*ñ silāh patladı, mavzer. ⁽¹⁸⁾ patladı mavzerler, birisi *kūpe yaylası*ndan tarapdan, birisi *baķarandan* tarapdan, birisi de iledinli bi *ġaradağ* var batı gúneye doñru ordan. ⁽¹⁹⁾ o silāhlar patlayınca ğoyun ğuzuya ğarışır gibi ğaçmaya durdu *bozāmatlı*, şey, *bodanya*lılar. ⁽²⁰⁾ hā, candarma geldi, bizikinner candarmaya ġēdiyomuş *cevizliye*. ⁽²¹⁾ candarma geldi, candarma gelince bu yurt kimiñ dēdi. ⁽²²⁾ *bodanyanı*. ⁽²³⁾ sızıñ yurduñuz? ⁽²⁴⁾ *kūpe yaylası*. ⁽²⁵⁾ hemen toparlanıñ, adamlarıñ yurdunu terkēdiñ, dēdiler. ⁽²⁶⁾ akşam oldu, millet dēr-çat etdi, başı yoķarı *kūpe yaylası*nın yoluna, yaylaya. ⁽²⁷⁾ akşam ğarañlı vardı oldu. ⁽²⁸⁾ ben birinneriniñ arkasından ġēderdim, bi iledin ācınıñ dibine vardımı hatırlāyom, oracağıza ġıvrılıvērmişiyin, sorda sabahlamışıyın. ⁽²⁹⁾ ulan bi ġaķdım bi ses var, ses var. ⁽³⁰⁾ meġere yörükler ġōçüyoru ğayrı ya, onlarımış. ⁽³¹⁾ bi tanıdım, bir iki ġız var, olāk var, sır, deve. ⁽³²⁾ ġōçüyoıllar ğayrı, oraya da *gerliāş* dēller. ⁽³³⁾ rāmetli anacāzım da zor yörür, *fahrí ā* var üzerinde. ⁽³⁴⁾ yoķarı beleñe çıkdık, orda bir iki yaıak var bōle çukur çukur. ⁽³⁵⁾ baķdımıdı anacāzım yolda oturur. ⁽³⁶⁾ boynuma sarıldı benim, bi āladı,

a yavrum ben seni yitirdim ya nerdeydiñ sen dèyi. ⁽³⁷⁾ de°, ordan biz góşdük yaylada durmadık. ⁽³⁸⁾ o *cevizli* dènen yèriñ üsdünde *bedirmuârı* dèye bi yèr var, orda bóbam şèy oldu, ekin bekcisi oldu. ⁽³⁹⁾ o dālar heP tarlayıdı esgiden *gókcehüyük*. ⁽⁴⁰⁾ şindi orda bizim bilāder dōdu. ⁽⁴¹⁾ èlli bēş, èlli bēş öldünü ben bilmēyom da böyüklerle sordum. ⁽⁴²⁾ ben āsgerdeydim dèdi, *abiłanıñ āmat cura* dèller, varıdı, o dèdī ki bín dokuz yüz èlli bēş dèdi. ⁽⁴³⁾ o zaman, göyun sürüsü gēşdi mi burdan, dèmişler. ⁽⁴⁴⁾ *bozāmatlı* ama *bodanyaya* çok zalım işler yaptı. ⁽⁴⁵⁾ bēş altı yüz göyun, üş dene çoban, çobanları dutmuşlar, avızlarına birer gem vurmuşlar, *bozāmatlı*. ⁽⁴⁶⁾ ellerini arkaya bālamışlar, ayaklarından da birer āca bālayıvèrmışler çobanları. ⁽⁴⁷⁾ göyunu dağa sürmüşler, canavar ne bulduyusa yèmiş. ⁽⁴⁸⁾ canavarıñ yèmedī olıardā ğalan göyunu *bozāmatlı* kimler yapıdıysa heP *cura deliklerine* dókmuş göyunu. ⁽⁴⁹⁾ ulan sen yörüksün, göyunuñ, sırıñ, davarıñ üzerinden idāreni sālāyosun. ⁽⁵⁰⁾ velāsıl, bu māmlekete *gonyadan* münsera çıkdı. ⁽⁵¹⁾ her taraf āsger oldu bu dālar, *küpe*, *guyucağ* bilmen ne. ⁽⁵²⁾ şindi o zaman biz *bedirmuârı*ñ ordaydık. ⁽⁵³⁾ iki āsger iki de *bodanya*lı geldi. ⁽⁵⁴⁾ *çōlāñ mēmeT* dèller bi adam var, gēñç tabi o da deliKanlı. ⁽⁵⁵⁾ óteden geldiler, biz de orda çēşmeniñ başında oturuyus. ⁽⁵⁶⁾ o deliĝanlı ya, onuñ ğulağlarından dutuvèrdiler. ⁽⁵⁷⁾ eviñiz nerde ulan dèdi, *ĝumlucada* dèdi, hadi bān evi gósder dèdi. ⁽⁵⁸⁾ ayakları bōle patel sürüyoru, ğulağları hāvada adamıñ, candarmalarda. ⁽⁵⁹⁾ ben orda āladım ğaldım, dört yaşındā çocuk nōlacaq? ⁽⁶⁰⁾ velāsıl o ğun, ordan dönüşüne mē, birĝağ ğun sonra mı bobam dènen keris yolıñ içinde oturuyumuş. ⁽⁶¹⁾ ulān öteyanına ormanıñ biriniñ dibine soĝulaĝosaña. ⁽⁶²⁾ gelmişler, nerelisiñ dèyikler. ⁽⁶³⁾ *bozāmatlı*ym. ⁽⁶⁴⁾ hay *āmadı*ñ işdōlesine yāw. ⁽⁶⁵⁾ göyun sürüsünü gördün mü? ⁽⁶⁶⁾ ne göyunu arkadaş, ben burda ekin bekcisiyin, dèmiş. ⁽⁶⁷⁾ iki dene ĝaramık zopası yapmışlar, bi dayak, bi dayak, bi dayak. ⁽⁶⁸⁾ şindi bobamıñ āzından lapa lapa ĝan gelmiş. ⁽⁶⁹⁾ şindi, bobam ĝağamadı ayā. ⁽⁷⁰⁾ iki tāne ĝısır kēsdi, bi göyun bi ĝısır, rāmetli ebem. ⁽⁷¹⁾ bobamı deriye ĝatdı. ⁽⁷²⁾ bobam dèmek èlli bēş, atmış iki, yèdi mi yapar? ⁽⁷³⁾ yèdi sene sonra bobam öldü. ⁽⁷⁴⁾ bobamıñ ölümüne sebeP o oldu. ⁽⁷⁵⁾ o bizim siyah atı da çaldılar, o da gètdi. ⁽⁷⁶⁾ işde bu māmleketde neler neler neler.

⁽⁷⁷⁾ bizim şu şèyiñ, *hārunuñ* analıñıñ çadırı basmışlar, analıñıñ, bobañıñ. ⁽⁷⁸⁾ ha° *goca musdānıñ*, *buldurıñ oļu*. ⁽⁷⁹⁾ şindi iki tāne göyun ölüsü varımış, çadırıñ arkasında çovañıñ içinde. ⁽⁸⁰⁾ mobalı pis boynuna haralda ĝarıya sarkıntılık yapmışlar, ĝarıya. ⁽⁸¹⁾

başdan ğaçmış, ne ğarısı ne şeyi. ⁽⁸²⁾ ha° tūFē oľsaydı adamın, o zaman onun orda iki tānesini öldürseydi mesul dālıdı. ⁽⁸³⁾ yānı o zaman *bozāmatlının* çoğununa çok eziyet de oldu. ⁽⁸⁴⁾ o zaman *musdā ombaşı*, biĝaş tene tā var doĝuz ğişı *aľanya avır cezāya* ğetmiş. ⁽⁸⁵⁾ *aľanya avır cezādan aķseki cezēvine* nakıl etmişler. ⁽⁸⁶⁾ *musdā ombaşı* filān doĝuz sene yatmışlar adamlar. ⁽⁸⁷⁾ işde gerisini de bilmen yānı.

⁽⁸⁸⁾ şındı, bu *bozāmatlı* adı, birisi dēyor bi çeşit, birisi dēyor bi çeşit. ⁽⁸⁹⁾ bu *haciobasının* esgiki yol üzerinde *ĝarpıS kóprüsü* dēllerdi, esgi yola. ⁽⁹⁰⁾ orda yurt yerinde bi duman tüterimış, bi de çocuĝ alarımış dēyořlar, bilenler var, duyduum. ⁽⁹¹⁾ bakmışlarımış, bi oľan çocuĝuyumuş. ⁽⁹²⁾ hā çocu u yolda unutmuşlar, dēmişler. ⁽⁹³⁾ bunlar da yörüklerdenimış, *bozāmatlıdanımış* yānı. ⁽⁹⁴⁾ çocu u nı *āmeT* ğoymuşlar. ⁽⁹⁵⁾ lākin çocu u nı be n zine ğan āmamış, zayıfımış, ölmemiş de, deliĝanlı oľmuş. ⁽⁹⁶⁾ çocā boz, yānı yüzü, be n zi bozumuş biliyo n mu? ⁽⁹⁷⁾ o çocu u nı şeyiyle *bozāmetli* denmiş, dēyořlar. ⁽⁹⁸⁾ aslı ne, nesli ne, bilmen ha°. ⁽⁹⁹⁾ *bozāmetlinin* ilk *maraşal* dēdikleri adam muhTarıķa, seni n ebē n amcasının oľu *maraşal* dēdīm adam. ⁽¹⁰⁰⁾ bi n doĝuz yüz kırķ altıda üç ğişı isarı gelmiş etişilmemiş, o zaman muh dar oyumuş, biz muh darı nı haķĝından dāwā açacāz dēmişler, ğaymakāma. ⁽¹⁰¹⁾ ğaymakām da dēmiş, açabilirsini z dēmiş be muh darı çārmış. ⁽¹⁰²⁾ dēmiş ki ğaymakām bēy benim atım yok, uçām da yok, *bozāmetli* dēdē n aşıret yetmiş beş hāne dēmiş. ⁽¹⁰³⁾ yaz geldi mi *ĝonya* yöresine yayla lara ğeder, *küpe yaylasına*, *ĝuyucaķ yayla lalarına*. ⁽¹⁰⁴⁾ ma lının ğarnı nerde do yarsa *bozāmetli* orda dēmiş. ⁽¹⁰⁵⁾ şu anda *antaľyanın* *çibik bozında*, *antaľya ğaraçalıda*, *bēşĝonaķda*, *bēydinde*, *sırtkōyde*, *sevişde*, *manavĝadı nı* ná ğadar köyü varısa, *aľanya* hududlarında dāhi *bozāmetli* iķāmetĝā ğeder. ⁽¹⁰⁶⁾ ben nerde bulayın bunları dēmiş. ⁽¹⁰⁷⁾ ben dēmiş, isdiFā ēdiyorum, dilekce mi yazıyorum dēmiş. ⁽¹⁰⁸⁾ neden isdiFā ēdece n? ⁽¹⁰⁹⁾ e, sen bene dēyosu n ğu adamlar seni n haķĝında dāwā açacak, bize iParnāmayı bildirmedi dēyosu n. ⁽¹¹⁰⁾ ben de isdiFā ēdē n dēyor, mūhürü çıkarıyor ğaymakāma, ⁽¹¹¹⁾ o mūhürü burdan sen dēyor, *bozāmetliyi* sen yönet ğaymakām bēy dēyor, isdiFa dilekcesini yazıyor. ⁽¹¹²⁾ *bozāmatlının* daha mūhürü *manavĝaT ğaymakāmında* amānat sandında bekliyor. ⁽¹¹³⁾ ilk *bozāmetlinin* mūhür dūşdünde yetmiş beş hāne. ⁽¹¹⁴⁾ mısāl bi n doĝuz yüz ēlli doĝuzda *çolaklı* köy edinme mūhürünü almış, onlar da aşıret ya *çolaklı*, ēlli doĝuzda. ⁽¹¹⁵⁾ *sülek*, daha so n ra. ⁽¹¹⁶⁾ bunlar hindi köy oldu, āzını açan, lafını bilmeyen, uľan *bozāmatlının* bi köyü bile yok. ⁽¹¹⁷⁾ āzına bi Furaca n, dişini āzının içine ğöçürece n,

başğa bi şey dāl, ha⁹ mesele bu boba. ⁽¹¹⁸⁾ tabi tabi köy yok. ⁽¹¹⁹⁾ e şimdi *gündödu* bi aşiret. ⁽¹²⁰⁾ *gündödu* o çevrenin en yakın geldisi olan bir köy. ⁽¹²²⁾ *tatarısdandan* gelme *gündödu*, *tatar türkleri*. ⁽¹²³⁾ *hacımuāri* çok esgi bak, onun *gündödudan* ayrıydı şeyi, belediye olduğdan sonra orayı da dāhil étdiler. ⁽¹²⁴⁾ *ııarmayı* sorarsan, *parakendeyi* tā onlar yenı. ⁽¹²⁵⁾ belki yüz sene bile yok yāni, *ııarmanın* Filā ora yerleşmesi. ⁽¹²⁶⁾ *nııde* bālı dāl, *ııarma* gendi köylü, köy. ⁽¹²⁷⁾ *nııd ııarma* dēye geçer de onların köyü ayrı, şurdā şeyden *guyucağdan* gēdiP olıarda. ⁽¹²⁸⁾ onların en esgi, orda iki tāne şeyler var *ııradılı* var, onlar o māmleketin toprānı zapTétmiş. ⁽¹²⁹⁾ göyun moyun da çoğumuş, *ııarmalının* çoğu bunlarda çoban olalak durmuş, anadıñ mı? ⁽¹³⁰⁾ şimdi çoğunun o māmleketde bi dönüm, iki dönüm yeri var, hazīne yeri heP köyün içi, *ııarmanın*. ⁽¹³¹⁾ dā benim düğürün kırk dönüm mü otuz dönüm mü yeri var. ⁽¹³²⁾ elli senesindir, muakkeme şey_eder, üç yüz elli metre kare yeri çıkmış. ⁽¹³³⁾ bak, hēsāb_ét kırk elli senelik muakkeme hazīneyle, üç yüz elli metre karā yer vemişler adama. ⁽¹³⁴⁾ ama bugün oranın dönümü beş şüz milyon. ⁽¹³⁵⁾ ha nēye yaradı? ⁽¹³⁶⁾ hēc. ⁽¹³⁷⁾ yarı yerini ırmağ almış, demiş, yarı yerini bilmen şuydu buydu. ⁽¹³⁸⁾ *durgut özañın* gızı *zeyneP özañ* varıdı. ⁽¹³⁹⁾ onun filān tā orda om_ beş yirmi dönüm tapılı yeri var, *ııarmadā* çamlın hele heP yarısı parsellenik, mesele böyle.

⁽¹⁴⁰⁾ bız [ğışın] *galemlerde* duruduk, *galemlerin* úsdünde. ⁽¹⁴¹⁾ hā yazın, dēyelim ki mayıs ayında góçerdik, *küpe yaylasına* çıkardık, *guyucağ yaylası*, bunlarda yaylalardık. ⁽¹⁴²⁾ bi de aāsdos ayında dālarda sular, otlar gurur. ⁽¹⁴³⁾ o zaman hayvanın ğarnı nerde doyar, su nerde var, yaprak nerde var ordan otlakiye alır yörük olan insannar, olıara góçer. ⁽¹⁴⁴⁾ kāsım ayı dēdi mi tekrar döner gendi māmleketine kóyüne. ⁽¹⁴⁵⁾ gēçi, göyun, deve, eşek, sır, hayvan, her şey oludu, aşiretin her şeyi öle. ⁽¹⁴⁶⁾ yā şimdi bakarsın iki ğonşu góçer, icābında bi ğonşu góçer fark_étmez yāni. ⁽¹⁴⁷⁾ esgiden aşirete aşiret dēnmezdi de oba dēniđdi. ⁽¹⁴⁸⁾ *bozāmatlı* olsun kim_ olursa olsun aşiret, hayvancılık yapan insannar ekseriyāt obaydı yāni. ⁽¹⁴⁹⁾ ha şimdi nōldu, kóy, kóy nōldu şimdi, mahalle. ⁽¹⁵⁰⁾ sen nerdensin şimdi, *yavrudoan* mahallesı. ⁽¹⁵¹⁾ mesele bu işde, *érdoanın* purocesi.

⁽¹⁵²⁾ ne günler gēşdi be, o *hacı turuç* dēdem. ⁽¹⁵³⁾ şimdi, *hacı muraT*, nasıl bilin mi? ⁽¹⁵⁴⁾ esgiden *cānābıallāh* taraFından bi vahī geliyomuş. ⁽¹⁵⁵⁾ *hacı muraT*, sene haÇ gétme görevi şey_ oldu dēye intıkal_ oldu dēye sene bildiriliyomuş üryanđa. ⁽¹⁵⁶⁾ sen de

gèdiyomuşşuñ. ⁽¹⁵⁷⁾ nêyile gèdiyoduñ, atıla ve deveyle. ⁽¹⁵⁸⁾ altı seFer gètmiş haÇca. ⁽¹⁵⁹⁾ yèdincide *haleP* mi, *şam* mı, oraya gelmiş, ğarnına bi ārı durmuş, orda ruhunu teslim ètmış. ⁽¹⁶⁰⁾ dört ğarısı varımış, ğarının birisi *kürdümüş*, ondan bi tek ğızı olmuş. ⁽¹⁶¹⁾ *şihlar*ın yurdunda oturūka, bu *dikmendē* bi yörükler varmışımış, onnar o bi ğızı ğaçırmışlar, yörükler. ⁽¹⁶²⁾ o ğızı ğaçırınca, hanımı, *kürT* ğarısı, ālaya ālaya ğarı ölmüş, ğızımı ğaçırdılar dèyi. ⁽¹⁶³⁾ onnan sōra ğaçırdıkları ğızdan yèdi ğız, bi òlan olmuş, o bi ğızdan. ⁽¹⁶⁴⁾ o bi òlanın adı da *mēmedimiş*, *kürdōlu mēmeT* ğomuşlar. ⁽¹⁶⁵⁾ şindi o *dikmende şāhinler* var, *şahbazlar* var, onlar filā heP o *kürdōlu mēmedin* torunları. ⁽¹⁶⁶⁾ aynadıñ mı şindi? ⁽¹⁶⁷⁾ şindi dèdemiñ ğaç çocuu var bilmen ben. ⁽¹⁶⁸⁾ şindi *hacı turuñcuñ* òlu varımış, *mīsdaFa*, *mīsdaFadan mēmedalı* olmuş, *mēmedalıdan* ebem olmuş, *zeyneP* ğarı. ⁽¹⁶⁹⁾ şindi onuñ, *zeyneP* ğarının *halilibrām*, *tekeli*, bunnar ğardeşleri. ⁽¹⁷⁰⁾ *hasan ombaşının* ğarısı, o da ğardeşi. ⁽¹⁷¹⁾ ondan soñrama *vezne hasan* var ya *serikdē*, o da ebemiñ bacısının òlu. ⁽¹⁷²⁾ ondan soñrama şey, bu *gókcehüyükdē ğımlının āmáT* dèdikleri adam, bunların da soyismi *işbilir*. ⁽¹⁷³⁾ onlar zandedêrsem hāñğısının bōyū bilmiyorum. ⁽¹⁷⁴⁾ şey *topa! osman*, *topa! osman*ın bobası *tekelinin* bōyū. ⁽¹⁷⁵⁾ şindi *tekeli*, ilk yeñgesini almış. ⁽¹⁷⁶⁾ ğardaşı ölmüş, ğardaşından, ğardaşının ölünce yeñgesinden *tekelinin āmáT*, *tekelinin mēmedalı* oluğ. ⁽¹⁷⁷⁾ *tekelinin* bu bi ğızları varmışımış, o ğızları da kime vardıysa, bunlar önceki ğarıdan üç ğardaş. ⁽¹⁷⁸⁾ soñra bu *sarılı dèller* bi ğarı varıdı, tā o ğarı sā mı bilmen. ⁽¹⁷⁹⁾ o ğarı, *tekelinin mēmedalının* baldıziyımış. ⁽¹⁸⁰⁾ on dört yaşıdayka *tekelinin āmaT*, bobasına ğaçırmış o ğarıyı, ğızımış on dört yaşıda. ⁽¹⁸¹⁾ şindi o ğarıdan, ā, var biğaş dene var. ⁽¹⁸²⁾ şey var, *emmili* dèdikleri adamı biliñ mi? ⁽¹⁸³⁾ onuñ ğarısı bir, *ğarabıyın* ğarısı iki, *ğara—mīsdañın* ğarısı üç. ⁽¹⁸⁴⁾ ondan soñrama *ğarālının* òlu *aliniñ* ğarısı, üçüdü, dört. ⁽¹⁸⁵⁾ ondan soñrama iki de òlan var *alāmanyada*. ⁽¹⁸⁶⁾ altı çocuğ da ondan oluğ, üç de ötekenden varısa doñuz çocuğ varmışımış *tekelinin*. ⁽¹⁸⁷⁾ ha°, fazla ğarışdırma ğazanın dibini, daş çıkar dişini ğırar.

⁽¹⁸⁸⁾ ayı mayı dālarda dolu gèt bak. ⁽¹⁸⁹⁾ heP yazdın mı lān, èyi tamam. ⁽¹⁹⁰⁾ [ayı] parçayı, èt, kemik, kelle, bilmen ne, toprā ğazıyuru ğazıyuru òraya saqlāyuru. ⁽¹⁹¹⁾ èyice aç ğaldında tekrār ğazıyuru òrdan çıkarıp yēyuru. ⁽¹⁹²⁾ ayda gómme de var, bi de ayı koñutmayan yemez dèller. ⁽¹⁹³⁾ şindi rāmetli bizim ğız, şeyde oturu *ğarağapıda*, dolandık ilerde *alışlıoluğ* dèller bi yèr var, bi de *āğoluğ* dèller bi yèr var, ordan

yoxarı_ğətdik. ⁽¹⁹⁴⁾ bizim ğız ĩrāmetli dēdiyki, sarı dēvem dūş dūş dūş, dēdi, auĝk dēdi. ⁽¹⁹⁵⁾ bi de dorum var būĝ būĝ būĝ ēdiP_yoru, bozlāyoru, ō yoxardā *ĝırlāñĝıcın* dibinde. ⁽¹⁹⁶⁾ ay aqam dēdi, bu dorunuñ anasını ayı yēyik heral dēdi, bizim ğız. ⁽¹⁹⁷⁾ o dēdi, bizim sarı dēveye dūyş dēdīmizde, hauĝk dēyen, ayı sesine beñzēyoru dēdi. ⁽¹⁹⁸⁾ ulan vardık, şōle bayā *kūpeye* doñru yaqın. ⁽¹⁹⁹⁾ biz de ĝēdiyoz oraya doñru, aqşam oluq, qocuqluq yā. ⁽²⁰⁰⁾ anā, her taraF canavar oldu lā. ⁽²⁰¹⁾ velāsıl vardık arqadaş, deveyi, yēri ĝazmış ĝazmış, deveyi ora gōmmüş. ⁽²⁰²⁾ iki taraFını_da şu telōzonuñ ĝabiniyle birlikde bōyūk, ĝoca ĝayaaları deveniñ ōlūsünüñ iki taraFından basdırmış. ⁽²⁰³⁾ orda yatırımmışım, biz sesdenince ĝaqqmış. ⁽²⁰⁴⁾ şōle ayı yatdı yēri hayatda kirletmez yāni, tōvalet yapmaz. ⁽²⁰⁵⁾ ōle bi yēre ĝēder aynı adam yapar ĝibi başĝa bi yēre yapar tōvaleti. ⁽²⁰⁶⁾ uyh aqam bu ne, dēdi. ⁽²⁰⁷⁾ ne var, dēdim. ⁽²⁰⁸⁾ baq, dēdi, ayı deveniñ ētini yēmiş yēmiş de heP bura sıqmış, dēdi. ⁽²⁰⁹⁾ şindi bi dā baqđım, aqam ĝaqałım, ayı geliveri, dēdi. ⁽²¹⁰⁾ bu dāñ yūzū, *gōkcehūyūk* sınırınıñ yūzū esgiden yatal_andız vardı yērde. ⁽²¹¹⁾ bi yērde mi, iki yērde mi patike yol var, dōru dūrūs davar mavar bile ĝēdemez andızın içinden. ⁽²¹²⁾ şeyler vardı bōle qoq derin yēller, içine ĝētdiñ mi adamın ōmūne qıqardı. ⁽²¹³⁾ ayı bizim arqamızdan gelmiyo da ōĝümüzü alacaq dēyi şōleline geliyor. ⁽²¹⁴⁾ ha ĝaş baqałım, o zamanda ben de, tā qocūqadan arzałıyın. ⁽²¹⁵⁾ nefesim dutulur, āzımdan kōpūk, nefes darlı varıdı. ⁽²¹⁶⁾ esgiden gōĝūs dutgunu dēllerdi, şindi aslım nefes darlınıñ adı. ⁽²¹⁷⁾ ha ĝaş baqałım, ha ĝoş baqałım. ⁽²¹⁸⁾ aqam bi yardım ēt, aqam bi ĝaqałım. ⁽²¹⁹⁾ āzımdan kōpūK_aqıyoru, nefes alaımıyom. ⁽²²⁰⁾ *alışlıoıluq* dēdīmiz yēre de geldik. ⁽²²¹⁾ ĝūn araya girdi, ĝūn aşdı, qadır *ĝaraĝapıda*. ⁽²²²⁾ *alışlıoıluq* dēdīm yeri beri ĝeçivērdik, aha baqđık bi ĝoyun sūrūsü var, *dēdeniñ ĝoca ibrām*miş irāmetli. ⁽²²⁴⁾ *ibrām* emmī, *ibrām* emmī, ayı bizi yēyoru dēdi bizim ğız. ⁽²²⁵⁾ ne ayısı ĝızım, derdiñ ne, dēdi. ⁽²²⁶⁾ ayı geliveri ya dahacıq dēdi. ⁽²²⁷⁾ ayı bizim ōñümüzü alān dēyi ormanıñ üsdünden filān yapał geliyor, biz patike yolđan ĝaқыorus. ⁽²²⁸⁾ dērke bēlinde bi tanē daPānçası varımmışım, toplu muydu nēydi? ⁽²²⁹⁾ nere geliñ ula nere geliñ dēdi, taq taq dēdi, iki sefer bi sıqđı. ⁽²³⁰⁾ ayı dōnūvērdi, vardı ĝētdi. ⁽²³¹⁾ ĝorqmañ ōlum ĝorqmañ dēdi ĩrāmetli. ⁽²³²⁾ bobamıla *ĝoca ibrām* āsger arqadaşım, ben ōlmezden bi sene eveli ōĝrendim. ⁽²³³⁾ velāsıl, aqşam bālki yadsı ēdeninde şeye vardık, eve. ⁽²³⁴⁾ hā, o bir. ⁽²³⁵⁾ bi de şurda ayı ĝucaqıladı iki. ⁽²³⁶⁾ bi de *sōĝütłusuyun* ōtānında yūzūme tūkūrūvērdi, şey ĝazarmışım. ⁽²³⁷⁾ nēydi o foqaıaq mı dēller, ne

dèller? ⁽²³⁸⁾ ğoca yapraklı doñuz bilen ğazar da yèr a. ⁽²³⁹⁾ ğabartlan dèriz biz. ⁵³ ⁽²⁴⁰⁾ ha^o onun dibini ayı ğazar ğazar da yèr, doñuz da yèr onu. ⁽²⁴¹⁾ o māmleketdē mehlūñ hepisi bēyaz ha. ⁽²⁴²⁾ de veļāsıl bi de o beni davarıñ içinde gèderke yüzüme tükürdü. ⁽²⁴³⁾ üsdüm başım öldü ğibi geviş olmuş. ⁽²⁴⁴⁾ bi de írāmetli ğoca hūsēñle ğoca zèrvenin başında bi baqđımıdı ğatda bi ayı var, yāyılır, iki tene de yavrusu var. ⁽²⁴⁵⁾ hūsēñ emmi, hūsēñ emmi dèdim. ⁽²⁴⁶⁾ nē oldu lan, ne var dèdi. ⁽²⁴⁷⁾ ayı var ayı, dèdim. ⁽²⁴⁸⁾ nerde ũlan dèdi. ⁽²⁴⁹⁾ işde şurda ğatda yāyılıP oturu. ⁽²⁵⁰⁾ biz yokardayız a, durō sen dèdi. ⁽²⁵¹⁾ ğoca ayıya bi Qodūnda daşı. — ⁽²⁵²⁾ nē lán yèyimiyoru? ⁽²⁵³⁾ ğurt, ğurt. ⁽²⁵⁴⁾ hā o da canavar. ⁽²⁵⁵⁾ onu yèyecekler ğayrı canım, onu yèyecekler ğayrı belli oldu. ⁽²⁵⁶⁾ o gók mü ne? ⁽²⁵⁸⁾ canım kópek nētsin buna yāv? ⁽²⁵⁹⁾ onun işi bitdi. ⁽²⁶⁰⁾ āzını açsa nişlēceñ? ⁽²⁶¹⁾ duşman, duşmandır. — ⁽²⁶²⁾ dá veļāsıl faķ vardı, arķasından atdı mı o ğoca ğayadan aşşā, belki iki yüz metre var. ⁽²⁶³⁾ daşı vuruşlān nētdi, orayı anļamadım. ⁵⁴ ⁽²⁶⁴⁾ aşşā can elemetine sıçradında doñru dibine gètdi, yavriļar da gètdi arķasından. ⁽²⁶⁵⁾ ulān arķadaş o anaç şey bi bāryoru aşşādan. ⁽²⁶⁶⁾ ulān çocuklara mı bārı saten gendi gètmiş, ne çocu. ⁽²⁶⁷⁾ bēli mi ğırıldı, ciyeri mi parçalandı? ⁽²⁶⁸⁾ tā indī yèr yüz èlli metre var, o gördūñ ğoca ğayadan dibine gètdi. ⁽²⁶⁹⁾ bu māmleketde ayıyla çok savaşıım var benim. ⁽²⁷⁰⁾ nē olacaķ, geldik gètdik biz ğoca hūsēñle. ⁽²⁷¹⁾ saten biz ayının öldü yère inemeyis ki. ⁽²⁷²⁾ şindi biñ dokuz züz atmış beşde kór mēmet bile ğavġa ètdimizde irze bēlinin şey taraFında kuzáy taraFındā ğocadāñ başında davardayıs, ğara durmuş da var. ⁽²⁷³⁾ şindi daşa çıkdım, ula ğoyaķda bi şey var ğıpır ğıpır èder. ⁽²⁷⁴⁾ bōle daşın üsdüne pusdum, baqđımıdı, iki tāna ayı. ⁽²⁷⁵⁾ iki tāna yāyılıyuru.

çeşitli cümleler

⁽²⁷⁶⁾ beni dıñnemeye mezbursuñ dèdim. ⁽²⁷⁷⁾ añ ğızdım da o. ⁽²⁷⁸⁾ òle dèdimise üzür dilerin yānı. ⁽²⁷⁹⁾ bu adamı ğörüşlēn beni sikdir ètdi, dèdim. ⁽²⁸⁰⁾ ğeceleysi köpek de yèyázdı. ⁽²⁸¹⁾ sañketmen beni bıraķmas dèdi. ⁽²⁸²⁾ onun ğızları bilen hayatda basmaz bulļara. ⁽²⁸³⁾ èyinlik yapma kele, o da gèder dèyivèri ele.

⁵³ Bu cümle Murat Görgeç'ten derlenmiştir.

⁵⁴ Bu cümle Murat Görgeç'ten derlenmiştir.

10. Metin

Anlatan: Nefise SELVİ, 64 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Kemer Mahallesi

Konu: Karışık Anılar

⁽¹⁾ *nefise selvi*. ⁽²⁾ yetmiş ne arasın cânım, yâni ana yaşım tã fazla ama elli beş doqumlu yaz. ⁽³⁾ *hasan* bi dur benim ğonuşdūma ğarışma, çocuk ğelmiş buraya. ⁽⁴⁾ *kemerliyin* ben, onu da yazacağ mı?

⁽⁵⁾ çocuk yazsa yâni bâbamıñ óñünde ardında sêyirtđimi hilá sōlesem olur mu? ⁽⁶⁾ *ce!a!* ğuzum, *hasan ā* dedim buña, zobayı yakıvêr dedim, onlar ğetdikden sōra. ⁽⁷⁾ ğet dedi öte_üze dedi, yúklükde ne_ádar batdāniye varısa örtün de yat üşüdüyseñ dedi. ⁽⁸⁾ ondan sōra örtündüm batdāniyeyi, ğene üşürün. ⁽⁹⁾ hindi dıkı yakdırdım ya sizden õğün, o dıkıcığ ısındırdı. ⁽¹⁰⁾ bende ğansızlık da var ya, vitamin hapı da atıyom, ekmek_Te yemedīme üşüyom.

⁽¹¹⁾ şindī, ben beş altı yaşlarındaydım. ⁽¹²⁾ benim bâbam da kúleşçđi. ⁽¹³⁾ bâbam *antálle*de tam on tãne pêhlivanı yıkmış, bâbam baş_olmuş_orde. ⁽¹⁴⁾ ondan sōra *kemerde* de bi kúleş_oldu, yāl kúleş. ⁽¹⁵⁾ ben de o zamanlar beş yaşlarındaydım. ⁽¹⁶⁾ ben bilmeyordum ki bâbamıñ õle kúleşđini, sêyirdiP sêyirdiP varıyoruyun, bâbam ölüyor, bâbamı öldürüyoğar dēyoruyun. ⁽¹⁷⁾ amcam beni alıyor, *alı* amcam, onlar kúleşiyor amcam ğorğma, dēyor. ⁽¹⁸⁾ ğene ğediyom, bâbama bağıyom. ⁽¹⁹⁾ altı yedi tãne pêlivanı yıkdı heP kúleşde, davıllar çalındı orde. ⁽²⁰⁾ ondan sōra sêyirtđim bâbamıñ yanına, vardım bâbama sarıldım. ⁽²¹⁾ bâbam beni ğucağladı, ğızım ğorğma, kúleşiyom ğızım, dedi. ⁽²²⁾ biz böyüdüğ, işde bâbam ağnadıyor, işde bu ğadar pêlivan yıkdım, *antálle*ye ğetdim ğızım. ⁽²³⁾ on tãne pêlivanı yıkmış bâbam, baş_álmış bâbam orde. ⁽²⁴⁾ baş parağarını da almış kēseye ğatmış, yörük çocū ya, ğoyuncu. ⁽²⁵⁾ varıyor, hağalarım da ğúççük ğúççük, dört dene ğız hağam var. ⁽²⁶⁾ çadıra varıyorur, kēseyi elinden alıyorur, bōle bıraklayıvêrıyor. ⁽²⁷⁾ alıñ bacığarım dēyor, ben baş pêlivan oldım, kúleşdim ğeldim. ⁽²⁸⁾ alıñ parağarı ne ēsīniz varısa alıñ dēyor. ⁽²⁹⁾ ondan sōra bâbama sarılıyorur bacığarı, orde ālaşıyoğğar. ⁽³⁰⁾ dedem ğoyunuğ yanından ğeliyor, *ali* dedem. ⁽³¹⁾ ondan sōra orde bitiyor o iş. ⁽³²⁾ bâbam işde, *oymapiğariğ homanığ*

yörüklerindenidi. ⁽³³⁾ biz onlardanız. ⁽³⁴⁾ yāni bābam *homanı* sayılır aşiret çocuklarından. ⁽³⁵⁾ ondan sōra sürmüş gêtmiş ġayrı, *hacı pēlivan hacı pēlivan*. ⁽³⁶⁾ ġoyunuġ başına varanlar ġel bi kúleşelim dēllerimiş, barmāla atı atıvērmiş onları. ⁽³⁷⁾ ġerçek dērin, bunlar heP_ oldu.

⁽³⁸⁾ şindi bābamıla bi mācerāmız tā var. ⁽³⁹⁾ on iki on üş yaşlarındayıs, çifçilik yapıyoS, buyday ekdik. ⁽⁴⁰⁾ bābam bene dēyorur, ipin üsdüne yığ desdeleri dēyorur. ⁽⁴¹⁾ ekiniġ desdelerini yığ dēyo, yığıyom. ⁽⁴²⁾ ipile bālayoz, bābam fazla yīdirıyoru. ⁽⁴³⁾ bāba bunu Kaldıraman dēyorun. ⁽⁴⁴⁾ on yaşındā on iki yaşındā çocuk, o desdeyi ġaldırabilir mi? ⁽⁴⁵⁾ Kaldır ġızım, ben götürecēn dēyoru. ⁽⁴⁶⁾ Kaldırıyom Kaldıramāyom. ⁽⁴⁷⁾ bābam tepeden bi uşdu tā dabana indi. ⁽⁴⁸⁾ bōle yūnsek bi yēridi, yīdīmız yer. ⁽⁴⁹⁾ bābam öldü elleġem dēdim. ⁽⁵⁰⁾ sēyirdelek ben de indim *hatma*, desdeniġ altında bābam. ⁽⁵¹⁾ bāba nōldu? ⁽⁵²⁾ ġızım dēdi, heraıda dēdi, ġarnımdan cızadaġ bi şey düşdü. ⁽⁵³⁾ ta orda da ġocanıġ, fitik olmuş, desdeniġ altında. ⁽⁵⁴⁾ harman atardık bābamıla, ben süpürgēle, çocūn. ⁽⁵⁵⁾ bōle düven süreriS, ben sürerin bābam diġlenir, bābam sürer ben diġlenirin. ⁽⁵⁶⁾ bōle iki yanı süpürüyün süpürgēle. ⁽⁵⁷⁾ buydayı evel yabāla atardık. ⁽⁵⁸⁾ daşı var, āşdan düven. ⁽⁵⁹⁾ ondan sōra altında bōle kesme kesme daşları var. ⁽⁶⁰⁾ o düveniġ altında şōle çukur çukur şeyler aşmışlar, oraya da o daşları yerleşdirmişler. ⁽⁶¹⁾ o düveniġ daşları, öküzüle sürüyoruyuz ya, sapları aynı patoSdā gibi eridiyor. ⁽⁶²⁾ ondan sōra onu birikdiriyoS, bābam sürerdi, barābār sürerdik. ⁽⁶³⁾ óküzleri ben ġoşardım, boyundurūnu bene õretti bābam. ⁽⁶⁴⁾ tā çocūn, ben bābamıla ġediP ġeliyom. ⁽⁶⁵⁾ boyundurūnu Furuyun, hazırların, düveni hazırların. ⁽⁶⁶⁾ [öwendire] ġullanırdık. ⁽⁶⁷⁾ öwendireniġ ucunda da çivisi varıdı, mudu! dēllerdi.

⁽⁶⁸⁾ bi dē bābamıla şōle bi hiķāyemiz var. ⁽⁶⁹⁾ şeyi, sapı, *hatma*, yīmişiz, mēime çīli yīmişiz yeġgem sapı. ⁽⁷⁰⁾ ġeliġ dēdik, patozu ērken ġoşmuşüz. ⁽⁷¹⁾ bizim adam da var o zaman, evliyiz. ⁽⁷²⁾ sapı atarıS atarıS, sapı gevmēyoru dōverbiçer, yēmēyoru, gevmēyoru. ⁽⁷³⁾ ataş aldı patozu, durdurduk ġayrı sōündürdük. ⁽⁷⁴⁾ çiFti barābār sürerdik. ⁽⁷⁵⁾ pulluk, demir pullū ġoşarıdık bābamıla. ⁽⁷⁶⁾ işde on dört, om_bēş yaşlarındādım. ⁽⁷⁷⁾ dursaġa onu da anladacām, durō. ⁽⁷⁸⁾ ġafamı ġarışdırdıġ *hasan ā* ya, hasdayın ben. ⁽⁷⁹⁾ ondan sōra bābamıla ġoşarız óküzleri. ⁽⁸⁰⁾ bābam hēbēle, omuzuna atıyoru hēbeyi, būdayı ġatıyoru, tohumu atıyorur. ⁽⁸¹⁾ ben de ondan sōra helkeye

ğatıyom, güccük helkeye canım, tã güccün_a. ⁽⁸²⁾ nasıl ğalđırãn hēbēyi? ⁽⁸³⁾ bābamıla barabar ben de atıyoruyun. ⁽⁸⁴⁾ [helkeye] paķır dēllerdi.

⁽⁸⁵⁾ ondan sōra, řindī, bir gūn sīrları sūrdūm, suļayãn dēdim, om_bēş yirmi sīr. ⁽⁸⁶⁾ Tã güçcūn, om bēş on dōrt yařındã çocuk yirmi dene otuz dene sīr mı suļar? ⁽⁸⁷⁾ ğayrı ıssıcak da ğaynayorū ha. ⁽⁸⁸⁾ sūrdūm *deņizyalısına* sīrları, ğuyuya. ⁽⁸⁹⁾ o, *ğaramançı motelinin* orda, şindi bařĝa bi motel dēyoļar, *melaş oteliņ* orda. ⁽⁹⁰⁾ *hatma*, sūrdük yeņgem, bi tosunumuz varıdı, yaļbırt yaļbırt ēder. ⁽⁹¹⁾ yāni o gūnūņ bērinde bayã ğēlirdi, ēti. ⁽⁹²⁾ sūrdūm yaļıñızın, zapdēdemedim maļları, tosunu. ⁽⁹³⁾ oña vēriyin helkede, suyu çekerin, vēriyin. ⁽⁹⁴⁾ e nasıl yētiřdirēn? yētiřdiremedim. ⁽⁹⁵⁾ ondan sōra tosunu óküzūņ biri bi süsdü, ğuyuya ğētdi. ⁽⁹⁶⁾ yā fazla ğeņiř dēldi de bēş altı metre bi şeydi, suyu da fazla yūņsek dēldi. ⁽⁹⁷⁾ deņiziņ dibindē duzlu sū nōļacak? ⁽⁹⁸⁾ biráz dussuz su var ğuyuda, yapmışlar ora ğazmışlar. ⁽⁹⁹⁾ ondan sōra ğıvranın ğıvranıñ, nāpām *aļļām* dērin. ⁽¹⁰⁰⁾ maļlar ğıvranıñ, tosun ğuyunuņ içindē. ⁽¹⁰¹⁾ sēyirttim amcam, *hasan* amıcam var. ⁽¹⁰²⁾ maļları orda gōyvērdim. ⁽¹⁰³⁾ amıcam ğēldim, amıca dēdim, tosunu maļlar ğuyuya atdı, çıkaralıñ, dēdim. ⁽¹⁰⁴⁾ amıcam dēdi, tosunu boarın ğuyudan çıkarıķa da anañ bāná saraķ ğēlivēri dēdi, tosunumu bōmuř dēye dēdi. ⁽¹⁰⁵⁾ amıca ne yapalıñ dēdim, ētme ğētme bu tosunu ğuyudan çıkaralıñ dēdim. ⁽¹⁰⁶⁾ bābam da yok, nere ğētdi nere ğētdi bābam da. ⁽¹⁰⁷⁾ hayvana bindi, *sideye* mi ğētdi bilmen. ⁽¹⁰⁸⁾ yok, ğıvranıñ. ⁽¹⁰⁹⁾ ben dēdi amcam, ananıñ ğorķusundan o tosunu çıkaraman ğuyudan, bōļur, anan bana saraķ ğēlivēri dēdi. ⁽¹¹⁰⁾ ētme amca dēdim, ğayrı ğoļundan dutdum, ğuyuya vardıķ. ⁽¹¹¹⁾ maļlar da ğıvranıñ, susuz, e, tosun var ğuyunuņ içinde diņelir, suyu nāl çekēn? ⁽¹¹²⁾ amcam indi ğuyuya, bi ip daķdı bēline tosunuñ, ikimiziS. ⁽¹¹³⁾ yokardan çıķdı ğayrı, ğuyu oļuP da bēş altı metre bi řey. ⁽¹¹⁴⁾ o nasiP dēłmiř, o tosun orda ğayrı. ⁽¹¹⁵⁾ ondan sōra ipile çekdik, dışarı çıķardıķ *hatma*. ⁽¹¹⁶⁾ tosunu řōle uzadıvērdik, ólmedi, bayã yarım sāt hilá yaşadı. ⁽¹¹⁷⁾ ondan sōra bi baķdıñ, öteden bēş altı adam ğēliyorur, *sideden* tarafdıñ. ⁽¹¹⁸⁾ óñüne ğoşdum kēdirēn dēyi. ⁽¹¹⁹⁾ *turtel* var o zaman orda ğayrı. ⁽¹²⁰⁾ ētini dēdim vērēn oraya dēdim, bābama vēdirēn dēdim, yūzdürēn de dēdim. ⁽¹²¹⁾ ğoca buçã var adamıñ elinde biriniņ, üř dene dōrt deneler, ondan sōra ğoca buçak bōle. ⁽¹²²⁾ ğēldiler, amca dēdim, tosun ğuyuya düşdü, řunu dēdim ólmeden kēsiņ, yūzüvērēñ, eliñizde buçak var. ⁽¹²³⁾ bābam yok, anam da yok, ben burda ğalđım, maļlar ğuyuya atdı bunu. ⁽¹²⁴⁾ amcam da kēsmēñ ólsün dēdi. ⁽¹²⁵⁾ amıca ētme ğēTme,

kèsdirelim dèdim. ⁽¹²⁶⁾ amıcamıñ gónjlü olmadı, anamdan görküsuna kèsdirmedi tosunu, *ceḷaḷ*. ⁽¹²⁷⁾ ondan sōra tosun böğürür, hurayı heralda ip kèsmiş gayrı, étli de öldüna. ⁽¹²⁸⁾ iki gişiniñ çıkardı nōlacak, asıla asıla bōmuşuz gıyuda *hatma*. ⁽¹²⁹⁾ yōk bābam gèlmedi, amıcam da vardı gètdi, ben dōven sürecēn dèdi. ⁽¹³⁰⁾ maḷları ēyi kötü suladım ālaya ālaya. ⁽¹³¹⁾ tek başına, yalnız, on dört om _ bēş yaşında bi gız çocūyun. ⁽¹³²⁾ tosunu baqıyom, orda soḷuk alıp soḷuk vēriyorur. ⁽¹³³⁾ adam, getir amcam da şu tosunu kèselim, dèdi. ⁽¹³⁴⁾ biri de dēyor, elini öte dut dèdi, eliñ maḷına doḷanma dèdi. ⁽¹³⁵⁾ kēsini dèdim, kēsivērmediler mundar öldü orda. ⁽¹³⁶⁾ bi hiḳayá da burda bitdi işde. ⁽¹³⁷⁾ eve gètmedim anamdan görkuma. ⁽¹³⁸⁾ maḷları daḳdım taḷlaya, bābam gèldi. ⁽¹³⁹⁾ bābam gèlirke de ordan, Furmuş deñizin kenārından gèlmiş. ⁽¹⁴⁰⁾ bizim tosun gıyunun başında kósli ölük. ⁽¹⁴¹⁾ hayvanıñ üsdünde gèldi. ⁽¹⁴²⁾ ondan sōra gızım dèdi, nōldu yavırım, dèdi. ⁽¹⁴³⁾ nōlacak bāba dèdim, maḷlar birbirini yèdi, sen yoksun, ben maḷları zaPdèdemedim dèdim. ⁽¹⁴⁴⁾ haḳlısıñ gızım dèdi. ⁽¹⁴⁵⁾ ama, ben haḷdan hasıPlıḳdan kèsildim, adamlıḳdan çıkdım orda, āların. ⁽¹⁴⁶⁾ ondan sōra bābam ālama gızım, nāpaḷım, nasiP dēlmiş, dèdi. ⁽¹⁴⁷⁾ bāba ben bōn eve gètmen dèdim, anam beni bōn kēser, dōwer dèdim. ⁽¹⁴⁸⁾ ondan sōra amıcamıñ arḳasında bi kēçe keli var *hatma*, hōle. ⁽¹⁴⁹⁾ amıcamıñ arḳasında, taḷlada yatdım gayrı, yaz günü bu. ⁽¹⁵⁰⁾ görḳdum gètmedim. ⁽¹⁵¹⁾ bābam gèlmiş dēmiş, bōle bōle oldu, çocuk gèlmedi bu dālara dēmiş. ⁽¹⁵²⁾ öhöf dēmiş anam, géleydi Sāten, ben göḷlarını tārayla kēserdim dēmiş. ⁽¹⁵³⁾ anam bu ḡadar zaḷımıldı yā. ⁽¹⁵⁴⁾ anam bi tavıḳ bülücünüñ uçu adamı öldürüdü. ⁽¹⁵⁵⁾ ondan sōra iki üş gün gèlmedim, amcamıla yatdım dāda, görḳumdan gēlemedim. ⁽¹⁵⁶⁾ bitdi *ceḷaḷ* işde, aḳlıma başḡa ne gèlir a gızum.

⁽¹⁵⁷⁾ ben yörük dūnü görmedim ámma buḷlardānı sen de biliñ. ⁽¹⁵⁸⁾ anam buña vērmeceḡ _ oldu. ⁽¹⁵⁹⁾ onu hilá mi aḡlatān, gızıyorur görmēyoñ mu? ⁽¹⁶⁰⁾ öle mi lēn. ⁽¹⁶¹⁾ ē bildimiz ḡadarıyła aḡladaḷım, bu çocā bunlar ilāzımımış. ⁽¹⁶²⁾ anamıñ görküsundan nere ḡacıyoñ, anam zālımıldı, vāy bābam vāy. ⁽¹⁶³⁾ şindi yine aynı, ödümüz sıdar şindi seksen bēş yaşındā ḡaridan, darılır mī kí dēyi. ⁽¹⁶⁴⁾ yaşar tabı, darılır mı dēyi, *ceḷaḷ* gızum, hepimiziñ ödü sıdar. ⁽¹⁶⁵⁾ vaḷla öle sayḡulı kí ḡarı, bildiñ gibi dēl. ⁽¹⁶⁶⁾ ümüksüz ḡoca, ocaḳlıñ başına otura _ etdi. ⁽¹⁶⁷⁾ anam vērdi beni, bābam vērmedi. ⁽¹⁶⁸⁾ bunu aḡladacān çocuk sene, aḳlıma gēlen ḡadarıyła. ⁽¹⁶⁹⁾ ne bobası, anam vērdi beni buraya. ⁽¹⁷⁰⁾ hēc bi şey yōk, tıḳır tıḳır bi şey yoḡudu. şindi bizim evlenmemis. ⁽¹⁷¹⁾ ben on yèdi,

on sekiz yaşındayıs, ekin biçeris, çiFt süreris. ⁽¹⁷²⁾ ondan sōra bu *hasan bēy* beni görmüş, bēnmiş çalışğanız dēyi. ⁽¹⁷³⁾ ekmek yaptık, bükme yaptık, bükmemizi yemiş adam, dadı damānda ğalmış. ⁽¹⁷⁴⁾ orda dutuluĸ. ⁵⁵ ⁽¹⁷⁵⁾ dayısına dēmiş ki bayā güççük emme bene bu ğız çocūnu, *nefiseyi* bitirivēr dēmiş. ⁽¹⁷⁶⁾ ulen dayım sen ne yapıyon dēmiş o. ⁽¹⁷⁷⁾ bu adamlar benim çok samīmī oldūm, vardīm ğeldīm yēr dēmiş. ⁽¹⁷⁸⁾ ben on altı, on yēdi yaşındā çocū, dāda ekin biçen çocū ben sene nasıl bitirēn, dēmiş. ⁽¹⁷⁹⁾ sen bitirisin dayı, bitirisin dēmiş. ⁽¹⁸⁰⁾ *allāh allā*, dayı ğedeceksin dēmiş, dēlise gendimi öldürüyün dēmiş *hasan* dayın. ⁽¹⁸¹⁾ şimdi öle mi dēyor ammā şimdi yok o. ⁽¹⁸²⁾ ondan sōra tamam dayım dēmiş. ⁽¹⁸³⁾ bi ğün baĸdık, isdemeye ğeldi ğoca, *mēmeT ğoca*, dayısı. ⁽¹⁸⁴⁾ búiŕ ētdik ğocayı, oturduk. işde çaydı, ğāveydi, darısıydı, hepsini yaptık ētdik, oturduk. ⁽¹⁸⁵⁾ anam dēdī ki hadi ğızım siz ğedin öte ūze. ⁽¹⁸⁶⁾ yatın, biz tā çok oturacāz dēdi. ⁽¹⁸⁷⁾ bizi isdemeye hele ğeldīnden hele bildīmiz yok, o aracı, isdemeye ğeleniŋ. ⁽¹⁸⁸⁾ ēlli sene oldu ya nerdēse. ⁽¹⁸⁹⁾ ondan sōra biz öte ūze ğētdik, yatdık. ⁽¹⁹⁰⁾ adam başlamış bizi isdemeye. ⁽¹⁹¹⁾ bābam olmāz dēmiş, *mēmeT amca*, benim çocūm tā güççük dēmiş. ⁽¹⁹²⁾ ben onu bēş senede buldum, benim çocūm olmadı dēmiş. ⁽¹⁹³⁾ ben bēş sene o çocū bekledim, ben kimseye ezdiremen, dēmiş bābam. ⁽¹⁹⁴⁾ anam da alıvērmiş de vēcēn kimse ğarışamaz, dēmiş. ⁽¹⁹⁵⁾ *mēmeT amca* sen ğēt dēmiş, yārin ğel ğonuşalım, dēmiş anam. ⁽¹⁹⁶⁾ ğarı dēmiş, çatma bene, ētme bene bunu, otur oturdūn yērde, olmaz bu iş. ⁽¹⁹⁷⁾ olacağ dēmiş, ya adamlar uslu adamlar dēmiş. ⁽¹⁹⁸⁾ çay ğatın *ceĸaĸa*, alın yēn, yēn. ⁽¹⁹⁹⁾ ondan sōra vēcēz dēmiş anam, bēyfendiye, *hasan bēye*. ⁽²⁰⁰⁾ ben *hasan ā* dērin emme hindi *hasan bēy* dēmimiz ilāzım. ⁽²⁰¹⁾ doal mı olsun? ⁽²⁰²⁾ *hasan ā* benden on yaş böyük, bizi vērdiler *ceĸaĸ*. ⁽²⁰³⁾ varsın manzaralı olsun. ⁽²⁰⁴⁾ on yaş böyük benden, bu ğeden adam. ⁽²⁰⁵⁾ basdīmız yēri bilmēyoz ğayrı, cayır cayır orāla ekin biçeriz, düven süreriz, *allāh*. ⁽²⁰⁶⁾ sabah oldu, ebem irāmetli ğeldi, annennem. ⁽²⁰⁷⁾ ğızım dēdi, *neFīse* dēdi, sizin habarınız yok mu dēdi annennem. ⁽²⁰⁸⁾ ebe nōldu dēdim. ⁽²⁰⁹⁾ ğızım dēdi, bobaŋ vērmemiş, bobaŋ bene aŋlatdı dēdi. ⁽²¹⁰⁾ bu deli ğızın çocū vērmiş, nāpacāz analık, dēmiş ebeme. ⁽²¹¹⁾ şimdi annenne dēyollar ya, biz anamızın anasına ebe dēyoruyuz esgiden. ⁽²¹²⁾ ebe sen ne dēn dēdim. ⁽²¹³⁾ ne dēyēn ğızım, anaŋ bōle bōle söz vērmiş *aziziŋ* olu *hasan āya* dēdi. ⁽²¹⁴⁾ e ebe ben nēdeyin, anam vērdiyse ben bi şey yapaman dēdim. ⁽²¹⁵⁾ bayā bi nişanlı durduk, getirdiler bi

⁵⁵ Bu cümle Fatma Eren'den derlenmiştir.

nişan dağdıılar, bi şey yōķ. ⁽²¹⁶⁾ altın var da altın mı isdeyecek? ⁽²¹⁷⁾ nişanlı durduķ biraz, ğayrı dūiün olaćak. ⁽²¹⁸⁾ ğeldi bu, anamıñ da işi var hazır dēliz. ⁽²¹⁹⁾ bu dēdiy ki, ben davılları dutdum, okuntuyu dādıyoruyun, hazırılanıñ haFtaya dūiün var, dēdi *hasan ā*. ⁽²²⁰⁾ ondan sōra nēeh dēdi anam da, nōluyoru dēdi. ⁽²²¹⁾ ğelmiş de ocaķlıñ başına oturmuş da dūiünüm var dēyoru bu ğosdaķ. ⁽²²²⁾ sōra hēeh dēdi, ben bu haFta dūiün de ētmen, işlerim var benim, hazırılanmadım ben dēdi. ⁽²²³⁾ aļ yüzūnū sikkir ol ğēt, dēdi. ⁽²²⁴⁾ çıkar ğız yüzū, dēdi. ⁽²²⁵⁾ çıkardı barmāmdan firaķlayıvērdi. ⁽²²⁶⁾ ulān ana ben senden ğoca mı isdedim? ⁽²²⁷⁾ ta bōle aynen, ana senden ğoca mı isdeyen oldu, sen vērdir. ⁽²²⁸⁾ e Sāten dēdim, benim ğocaya varasım yok, bi şeye de varasım yok, tā dādā çocū sen vērdir, dēdim, benden on yaş bōyük adama. ⁽²²⁹⁾ ondan sōra baķdım bu, yüzū de almadı bu, orta yerde yüzük ğaldı, bu ğetdi ğayrı. ⁽²³⁰⁾ anam bize bi dayağ attı bi dayak attı. ⁽²³¹⁾ baķ kendi vēriyorur bi de dōnderip dōvüyorur. ⁽²³²⁾ bābam da ğaķıvērdi anama, vardı, ocāñ başında ğoca bi zopa varımışmış. ⁽²³⁴⁾ bunlar hep oldu *durdu*, bunlar heP ğafamda tā. ⁽²³⁵⁾ ondan sōra alıvērdi bābam ocaķlıñ başında odunu, seni avradını sikkimiñ delisi dēdi, sevişli delisi seni dēdi, ula ğapıdı ğapıdıvērdi anama. ⁽²³⁶⁾ ūūh dēyi anam bārmaya başladı. ⁽²³⁷⁾ ondan sōra seni şelek ğeçi seni, dēdi, sen dādā sabıyı beniyle yar yar yarışdıñ vērdir dēdi, şindi de ōle mi ēdiyoñ dēdi. ⁽²³⁸⁾ sikkir ol ğēt bu evden dēdi anama, hadi defol bu evden. ⁽²³⁹⁾ ondan sōra bi baķdıķ anam ğayrı ğetdi. ⁽²⁴⁰⁾ yōķ yōķ ğarı, biz anamı aramaya çıkdıķ, anam yōķ, *hatma*, ğetmiş. ⁽²⁴¹⁾ eviñ ōñünde bōyük bi pādem ācı var bizim, şōle bi oyū var, *ceļal*, şōle bi oyū var payamıñ. ⁽²⁴²⁾ o oyūnuñ içine girmiş oturmuş ğeçe, anam. ⁽²⁴³⁾ ğeçe ararız ararız yōķ. ⁽²⁴⁴⁾ anam bene bōle bi iş yaptı. ⁽²⁴⁵⁾ şindi de eñ ğıymetli ğüyēsi *aziziñ hasan ā*, benden bile ğıymatlı anama. ⁽²⁴⁶⁾ dūiün sōra ğene hallo oldu, barışdıılar ğāyı, ğene vērdi bizi. ⁽²⁴⁷⁾ dūiün oldu bitdi, huraya ğeldik. ⁽²⁴⁸⁾ tā eve çıkmadan bñlezikleri altınları heP borca dēdi, çıkar bağalım dēdi bize, bu ā. ⁽²⁴⁹⁾ çocuk adam ne bilsin? ⁽²⁵⁰⁾ bura ğeldik *ceļal* ōlum, ebemiñ bi yer ev var, ora ğeldik. ⁽²⁵¹⁾ āhālıden bi ğuruş daķan olmadı o ğünüñ bēhrinde, bundan ēlli sene ōñce, bu benim ğelin öldüm. ⁽²⁵²⁾ bir, bir ğuruş daķan olmadı. ⁽²⁵³⁾ bi dayısının ğızı varıdı, *ismāndan* bi bēş lira dēdiler, bi ğök bēş lira, o ğünüñ bērinde. ⁽²⁵⁴⁾ dayısının ğızı bi ğök bēş lira para, o vērdi. ⁽²⁵⁵⁾ benim bñlezikleri o zaman bozdurmadı ğayrı. ⁽²⁵⁶⁾ bayā aradan altı yēdi ay ğeşdi, borşlarım var dēdi, bizim bñlezikleri topladı, onlar da ğetdi *ceļal*. ⁽²⁵⁷⁾ hePsi bitdi ğuzum, çalış bubam çalış. ⁽²⁵⁸⁾ kúpe amānetimiş. ⁽²⁵⁹⁾ dēdi ki bi ğün, kúpeyi yitirisiñ sen dēdi, endē kúpeleri çıkar da ğoy dēdi. ⁽²⁶⁰⁾ neden

çıkaracān kúpeleri dēdim, aynı hu kúpedenīdi *ceļāl*.⁽²⁶¹⁾ meğerimá ġardaşınıñ avradına, o da evli dēlidi de, o da alacā ġıza daķacāmıñmıñ, ondan alımıñ ámanet.⁽²⁶²⁾ ōkelendim ġayrı çıkarmācam dēdim, *hatma* durō.⁽²⁶³⁾ sōra dēdī ki o kúpeleri *bayram ādan* aldım ben dēdi, eliñ kúpesini yitirisiñ de ben ödeyemen o kúpelerinġ parasını dēdi.⁽²⁶⁴⁾ çıkarıvērdim, kúpeyi çıkardım *ceļal* ōlum, sardım bi çabıda, dōru inimiñ evini dutdum, ġardaşınıñ evini dutdum, aldī yēri, ámanet aldī yēri.⁽²⁶⁵⁾ eviñ öġündēmiñ *bayram ā*, *ceñgiziñ* bâbası.⁽²⁶⁶⁾ sen nēye vērdiñ bu ámanet kúpeleri *hasan āya* dēdim.⁽²⁶⁷⁾ nē vērdiñ de sōra isdediñ, al kúpelerini dēdim.⁽²⁶⁸⁾ bileziklerimi götürdün *antályada* bozdurduñ, o gētdi, on bilezik gētdi dēdim.⁽²⁶⁹⁾ kendimiñ ēyisinden sālamanından bēş altı Tāne varıdı, bununķularıñ ayarı düşümüş.⁽²⁷⁰⁾ seniñ bilezikleri çıkarmadan bunları bozdurmam dēdi, *hatma*, bene bu, onları da çıkaracañ dēdi.⁽²⁷¹⁾ hePsini çıkardım, atıvērdim yeñge.⁽²⁷²⁾ *bayram* dayıñ da götürdü, *antályada* bozdurdu.⁽²⁷³⁾ dıkısını börşlarına dātdı, dıkısını da bu dālarda *bayram* dayıñ bene bozlaķ vurduñ, yēdiler benim parañları.⁽²⁷⁴⁾ bak *hatma*, yeñgem, bu dālarda ġuş avladıñlar, benim cırcırda çalışdım bilezikler gētdi.⁽²⁷⁵⁾ ben böyle hıżmat ēderin bu adama.⁽²⁷⁶⁾ bunlar heP ġerçek ōlum, yazsıñ oraya, bunları heP ben yaşadım.

⁽²⁷⁷⁾ dur bakayın yā, ben o dēyesekleri dēdēdim ben *hatmaya*.⁽²⁷⁸⁾ aķlıma ġelenleri dēyēn.⁽²⁷⁸⁾ ġoñşulıķ haķkıñ yok mudu, bi tas çorbañ yok mudu?⁽²⁷⁹⁾ bu dēyesek.⁽²⁸⁰⁾ şeşeler mi düzdün kēşden *hasanım*, sarī da mı aldırdıñ başdan *hüseynim*.⁽²⁸¹⁾ aķlımda bi şeş ġalmayık.⁽²⁸²⁾ ay ōlum tam ámeliyetli ōldüm zamāna şeş yapıdın sen, a ġuzum.

⁽²⁸³⁾ şindī, bi ġün fasille bişirdim.⁽²⁸⁴⁾ dokuz yaşında mıyın, on yaşında mıyın, bilmen.⁽²⁸⁴⁾ bi çomça ġodu içine, fasille yēmēniñ, savırıyorur, bu özleşmemiş dēyor.⁽²⁸⁵⁾ anā ben bi çocūn bu ġadar bişirdim, ne bilēn ben özleşmesini, çocūn.⁽²⁸⁶⁾ bâbam da dēyor, çok ġözel bişirmiş ġızım dēyoru, getir ġarı ben çok acıķdım dēyoru.⁽²⁸⁷⁾ dādan ġēldiler, çalışmadan ġēldiler.⁽²⁸⁸⁾ anam da alıvērdi çencerēle barabar götürdü, alaña dōkdü ġēldi.⁽²⁸⁹⁾ ben de başladım ālamaya, bâbam da başladı anamıla çekişmeye, çekişdi, çekişdi.

⁽²⁹⁰⁾ şindi bir ġün anam incir toplamaya gētdi āşlardan, yēmiş.⁽²⁹¹⁾ hayvana bindi gētdi.⁽²⁹²⁾ eviñ ōünde āşda daķlı inekler, buzālar, hebīsi var.⁽²⁹³⁾ sularıs, *hatma*, suyu içmes tanañlar.⁽²⁹⁴⁾ anam inciri satar, ġēliyorūķa anamı ġördüler mi buzālar mülemeye durur,

bizi döwdürecekler ya. ⁽²⁹⁵⁾ gerçek adam gibi *durdu*, anamı gördüdü buzālar mülemeye durdu. ⁽²⁹⁶⁾ anam hayvandan inivèrde eviñ öünde, sizi döyüsün çocukları sizi dèdi, bu buzāları bōn sułamamışsınız dèdi. ⁽²⁹⁷⁾ ana suladıķ, içmediler. ⁽²⁹⁸⁾ alıvèrde helkelerdē suyu tanałarın óñüne götürdü, tanałar başladı o suyu sümürmeye. ⁽²⁹⁹⁾ bizim elimizden içmedi, tanałarı sułamamışsınız dēyi bize bi dayağ_ attı, bi dayaķ attı. ⁽³⁰⁰⁾ biz ora vardık ālaşırız, işde bōle dōğèrde. ⁽³⁰¹⁾ yemişden *sideye* götürüdü annem, yemişi òle şeyinden alıllardı, çiyinden yèllerde denizini kenārlarında. ⁽³⁰²⁾ hayvanıla götürüdü anam, bayā bi para alı gèlirdi ordan. ⁽³⁰³⁾ mazı dēl, èrdinde *cełal*, sepetlere toplardı, ğasteleri ğordu, hēc ezmeden götürüdü, hayvanın şeyine ğordu hēbesine, sepetlerle götürüdü, orda terezəsi de varıdı. ⁽³⁰⁴⁾ herkeS ordan alışırıdı. ⁽³⁰⁵⁾ töllüyü yapmazdıķ biz, yapmazdıķ ğuzum. ⁽³⁰⁶⁾ töllüyü biliyom, yarılmadan, şey açılmadan. ⁽³⁰⁷⁾ töllüyü, o başındā incirler bayā seņeridi. ⁽³⁰⁸⁾ o dibindē otları temizlerdik, dibine dökülürdü, saplarından düşerdi. ⁽³⁰⁹⁾ onları ğözelce toplarıdıķ. ⁽³¹⁰⁾ ondan sōra bōle yemişi serecēmiz bi yemiş otu var, o otu kēserdik. ⁽³¹¹⁾ iki yanını da çalıla çeviridik kedi kópek girmesin dēyi, onun içine ğözelce sererdik. ⁽³¹²⁾ orda nasıl olurdu biliñ mi? ⁽³¹³⁾ o ğadar ğözel olurdu_ķu, sāPsarı olurdu. ⁽³¹⁴⁾ bōle ğāverengili bi incirimiz varıdı bizim, keklikçili dēllerdi, onunķu tā ğözel olurdu. ⁽³¹⁵⁾ çok bōyük olmazdı ğüççük olurdu ámmā tadına bi ğörecēdiñ, zelletliydi dadı. ⁽³¹⁶⁾ bēyaz incir, mor yemiş, siyah yemiş, ğırmızı incirlerimiz varıdı. ⁽³¹⁷⁾ ondan bizim bicēz ācımız varıdı. ⁽³¹⁸⁾ işde bōle *cełal*ım. ⁽³¹⁹⁾ ben ğarmaç ğarman, ğuru ğarmacı *hatma* ğarar. ⁽³²⁰⁾ ğıyardıķ, şekerini ölçerdik, suyunu da ölçerdik, suyūla şekerini ğaynadırdıķ, az ğıvam oldu mu bōle, incirleri de atar ğarışdırırdıķ. ⁽³²¹⁾ üç kiłō incire bi kiłō şeker. ⁽³²²⁾ ondan sōra ğözelce şerbetiñ içine dōkeriS. ⁽³²³⁾ onu bişirdik mi Sāten ğıvam olur, öldü zaman belli olur sōra indiridik ataşdan.

⁽³²⁴⁾ benim dēdem aşiretidi, benim bābamın bābası. ⁽³²⁵⁾ ğoyun sürüsü varımış, dēdemiñ om_ bēş çobanı varımış. ⁽³²⁶⁾ bunu da yazacañ mı, anıladıvèrē_mi? ⁽³²⁷⁾ deve sürüsünde bi çoban varımış, eşşek sürüsünde bi çoban varımış, ğoyun sürüsü. ⁽³²⁸⁾ bi eviñ bi ğızımış ebem, tabī *hatice* ebem, bābamın anası, bobannem bi eviñ bi ğızıymış. ⁽³²⁹⁾ dörT bēş tene ğoyun sürüsü varımış, hePşiniñ başında bi çoban varımış. eşşek sürüsü, deve sürüsü, hePşiniñ başında ayrı ayrı çobanlar durūmuş. ⁽³³⁰⁾ dēdem, yānī *homanıñ* ileri ğeleniymiş, sürücūmuş. ⁽³³¹⁾ heP ğelenler *alı çavış* dēyi ğelirimiş

dédemiñ çadırına. ⁽³³²⁾ dëdem gëldiler midi, göyünü ayrı kësërimiş, o tokluyu. ⁽³³³⁾ o saç kavırması ayrı olurmuş. ⁽³³⁴⁾ davar eti yëyenlere ayrı kësërimiş davarı, göyun eti yëyenlere ayrı kësërimiş, ğavırma yaparımış. ⁽³³⁵⁾ toklu mu? ⁽³³⁶⁾ göyunuñ ğuzusu, erkek. ⁽³³⁷⁾ erkëne toklu dëller, ğancına dişi dëller. ⁽³³⁸⁾ ondan sōra *alı çavış* dëyen gëlirimiş dëdemiñ çadırına. ⁽³³⁹⁾ dëdemi çok sevdelerimiş. ⁽³⁴⁰⁾ bu şeyler meselâ, candarmaılar olsun, assubayılar olsun, esgiden heP *homaya* gëdellerimiş. ⁽³⁴¹⁾ dëdemi bëllemişler, canları isdedi mi saç ğavurmasını, dëdemiñ [yanına] varılarımış. ⁽³⁴²⁾ dëdem Sâten vazifesini bilirimış. ⁽³⁴³⁾ ebem de bobannem de, hemen o vazife düzülürmüş, ocağda, ataşda çay bişerimiş. ⁽³⁴⁴⁾ o günün bēhrinde bak tâ yıllar önce dëdemiñ ğâvesi, çayı hepisi bulunurmuş *alı çavış*ıñ. ⁽³⁴⁵⁾ o *homanı*ñ o baracıñ oldū yeriñ adı *oymapınar* ya, *homa* da dēyoılar, şindiki ismi *oymapınar*. ⁽³⁴⁶⁾ dëdem o köyün ileri gëlenimiş.

⁽³⁴⁷⁾ ben okula gëtmedim be *ceġalı*m ya, hëç okul görmedim ğuzum. ⁽³⁴⁸⁾ işde *sidedē*di okul. ⁽³⁴⁹⁾ bâbamiñ altı sene çocū olmamış. ⁽³⁵⁰⁾ anam on dört yaşında evlenmiş bâbamiñla, dëdem vërmış. ⁽³⁵¹⁾ işde ondan bâbam bene ğıyamamış, okula yollamamış hısıım. ⁽³⁵²⁾ dëmişi ki, ben çocūmu ollarda dōdüremen, hëç ğıyamazdı bâbam bene. ⁽³⁵³⁾ ben bâbamı unudamadım kaç sene oldu, bâbamı tâ unudamadım *ceġalı* ğuzum, on üç sene, on dört sene oldu. ⁽³⁵⁴⁾ ben onuñ yanından ayrılmazdım hëç. ⁽³⁵⁵⁾ merdivanıñ dibine varıvërēn, sesimi duyuvërsiñ, *neFķem* gelmiş, dërdi. ⁽³⁵⁶⁾ bâbam ayā kaķardı bōle. ⁽³⁵⁷⁾ bâbam vërmedi beni bu *hasan āya*, anam vërdi. ⁽³⁵⁸⁾ emme ğarı dëdi, haķlıymışsiñ dëdi, seniñ ğüvëñ ğërçekten bi tâne ğüvëñ var dëdi bâbam. ⁽³⁵⁹⁾ dāmāda ğüyē dëllerdi evel.⁵⁶ ⁽³⁶⁰⁾ sen haķlıymışsiñ dëdi bâbam irāmetli, bu şekildēdi işde.

⁽³⁶¹⁾ bobannem bi eviñ bi ğızımış. ⁽³⁶²⁾ başında da bōle esgi taķğalar var ya, ğafaya geçirilen, bōle altınlar dizekli. ⁽³⁶³⁾ ondan sōra yëdi tâne çocuk, hePisi vaķlar. ⁽³⁶⁴⁾ ebem, bâbannem davar sağ gëtmiş işde. ⁽³⁶⁵⁾ davarı sāmı, gëlirike yörükleriñ köpē, iki tene köpek ebemiñ öĝüne geçmiş bâbannemiñ. ⁽³⁶⁶⁾ dëdem yōmuş tabi, bi yëre gëtmiş dëdem. ⁽³⁶⁷⁾ o köpek, *hatma*, ebemi ısırılmış. ⁽³⁶⁸⁾ köpekler ğuduzūmuş. ⁽³⁶⁹⁾ neresinden ısırdıysa, otuz beş yaşında, ğarınıñ altı dene, yëdi dene çocuk çadırdā ğalımış. ⁽³⁷⁰⁾ ebemi işde köpek ısırılmış da ölmüş. ⁽³⁷¹⁾ bi eviñ bi ğızıydı, aşıret ğızıydı *hatıca* ebem.

⁵⁶ Bu cümle Fatma Eren'den derlenmiştir.

(372) tabiy, biz nerden görelim ebemizi, hêç görmedik. (373) sâdece dëdemizi gördük, şindiki ebemizi gördük. (374) dëdem ikinci ğarıyı alđında gördük, *güssün* ebemizi, ama öz ebemiz gibiydi o bizim. (375) getirmişler işde ebemi, köpek ğuduzumuş, neresinden ısırdını bildi mi var. (376) hePisi işde kúlde kómürde ğalmışlar. (377) davar sürüsü bi yerde, deve sürüsü bi yerde, eşşek sürüsü bi yerde. (378) tã öle ğalıvermiş, ne varsa. (379) ğayrı şey Furmuşlar, davar mı kësmişler, ğoyun mu kësmişler. (380) dëmişler ki bunu deriye ğatalım. (381) saar her yerini parçalamışdır, deriye ğatmışlar. (382) bu deriyi de herkeS bilmez, davar derisi, ğoyun derisi. (383) ebemi ğatmışlar yatıtmışlar emmë, a° ebem ğurtulmamış. (384) heralda ğuduzumuşdur köpekler, yōsa ebem nêye ölecëdi? (385) valġa ğüccük ğüccük delikli altınlar taġkada dizlidi, amma altınımış ebemiki. (386) bobamın anasınınġı altınımış *hasan ā*, bir evin bi ğızı dërin a sene. (387) onu da kim almış biliyon mu *ceġal*? (388) şindiki ebemden olan haġam almış. (389) o tã taġkada altınlar duruyumuşmuş. (390) altın olmasa onun başında ğavġa mı edellerdi? (391) anasıyla bâbası o taġkayı düzmüşler, dëdeme ğelin ğelirke anasının evinden getirmiş onu, bâbamdan duyuşum. (392) zenġin ğızımış ebem. dëdem bi yerden bi ğelioru, ebem bucaġda yatırmış, deride ğatlı. (393) nöldu buġa dëyoġlar, Säten silāh sırtında, eFe_ġibi bi adam. (394) *ġowaġ alı* dëller buġa, efë. (395) Säten seksen doġsan, asġerde süngüyü soġmuş soġmuş, süngüyü soġdunu ġuyuya doġdurmuş. (396) doġsan dene cavırı süngüyle harbe ġirmiş, heP ġuyuya doġdurmuş dëdem. (397) bunu dëdemden duyduğum ben. (398) *ġanaġġalā* dël canım, tã esgiden. (399) dëdem üç yol ğatılmış, dëdem iki sefer ġirmiş bu harbe. (400) üçüncüde ġaçmasāmı, dayanamamış ebeme, ġaşmış ġelmiş ġoca. (401) ġendi anġladırđı dëdem, tã ben biliyom dëdemi, benim *muraT* üzerimdëke öldü. (402) otuz bir sene oldu dëdem öleli. (403) benim *muraT* üzerimdeydi, ben yëdi aylık hāmileydim dëdem öldünde. (404) āşamları ġelillerimiş, *alı dayı*, şu cavırları nasıl öldürdüşen bi anġlaT dëllerimiş. (405) her ġún āşam ġonşular biriġirmiş böle. (406) ġelioru, bi baġıyoru, kópek ısırdı, ebem sessiz yatırmış, bi şurđan şurası varımış ġörüġür. (407) ġadırların öġünde ne ġadar köpek varısa hePisini Furuyor, kimse āzını açamāyoru, *ġovaġ alı* bu. (408) altı yëdi tene çocuk, evin içinde ġırışılġar. (409) ná_ġadar köpek varısa ġadırların öġünde kimse āzını açamayık. (410) *ġovaġ alı*nın öġüne durmaġ, size de sıkıar dëmişler, bōn bu köpeklerin hepsini öldürecek bu adam, bunuġla durısa çok eyi dëmişler. (411) ebem ölmüş, dëdem o davar sürüsünü, eşşek sürüsünü dāda ġomuş. (412) ebem çok ġözelimiş, sār bizler gibi bëyazımışdır sār. (413)

dā çıkmış, ebem öldükden sōra *çöval alı* dedem. ⁽⁴¹⁴⁾ ben bunları heP bābamdan dinledim, bābam anladırđı *hatma*, kimden duyān. ⁽⁴¹⁵⁾ bābam dēyuru, tam bi sene hele dēyuru sırtında, bēlinde ğuşaklıla, silahlıla, omzunda çiFtēle dāda gezmiş *hatma*, ebemiñ Sevdāsından, öldü dēyi. ⁽⁴¹⁶⁾ çocuklar hele eviñ içinde çırışırımış, çocukları hilā düşünmemiş, eşşek sürüsünü de düşünmemiş, davar sürüsünü de, ğoyun sürüsünü de düşünmemiş dedem. ⁽⁴¹⁷⁾ duyduñ mu? ⁽⁴¹⁸⁾ bābam olsa da bi anladıverse de dinlesēdiñ sen.

⁽⁴¹⁹⁾ ben ğoyunu gütdüm. dedem bene ğuzu vērđi. ⁽⁴²⁰⁾ *çowa! alı* dedem ğuzu vērđi bene. ⁽⁴²¹⁾ ben yirmi tene ğoyun ētdim evde, gütdüm onları. ⁽⁴²²⁾ üredi, üremesi ğolāy ama bakabilecēñ.

⁽⁴²³⁾ dedemiñ dayısı, ğadın dört tāne bēş tāne hāmile ğalıyor. ⁽⁴²⁴⁾ doğuz aylık, aylı ğünlü doğum yapıyorur. ⁽⁴²⁵⁾ heP çocuklar öldü, *a!lā*miñ işi, dördünü de yaşatmadı. ⁽⁴²⁶⁾ aylı ğünlü oluyor, doğuz aylık oluyor, çocuklar yaşamadı. ⁽⁴²⁷⁾ ondan sōra mallarını mülklerini herkezler aldı, orda yatıyor dedemiñ dayısı. ⁽⁴²⁸⁾ neTen olmuş bu? ⁽⁴²⁹⁾ bi adam ğelmiş ğapıya, ğarPız da yeñi ēriyormuş. ⁽⁴³⁰⁾ bōle sağallı bi dede ğelmiş, o da merdivanda oturuymuş, hāmile. ⁽⁴³¹⁾ ğızım dedem, dēyuru, bene şurdan bi ğarPız vēr, susuradım, yēyēn dēyorur. ⁽⁴³²⁾ o da ğet dēyorur, sağallı ğoca, pis ğoca dēyorur. ⁽⁴³³⁾ ğarPızı ben bile datmadım, ne ğarPızımıñ sene vēcēm, ğet nerde yēseñ yē dēyorur. ⁽⁴³⁴⁾ ondan sōra dēyuru_ķu ğarnındā çocū aylı ğünlü doğum yapasın da dēyorur, emdirmeye nasiP ētmesin *a!lāh* dēyorur. ⁽⁴³⁵⁾ heP çocuklar heP öldü, mallar da ellere ğaldı. ⁽⁴³⁶⁾ bunu *cenābia!lā*ñ hikmeti bu. ⁽⁴³⁷⁾ ha°, her ğeleni *hızır* bil. ⁽⁴³⁸⁾ ğapına ğelene hēç bi şeyiñ yōsa bir bardağ su ğat, amca dayı, sen suyu iç, sağar susuramışsındır dē. ⁽⁴³⁹⁾ nō!du malları, dāl!P ğetđi. ⁽⁴⁴⁰⁾ ğabirine varıP da bi *fetā* bāşlayacak hēç kimsesi yok. ⁽⁴⁴¹⁾ insanō!unun soñu nedir? ⁽⁴⁴²⁾ ölüm. ⁽⁴⁴³⁾ bu bōle olmuş, hağket an!atdī ğibīmiş. ⁽⁴⁴⁴⁾ ğapıya ğelmiş bi sağallı ğoca, *hızır*ımıñ. ⁽⁴⁴⁵⁾ bēyaz, bu ğadar sağallı varımıñ. ⁽⁴⁴⁶⁾ ğeliyor işde ğapıda oturuyormuş, susuradım dēmiş. ⁽⁴⁴⁷⁾ bene şu ğarPızdan bi ğarPız ğoparıvēr dēmiş. ⁽⁴⁴⁸⁾ o adam susuz dāl, *cenābia!lāh* o adamı dēnēyorur. ⁽⁴⁴⁹⁾ dēnemiş, vėrmemiş. ⁽⁴⁵⁰⁾ aylı ğünlü ola da dēmiş, emdirmeye *cenābia!lāh* sene nasiP ētmeye dēmiş. ⁽⁴⁵¹⁾ dört dene çocuk telef oluyorur dēzem. ⁽⁴⁵¹⁾ çocū yok şindi yatıyor orda, kimse varıP da ğabirinde *fetā* bāşlamāyoru.

⁽⁴⁵²⁾ ŧindi sizin ünüz sıra hap atdım, gelen misāfirlerle dilleŧēn dēyi. ⁽⁴⁵³⁾ ōle dıķı sancım diŧdi. ⁽⁴⁵⁴⁾ bōn benim gözümü aŧdı *ce!a!* yā. ⁽⁴⁵⁵⁾ gerçekden gözümü aŧdıŧ ōlum be, unutulmāyor o günler.

11. Metin

Anlatan: Sultan SELVİ, 86 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Kemer Mahallesi

Konu: Yörük Göçü, Düğün Gelenekleri, Yemekler, Halk Hekimliği ve Doğum Göresekleri, Halk Zanaatı, Pekmez ve Bulgur Yapımı, Türküler, Meseller.

(1) *sulṭan selvi*. (2) yaşıımıS seksen altı. (3) doğum yerim de *kemer*, bura.

yörük göçü

(4) ordan góçerdik, királarı vèridik develeriñ. (5) góçecēmizde gendimize bura *manavgada* yēcēz dēyi kirámız olırdı. (6) gèderdik orda buydayımızı, unumuzu alırdık, çerezimizi alırdık, yēcēmizi içecēmizi alırdık, deveye yúkladırdık *manavgada* getiridik. (7) hā yörükçülük varıdı. (8) *ıbradın*ıñ şeyine gèderdik, *çalıllı*sına gèderdik, *goğұл*una gèderdik. (9) o zaman işde ğarlar yeñi ğakar, beşinci ay heleymişdir çıkdımız, mayııda. (10) çıkdımızda ğarlar olıdu, ğar yeñi ğakardı. (11) kirişler çıkardı yeñi, çimenler mimenler çıkardı. (12) kiriş, ot, dēzem burlarıñ kirişi ğibi, yayla kirişi. (13) bi *gembos* dēriS yēr var *gümüşlü* dedimiz yērden göçüP gēliyoruyus, *üşğuyular* dēris bi ğuyu var, *aқыоқуш* dēriS. (14) bōle *aқыоқуша* ğavradımızda arķamızdan góşümüzün arķasından öter bi çañlı góç gēldi, şaldırık şaldırık şaldırık yüz çañları, ğarın çañları ötüp gēlivēri. (15) gēlen çan kimiñ dēdiler bizim çocuķlümüzda, *bozāmaTlı ğasabıñ* dēdiler. (16) o da aķrabamız olu, bobañ bilir, o da bobamıñ aķrabası. (17) ōle gözel bi góşü varıdı, góşüdü. (18) *bozāmatlı, Kāsap bozāmatlı*, bu *Kāsap* dejl, *bozāmatlı Kāsap* varıdı. (19) ordan onlar da *üzümcüye* gēldi ğondu, biz de *üzümcüye* gēldik, ğonduk. (20) bōlelik góşebemiz olıdu. (21) e dēdim işde ya kirá getirdim. (22) davar varıdı, davarı ğomşular güderıdı. (23) ğomşular bizim davarı gütdü dēyi biz de onuñ ōlānı güderdik.

(24) *üzümcüye* gēldik ğonduk, develere dal kesmeye gētdik, dalı getirdik, develer yēdi.

(25) bilmen işde o şekil ğonuşsāñ a. (26) emme öñce ēyi ğonuşuyorıduñ.⁵⁷

(27) ordan bizim *manavgaT*da ğaldık. (28) susam yolduk, pambık topladıķ işde ne varısa ğördük. (29) burda da ekin bişdik, harman atdıķ, deste şēkdik, omuzumuzda şēkdik. (30)

⁵⁷ Bu paragraf Sultan Selvi'nin eşi Mehmet Selvi'den derlenmiştir.

desteyi şeker, şõe indirvêridik küpedeñ yêre, depemizden aşşā inerdî. ⁽³¹⁾ gêtmedik yavrim. ⁽³²⁾ çapa çapalardîk. ⁽³³⁾ çocuklûm ne işde, çocuklûm ne var? ⁽³⁴⁾ ne bilên dêzem.

⁽³⁵⁾ bizim sülâleniñ bi yanî *bozāmatlı*, bi yanî *saraşlı*, ne bilên. ⁽³⁶⁾ ama bizim esas göşebemiz *ğasaplar*. ⁽³⁷⁾ bu *ğasaplar*, burdā *ğasaplar*. ⁽³⁸⁾ ne dêr dayıñ? ⁽³⁹⁾ he, gèlenēmiz *saraşlı* canım, biz *saraşlıyî* ne bilecêz be. ⁽⁴⁰⁾ dā anamız, babamız sehil bildikde gèşmiş, biz burda dūnyáyā gèlmişiz.

düğün gelenekleri

⁽⁴¹⁾ dūñnler cūma akşamı, cūmadan gèlillerdi, êrkekler tūFeğ atallardı, bayrak dikellerdi eviñ duvarına, eviñ üsdüne, ğafasına da bi sovan dikellerdi, eviñ üsdüne de dikellerdi baryā. ⁽⁴²⁾ orda dūñn bitesiyê orda o bayrak duru, bi de başka bayrak oludu gèlin al mā. ⁽⁴³⁾ bi hafda dūñn êdellerdi, yemek vèrillerdi, işgi işen işgi işerdî. ⁽⁴⁴⁾ çalallardı, çığırılardı bi hafda dūñn oluřdu. ⁽⁴⁵⁾ aPda! dūñn êderdi, çalardı. ⁽⁴⁶⁾ sabāla da gèlin alımı ğününde de herkeS hayvana binen, şeye binen gèderdi, deveye de çanları dağallardı, kilimi atallardı, gèliniñ çehizini getirmeye gèdellerdi. ⁽⁴⁷⁾ araba yok, çehizini getire gèderdi, gèlini de hayvana bindirilerdi. ⁽⁴⁸⁾ gèliniñ iki yanından dayayalak, biri hayvanıñ başını şekelek gèlini getiriler, indirmelik vèrilerdi. ⁽⁴⁹⁾ indirmelik isdellerdi, gèlin êdellerdi.

⁽⁵⁰⁾ çocuklar, nağāl böyütdüm? ⁽⁵¹⁾ bu âsKere gètdi, üş sene âsKerlik yapıdı. ⁽⁵²⁾ bi olan böyütdüm o gèlesā. ⁽⁵³⁾ ondan kēri şo oldu, onu da èyi kötū, onu da işde böyütdük. ⁽⁵⁴⁾ bi bunu gèlin êtdim. ⁽⁵⁵⁾ bi *hüsene* dūñn êtdim, bi de ufağ olana dūñn êtdim. ⁽⁵⁶⁾ biri Satan evlenmedi, ğızın biri de ğaşdı, *rabiyáyā* dêrin. ⁽⁵⁷⁾ ā°, yapıłmas. ⁽⁵⁸⁾ şindi emmā hindi millet du! ğarıya dūñn yapıyoru, çocuklu ğarıya dūñn yapıyoru. ⁽⁵⁹⁾ şindiki devir değışdi dêzem.

yemekler

⁽⁶⁰⁾ onu anlıdayın. ⁽⁶¹⁾ datlı tārana yapardıñ bir, ayrıñıla. ⁽⁶²⁾ bi de sūTlū dōme yapardıñ, sūTlū bulğur yapardıñ. ⁽⁶³⁾ bi de eşki tārana yapardıñ. ⁽⁶⁴⁾ yorurdu ğazana Furuduñ, yarmasını atardıñ, ğarışdırdıñ, bişiridik, indiridik, serer ğurudurduñ. ⁽⁶⁵⁾ eşKi Tāranayî da bişirmezdik, erî bişiridik, içine yarmayı atardıñ. ⁽⁶⁶⁾ nêyse dādan toplardıñ erî,

bişiridik. ⁽⁶⁷⁾ bulğuru da dērmende üyüdürdük, südü bişiridik, ğarardık, ğurudurduk. ⁽⁶⁸⁾ dōmeyi de dōwerdik, bişiridik, südü dōkerdik, onu da ğurudurduk. ⁽⁶⁹⁾ ey, pancarı bişirirdik, ğurudurduk. ⁽⁶⁹⁾ patatiS yoğudun evel, patatizi de bişirir, soyar, ğurudurduk. ⁽⁷⁰⁾ gōşduk de gēldik mi gōç yērinde birer pataz bulğura saılar yērdi, millet yērdi onu hazırcā. ⁽⁷¹⁾ hā, o dādā yayla kirişini de ğurudurduk bulğura saıardık. ⁽⁷²⁾ başğa ne? ⁽⁷³⁾ tā çok ya ne bilēn. hā, ğabaK, ğabā ğurudurduk, ğabaK ğurusu dērdik, noğuduła bişiridik. ⁽⁷⁴⁾ arabaşī, bōle bi davar ğırhđıKlarında, bir ğoyun ğırhđıKlarında arabaşı dēye ğoca bulamaÇ ēdeñ. ⁽⁷⁵⁾ onu bi bulamaÇ yapallardı, sininiñ üsdüne dökellerdi, ētile ēt suyuyla yā da ortasına dökellerdi, oña batırılar batırılar yēllerdi. ⁽⁷⁶⁾ uñūla, uñ ğaynar su ğaynar, uñ bularsıñ bularsıñ hōle zerteri bulamaÇ olu o. ⁽⁷⁷⁾ o bulamacı dökellerdi siniye, ortasını dā açallardı, ētile yağı sedeyā eridillerdi, toz büber atallardı, dökellerdi ortaya, hem ētten hem ondan batıra batıra yēllerdi davar ğırhan ğoyun ğırhan. ⁽⁷⁸⁾ davar yenji ğuzladında südü, o avız. ⁽⁷⁹⁾ o yapılmas, davar yenji ğuzladında savardık, bişiridik şēkār atar oturu yēllerdi onu da. ⁽⁸⁰⁾ ağız, maļ ğuzladında ilk iki ğün ağızı olur. ⁽⁸¹⁾ ondan kēri süde çevrilir, süde çevirir.

halk hekimliğı ve doğum göresekleri

⁽⁸²⁾ şindi, onu hasdalāndında ğolāndā dēller, piripençe dēller bi hasdalık varıdı, dumā dēller bi hasdalık varıdı, yörüce dēller bi hasdalık varıdı. ⁽⁸³⁾ onu ğadınlar varıdı, köylü ğadınları, dohdurluk yapallardı, onu ilaş yapallarıdı ğarılar arasında. ⁽⁸⁴⁾ o ilacı yapıdıklarında hasdalıklar ēyi oludu. ⁽⁸⁵⁾ yörüce dēyi bir ğırmızı ğırmızı bi şēy bōle bedeninde ğıPğırmızı olur, yara gibi yörür. ⁽⁸⁶⁾ hı, oña susamıñ yā, tahını Furuğlardı, o ğaybolurdu. ⁽⁸⁷⁾ e, sıdma dutardı. ⁽⁸⁸⁾ sıTmayı şu anlatsıñ, şunu dutuk sıTma. ⁽⁸⁹⁾ sıTma dutardı, titirerdi. ⁽⁹⁰⁾ bizi, benim ğüÇçümle beni sıdma dutmuş bi yaylada. ⁽⁹¹⁾ dutmuş ğomşunun biri dēmişiki çocuğlarığı ğara ğat, dutma saılar dēmiş. ⁽⁹²⁾ anam bizi götürdü, şōle ğarı oydu, anam bize ora mezer yapıdı, bizi oraya ğatdı ikimizi bir.

⁽⁹³⁾ sıdma nasıl dutuyoru peki? ⁽⁹⁴⁾ he, titireñ. ⁽⁹⁵⁾ sālām ğēderke baķarsıñ ānide, anıda sıdma dutar adama. ⁽⁹⁶⁾ yanı sālām gezerke alañda sıdma dutar adamı.⁵⁸

⁽⁹⁷⁾ sıTma tiTiredir. ⁽⁹⁸⁾ o ğar bizi ēyi ētdi, o ğardan ēyi olduk, o zaman çocūdük. ⁽⁹⁹⁾ saar üşümüşüzdür, titreyivēmişizdir. ⁽¹⁰⁰⁾ yarım saāt mı durdurdu, ne durdurdu, ne

⁵⁸ Bu paragraf Mehmet Selvi'den derlenmiştir.

bilēn. ⁽¹⁰¹⁾ sarılā şey, şu gözünün damarını, şurda bi damar var. ⁽¹⁰²⁾ ordan ciledile ğarılar, Tohtur dēl de ğarılar ordan kēserdi. ⁽¹⁰³⁾ ne kēseñ, sarılık kēserin, ne kēseñ, sarılık kēserin, dēyi ordan keseller, ğanadıllardı. ⁽¹⁰⁴⁾ öle ēyi oluyordu. ⁽¹⁰⁵⁾ temrēye hoca olusa çizerdi, olmassa bāzı bi ğarılar sowan okurdu, sürerdi. ⁽¹⁰⁶⁾ damıñ üsdüne at dērdi, orda ğurudu mudu seniñ de temrē ğurur dērdi. ⁽¹⁰⁷⁾ sowan orda ğururdu, o temrē de ğururdu. ⁽¹⁰⁸⁾ hı, ocağ dēllerdi, fiłan ğarı şizer, ocā gēdiñ dēllerdi. ⁽¹⁰⁹⁾ şindi ğarıların, bazı ğarınıñ çocū durmaz, ısıra dēller. ⁽¹¹⁰⁾ nere gēdiñ dēllerdi? ⁽¹¹²⁾ aksekiye ilFata gēdiñ, ordan nuksa alıñ, ekmēni yēñ, ēyi olu dēllerdi. ⁽¹¹³⁾ ora gēdellerdi, çocuk durudu, çocūa bi şey olmazdı ordan ēyi oludu. ⁽¹¹⁴⁾ çocuklar esgiden dūnyāya gēldinde çocuklar bi ālama şēder, ğızıl oldu dēllerdi. ⁽¹¹⁵⁾ nēy oña da yērdē soğulcanı bulurduğ, soğulcanı çocūñ çapıdınıñ üsdüne ğorduk, kına da atardık, çocūñ göbēne ğorduk, o ğızıl geçerdı. ⁽¹¹⁶⁾ bi de ya bała ğatardık ya bekmeze ğatardık çocū, o çocuKdā yüzündē o ğıPğırmızı ğızılılık kağardı. ⁽¹¹⁷⁾ çocuk kırhına girdinde, mesele kırhı çıkmasına bi ğün ğaldı, gōya kırkdan bi ğün eveli kırh daş sayarsıñ, uruva ğatarsıñ çocū kırhıarsıñ. ⁽¹¹⁸⁾ ondan kēri kaç eve vardıñ çocuk kırhıyka iki üç eve vardıñ. ⁽¹¹⁹⁾ helkeye bi su ğatarsıñ, o daş da içinde olur, işam pūrūle alırsıñ evlere şiler gēlirsıñ, kırhıarsıñ. ⁽¹²⁰⁾ meselá davarıñ var, sığırıñ var, ahırda bi şeyiñ var, olları kırhıarsıñ evi de kırhıarsıñ, ğadın gendi de kırhılanır, çocū da kırhılar işde kırk bu. ⁽¹²¹⁾ kırk basmasın dēyi, kırk basmasın dēller á, kırk basmasın dēye nēye dēller onu bilmen. ⁽¹²²⁾ şindi meselá, ölünüñ ölüp de kırkı var üsdü aşılısın dēdikleri ğibi. ⁽¹²³⁾ çocū duzladıkdan kē[ri], şey dūnyaya gēldi mi, meselá bōn dūnyaya gēldi, ertesı ğün bi kaç ğadın çarıllar, çocū duzlaıllar. ⁽¹²⁴⁾ duz ataıllar her yērine çocūñ, āzınıñ içini, ğulaqlarını, her yērini duzlaıllar, çocū basdırıllar. ⁽¹²⁵⁾ çocuk başlar, kusmaya başlar. ⁽¹²⁶⁾ yaladııllar hē baı da yaladııllar, çocūñ āzına baı ğolları, sırtına da süreller, çocū çimdiriler, beleıllar, ğolları. ⁽¹²⁷⁾ ğarılara da ğırıntı olusa işde ğolları, ğarılar da onu yēller, dālııllar. ⁽¹²⁸⁾ [duzlama] koğmasın dēyi, bişmesin dēyi şu barmaklarınıñ arası.

halk zanaatı

⁽¹²⁹⁾ yaylada, aısdosda ğırkılır. ⁽¹³⁰⁾ ğoyun da davar da aısdosda ğırkılır orda. ⁽¹³¹⁾ çul yapallardı, kēçe yapallardı, ip yapalları, ğolan yapalları, çorap yapalları, ğazak yapallardı. ⁽¹³²⁾ kepenek yapallardı çobanlar kēyecek dēyi. ⁽¹³³⁾ şalvar yapallardı, ğarılar yuñdan öñcek yapardı. ⁽¹³⁴⁾ evet, bōle etek. ⁽¹³⁵⁾ kirmen varıdı, kirmenle eğrilirdi. ⁽¹³⁶⁾

gölumuza gölçak dağardık, kirmenle eğridik, hõle sarardık eğridik. ⁽¹³⁷⁾ ha, ben o ısdar işini yapmazdım da şunu yapardım düzende doğurdum. ⁽¹³⁸⁾ düzende işde iki şõle ācı var, bi tefesi var, şorda bi ġazī var, şurda da iki ġazık var, ortasında da bi şey var, iplik ordan gelir, sen doğursun. ⁽¹³⁹⁾ ayakcağ da olur şõle şõle basarız. ⁽¹⁴⁰⁾ iplī mi? ⁽¹⁴¹⁾ iplī mesele yirmi toplu. ⁽¹⁴²⁾ toplu dēye de ġargıya dēriz. ⁽¹⁴³⁾ yirmi ġārgıya sararız, yirmi ġargıyı hindi bõle yirmi çöpü yere şakarıS, onuñ üsdüne de ġabā deleriz ġoruS, ġargıları üsdüne ġoruS, hora da ġazī çakarıS. elimizle şõle şõle şõle ütleris, o ġazīā atarıS. ⁽¹⁴⁴⁾ dolanı dolanı şõle kaş şile yapmışız, darāñ āzı kaç çile? ⁽¹⁴⁵⁾ on şile, on şile ipiñ bi şile ip, on iki tel, õle sayarıs. ⁽¹⁴⁶⁾ on iki tene bi çile dērdik. ⁽¹⁴⁷⁾ ondan kēri buraya getiridik, bura ġorduk darā, dolandırıldı, getiridik darā. ⁽¹⁴⁸⁾ elimizde ipimiz ġazīmız olur, ordan doğuyalağ burdan saralağ doğurduk. ⁽¹⁴⁹⁾ [boyası uçu] şeyē, ġazana suyu Furuyduk, dıki duz atardık, boyasını atardık, ġarışdırdık, boyasını içine aldında sererdik, ġurudurduk, yumağ yapardık, doğurduk. ⁽¹⁵⁰⁾ yapardık kök boya. ⁽¹⁵¹⁾ kök boya yaylada dālarda otu olurdu, onu ġazar gēlirdik, onu Furuduk ataşa, yunu boyardık. ⁽¹⁵²⁾ onu gözel boyardı o, alıdık huraya sererdik, ġurudu mu yumağ ēder doğurduk. ⁽¹⁵³⁾ ġızım kök boya dēller. ⁽¹⁵⁴⁾ bomboz şalba gibi de şalba gibi yaprā da kök boya dēris. ⁽¹⁵⁵⁾ şalba dēller bi ot olur, o kök boyanın yaprāna şalba dēller. ⁽¹⁵⁶⁾ ha, yēde yēde, yēre bõle yazılır, hõle elini doğayivē ġıPğırmızı boyası çıkar. ⁽¹⁵⁷⁾ ülen çocuk, ne bilēn seniñ bõle gēlecēni ben? ⁽¹⁵⁸⁾ ben bi kilimim varıdı, birine şu kilimim telef olmasın, çocuklar yārin ativēri dēyi birine vērdimidi. ⁽¹⁵⁹⁾ canım çiçēne göre şoña ġırmızı göller, şoña sarı göller, şoña yeşil göller, şoña mor göller, çeşiT çeşiT yapallar. ⁽¹⁶⁰⁾ dur bakalım sene ben bi şey düşünēn durō durō durō. ⁽¹⁶¹⁾ ben az yaşasam çok yaşasam hurda aļlah yaş vēse ya bi sene ya iki sene. ⁽¹⁶²⁾ sene ben dur bi kilim getirēn. ⁽¹⁶³⁾ [yaylada] çadırdı, ġara şadırdı ġalırdık. ⁽¹⁶⁴⁾ [çadırı] bābam hele dikellerdi. bābam, ġomşular biriğirdi, dikedik. ⁽¹⁶⁵⁾ mesele anam eğiridi, bābam eğiridi. ⁽¹⁶⁶⁾ ġara çadır mēmeT, ġara çadır. ⁽¹⁶⁷⁾ evele kılımi darallar, hē geçi kılından, onu yayla atallar, atallar burma ēdeller, eğiriller, bükeller, ısdarda doğullar. ⁽¹⁶⁸⁾ ondan kēri şõle şõle olur. ⁽¹⁶⁹⁾ onu biriğir köyün ġomşuların ġerkekleri, yēllere ġazık çağallar, gerdiriller, dikeller. ⁽¹⁷⁰⁾ ondan kēri çadırı üsdüne şēdersiñ. ⁽¹⁷¹⁾ sekiz bā mı var mēmeT? ⁽¹⁷²⁾ sekiz bā var. ⁽¹⁷³⁾ ġazık, mesele, ardıÇ ācından, ilādin ācından kēsellerdi, ġazık yapallardı. ⁽¹⁷⁴⁾ odun,

orda g oy v riyiz canım, g  sec mizde gendileri s k v riler, g zık lar y rinde g alır. ⁽¹⁷⁵⁾
y r k d l mi bu g   p g der. ⁽¹⁷⁶⁾  a  g nde, dur b kayın.

⁽¹⁷⁷⁾ burdan g  ardık, *  ami ine* g onardık, *  ami inden* g  ardık,  tenin adı ne, i de  le say.⁵⁹

⁽¹⁷⁸⁾ *  ami ine* g onardık, *g zık lıya* g onardık, *b ldibine* g onardık, * ynife* g onardık,   e *s l  g caql  * g onardık, ordan da * a  lıya* g onardık. ⁽¹⁷⁹⁾ o  indi ben   e g dec n *bey  erine*  r  g dec n. ⁽¹⁸⁰⁾ bene ekmek yapaca lar. ⁽¹⁸¹⁾    ekm  bi    n sayıyorlardı. ⁽¹⁸²⁾ dokuz ekm ,    ekm , bi b k p bura g oyuyol lar, bi b k p bura g oyuyol lar. ⁽¹⁸³⁾ onu azık b  amız olu , onu azık b  amıza g ata lar. ⁽¹⁸⁴⁾ n yse y urdu da s zd r lerdi, davardan yayık yapal lardı, o a g ata lardı, bi de g a  ık v rilerdi, bi de  ana  v rilerdi. ⁽¹⁸⁵⁾  onak y rine varı  ekmek y c mizde ondan dibinden h le f  ır dık,  an   ine g orduk, eridirdik, suyla y rdik, g  ardık. ⁽¹⁸⁶⁾ o a, yayı , s d  bi irisin, malı sa arsın, s d  bi irisin ondan k ri y ur  yaparsın, y urdu tul  d kersen, Furu  bi   , y nı   arısın. ⁽¹⁸⁷⁾ ayramı da   kelek yaparsın, ge i s d nden, sı ır s d nden.

⁽¹⁸⁸⁾ ar ada  bilem y r  y . ⁽¹⁸⁹⁾ s d  bi iridik, y urdu  alardık, b k adam soru soruy r  sene. ⁽¹⁹⁰⁾ sen bi yandan giri on bi yandan   ı ı on. ⁽¹⁹¹⁾ s d  bi iridik, y urdu  alardık, bi tul  birikdiridik, b  a  g n on om  b   g n birikdiridik. ⁽¹⁹²⁾ y n  s d ne g re, y urduna g re, y ur  om  b   y ur  on g n. ⁽¹⁹³⁾ tul     bacak yapardık. ⁽¹⁹⁴⁾    zopa bulurduk mer ek, biri ba ını b le birikdiri b alardık, oraya tul  asardık. ⁽¹⁹⁵⁾ tul     bacak olurdu,   y sapı olurdu, o yanna gerdiridin, o yanna gerdiridin. ⁽¹⁹⁶⁾ bi de yuvarlak bi  ek, d w *all m* d w, *all m* d w. ⁽¹⁹⁷⁾ d wd k sıra sowuk su d kersin, ısıcak su d kersin, normal y n     ına g re. ⁽¹⁹⁸⁾ b le anlatsa a. ⁽¹⁹⁹⁾ y  , d ner, y   ordan alırs . ⁽²⁰⁰⁾ i de anlatdım, ba  a ne anladıv r n? ⁽²⁰¹⁾ ben g  mi i anladamam, usdal mı bilemen ben. ⁽²⁰²⁾  arı anladır da heyecanlı yapıy r , tam  zelli g onu m y r .⁶⁰

⁽²⁰³⁾ tul k, he, ge i g n nden, ge i derisinden. ge i g n n  m , tul ? ⁽²⁰⁴⁾   , k llerdik,  unu  i ind  k lle k llerdik, derisini yolardık. ⁽²⁰⁵⁾ ondan k ri sıyır dık, temizlerdik. ⁽²⁰⁷⁾ e, *m met* yalan mı?

⁽²⁰⁸⁾ k llersin,  orsun bi y re iki   g n, bir ik n duru orda. [MS]

⁵⁹ Bu c mle Mehmet Selvi'den derlenmi tir.

⁶⁰ Bu paragraf Mehmet Selvi'den derlenmi tir.

(209) iki üç gün durmas. [SS]

(210) durma mı? [MS]

(211) durmas, ossāt parçalar, atıvêri. (212) hem küllēceñ hem de yolacañ, he yolardık onu.

(213) sumak var, sumā döwerdik, ğaynadırdık, onun suyuna yatırdık. (214) orda o zerteridi, çıkarırdık, onun ğalan sumānı çıkardıkdan kēri ğene o döwdümüzü duzulā avkılardık. (215) duzlardık huraya ğoyuvêridik, ne gözel düterdi, ne gözel şey oldu.

(216) sumak deriyi eğlerdi, kokuşunu moşunu eğlerdi, dālardan buluduk. (217) hı, dolu, dālarda dolu, yaylanıñ dālarında, suratlarında dolu.

(218) toplardık toplardık çayı, hindi bile toplanıyor. (219) şey, otuñ biriniñ adına şey deller, havotu deller, birine de akçay deller, bi de tokañı çay var. (220) başga çay var mı nurten? (221) şalba mı? (222) şalba çay mı olu canım? (223) toplayorular, satıyolar ya, evel bilmezdik de şindi şay olañak ğullanılıyor.

pekmez ve bulgur yapımı

(224) ha, bekmez mi? (225) yaPmazdık da yapandan da biliyoruz. (226) bazı da yapardık. (227) mesele hindi üzümü toplarsıñ, yıkarsıñ, çıynācān şeye ğatarsıñ hura. (228) çizmā kēyersıñ, onu çıynarsıñ çıynarsıñ, suyunu hora birikdirisiñ, ğazana doıdurusıñ. (229) mesele bi saplı şey atarsıñ kül olsun, toprak olsun atarsıñ, ğarışdırısıñ ğarışdırısıñ köpürüp köpürüp o.

(230) özel onun toprā olur, başga bi taraıdan getirisiñ, alısıñ, ğelişigüzel toprak ğarışmaz bekmeze.⁶¹

(231) işde özel toprā olur, ğarışdırısıñ. (232) işde benim aklıma öle ğeldi *mēmet*. (233) nēyse onu ocā Furusıñ, savıra savıra savıra ğaynadırsıñ. (234) ğoyulaşmaz, bağıñ ğördün su ēyce aS bekmeziñ şey cıvık cıvık su, yüzüne durdūnda indirivêrisiñ. (235) o zabā ğadar durulanır o, oturur o. (236) yüzünün kópünü alır atarsıñ oturur o. (237) onu alır dūlbedile süzersiñ ötē ğazana süzersiñ. (238) Furusıñ oña, orda ğaynadırsıñ, ğaynaya savura, ğaynaya savura bekmez olur. (239) ı° ı°, beklemeysiñ. (240) mesele āşam, zabāla, ölerden eveli ğazanı hazırlarsañ, namazı kıldıkdan kēri Furusıñ ocā, onu

⁶¹ Bu cümle Mehmet Selvi'den derlenmiştir.

ğaynadıñ ğaynadıñ indirivêrisiñ. ⁽²⁴¹⁾ zabāla ğaķarsıñ, süzersiñ Furusıñ ocā, āşama bekmez olur, bekmezi āşama yaparsıñ.

⁽²⁴²⁾ yapardıķ bulğuru da. ⁽²⁴³⁾ buydayı yıķarsıñ, su da horda ğazanda ğaynar. ⁽²⁴⁴⁾ ğazanıñ işine dökeriS, orda bulğur ğaynar, elleriz bişer, bezleriñ üsdüne sereriz ğurur. ⁽²⁴⁵⁾ ğurudukTan kēri temizleriz, dērmene yollarıS, üyüdüller getiriler. ⁽²⁴⁶⁾ kepēni ununu savırıyız gendini de ğatarız çuvalına.

türküler

⁽²⁴⁷⁾ sarı yazmam da yaķışır mı gözelē, gözelē

⁽²⁴⁸⁾ gül beñziñ de dönmüş hazelē, hazelē

⁽²⁴⁹⁾ ben ölüsem de *mēmet* sen yarini de tezelē, tezelē

⁽²⁵⁰⁾ şıķdım ğoca dā başınā, yazı da yazdım hece daşınā, hece daşınā

⁽²⁵¹⁾ ne dēñ de *aļlahım* da bu *suļtanıñ* da işinē

⁽²⁵²⁾ ğoca dā başında ğatırān, ğatırān

⁽²⁵³⁾ keklik misin de bülbül müsün de daļında oturān

⁽²⁵⁴⁾ ay ğelīn, sürmelim amman

⁽²⁵⁵⁾ ben ölüsem de ay ğelīn sen yarini tezelē, tezelē

⁽²⁵⁶⁾ evimizin öĝünden ğelir ğeçersiñ

⁽²⁵⁷⁾ eller tütünün içer ğeçersiñ

⁽²⁵⁸⁾ ya beni alırsıñ da ya vazğeçersin

⁽²⁵⁹⁾ evlerinin önü üzüm asmāsī

⁽²⁶⁰⁾ ğaymaķamın avradının ķeydī de *nazilli* basmasī

⁽²⁶¹⁾ durō

⁽²⁶²⁾ pençereden baķarsıñ, fındık fısdık atarsin

⁽²⁶³⁾ ya beni alırsıñ da ya vazğeçersin

⁽²⁶⁴⁾ ğızılçıkķlar öldün mu selelere doļdun mū

⁽²⁶⁵⁾ yolļadım çorapļar yar bacānā oldu mū

⁽²⁶⁶⁾ yeşil ördēk, yeşil ördēk, yeşil ördēk

⁽²⁶⁷⁾ ördēĝiseñ göle ğel, şahiniseñ çöle ğel

⁽²⁶⁸⁾ hakiketli de bir yarisēñ el ētdim yere ğel

meseller

(269) mesel metel ne satar, ha° .

(270) mesel mesel met atar

(271) iki sıçan göt atar

(272) bindim deve boynuna

(273) vardım *araP* yoluna

(274) *araP* yolu kel bazar

(275) içinde tilki gezer

(276) tilki beni qorhutdu

(277) gūlāndan kırpıtdı

(278) çık çıkalım çardā

(279) yem atalım ördē

(280) ördek velvelesini çaldırmış

(281) kēsgi getir kēselim

(282) ölçü getir biçelim

(283) ölçü getir ölçelim, kēsgi getir biçelim. (284) mesel bu. (285) evel yörūke çocukları birikdirilerdi yaşlı adamlar mesel döküvērilerdi. (286) bî_sürü çocūm var, āşam da çimdiriyin, zabah da çimdiriyin. (287) nēy bunu bil dēllerdi (288) nēy, gāşşık. (289) bî_sürü çocūm var götü çöplü çöplü, biliñ dēllerdi. (290) üzüm dērdik. (291) bōle mesel, hindi bu meseller yok, bōle diyen yok gayrî.

12. Metin

Anlatan: Yeter Bozer, 80 yaşında, Okur.

Derleme Yeri: Kemer Mahallesi

Konu: Yörüklük Anıları, Halk Hekimliği, Manavlar ve Manavlık, Dokuma İşleri, Çeşitli Araç-Gereçler, Giysi Yıkama, Ekmek Yapımı, Tarhana Yapımı, Evlenme Anıları

yörüklük anıları

⁽¹⁾ onu şimdi, aklıım êrdi êreli, bildim bileli ben *kemerde* dödüm, bitdim, böyüdüm. ⁽²⁾ yalnız benim bâbam, bâbamiñ annesi *bozâmâtliymiş*, dēdēñ hilá ak̄rabalarīmiş. ⁽³⁾ annem şeylīmiş, çocuklar biliyo da ben bilmēyom. ⁽⁴⁾ *saraşlıdan* mıymış o taraftan *manavgaTıñ* köylüsümüş.

⁽⁵⁾ ğuzum, bura çok ısıcağ olurdu. ⁽⁶⁾ burda ğalan keFini hazırlar, ōle ğalırdı. ⁽⁷⁾ bura yaz ğeldi mi herkeS yaylaya göçer, burda zor yaşanılırdı. ⁽⁸⁾ hindi esgiden hēç bi şey yoğudu ğuzum, bōle bolluğ molluğ arama. ⁽⁹⁾ esgiden şu ğoyunlarıñ yuñu var_a, Koyunlarıñ yuñunu eğirillerdi. ⁽¹⁰⁾ esgileri anladdıracāsañ, ğoyunlarıñ yuñunu eğirillerdi. ⁽¹¹⁾ bâbanneñ de bilir onları, eğirillerdin. ⁽¹²⁾ sırtımıza ğeyecek bi şey yokdu, onları doğullardı düzende. ⁽¹³⁾ bizim ayāmıza etēñ yêrine onları dikellerdi. ⁽¹⁴⁾ pambī eğirillerdi, çark vardı, çarkda pambī eğirillerdi, bez doğullardı, bize gömlek dikellerdi, ayāmıza bōle kılōt dikellerdi. ⁽¹⁵⁾ ayāmıza ğeyecek ayakKabımız yokdu. ⁽¹⁶⁾ bi öküz mü öldü, bi inek mi öldü, onuñ derisini ğurudullardı, ayaklarımızı bōle ğodurullardı, oña göre çizallardı. ⁽¹⁷⁾ ondan bi çarık dikellerdi ayāmıza, onuyla yaşardık. ⁽¹⁸⁾ yokdu, ayakKabı ne bilmezdik. ⁽¹⁹⁾ amma esgiden develer vardı, inekler vardı, davarlar vardı. ⁽²⁰⁾ biz burdan, yaz ğeldi mi göç êderdik şu ğarlı dālara, yayan. ⁽²¹⁾ ğarlı dālariñ arkasına aşardık. ⁽²²⁾ yaylamız, *toğa yaylası*. ⁽²³⁾ ordan, bi ay mı oturuduğ, iki ay mı oturuduğ, göç êderdik. ⁽²⁴⁾ *ēyniFden sarıçayıra* ğederdik, şey var, *dereköy* var, *dereköye* ğederdik, *çetminiñ ora ğonya* tarafına ğederdik. ⁽²⁵⁾ ordan dönerdik güz ğeldi mi buraya inerdik. ⁽²⁶⁾ önümüzde hayvan, deve, sīr, hepsi olurdu. ⁽²⁷⁾ yayan o dālari ğezer ğelirdik bağ bizi, yayan. ⁽²⁸⁾ burdan bir ğalkardık göçümüzü sardık mı hurdan *yēniköyüñ üsdünde düzişam* var, ora ğonardık. ⁽²⁹⁾ orda bi ğeçe yatırdık, göçümüzü sarardık, hāydi bağalım *ğargıhanıñ* ora, orda da bi ğeçe dururduğ. ⁽³⁰⁾ ordan

göçümüzü sarar *murdiçine* varıdık, şo *késik* var, *késñ* dibine. ⁽³¹⁾ o dññ dibinde bi gece de orda ğalırdık. ⁽³²⁾ ordan göçümüzü bi sarardık, hādi baċalım, *èynife* inerdik, *èyniF*den de göçümüzü bi sarardık *bqazyurda* varıdık. ⁽³³⁾ *bqazyurddan* bi sarardık *toċaya* inerdik. ⁽³⁴⁾ şu *bëşġonaċ* taraFına, o gördññ ġoca dāların aralarına, oraċar düz öva, ora ġederdik. ⁽³⁵⁾ amma ırātımız èyiidi, pèynir, yā, èt boċudu. ⁽³⁶⁾ letin bōle tomatiss momatis bilmezdik, yokdu. ⁽³⁷⁾ ċay yokdu, bilmiyoduċ, dāların ċayını bişiriyoduċ. ⁽³⁸⁾ derilere pèynir basıyoċlardı annelerimiz, bābaċarımız. ⁽³⁹⁾ deri pèynirleri, deri yāları. ⁽⁴⁰⁾ pèyniri sūtten [yapaċlardı]. ⁽⁴¹⁾ ġèçiyi sālċardı, sōmadan pèynir mayasını ataċlardı, üsdünü basdırıċlardı. ⁽⁴²⁾ pèynir yōrt gibi dutar, dutduċdan sōra pèyniri bōle kèsellerdi *Ķaşşıkċan*. ⁽⁴³⁾ o beklerdin yarım sāt ġadar, ondan sōna o suyunu saċar. ⁽⁴⁴⁾ ondan sōna pèyniri bōle èġirdikleri, ördükleri, toċudukċları şeylere, bezlere kèse dikellerdi, onċara pèyniri basaċlardı, üsdünden basdırıċlardı. ⁽⁴⁵⁾ suyu bitdi miydi onuċ, ġuPġuru oċurdu. ⁽⁴⁶⁾ pèyniri kèsellerdi, duzċaċlardı, òle bi deriye basTırıċċlar basTırıċċlar birikTirilerdi. ⁽⁴⁷⁾ bayā bi deri doċdu muydu onu tekrar dökeller, bōle soFra beziniċ içine dökellerdi. ⁽⁴⁸⁾ onu elleriyle owċaċaċlardı. ⁽⁴⁹⁾ ondan sōra yēniden o pèyniri tavċaċlardı, deriye basaċlardı. ⁽⁵⁰⁾ o pèyniri yēmessenġ yēme. ⁽⁵¹⁾ otur ġayrı yē. ⁽⁵²⁾ yālċ oċurdu, ċok ġözel oċurdu. ⁽⁵³⁾ tereyānı da makineler varıdı, eskiki makineler. ⁽⁵⁴⁾ sūt makineleri oċur ċeker, onda sūdü ċeviriler. ⁽⁵⁵⁾ annenġ getiri sūdünü, ben getiriyin, sen getirinġ, o getiri, o getiri, dōrt bëş ġışiniġ maċċarınıġ sūdü ġèlirdin ġazanċara. ⁽⁵⁶⁾ ġazanċarda yōurdu, sūdü, yā aċan yōudu. ⁽⁵⁷⁾ hā ödüşleşillerdi. ⁽⁵⁸⁾ ondan sōna makinede ċekellerdi, yā bura ayrılır, yāsı sūdü o yanna ayrılır, onu pèynir yapaċċlar, sataċlardı. ⁽⁵⁹⁾ sataċċlar mıydı ya, pèynir basaċlardı. ⁽⁶⁰⁾ ável aċan yōudu, yōurdumuş, sūdümüş, pèynirimiş kimse almazdı. ⁽⁶¹⁾ neden ġuzum bilin mi? ⁽⁶²⁾ herkezde dēċ, sen de eskiki adamlardansınġ, aċċıġ èrmeli. ⁽⁶³⁾ yavrum, eskiden millet savaşdan ċıkıċmış, buraċarda kimse yokTu, insanċlar yokTu. ⁽⁶⁴⁾ şurda yirmi veyauT varmışTır, yirmi sēnesindir insanċlar ċoċadı. ⁽⁶⁵⁾ kimse yokTu buraċarda, ċaċaċċlar pavċırırđı, ben ġorċardım. ⁽⁶⁶⁾ sāde bi benim ev varıdı o tepede, buraċar bütñ ormanıdı. ⁽⁶⁷⁾ kimse yokdu, ısı cıs yokdu, herkeS sōradan ġeldi. ⁽⁶⁸⁾ ondan sōra pèyniri, yā, yōurt ċaċaċlardı. ⁽⁶⁹⁾ ċevirdikleri yālċ sūdü, yōurt yapaċċlar, onu birikdirilerdi bi tuċuā, sōra bi yayaċċlardın onu. ⁽⁷⁰⁾ amān bi tuċuċċlar oċurdu, onda bi yayaċċlardı, ilēnlerde ġahbā yā dayanır ġalıdı da aċan yōġudu. ⁽⁷¹⁾ işde bōle ġeşdik yavrum, ġuzum. ⁽⁷²⁾ tereyā dēċlerdi, yirmi bëş ġuruşudu kilōsu, oċġası. ⁽⁷³⁾ kilō dēċ de

oĝası yirmi bēş ğuruşudu. ⁽⁷⁴⁾ onu biliyom ben, esgiden delikli paraılar varıdı. ⁽⁷⁵⁾ iki buçuk ğuruş, ortası delik, onlar varıdı.

⁽⁷⁶⁾ yaylaya hindi yēyecek, ićecek. ⁽⁷⁷⁾ yaylaya ğedecēz dē mi, burdā *manav*lardan annelerimiz, bābaılarımız alıllardın onu. ⁽⁷⁸⁾ şōle bu ğadar evel inciri çok ğurudullardı. ⁽⁷⁹⁾ hī yēmiş, incir de dēllerdi, onu çok ğurudullardı. ⁽⁸⁰⁾ onu bizim datlımız, yēmemiz, içmemiz oyudun. ⁽⁸¹⁾ darı çorbası, sūT, yout, pēynir, ondan sōra ğuru incir, başka yokTu, bunlarıla. ⁽⁸²⁾ bunlarıla yaşaridik biS amma sālāmıdık. ⁽⁸³⁾ bak ben seksen yaşındayın, sālāmıdık. ⁽⁸⁴⁾ ámma hindi yēdımız her şey bol, hasdalık yuvası. ⁽⁸⁵⁾ onlar, eskikinler başka.

⁽⁸⁶⁾ develerimiz, mayaılarımız varıdı. ⁽⁸⁷⁾ erkek deveye lōk dēller. ⁽⁸⁸⁾ tülü develer, maya dēdikleri, onlar bi çeşid oludu, başka oludu. ⁽⁸⁹⁾ hōrküşleri oludu onların, tam bēliniñ üsdü yūsek oludu. ⁽⁹⁰⁾ dişilere ğayalık dēllerdi. ⁽⁹¹⁾ deve yüklü öldūnda bortlacı dēller, botlacı dēller, botlācak dēller. ⁽⁹²⁾ evel ōle dēllerdi.

⁽⁹³⁾ şindi bi de sene şunu dēyēn ben, sen benim ōlan ğardeşimsiñ ya dē mi, ben de ğız ğardeşiñ sáná ābī dēmek yokdu, dēmezlerdi. ⁽⁹⁴⁾ aķa dēllerdi, bunu dēllerdi. ⁽⁹⁵⁾ şindi evel burda ne dēllerdi haıam, biliñ mi? ⁽⁹⁶⁾ domatise ğavata dēllerdi, patiti ğavata dēllerdi esgiden. ⁽⁹⁷⁾ bizim *kemere* esgiden *fāraTlı* dēllerimiş. ⁽⁹⁸⁾ neden dēllerimiş bunu biliñ mi? ⁽⁹⁹⁾ evel biz hilá yōmuşuz canım, evel *kemerde* bıkaç ev varımış. ⁽¹⁰⁰⁾ *kemere* bir hasdalık ğeliyoru, sabāla bi ğalķıyoıllar, eviñ içinde kaç kişi var serli, yā bir ya iki. ⁽¹⁰¹⁾ ondan dēllerimiş, ğeldinde adamları ğırmış ğeçirmiş, heP ölü sabāla. ⁽¹⁰²⁾ ōle şeye ölet dēller, *fāraTlı* dēller oña. ⁽¹⁰³⁾ yāni *kōkcünün*, *ııarmalııılar* var, onların bi ğızı varıdı *şeriFe*. ⁽¹⁰⁴⁾ onuñ bicēz ğocası ğalmış evden. ⁽¹⁰⁵⁾ sabāla bi ğaķmış, ana, bāba, ğardaşlar hePsi serli ğalmış, *allāñ* işi. ⁽¹⁰⁶⁾ ondan *fāraTlı* dēmişler o köyün adına, *kemere*. ⁽¹⁰⁷⁾ hindi ben bura ğeldimde haıam, bu işamiñ içinde īs cīs yok, bi ğuş öterdi. ⁽¹⁰⁸⁾ hu ğördün yēde ormandan, hēç ev mēv yoĝudu. ⁽¹⁰⁹⁾ bi *ĝasap*larda *ĝasabıñ* ğoca evi varıdı, başka yoĝudu. ⁽¹¹⁰⁾ bi de huraya çamıra ğirellerdi, *hacıāsım*ların oraya. ⁽¹¹¹⁾ vaııla bilmen işde hasdalanan bura ğelirdi işde, burasına ğadar ğirellerdi çamıra. ⁽¹¹²⁾ ilan çoĝ olurdu.

(113) bi de şu olurdu. (114) denizin içi daşlı ya, kenarı da daşlı, dalğa vurduķ sıra o daşların oyūna su dolardı. (115) su dolduķ, güneşden ğuruduķ sıra duz olurdu. (116) köylüler etmek êdecē duzu ordan top̄lar ğelirdi.¹

(117) ha, ben sene onu da dēyēn. (118) esgiden, benim aķlīm êrdinde bunun annesi, benim annem, bunlar yaparķan ğördüm ben. (119) sabah êrkenden, temsil, seni annen ğaldırdı, giderdi denizden su dolđuru ğelirdi. (120) onuyla hamır yuñurułardı, yēmē ğullanılardı. (121) şüñkü insanlar denize girme hēç yōdu. (122) bu turizim ğelince batdı deniz, pırıl pırılıdı. (123) *sorķun* morķun heP deniz suyuyla yuñurudu hamırı.

(124) esgiden de yāmır bü_seneki yāmır ğibi yārdı, hēç ğöz açmazdı. (125) şu benim ğızların evinin öğünden dut, tā o tepenin dibine ğadaķ, ormanın kör tiken ormanın içinden bi patike yol varıdı, ordan ğeçerdik. (126) yol hilá yōdu, burdan ğederdik. (127) bi patike yol varıdı eşşeklerin ğediP ğeldī, ineklerin ğediP ğeldī bi yol varıdı, ordan ğederdik. (128) tikenler batardı şuralarımıza, ayāmızda ayakķap yok. (129) yāmır yārdı aynı bü_senekībi. (130) hēç yāmır, esgiden ğeçe ğündüz yārdı, tolu atardı, açmazdı. (131) su, bu dāları kürür ğederdi. (132) bü_sene işde eskiki yāmırılar yādı. (133) amān yavrım, ğuzum, ne ayāmızda ayakķabı ne sırtımızda sırt. (134) ğeliyoduķ, deveyi şuraya, şo tepeye, develeri ğüdüyoduķ. (135) titireriz yāmırdan, daşların oyuklarına soķuluyoz, yāmır yādı mı. (136) oraya develeri bālayoduķ, ayaklarını hōle büküyoduķ, bālayoduķ. (137) hadi baķalım *kemere* ğedecēz yayan, āşamılā. (138) etmek yok, aş yok, ğarnımız aç ğediyoruyuz, oraya varıyoruyuz. (139) bi varıyoruyuz, su buramıza çıkar, ğeçemeyoz. (140) suya ğirsen, su ğötürüp o *ğācaāsım*ların o boazdan ğötürüp tıķar. (141) ordan analarımız, bābalarımız tepeye çıkālār, *total*ın ordā tepeye, ğelmen, ğeri ğedin. (142) biz ordan ğeri dönerdik. (143) şurda cámekenciler var_a hałam, orda hałamın bicēz evi varıdı, bi hałamın örme evi varıdı. (144) hałamın evine heP dönerdik, bēş altı çocuk orda beklerdik. (145) çok çēktik bizler, ekmek yok, aş yok. (146) süt bol emme, darı çorbası bişiriller. (147) emme sālamadıķ.

(148) anam şe yapardı írāmetli, hamır yuñurudu. (149) şu ğulaķ kePçesi ğibi hamırı yasbıldırdı, çōkelē dōşşerdi bi içine dōkerdi hōle. (150) ğulaķ dellerdı oña, çok ğözel olurdu o.²

¹ Bu paragraf Yeter Bozer'in eşi Tayyar Bozer'den derlenmiştir.

² Bu paragraf Yeter Bozer'in eşi Tayyar Bozer'den derlenmiştir.

(151) yēdīmis darı çorbası, sūt, yoyurt, pēynir, nuhut, ğuru fasılle. (152) bunları yērdik hep, bütün milletin yedī oydu.

halk hekimliĝi

(153) şindī, temrē öldū zaman gicişirdin, oña beyaz sowanı okuıllardı, sürellerdi, geçerdin. (154) vallā bilmen onu ğayrı ne okurdu, hocalara okutduruıllardı, yaşı ğadınlar okurdu. (155) hā, ocaqları varıdı, onu sürellerdi. (156) hindi, ivriz dēllerdi, yanık gibi bōle insanlarda, çocuklarda bi şeyler olurdu. (157) ilbiz dēllerdi, onu da şu sümüklü böcüler var_a. (158) o sümüklü böcülerı daşların altlarından, tabi sümüklü böcü onun içinden çıkık da ğabī olur. (159) o ğabını toplallardın, onu yaqallardın, onun külünü sürellerdin, o geçerdin. (160) bir de dişlerimiz ārıdı dē_mi? (161) ğatlēn doĝTur ne bilmezdik, pense Furulmazdı. (162) onu da tosbānıñ ğabī var_a. (163) ölmüş tosbānıñ ğabını áteşde yaqallardı, onun külünü başka dişē doĝatmazlardı, o çürük yerine onu atallardı. (164) o diş kendilinden dökülü varı gēderdi. (165) emmē öte dişine doĝatmācañ. (166) o çürüñ içine şōle ğargıyı ğollardı, içinden de üfürüllerdi onu içine. (168) ordan o çürük diş ne ārır ne görür, dökülü varı gēderdi. (169) esgiden bōleydi ğuzum. (170) mīdāmiz ārıdında Kātran sürerdi annem.

(171) Kātran, şu Kātran āşlarından Kātran çıkarııllar, pise gibi Kātran çıkarııllar. (172) oña şindi baĝ, o ğēne doĝTur, o Kātran ilaş. (173) yaylalarda böyük āşlar var, ğuru yıkılmış āşlar. (174) senelik onları gēdeller ğabını soyaıllar, o zırf çıra olur. (175) temsil, şōle insanlara aynı bu somyanıñ enlilinde ğabir ğazaıllar, yeri ğazaıllar hōle, ordan bi delik açallar. (176) bōle bi delik açardı bābam, şu arĝası da açık oludu. (177) ondan sōra o çırayı aynı Sobaya atdıımız gibi ğıyardı. (178) ğıyardı uzun uzun, onu ğözelce dizerdi, doıdurudu burayı. (179) onun üsdünden ilādin āşlarının daıllarını kēser, döşşer üsdüne örter. (180) ördükden sōra da çamırı ğarardı, çamırııa üsdünü sıvardı havā_almasın dēyi. (181) ordā deliē de şōle bi ğazık yapardı o deli ğözelce tıĝardıĝ, dibini de sıvardı. (182) bōle de bi yalak ğazardı aşşāya, burdan da ataşlardı bābam, şurdan da ataşlardıĝ. (183) o āır āır yana yana yana, ordan kátran aĝardı. (184) işde evel bōle yapııırdı ğuzum. (185) işamdan dēl, işamıķı ayrı, işamdan pise çıkar. (186) bu kátran, kátranıñ ācı var.

manavlar ve manavlık

(187) biz yörüklerdeniz. (188) biz yaylaya gëtdimiz için, yaylaya kóşüp indimiz için bize yörükler dëllerdin. (189) burda Qalan *manav*lar yaylayı bilmezdi. (190) siz yörüksünüz, göçüyorusunuz dëllerdi bize. (191) burda galan *manav*, yaylaya gëdiP de iniP çıkanlara yörük dëllerdi. (192) hepisi de aynı, farkı yok guzum. (193) dōru, vallā ne bilēn? (194) buranın ıssıcāna dayanılmazdı. (195) şey, şimdi, ölüm, esgiden burda galanlar keFinini hazırlar da galırdı, o gadar ısıcağ olurdu. (196) amma yaylaalar serin olur, üşürsün, qar yersin orda, qar bol olur. (197) hā qarlama yaparıs. (198) qarlamaya yourt gorduk, içine qarın, bal korsun.

pekmez yapımı

(199) bekmezi sōralardan annem yapardı, burda yerleşik, yaylaya göçerke yapmazdık. (200) yayladan galdıkdan sōra, buralar bizim bāçayıldı. (201) üzüm çoğudu, anam bekmez çıkarıdı. (202) bekmezi, yıkarsın üzümü. (203) böyle şey var, tekne varıdı, āşdan tekne yapılırdı böyle. (204) ordan bi delik göllardı, onu tıkaıladı. (205) çıynallardı, ordan suyu akardı, onu gazanlara Furullar. (206) bēyaz toprak olur ev sıvadıkları, onları atallardı, gaynatııladı, bekmez olurdu. (207) mēşe āşlarından yapıyoıladı tekneyi, dut ācından yapallar, mēşe ācından yapallar. (208) ama şimdi öle dēl, şimdi yıkayollar, çuvala gatiyollar, ondan sōra çizmeyi de gēyiyollar, çıynāvēriyollar.

dokuma işleri

(209) hindi ıTar varıdı, ıTar dëllerdi adına. (210) hindi ıTar varıdı burda bi tāne, delikli ik üç yerinden, böyle direk dikeller bi de oraya. (211) orda şey varıdı ipi çezellerdi, oña saralllar saralllar, burda kilim doıullardı, çuval doıullardı. (212) esgiden böyle işde būdayını, ununu doıudukları çuvalıara gataıladı. (213) yok, çadırı bi sefer doıullar, bayā beş on sene gider o doıudukları. (214) Keçilerin kılından doıullar çadırı. (215) ondan sōra gōzelce dikeller, kenarlarını şu halı gibi çullar doıullar kılıdan. (216) onu da böyle çöpden şe yapalllar, geçirillerdi. (217) halı çuvalıarı olurdu, halı doıullardı, bacım doıurdun onu benim. (218) öle göllardı, sırtımız içinde olurdu, her şeyimiz. (219) kıl çulu serellerdi, onun üsdünde yatırdık, kılıdan doıullardı. (220) áteşi de yaıallardı, yāmır da yādī zaman o kıl çadırdan su gēçmeS. (221) yāmır yādī zaman sıkışıyoru, su gēçmēyor, yāmırı gördü zaman. (222) yok kadınlar doıurdu, benim annem doıudu. (223) āşların

direklerini katran ācından, ilādin ācından toruları kəsiyoǵlardı. ⁽²²⁴⁾ üş tâne direk kəsiyoǵlardı, birini ortaya, biri ora, biri ora. ⁽²²⁵⁾ kıraǵlarını da kendir iplerle bālayoǵlardı. ⁽²²⁶⁾ ğazık çaķıyoǵlardı yere, yıķılmasın dēyi. ⁽²²⁷⁾ kēçe doķurdıķ, ben de doķudum. ⁽²²⁸⁾ onu şindi bōle, ğoyunların Kuzladı ğüççük Kuzular var_a, onlar biraz bōyüdū zaman onların yuǵlarını ğırķaǵlar, ısıcaķda. ⁽²²⁹⁾ ğırkdıķları maķasa kırķlık dēllerdi. ⁽²³⁰⁾ o kırķlıǵan kēseller yuǵunu, ğōzelce, o kuzuların yuǵunu. ⁽²³¹⁾ hōle bi kıǵı çul serellerdi, hu halı gibi. ⁽²³²⁾ ondan sōra ipi boyalǵardı. ⁽²³³⁾ esgiden boyalar yaylaǵardan, ot boyalar var, kökleri var bōle bōle, kök boya, onūla boyalǵardı. ⁽²³⁴⁾ ondan sōra çiçek yapalǵardı bu halının şeyi_ğibi, o kıǵı çuvalın üsdüne. ⁽²³⁵⁾ onun üsdünden de yuǵu dōşşellerdi. ⁽²³⁶⁾ ısıcaķ suyu çilellerdi hōle imişdirir çilellerdi. ⁽²³⁷⁾ ondan sōra onu şōle düreller, buraya bi tâne şey ğoǵlar, dēyivēr direk ğoyuyoǵlar bōle. ⁽²³⁸⁾ o dirē buraya ğoǵlar, bu yuǵu üsdüne. ⁽²³⁹⁾ onu bōle bōle sıkca sara sara başa_ğadar ğedeller, sōra onu ısladıǵlar. ⁽²⁴⁰⁾ ondan sōra ğoǵlarını sıvarsıǵ, çaķılı dōşşeller yere, üş Tâne kadın, ha bābam ha. ⁽²⁴¹⁾ bişer orda o ğayrı, ondan sōra çıkarıǵlar, sereller, ne ğōzel kēçe. ⁽²⁴²⁾ her zaman dēl, onu yaylada yapalǵlar. ⁽²⁴³⁾ kök boya dēllerdi, bōle yaylaǵarda, toplalǵlar, boyalǵardı. ⁽²⁴⁴⁾ ben Küççüdüm o zamannar. ⁽²⁴⁵⁾ [kepenek] yapalǵardın, aynı bu ğuzu yuǵundan bişiriller kepenē. ⁽²⁴⁶⁾ temsil, bōle kēçeyi bişirdiler, burayı bükellerdi, burayı da bükellerdi şōle, şurayı dikellerdi, burayı da dikellerdi. ⁽²⁴⁷⁾ içine adam şurdan girerdi, öǵü açdı, aǵladıǵ mı? ⁽²⁴⁸⁾ onu ğoyun ğüdenler, davar ğüdenler ğeyerdi. ⁽²⁴⁹⁾ sürücü dēyi, işde ğoyun ğüdenlere dēller, çobanın patūronu dēllerdi oǵa.

çeşitli araç-gereçler

⁽²⁵⁰⁾ bişşek, yuǵurt yaydıķları bişşek. ⁽²⁵¹⁾ ācı, şōle yuvarlaķ bi ācı burdan deliyoǵlar, burdan, burdan, burdan deliyoǵlar. ⁽²⁵²⁾ ortasına bi Sopa taķıyoǵlar, yuǵurt yayıyoǵlar. ⁽²⁵³⁾ ğeçiyi, temsil, bi davar kēsiler dē_mi? ⁽²⁵⁴⁾ o ğeçiniñ derisini bütün çıkarıǵlar, onu mēşe külüyle sıvalǵardı, ısladıǵlardı. ⁽²⁵⁵⁾ mēşe külünün içinde ne ğadar durudu ğayrı bilmen. ⁽²⁵⁶⁾ durdurduķdan sōra, onu şōle ēdivērdiler miydi bi_dene ğılı ğalmazdı. ⁽²⁵⁷⁾ ondan sōra onu yūrler, yıķalǵlar, bolca duzlalǵlar. ⁽²⁵⁸⁾ biraz ğurudu muydu şeye sūrteller ğayrı, daş sūrte sūrte ne ğōzel içi aķ paķ oludu. ⁽²⁵⁹⁾ hōle üş dene dirē, temsil şōle, bi de orasına ğoyuyoǵ, tuǵu da bālıyoǵ oraya, yayıyoǵ.

(260) takırdavık, hā, o āşdan. (261) onu āşdan yapıyoılar. (262) şöle, şu āş, yuvarlak. (263) şurdan bi delik, o ācı şu enlilikde, soba gibi eklemeli eklemeli ediyollar, soba gibi oluyoru. (264) ondan sōra burdan bi delik gōyuyollar, buralarını ğaPadıyollar. (265) içine yqurdu gōyuyollar, sallayolar.

(266) turan, şey desti o, toprakdan yapıdıkları. (267) o bildimiz toprak destiler var_a, hōle güpler olur, turan dēller oņa. (268) onun şöle gücücük bi deli olur āzının şurasında, bu āzına da hōle şey bālallar, tulukdan bi şey yapallar, bālallar. (269) bōle bōle yapallar, dā çıkarıllar, oņa turan dēller.

(270) teFe, şey, pambī eğiriyollar ya, onu o teFeye geçiriyollar. (271) pambī çarkda eğiriyon. (272) ondan sōra onu ayaklarına gōyup bōle bōle yapıyollar, bu uzunlukda o teFeye gēydiriyollar. (273) ondan sōra o çark da masır. (274) şu bildimiz ğargı var_a, ince Kargılardan şöle şöle kēsiyollar yüz ğadar yaut tā fazla. (275) onlara o çarkılan ip sarıyollar, selmine sarıyollar, mekiē ğatıyollar, ōle tokıyollar. (276) cırmağan dēyi, haralda şuna dēller ellēm, şöle cakkıdı cuĝkudu dokuyoru, mekik dönüyor, mekik.

giysi yıkama

(278) şöle yıkardık, şindi ğazana suyu gollar, ğazanda su ğaynar. (279) huraya da bi tenike gollar, tenikenin içine mēşe külünü doldurular, ordā ıssıcak suyu da üsdüne dökeller. (280) o kül orda çok güzel olur, arı sabın gibi olur o. (281) ondan sōra ğabaĝ var ğabaĝ, bōle saplı ğabaĝlar var. (282) kevki dēllerdi oņa esgiden. (283) saplı bōle ğabaĝlar olur, onun içine bi bēze sabınları bālariS, sabını KatarıS, bālariS, o kevkinin içine ğoruz, ıssıcak sūlan şöle, şu elimizlen şöle çerper, şöle tokıcu da Furuyuz. (284) tokıcuılan yıkardık, ama ne güzel çamaşır yıkardık, hasdalık yoĝudu. (285) tokıcaĝ da dērsin, tokış da dērsin, ikisi de tokıcaĝ. (286) bi de kevki, ğabaĝdan kevki. (287) tokıcā āşdan yapallardı, dut ācından yapallar, mēşe ācından yapallar. (288) onlardan hōle saplı tokıcaĝ yapallar, sırtı onuyla yıkaıllardı. (289) çamaşırı, kilimleri, her şeyleri o tokıcuıla. (290) çaya bōle, o ğargıhanının ordā çaya atallar. (291) kilimleri, kıl çulları, her şeyleri tokıcuılan orda yıkaıllardı. (292) çok güzelıdi, eskiki devirler nerde be, çok güzel olurdun.

ekmek yapımı

(293) ekmē işde, senidiñ olur, oklāñ, şışiñ, saciñ. (294) ondan sōra sacı küllersiñ, ataşı yaķar, Fururduñ. (295) ondan sōra hamırı yūrurlar. (296) naylon ilēni çocuķlūmda hēc görmedim ben. (297) bakırdan ilēn olurdu, bakır ilēn ğalaylı. (298) onda hamırı yuñurułlardı. (299) işde fazla ekmek yapmazlardı, her gún, gúnlük yapallardı. (300) hemen biráz etmek atıvēriler, o gún onu yēller. (301) kisiren hayla bende var, şeyden demirden. (302) bükme yapılırdı, pēynir mēynir bolıdu, yālanırdı ondan sōra bi de tereyānı. (303) ğoca darı unumuz olurdu. (304) ondan ısıcaķ sūla yuñurułurdu, pattıķ yapılırdı, tereyāla bolca yālanırdı. (305) şey yapardı annem, südüñ ğaymānı toplardıñ, ğaymak birikdiridin. (306) onu Kışın burda bize bōle bazlama açardı, arasına o ğaymā sürerdi. (307) tekrar onu topardır meleski yapar, tekrar yapar saşda, o çok güzel olurıdu. (308) ğatmer ayrı, ğaba ekmē yaparsıñ, bişirisiñ, bişirdikden sōra tereyāla yālarsıñ, saca bi atarsıñ, ğatmer dēyi oña dēller. (309) amma onları canım isder de nēdeyin yok hindi. (310) tereyā yok, kokuşu da yok, bi şeyi de yok.

tarhana yapımı

(311) un tāranası yapmazdıķ evel. (312) bulğurdan, bulğuruıa südü bişirillerdi yörükler. (313) onları serellerdi kilimlerin üsdüne, ğurudullardı, ğışın çorba yapallardı. (314) biğ de tāranayı, bol ğoca ğazana ayrıñ Furullardı. (315) ondan sōra ğırmayı da gendileri, dērmən varıdı, dērmende gendileri çekellerdi. (316) o ğırmālan onu bişirillerdi, ğışın bişirillerdi, çok güzel olurıdu. (317) ğoca tāranıñ içine ayrıñ ğoyallardı, başğa bi şey ğomazlardı. (318) ayrıñ, ğırma būday, ikisi. (319) tulū, ayrıñ yaydı mı anam, dōkerdi ğazana, ōle yapardı. (320) ama, evel, bizim yayı yaydımız zaman annem herkeze birer helke ayrıñ ğatardı. (321) içinde birer Koca topaķ yā ğordu, heP ğoñşulara dādııırdı, evel ōleydi, heP vērillerdi. (322) ondan sōra tāranayı bişirdi mi birer tabaķlara ğataııar, üsdüne de tereyānı ğor, heP ğoñşulara dādıııırdı. (323) bazar gúnleri, cümērtesi gúnleri bişi yapallardı, herkeSe dādıııırdı. (324) şindi yok, yok yāni. (325) evelden ne yērsēñ dadı çok güzelıdi, şindi hēc bi şeyiñ dadı yok.

evlenme anıları

(326) işTe tayar amıcañla da evlenmemiz, bābam sideye vērđi beni. (327) ben de sideye varmak isdemedim, sidelileri seymiyodum. (328) ondan sōra görümcem, geçenkī ölen

bunun böyü, onuyla *sarılar*da *hortuñ ğızı neFise* deller biri var, o ikisi Kandırdılar beni. ⁽³²⁹⁾ on sekiz yaşında bi çocūdum, işde kaçdım bunuyla ğaşdım gétđim. ⁽³³⁰⁾ sōra pēşman oğdum emme çocuğ_aklı. ⁽³³¹⁾ ben *antálle*de durudum boba. ⁽³³²⁾ köküm bura canım. ⁽³³³⁾ dūnler çok güzel olurdu. ⁽³³⁴⁾ dūnlerĩ hindi, bi cúma bayrā dikellerdi. ⁽³³⁵⁾ ertesĩ cúma ğelini alıllardı. ⁽³³⁶⁾ bi haFTa davıl döülürdü. ⁽³³⁷⁾ [bayrak] erkek evine dikilirdi. ⁽³³⁸⁾ bayrāñ üsdüne sowan şēdellerdi. ⁽³³⁹⁾ mendiller oldu, erkek mendilleri, kenarları nağışlı, onlardan dağallardı. ⁽³⁴⁰⁾ ondan sōra basma dağallardı. ⁽³⁴¹⁾ evel ölēdi. ⁽³⁴²⁾ davıllar çalını, milleT oynar, yemekler verilir, davarlar kèsilir. ⁽³⁴³⁾ keşkah olurdun, ét olurdun, ğuru fasille olurdun, çorba olurdun. ⁽³⁴⁴⁾ bāzı çorba olmasa, şē_yapaallardı, pirincile süTlaş yapaallardı. ⁽³⁴⁵⁾ ét ayrı, nōhut étile bişir, keşkah ayrı bişirilidi. ⁽³⁴⁶⁾ onlar öle yapıyoru, bizim bura öle dēl. ⁽³⁴⁷⁾ nuħuduła ét bişer, keşkah ta ora bişer, tereyā dökeller üsdüne. ⁽³⁴⁸⁾ ben de severin, ay ğuzum benim. ⁽³⁴⁹⁾ valłā o ğünler ğelse isdēyom ben.

13. Metin

Anlatan: Hasan Küçük, 76 yaşında, Okur-yazar (Az).

Derleme Yeri: Oymapınar Mahallesi (İdrisli Yörükleri)

Konu: Karışık Anılar

⁽¹⁾ benim isimim *hasan küçük*, yalnız *lağbım deli hasan*. ⁽²⁾ yetmiş altı, kırk üçlüyüz işde. ⁽³⁾ mâlesef kısa, var da kısa, fazla okuyamadık.

⁽⁴⁾ *sülēmen okutan* var, sizin şeyiniz, tıp fakültesinin şeyi, ona gètdim ben. ⁽⁵⁾ üç oldu gètdim, hu gözlerimden arza landım. ⁽⁶⁾ iğne vurdu başa, iğneyi yaptı bi dā gel dèdi. ⁽⁷⁾ *iramazana* dek geliyoru gayrı, sonra mı gèderiz yonsa önce mi gèderiz, bakalım ne zaman gèderiz? ⁽⁸⁾ ölelik işde.

⁽⁹⁾ biz yórūz arkadaş, şo arkadaş *manav*. ⁽¹⁰⁾ diyne, seniñ gètirdiñ arkadaş *manav*. ⁽¹¹⁾ ben yórūn á, benim gūlaklar az duyur. ⁽¹²⁾ biz burdan góçerdik biz, *avasın, úrūnlū*, ordan *ibradı, ormana* da dāhil gèderdik. ⁽¹³⁾ *gümüşdamla* kóyünden, bi de şey var, *bodanya*. ⁽¹⁴⁾ *bodanyadan küpe yaylasına* çıkardık. ⁽¹⁵⁾ *küpe yaylasında*, orda üç dörT ay gālır, yaylardık. ⁽¹⁶⁾ bizim hayatımız böyle gèşdi. ⁽¹⁷⁾ biz aslımıza *idirizli yórū* dèriz biz, neslimiz *idirizlidir* yānı. ⁽¹⁸⁾ boşladık yörükçülū, yarı da orda gāldı, biz de bullara yēleşdik. ⁽¹⁹⁾ bunlara *eminner* dèller. ⁽²⁰⁾ bize de *gúccúğ alı* Sülālesi dèller. ⁽²¹⁾ bu kóyün gurucusu biziz yānı. ⁽²²⁾ ondan sōna iki taraftan gelmiş, şe olmuş, birikmişiz. ⁽²³⁾ yalnız bu kóyün gurucusu bizleriz. ⁽²⁴⁾ burda gāldık çorçocuk yaylaya gètmeyivèrdik. ⁽²⁵⁾ evel mal gúderdik, geyunumuz da varıdı, davranımız da varıdı, gūzusu da varıdı, hayvan, eşşek tahı varıdı bizde. ⁽²⁶⁾ deve, ben çok deve şe ètdim. ⁽²⁷⁾ üç dörT sene deve gútdüm. ⁽²⁸⁾ çocūñ gāfasını deve ısıracak dèyi gorkarımış öñden yörūdünde. ⁽²⁹⁾ hèsab èt böyle hayatımız gèşdi. ⁽³⁰⁾ bizde o zaman tülū deve yokdu, boz deve varıdı yānı hōle daylak gibi şeyler varıdı. ⁽³¹⁾ daylak, buhur dèller bi şey varıdı, çatal omuzlu ona buhur dèllerdi. ⁽³²⁾ burda yoz deveye çekellerdi, aynı ona benzer bi şey oldu, ona daylak dèrdik.

⁽³³⁾ [*idirizli yórū*] orta asyadan gelmişler, bura yerleşmişler. ⁽³⁴⁾ yalnız bu bizim *gúccúğ alı* Sülālesi *elazız zilvan* kóyünden gelmişler. ⁽³⁵⁾ *mersine* gelmişler ilkin. ⁽³⁶⁾ pis yörükler dèllerimiş ordā nesile, orda dōğüşüvèrmişler. ⁽³⁷⁾ ordan *mersine*

gelmişler. ⁽³⁸⁾ *mersinde* bi dā yapıyolar bi hatā, ordan geliP *Ḳonya erēliye* yêrleşmişler. ⁽³⁹⁾ orda duruyorlarḳa bizim dedemiziñ biri bu yanna doñru, malcı ya, bu yanna ğaymış gelmiş. ⁽⁴⁰⁾ o ğayıP geleniñ nesliyiz biz. ⁽⁴¹⁾ şo górdūñ deperiñ oraya meken dutmuşlar, *sürmeşe*. ⁽⁴²⁾ orda durmamışlar *çibiğören* dēyi bi mevkiye gêtmişler. ⁽⁴³⁾ orda gece davar gúderiḳe biri gelmiş, davarıñ birini almış, yörüüyörmüş. ⁽⁴⁴⁾ gótüren adama bi tūFek sıkıyoru, öldürüyoru onu. ⁽⁴⁵⁾ ğuyu varımış, ğuyunuñ içine atıvörmüş ölüsünü. ⁽⁴⁶⁾ gêtmiş eve, zabāla ben burdan góçecēn dēmiş. ⁽⁴⁷⁾ nēden? ⁽⁴⁸⁾ góçecēn dēmiş. ⁽⁴⁹⁾ develeri toplar ordan, yúkleliyoru. ⁽⁵⁰⁾ şo tepeye gelmiş, ora meken dutmuş. ⁽⁵¹⁾ ordā ğuyunuñ adı şindi *ġúçcúğ—alı ğuyusu*. ⁽⁵²⁾ bizim neslimiz orda meken dutmuşlar. ⁽⁵³⁾ üç ğardaşımış, orda durularḳa dōğüşüvörmüşler. ⁽⁵⁴⁾ birisi dēmiş, develerini yúkleTmiş, denize ğadaḳ gēdecēn dēmiş. ⁽⁵⁵⁾ öğüne çıkmışlar, *tugayōlu* o gēdeni çeviriyor. ⁽⁵⁶⁾ *īrişlar* mevkisi var bizim, bu *kemerden* yoḳarı boḳazı size vëriyoruyun gêtme, salmamış onu. ⁽⁵⁷⁾ *ibrāmımış* ismi, şindi *ġasab—āmadıñ* hiḷa dedesi. ⁽⁵⁸⁾ benim dedem burda *īrişlar* mevkisi var, orayı almış. ⁽⁵⁹⁾ ora góçmüş gelmiş, şorda bi mahelle. ⁽⁶⁰⁾ bu *oymapınar*ıñ ğuruluşu da, bu çocūñ dedesi yāni bōyük dedesīle, önce bunlar ğurmuş. ⁽⁶¹⁾ arḳasından bizim Sülāle ğurmuş. ⁽⁶²⁾ ondan sōna iki taraf birikmiş buraya. ⁽⁶³⁾ bōle işde, hayatımız bitdi gēdiyoru, her şey bitdi. ⁽⁶⁴⁾ çorumuz çocūmuz hepisi burda. ⁽⁶⁵⁾ şindi benim torunlar, biri asgerden yeñi geldi, birisin de şo cumā cumērtesi günü, *allāh* nasib—ederse uğurlayacāz. ⁽⁶⁶⁾ o da gēdecek asgere. ⁽⁶⁷⁾ çorumuz çocūmuz, evlendik heP çocuklarımı da çıkardım. ⁽⁶⁸⁾ beş çocūm oldu, hepisini everdim, çıkardım. ⁽⁶⁹⁾ birisini asgerlik yapırdıḳ, eñ bōyük oğlanıñ, birisini de yeñi gónderecēz, torun bu. ⁽⁷⁰⁾ *devlet su işlerinde* çok çalışdık. ⁽⁷¹⁾ tünellerde, dāları deldik. ⁽⁷²⁾ bu baracı başladıḳ, bitesiyē ğadaḳ ne çekdik. ⁽⁷³⁾ ama öle dēlmiş, şindi ğocadıḳ hayat bitdi.

⁽⁷⁴⁾ o zaman bi iñtilāl—oldu. ⁽⁷⁵⁾ burası heP, şo görünen dāñ diPlerinden su fişğırı bōle, bakıyoḷlar, édiyoḷlar. ⁽⁷⁶⁾ *homa*, esgi tārihi bi isimmiş ama, bunuñ ne öldünü bilmiyoz. ⁽⁷⁷⁾ yalnız *manavgat* ğaymakamlından mı oldu, nēden olduysa isim deñşiklī oluḳ. ⁽⁷⁸⁾ burayı *oymapınar* étdiler. ⁽⁷⁹⁾ bura belediyelik oldu. ⁽⁸⁰⁾ belediye gētdi oraya piklik alañı yapıdı. ⁽⁸¹⁾ baracıñ müdürü orayı ğapatdıḳ, bizim piklik alañımız ğapandı. ⁽⁸²⁾ o ḳadar su aḳıyo bizim burdan, *oymapınardan* su aḳar. ⁽⁸³⁾ biz bi āş dibine varıP da oturamıyoz, eli bālı bekliyoz. ⁽⁸⁴⁾ gelen poltikácilere bizim ğapımızı açıvëriñ, biz de bu ğapıdan faydalanaḷım dēyoruyuz. ⁽⁸⁵⁾ le bilēn, iki yaḷan ğırıp gēdiyorular, bizim bi

şeyimiz yok. ⁽⁸⁶⁾ göl bālandı, bizim hayat bitdi, gendi yāmızla ğavriġiP duruyuz. ⁽⁸⁷⁾ göl bālandı, biz de bitdik. ⁽⁸⁸⁾ bizim hēç olmassa pambık, fisdık. ⁽⁸⁹⁾ günlük om bēs, yirmi laylon, motur laylonu, moturlarıla adalardan fisdık çekilirdi evleriñ öğüne. ⁽⁹⁰⁾ gece gündüz fisdıġla ōraşırdık biz. ⁽⁹¹⁾ pambık eken pambık ğaldıracan dēye, fisdık eken fisdık, bir de buyday eken buyday. ⁽⁹²⁾ o zamanlar şındikībi dēverbiçer yokdu. ⁽⁹³⁾ patoS varıdı, onūġa çeviridik. ⁽⁹⁴⁾ düvene de aqlım ēriyori yānı. ⁽⁹⁵⁾ ölüm dēverbiçer çıkdı, bizim tallalar da yaġda yamaçda ğaldı. ⁽⁹⁶⁾ mejbür zeytin ekdik, aynı sizin kōyün hesabı. ⁽⁹⁷⁾ bokunu ellemez çocuk olmaz dēller a, zamanında, delilikde her iş oldu bitdi. ⁽⁹⁸⁾ delilik de bitdi, genşlik de bitdi, ğocalıñ ōñündeyiz şındi yānı. ⁽⁹⁹⁾ geçen bi ğırız geçirdim. ⁽¹⁰⁰⁾ o zamandan bēri ğulām az ayır duyar oldu. ⁽¹⁰¹⁾ bi de unuduyoruyun, unuTġanlıġ girdi. ⁽¹⁰²⁾ ama ben çocūka ğuş dutmak uçu ğapan ğurardık, hañġı ācıñ dibine ğapan ğurdūmu bilirdim. ⁽¹⁰³⁾ ama şındi onlar bitdī, unuTuġdu. ⁽¹⁰⁴⁾ ğocadık, ğocayık da beynimiz boşalıġ.

14. Metin

Anlatan: Mustafa Okudan, 87 yaşında, Okur-yazar (Az).

Derleme Yeri: Oymapınar Mahallesi

Konu: Karışık Anılar

⁽¹⁾ benim adım *musdaFa okudan*. ⁽²⁾ seksen yedi var. ⁽³⁾ açıkça söyleyēn, ben ikiden üşe gēşdim. ⁽⁴⁾ *múkatdes* dēller bi öğretmen varıdın, geldi bi sene okutdu ondan sōna vardı gētdi. ⁽⁵⁾ o zaman öğretmen darlī varıdın. ⁽⁶⁾ yedi sene öğretmen gelmedi. ⁽⁷⁾ biz olduĝ on sekiz yaşına vardık. ⁽⁸⁾ öğretmen geldi, hanım öğretmen *avasından*. ⁽⁹⁾ çārdı, yaramassıĝ dēdi. ⁽¹⁰⁾ o zamanıĝ bērinde, sen yetişmiş, deliĝanlı olmuřsuĝ dēdi. ⁽¹¹⁾ okuĝa da giremedik, çifçilīle ōrařdık. ⁽¹²⁾ öküz güTmēle işde, öküz başında gētmēle vakıt geçirdik. ⁽¹³⁾ okur yazarlīm var. ⁽¹⁴⁾ *manavız*, esās *manavıĝ* yērlisiyin ben.

⁽¹⁵⁾ şehire sarīla gēderdik. ⁽¹⁶⁾ orta yēllerde yemek yērdik. ⁽¹⁷⁾ yoĝudu bi şey, *manavĝaT* yoĝudun. ⁽¹⁸⁾ dörT beř ev vardı *manavĝaTda*. ⁽¹⁹⁾ [esgiden] *homaydı* hindi *oymapınar*. ⁽²⁰⁾ davarcılık mavarcılık burda yoĝudu. ⁽²¹⁾ onlar dōrt gēçile yaylaya gēder, o devir ōleyidi. ⁽²²⁾ şindi herkez emekli, burda cibasını bakar. ⁽²³⁾ maFsūlüne bakıyor, zeytinine bakar, davarcılık yok. ⁽²⁴⁾ birer gēçi daĝaĝlar, saĝamak uçun, o ayrı mesele. ⁽²⁵⁾ esgiki dümen gētdi. ⁽²⁶⁾ çok řúkür *allāĝ* vērdīne. ⁽²⁷⁾ ben de bi yalnızın işde, çoru çocū çıkardım. ⁽²⁸⁾ iki ōĝum var evde, evli hepisi. ⁽²⁹⁾ āēlim de irāmetli oldu. ⁽³⁰⁾ bi gezeledik geldik buraya dōru.

⁽³¹⁾ ĝalma mı, işde ne dērin? ⁽³²⁾ burdan başla ařřā baraç ileride, heP bütün ada boylarını. ⁽³³⁾ otuz beş ĝotunda toprak baraÇ, tam burayı dutuyoru. ⁽³⁴⁾ benim eviĝ oldu yēre geliş su, balīla barabar. ⁽³⁵⁾ ırmaĝ başı, belediye, namaz ĝılma yēri yapırdı. ⁽³⁶⁾ ondan sōram betundan masaĝlar, om_bēř yirmi masa. ⁽³⁷⁾ geliri dērseĝ tā *serik* barabarı buraya gelir. ⁽³⁸⁾ nīzāmiyede adam başına biĝer lira para, bi geliri de çok, ĝapatdıĝlar. ⁽³⁹⁾ bildiĝ gibi dēl, ĝarımça gibi ĝaynar ora. ⁽⁴⁰⁾ serin, ısıcak dēl. ⁽⁴¹⁾ ne bilēn bi ōrařan olmadı.

⁽⁴²⁾ mayışda ekili yērine göre, fısdık. ⁽⁴³⁾ pambık mayışda ekilir, mayış girdi_midin pambık çizilidin. ⁽⁴⁴⁾ ondan sōna fısdık gök savā ekilidin. ⁽⁴⁵⁾ çok ekdim ĝarpızı. ⁽⁴⁶⁾ nā_zāman ekersēĝ ek ĝarpızı. ⁽⁴⁷⁾ ilk ben çıkarıdım ĝarpızı burda, gēne dōru. ⁽⁴⁸⁾

b le de ilk ben  ıkarıdım, susuz  arpız emme. ⁽⁴⁹⁾  ırmızı topr dın emme v r ml di.
⁽⁵⁰⁾ su anma mı ya.

⁽⁵¹⁾ hindi burası  oca *oymapınar*. ⁽⁵²⁾ bi de *avasın* k y  var. ⁽⁵³⁾ bu *avasın* k y nde
 retmen  ıkdı, buraya gelir. ⁽⁵⁴⁾  ok eveli, bundan kırk  lli sene eveli  retmen  ıkdı d  
ba ında. ⁽⁵⁵⁾ bizim burda ne  retmen oldu/, ne hem ire, ne bi   y . ⁽⁵⁶⁾ yo udu emme
 indi  retmen de  o aldı, hem ire de var. ⁽⁵⁷⁾  adın ardan,  ız  ocuk arından, hep isi
var. ⁽⁵⁸⁾  yi mayı ı  lese.

15. Metin

Anlatan: Mustafa Kavuklu, 72 yaşında, Okur-yazar.

Derleme Yeri: Salur Köyü

Konu: Destanî Halk Anlatması, Karışık Anılar

⁽¹⁾ *musdafa kavuklu*. ⁽²⁾ biñ dokuz yüz kırk yedi. ⁽³⁾ *salırlıyın, salır kóyünden*. ⁽⁴⁾ hayır, dēşmedi, *osmanlıca* bi kelime endē, büyük anlamında.

⁽⁵⁾ aşiret dejl, *manavgat* yokka *salır* varımış. ⁽⁶⁾ bunlar *qız türklerinden* gelmiş, buraya yelleşmiş. ⁽⁷⁾ burada *sarıgadılar, garağadılar*, gadılık geçirmiş. ⁽⁸⁾ bu kóyleri heP *salır* gışlayık, şimdi sizin orda da çok *salırlı* var. ⁽⁹⁾ diyne bak, bu *manavgat, antaile* yōka *salır* varımış, gıazaymış, on sekiz köyü varımış. ⁽¹⁰⁾ heP burdan dālmış, burdan getme ekseriyeti. ⁽¹¹⁾ ben arşivlerde heP bakıtdım, belgeleş varıdı amma biraķıvėrdik heP. ⁽¹²⁾ ilk geliş de *qız türklerinden* goca bi bėylik gelmiş, bura yelleşmiş. ⁽¹³⁾ burdā gābrisdanlara gēdeceñ, aķlıñ duru. ⁽¹⁴⁾ yānı dādā, köydē yėlleri, on sekiz kóy varımış ya. ⁽¹⁵⁾ şimdi o kóyler yok, bi *salır* gālmış. ⁽¹⁶⁾ o da řeytān íntikāmını alıyor, az bi yēr gālık, adam gālmayık. ⁽¹⁶⁾ amma *manavgada* baķsañ heP *salırlı*. ⁽¹⁷⁾ gālemler, *salırdan* ayrılmış. ⁽¹⁸⁾ *evren kóyü, kevran kóyüymüş*. ⁽¹⁹⁾ deveciler orda deve gúdellerimiş, piynar ācı var orda, onu yēdirecek, onu řēdecek. ⁽²⁰⁾ o da *salırlı*, onlar da.

⁽²¹⁾ ilk okuľ var. ⁽²²⁾ elli dōrTde girdiydik ilk okuľa, burda *şişelerde* okıduyduk. ⁽²³⁾ ha, ėyi ydi her şeyimiz, derslerimiz de ėyi ydi amma o zamannarda bi ileri gōrúř olmadıñdan babamıS saľmadı.

destanî halk anlatması

⁽²⁴⁾ şindi sen şeye aldıрма da ben sene bi şey dēyēn. ⁽²⁵⁾ şeye aldıрма sene añladıvėrēn, ondan sōra yanı řēēT. ⁽²⁶⁾ hindi, evel pādıřalıķ zamānında dēmişler ki *manavgada*, hanı bu *manavgad* yoğumuş, *salır* varımış, *seviş* varımış. ⁽²⁷⁾ efendim, burda bēř on kóy ya var ya yok, seksen- yüz kóyüñ içersinde. ⁽²⁸⁾ dēmişler ki aķıllı adam buľuñ geliñ dēmişler pādıřalıķ. ⁽²⁹⁾ tabi okuma yazma yok, heP harPdan yanı. ⁽³⁰⁾ gāyırı ortaľık birez sākinleřdinde buraya adam göndermişler, iki tene vezir. ⁽³¹⁾ vezirler bu kóyleri dolaşmış, *bėydīne* varmışlar. ⁽³²⁾ şindi yolda dēmişlerĩ ki birimiz bi yaľan sóyleyelim, birimiz de tastik ėdelim. ⁽³³⁾ eñer yaľana inanıľľarsa aķıllı adam yok dēmişler, kóyde.

(34) varmışlar o kóye, bi selem vèrmışler. (35) hêç kimse selem bilen alan olmamış. (36) dèmiş ki burası yobaz dèmiş, buraya òraşmayaalım. (37) gèdeller tã *başlar* kóyüne çıkalllar, *başlara* varılllar. (38) bakalllar, orda da bir_iki dolışılłlar. (39) orda da bi aklıllı adam görünmēyor, dóneller, geliller. (40) gēce, zabā yakın geliyorular, *sırtlılar* hayvan, eşşek sarallarımış. (41) yaylaya góçeceklerimiş, goca teleş varımış adamlarda. (42) yaalan sōleyecek olan adam önnde geliyorūmuş. (43) tastik ēdecek olan arkada geliyorūmuş, tabi yaalanı tastig_ēdecek ya yaalanı, sōlenen yaalanı. (44) sālāmū_aleykūm, aleykūm sālām, dēyoru yaalan sōleyeceğ_olan. (45) aleykūm selām dēyorular. (46) ūlen arkadaş dēyoru gündüz başınıza mı göşdü, yanı bu malları nēye ráatsız ēdiyorusunuz gēceleyin nēye sarıyorusunuz, zabā yakınımış. (47) arkadaş dèmiş şo *torās dālarını* aşacāz, malımızi siñek yēmesin, ıssicā gālmasın, irezil olmasın dēye ondan ērken sarıyoruyuS, dèmişler. (48) adam dèmiş ki, ēyi de siz olları bakdıñız mı? (49) orda oturan yórüklerinı dağlı yerinde merKebini gartałlar alımış alımış gótürmüş, dèmiş. (50) tabi yaalan sōleyecek ya. (51) o gēder hemen, durmas. (52) öteki satan ēlli metre gerideymiş. (53) gelir selēmū_aleykūm [dēr]. (54) aleykūm selām arkadaş, dur dēller. (55) sen nērden gelin? (56) işde dèmiş, ben şo dālardan geliyoruyun. (57) len şındı şora bi adam gētdi, orda góçen yórüklerinı, aşiretinı eşşeklerini galtarlar gótürmüş, hāvaya alımış gētmış. (58) gartał da o zaman azgın, hanı bi ileş olsa biñglerce galtar iniyor, o galtar da hanı bōle hindi gibi. (59) arkadaş, ben galtarını eşşē alıP gētdini görmedim. (60) amma ben de hayrát ētdim dèmiş, gókden yaş yaş eşşek boğu dökülüyoru dèmiş. (61) hanı tastig_ēdecek yaalanı ya. (62) şındı hemen malı yıkmaya durmuşlar, dèmişler ki biz bura bi gēdelim, bi bakalım gelelim. (63) hā, aklıllı adam çıkmadı orda. (64) arka yüze geliller, *salırılılar* gelir. (65) *salırılılar* da góçüyorūmuş. (66) onnar da aynı yaylaya çıkacak, *ēyniFe*, bābañ bilebilir. (67) *ēyniF yaylasına* çıkacaklar ya, hemán yaalancı durduruk bizim kóylüyü. (68) heP hocayımış, aksakallı. (69) nire gēdersiniz buraya dèmiş. (70) ufākda da bi sis varımışımış, duman. (71) yāw góçüyoruyuz dèmiş. (72) ilerdē kóy góçük mü, siz ordan mı gelirsiniz? (73) nēre góçecek onlar dèmiş, arka yüzündē çayı bi ataş dutmuş, yanıP dutuşuP gēder dèmiş, yanı yaalancı. (74) ūlen arkadaş, çay yanar mı? (75) şāadet getirmeye durmuş hocalar, şāadet getiriyemiş boyūna. (76) şey, çay nasıl yanar yā? (77) ūlen arkadaş şeytan mı gördün, ne şāadet getiriP_durusun, yanıyoru çay dèmiş. (78) görmeñ mi şo ufukdā dumanı? (79) arkadan tassikci gelir, o gēder. (80) selem vērir, aleykūm selām. (81) ūlen arkadaş, sen nērden gelin, kóyden mi gelin? (82) arkadaş kóyden geliyoruyun. (83)

ya arka yüzündē çay yanarmış, hura bi adam gētdi, o sōledī. ⁽⁸⁴⁾ arkağaş, ben çayın yandını görmedim amma kóylü harmana toplanmış, bişmiş balık belişiyorular dēmiş. ⁽⁸⁵⁾ çay yanmış ya, balı toplamışlar, belişiyorularımış, tanı ğayrı. ⁽⁸⁶⁾ úlen ölese çay yandı dēmiş şindi hocalar da. ⁽⁸⁷⁾ amma şáadet getiriyorularımış tabi, çayın yanışına şáadet getiriyorūmuş. ⁽⁸⁸⁾ ondan sōra iniyorular, cūmāyımış, *şihlara* varırılar. ⁽⁸⁹⁾ ineller *şihlara* gēdeller, oysa *salıra* hele hēç ōramamışlar. ⁽⁹⁰⁾ cūmāda varıllar, toplu millet, bi selam vēri, aleykūm selam. ⁽⁹¹⁾ arkağaş nēnden gelin Fałan dēmişler. ⁽⁹²⁾ biz *salır kóyünden* geliris. ⁽⁹³⁾ *salırlılar*, hocalar nē yapıyoru dēmiş. ⁽⁹⁴⁾ hocaların işine akıl sır mı erecek dēmiş, hocalar ne yapıdını biz de bilemedik dēmiş. ⁽⁹⁵⁾ nē yapallar arkağaş? ⁽⁹⁶⁾ úlen kóyde ne ğadar yımırta varısa toplamışlar harmana, üsdünde düven sürüyorular dēmiş. ⁽⁹⁷⁾ şindi tanı ğayrı, yanı öñünde yałancının sōledī yałan, arkađā tassikcinin şeyi önemli. ⁽⁹⁸⁾ tassikci gelir, tassikciye úlen arkağaş nēnden gelin? ⁽⁹⁹⁾ işde yāw *salır kóyünden* gelirin. ⁽¹⁰⁰⁾ arkağaş şindi şora bi adam gētdi, yumırtanın üsdünde düven sürellerimış bu *salırlı*. ⁽¹⁰¹⁾ sen de gördün mü? ⁽¹⁰²⁾ arkağaş ben düven sürdüklerini görmedim amma harman atıyorular, harmana toplanmışlar kóylü, bi tarafa bılle düşüyoru, bi tarafa horaz düşüyoru dēmiş. ⁽¹⁰³⁾ hā, baqaıllar orda da aklıllı adam yok, bōle gētmişler bu kóylerde. ⁽¹⁰⁴⁾ baķ önemli bi şey, tassikci nasıl tassik ēdiyoru? ⁽¹⁰⁵⁾ ben dēyor, meselā, yumırtayı şēdiP de düven sürdüklerini görmedim amma harman atıyorular, bi tarafa bılle düşüyoru, bi tarafa horaz düşüyoru, dēyoru tassikci. ⁽¹⁰⁶⁾ efendim, gēdiyoru *torās dālarında* merkeplere, yānı eşşekleri almış gētmiş ğartal. ⁽¹⁰⁷⁾ o öle yałan sōlēyoru, ötē de ben ğartalı ēşşāalıP gēderke görmedim amma gókden yaş yaş eşşek boķu dōkülüyoru dēmiş. ⁽¹⁰⁸⁾ yānı bunlar bōle olmuş burda. ⁽¹⁰⁹⁾ şindi padişān yanına varmışlar, dönmüşler. ⁽¹¹⁰⁾ ne oldu tabi bi müddet Saman gēçirmişler burda. ⁽¹¹¹⁾ hoca_ārarsaŋ *salırda*, *şihlarda* var, dēmiş. ⁽¹¹²⁾ tabi orda namaz ğılıyorularımış, orda şáadet getiriyorular, *ałlah* dēyorular. ⁽¹¹³⁾ yāw dēyorūmuş yałanÇı, şeytan mı górdün de *ałlah* çekiyon, şáadet nē getiriyon dēyomuş, biliyon mu. ⁽¹¹⁴⁾ şimdi hoca_ārarsaŋ *salırıla şihlarda*, yobaz arārısaŋ *bēydīnile başlarda* var, deli ararısaŋ *sevişde* tamāmı deli dēmiş. ⁽¹¹⁵⁾ *seviş* dēyi esgi bi kóy var biliyon mu, *kasabāyi seviş* dēye gēçiyoru. ⁽¹¹⁶⁾ [deli] tabi tabi laaPları. ⁽¹¹⁷⁾ adamlar sormuş, mūtariŋız nēnde dēmiş çocuklara. ⁽¹¹⁸⁾ köyün beri yanına vardıklarında, çocuklar oynuyomuş. ⁽¹¹⁹⁾ mūtariŋız nēnde dēmiş, *deli hasana* mı dēŋ, dēmişler çocuklar da. ⁽¹²⁰⁾ āzaalar yok mu dēmiş, işde *deli hasan*, *deli hūsēn*, *deli alı*, *deli veli*, hePisiniŋ adı, laaı

deliymiş. ⁽¹²¹⁾ onun için tamam burasını da araştırmaya gerek yok demişler. ⁽¹²²⁾ ordan döneller, gèdeller.

karışık anılar

⁽¹²³⁾ *salırlınıkı*, tabi *bozāmatlıları*ñ ğonuşmasını veyā *honamlını*ñ ğonuşmasını farklı olur tabi. ⁽¹²⁴⁾ şimdi ğonuşma tarzlarında bi dēşiklik olur, nisānnarında. ⁽¹²⁵⁾ şimdi mesele, *manavġaTlı*ñ ğonuşmasını dutsañ, *serik* ekseriyētle *ġaraġoyunlu* yórū, onları bi araya getirsen, şey ēden adam ğonuşmasını ayırı. ⁽¹²⁶⁾ şimdi bu kóylerde *yaylaġlandı*ansa adam belli olur, çocuk olsa da bilirsin. ⁽¹²⁷⁾ ha, *salırlı* olsa aşşā yokarı onu da bilirsin. ⁽¹²⁸⁾ yānī dāda böyüdū_çin, yānī ordan şe_yapıyoru.

⁽¹²⁹⁾ ben sene şeye aldırma dedim, ben tabi az şeyli ğonuşduġ, sene öle anladacak olsak daha gözel anladırđık, ġaba ğonuşduġ. ⁽¹³⁰⁾ öle olmaS biz *manavġaTlıyı*S tabi. ⁽¹³¹⁾ amcam bu *salırlılar*, *manavġadı*ñ em yerlisi. ⁽¹³²⁾ mesele burdan, deñizden ġeTmiş sınır, deñizden ġediyorū. ⁽¹³³⁾ baġ nē dēyor, bi ara *bakırcılar* çēşmesiyimiş, ondan sōna bura dik olmuş sınırimız, biñ dokuz yüz kırk birlerde. ⁽¹³⁴⁾ kırk birlerden sōna burdan *ġalemler*, *ġalanları*miş. ⁽¹³⁵⁾ *ġalanlar* dēye burda ġalmış, yokarda bi olet gelmiş ölmüşler, buraya inmişler. ⁽¹³⁶⁾ *ġalemleri* ayırıvemişler, kóy sınırını sóylerge yokarıya çekmişler. ⁽¹³⁷⁾ çok ġalabālımış *salır*, ġırılmış ámma olet gelmiş, o mámleketler de heP ġırılmış ġetmiş.¹ ⁽¹³⁸⁾ biñġlerce ġabir var, şeyin içinde, oletden. ⁽¹³⁹⁾ *manavlar* burdā ġalanlar, öteki yaylaya ġedenlere yörükler demişler, onnar malcılıġla ōraşıyomuş. ⁽¹⁴⁰⁾ zamanıyla mal, dēvletin başġa bir gelir ġaynā yoġudu, benim aġlım ērdiinde. ⁽¹⁴¹⁾ yānī mesele bizim sürümüz varıdı, kóylülerin, herkezin sürüsü varıdı, bēşer altışar yüz, biñ davar olan varıdı. ⁽¹⁴²⁾ bundan dēvlet, yētmış bēş ġuruş vergi alıyorudu, şey seksen ġuruş vērgi alıyorudu. ⁽¹⁴³⁾ davarı satacaġ_olsañ yētmış bēş ġuruş vērmēyoruılar mesele. ⁽¹⁴⁴⁾ şimdi sanġı her şeyden ġatma deġer alındı gibi vērgi alınıyoruyudu. ⁽¹⁴⁵⁾ hindi öle olunca tabi malcılıā metānet vēriliyorudu. ⁽¹⁴⁶⁾ ha, sōna *inönü*ylene, *inönü* başTayġan gelmiş bu kóylere. ⁽¹⁴⁷⁾ herkeS çifçilik yapsın dēyi işde, bobañ da mesele dēdene sorsañ bilir, bu yerlerde ēllişer dönüm herkeze yer vērmışler. ⁽¹⁴⁸⁾ buraya saāb_ol, işde bi şeyler yapıñ, hanı *türküye* ġalġınsın, yānī ekmek yōġ meselā. ⁽¹⁴⁹⁾ ondan sōna işde toprak reForumu çıġmış. ⁽¹⁵⁰⁾ hem būdayını da tōmunu da vēriyorumuş

¹ Bu cümle, derleme sırasında orada bulunan bir kişiden derlenmiştir.

dêvlet o zaman, *inönü* zamanında. ⁽¹⁵¹⁾ ondan sōna bir *mendêres* zamanına aqlımız êrer, asdılar adamı ya. ⁽¹⁵²⁾ o zaman evelce yoġa gêdiliyodu, yoġ adam gücüyle yapılıyodu. ⁽¹⁵³⁾ burdan azīnı ġuşanıyosuġ, meselâ günnerce çalışmaya gêdiyosuġ, *antalyaya* yoġ yapıyorusuġ, makine yok bi şey yok. ⁽¹⁵⁴⁾ sōra *mendêres*, *amâriķa*dan, *ģoca mendêres develeri* dêyoduġlar, *ģoca gepceler*, şeyler. ⁽¹⁵⁵⁾ durō, bunu da *amâriķa* yüz otuz altı ton külüçe altınımız varmışımış *merkez baġģasında*, onu diposda olaġak gōsderTmiřler. ⁽¹⁵⁶⁾ *amâriķa*, günü gelmeyen o řeyiġ, yānı makinelerin borcunu ódeyememiř olmuşuyuz, bizim altını ordan alımışlar. ⁽¹⁵⁷⁾ adamı da asdılar işde. ⁽¹⁵⁸⁾ şindi onu bilen yok, yüz otuz altı ton külüçe altını *merkez baġģasından* alımışlar, *amâriķa* almış.

⁽¹⁵⁹⁾ amcam ben mūtārġık yaptım. ⁽¹⁶⁰⁾ malcıydım, sürücülük de yaptık, biġiġ üsdünde malım varıdı. ⁽¹⁶¹⁾ tam bilgi alacāġ adamı dek getirdiġ.² ⁽¹⁶²⁾ şindi amīcam řōle, ētiyarġadıġ, tabi esgiki_ġibi řēēdemez olduġ. ⁽¹⁶³⁾ *ģonyada* bi arķadařım varıdı, mekdúP yazmış. ⁽¹⁶⁴⁾ yā arķadařım sen bene nēye yānı řēētmioġ, yānı ben mekdúP gönderdim, cāvābını nēden göndermediġ dêyor. ⁽¹⁶⁵⁾ biz de mekdúbu ġēç almışıyız, tabi o zamannarda telēFon yōķ, bi řey yok. ⁽¹⁶⁶⁾ şindi ben de arķadařa yazdım_ķı, yıllar uzadıķça, ómúrler uzař, hatıra ķada dāl ġōġüle yazaş, ufūm toprak olřa, vatanım mezar, sen benim ġalbimdesiġ arķadařım dēdim. ⁽¹⁶⁷⁾ adam hemen ordan binmiş, *ģonyadan*, beni ziyāret ētdi ol řey için. ⁽¹⁶⁸⁾ şimdi ġrāmetli oldu ya.

⁽¹⁶⁹⁾ orman dāřesine girdik, orda çalıřdıġ, iççi çalıřdırdık, bilmen nētdik. ⁽¹⁷⁰⁾ orımancı ol dēdiler, evimize geldiler adamlar, yaġvařdıġlar. ⁽¹⁷¹⁾ amcam varıdı *sülēmen ġavukġlu* dēller, māfaza mēmuru. ⁽¹⁷²⁾ sen asabıřıġ, mēmur olamassıġ, siġirlisiġ, olmaz, mēmur olamassıġ dēdi, yānı birez ġeniř olmaġ ilāzım dēdi. ⁽¹⁷³⁾ amma tabi biz de haġģaten siġirliyidik o zamanlar. ⁽¹⁷⁴⁾ řindi tabi siġir miġir bi řey ġalmadı, hePsi bitdi amma. ⁽¹⁷⁵⁾ asgerde çaviřıdım. ⁽¹⁷⁶⁾ ilk_oķul mēzunū olamaz dēye, *birinci ordu* ġomutanı *memdūġ sāmaç* yazı yazmıř bōlūklere, yānı ilk_oķul mēzunlarını çaviř ētmēyeceksiġ dēye. ⁽¹⁷⁷⁾ ben de ilk_oķul mēzunuydum. ⁽¹⁷⁸⁾ bōlūķ ġomutanı, ilk_oķulu orta_oķul yapmıř. ⁽¹⁷⁹⁾ nūfuř cūzdānları varđi bōyūķ, biz vardık onuyla, dēdi sen ġēt, ġēdeceġ dēdi, bizi gönderdi. ⁽¹⁸⁰⁾ nēse çaviř_oġduķ orda, geldik bōlūġ bařına. ⁽¹⁸¹⁾ yānı bōle řeyler yaptık, amma řimdi dēyecek bi řey ġalmadı, varacā yēre varđı.

² Bu cümle derleme sırasında orada bulunan bir kişiden derlenmiştir.

(182) amcam bu vatan ğanıla yuñurulmuş, biñlerce şeñiT vèrmişiyiz. (183) tabi şindi bedeva ğāfamanız. (184) şindiki bu *türküyede* şeylik yapanlar gözel gözel ğonuşuluyoru amma dünyádan habárimiz yok meselá. (185) geldiye bilimiyoruS, geldiye yāni hēş şeñden yok, aç susuz ğazanılmış. (186) şindi her şey var efendim, kēyecek elbisen var, evelce sırt yoğumuş. (187) benim dēdem çarīnı, çarīñ birini malıñ derisinden çarık dikiP, yāni hayvan yañut óküzlerin derisinden çarık dikecek öle kēyecen, ayakğabı yok. (188) *çanağgalede* hanımın dēdesi vurulmuş, şeñd_olmuş. (189) ğarşıdā düşmana silah sıkıyorular, nasılısa heyácanlanmış ğafasını ğaldırınca zavadağ ğafasına isābeT_étmiş ğurşun, ğafasını dātmiş. (190) yanındā arkadaşları dēmişiki *ğara ğasan* vuruldu dēmişler. (191) *ğara ğasan* vuruldu dēye Kōmutana bildirmişler. (192) gelmişler, silah atıyorūmuş, adam heyácanından sımsıkı tūfē boyna atarımış, tā mermi bitmemişimiş. (193) kōmutan dēmiş ki *ğasan* nasıl ölsün, vatan ğediyoru dēmiş. (194) vatanımız ğediyoru, *ğasan* nasıl ölsün dēmiş. (195) yāni böyle ğazanılmış bu vatan. (196) şindi de tabi herkez ğonuşuyoru, bi şey yapmış gibi, çúnkú hazır bulduk ya, yemesi ğolay. (197) benim dēdem veyā amcalarım, burda ebemile iki_üç çocuk ğoyuvèrmişler. (198) gerisi heP savaşıda, geriye dönen dönmüş, dönmeyen orda şeñd_olmuş. (199) çıkartdım bobañ şeylerini çıkartdım, bobañ aylık çıkdı. (200) *izmir devlet hasdānesine* ğaldırmışlar, nasıl götürmüşler, o zamanķı ğayrı nēyle götürdülerse. (201) *çanağgaleden*, tā *izmire* götürmüşler, hasdāne varımış. (202) öldürmeyelim dēyi hañalda, yāni şe_yapmışlar. (203) yaralı ğalmış, orda mefāT_étmiş. (204) vatan böyle ğazanılmış. (205) şindi herkez ğonuşuyoru, bi şey yapmış gibi, hanı beker oñanın ğarı boşadī_ğibi.

16. Metin

Anlatan: Gülsüm Uslu, 77 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Sarılar Mahallesi

Konu: Düğün Gelenekleri, Yörüklük Yaşamı

(1) *gússün uslu*. (2) yètmış yèdi. (3) cahilin gúzum. (4) *sarılardanız* emmē benim dèdem şeyden gelme, dèdem óte yaqadan *gadılardan* gelme. (5) dèdem hoca olaqak gelmiş. (6) bura, *sarılara* hoca durmuş. (7) *sarılara* gel dèmişler. (8) size, sene yèr vèrelim, kóyün hocası ol dèmişler. (9) dèdem gayrı oraya oturmuş, bi ev yapmış. (10) o zaman bõle modelim evler ná arasın? (11) bõlesi sıralamış üç gardaş, birer oda birer oda, da yèr ev yapmış. (12) malcılık yapmış, tã gèderimiş *gızılāca* gadar, gúdeller gelillerimiş. (13) dèdem imamımış. (14) sene gel bu yannı vèrelim, dèmişler. (15) burayı almış dèdem, almış emmē şeyiñ biriniñ, mūtariñ biriniñ góñlü olmamış. (16) neden olmamış? (17) ya bi davar vèr dèmiş, o zaman da davar gıymatlıymış. (18) dèdem davarı vèrmeyişkin burada şeylik galmış, tapıyı vèresi gelmemiş gayrı. (19) dèdem malcılık yapmış, olañları evermiş. (20) bobam amıcasınıñ gızını almış ama geçinmemiş. (21) dālise bunlar dayımıñ uşā emme bilmezdi. (22) bobam evlenecē olmuş, gel saā dèmiş, gaynatanıñ bi gardaşı varımış, demiki benim adamıñ gonusdū. (23) gel sene bu yaqadan bi gız alıvèrelim dèmiş. (24) bobam dutmuş, ordan bi gız almış. (25) dèdem gayrı góçellerimiş *gadıldān*, *bozgirdān*, *gonya* tarafına gèdellerimiş. (26) ollardan gelillerimiş gēne bura oturuñlarımış, buranıñ yèrlisi olmuşlar. (27) dèdem ölmüş, dèdem olaq gúderimiş. (28) bobam da şeylik yaparımış, öteki gardaşları da davar gúderimiş. (29) dèdem ölüşKün, gel imam dèmişler, sen gōcanıñ yèrini dut, bura otur, bura seni gayıt èdelim dèmişler. (30) amıcam, bobam gayıt oluq, oturuq bura. (31) işde ölelik sıra çocuğum, bura yèrleşmişiyiz. (32) bize *sürücüler* dèller, bobam tarafına. (33) bunlara da *bozāmatlı* dèllerdi.

düğün gelenekleri

(34) o şindiki gibi olmazdı, olañ gızı górmezdi. (35) beni buña vèrdiler, bunu görsem ben gaçardım, o beni görse o gaçardı. (36) bi araya geliP de ebedi necisiñ dēnmezdi. (37) ölelik sıra yavrım gúzum, nişannarlarıdı, gelillerdi. (38) örtüelleridi gızları, evel bõle

başı çıplak yoğudu, yazmalı yoğudu, örtü édelleridi. ⁽³⁹⁾ dutallarıdı düün édeceklerinde isdelleridi gène tekrár. ⁽⁴⁰⁾ ondan kēri bi davıl dutallarıdı, gédeller gelinlerini alır gelilleridi. ⁽⁴¹⁾ hindiki ğibi dālıdı yavım. ⁽⁴²⁾ öle bōle evlenirleridi. ⁽⁴³⁾ düün ğayrı, bi haFda düün oludu, iki davıl gelidi, bīsēl aPdaġ ġarısı gelirdi. ⁽⁴⁴⁾ ondan kēri bi haFda düün oludu, davarlar kēsilidi, oyunlar oynanırdı, gúleşler olurdu. ⁽⁴⁵⁾ şindikinner ne biçim olur? ⁽⁴⁶⁾ anlaşıyoru, gendileri evleniyoru, gēdiyoru otelde iki góbekleyiP geliyor, işde bitdi.

⁽⁴⁷⁾ keşkáh bişirillerdi, davarı kēseller, üş dört davar kēsellerdi, ġazannara dirkellerdi, o pılavını bişirillerdi, yōrt olusa ayran yapallarıdı, piriç varısa piriç pılavı yapallardı. ⁽⁴⁸⁾ āşam oldu mu ğayrı bīsēl ét bişirillerdi, çözlēme édellerdi, çözlēme yapallardı āşam. ⁽⁴⁹⁾ dirkeç dēllerdi ya, bazısı çözlēme dēr, bazısı dirkeç dēr, yaş ét. ⁽⁵⁰⁾ davarların bu ġabalarından, étli yēllerinden, kemīni de bişirillerdi. ⁽⁵¹⁾ ġavırma ğibi dāl, şōle şōle édersiñ şişde, döşşersiñ kómürün üsdüne. ⁽⁵²⁾ āşam āşam onu yēdirillerdi düünnerde.

⁽⁵³⁾ ġayrı gelini alıllar gezdirillerdi, atıla dāl. ⁽⁵⁴⁾ bir ğiki ġarı oludu, yakın olmasa seniñ dēdiñ gibi atıla gótürüllerdi. ⁽⁵⁵⁾ bir ğiki ġarı oludu, gēder anası evine, bi haFda sonra, bi haFda gelini gósdermezlerdi. ⁽⁵⁶⁾ anasıġile gótürmezlerdi bir haFda. ⁽⁵⁷⁾ aynı aldıkları haFda ğibi gótürüller, gezdiriller, getirillerdi. ⁽⁵⁸⁾ geliniñ başına bi fes édellerdi, fese bīsēl zencir daġallardı, zülüflerini bullardan saşlarını kēsellerdi, üsdünü örtellerdi, ata bindirir, gelillerdi. ⁽⁵⁹⁾ hē, işde o fese dirkellerdi altını, dike dike dike hōle barmaġ gibi dirkellerdi, altın na ġadar olusa. ⁽⁶⁰⁾ bōle indirmelik dēyi altın daġmazlardı, para daġmazlardı, o ne daġallarsa öle ġalırdı. ⁽⁶¹⁾ o altınlara penez dēllerdi bazısına, bazısına da altın dēllerdi benim ġünümde, bilmen ne dēllerdi sonra. ⁽⁶²⁾ o bēş şüzlúk sonra çıkdı. ⁽⁶³⁾ benim çocukluğumda penez dēllerdi, sonra bēş şüzlúk dēdiklerini boyunlarına daġallarıdı, bēş şey olurdu, bēşi birlik. ⁽⁶⁴⁾ delik para varıdı bi ġuruş, kertikli para varıdı bi buçuġ ġuruş. ⁽⁶⁵⁾ onlar ġayrı apTaġlar teFi çaldık sıra, geline doġaġlar, apTaġa atallarıdı. ⁽⁶⁶⁾ ġayrı apTaġlar onu birikTiridi, onu ne yapallardı bilmen. ⁽⁶⁷⁾ bazı bizim eviñ iki yanında éderdik, ikisini üçünü düünün burda étdik davılıla. ⁽⁶⁸⁾ bulunur hindi yeri ġazdıġ sıra, çıkar penezler, şey, delik paraġlar. ⁽⁶⁹⁾ bi lira, ġuruş onlarıġa geçinillerdi yavım. ⁽⁷⁰⁾ şindiki ğibi milyon ná arasın, yüz ná arasın, para ná arasın, on lira ná arasın? ⁽⁷¹⁾ o zamanķı on lira şindi, hindiki bi milyar lira, o zamanķı bi liraydı. ⁽⁷²⁾ bi lirayla bazara gētseñ her şeyi alı gelirdiñ. ⁽⁷³⁾ dōmeyi meselá

çövala ğataıladı, ğindiki bōle dōme nerde? ⁽⁷⁴⁾ zopayla dōve dōve, tabi sen gelirsın, ben gelirin, fılanca düün edecēmiş dēyi o dōme dōğūlür. ⁽⁷⁵⁾ dibek sōğra hasil oldu. ⁽⁷⁶⁾ bizim aşiret dibē nerde davşıyacak? ⁽⁷⁷⁾ zopa biliseñ ora otururduñ, ben bura otururdum, şindiki kúreklerin saplı ğibi şeyle dōve dōve dōve dōmeyi çıkarıdık, çıkarııladı. ⁽⁷⁸⁾ gēdellerdi yavrım, hindi gelin almaya gētdi mi bizim aşireT, mesele çadırda edilir, yaylada étдик mi, bullarda étдик mi gēne evlerde edilir. ⁽⁷⁹⁾ gēdellerdi ora yavrım, gelini bindirdiler mi ya arabaya ya ata, onlarıñ ya çenceresini ya çanānı ya bardānı, bi şeyler alıılar ğaçallardı, ordan bāşış gelecek. ⁽⁸⁰⁾ bāşış gelirdi ğız evinden, ğaplarını toplar gēderdi.

yörüklük yaşamı

⁽⁸¹⁾ a yavrım, yaylaya gēde gēde bu ayaklarımız küt oldu. ⁽⁸²⁾ yaylaya burdan bi gētdik mi, o āvasını bilin mi? ⁽⁸³⁾ avasını geçeriS, ordan *eynif* dēriS bi yer var, ora varırdık. ⁽⁸⁴⁾ ordan göçerdik *gembos* dēris, *derebucāñ* beri yanına varıdık. ⁽⁸⁵⁾ ordan gēderdik, *derebucā* varıdık kóye. ⁽⁸⁶⁾ *derebucağdan* ğağdık mı *daıaymana* varıdık. ⁽⁸⁷⁾ *daıaymandan* ğağdık mı *kúpeniñ* dibine varıdık. ⁽⁸⁸⁾ bi tā gēderdik oturacāmız yere varırdık. ⁽⁸⁹⁾ bi yayla varıdı, oradan inerdik, gúzleye inerdik biz. ⁽⁹⁰⁾ *şákirōlu* dedimiz yeri belki bilisiñdir, şeşmesini. ⁽⁹¹⁾ o şeşmeniñ yanına inerdik. ⁽⁹²⁾ ğayrı çadırıları dutardığ suratlara. ⁽⁹³⁾ aynı kóyün hēsebi olırduk, bēş on çadır olırdı orda. ⁽⁹⁴⁾ sabāla oldu mu bazara gēdeceklerinde *bēşşērine* gēdellerdi. ⁽⁹⁵⁾ hoyün sen de gēdeceñ mi, ben de gēdecek miyin, bi araba olusa arabaya doıaıılar gēdellerdi. ⁽⁹⁶⁾ araba olmassa *manavğatdan* dolmuş çıkarsa gēdellerdi.

⁽⁹⁷⁾ [çadırıları] gendimiz doıurduk. ⁽⁹⁸⁾ onun iki tarafına āşları dıkerdik. ⁽⁹⁹⁾ yapalıları şindiki tāta ğibi, ondan kēyri onun başını kertellerdi. ⁽¹⁰⁰⁾ onun ğayrı tabi şōle ya āç, ācıñ başını biçellerdi, bōle biçellerdi. ⁽¹⁰¹⁾ orayı oyaııladı, aşşā yanından da deıellerdi. ⁽¹⁰²⁾ deldiler midi dutalıları gēne şindi mertek dēris bilirsıñdir, çardağlara yapılan mertekleri. ⁽¹⁰³⁾ o mertē üsdüne atardığ, aşşā yanına da aynı mertē atardığ. ⁽¹⁰⁴⁾ nēyile doıunacak? ⁽¹⁰⁵⁾ ısdar dēller, o ğayrı. ⁽¹⁰⁶⁾ ora çakarıs bi çivi, olçeris, bit de bura çakarıs. ⁽¹⁰⁷⁾ ona doıaya doıaya ērdiğimiz ipleri doıaya doıaya gētirirdik ğayrı o ısdara. ⁽¹⁰⁸⁾ o mertē sara sara sara o ipi ōle sarardığ. ⁽¹⁰⁹⁾ aşşā yana ğoyduumuz deliklere, ona da ğayrı bi çıbık geçiriyiS, ona sararıs. ⁽¹¹⁰⁾ ondan kēyri bısēl ip çezeris elimize. ⁽¹¹¹⁾

hõle indirdiñ mi, onun hõle zopası olur, indirdiñ midi doķursuñ ğayrı tarāla tıķ tıķ. ⁽¹¹²⁾
 bi tā geķiriñ bi tā doķuñ, ısdar da õlesi. ⁽¹¹³⁾ ipi ğayrı kirmende ēriyiS bõle, pambıķdan
 da ērisiñ, kıldan da ērisiñ, yuñdan da ērisiñ. ⁽¹¹⁴⁾ ğoyunuñ yuñúndan da olur, davariñ
 kılından da olur. ⁽¹¹⁵⁾ ğoyunuñķu yazın kırkılırdı. ⁽¹¹⁶⁾ davariñķı yaylaya çıkardıķ,
 davara dekeye ğatacāmızda davarı ğırkıardıķ. ⁽¹¹⁷⁾ maķasları vardı, kırkılık dēller, hem
 davariķına hem ğoyunuķuna. ⁽¹¹⁸⁾ ondan kēyri dutardıķ ğoyunuñ yuñúnu yıķardıķ. ⁽¹¹⁹⁾
 yıķadıķdan kēri, bāzı yıķar da kırkıarız, bāzı yıķamadan kırkıarız. ⁽¹²⁰⁾ yazıñķını
 yıķamadan kırkıarız. ⁽¹²¹⁾ gendi ētiyacımızı yıķarıs, dideris. ⁽¹²²⁾ ipek gibi dider dider
 dideris. ⁽¹²³⁾ onu ğayrı oklāyla burķar burķar burķarsıñ. ⁽¹²⁴⁾ dutar bi de şey yaparsıñ,
 ğolcaķ, kirmeni ēirisiñ ğayrı. ⁽¹²⁵⁾ kirmeni ērkekler yapardı. ⁽¹²⁶⁾ ısdarda ayrı doķurduķ,
 kirmeni yapardı, bişşē yapardı. ⁽¹²⁷⁾ yayı da nahıl yayardıķ? ⁽¹²⁸⁾ yourdı üyüdüşüz,
 ğaplara biriKdiriyiz. ⁽¹²⁹⁾ hindiki ğibi bidon ná arasın o zamanda? ⁽¹³⁰⁾ yourdı
 ğazanlara birikdiridik. ⁽¹³¹⁾ deriden tulug olurdu, üç çatmayı çatardıķ, üç mertē
 çatardıķ, hurayı burardıķ. ⁽¹³²⁾ tulukların bālarını bālardıķ üç bağ, üç çatmaya. ⁽¹³³⁾ bişşē
 içine atardıñ ğayrı, yaya yaya yā yüzüne çıkardı ğayrı. ⁽¹³⁴⁾ o takırdavuk, o şeyden,
 āşdan, o *manavların* ācından. ⁽¹³⁵⁾ *manavlar* onda yayardı, takıdıķı takıdıķı, biziki
 takırdamazdı. ⁽¹³⁶⁾ í, tulūñ yourdı datlı olur. ⁽¹³⁷⁾ lekin o takırdavuk, āşda eşgi olur.
⁽¹³⁸⁾ onun kēşi, çókelē başga olurdu tulūñķu. ⁽¹³⁹⁾ ācıkı eşgi olur, çókelē de eşgi olurdu.
⁽¹⁴⁰⁾ e işde kēş, onu ğazana dókersiñ ğayrı. ⁽¹⁴¹⁾ yaydıķ kēyri yānı alırsıñ, yıķarsıñ,
 duzlarsıñ, basarsıñ, sede yā. ⁽¹⁴²⁾ ondan kēyri tabi birezini alağorsuñ bōrek yaparsıñ
 geleniñ ğedeniñ yēr, müsevüre ğorsuñ. ⁽¹⁴³⁾ ondan kēyri onu çókelē, ğazana dókersiñ
 ayrıñı. ⁽¹⁴⁴⁾ ataşı yaķar üsdüne ğorsuñ, ataşı yaķıvērisiñ. ⁽¹⁴⁵⁾ o hõle ğalıp gibi üsdüne
 çıkar çókelē, birez de duz atarsıñ, çókelē yüzüne çıkar. onu ğayrı saplıle alırsıñ
 kēseleriñ, ondan kēse de ēyice ğurudu mudu deriye basarsıñ. ⁽¹⁴⁶⁾ e kēş olan o, hem
 kēş dērsiñ hem çókelek dērsiñ. ⁽¹⁴⁷⁾ *manavlar* çókelek dērdi de biz kēş dērdik. ⁽¹⁴⁸⁾ biz
 de dóndük buraya, bu geliş çókelek. ⁽¹⁴⁹⁾ pēyniri de n işlersiñ? ⁽¹⁵⁰⁾ malı saarsıñ, sādık
 kēyri o imıķlıyyla ğazana süzersiñ, ğazana mayasını atarsıñ. ⁽¹⁵¹⁾ pēynir mayası olur,
 pēynir dutar ğazanda. ⁽¹⁵²⁾ ğazanda dutduķ kēyri dutarsıñ saplıle kēsersiñ ğazanda. ⁽¹⁵³⁾
 o pēyniri ğazaniñ içinde, suyu çıkar. ⁽¹⁵⁴⁾ suyu çıkdıķ kēyri, onun suyunu alır dókersiñ
 alır dókersiñ. ⁽¹⁵⁵⁾ dibini kēseye ğatarsıñ. ⁽¹⁵⁶⁾ bi de duz atarsıñ āca asarsıñ. ⁽¹⁵⁶⁾ pēynir
 de ol. ⁽¹⁵⁷⁾ yaylada saķlamayız, mal sādımız yēriñ bõle daş olur ora, bütūñ gale gale daş
 olur. ⁽¹⁵⁸⁾ hõle īsi yēller olur, īsi yēllere asıvēriyis. ⁽¹⁵⁹⁾ tabi satarıs, onu heP deriye

bassağ malçılık nişlēcēz biz onu? ⁽¹⁶⁰⁾ onu ğayrı bazar ná zaman, bóun bazarı, yarın bazarı. ⁽¹⁶¹⁾ onu biriKdiri këseleri hēbelere ğatarıs, eşşā yúklēdiris, arabası olan arabasına yúklēdir, gótürü bazarda satar gelir. ⁽¹⁶²⁾ pēynir de öleyidi yavrım. ⁽¹⁶³⁾ mesele sen ben hilá, ısdambuğdan gelirdi bidonlar ğoyuncuyuka. ⁽¹⁶⁴⁾ gōşdük kēyri, ğoyunu satdık kēyri, gelmiş gelmişler de yurdu yoklamışlar. ⁽¹⁶⁵⁾ bidonlar gelirdi, ğıyırēirdim pēyniri ğıyırēirdim bōle ğıyardım loğum gibi. ⁽¹⁶⁶⁾ bidonlara ğatardım suyuyla, alıllar ğedellerdi.

⁽¹⁶⁷⁾ etmē mi? ⁽¹⁶⁸⁾ manavlar nahıl ēylerse biz de öle ēylerdik. ⁽¹⁶⁹⁾ tabi yollarda túkenirse bazar etmē alırdık, yaylamıza çıkasıya, yollardā kóylerden. ⁽¹⁷⁰⁾ hamırı yuñurusuñ yavrım, sacı Furursuñ, iledin odunlarını Furursuñ. ⁽¹⁷¹⁾ adamın olusa biri bişirir, ikisi ēder. ⁽¹⁷¹⁾ adamın olmasa biri bişiri, biri ēder. ⁽¹⁷²⁾ hamırda mı? ⁽¹⁷³⁾ unu ğatarsıñ, duzu ğatarsıñ, başga bi şey yok. ⁽¹⁷⁴⁾ ha, mayaalı ēdersen, şōle ēderdik biz yaylada, orda bizim şeyimiz, furunumuz yok, ondan kēyrim dolabımız yok. ⁽¹⁷⁵⁾ ne yaparıs? ⁽¹⁷⁶⁾ etmē ēyledik mi tesbiye döşşerdik hamırı, tereyānı da ğorduk üsdüne altına. ⁽¹⁷⁷⁾ kómüre ğorduk, üsdüne de sacı ğorduk, sacıñ üsdüne de kómürü ğorduk. ⁽¹⁷⁸⁾ öle de kömbeyi, bōrē yapardık. ⁽¹⁷⁹⁾ ēyi mi? ⁽¹⁸⁰⁾ ō, onun alatı çok, sacı var, hamır yuñurması var, hamırı kēsecek kisireni var, şişi var, bişirgeci var. ⁽¹⁸¹⁾ işde biz ona şiş dēris, biz şiş dēris ya, manavlar bişirgeç dēr. ⁽¹⁸²⁾ etmē de öle yaparıs. ⁽¹⁸³⁾ senitde yaparıs canım, nere ğetsen herkez senitde yapar. ⁽¹⁸⁴⁾ senidiñ usdası olur, onları kóylerde yapallar, biz ğeder bazardan alırs, oklāyı da satın alırs. ⁽¹⁸⁵⁾ bi bişirgeci gendimis yaparıs, senidi de satın alırs, sacı da satın alırs, o alatı öle alırs.

⁽¹⁸⁶⁾ yañınız ısdarı, dúzeni. ⁽¹⁸⁷⁾ dúzen dokunurdu evel, bez dokunurdu. ⁽¹⁸⁸⁾ şindi bēz nerde? ⁽¹⁸⁹⁾ benim çocukluğumda anam dokurdu. ⁽¹⁹⁰⁾ bōle apTağdan darağ alıllardı, darağ dēllerdi. ⁽¹⁹¹⁾ şōle, tātadan dāl, bōle iki çıbı diziyorurlar apTağlar ipile. ⁽¹⁹²⁾ onu ğayrı bir bir bir geçirillerdi iplīgi bez dokuyacaklarında. ⁽¹⁹³⁾ onu ğayrı dúzeni var, bōle iki tāta çağıyorurlar, bi de hora iki çatal çağallardı. ⁽¹⁹⁴⁾ ben yapmadım onu da, anam yapardı. ⁽¹⁹⁵⁾ ona şōle āç kóserdi demiki dēdīm gibi iplīgi çezderdi, ora ğordu. ⁽¹⁹⁶⁾ onu ğayrı ayāyla yapallardı. ⁽¹⁹⁷⁾ ayā ğollardı ora dúzeniñ şeyine. ⁽¹⁹⁸⁾ ayakçık dēllerdi manavlar ona, manavlar çok yapardı, ayakçık dēllerdi. ⁽¹⁹⁹⁾ onu darā ğayrı getirisiñ, geçiriller. ⁽²⁰⁰⁾ getiriller, geçirillerdi. ⁽²⁰¹⁾ ben yapmadım emme yapallarka, anam yapardı. ⁽²⁰²⁾ evel bēzleri, evel bōle çamaşır nerdeydi? ⁽²⁰³⁾ dokullar dokullar da,

manavlar hilá çora çocuğa don dikerdi, yelek dikerdi, benim çocukluğumda. ⁽²⁰⁴⁾ yètmış yèdi senenin adı var. ⁽²⁰⁵⁾ hı, òle yapallardı yavrım.

⁽²⁰⁶⁾ çamaşırları derelere guralardı, akan oluklara. ⁽²⁰⁷⁾ yaylamız bizim her taraF oluk. ⁽²⁰⁸⁾ oluklara gazanları guralardı, çamaşır gazanı olurdu, ora guralardı, tokucula yıkaallardı. ⁽²⁰⁹⁾ tātadan tokuc olurdu, òle onunula yıkaallardı yavrım. ⁽²¹⁰⁾ dēr, *manavlar* tokucağ dēr, biz tokuş dēris.

⁽²¹¹⁾ hindi góçene yórük dēllerdi. ⁽²¹²⁾ oturana, burda *manavgadda* gālana, *manavgadda* galdīna *manav* dēllerdi. ⁽²¹³⁾ hindi biz de *manav* olduk, *manav* da yórúk oldu. ⁽²¹⁴⁾ *manavlar* hindi heP bizim yayladan yēr aldı. ⁽²¹⁵⁾ heP góşdu gētdi yaylaya, garişdik galdık. ⁽²¹⁶⁾ há, sevmezdi. ⁽²¹⁷⁾ *manav*, yórük dērdi, yórük dāl mi şu dērdi. ⁽²¹⁸⁾ biz de *manav* dāl mi şu, dērdik. ⁽²¹⁹⁾ bōle günlerimiz, gēşdi gētdi yavrım. ⁽²²⁰⁾ ne bilēn biz gıvrağ gonusuruz, gālın gonusuruz ondan. ⁽²²¹⁾ *manavlar* tabi ince gonusur. biz şurdan gēşdik mi dēller ki şindi yavrum. ⁽²²²⁾ biz oturuduk, *sarıların* gırında oturuduk, çadır dutar oturuduk. ⁽²²³⁾ *ali uslunun*, *fātini* bobasıyla hilá çoğ oturduk. ⁽²²⁴⁾ o zaman çadırlarda oturuduk, gışı çadırlarda çıkarıdık. ⁽²²⁵⁾ nēse sır gúde geliller, bizim kóylüler, *sarıları*. ⁽²²⁶⁾ *ey yarabbi* dēller, bunların çadırının her yanı açık dēller, gızı var, òlu var dēller, hēş bi lafı da yōk, sözü de yok dēller. ⁽²²⁷⁾ bunun gızını mızını, òlunu gızını hēş götürüp getiren olma mı, dēller. ⁽²²⁸⁾ bunun evinin içinden bi şey çalan olma mı dēller. ⁽²²⁹⁾ kóyde dēller, her āzın lafı var dēller, her evden bi şey çalını dēller. ⁽²³⁰⁾ bizim dērin ben de, dua singinlī var o çadırdı da, ondan dērin. ⁽²³¹⁾ bi şey edemezler, çalamazlar, bi şey de dēyemezler dērin. ⁽²³²⁾ siz bu lafı nerden òrendiniz dēller, bazı da. ⁽²³³⁾ biz şurdan gētdik mi, sayivēreyin size dērin. ⁽²³⁴⁾ burdan góçdük mü *tilkiler* var dērin, *avasın* var dērin, *başlar* var dērin. ⁽²³⁵⁾ ondan kēyrim *ibradı* var dērin, *derebucağ* var dērin, sayın gayrı dērin. ⁽²³⁶⁾ ondan kēyri *daıayman* var dērin, *yeñikóy* var dērin, *bodanya* var dērin, *kúpe* var dērin. ⁽²³⁷⁾ òn yēr, on yēriñ nisānını alıruz biz, dērin. ⁽²³⁸⁾ on kóyden birer nisān alsağ şu dēris, lafı bundan biliriS dēris, siz oturdūñuz yērde oturuñuz dēris, bōle horata edēris. ⁽²³⁹⁾ şindi buraya oturdum, çókdüm de bi yēre gēdemen a yavrum.

17. Metin

Anlatan: Mustafa Uslu, 82 yaşında, Okur-yazar (az).

Derleme Yeri: Sarılar Mahallesi (Bozahmetli Yörükleri).

Konu: Yörüklük, Karışık Anılar, Destanî Halk Anlatımları

yörüklük

⁽¹⁾ şindi amıcam bu kitaPda yazar, hepisi yazar. ⁽²⁾ emme şindi yórúk, yórúkçülū sorarısañ, yórūñ devesi oludu, göyünü oludu, burdan yúkledirdik, devesinde yúk çañı oludu. ⁽³⁾ buña hindiki bu cowaP vèrdimi, ben yarısını sene biliP vèremeniki amıca. ⁽⁴⁾ o zaman ğafam biráz dürüsüdü. ⁽⁵⁾ şindi baķ benim aslım, bizim aslımıS, kókúmüS temelimiS bizim ğaFġasyadan gelme, anladıñ mı? ⁽⁶⁾ bu bizim ğaFġasyadan gelmiş, kúlcülere yerleşmiş. ⁽⁷⁾ beş mi altı mı ğardaşımış. ⁽⁸⁾ bulılarda o zaman yórúk aşireti bilen yõmuş. ⁽⁹⁾ ilk evel benim kókúmüS sarılar. ⁽¹⁰⁾ neydi dēcem? ⁽¹¹⁾ ora gelmişler, yelleşmişler. ⁽¹²⁾ baķ manavġadıñ da ilk, bura ġadılımışımış. ⁽¹³⁾ ġadılık olđunda da ilk kóy olaķ bura yazılan, manavġada ilk yazılan kóy olaķ biri sülek, şey, saraşlı. ⁽¹⁴⁾ saraşlı mı birinci yõsa bizim bozāmatlı mı birinci orayı bilemēcem. ⁽¹⁵⁾ ilk evel bunlar yazılmış bura. ⁽¹⁶⁾ da şindi bizim kókümüz bura gelme. ⁽¹⁷⁾ dēdemiñ bobasının dörd_avradı varmışımış. ⁽¹⁸⁾ dörd_avraddan, bozāmatlınıñ ekseriyeti bu dörd_avraddan dālmış. ⁽¹⁹⁾ usluñlar, esgiler, şirinler, şekerler dörd_avraddan dālmış. ⁽²⁰⁾ şindi, hüseyñ güzel varıdı, bobañ bilıñ, sen bilmessiñ. ⁽²¹⁾ o da ölmüş_á, o da bizden, bu dörd_avraddan dālma da.

⁽²²⁾ orayı da anladıvērēñ. ⁽²³⁾ şindi ases biz bozāmatlı dālız de yañıñız ordan gelmiş ġız almış, burdan gelmiş, ordan ġetmiş, ġız almış, burdan ilerlemiş. ⁽²⁴⁾ şindi, bir õsüz olan çocuñ varımış, õsüz. ⁽²⁵⁾ ġuzu olaķ güdellerike bi ġızıla olan çocuñ, şey, ġız arımıd_ācına çıķmış yayT siñgit. ⁽²⁶⁾ ġıza bi laf atmış olan, huy āzına boz āmadıñ dēmiş ġız da. ⁽²⁷⁾ ondan bozāmatlı ġalmış bizim aşiretiñ ismi. ⁽²⁸⁾ anladıñ mı amıca?

⁽²⁹⁾ şindi, amıca, yórúkçülük böle. ⁽³⁰⁾ ben otuz beş sene ġoyunculuķ yaptım. ⁽³¹⁾ şindi bu dāvirde eyñifde oludum, bobañ bilidir eyñiFi. ⁽³²⁾ ben ġoyuncuyudum. ⁽³³⁾ bene, yayla kóylülere zırf ġoyun davşıdıma, başġa hiç bi şey ġoyunuñ içine ġatmazıdım da, bene ġoyuncu musdā dēllerdi. ⁽³⁴⁾ yayla kóylülere sorduñ mu ġoyuncu musdā dēmeyēñ

bilemezler. ⁽³⁵⁾ otuz sene oldu, göyünü satıP da ğalaalı bullarda. ⁽³⁶⁾ göyünü bakarsın iki yüz olur, bakarsın iki yüz elli olur, bakarsın yüz elliye düşer. ⁽³⁷⁾ yórúkcülük devri öyle amıcam. ⁽³⁸⁾ emme *manavğadıñ, köçek sülēmeni* tanırıñdır sen amıcam, bilin mi? ⁽³⁹⁾ hindi o, onuñla da *köçek* amıcamdan geçik dedene mutdarlık, *candarma* dedeē, ona geçik. ⁽⁴⁰⁾ ol da yeyeni *maraşala* vardi mutdarlı. ⁽⁴¹⁾ *maraşal*dan da ğaymakam yerleşin dedi bizim aşirete. ⁽⁴²⁾ bizim aşiret, yerleşin deyî mûhürü aldı. ⁽⁴³⁾ *üşdepeyi* bizim aşirete verdiler. ⁽⁴⁴⁾ bir *honamlı* varımış az bir püntük, bi de *ğarağoyunlu* varımış, bu ikisini yamak verdiler bizim aşirete. ⁽⁴⁵⁾ bizim aşiret orayı beñniP getmedi. ⁽⁴⁶⁾ oranıñ hindi yarısı *honamlı*, yarısı *ğarağoyunlu*, yarısı da biriğinti. ⁽⁴⁷⁾ orda ğız *āmat* varıdı, bilin mi? ⁽⁴⁸⁾ öldü. ⁽⁴⁹⁾ olu varıdı, *mēmeT*, ğız *mēmeT* dellerdi, bilin mi? ⁽⁵⁰⁾ işde onlar öle amıca. ⁽⁵¹⁾ şimdi mûtarlık, *bozāmatlı*nıñ mûtarlı *manavğaT*da, hālen tā ğaymakamda durur. ⁽⁵²⁾ yalnız biriğiP de bi yere isken etme olmadı. ⁽⁵³⁾ işde *üşdepeye* isken edecekler, beñmedi herkez. ⁽⁵⁴⁾ yarısı *şeydişēr*ine yerleşdi ğaldı, *üşdepeyi* beñmedi. ⁽⁵⁵⁾ bizim zülāle burdan yer aldı, hindi biráz hu yüzde var. ⁽⁵⁶⁾ benim nüfuzum *sarılarda*. ⁽⁵⁷⁾ ğaymakamgiliñ mağāllesi şurda. ⁽⁵⁸⁾ *bozāmatlı* balabalık aşiret amıcam, dālık gedik. ⁽⁵⁹⁾ *şeydişēr*de üç mü ne mağalle var. ⁽⁶⁰⁾ bizim burda ğalan bi *esgiyle* bi *uslu* ğalık. ⁽⁶¹⁾ burdan deveye yúkladırdık. ⁽⁶²⁾ lāñğıduķ lūñğuduķ, yedi günde çıkardık *küpeye* burdan. ⁽⁶³⁾ aşiret böyle *küpeye* çıkardık amıcam biz. ⁽⁶⁴⁾ *küpe yaylasına* çıkardık da hepisi gēşdi amıcam. ⁽⁶⁵⁾ göyunuñ bakımı zor olur, gúdersin. ⁽⁶⁶⁾ davarıķı ğolay olu da göyunuķu zor olur. ⁽⁶⁷⁾ göyunuñ bir ğara göyun olur, bu evelki bizim bildimiz ğara göyunudu. ⁽⁶⁸⁾ sonradan göyun iki—üç çeşide döndü. ⁽⁶⁹⁾ benim davşıdım göyun ak göyunudu. ⁽⁷⁰⁾ ğaraydı, bēyaza çeldim. ⁽⁷¹⁾ bēyazdan da *altınbaşa* çevirdim. ⁽⁷²⁾ yüzü şöle güzel olur, boynundan yēlesi sapsarı olur, ğulaķları da hōle uzun olu, ona *altınbaş* deller, *ğonya* tarafında çoğ—olu. ⁽⁷³⁾ bi de *kölek*, *kölek* deller, göyunuñ bi cinsi. ⁽⁷⁴⁾ hindiki göyun, ğuyruksuz göyun var hindi, tūsüz, ğuyruksuz göyun. ⁽⁷⁵⁾ benim ğoynum arı göyunudu, arı göyun davşırdım ben. ⁽⁷⁶⁾ yórúkcülūñ sonu yok işde, sonsuz. ⁽⁷⁷⁾ bunlar sürücüyümüş, bunun bobası sürücüyümüş, dedesi. ⁽⁷⁸⁾ şimdi amıcam, sürücü deyî, davarcıyımış bunun dedesi, *melē* gederimiş, *melik yaylasına*. ⁽⁷⁹⁾ bobañ duyardır da sen bilmessiñdir. ⁽⁸⁰⁾ *fettehōlunuñ*, *gembosuñ* bu yanındā dā *fettōlunuñ* *melik*, *gündōdu fettōlu*, *musdā* bēyiñ. ⁽⁸¹⁾ nēye öle deller bilmen de onların da kökü kesildi mi bilmen. ⁽⁸²⁾ biz altı olanıdık, bi ben ğaldım. ⁽⁸³⁾ *fettahlı*, aşiret ismi o. ⁽⁸⁴⁾ yalnız *musdā*

bèyiñ bobası *āmaT* bēy, zeñginimiş, *küpeye* çıkarımış. ⁽⁸⁵⁾ ordan *meľ* almış, gétmeyivèrmiş, yèlleşmiş, orayı zabd_étmiş, māmleketi, her yeri zabd_étmiş. ⁽⁸⁶⁾ ayrı aşiret, *fettahlı* aşireti onlar. ⁽⁸⁷⁾ biziki, hurda *oymapıñarda idirizli* aşireti var. ⁽⁸⁸⁾ benim anam *idirizli*, ebem *garāózlü*, bekirli aşiretinden. ⁽⁸⁹⁾ şindi onlar *aķbaşgil*. ⁽⁹⁰⁾ ebēñ deyzesiniñ bacısınıñ göcası *aķbaş*. ⁽⁹¹⁾ onlar *āşdepesine* çıkar, *āşdepesi yaylasına* onlar hālen gèdiyoru. ⁽⁹²⁾ onlar yayla evi yaptırdılar, heP gèdiyoruñlar. ⁽⁹³⁾ yórúk ğalmadı hindi. ⁽⁹⁴⁾ bizim *bozāmatlıda* üş dörT davarıcı var, başğa ğalmadı ellēm, bilmen.

karışık anılar

⁽⁹⁵⁾ iptirayla cezeğvine girdim, beş ay cezeğvinde yatdım. ⁽⁹⁶⁾ boş vèr olıları. ⁽⁹⁷⁾ ğarez gètdi üsdüme de üç buçuk sene òraşdı. ⁽⁹⁸⁾ şu otdan ğayrısı bitdi benim başımda amıca da ne yapacañ. ⁽⁹⁹⁾ şindi üç òlan var, dālık gèdik amıcam.

⁽¹⁰⁰⁾ bi *esgi òlan* varımış, dèdemiñ amıcası. ⁽¹⁰¹⁾ ğoyunculuķ yaparımış, bobamıñ dèdesi de kiyaľını yaparımış. ⁽¹⁰²⁾ hanı ğonturoľcusu, o zaman kiyá dèllerimiş. ⁽¹⁰³⁾ şindi güzün góçmuşler. ⁽¹⁰⁴⁾ *bodanyanıñ* bi yaylası var *toyaľanı* dèller, *şākirōlu çèşmesi* bilen var. ⁽¹⁰⁵⁾ biz ordan bitdik, böyüdük biz de. ⁽¹⁰⁶⁾ hindi bura iniyoru güzün, dèdem. ⁽¹⁰⁷⁾ oysa ordan yayladan góçuyorurñlar. ⁽¹⁰⁸⁾ bura iniyorurñlar, zemheriniñ on segizinde. ⁽¹⁰⁹⁾ yōmuş ğardaşı, *ģoca sülēmen* dèllerimiş bobamıñ dèdesine. ⁽¹¹⁰⁾ şindī bobamıñ ebesi dışarı çıkmış, bi baķar, *aķdeniziñ* üsdünde bi aķ gireñ varımış. ⁽¹¹¹⁾ *ģoca sülēmān*, *ģoca sülēmen* dèmiş. ⁽¹¹²⁾ nēy o? ⁽¹¹³⁾ *aķdeniziñ* üsdüne bi gireñ yörümüş, *esgi òlan* nerde dèmiş. ⁽¹¹⁴⁾ ulān bene bir azıķ şēdivèr dèmiş *ģoca sülēmen* dèdem. ⁽¹¹⁵⁾ hemen ebem de bi ğazıķ şēdiyoru. o zaman çarıķ da dēyoru, çarī da bulamazlar, hēmen yörüyüvèri. ⁽¹¹⁶⁾ şēye çıkar avşama, *bodanyaya* çıkar. ⁽¹¹⁷⁾ bō dèdijm yolđan gèdeller gelillerimiş. ⁽¹¹⁸⁾ ora varır bi/ sorar. ⁽¹¹⁹⁾ *bodanyada* da bi haľam varımış, ordan evlenmiş, oranıñ aǵaları da haľamıñ uşaǵıydı heP öldü bitdi. ⁽¹²⁰⁾ bú_sefer yörümüş, yaylaya çıkmış, bizim esas yer var orda, ora varır. ⁽¹²¹⁾ ğoyunuñ tapanı varımış emme gendi yok. ⁽¹²²⁾ *ģüneşyúk* dèriz bi yer var, gözed daşı var orda. ⁽¹²³⁾ gözed daşına çıkıyoru. ⁽¹²⁴⁾ çok ĶariP işler var, diñler miñler hēç ses selem yok, zēmeriniñ on segizi. ⁽¹²⁵⁾ bi fiyık çalar, hōle_ġetdinde ğoyunuñ ardından fiyık çalaľlar_a, fiyyık dèmiş. ⁽¹²⁶⁾ *bıçıçekī* dèriz bi yer var, ordayımış. ⁽¹²⁷⁾ kópek bi ulumuş, *meneç* dèller bi kópē varımış. ⁽¹²⁸⁾ kópek

gelmiş bi ğıvrannmış, geri dönüvêrmış. ⁽¹²⁹⁾ ardına dúşmüş, varmış. ⁽¹³⁰⁾ o *bıçıçekî* mi ne, alaŋda ğoyun yayılırmış. ⁽¹³¹⁾ hõle tanımış tanımış, *esgi ôlan*, hõyn *esgi ôlan* dêmış. ⁽¹³²⁾ hêy dêmış. ⁽¹³³⁾ ulân nêrdesiŋ, dêmış. ⁽¹³⁴⁾ burdayın dêmış, *kútûŋ* öresi. ⁽¹³⁵⁾ adam çırayı, ğatıran *kútúklerini*, çıralı *kútúkleri* yağa yağa ğaPğara is olmuş elbisesi. ⁽¹³⁶⁾ úlen ğara *kútúk* beniŋ işde ya dêmış, bārmış. ⁽¹³⁷⁾ ulân ne duruŋ, zēmeriniŋ on seKizi? ⁽¹³⁸⁾ úlen bunun keyîfi bozulur mu dêmış, ğoyunuŋ keyîfi. ⁽¹³⁹⁾ ğoyun heP yēlinnemiş, ğuzlayıP ğederimiş. ⁽¹⁴⁰⁾ ordan ğoyunu çekelim dêmış, ğoyunu çekiyorurlar. ⁽¹⁴¹⁾ *cevizliyi* biliŋ mi? ⁽¹⁴²⁾ *cevizliniŋ* beri yanında *ğapaŋgedik* dēller, oraya gelmişler, yatmışlar. ⁽¹⁴³⁾ *ğoca sülēmen* dēdemiŋ kēçesi ārlaşmış. ⁽¹⁴⁴⁾ ulân bi bakısayı kı kar, her yêr kar olmuş, ğoyun yok. ⁽¹⁴⁵⁾ ulân, *esgi ôlan*, *esgi ôlan*, dêmış. ⁽¹⁴⁶⁾ nêy o? ⁽¹⁴⁷⁾ ulân ğoyun yok, ğakıvêr kar basmış dêmış. ⁽¹⁴⁸⁾ ulân yata ğet öte yanına dêmış, ğoyun yatırdır dêmış. ⁽¹⁴⁹⁾ karıla üykü mü girer? ⁽¹⁵⁰⁾ sab ğölmüş, sabāla tanımış, ğoyun serli yatırmış karıŋ altında, nefesinden belliymiş ğoyun. ⁽¹⁵¹⁾ nēse bulamaç bi şey yapıllar, dıki bi şey ēdeller. ⁽¹⁵²⁾ o zaman çay nārasın? ⁽¹⁵³⁾ yayla çayı bişirillerimiş eveli, o zaman. ⁽¹⁵⁴⁾ ordan toplu dabança varımıŋ, çaldık sıra dönerdi, belki dēdende varımıŋdır. ⁽¹⁵⁵⁾ dabançayı bi çeker, ğoyun çıkar bi sirkelenir, hura ineller. ⁽¹⁵⁶⁾ burda *ıŋıqlarıŋ* *ğocayataŋ* dēller bi yêr varımıŋ, ora iniyorurlar. ⁽¹⁵⁷⁾ ğoyun yatarğa ğuzlāyoru. ⁽¹⁵⁸⁾ gendi *kúlcülerde* oturuyumuŋ *ğoca sülēmen* dēdem. ⁽¹⁵⁹⁾ varān bi *esgi ôlanı* yoklayān gelēn dēr, gelir. ⁽¹⁶⁰⁾ *esgi ôlan* ğoyun emiŋdirimiŋ, ğasalırımıŋ. ⁽¹⁶¹⁾ *ıŋıqlarda* da bi aa varımıŋ, aa gelmiş *esgi ôlana* ğoyunu çek burdan, dêmış. ⁽¹⁶²⁾ ulân ğoyun mu öldü *esgi ôlan* dêmış, tasaŋ ne? ⁽¹⁶³⁾ ulân ğoyun ölse ne dêmış, aa geldi de ğoyunu çek buradan dēdi, nere ğedēn ben bu yavriyla dêmış. ⁽¹⁶⁴⁾ ay bizim ôlan seniŋ de dúşündüüne dêmış. ⁽¹⁶⁵⁾ aa bu ğeçe ólür dêmış, Sabāla bekci gelir bene, *ğoca sülēmen amıca*, aa öldü dēyi davar isdeller. ⁽¹⁶⁶⁾ siŋ yēmē vērillerdi, aklıŋ érer mi? siŋ yēmē dēllerdi. ⁽¹⁶⁷⁾ ğısırı çeker gelirin, bi budunu kēsivēriyin, birez de yemiş alırsın, ğetiri burda yêr, ben eve ğederin dêmış. ⁽¹⁶⁸⁾ ôle mi olu ğu bizim ôlan, dêmış. ⁽¹⁶⁹⁾ ôle olur sen hêç keyfini bozma dêmış. ⁽¹⁷⁰⁾ Sabāla aynı dēdi ğibi, *ğoca sülēmen amıca*, *ğoca sülēmen amıca*, dēr bekci. ⁽¹⁷¹⁾ nêy o? ⁽¹⁷²⁾ aa öldü, bi davar isdeller, dêmış. ⁽¹⁷³⁾ aynı dēdi ğısırı çekmiş, ēletmiş, kēsivêrmış. ⁽¹⁷⁴⁾ ordan bi budunu kēser, birez de yemiş alır, gelir. ⁽¹⁷⁵⁾ ulân işde aa öldü, ğeçe ólmüş, işde al bunu yê, dēr, ğardaŋı *esgi oĝlana*.

(176) òle tarihden, yıldızdan, şondan bundan çok şey edellerimiş. (177) dedeme yayla kóyülöleri, *hasanañlı dede*, bú sene gış nasıl geçecek? (178) gış şöle olur. (179) sonjura sormuş birisi, ne górdún ne geçirdiñ *hasanañlı dede*, demiş. (180) bi gúzün yayladan góşdüm demiş, yazın çıkdım demiş, bizim mezerlik var yaylada, mezer kefinde gabirleri yokladım demiş, deve yeni gışanık, sidîniñ yeri belli demiş. (181) bi gúzün góşdüm *tuğayalañına* demiş, yazın çıkdım vardım yurt yerine demiş, góşdüüm yurduñ ardını ataşla dèynèñ ucunu, yeni yanık gibi onu da górdüm, demiş.

(182) yörükçülük de bitdi amıcam, muabbet Te bitdi. (183) şindi gúÇcük böyüğü tanımās, büyük gúÇcū tanımās. (184) bizim gúnümüzde bir orman asgeri varıdı. (185) bobāñ aklı èrmezdir ona, orman asgerine aklı èrmes. (186) orman asgerini górdük mü biz girecek deliğ arardık, adamı yèllerdi. (187) bēc çocu olmayan adamdan yol parası alıllardı. (188) dedeniñ mūtarlında mı, *marasañlıñ* mutdarlında mı bitdi bilmen. (189) evelá kürèle, pañtayla yapılırdı yol a, şindi bēc çocu olmayandan yol parası alıllardı. (190) şindi *menderes* ırāmatlı ıkdıdara geçdi biñ doñuz züz èllide, bu yol parasını galdırdı. (191) sırkat varıdı, herif óküzünü bir iki óküzün, ānam dèlleridi, parasını yatıramazdı, gótürü güre gatarıdı, gürde beslerdi, āşam çıkarıdı. (192) goyaklara bo *torós dālarında* yarlara goyunu, davarları gatarıdık biz de. (193) öş elesiye bekler, öş eldikden sōra çıkarıdık. (194) biñ doñuz yüz kırk üşde bi gıtlık oldu. (195) kırk dörtde de bābam öldü, çocuıduñ o zamanda.

(196) bu *manavgadın* sāyilindē köyleriñ soyismini *alicemil* goyuk. (197) *iliceli alicemil*, kātıbımış. (198) òlu *ali* varıdı gısapçılık filā yaparıdı. (199) *hüseyniñ* güçcünün biri de *tekğanadıñ* o *abdullāñ* güyèsi ya, *nōman*. (200) ēy neler gördük ay amıcam, şindi ne var? (201) *alicemil* goyuk bizim soyismimizi bile.

destanî halk anlatmaları

(202) şindi amıca, evel hōkūmdarıñ biri, toplamış milleti. demiş ki *hızır aleyselemi* kim buluP gétirecek, demiş. (201) bi kel varımış, kel demiş ki, ben gétiriyin, demiş. (202) sene yèdi ğún müddet, gèt *hızır* bul gel, demiş. (203) ulan *hızır* bulunu mu? (204) *hızır* hindi burdaysa, sen bilmessiñ *hızır*, ne olduynu. (205) nēyse yèdi ğún oluyoru, çıkıyoru, *hızır* bulamamış. (206) aa beni öldürecek demiş, yola dúşmüş. (207) ardından bi adam gelmiş, nere gèdeñ? (208) yā, mesele bōle bōle oldu da hindi gèdiyoruyun ağanıñ

hızırına dëmiş. ⁽²⁰⁹⁾ *aa* öldürecek beni, gët bālım dëmiş. ⁽²¹⁰⁾ haydi baķalım gëdelim, varıyorlar, ğapıya dikeliyor. ⁽²¹¹⁾ *aa*, *hızır* bulduñ mu, dëmiş. ⁽²¹²⁾ bulamadım dëmiş, yok. ⁽²¹³⁾ üç veziri varımış. ⁽²¹⁴⁾ veziriñ biriñe dëmiş *kin*, buña ne ceze vërecëz, dëmiş. ⁽²¹⁵⁾ *aa* dëmiş, ben seniñ yerinde olсам bunu bālar, tortoPaķ eder, sūt ğazanına atar, ğaynadırın, dëmiş. ⁽²¹⁶⁾ *hızır* arkadaşymış, aslī *ō* dëmiş, neslī *ō* dëmiş. ⁽²¹⁷⁾ ikinci vezire sormuş. ⁽²¹⁸⁾ o da, satırıla ğıyar, çóplūe atarın, dëmiş. ⁽²¹⁹⁾ neslī *ō* dëmiş, neslī *ō* dëmiş *hızır*. ⁽²¹⁹⁾ üçüncü vezire sormuş. ⁽²²⁰⁾ üçüncü vezir de dëmiş *kin*, *aa* dëmiş, böyükler dāyima ğúÇcükleriñ ğusurunu affëder, affëT saııvër bunu, dëmiş. ⁽²²¹⁾ aslī *ō* dëmiş *hızır* ğene. ⁽²²²⁾ asıl azmas, balı kóķmas, kóķarsa yā kóķar, onuñ da cinsi ayrandan, dëmiş. ⁽²²³⁾ *hızır* ararısañ *hızır* beniñ, dëmiş. ⁽²²⁴⁾ dutuvëriñ şunu dëmiş. ⁽²²⁵⁾ *hızır* ğayboıuvërmiş.

⁽²²⁶⁾ şindi *cenābı aıııahdan* bi nidā gelmiş. ⁽²²⁷⁾ bir balıñ, ādı ne? ⁽²²⁸⁾ bir şey girecek yunuz balı gendini ğüçsüremiş, yanı ğüçcük ğórmüş. ⁽²²⁹⁾ benim dëmiş, insanōlu nereme giriP de ğarnımda duracaķ dëmiş. ⁽²³⁰⁾ şindi ğemëye, müşrükler ğemiyā dolmuş, ğámıyā ğatmışlar, *yonuz aleyhiselem* de girmiş ora. ⁽²³¹⁾ hōle ğedişlën deñize, ğemi ne ileri ne geri, ne ileri ğótürebilmişler ne geri. ⁽²³²⁾ içimizde bi yabancı var, kim dëmiş. ⁽²³³⁾ *yönuz aleyhiselem* beniñ dëmiş. yōķ dëmiş, sen nasıl olur? ⁽²³⁴⁾ hu yanı bu yanı, o zaman ğuryā çekecez, dëmişler. ⁽²³⁵⁾ üç sefer ğuryā çekmişler, üçünde de *yönuz aleyhiseleme* çıķmış. ⁽²³⁶⁾ bu ğeliş atıñ bunu deñize dëyor. ⁽²³⁷⁾ *cenābı aıııahdan* bi nidā geliyor balıā, *yönuzu* yut dëyor, yönuz balı yuduvëriyor. ⁽²³⁸⁾ yeñi o ğemi de harekedëdiyor. ⁽²³⁹⁾ bu yol balıñ ğarnında namaz ğılar, ibādát yaparımış *yönuz aleyhiselám*. ⁽²⁴⁰⁾ benim ğusurlarımı affëT, ne ğusurum varısa affëT dëye doğa ederimiş. ⁽²⁴¹⁾ şindi aPdëdi ğandan, seşdāsı ğönden, ğiblesi her yönden. ⁽²⁴²⁾ bobañ belki bunu duyukdur. ⁽²⁴²⁾ hindi, şindi arabaya binersin amıca, *türkiyeyi* arabanın içinde seniñ ğibleñ, her yer ğibleñdir. ⁽²⁴³⁾ mesele, araba hordan girer, hora döner, arabada ğederke her yer ğible. ⁽²⁴⁴⁾ ğiblesi her yön, o da ordan ğalmış amıca.

18. Metin

Anlatan: Durdu Güven, 65 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Taşağıl / Kırkkavak Köyü

Konu: Karışık Anılar

(¹) ismim *durdu güven*. (²) doğumumu bilmeyön, atmış beş yaşıdayın. (³) okur yazarlım yok, bilmeyön. (⁴) *kırkgavaklıyın, beşgonān kırkgavak kóyündenin*.

(⁵) e, ay yavrim, evelkinlerden ne galdı şindi? (⁶) evelli góç góçerdik, yazlaya góçerdik, gúzleye góçerdik. (⁷) geçiler güderdik, inekler saardık, dālarda daşlarda irezil zebil arkamızda odunnar çekerdik, ot çekerdik. (⁸) yaylalara gèderdik, *kırkgavān* yaylasına gèderdik, *tokalı* yurdu yaylası dēyecēz ona. (⁹) *gonya* tarafında dejl. (¹⁰) bu *gızılot*, *manavgaT* yórünün çıkdu yaylanıñ bi şeyi, *gonyāla aksekinin* arası. (¹¹) *ałacabelini* tanıman ben, *tokalı* yurdu yaylasına çıkardık. (¹²) gışlamız varıdı, gúzlemiz varıdı. (¹³) öle geçici bi yeller oludu, hōle daş duvarlardan, āşların öldü yellere yonğadan monğadan yapıılır. (¹⁴) oturuludu bi su başına veyāvıt da bi şeye. (¹⁵) güzlemiz *ertlıatağ* dēllerdi, yaylanıñ birez aşsasında, yaylāla gışlanıñ arasında bu añaTdım yer. (¹⁶) bōle ergenler oludu, derelerden su akardı. (¹⁷) buyday ēkerdik, arpa ēkerdik, heP öküzüle sürerdik, öküzlerle, hayvanlarıla, çapaalarıla. (¹⁸) güzlede üç ay galırdık, ondan sōna gışlaya inerdik, āsas evimize. (¹⁹) āsas evimiz *nařlıdādı*, *kırkgavān* birez kener mahellesi. (²⁰) nař çok oludu orda, ceviz çok oludu, ondan *naşlı* dēmişler. (²¹) babā ocāmıñ şeyi *naşlı* dēyi geçiyi. (²²) hindi ābilerim fełan var orda, üş dānesi öldü, bi dānesi var. (²³) bubamıñ yerinde yurdunda galıgıllar. (²⁴) serin, kar yaar ora, ğar üç ay helán galır orda. (²⁵) bu gışla dēdīmiz yerde ğar fazla galmaz da güzlemizde ğar üç ay helán yādı mı depilir galır. (²⁶) bi gün bi galıkdık, ğapıyı kağdıyıS, dolmuş kar arkasından, kürēle kağdırdık kağdırdık ābim ırāmatlīla. (²⁷) davarları, bōle kürēle aça aça, dā *sūraļ* suyu gibi bi yere şōle bi yer yaptık, ordan gótürdük. (²⁸) şamları, ğatranları yıkdık, orda otladık da aç öldürmedik. (²⁹) gışın ekilirdi o buyday, karıñ altında galırdı. (³⁰) yazın o kar eridinde çok gōzel buydaylar olurdu, orāla, elimizile biçerdik. (³¹) bōle döverbiçer yoğudu, patoz yoğudu o zamannar. (³²) demet ēderdik elimizle bālar bālar, hayvanlara yúkle. (³³) arķalarımızla daşırdık harmanın oldu yellere, öle bi hayātımız varıdı. (³⁴) öle özel bi şeyimiz yoğudu. (³⁵) bubam sayılır kişiydi *kırkgavakda*. (³⁶) canı

isdedijinde yüz élli, iki_yüz davar var, yirmi otuz inek var. ⁽³⁷⁾ birini canı isdedijinde këserdî, çorçocuğ oturu yêrdik. ⁽³⁸⁾ o pëynir, çökelek heP kendimiz yapardık. ⁽³⁹⁾ elde çatma çatardık, yayık yayardık tuluklarda, sen onu bilmeñ de. ⁽⁴⁰⁾ tulû nasıl yapardık? ⁽⁴¹⁾ eñ böyünden geçiniñ birini yaŭT da êrkeçiñ birini kësellerdi. ⁽⁴²⁾ gôzel onu ters yüzünü bôle unla, biz bulamaş dêris, onu ters yüzüne sürellerdi. ⁽⁴³⁾ döndürü, üç gün sôna onu hemen bi suyuñ başına gôtürülerdi. ⁽⁴⁴⁾ bôle yoŭallardı gôzel, duzuŭa gırmızı ğabık, şamıñ ğabı. ⁽⁴⁵⁾ onu gôzêl el daşında dólûrdü, onuyŭa yapılırdı. ⁽⁴⁶⁾ bi tã yıkanırđı, serilir, ğurudulurdu. ⁽⁴⁷⁾ onuñ ayakları bālanırđı, bōazı da bālanırđı, bi çatma çatılırdı üş tãne, bôle iplerile bālanırđı, bôle gerdirilidi. ⁽⁴⁸⁾ bişşêle ele alınıdı kıldür kıldür, bi yayması olur, çok gôzel olur. ⁽⁴⁹⁾ hā Fişşek, o hôle delikli olur, onuñ hôle zopası olur, onu şôle vurđık sıra yā yüzüne çıkar, bi su çilersiñ. ⁽⁵⁰⁾ şindi hayat mı var, her şey ilaş. ⁽⁵¹⁾ biz bilmezdik evlenesiye, bu sanayā, Sêytinyā, görmedik biz hêç, heP dōa! kendimiz yapardık biz. ⁽⁵²⁾ çökelê pëyniri, tuluklara derilere basardık, inlere ğorduk. ⁽⁵³⁾ çökelê nasıl? ⁽⁵⁴⁾ yaydımız ayrıñı ğorduk ğazannara, o orda gôzêl bişerdi. ⁽⁵⁵⁾ süzdürüyüz onu, bês këseler, daş gönur o sıkışdırılır êyice, ğurur o. ⁽⁵⁶⁾ ondan sôna kıl şeylere, derilere, onuñ deşik bi adı var da ben deri dëyên, aklıma gelmedi şindi, serikde hilâ yapıyoŭlar da. ⁽⁵⁷⁾ ona şôle bi çukur ğazallardı, dōldurulardı onu içine. ⁽⁵⁸⁾ hôle saplıklarila, gücü yêter êrekler basar basar, āzını ğapadıllardı onuñ. ⁽⁵⁹⁾ o iki yıl, üç yıl dursa hêç bi şey olmaSdı. ⁽⁶⁰⁾ deliklere ataŭlardı onu. ⁽⁶¹⁾ yaylada yapardık, ğışlaya da indimizde onu ordan hayvanlara yúkleller. ⁽⁶²⁾ getiridik, ğorduk baş_ucımiza, ğış çıkasıya yêrdik. ⁽⁶³⁾ tabi davar, yaz ğış südü bulunmaz onuñ, şindi eylül ayında geçiler ğurur. ⁽⁶⁴⁾ ona deke salınır, geçi ğuruduunda. o yazın mard_ayına_ğadar yêcēmizi, içecēmizi, bulğur ğaynadırdık, tārana yapardık. ⁽⁶⁵⁾ yayı yayardık, daş dejrmente buydayı ğırdırırdık. ⁽⁶⁶⁾ bi de şôle kendimiz de yapardık onu, şôle el dejrmeninde döndürüdük. ⁽⁶⁷⁾ buydayı yıkardık, ğurudurdu, bi elile onu ğatıyoñ, üş dörT ğadım bir_oludu, bir günde, iki_ğünde çekellerdi onu, o üsdüsdüne iki daş. ⁽⁶⁸⁾ şindi gôtürüyöñ dejrmente ğırdırıyoñ ôle şeyi. ⁽⁶⁹⁾ biz heP bôle daşda yapardık. ⁽⁷⁰⁾ ondan sôna ğorduk bôle böyük ğazannara, böyük onuñ hôle zopası olu tārananıñ, ğadımın biri dōkerdi, biri ğarışdırıdı. ⁽⁷¹⁾ ondan sôna beKledirdik onu, mayaŭlanırđı. ⁽⁷²⁾ bizim orda yeşilli, bês yapraklı ğavağlar varıdı, onlardan toplanıdı damların üsdüne. ⁽⁷³⁾ şôle şôle êderdik, sererdik, góbeklerini delerdik onuñ. ⁽⁷⁴⁾ mayaŭlandıkdan sôna, ğışın da yêrdik. ⁽⁷⁵⁾ biz ğoca tāranaı ôle yaparıS. ⁽⁷⁶⁾ yōurduŭa

ğaynadıyön, bazardan aldırıyön gırmayı. ⁽⁷⁷⁾ yòurduła yapıyön, barça barça bözlerin üsdüne seriyön. ⁽⁷⁸⁾ şindi öle yapıyön, o zaman ölēdi, şöle el gibi ğibi yapardık. ⁽⁷⁹⁾ un tāranasını yapmazdık, biz bilmeyizdik onu. ⁽⁸⁰⁾ biz büyük tārana, ğoca tārana yapmasını biliyiz. ⁽⁸¹⁾ şindiki hamır yunurduumuz leenlerde. ⁽⁸²⁾ bazı yerde ona tirkî deller, biz leen dēriS.

⁽⁸³⁾ biz yörük değliS. ⁽⁸⁴⁾ yayla ğışla var da, biz öle aslımız yörük değil bizim. ⁽⁸⁵⁾ kırğġavāñ yerlisiyiz biz. ⁽⁸⁶⁾ amma yazlamız varıdı, kışlamız varıdı. ⁽⁸⁷⁾ bir de ıssıcak oldu zaman birez, davar burda on gün, yirmi gün yaıt iki ay durdu mu o davarıñ memeleri ārırdı. ⁽⁸⁸⁾ bi şeyi değşdirelim dērdik, üsdündē yaylaya göçülürdü. ⁽⁸⁹⁾ orda güzle de oluyu, ondan sōna yaylaya gēdilirdi. ⁽⁹⁰⁾ biz *manavız*, *ġızılot*dan çıkan yörükler hełan bizi *manav* dēyi bizim hayvannarımızı mayvannarımızı ordan kovałlardı, bizim yaylamızdan. ⁽⁹¹⁾ onlar da göçerdi, *aġġuyu yaylası* dēyi yayla varını. ⁽⁹²⁾ biz ondan birez beridēdik, onlar çıkmadan ğaçak maçak biz de davarımızı gúderdik, orda otlardık. ⁽⁹³⁾ işde yörükden saymāyollar hanı, dālı dēyollar. ⁽⁹⁴⁾ bizim az hōle kırsın, dā kēsimi ya bizim memleketimiz. ⁽⁹⁵⁾ ormanlı, ğōzel her şeyi, çok ğōzel bi kōyümüz var, işde geliri kısa. ⁽⁹⁶⁾ köydē buyday ēkerdik, suan ēkerdik, arpa ēkerdik, mercimek ēkeriS, nuhuT ēkeriS, onu elimizile yolardık, óküzlerle sürülüdü. ⁽⁹⁷⁾ varıdı düven, şeyiñ tersine bōle çakmak daşı dērnik, bubam ırāmatlı onu tek tek bōle büyük ğatran tātaılarına, şu masa gibi olur, öñü şöle kałkık olurdu onuñ. ⁽⁹⁸⁾ onu bōle o daşları dizellerdi ona, o şeyi çaPık yēsın diyi. ⁽⁹⁹⁾ o daşları, her daşdan olmāyo o, onuñ şöle bēyaz kēsginleri olurdu. ⁽¹⁰⁰⁾ onu gēdellerdi, bi yerden bululıar gelillerni. ⁽¹⁰¹⁾ oturullardı şöle vurduk sıra şey şey, ufağ ufağ çıkardı. ⁽¹⁰²⁾ onuñ yerini açalları kēserile, bōle sıra sıra bubam ırāmatlı şēderdi. ⁽¹⁰³⁾ yabamız olurnu, yaba dēni, harman bōle atılırdı. ⁽¹⁰⁴⁾ dirgen gibi bi şeyile şöle döndürülürdü orağlarııa, öle bi zorluğ. ⁽¹⁰⁵⁾ çok zorluğlarııa şe_ētdik. ⁽¹⁰⁶⁾ şindi nē var? ⁽¹⁰⁷⁾ şeyiñ olsa tarlada biçip yüklēp gēdiyön.

⁽¹⁰⁸⁾ sarılığ oldu mu, hurasından ġan alınıdı, bi cilát doğaTılıdı, o çocuk ēyi olurdu. ⁽¹⁰⁹⁾ ölen ölürdü, ğalan ğalırdı. ⁽¹¹⁰⁾ bōle çocuk mocuk çırdı dēye doğdur şey yoġudu o zaman. ⁽¹¹¹⁾ gētdiñ yer nēre, üs_saatlık dā yolu. ⁽¹¹²⁾ *derebucā* varacañ, bi ğeçe ğalaçañ, zāten hasda ölür gēder yolda. ⁽¹¹³⁾ aydaş olanları bi büyük ġavāmız varıdı, o ġavā ben bilmen de, başġa bi şeyde. ⁽¹¹⁴⁾ ġavağda şöle bi delik varıdı, biri

ordan çocu vèridi, biri beri alırdı ordan, alırımış. ⁽¹¹⁶⁾ ben görmedim òle bi şey. ⁽¹¹⁷⁾ ben hepîsini küçüyün.

⁽¹¹⁸⁾ yuğa ekmē nasıl yapar? ⁽¹¹⁹⁾ buydayları bõle kül çullara ğatardık. ⁽¹²⁰⁾ o düveniñ sürdũ daşın içinde oluyo ya, o güzēl akarsunun kenárına götürüdük onu, orda yıkardı, ğurudurduk. ⁽¹²¹⁾ deǵrmene yollardık, deǵrmende normál kepekli olurdu, onu álerdik, yuñuruduk. ⁽¹²²⁾ bõle şindikîbi leñler yoǵudu, ğavağdan şõle tekne gibi bi şey varıdı benim çocukluğumda. ⁽¹²³⁾ sōna leñ alındı, paķırılar çıkdı, ēyi oldu ya. ⁽¹²⁴⁾ o zaman şõle tekne ğibi bi şeyde hamırı yuñuruduk. ⁽¹²⁵⁾ üçümüz, ikimiz biriǵirdik, atardık. ⁽¹²⁶⁾ büküşler ēderdik, yēnirdi, içilirdi. ⁽¹²⁷⁾ sēnit ğullanırdık, saç ğullanırdık. ⁽¹²⁸⁾ varıdı kisirenimiz, şõle āşdan yaPma kisiren. ⁽¹²⁹⁾ şurası ēnli, yoķarı doñru çıkdında ēinsiz, tā şeylerden, ğatranlardan yapılırdı. ⁽¹³⁰⁾ çovałdıız hełan bõle yapallardı āşlardan. ⁽¹³¹⁾ āşdan yuña yuña yapallardı, şeyine bi delik olurdu o. ⁽¹³²⁾ ğıllı çulları, buydayın āzları, şeyile dikilirdi, çovałdıız yoǵudu. ⁽¹³³⁾ vallā milimiz yōnu, kirmen ēridik biz. ⁽¹³⁴⁾ kirmen kēyī almási dēye bi āç varıdı, ondan şõle yapılrını, űzelēni çellik dēllerdi, şõle búkűlűrdű o. ⁽¹³⁵⁾ ipleri biz ejridik, atardıķ kılaları. ⁽¹³⁶⁾ o kēçiden kırkılrını, daraķlarla daranırdı. ⁽¹³⁷⁾ biri de ordan yay dēye kirişden yapma bi şey. ⁽¹³⁸⁾ oturuduk onu kűttűk kűttűk atardıķ onu, atarnı. ⁽¹³⁹⁾ onu güzēl burardıķ, ondan sōna davar ğüden ejridi onu. ⁽¹⁴⁰⁾ atardıķ mālış. ⁽¹⁴¹⁾ şõle sarı pambıķlar varıdı, boylanmaz. ⁽¹⁴²⁾ onu çıkırā vèridik, çıkırımız varıdı, bi eliyle döndürüyōñ onu, bi eliyle vèriyōñ. ⁽¹⁴³⁾ zopałardıķ, cayıla atardıķ onu. ⁽¹⁴⁴⁾ ondan ejridik kirmenlerde.

19. Metin

Anlatan: Fatma EVLİCE, 60 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Taşağıl / Çakış Köyü (Honamlı Yörükleri)

Konu: Honamlı Yörükleri, Yöresel Yemekler, Düğün Gelenekleri.

⁽¹⁾ ismim *fatma evlice*. ⁽²⁾ *honamlı* yörüyün anam.

⁽³⁾ *honamlı* yöründen geldim ámma geleli, bu memlekete geleli, kırk beş sene oldu. ⁽⁴⁾ çok güççük on üç yaşında geldim. ⁽⁵⁾ on üç yaşında kaçırıldılar beni ordan, memleketimden. ⁽⁶⁾ aç ğaldık, susuz ğaldık, búgüne çıktık. ⁽⁷⁾ dúğún yapılmadı, dúğún görmedim. ⁽⁸⁾ ben ömürde gelinlik gèymedim. ⁽⁹⁾ biz böyle gelmişiz, böyle gederiz. ⁽¹⁰⁾ bizim yöremize, töremize göre kaçanın dñünü olmaz. ⁽¹¹⁾ benim yaşıım kaç dersen elli dokuz yaşıındayın. ⁽¹²⁾ işde atmışına girdim. ⁽¹³⁾ ötesi var mı, yok. ⁽¹⁴⁾ var da cıerim yanıyor. ⁽¹⁵⁾ éyâ, on üç yaşında evlendim ámma kırk dörT yaşında da dul ğaldık. ⁽¹⁶⁾ buyur cenēze namazına. ⁽¹⁷⁾ om_ beş sene oldu. ⁽¹⁸⁾ om_ beş senesindir hem anayın hem bubayın, bi çocuğa, olana. ⁽¹⁹⁾ bi çocüm cezēvine düşdü de ğurtaramadım. ⁽²⁰⁾ neden ğurtaramadım? ⁽²¹⁾ íhí çocūma desteK_ olamadım. ⁽²²⁾ ğuru iftirādan yatıyo, boşandı ğarısının şerinden.

honamlı yörükleri

⁽²³⁾ *honamlı* yörükleri *anamaS* yaylasında yaşar. ⁽²⁴⁾ biz *anamaS* yaylasının yörüyüz, işde biz *honamlı* yörü. ⁽²⁵⁾ esgiden ebemiz dedemiz, burlarda durmamış, bu memleketde yer_almamış, yurd_almamış. ⁽²⁶⁾ Samanında getmişler. ⁽²⁷⁾ ğoyunun, devenin hepisi varımış emmá. ⁽²⁸⁾ *manavlar*lan meselá ğuzum yörükler arasındā fark. ⁽²⁹⁾ bizim yörüklerimizin sofrası açıktır. ⁽³⁰⁾ yörükler misāFiri çok sever. ⁽³¹⁾ o_ ğadar misāFiri severdir ki ben *manavlar*da öle bi şey heç görmedim. ⁽³²⁾ *manavlar* dā sıkıdır. ⁽³³⁾ yörükler girişKen olur, her şeye girer yāni. ⁽³⁴⁾ *honamlı* yörükleri her yerde var. ⁽³⁵⁾ nere sorsa *honamlı* yörüyün der. ⁽³⁶⁾ benim yaylam *anamaS* yaylası. ⁽³⁷⁾ benim yaylamın, benim köyümün ne gezecek yerleri var emme, dedim_a. ⁽³⁸⁾ tabi senede gediP geliyoS, orda anayla bóbayı ziyāret ediyoS. ⁽³⁹⁾ *ıspartanın* *anamaS*, hêş duymadın mı sen? ⁽⁴⁰⁾ *anamas yaylası* deniyoru da tabi bullardan da yol_ açılmış gediliyo. ⁽⁴¹⁾ hêş getdin mi ğuzum sen? ⁽⁴²⁾ heye, ben geleli dedim_a kırk beş senenin

adı var, kırk beş senesindir burda. ⁽⁴³⁾ burayı, benim memleketimi, benim yaylamı dēşmem. ⁽⁴⁴⁾ yaylaya nīsan dedi mi göçülür. ⁽⁴⁵⁾ *sindel ovası*, her sene şölen yapalllar. ⁽⁴⁶⁾ köy geder, geder ta burdan, *çakış*dan gedenler var. ⁽⁴⁷⁾ yaylaya gederike eşşēmiz varıdı. ⁽⁴⁸⁾ onların yāni, insan sesini özlēyoru. ⁽⁴⁹⁾ ama imkānım yok, imkānım olsa gene gedecēn. ⁽⁵⁰⁾ başda adam yok öldü, ōlan cezēvine düşdü. ⁽⁵¹⁾ a ōlum ne dēyēn, derdim dālardan böyük.

⁽⁵²⁾ ekip biçme, ben burlarda hēç bi şey yapaman, adam öleli ben hēç çalışaman. ⁽⁵³⁾ Sāten hastayın, astım hastasıyın, taksiyon hastasıyın. ⁽⁵⁴⁾ bütün laporlu ilacım var, ⁽⁵⁵⁾ beynimde, damarlarda, gılcal damarlarda guruma varımış. ⁽⁵⁶⁾ bacaklarımın sıvıları bitik, boyun fiti, bel fiti var. ⁽⁵⁷⁾ hanğı birini dēyēn, derdim bir dēl ki bin çeşit derdimiz var. ⁽⁵⁸⁾ o dālardā buz gibi havasını arēcām. ⁽⁵⁹⁾ ğatran, ilādin āşlarımın oksicenlerini arāyoruyuz. ⁽⁶⁰⁾ esgiden dedelerimiz göçer ama şimdi bizim hālen tā göçeller dāmıza, yaylamıza. ⁽⁶¹⁾ köyümüzden, *gedikli* köyümüzden. ⁽⁶²⁾ benim köyüm *gedikli* köyü, *şarkaraāç gedikli* köyü. ⁽⁶³⁾ hindi bizim aynı göçülür. ⁽⁶⁴⁾ ne bilēn, orda ēlençe yapıyollar, bol ēlençe ediyollar. ⁽⁶⁵⁾ iki kere şölene dek geldim. ⁽⁶⁶⁾ ōlum, öksüz yetim adam nere gidebili, cail başına?

yöresel yemekler

⁽⁶⁷⁾ meselā, bize has, bizim bildimiz, benim yaptım. ⁽⁶⁸⁾ mesele biz topalan deriS, topalan yememiz vardır. ⁽⁶⁹⁾ o da nēyden? ⁽⁷⁰⁾ fasillele noutdan topalan yaparıS. ⁽⁷¹⁾ gözel yememiz odur, bizim yaylanın yemē. ⁽⁷²⁾ yayla çorbası yaparıS, etli patatiS yaparıS, keşkāh da yapılır. ⁽⁷³⁾ bizim melmeketTe balık çoK oldu uçu, balıkçılık var. ⁽⁷⁴⁾ biz balı tavalarda yapmayıS, haşlar da ğızartırıS, ekmek saçlarının içinde ğızartırıS. ⁽⁷⁵⁾ yaşantı o yāni yaşadım. ⁽⁷⁶⁾ keşkāh nasıl yapılır? ⁽⁷⁷⁾ būdayımızı yıkarıS, āşamdan ıslarıS, yıkarıS. ⁽⁷⁸⁾ sabāleyin temiS suyun içinde ğoruz ateşe. ⁽⁷⁹⁾ ğaynamaya başladı mı ğarıştıra ğarıştıra yapılır. ⁽⁸⁰⁾ tāhta bōyük kepcelerle ğarıştırılır. ⁽⁸¹⁾ keşkān de özelli tereyādır, tereyāsız da keşkāh olmaS. ⁽⁸²⁾ biz de öyle biliriz, keşkān içine et ğonuılmaz. ⁽⁸³⁾ bizim devamlı olmaSsa olmazımız bi de hoşaFımız olur, yörük hoşaFı deller. ⁽⁸⁴⁾ onu hayatTa hēç onsuz bizim köyde düün olsun, düğürlerimize, derneklerde nerde yemek yapsalar. ⁽⁸⁵⁾ çünkü neden hoşaF yaparıS. ⁽⁸⁶⁾ çünkü erik bol olur. ⁽⁸⁷⁾ bizim kirazın bol oldu yer. ⁽⁸⁸⁾ erik, mēyve bol.

düğün gelenekleri

⁽⁸⁹⁾ valıla düğünlerimizi dedim a guzum, köyden çıkalı kırk sene oldu. ⁽⁹⁰⁾ kırk beş sene oldu, gēşti. ⁽⁹¹⁾ büyük gızım kırk beş yaşına giriyo. ⁽⁹²⁾ ben büyük gızımı zāti om beş yaşında dünyāya getirdim için çok küçükken. ⁽⁹³⁾ benim zamānımda şindiki küççük Kelin. ⁽⁹⁴⁾ bāzan telōzonda küççük Kelin deniyo ya, asıl küççük Kelin benin işde. ⁽⁹⁵⁾ hindi arkası araşıdırılıyoro, bizim zamānımızda yōkdu o araşıdırmaılar. ⁽⁹⁶⁾ bizim düğünlerimizin özelli, bizim düğünümüzde sürekli şe yapallı, bōle bindallı kēyerler. ⁽⁹⁷⁾ gāşşıqla, bizim *gedikli* köyümüzün düğünlerin mesmi oyunları gāşşıqdır, gāşşıksız oyun yapmazlar. ⁽⁹⁸⁾ anaılarımızın geleneklerinin kēydikleri giyimler, giysiler devam ediyor. ⁽⁹⁹⁾ bizim esgiden, benim zamānımda ārlık alınırdı. ⁽¹⁰⁰⁾ hanı başlık parası ōle dēyelim. ⁽¹⁰¹⁾ mesele ben gāşdımda beş milyon para almış. ⁽¹⁰²⁾ milyon mu lira mıydı o zamanda, artık nēydi gāyır. ⁽¹⁰³⁾ hindiki dēri goca parādı, beş yüz bin lira mıydı neydi. ⁽¹⁰⁴⁾ o zamanlarda varıdı ama şindi yok gāyır. ⁽¹⁰⁵⁾ gız istemesi, şindiki devirde zāti gızlar gendi seçiyor. ⁽¹⁰⁶⁾ bizim zamānımızda babaları anaıları verdi de, hadi ben gāşdım, beni gācırdılar beni zorla, biz gitdik nēyse.

20. Metin

Anlatan: Ramazan Ünal, 83 yaşında, Okur-yazar

Derleme Yeri: Ulukapı-Sülek Köyü (Sülekli Yörükleri)

Konu: Karışık Anılar, Düğün Gelenekleri, Askerlik Anıları, Hayvancılık, Halk Hekimliği.

⁽¹⁾ *ıramazan ünal*. ⁽²⁾ bın dokuz züz otuz altı doğumluyun. ⁽³⁾ var, dālařda őrendim ben okuma yazmayı, ben okula gētmedim. ⁽⁴⁾ ābiyim varıdı, o bīrez bilīřdi okumayı yazmayı. ⁽⁵⁾ őrēnmiř iki dene ābiyim varıdı, onlar da bene őrētdiler okumayı yazmayı, őrēndik. ⁽⁶⁾ *manavgadıñ sülek kóyündenin*. ⁽⁷⁾ yānı esgi kóyün ismi *sülek*, şindi *ulukapı* olduş, *kırten* ile birleşdik. ⁽⁸⁾ esgiden buranın adı *kırtenidi*, şindi *ulukapı* kóyü olduş. ⁽⁹⁾ evet, o *garacalar sürā*, buřa *ulukapı sülek* oldu. ⁽¹⁰⁾ *sülek* adını acabā bilemēcēn a, bizim, bōle *osmanlı* zamānından bēri bōle góçebe yapıdımızdan, sülekli gēdiP gēldimizden mi *sülek* göduar acabā ismimizi, oşaları bilemēcēn. ⁽¹¹⁾ yóruk kóyü buřa, yórukden yerleşme, *sülekli* yóruklerinden.

karışık anılar

⁽¹²⁾ biz buşalarıda çoçuklūmuzdan bu tarafa dēyelim, çoğ oldu, develerimiz varıdı, kıl gēçi, göyun, iřek, eřřāk, hayvan, mal olalak bunlar varıdı. ⁽¹³⁾ yaylamıza góçer gēderdik, orđan buřa góçer gēlidik. ⁽¹⁴⁾ bi havdada çıkardış, bir hafdada, goņa goņa. ⁽¹⁵⁾ tabi bizim yaylamız burđan neřdēse yüz kilometre var, *sülek* yaylası, *ařacabēlin* óbūr taraşında. ⁽¹⁶⁾ hanı gečen bir řey yapılar, şenlik, iřde heP oşalar *sülek* yaylası. ⁽¹⁷⁾ oteden bēri góçerdik amma şindi o góç işini dāvam edenlerimiz var. ⁽¹⁸⁾ şindi ařabāla góçeller, aşabayla. ⁽¹⁹⁾ şindi benim olan burđan sabāla orđa ev yapıtırı, taksisıyla gētdi. ⁽²⁰⁾ *allāh* nāsib eğerse bīrezden gelecek. ⁽²¹⁾ iř gōlaylařdı, yol vār, soşak vār, her řey ēyileřdi. ⁽²²⁾ amma bizim zamanlarımızda develerimizle zoř gēderdik yoldan, hayvanlarımız zoř gēderdi yoldan. ⁽²³⁾ yol bir çığırdı, asvat yā patike dēyi bir yol yoğudu, řōle bir tarağıdı yayla yolları. ⁽²⁴⁾ řimdī gēliřdi *türkiyā*, hal bōleyidi. ⁽²⁵⁾ vallā góç işini yirmi seneye, belki de gēřdi, gōyalı. ⁽²⁶⁾ ama bōün gendim giderim. ⁽²⁷⁾ hayvancılık iři bitdi bizde, gōyunculuk. ⁽²⁸⁾ gōyunum varıdı, bōle sürüm varıdı, gōyun

sürfüsü. ⁽²⁹⁾ onūla gèder gèlirdim ama şimdi māduf olduk, hayvanları daşıyamadık, bakamayıs. ⁽³⁰⁾ şimdi gèdersek bi canımıza gèdip gèliyoş yaylaya, onun harıcı burda yatıyom işde. ⁽³¹⁾ [yaylaya] esgiden nīsanda çıkılıdı, nīsan ayında, dördüncü ayıñ yirmi beşi, otuzuna donru, bu aralarda çıkılıdı yaylaya. ⁽³²⁾ yaylada áfendim, şeyde işde, nīsanda çıkardık, kasımda bufa gèlidik. ⁽³³⁾ kaç ay oluyoş? işde, tabi yedi ay. ⁽³⁴⁾ bu gadaş galabilidik yaylada. ⁽³⁵⁾ sonra oralar gar basardı, tipi çókerdi, yaşıma işi zorlaşırdı. ⁽³⁶⁾ ama bufa şeyil öldüna ıssıcadı.

⁽³⁷⁾ yoğudu dedem, yoğudu. ⁽³⁸⁾ biz ancāk hayvanlarımızdan, yanı şe yapardık. ⁽³⁹⁾ burda buyday ekmezlerdi o zamanlarda, aklıñ érdinde benim. ⁽⁴⁰⁾ burda daşı ekellerdi, göca daşı, güçcük daşı. ⁽⁴¹⁾ buranın insanları daşı ekmā yèrdi. ⁽⁴²⁾ Konya topında oldu buyday. ⁽⁴²⁾ biz ama devederile getiridik, gışın o buyday ekmāyle geri dönerdik, yaylaya çıkardık gene. ⁽⁴³⁾ yayladan, gonyadan buydayımızı tēmin ederdik yēcāmız buydayımızı. ⁽⁴⁴⁾ biz burda bi şey ekmezdik, ācımız bile yoğudu bizim, tek āç dikmezdik. ⁽⁴⁵⁾ bu memlāket talā deşlidi. ⁽⁴⁶⁾ devē, davaş, mal, bunları yayılmağ uçu, bir ormanı kēsene bārıydık, mal yēcek onu dēye. ⁽⁴⁷⁾ buranın kóylülerī azaşı çıkardı, onlar aklıñıymış, biz yanlış yapmışız, onlar azaşı sābı oldu. ⁽⁴⁸⁾ bizim yórükler sonğradan oyandı amma bi şey galmamış, birer parça şey zaPTēdebildik. ⁽⁴⁹⁾ mal yüzünden oldu bu da dedem, gāndık öle dedem.

⁽⁵⁰⁾ sūlek dedimiz yer göca alan. ⁽⁵¹⁾ orāda göyun gúderiz biz. ⁽⁵²⁾ ofayı da ekellerdi bozkırılar, bozkırılı kóylüler. ⁽⁵³⁾ biz ollarda göyun gúderis, bizi dóweller, gowallar, başğı yapallar. ⁽⁵⁴⁾ ama sonradan biz onları ne yaptık? ⁽⁵⁵⁾ basdık guşunu, basdık guşunu, vèrdik guşunu. ⁽⁵⁶⁾ onları uşurduk orđan, ekemēvèrdiler ofayı şimdi. ⁽⁵⁷⁾ oralar yanı yonanıla türkleşin birbiriyle gāvga ètdi gibi biz de harP ètdik, mavzeş, dabança. ⁽⁵⁸⁾ guzum oldu, satarđım, göyunlarımızın guzusunu, heP mermi alđım, hepisi mermiyidi. ⁽⁵⁹⁾ vèridik guşunu onlara, vèridik guşunu, dóvmek, sóvmek, dēmesi kótülük, guşunlamak. ⁽⁶⁰⁾ terk ètdiler sūlē ekmeden vazgeşdiler. ⁽⁶¹⁾ hağından gelemeler çobanların, onlar. ⁽⁶²⁾ şindi, herkes göyun gúder. ⁽⁶³⁾ atatürk paşanın türküyeyi yonandan, ingilizden şundan bundan guştarıP da. ⁽⁶⁴⁾ yanı şindiki gelen, okuyan çocuklara bi şey dēmen, cahil çocuklar. ⁽⁶⁵⁾ biz bu yurdu nerde bulduk dēye aklına gelen var mı? ⁽⁶⁶⁾ nerde bulduk, nerde yaşışız, diyen var mı? ⁽⁶⁷⁾ o ğibi ollarda göyun güden insanlarımız, ofayı nasıl ekellerdi, nasıl mūcādele edellerdi dēyen, bilen

bile yok. ⁽⁶⁸⁾ hēç, esgiden bullar da hēş bi şey yokmuş gibi selbes göyun gúdüyoılar adamlar şindi. ⁽⁶⁹⁾ hanı, ama or da çarpışan insanlarımız çoğudu ável, biz öyle çarpışmayla zaPT_ét dik olılar, yaylaılar. ⁽⁷⁰⁾ bak, *deře* bir, *soşkun* iki, *yarpız* üç, *ahırılı* dört, *guruçay* beş. ⁽⁷¹⁾ bunların dördü *Konyanın* kóylülefi, bicēcik *yarpız* dediklefi de *akşekini* kóyü. ⁽⁷²⁾ böyle mücadele ét dik amıcam biz onlarııla. ⁽⁷³⁾ ama çok şúkúr şindi hēç bi şeyimiz yok, eyi oldu onlarııla. ⁽⁷⁴⁾ devlet tarafı da bize teslim ét di o yaylaıları. ⁽⁷⁵⁾ tapısını vėrmedi, otundan suyundan faydalananak bur ada yórukler dēyi vėrdiler bize. ⁽⁷⁶⁾ tapı yok, bu halde şindi orası dēdem. ⁽⁷⁷⁾ hanım hatırlatmasa ben bunu unutmuşun. ⁽⁷⁸⁾ sořduñ_a ben gayrı unutmuşun dēdem. ⁽⁷⁹⁾ çok mücadele ederdik çok. ⁽⁸⁰⁾ evet, oturalımın, gēdelimin kelimeleri varıdı bizde. ⁽⁸¹⁾ oturalımın, gēdelimin, gēlelimin, var bunlar. ⁽⁸²⁾ hēye, hem gēlelim hem de gēlelimin lafları var yāni yóruklerde.

⁽⁸³⁾ bililer şindi gēne yapallar, golan yapallar, hayır boşladılar. ⁽⁸⁴⁾ eşşek golanı, develefin golanı, havıt. ⁽⁸⁵⁾ devenin üsdündē havıt dēris biz, onun üsdüne yúkdilir eşşalarıımız bizim. ⁽⁸⁶⁾ bur da biz yaylaya góçecēmizde bi gāşşımız gālmazdı, heP develeşimize yúkdilerdik, or dan gēne yúkdiler bur a getiridik. ⁽⁸⁷⁾ evel zātān bizim böyle evimiz yokdu_ku dēdem bizim. ⁽⁸⁸⁾ bizim sol da bi ev, kúmemiz olırdı, o da sazdan ev, saz ev. ⁽⁸⁹⁾ e gēderdik deniz başlarından biceş gēlidik sazi, saziıla órtülü ev, bi atas düşse gētdi. ⁽⁹⁰⁾ ama şindi bak, biz o işi tefk_ēdeli, memleket ev yapıyoru, heřkeziñ evi var. ⁽⁹¹⁾ o zamanda ev dēye bi şey yoğudu, kúmeydi. ⁽⁹²⁾ kúme dērke o da tavık kúmesi_ğibi sazdan. ⁽⁹³⁾ [yaylada] evet, gāra çadırımız oldu, gāra çadırdan başga bi şeyimiz yokdu. ⁽⁹⁴⁾ bur da dutmazdık gāra çadırı, çúnkú saz evimiz varıdı. ⁽⁹⁵⁾ devemizin üsdünde gēder gēlidi çadırımız, pırtımız. ⁽⁹⁶⁾ şindi, o çadırı eksefi erkekleş yapardı. ⁽⁹⁷⁾ onu gēçi kılından evirirdik. ⁽⁹⁸⁾ şit oldu şōle ikisini búkerdik. ⁽⁹⁹⁾ onuyla gādınlarıımız doķurdu, ısdarda doķunudu o darāla, onlar mesele beş metre, üç metre nēse uzunlū. ⁽¹⁰⁰⁾ bi kaş táyne böyle yaprakları birleşdiridik, çadır oldu. ⁽¹⁰¹⁾ çadır dirā oldu şōle şōle, direkleş bur a gonordu, çadırd a dikli oldu. ⁽¹⁰²⁾ golanlarııla ipleri ile sıkışdırıdı. ⁽¹⁰³⁾ yāmır yaarķa birez içine, önce birez geçerdi içine sependi, yāğmır yādıkdan sonra o doņardı, çadırın gözleri akmazdı gayrı, olur bir ev. ⁽¹⁰³⁾ duymadım, görmedim başga, hePsi gēçi kılı. ⁽¹⁰⁴⁾ goyundan da kepenekleş yapıldı, keçe yapıldı. ⁽¹⁰⁵⁾ çobanlar gēyerdik, gārda gışda biz onu gēydik mi ayāmızda çarık. ⁽¹⁰⁶⁾ çarıkdan sonra bir nasdik

çarık çıkdı ammā o bizi bitirdi dēdem be, somurdu ayaklarımızı o nasdik çarık. ⁽¹⁰⁷⁾ gón çarık o bi şey étmezdi. ⁽¹⁰⁸⁾ gónden, sıgır gónünden yapardı çarıkları ama çok insana síhatlı bi şeyidi o çarık. ⁽¹⁰⁹⁾ şimdi dēdem satın alıdık biz, satın gón alıdık. ⁽¹¹⁰⁾ o gónü dilim dilim yapardı, şöle şöle uzun uzadıya. ⁽¹¹¹⁾ inēñ, göyun ondan davlı dērdik biz ona, onları çarık dikedik. ⁽¹¹²⁾ amma o çok síhatlı bi şey. ⁽¹¹³⁾ bi de o şarıkları, gón şarıkları púseleřdik altını, savlamlaşsın dēyi púse süreşdik onlara. ⁽¹¹⁴⁾ púse bu āşdan yapıldı, ğatran dējl, ğatran ayrı púse ayrı. ⁽¹¹⁵⁾ işamdan oldu púse, ğatırandan da ğatırان oldu, ğatran da yapallardı. ⁽¹¹⁶⁾ tabi, ben gendim órefin yuñ çofabı, şimdi elime gēsse gēne órefin. ⁽¹¹⁷⁾ ben hapisda yatdım, boncuğ da óreřdim kemeş de, hanı ama hapis işi onlar. ⁽¹¹⁸⁾ ben gózel ğazaklar óreřdim, saā baā. ⁽¹¹⁹⁾ ulan bi ğazak órúvēr dēyen oldu mu órúvēřdim ama yuñu, ipi mille óref bitiridim. ⁽¹²⁰⁾ gendimiz yaparız mili, şeyden şemşē telinden, eyeyle onun ucunu súrte súrte, şöle az bi teli çekēcek ğadar şeyi olur onun, çengēli olur, onuyla óreřdik. ⁽¹²¹⁾ ğazak óreřdim, hepimiz óreřdik, bir ben dējl, *yörükler*in ekseriyeti bu ğazak, çofap, bunları óreřdik. ⁽¹²²⁾ gendimiz gēyecēz ya, onlar ımık dutardı bacāmızı, ğışın Filen. ⁽¹²³⁾ bēş milile óreřdik çofabı. ⁽¹²⁴⁾ ama şöle miller oldu uzun, o ğazak mili, iki milile órúlüřdü ğazak, ama çofap bēş milile órúlüřdü. ⁽¹²⁵⁾ hā āşdan da yapılr amma sālıklı olmaz, ğırılabilir, ğopabilir ama bu şemşē teli bi şey olmaz, ğolay ğolay esgimez.

⁽¹²⁶⁾ şimdī, dēdem, biz zaylada noħudu alıdık *gonya* topřāndan *gonyalı*lardan. ⁽¹²⁷⁾ áfendim buydayı alıdık, buyday şorbamız oldu, bulğur pışavımız oldu, fasülle, tā buña beñzeř yemeklerimiz oldu, yapardı. ⁽¹²⁸⁾ ğoca tāranayı yapardı, bizim ğadınlarımız yapardı onu. ⁽¹²⁹⁾ nēyle yapallar? ⁽¹³⁰⁾ yuřduła ayran yapıyollar tulukda, şindikibi makine dējl, bizim o zaman tuluklarımız var. ⁽¹³¹⁾ kadınlarımız tulū yayardı, yānı alıllardı. ⁽¹³²⁾ o ğalan ayranı da kēş yapallardı, ğaynadıllardı ğazanlarda kēş yapallardı. ⁽¹³³⁾ biS Sātān çókelek yēđimiz ekseri. ⁽¹³⁴⁾ pēynir hilá soñradan icad oldu canım, yoğudu óñceden. ⁽¹³⁴⁾ aklımız éřdinde biz pēynir nedir bilmezdik. ⁽¹³⁵⁾ sayde yā dērdik, teřeyā dērdik, mał yā dērdik. ⁽¹³⁶⁾ onları şarına, şarına hayvanların kēđimiz, onlara yerleşdiridik. ⁽¹³⁷⁾ yaylada tabi bi şey olmazdı, bozulmazdı, kēşimiz de bozulmazdı yaylamızda, yāmız da. ⁽¹³⁸⁾ develeşimiz buřa indiri, onlarıla bahaşı getiridik. ⁽¹³⁹⁾ gēne gēdeřdik yaylaya onlarıla. ⁽¹⁴⁰⁾ çok yanı, bizim ekseri yēmēimiz, çókelek, yuřT. ⁽¹⁴¹⁾ [tuluklar] deke, göyundan yapılmazdı. ⁽¹⁴²⁾ kıl geçiden yapılr

onlar, büyük birer dekeleŕ oĖu ġabadayı, onları ġurbana hilá kèsdiklerinde onu satın aldık. ⁽¹⁴³⁾ onları ġadınlar yapallardı ġayrı, tuluk yapallar. ⁽¹⁴⁴⁾ onları avkıllallar, işamın ġızıl ġabık yapallar, onu avkıllallar, bişiriler. ⁽¹⁴⁵⁾ çoğemek çekeller, tuluk oĖu. ⁽¹⁴⁶⁾ tulukda da biz, o yuŖtılar yayallar bişşēle tulukda, yāni çıkarılar, kēşini alıllar.

⁽¹⁴⁷⁾ sēyilde ġalana *manav* dērdik biz onlara. ⁽¹⁴⁸⁾ dēdem, onlarla bizim aramızda akıfabālık sonradan olmaya başladı. ⁽¹⁴⁹⁾ ōnceden ne ġız vēridik, ne ġız aldık. ⁽¹⁵⁰⁾ *manavlar*la *yŏrŭkler* sonradan ġız da vērdik, ġız da aldık. ⁽¹⁵¹⁾ yēlli oğduğu, evledimiz burda yansın mı canım bu ısıcağda? ⁽¹⁵²⁾ vēri miyiz ama ŗimdi heP yanıyoz burda bak, işin kāripli.

⁽¹⁵³⁾ olıarda tātacı varıdı, āşları kēselleridi. ⁽¹⁵⁴⁾ onlar dēvletin ācını kēsellerdi, dēvlet kēdiridi onlara āşları. ⁽¹⁵⁵⁾ onlar bŏle bişġıyla kēsellerdi ama ŗimdi makine var, ācin makinesi var. ⁽¹⁵⁶⁾ anladım, *tātacı* dēller onlara, onlar ayrı bir ġabine. ⁽¹⁵⁷⁾ onlar āc kēsme işini yapallardı. ⁽¹⁵⁸⁾ dēvletin yāni, tomruk yapallar, dēvletin ācını dēvlet onlara kēdiridi ŭcŭretiyle, taġtacılara. ⁽¹⁵⁹⁾ onların işi kēsme, āşla ŗalıŗmak onların işi. ⁽¹⁶⁰⁾ bizim gibi dējl onlar, yŏrŭklŭk yapmazlardır. ⁽¹⁶¹⁾ sonra biz onlardan hele hele ġız alıP ōlan evermemiz olamaSdı, onlar ayrı bir ġabine, *taġtacı*. ⁽¹⁶²⁾ biz onları iğimize ġatmazdık. ⁽¹⁶³⁾ hazētmezdik biz onları *yŏrŭk* olalağ, ōle bi ŗeyimiz varıdı.

⁽¹⁶⁴⁾ kıyeFetleşimiz emmim, bizim yuŖdanıdı. ⁽¹⁶⁵⁾ ġorabımız yuŖ, ŗalıvarımız yuŖ, ġazāımız yuŖ, ġeketimiz yuŖ, ŗapġamız fes, o da yuŖ. ⁽¹⁶⁶⁾ zor bulur da ġeyerdik ōle ŗapġayı. ⁽¹⁶⁷⁾ dēdem o zamanlarda bizde bēyaz ġoyun azıdı, ekseşi ġara maÇ, ġara ġoyun varıdı. ⁽¹⁶⁸⁾ bēyaz ġoyunun yuŖunu ġazak yapırdık. ⁽¹⁶⁹⁾ siyah ġoyunukunu ġeket yapırdık, pantuğ yapırdık siyah ġoyunun yuŖunu. ⁽¹⁷⁰⁾ sāde beyaz ġoyunun yuŖunu ġazak yapırdık. ⁽¹⁷¹⁾ o zamanlarda beyaz ġoyun, yāni yŭz ġoyunun iÇinde on, omēbēş bēyaz ya bulunu ya bulunmasdı, ekseřē siyah ġoyunŭdu. ⁽¹⁷²⁾ evet, bŏyŭk ġuyrŭ oğudu. ⁽¹⁷³⁾ ŗimdiki ġoyunların ŗŏle bi ġuyrŭ var, az, ufağ ġuyruklu ŗimdi ġoyunlar. ⁽¹⁷⁴⁾ sonra bu memleketde siyah ġoyun ġalmadı ġŏrmeyiverdim, heP bēyaz ġoyun oğdu.

dŭġŭn gelenekleri

⁽¹⁷⁵⁾ benim gendimin mi? ⁽¹⁷⁶⁾ ŗimdē dēdēm, bizim dŭŭnŭmŭz dēdem, ōnce niŗanlandık. ⁽¹⁷⁷⁾ dŭŭn ētmeden aldık. ⁽¹⁷⁸⁾ hanımı aldık bir yonġa evin işine. ⁽¹⁷⁹⁾ hePimiz varız, evlilik hālımız, evin işinde anam da var, bābam da var, ġardaŗım da var. ⁽¹⁸⁰⁾ benim

hanım da gēldi burā, haydāā hēÇ olacağ iş mi bū? ⁽¹⁸¹⁾ vay anasını be, şindikī hālā bak yā. ⁽¹⁸²⁾ dedī gibi, şuraya iki sandık gosān bú yüz misāl vērēn benimile hanım yatır. ⁽¹⁸³⁾ o yazda anam bābam, bilāder yatır. ⁽¹⁸⁴⁾ amma bak hele, bu yoklukdan. ⁽¹⁸⁵⁾ varlığı olsa olur mu böyle? ⁽¹⁸⁶⁾ yoklukdan, kariplikden, fakirlikden. ⁽¹⁸⁶⁾ normal düşünler bayā iki gün hele düşün yapılarıdı. ⁽¹⁸⁷⁾ apdallār yapıardı davıllıan düşün. ⁽¹⁸⁸⁾ salun malun bi şey olmazdı. ⁽¹⁸⁹⁾ oynayanlarımızı, bizim kadınlarımız, bobañ da bilidir, kadınlarımız böyle bir gapalı yerde oynadılarıdı. ⁽¹⁹⁰⁾ onun atırāvında da bi bekçi oldu, kimse tanımayacak onlara, görmeyecek onların oyununu. ⁽¹⁹¹⁾ irham gefellerdi. ⁽¹⁹²⁾ onların oyununu görmeğ isdeyenlere o bekci basardı zopayı, koalarıdı onu. ⁽¹⁹³⁾ ben aş çok kowañ da çaldım a uzun süre şalmadım. ⁽¹⁹⁴⁾ benim bilāder varıdı irāmeTli, o eyi çalarđı. ⁽¹⁹⁵⁾ yāni gāvalı da çaldık, úfürdük, çalarđık.

askerlik anıları

⁽¹⁹⁶⁾ asgerlikden bakşedersek, benim dedem *hacı hüsēn* gētmış hacıda asgerlik yapmış. ⁽¹⁹⁷⁾ *mekgede medinede*, hanı asger hacısı. ⁽¹⁹⁸⁾ demek o zaman *türküye*, *mekge*, *arabisdan* oralar *osmanlı*nın parçalarıymış o zamanlar. ⁽¹⁹⁹⁾ asgerli orda yapmış benim dedem, asger hacısı. ⁽²⁰⁰⁾ hangini? ⁽²⁰¹⁾ bābam *yonan* harbindan çıkmış, *yonanlıları*. ⁽²⁰²⁾ *izmişe* otura gömuşlar, *aFyona* otura gömuşlar, *yonanlı* gēlmiş, çok asgerimizi girmişlar. ⁽²⁰³⁾ bābamın anladışı bū, biz tā dūnyāda yoğuz. ⁽²⁰⁴⁾ *aFyon gocatepede* oturmuşlar, *atatürk*, *aliksān paşā*, *ismet paşā*, *kāzım karābekir paşā*, bunlar. ⁽²⁰⁵⁾ amma şeye gētmış *aliksān* paşa, şeye, *bölğarisdana* mı? ⁽²⁰⁶⁾ dēl dēl *yonanlılar* yapıyoru satān harbı, āvelkūn ataş ētdiler birez a. ⁽²⁰⁷⁾ *orus* Ta *türküyeye* yardım vērmiş. ⁽²⁰⁸⁾ bu *gocadepede aFyon*, yemişler içmişler, bābamın anladışı. ⁽²⁰⁹⁾ asgeri bit yēyiP gēderimiş böyle. ⁽²¹⁰⁾ *aliksān* paşa bilen paşalar tıknā vuruvēriyimiş bitlere. ⁽²¹¹⁾ asger halısız galmış. ⁽²¹²⁾ *yonan* bi çekiyoru teli, bu dēyoru *türküyeni*n asgeri dēyoru, bu teli yēdi sēnede yıkamaz dēyorlar, bābamın anlatdı bu. ⁽²¹³⁾ bi bakıyorlar paşalar, asgerler birbirleriyle oynaşmaya başlamışlar. ⁽²¹⁴⁾ ha^o demişler asgerler şeyine gēldi, gıdayı yēdi, yanı bitden guftuldu. ⁽²¹⁵⁾ *atatürk* edeFiñiz *ağdeñiz* dēyor, bi hücüm ediyorlar, o teli bi saatda mı ne göyuP gaybediyorlar. ⁽²¹⁶⁾ orđan bi sürüyorlar *yonanı* gırā gırā gırā, *izmir hoçaya* döküyorlar deñize, bābam da işlerinde. ⁽²¹⁷⁾ anladırdı bābam, hem ālardı hem anladırdı. ⁽²¹⁸⁾ böyle bābamın asgerliK yapışı. ⁽²¹⁹⁾ dedemin asgerliK yapışı hacıda, *mekgede* yapmış. ⁽²²⁰⁾ o zaman işde demek ki ollar heP birimiş, *osmanlı*ymış. ⁽²²¹⁾

osmanlı deviriymiş o zaman gayrı. ⁽²²²⁾ da sonradan buraya gelmişler, işde nasıl geldilerise. ⁽²²³⁾ guşaklık yüzünden dediler, neyse oraları pek bilemecen dedem. ⁽²²⁴⁾ hal böyle, başga soracān varısa uFaķ teFek. ⁽²²⁵⁾ benim asgerlīm, *balıkesir edirmitde* yaptım, acamılīm orda gēşdi. ⁽²²⁶⁾ sonfa *edirne uzunkóprüye* gēşdik. ⁽²²⁷⁾ *edirne uzunkóprüde* asgerlīmi bitirdim, geldim. ⁽²²⁸⁾ yirmi dört ay, iki sene yaptık. ⁽²²⁹⁾ *yonan* varıdı bizim hu taraFımızda, yanı biz bi sıkıntı görmedik. ⁽²³⁰⁾ oralara çok gar yāyořu, çok buz oluyoşu amma bahaş geldi mi de bifez issicā da fazla oranıñ nerdeyse, nedenise oranıñ havası öle. ⁽²³¹⁾ böyle bir sıkıntı görmedik amıcam. ⁽²³²⁾ tabi tālim, terbiye, áFendim ejtim, işde arazılara çıkarıdık. ⁽²³³⁾ órterdik arabaların üsdünü, *revo* arabalar asgeriyeniñ, o zamanķı arabalar. ⁽²³⁴⁾ biñ dokuz_züz elli yèdide gētdim. ⁽²³⁵⁾ biñ dokuz_züz elli sekizde bitirdim geldim asgerlī. ⁽²³⁶⁾ oralarda öleyidik dedem.

hayvancılık

⁽²³⁷⁾ anlaTayın, tülü develer varıdı. ⁽²³⁸⁾ onlar aşılı develeridi, buhuş dölü onlar. ⁽²³⁹⁾ o buhuşlar *Kırşehir*den gelidi. ⁽²⁴⁰⁾ onları burda deveye çekeşdik, develer aşılı olurdu. ⁽²⁴¹⁾ onların işmi tülü deveyidi. ⁽²⁴²⁾ maya gancık şey, erkek daylak, yoz develer, lók, daşşānı alıllar da hadım, áFendim, kırincí, gayalık. ⁽²⁴³⁾ gancıklara gayalık, erkeklerle kırincí veyā gancıklara ganÇık deve deridik, erkeklerle lök, lök ismi de varıdı. ⁽²⁴⁴⁾ hayır, maya ayrı, daylak ayrı, bunlar aşılanmış, bunlar buhuşların dölleşi. ⁽²⁴⁵⁾ *gırşehir*den gelidi onlar bullara, develeri çekeşdik, develerden işde, onların dölü maya oldu, daylak oldu. ⁽²⁴⁶⁾ erkē daylak deridik, dişiye maya derdik, develerin adı. ⁽²⁴⁷⁾ ama az ävel dedim yoz develer, hanı bu gendi aramızda lök, kırincí, gayalık, deve. ⁽²⁴⁸⁾ onlar gendi develerimiz hanı aşılanmayık. ⁽²⁴⁹⁾ tabi yúk daşımā_uçu. ⁽²⁵⁰⁾ bizim zamānımızda *zomana* deller bi yer var, *aķsekinin* öbür yüzünde, ora güzleye inerdik. ⁽²⁵¹⁾ o develerile *seydişer*in kóylelerinden, *beyşer*in kóylelerinden buydayı yúkleřirdik, *aķsekinin* kóylelerinde satarđık veyā kırā_olarak getiridik, ticaret ederdik. ⁽²⁵²⁾ bi_de develer, babam, babamız, bizden yaşlılar *Konya*, *Koçaşar*, *duz gólü*, *duz gólünden* duz yúkleřir gelillerdi. ⁽²⁵³⁾ o zaman da *aķsekinin* kóylelerinde sataşlardı. ⁽²⁵⁴⁾ mesela *duz gólünden* o zamannarda bir guşuşa alsalar buralarda, *aķseki* işlerinde bi buçuk guşuşa satabilirlerdi meselā. ⁽²⁵⁵⁾ develerin şeyi oydu bize, bizi besleyen aslında o develeridi. ⁽²⁵⁶⁾ yanı çok faydalanıdık devamızden. ⁽²⁵⁷⁾ devesi olmayan insan fakir oldu, şunķü develerile yúk daşırđık. ⁽²⁵⁸⁾ mesele, deyelim, şimdı arabalar bi elden bi ere yúk

gótürür, parasını alır. ⁽²⁵⁹⁾ o zaman develeridi, yúk gótürenler. ⁽²⁶⁰⁾ şimdi moderinleşdi, arabalar gótürüyöru, devede etmek galmadı, bitdi. ⁽²⁶¹⁾ develeri zāten satdılar, bitirdiler, etmek galmadı. ⁽²⁶²⁾ şimdi turisleri bindiriyollar şurda burda develere, o da pek nādīf, aS. ⁽²⁶³⁾ esgiden bu memleket her taraf deveydi, öleydi dedem.

⁽²⁶⁴⁾ evet, göyunların erkekleri goç, dişileri gancık göyun, göyun. ⁽²⁶⁵⁾ yeni öldünda yavı, guzu. ⁽²⁶⁶⁾ bōyūdünde, bīrez bi yaşına varđında şişek denirdi. ⁽²⁶⁷⁾ iki yaşına varđı mı göyun olur o gayrı, göyun seviyēsine gelir. ⁽²⁶⁸⁾ aynan davar da öle. ⁽²⁶⁹⁾ davar erkēne deke dērdik. ⁽²⁷⁰⁾ gancık davar, davar aynı. ⁽²⁷¹⁾ göyuna benzer o da erkē deke, dişisi geçi. ⁽²⁷²⁾ hā, yazmış o da bir yaşıdayka yazmış denirdi. ⁽²⁷³⁾ çēbiç ufāka, bi yaşıdayka hele çēbiç olur. ⁽²⁷⁴⁾ bi yaşıdan sonra yazmış olur gayrı. ⁽²⁷⁵⁾ öveç, o hayalarını çekellerdi onların, iydiş oldu o. ⁽²⁷⁶⁾ bīrez fazla etlenidi, ömrü çoğ oldu onların. ⁽²⁷⁷⁾ ama deke gısmı davarı geliyöru ya o çapık gocaıdı, çünkü o bütün davarları aşıyöru. ⁽²⁷⁸⁾ davarlardan aşıyöru, yavı meydana geliyöru ondan, üretim yapıyorus. ⁽²⁷⁹⁾ hal böyle, dā bi şey soıarsan, söyleyebiliris dede bildin varısa.

halk hekimliği

⁽²⁸⁰⁾ şimdi, sıTma oldu āveli benim bildim, sıTma dutardı insanları. ⁽²⁸¹⁾ şimdi, sıdma öldünda bir yeşil hap oldu, sıdma hapi onu atardık. ⁽²⁸²⁾ yok, dedem, doğdu ru neıden bulalım, doğdu ru yō ku. ⁽²⁸³⁾ ama o hapi neıden buldu bilmem bābalarımıs.

⁽²⁸⁴⁾ bak, bizim ölenlerimiz, ben hiç dünyaya geıeli yolda ölenimiz olmadı amma benim ebem yolda ölmüş. ⁽²⁸⁵⁾ aksekinin beıri taraFında gabaāşda onun gabiri, gótürecek bi yer yōk. ⁽²⁸⁶⁾ benim ebemin herifi kara mēmet dēye bi adam, o da dedem, ⁽²⁸⁷⁾ o da ölmüş, o da candeveden aşşāda. ⁽²⁸⁸⁾ iki gişi birıden ölmüş, ikisinin gabiri o candeve, akseninin candeve kōyünün aşşā yanda. ⁽²⁸⁹⁾ bi de şurda bi adam varıdı gırç dēye. ⁽²⁹⁰⁾ onun gabiri de, şimdiki bu yeni yolun gētdi yerde bi guyu var, orda guyunun başında onun gabiri. ⁽²⁹¹⁾ de hanı ben bunları yaşamadım da bubamdan, anamdan duyduım. ⁽²⁹²⁾ bizim böyle yolda ölenimiz aklıım ērdinde olmadı amma ufağ teFek hasdalananlarımıs oldu. ⁽²⁹³⁾ hatdā ben de hasdalandım. ⁽²⁹⁴⁾ bende onikibaımak bārsında ülser varıdı. ⁽²⁹⁵⁾ bir gatrān akması, aksekinin öbür taraFında yayan gēderke, göyun gēderke beyaz gatrān akmasını gōrdüm, yēdim, ülseri gēderif dēye. ⁽²⁹⁶⁾ ama o

beni öldürãzdi. ⁽²⁹⁷⁾ duzlu ayran işdim o ğurtaşdı, duzlu ayranıla ğar ğurtaşdı beni. ⁽²⁹⁸⁾ benim mĩdamı mafFetmişimiş. ⁽²⁹⁹⁾ uFaķ teFek hasdałananlarımız oldu bõle.

⁽³⁰⁰⁾ temfẽ çizenlerimiz vardı. ⁽³⁰¹⁾ temfẽ oldunda ořaları çizellerdi. ⁽³⁰²⁾ bazı çizenlerin temfẽ çizildi mi eyi oldu. ⁽³⁰³⁾ iñnẽyle mi çizellerdi, onu hatırlayamãcãn. ⁽³⁰⁴⁾ iñnenin ucũla, bi şẽylefle. ⁽³⁰⁵⁾ emmim ořasını pek bilemẽcẽn de çiziyořlar amma hatırlayamadım. ⁽³⁰⁶⁾ bizde ocaķ yok dẽdem, ocaķ dẽye bi şẽy yok bizde.

21. Metin

Anlatan: Ümmühani GÜN, 75 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Uzunkale Köyü (Hacısalı Yörükleri)

Konu: Karışık Anılar

(1) *ümmāni gün*. (2) biñ doḡuz yüz kırık dörtlü. (3) yétmiş bēş mi, seksen mi? (4) *uzunḡaleliyin*. (5) var *deveciler* var. (6) o zaman ora *hacı obasına* bālıydı, sōra ayrıldı mūhtarlık.

(7) ēyi ne diyelim, ne bilēn? (8) tārana yapardık, aynı tārana ḡonuşuluyoru şindi, aynı tārana. (9) ayranı yayardık, yānı şora alırdık, ayranı getirīdik, ḡazana döker, bişşek deriz biz, şey var tekerlek, içine atardık. (10) ḡarışTır, ḡarışTır, ḡarışTır. (11) ne yapanḡ dēseler, tārana bişiriyin, dērdik. (12) şindi dērler, ne yapanḡ dēsem, tārana bişiriyorum dērler, -yorum dērler. (13) hindi, tārana bişiriyiz, tārana yaparız. (14) hindi, yaparız dērler. (15) biz āvel tārana bişiriyiz dērdik, o zaman ōlēdi. (16) işde başḡa ne bilēn ne diyēn? (17) mesele āvel işime *ayşā* dēnirdi. (18) *ayşē*, şindi *ayşe*, -şe de ḡoyuklar. (19) ḡoruz, ne bilēn.

(20) geçende, geçen sene bazar yeri yıkılmadan, orda ḡonşunun mūşderisi ḡeldi. (21) avrat avrat dēdim, bōle esgi tip ḡonuşma. (22) mūşderiḡ ḡeldi avrat, dēdim. (23) bene avrat dēme, dēdi ḡadın şindi. (24) bayan dē dēdi, ya hacı dē dēdi. (24) ē biz esgiden dēdim, avrat dērdik dēdim. (25) ḡarı dēdim ona da ḡelmedi, ḡarı ḡarı mūşderiḡ ḡeldi, dēdim, esgi zaman sēsi. (26) ona da ḡelmedi ḡarı. (27) ihi ḡēne ḡarı dēdim.

(28) yörūḡ hası biziz. (29) dēdem yaylaya ḡöçerimiş, *hacı hasan* dēdem hepimizin. (30) payam çiçek açarımış, *hacı hasan* yaylaya ḡöçerimiş, dēnirdi. (31) ısıcā dayanaman, hōle bōle dēller. (32) yaylaya *çati ayāna* çıkardık, *ḡonya bozḡurun* yaylası. (33) hindi *aḡacabēlinden* ḡederik. (34) varıdı hayvanımız. (35) hepimiz dērinā, dēdemizden ḡalma sürücülük, zenginimiş dēdemiz. (36) *gebece bükü* dēriz bi yēr var. (37) oraya dēdemiz, bōbamızıḡ dedesi bi kel tana vērmiş. (38) şindi, adı ōtūrüklü bi tana vērmiş de almış dēniyoru, *gebece bükünü*. (39) *gebeceli* ḡelmiş bir araşdırmış, nēse *gebeceli* ḡelmiş bir bakmış adı yōḡ, tapısı yōḡ, vērilişi yok, senedi yōḡ, sebedi yok. (40) bi bakmışlar ulaşmışlar ḡadusturo ḡeldinde. (41) *çepel bükünü* de ciḡgenler varımış. (42) ciḡgenler ekerke, evel keFenile ḡalınırımış. (43) sēyilde ḡalan ormanÇı ōldūna, ısıcak varmış o

zaman. ⁽⁴⁵⁾ *güleseriñ mezeri* dèller, o hêş de yıkılmayık *hatice* yá. ⁽⁴⁶⁾ Õle daşları, şey, üsdüne davar mavar da maļ da gèTmeyik mi bilmen. ⁽⁴⁷⁾ Õle duru. ⁽⁴⁸⁾ iki mi orda bir mi? ben biş şey gördüm. ⁽⁴⁹⁾ oraya bunun dèdesile gendi dèdesi ortaK_almışlar ciñgenlerden. ⁽⁴⁹⁾ yakında *ümmüyē* ebeñ para vèrdi, *emineniñ* saķat *ümmüye* vardı ya. ⁽⁵⁰⁾ de oraya da *ciñgen bükü* dèller, *çepel bükü* dèller. ⁽⁵¹⁾ çepel dèye neye deñ, orayı bilemen. ⁽⁵²⁾ orman, çepel. ⁽⁵³⁾ gètdiler ğırğıya gètdiler, hepsi birikdiler. ⁽⁵⁴⁾ ğırğı dèye, kesmeye, ormanı temizlemeye, taļla yapmaya dèller.

⁽⁵⁵⁾ dèrmen daşı vardı. ⁽⁵⁶⁾ unumuz yoğudu bizim. ⁽⁵⁷⁾ dèrmen daşında buydayı çekdim ben, ekmek yaptım. ⁽⁵⁸⁾ benim bu *emineniñ* hèsabı yōğudum tā canım, on iki on üç yaşlarındayım. ⁽⁵⁹⁾ getirmiş azık dèriS, azık. ⁽⁶⁰⁾ azık götürüyoruyuz taļlaya işcilere. ⁽⁶¹⁾ orda ekmē yemeyikler, benim ekmekleri hep yeyikler, anamıkını. ⁽⁶²⁾ anam da gètdi, bubam äskerde. ⁽⁶³⁾ Õle Õle işde ne bilēn, meydána çıkdık.

⁽⁶⁴⁾ şindi şu çöre ācı var. ⁽⁶⁵⁾ çöre, yemyeşil, bazarda satılır. ⁽⁶⁶⁾ hindi çıtlık, biz çöre dèrdik. ⁽⁶⁷⁾ onuñ tomurcuķlarını dèşiridik, ekmek yōdu, ówelerdik.

⁽⁶⁸⁾ hindi bunun ebesile davardan geliyiz, davar güderin. ⁽⁶⁹⁾ ana dèdim, hindi anne. ⁽⁶⁹⁾ ana dèdim ğadın yeñgem de gördü dèdim. ⁽⁷⁰⁾ tanı sen bendē fesetlī. ⁽⁷¹⁾ o, dèdim, evi var bizden birez yoK_arda. ⁽⁷²⁾ o, dèdim, eviñe varıp davarını ğatasıya ben gèdivèrēn dèdim. ⁽⁷³⁾ nerde, *ķamaļ* emmimile siziñ ara yèriñizde. ⁽⁷⁴⁾ bi gètTim, bi gètTim, bi gètTim. ⁽⁷⁵⁾ ben topladım da gèlivèridim ebeñ de Õğümden gèldi.

⁽⁷⁶⁾ şindi ğazā dèrdik biz ota. ⁽⁷⁷⁾ hōle satılır, yèrden ğazılır, yoğun. ⁽⁷⁸⁾ yoğunluğunu hele bilmezdik, hindi yoğun dèriz. ⁽⁷⁹⁾ gètiridik yarım kiļo deneye, darıya, būdaya. ⁽⁸⁰⁾ onuñ yarım kiļo ğadarını temizler, yūr, yourdula, ğayrı ğaşşıla, bi çocuk, beş çocuk ilgende çeviri yèrdik. ⁽⁸¹⁾ şindi herkeS tabānı da ayırır. ⁽⁸²⁾ bizde ayıran yok tā ya, hısāseti olanlar ayırır. ⁽⁸³⁾ Õle Õle ne bilēn işde.

⁽⁸⁴⁾ murT varıdı, murT dèrdik eveli. ⁽⁸⁵⁾ yabāni ğara murt dèşiridik. ⁽⁸⁶⁾ sen ğurusunu satmayla mı ğalıñ? ⁽⁸⁷⁾ ben deveyle gètdim burdan, anamıla iki_ğün topladık. ⁽⁸⁸⁾ bi de şeyde *ğaraköprü*den biri ğuzu vèrmiş. ⁽⁸⁹⁾ kim vèrik bilmen, bizden biri mi vèrik, kim vèrik. ⁽⁹⁰⁾ *hocaļıyı* aşıvèrmiş ataş. ⁽⁹¹⁾ o zaman ütük dènirdi, ütük de ormanı yakdına ütük. ⁽⁹¹⁾ ütük öldüna murtlar mersinler şeydi, her yèr de ora gèlirdi. ⁽⁹²⁾ şeyiñ, *musāniñ* ebesi bi bārdı, *ğurşunlu*lara. ⁽⁹³⁾ dèmesi ayıp, bi eyi laf dèrdi, onu dèyemēcen, o

dênmez. ⁽⁹⁴⁾ ordan kēri ġārī bi görüġürdü, dönellerdi. ⁽⁹⁵⁾ iki deve yükü murt topladıċ. ⁽⁹⁶⁾ bir ġetdik üç arkadaş, üç arkadaş da ġara āmat ġoca, hacīānıñ hūsēn, ġözel. ⁽⁹⁷⁾ şindi ġözel, yörüdük, bizi beklen, dēdik. ⁽⁹⁸⁾ ġızılġaya var geceremeniñ üsdünde, anam oralı. ⁽⁹⁹⁾ ġızılġaya dērler görüġür, daşkesānden tanidānda hele görüġür o ġırmızı yeri, de ġızılġaya dēller. ⁽¹⁰⁰⁾ orda üsdünde āmatlarīla arasında develer ordaymış. ⁽¹⁰¹⁾ iki deve dutduk, anamıñ, dēdemiñ develer. ⁽¹⁰²⁾ dayım biz ġelesiye havidini oñarıyoru develeriñ. ⁽¹⁰³⁾ ġüzün salıvērī hindi de yıġıyoru, kemeye kediye bakıveri. ⁽¹⁰⁴⁾ neyse biz yörüdük. ⁽¹⁰⁵⁾ biz ġeldik şeye sarınca ora varmışlar, bizim arkadaşlar. ⁽¹⁰⁶⁾ dēdīm ki bizi beklen, beklerik, yükletdik. ⁽¹⁰⁷⁾ vardık yoklar, ġede ġede ġede ġündōmuşdan ayrılan yere vardık. ⁽¹⁰⁸⁾ manayaT dēller oraya, toprakTepe dēller. ⁽¹⁰⁹⁾ manayat, hindi toprakTepe dēller, manayat dēyen yok. ⁽¹¹⁰⁾ nēse yok, ġede ġede murTiçine indik. ⁽¹¹¹⁾ deveye yeygi vērdik, yemiş pürü, bōrçaċ. ⁽¹¹²⁾ dāda hōle yeşil şeyli bi şey var, mercimek gibi sallanı pürü, onu ġayrı, burçaċ ayrı. ⁽¹¹³⁾ bōrçaċ ormanda biter, deve yer bunu, davar yer bunu dāda. ⁽¹¹⁴⁾ getirdik, orda kesimciler varıdı, tātacı dēllerdi eveli. ⁽¹¹⁵⁾ şindi kesimci, tātacılar varıdı. ⁽¹¹⁶⁾ ġeldi bi ġenç, sen gibi, yazısı beñzemesin. ⁽¹¹⁷⁾ deveniñ bi yanına daşı ġodu bubam hōle, deve oturur, hıh oturur. ⁽¹¹⁸⁾ bura çuvalı dayadı, o yanna ġeşdik ikimiz ġaldırdık, o yandan ben ġollarını vērdim. ⁽¹¹⁹⁾ ġulplarını, ġulp dēnir şeyine, çuvalıñ etrafındā, şōle ġolum gibi şeyler var sallanı. ⁽¹²⁰⁾ iki de dikiş var şurda, ordan yapışın, ġaldırın. ⁽¹²¹⁾ yüklendik, bi ġetdik. ⁽¹²²⁾ şeyiñ, murTiçiniñ bōaz var, iki dāñ arasında, oraya ortāvaċ dēller bi yer var orda. ⁽¹²³⁾ ora varınsıya bicēz şey varıdı, ġoparanōlu varıdı aċsekide. ⁽¹²⁴⁾ onuñ bir arabası varıdı şindiki şeyler gibi, elnēceler gibi, ġısa ġasaı bi şeydi. ⁽¹²⁵⁾ o bi ġeldinde kirinci dēriS, sen gibi ġenç olanına, deveye kirinci dērdik. ⁽¹²⁶⁾ lōk olan ayrı oluyoru, yaşamış, iki üç yaşamış. ⁽¹²⁷⁾ lōk olan iki üç yaşamış olur. ⁽¹²⁸⁾ o bir iki yaş, ona kirinci dērdik, ġenç dēyi. ⁽¹²⁹⁾ lōküm de dēnirdi çora çocuā, o kelime de varıdı. ⁽¹³⁰⁾ hindi döndük, ġetdim ben ardına, bōbam baċdımdı öteki deveyi çekip ġelir ardımdan. ⁽¹³¹⁾ oraya çıkıvērdik, murTiçine girecek yere, bōbam ora varıdı. bi baċdım deve, -çaċaıōlu var, bir orda bizim dēdesiniñ eşşēni satdı-, hōle doıanmış da kirinci yayılır orda, sapıtıvērmışler. ⁽¹³²⁾ murtu da, murt çuvalını da üs yana yaıaċ yere atıvērmışler. ⁽¹³³⁾ bōle daċlı dēldi, havıTları daċlıydı emme daċmayıkılar. ⁽¹³⁴⁾ döndük ordan vara vara vardık, cemeller var aċsekide. ⁽¹³⁵⁾ cemelleriñ altındaıar, orda çatdıċ āşamı. ⁽¹³⁶⁾ ordan bir ġaċdıċ, bodanyanıñ beri yanına vardık. ⁽¹³⁷⁾ bir uyukıların, ġayrı uyku yok. ⁽¹³⁸⁾ bi õġürün, biraz açarın ġözlerimi. ⁽¹³⁹⁾

sevirdirim deveniñ dıbıstısına, yetişirin ardına. ⁽¹⁴⁰⁾ ora dikelir bi Tā uyurun, bi tā yetişirin, bóbamın habarı yok. ⁽¹⁴¹⁾ ğayrı gède gède vardık *bodanyanın* yamacında, béli aşacak yerde, bi yara şöle bóbam dayandı, öle ğaldı. ⁽¹⁴²⁾ béli ğırık, gúcú yok, baña arkadaş gèder bóbam, bóbam beni esirgemesin dèyi arkadaş gèder. ⁽¹⁴³⁾ nèse orda bóbam ğaldı geride, ardıma baktırın. ⁽¹⁴⁴⁾ *úskaļlas* dèller bi köy var, *úskaļlās*. ⁽¹⁴⁵⁾ o şeyde *bodanyadan* ötede, yörük köyü. ⁽¹⁴⁶⁾ nèydi oranıñ adı, bi de yörük köyü ğoğuklar şindi. ⁽¹⁴⁷⁾ bizim *abdillān* köyünün esgi ādı nèydi? ⁽¹⁴⁸⁾ bi baqđım, tanırın ışamlardan görünmez. ⁽¹⁴⁹⁾ bóbam ğeldi, dolup dolu gèder ālar. ⁽¹⁵⁰⁾ develer hōle gèder, yörü dèr *āmat çavış* enişde ırāmatlı. ⁽¹⁵¹⁾ *gōzel* dèr, hu develeri bi sür ğel, dèr. ⁽¹⁵²⁾ *ummānī* ğetdi dèr. ⁽¹⁵³⁾ *ummānī* cānım yorğun dèr. ⁽¹⁵⁴⁾ *ummānī* hasta gibi dèr, sen ğet dèr, kōrkar, dèr. ⁽¹⁵⁵⁾ ğārī getirdiler, bóbam da ğeldi oraya, yükletdik. ⁽¹⁵⁶⁾ *kirli béli* var, *kirli* var şeyde *taraşçı, taraççı* dèllerdi. ⁽¹⁵⁷⁾ *şeydişērde taraççı*. ⁽¹⁵⁸⁾ indik oraya, orda sapmadık hele, orda bi akrabamız varımış *guru osman dayı*, bekmez hile getiridi. ⁽¹⁵⁹⁾ orda bizim ev yapılrķa hilā ğediP ğaldıydık. ⁽¹⁶⁰⁾ vardık *gōyük* dèller bi yer var, hindiki adını bilmen. ⁽¹⁶¹⁾ nèyse bóbam orda ğoyun ğütmüş, ona yıkıldı. ⁽¹⁶²⁾ bi etmek yèdik, yèmek de yemedik, ekmek yèdik, esgi ğonuşma. ⁽¹⁶³⁾ bubam, bir batman dèriz, şöle altı kilosu, üç kilosu, ikisi kileğ, altı kilosu bi batman, öle dènirdi. ⁽¹⁶⁴⁾ bi tenèke ğadağ. ⁽¹⁶⁵⁾ nèse gède gède vardık şeye *bāraya*, yüklendik vardık. ⁽¹⁶⁶⁾ *bārada* bu vağıtlara, birez önce seniñ ğeldiñ, yarım sağıt hele evelicesine iki tabağ, çanağ dèrdik, iki çanağ murt, murt ğayrı mersin mersin dēl murt, iki çanağ murt, bi çanağ arpa ve buyday. ⁽¹⁶⁷⁾ ve de yōğudu o zamanda. ⁽¹⁶⁸⁾ arpa buyday, ikili birli dèrdik, iki vèridik bi alırdık. bóbam yazarımış, bóbam. ⁽¹⁶⁹⁾ ordan topladığ āşam oldu, han var, hana vardık. ⁽¹⁷⁰⁾ hava ğūğūl ğūğūl öter. ⁽¹⁷¹⁾ nişlēcēz burda, orda yatdık, yörüdük. ⁽¹⁷²⁾ az şeydi boşboaz dēl, *gōzel* dèdīm. ⁽¹⁷³⁾ *halid ā* sen az bizñkinlerden mi toplayıksıñ mı bilmen dèdi. ⁽¹⁷⁴⁾ sen nerden bitirdiñ dèdi. ⁽¹⁷⁵⁾ bóbam yazarımış evleri de ğapılarına, numaraya ğederimiş. ⁽¹⁷⁶⁾ eveli numara da yōğudu. ⁽¹⁷⁷⁾ nèse, yörüdük *yālīhüyē* dolandı ikisi. ⁽¹⁷⁸⁾ hindi ne ismi oranıñ? ⁽¹⁷⁹⁾ *yālīhüyük* duruyoru hārağda. ⁽¹⁸⁰⁾ bu bóbamın dēzesiniñ ğocası enişde olan *āmaT çavış* dèdīm, onun bóbasınıñ bir lōkü var. ⁽¹⁸¹⁾ biz *ormanaya* doğıruğduk, *murtlu* dèllerdi. ⁽¹⁸²⁾ hindi ne dèller oraya bilmen, *āranaya* girecek yere *sōlāñ* bú yüzü. ⁽¹⁸³⁾ şey dèrdi oranıñ da varıdı bi adı āyēn. ⁽¹⁸⁴⁾ *belmeburnu* dèllerdi, ⁽¹⁸⁵⁾ develeri ora getiriler ğatağlardı. ⁽¹⁸⁶⁾ develer susuradı mı ordan çıkağlar, ğedeller, getirilerdi. ⁽¹⁸⁷⁾ *pelmeburnu* dèllerdi, deniziñ, ğólūñ ortārinde bir uzūn şey daşlıklı, inemes suya. ⁽¹⁸⁸⁾

gól gól, *sōla gólü*.⁽¹⁸⁹⁾ ordan gèldik yaylaya, bizim yaylaya çıkdık.⁽¹⁹⁰⁾ ōrüzgar, şeyden *susambèli* dèriS, *gókdepe* yaylasına *guyucağ* dedikleri yèrden vurdu muydu, develerin çilbir dèriS zèncirlerine, çilbir dèdîmiS zèncirler şōle èder.⁽¹⁹¹⁾ saķal bōle èder develerin ōrüzgardan.⁽¹⁹²⁾ okşardı ōrüzgar bōle.⁽¹⁹³⁾ nēse, bizim yaylalara yıķıldık.⁽¹⁹⁴⁾ yamacına şeye *mantarlık* dèller bi yèr var hindi oļlar hep ev oldu yapılaşdı.⁽¹⁹⁵⁾ bizim hindiki ōlanların ev yapıdı yère yıķıldık.⁽¹⁹⁶⁾ orda bu enişde, yanımızda gèden enişdenin evi varıdı.⁽¹⁹⁷⁾ şindi onlar, öldü gètdi, öte yapıdılar, biz ora yapıdık.⁽¹⁹⁸⁾ orda bi deveyi yükledik, aşalımın bèli dèdi goca, ğar basarsa biz burda ğalıyız dèdiler, bèli aşalım.⁽¹⁹⁹⁾ yükletdiK, *alacabèli*ñ hanı var, hana indik.⁽²⁰⁰⁾ ordan Sabāla yúķletdik, ne bilēn.⁽²⁰¹⁾ gèliriS çisen çisen çisen.⁽²⁰²⁾ *aķsekinin* altına durduk bi tanıdık, *çimi* var, hindi ne dèrler *çiminin* adını bilmen.⁽²⁰³⁾ *aķsekinin* şōlesinde, *aķseki* hurda ihi dā bōle, aradan bi dere gèli *Kóktepe* yolundan, *bōğazğuyu* dèllerdi oraya.⁽²⁰⁴⁾ *gókdepeden* yanna gèdene, bizden yana gèden ayrıma *bōğazğuyu* dèllerdi, orda bi ğuyu varıdı.⁽²⁰⁵⁾ ordan bīsèl çalı ğırdı gèldi óveç, senin çālarında bişey, ataş yakdılar.⁽²⁰⁶⁾ bir devenin yuñundan, ayın oyundan bi kílirimiz var, deve kílimi dèridik, deve yuñundan deve kílimi dèrdik.⁽²⁰⁷⁾ kepenek var, bu çobanların kèydī, ona da kepenek dèrdik, kèçe dèniřdi.⁽²⁰⁸⁾ onu bubam hasta dèyi, malların arası var ora soķulān dèdi.⁽²⁰⁹⁾ baķ ğirēn yèrine soķulān dèrin.⁽²¹⁰⁾ orada o çocuk ğirdi oraya, kepenēñ var, şeyin var, nārañ orda?⁽²¹¹⁾ ataş bōyüklenmedi gózüme, ayaz ğar ğar, gècenin ayazında.⁽²¹²⁾ şōle āşamķı yakdımız kómürün üstüne şōle ètdim ben, ğapandım.⁽²¹³⁾ küpündük dèrdik emme, bōle ğapandım.⁽²¹⁴⁾ bir ōyan sesi gèldi.⁽²¹⁵⁾ babamın dèzesinin güyēsi, çocuğ_üşümüş dèr.⁽²¹⁶⁾ nāpałım?⁽²¹⁷⁾ sevirt dèdiler *gōzele*, çalı buł ğel dèdiler.⁽²¹⁸⁾ çalıyı boş vèriñ dèdi.⁽²¹⁹⁾ āşamdan da bōbamın çarīñ biri hırladı gètdi, bi şey ğalmadı, tek ğaldı.⁽²²⁰⁾ ora o çalı toplarıķa ğadının birinin hindiki sosyetik ev lasdikleri var_a, ondan birini düşürmüş ğadın alamamış.⁽²²¹⁾ *alı dayī* senin ayāñ nalladım.⁽²²²⁾ nōldu?⁽²²³⁾ anañ cūma_ğün dourmuş.⁽²²⁴⁾ nōldu uļa? çıkardı ğayrı baķ baķ dèdi, senin çarīñ yèrine dèdi, bi teki çarık, bi teki ayakķabı buluķ, onu kèydik.⁽²²⁵⁾ çalı getir dèdiler, onu hızmātlarlar, ğètmeye canı isdemez birez.⁽²²⁶⁾ yok yok dèdi enişde yörüyelimini dèdi, gèdemesse deveye atałımın dèdi.⁽²²⁷⁾ titiredim ğayrı, onuyla benim çocüm zor oldu, üşütmeden.⁽²²⁸⁾ ilezir de bōyüdüm.⁽²²⁹⁾ yörüye yörüye yörüdük *biļos* dèye bi yèr var, hindiki adı ne bilmen.⁽²³⁰⁾ *sinanhoca* dedikleri *ğıravanda* dèller, *ğıravandanın* altında bir köy.⁽²³¹⁾ çukurda bir köy *biļos* dèller.⁽²³²⁾ bi eşşekli goca ğèdiyoru dèrmene,

murTi içinde dērmēn var, dērmene gēder adam. ⁽²³³⁾ gētdi, gētdi, gētdi, o dēdīm deveniñ ip ğirdī yēriñ yaqlaşdıķ, hōle bōbāñ yanığıbi. ⁽²³⁴⁾ onnar yētişdi eşşekliye. ⁽²³⁵⁾ eşşekliye çıkar azīñı dēmiş. ⁽²³⁶⁾ o da dēmiş ki ben, sen acıķa ben tok olaman dēmiş. ⁽²³⁷⁾ çıkarmış, al ekmēñ seniñ olsun dēmiş, ğatīnı almış, incir. ⁽²³⁸⁾ hanı içindē inciri almış. ⁽²³⁹⁾ gēldiler üçü bir olduķar onnar, getiren de yēdi mi yēmedi mi bilmen. ⁽²⁴⁰⁾ bi *alı dayı* lafı oldu ámmá biz gerideyiz, onu yēmişler. ⁽²⁴¹⁾ bōbam ırāmatlı dēdī ki, birez yörüdük deveniñ ip ğirdī yēre geri döndük ğayrı. ⁽²⁴²⁾ *gōzel* dēdi, bōbanı dēdi, *kirsecik* bilir dēdi, *erteşe* bilir dēdi, *gōzelsū* bilir dēdi, *gōnnet* bilir dēdi. ⁽²⁴³⁾ *gōnnetiñ* adını hindi ne bilēn, olıların isimleri değişir ya, bene dēller á örenebilsēdim keşge. ⁽²⁴⁴⁾ alışda vērışde nerelisiñ dēdinde, hura mı dērin, tamam dērin. ⁽²⁴⁵⁾ ordan ğayrı ğayfadan dēdi, iki buçuķ liralıķ biz alacān dēdi, seni kürüdecēn dēdi, bu kōpek altın dişin dēcēm dēdi. ⁽²⁴⁶⁾ bubanı her yēr bilir dēdi, *altın diş* dēye. ⁽²⁴⁷⁾ deve deve dēdi, ballı çomacı çıkaracāñ dēdi. ⁽²⁴⁸⁾ bōbam farķındayımış. ⁽²⁴⁹⁾ *alı dayı* dēdi, *alı dayıya* da vēriniñ dēdim dēdi, yēmişden dēdim dēdi. ⁽²⁵⁰⁾ ğayrı, benim suçum yok, dēdi. ⁽²⁵¹⁾ ben seni biliyin, dēdi. ⁽²⁵²⁾ sen çevirdiP alıP çeviriP gēlen sensiñ, dēdi. ⁽²⁵³⁾ ne bilēn ğayrı orasını, ğuru kaķ mı ōle bi şey, ğuru kaķ dēriS ğurusuna da. ⁽²⁵⁴⁾ nēse o deveniñ, kirinciniñ murTunu atıvėrdik. ⁽²⁵⁵⁾ yükünü atıvėrdikleri yēre çökerdi deveyi. ⁽²⁵⁶⁾ *kōpüklüsu* dēllerdi oraya. ⁽²⁵⁷⁾ öte ğēdersen dizē alıP kürüdecēn dērdi. ⁽²⁵⁸⁾ ihartdı deveyi, ballı çomacı çıkartdı. ⁽²⁵⁹⁾ bi tā baķdıķ, eşşek ğaçıķ ğeli, ğene dērmenden. ⁽²⁶⁰⁾ dērmenden eşşē ğaçırmış, salmañ dēr. ⁽²⁶¹⁾ ekmecī dururūmuş bēlinde. ⁽²⁶²⁾ *alı dayı* evdiñ dēdi, ihi sene de ğeldi ihi nasiP dēdi. ⁽²⁶³⁾ ulan benim nasibim dēdi, hāķımı yē de bene nāsip tekliF ét dēdi, *alīahdan* ğeleceğ olan. ⁽²⁶⁴⁾ öylelik sıra ğeldik, *daşkesñden* ötānına ğeldik. ⁽²⁶⁵⁾ onnar ğaldı biz ğeldik ğētdik. ⁽²⁶⁵⁾ baķma zamāniñ bereketi, ēlli ikili, ēllüçlü yıllar.

⁽²⁶⁶⁾ hindī o ğara mersini orda bulıP ğeliyorlar *asarda*. ⁽²⁶⁷⁾ bulılarda satan hile yok dōru düzgün. ⁽²⁶⁸⁾ orda bir iki dayımın ōlu hilá getiriyor. ⁽²⁶⁹⁾ hindi her yēr mersin, biz murT dēridik eveli. ⁽²⁷⁰⁾ mezeriñ üsdüne murt pürü düzellerdi. ⁽²⁷¹⁾ ğazanı ğurardıķ, ğazaniñ içine bi murt pürü doıdurıduķ. ⁽²⁷²⁾ ölüyü yıķallardı, onuyla yıķallardı. ⁽²⁷³⁾ bir şey varıdı şōle, bēyaS. ⁽²⁷⁴⁾ mesele şo nēreye ğētdi hordā? ⁽²⁷⁵⁾ şōle şeyi varıdı uşları, bunu *hatmana saçı* dēye getirilerdi. ⁽²⁷⁶⁾ anamıñ varıdı nāsıP olıP da ğomadılar, ğavğa ēdivėrdiler. ⁽²⁷⁷⁾ bunu *hatmana saçı* dēyi ğoynuna doıallardı, bu saçı sōkeller ğoynuna doıallardı. ⁽²⁷⁸⁾ e şindi birisinden duydum, yıķadında dūrüP ğōyuru, dūrüP ğōyuru. ⁽²⁷⁹⁾

öldümde başımın altına, ē ben de birikdirdim. ⁽²⁸⁰⁾ hayla iki_yüz elli_ğram ğadar var, bunu duyalı.

⁽²⁸¹⁾ şimdi şu_ğadar dizlik olurdu. ⁽²⁸²⁾ basma olsun alaca dēniđdi, çıbık çıbık hindi var a şöle şöle. ⁽²⁸³⁾ ordan dereye vardında, derede yıkardık tokucāla. ⁽²⁸⁴⁾ sökerdik, ağı ayrı yürdük, boyalıyı ayrı yürdük, bunu ayrı sererdik bunları. ⁽²⁸⁵⁾ tekrar kēsiden gēldimizde, gētdimizde gēne çatardık buraya. ⁽²⁸⁶⁾ ordan, şimdi sabun ğıtdı, kúl, buynuzun kúlünü, pēlidiñ kúlünü, yaylada ilādiniñ kúlünü ayırdık tenikeye, hindiki tenikelerden. ⁽²⁸⁷⁾ o zaman benim aklıım ēerike tenike varıdı. ⁽²⁸⁸⁾ urardık, içine şey atardık, kekik, kekīñ pürü, onü_da atardık. ⁽²⁸⁹⁾ sorķuç işamlardā, ilādinde olmaz. ⁽²⁹⁰⁾ işamda olurdu, ondan içine atardık, birez atardık. ⁽²⁹¹⁾ kúlü ğuramayanı da ēyi ğuramadıñ dēyi ğaynana çekişirdi, ana çekişirdi. ⁽²⁹²⁾ suķut, ses yoğudu, yüzüne gēlme yoğudu. ⁽²⁹³⁾ ğaynadırdık, uşak_Ta varıdı eveli. ⁽²⁹⁴⁾ uşā biliñ mi? ⁽²⁹⁵⁾ ne çocū ulan, bit. ⁽²⁹⁶⁾ bit_Te varıdı, benim aklıım ēerke. ⁽²⁹⁷⁾ yavşak_ayrı, kirinci dēdīm gibi yavşak ğuÇçū. ⁽²⁹⁸⁾ böyük bacaklı bacaklı, ğara ğara, ak ak, olurdu. ⁽²⁹⁹⁾ bazı evde de çoĝ_olurdu. ⁽³⁰⁰⁾ yok, mallar dāda olurdu, ağıllar varıdı, ağıl yapardık.

⁽³⁰¹⁾ kópekler varıdı, yavız kópek daĥardık, gēderdik. ⁽³⁰²⁾ kópeklere şöle top yapardık, top, yuvarlak. ⁽³⁰³⁾ hōle yarım kilō, iki_yüz elli_ğram hile olurdu kepekden, undan. ⁽³⁰⁴⁾ yēsın dēyi tabi.

⁽³⁰⁵⁾ sayvat dērdik çobanıñ yattına, sayvat. ⁽³⁰⁶⁾ davarıķı ayrıydı āl dērdik. ⁽³⁰⁷⁾ görpe, güçücüklere görpe dērdik, yazmış dēnirdi iki yaşında bi yaşında. ⁽³⁰⁸⁾ yaşlılara ğoca_ğēçi, işde ğār ğēçi. ⁽³⁰⁹⁾ ak ğēçi, gök ğēçi bōle her malıñ isimi varıdı. ⁽³¹⁰⁾ çēbiç de dēnilidi, çēbiç sēnesine gēldi mi satılıdı. ⁽³¹¹⁾ bi deke alıĝonuľurdu ēyisinden. ⁽³¹²⁾ bi ğoç olurdu, ğoçu ayırmazlardı, bunun anası da var, ğoçuñ bacısı da var, malı da, onu ayırmazlardı bilmen. ⁽³¹³⁾ şimdi onuñ hañĝısı olsun, anası olsun, tanası olsun içine ğoyuvēilerdi. ⁽³¹⁴⁾ ğoçları daķardık vaķtı ğelesiye. ⁽³¹⁵⁾ ayları tanırdı ğarılar, esgiler, anam hile aydan bilidi. ⁽³¹⁶⁾ hindiki gibi dēldi aylarıñ ayrı ayrı bir isimleri varıdı. ⁽³¹⁷⁾ aşır ayı, bilmen haziren, avusdos bunlarıñ ayrı ayrı varıdı, hindiki gibi de var da o_ğadaķ yobaz dēľdi. ⁽³¹⁸⁾ canım ıldızdan bilidi.

⁽³¹⁹⁾ sülekde bi şey varıdı. ⁽³²⁰⁾ avrananıñ üsdünde dikiş dikdim ben. ⁽³²¹⁾ ğól var orda, o ğólü herkeze taķdim ēdeller ev başına. ⁽³²²⁾ çıķdında, ğurudında yok. ⁽³²³⁾ çıķdı mıdı

herkeziñ bi çocū olsun ona vèrilidi. ⁽³²⁴⁾ *sülek*de bi göca geçiP gèderdi. ⁽³²⁵⁾ gèl *alı dayı* gól çıkarsa bi çuval nohut sene, çıkmassa yok. ⁽³²⁶⁾ ora gól doluyoru baraç gibi, aynı hu baraç gibi gól dolardı oraya. ⁽³²⁷⁾ *sibertenin*, bi yanı *siberte*, bi yanı *yālühüyük*, *yālühüye* pek çıkmazdı. ⁽³²⁸⁾ onlar gèlillerdi, hep alıllardı, susuz oludu, *āşdepesinin* yanından. ⁽³²⁹⁾ noıt, başka bi şey olmazdı, noıt oludu. ⁽³³⁰⁾ tir tir tir mesele bazı adamıki gendine—göre, herkeziki bir olurdu amma, mesele seniki nāğadarısa onuğu da öle oludu.

⁽³³¹⁾ biz, *haci—şeli* yörū dèllerdi bize. ⁽³³²⁾ hep yörūñ yolu *aļacabèl*, bu yannın yörūñ. ⁽³³³⁾ esgiden *doñruļ* dènirdi, hindi *yarpız* dènir. ⁽³³⁴⁾ ne bilèn, *dōğruļ* dèllerdi, *yarpız* dèllerdi, iki dene adı varıdı, yoķarıda *aļacabèle* gèden yèrdè. ⁽³³⁵⁾ *sülek yaylası* ilerde, *gókTepe* anamın yaylası. ⁽³³⁶⁾ aynı *aļacabèlinen* gèder, herkeSiki ordan gèder, *āşdepesiniki*, şu bu, *kūlcüleriki* de, bizim buranın yörū, bú—yüzün yörū heP *aļacabèlinden* gèder. ⁽³³⁷⁾ *haci—obasınıki* ayrı gèder, *susambèli* dèller o tarafTan, o yanı *uzunlar*, *gızılot* onlar ordan gèder. ⁽³³⁸⁾ bizim bu *ğarpız ırmā* dèllerdi eveli, şindi köprü yapıldı, *yeñi köprü* dèller. ⁽³³⁹⁾ *ēşşekçiler* dènirdi, *ada mahalle* goyuklar adını, *yeñi köprü*nün üsdündè yèrde. ⁽³⁴⁰⁾ öylelik sıra işde, yörükçülük bırakılık mı evel ğalınmazdı, der çat harmanı ğaldıran aşardı. ⁽³⁴¹⁾ bir eve eşyayı toplardık, bi ğalan oludu, ona tembih èderdik. ⁽³⁴²⁾ buyday olsun ğaldırdımız, ev eşyası olsun ora biriktiridik, orda bi ğalan oludu. ⁽³⁴³⁾ susama gèlirdik, susam ekilidi. ⁽³⁴⁴⁾ susama gelesiye öle öle olurdu yörükçülük. ⁽³⁴⁴⁾ heş bi şey ètmeyiz susama, onu yolar yolar başının altına iki—üç bānı atarıs, böyle yıvar yıvar üsdüne, şöle şişdi mi birez, bi de hu yanna göl atarız, çeviriğ bālar, bā dèrdik. ⁽³⁴⁵⁾ o bā olur, altı tenesi bir gümül dènirdi. ⁽³⁴⁶⁾ ekini de biçer biçer desTe desTe hindiki gibi, aynı hindi öle, yıvardık ipile, içine girerdik harmanın. ⁽³⁴⁷⁾ hõle düven var, burasında orta yerinde şeyi var daķılanı, ondan hayvanın boynunda hamiT dèridik, hurdan bālar. ⁽³⁴⁸⁾ şeyi görüsündür yā, tırayvan mı dèller ne dèller, bi yol bindim *antālyada*, sek sek sek çiFt hayvanıla gèder. ⁽³⁴⁹⁾ hõle boynuna hurdan bālanıdı, yularını eline alırdın ğayrı. ⁽³⁵⁰⁾ ha payton. ⁽³⁵¹⁾ dõvenin üsdüne çıkardıñ, deh. ⁽³⁵²⁾ dirgen dèyi şöle bi şey var, dirgen var. ⁽³⁵³⁾ onuyla bi ğarıştırılıdı, bi toplanıdı. ⁽³⁵⁴⁾ hā öle gördünüse, savrılırdı, onu bilisiñdir öleyse. ⁽³⁵⁵⁾ yaba varıdı hõle tatdadan, barmaķları var, onu ben çok savırdım. ⁽³⁵⁶⁾ hindi savırsam da bi görseñ, öküzüle bi çit sürsem de sen bi tanısañ, ben çok sürdüm. ⁽³⁵⁷⁾ şindi, bóbam

yeni iki öküz böyütdük. ⁽³⁵⁸⁾ sözüm ona, boba bene de öredivêr dedim. ⁽³⁵⁹⁾ bu dedi, evlek dèrdik, çeviri öküzün gèdiP dönecê yeri, evlê kèsên de dur dedi. ⁽³⁶⁰⁾ dikeliyin başında, dolandırdı getirdi öküzleri bura dikdi. ⁽³⁶¹⁾ yapış dedi, yapışdım, bi gödu benim bu barmaqlarğa. ⁽³⁶²⁾ e boba hop dèmedim, sapıtmadım, sürememezlik yapmadım, sen bene nêtdiñ bunu? ⁽³⁶³⁾ gızım dedi, acıyla èyi olanı sık yapışın, èyi öreniñ dèrdi. ⁽³⁶⁴⁾ biz bábamızın yüzünden, benî nê dödün? ⁽³⁶⁵⁾ anam gèldi devêle, o mersin götürdümüz, murt götürdümüz develeri belmişler. ⁽³⁶⁶⁾ Têzem varıdı yanımızda bi deve de ikisine düşmüş, bi deve birine düşmüş. ⁽³⁶⁷⁾ yaşlı lök vardı, *gözelsuda* dayım vardı ona düşmüş. ⁽³⁶⁸⁾ bi deve de burdâ evde ğalan dayıma düşmüş. ⁽³⁶⁹⁾ bir ğıram toprâ yoğumuş dedemiñ, anamın hısımlarının yoğudu. ⁽³⁷⁰⁾ oğlardan sōradan senden benden kōyden aldılar. ⁽³⁷¹⁾ dayım hile dıķı yêr başlamışımıñ, şu ormancı *īramazan* var bizim, zābıt dutdu da anam darıldı yörüdü. ⁽³⁷²⁾ èyisi nāpān, işamları yıķmıñ, orayı da baldızi zaPtèdidi. ⁽³⁷³⁾ ğayrı anam bi baķdı elime, n_ oldu ğızım barmaqlarına, bubam bōle bōle ètdi, dedim. ⁽³⁷⁴⁾ anam bi yemin ètdi o buydayı yêrsem ben dèyi. ⁽³⁷⁵⁾ barmaqlar benim bōle, ihi işde suçum yōķ. ⁽³⁷⁶⁾ hōp dèye dèmedim tã, yapış dedi, yapışdım, çibî indiri indirivèrdi. ⁽³⁷⁷⁾ óvendire dènirdi, öküzün ğetmezse arķasına dèynēñ ucunda bi mihı oldu şōle. ⁽³⁷⁸⁾ çivi canım çivi_ĝibi, onu çaķallardı, sivreldirlerdi de öküzü yürüyecek. ⁽³⁷⁹⁾ benim bildim çivi emme, bilmen.

⁽³⁸⁰⁾ bû hindi her şey çoğudu. ⁽³⁸¹⁾ dokumayı yayda atardıķ, yay var benim, aşşāda. ⁽³⁸¹⁾ kiriş aldık *gonyadan* getirdirdik, yèrerdik. ⁽³⁸²⁾ mālīç. ⁽³⁸³⁾ tahātadan bōle tahtadan dōkerdik. ⁽³⁸⁴⁾ ğargıların ucunda, indî yèrde eĝiridik. ⁽³⁸⁴⁾ onu çarķ var, çarķım da var, benim her alatım var, sardarak her şey. ⁽³⁸⁵⁾ onu yapardık, nêse. ⁽³⁸⁶⁾ onu èyi atandan seçellerdi ğızları, dülübü èyi atanı, èyirmeyi èyi èyireni. ⁽³⁸⁷⁾ evel ğelillerdi ölüm, ğız baķa_ĝelen, çuludu, kıldan, davarın kıldan, şōle bi baķallardı onun altı tozluysa hēc sesdenmeyēn varıllar ğedellerdi. ⁽³⁸⁸⁾ o ğızı almazlardı, duyduñ mu? ⁽³⁸⁹⁾ bîr gún tātayı almışıyın, aķlım mı èrer. ⁽³⁹⁰⁾ fitil tātasi dèrdik, fitil çöpü dèrdik, fitili hōle barmāmın altına alıP bōle yapardık. ⁽³⁹¹⁾ anamıla yeñgelerim laF èder, üçü bi. ⁽³⁹²⁾ ben de varmışıyın yanına, ben de onu dōkerin. ⁽³⁹³⁾ bōbam ırāmatlı bi gèldi, heP dedi, sen dedi, çocuk yaşında laf mı öreniñ dedi, al eve baķān dedi. ⁽³⁹⁴⁾ hindi olşun dā azar yèsin ğızlar, amına_ĝor.

(395) oġum, eveli çobana ġızı az vèriler şindi. (396) evel bi adam varımış, bi oġu varmış. (397) oġum dèmiş her yère han yapdır, dèmiş. (398) adama evel itāt varımış. (399) ġoca ġètmiş, oġan ġalmış. (400) oġum şu cowabımı nèrde ġodu, bi baġān dèmiş, ġèlmiş. (401) [oġu] eli yüzünde düşünümüş. (402) oġum nōġdu, ne düşününj sen? (403) benim ġoyuP ġètdīm gibi duruyorusuj há. (404) bâba ben ġazanān, özenēn, çocuklarıımıñ pırtısısın düşünēn, bir de han yapdırān. (405) ben her yère hanı nahıl yapdırıP da bâbamıñ sözünü yèrine getirecēn dèye onu düşünürün dèmiş. (406) ulān deli oġum dèmiş, bu ġadar da mı budałasıñ dèmiş, her yère han yapıılır mı dèmiş. (407) Sabah ġaġ namazını ġıl dèmiş. (408) Sabāla işe ġèderke *mismillāy*la bobucunu ġey dèmiş, *mismillāy*ı eline al, yoluna düş dèmiş. (409) böyünü büyük bil, ġüccünü ġüccük bil, ġalp yıkma, orucunu dut, namazını ġıl, haram yème dèmiş. (410) haġaġ ġazan, haġaġ yè dèmiş. (411) ġaġıvèrmış bōbasınıñ elini, şindi bunu benim elime dèr, amına ġodūmuñ ġocası, sen yapTırdıñ mı her yère hanı dèyi saldı. (412) o ġibi de itāt yok, şindi milletde azdan az, yüzde on. (413) esgi adamıñ itātından, vaziyetinden, hareketinden adam çıkar.

(414) şindi bōbam öküzleri aldı, ordā *ġulhüvallāt* okudū çiFti ġoşdurdum. (415) *ġulhüvallāt* okudū yèr şindi aġlıma ġèder. (416) zevle dèriz öküzün boynundā, bilin belki, şōle bâlarıñ ara yerinde. (417) şindi eviñ merdivan dèriz, merdivanıñ ardında yaġaġ ġazdım. (418) iki işam çatalı, içinde ayakcaġ, geri yanı ġazıġlar çaklı, burda ġazıġlar daġlı. (419) bi de baġdııdı tāra dirē, çardāñ dirēne tañġırık dèdi. (420) çārmış, öküzün boynundā ġazī ġırılmış, onu isdemiş, duymamış anam da, yokarda çocuklarıġla. (421) çocuklar da ġıcı ġıcı tam zamānı bunlar gibi, benim *ēren* gibi, ġıcı ġıcı zamanı. (422) merdivandan avıP da arġa ġapı dèriS, yayla ġapısı dènirdi, bir aşdīmda arġaya ġèdivèrdi. (423) o iplī ġayrı dönüvèrdi, ipinden aldı, vaġlah acımadı bōbam. (424) ācından aldı bi çekdi, şora varıvèrdi, Tārayla. (425) ulāya ulāya ne çekdim, ben şindiki duruma hēc ġayrı.

(426) odunu arġamıza yükleni ġetiridik eveli. (427) şindi, bōbamıñ dēzesiniñ ġèliniyle dā, *aġdā* dèriS, *çatāyānıñ*, oduna ġètdik. (428) ben dēşirdim āşdan, o dibine indi. (429) dibinden budadı, ayarladı. (430) o hilekeridi, çok getirdi ġèlin dèye ġètdi. (431) incisini ġaba yıvardı, ben hēc hile bilmezidim. (432) odunuñ ġözelini, ġalıñı alıdım. (433) bi yīdım, yörüdük, o ġètdi aşşāya. (434) şōle ardıç var, ardış dèriS, dal. (435) altında bi çürük kütük varıdı, hanı kütük dèdīmiz. (436) dıġısı ġırılıvèrik de bacām bi ġètdinde ihi ġırılıġ. (437)

burda doxtur da yoğudu. ⁽⁴³⁸⁾ ordan üş dört kere üsdü odunlu takla yaptım. ⁽⁴³⁹⁾ aşşā yanımda şu ev gibi iledinden, ilediniñ, góvelek dēyi, gók gók çocuklar kaçışır. ⁽⁴⁴⁰⁾ evelkūn sayit başıma kaçır. ⁽⁴⁴¹⁾ habar vēriP de dēr ölmeden eve indirdīm dēr. ⁽⁴⁴²⁾ nēse indirdiler, gaynanayīla da anam hōleli, araları ēyi dēl. ⁽⁴⁴³⁾ gaynatam beni götürdü gētdi. ⁽⁴⁴⁴⁾ bóbam öldü saat, dayımızdı, akrabāmızdı. ⁽⁴⁴⁵⁾ onun ayānda bi yara varıdı, sēyilde gālsın dēmişler. ⁽⁴⁴⁶⁾ düşerke, gırarķa, sararķa gānser olmuş. ⁽⁴⁴⁷⁾ sēyil olan *manavgat*. ⁽⁴⁴⁸⁾ onu ebicirdik, dibimde dikilidi. ⁽⁴⁴⁹⁾ eşşekler topladı geldi mi, yerine çocuk golanı alı gēli, dibime dikilişdi, ben ebici gēderdim, yeñi gēlin. ⁽⁴⁵⁰⁾ hindiki gēlinler bi çocuk yüklensinler, anaya ana dēsınler, gaynataya bāba dēsınler bakān da duyān. ⁽⁴⁵¹⁾ [golanı] geyun yūñünden, deveden de yapardık, hindiki kendirler gibi. ⁽⁴⁵²⁾ nēse ēletdiler, bir abam varıdı, amca_ğızı ebişdi beni. ⁽⁴⁵³⁾ adam dēdi gānı yērini ben alān, hu yanını sen al aba, dēdi. ⁽⁴⁵⁴⁾ hayır, ben yüklenirin dēdi. ⁽⁴⁵⁵⁾ biğ golan vērēn de cocū yüklensin dēdi. ⁽⁴⁵⁶⁾ öldü gētTi vēremedi. ⁽⁴⁵⁷⁾ ēletdiler, aba beni eve go dēdim, birine de vērme dēdim. ⁽⁴⁵⁸⁾ anama dēyikler yēn gēlivērīke, ordan *aļacabēl*den gēlirke, sēyilden gēlike, gızını kaçıvērmiş, uşdu, *ūmmānī* uçuk, yuvarlanık, düşük dēyi. ⁽⁴⁵⁹⁾ güyēñ kaçıvērīk de gızīñ her yanı yara bere parça oluk dēyikler. ⁽⁴⁶⁰⁾ anam gēlivērīr, anam gāyır yēcek ortaļı. ⁽⁴⁶¹⁾ aba, beni eve go dēdim, birine de vērme dēdim. ⁽⁴⁶²⁾ vardık, uyh dēyen doldu eve. ⁽⁴⁶³⁾ gaynanaya, anam zannētdī_ki o işiñ aslı var, az ara da açık. ⁽⁴⁶⁴⁾ bōba dēdi şu bēş şüz lirayı al dēdi, ben gēlesiye doxtura gōtūr dēdi. ⁽⁴⁶⁵⁾ *aķsekiye* sapıtdık iki buçuk lira isdedilerdi, *añKaraya* varsın gēlsin nēdiği ōrenilsin dēyi. ⁽⁴⁶⁶⁾ az sızardı şeyi delinik, siziñ dēdīniz dēdi, hasdalık onda yok dēdi. ⁽⁴⁶⁷⁾ āmca dēdiler sen o iki buçuk lirayı vēremessiñ, o hasdalı da ēyi ēdemessiñ, dēdiler. ⁽⁴⁶⁸⁾ gēldik gētdik, o parayı harcadı galleşlīne. ⁽⁴⁶⁹⁾ şindi ōlan gēlivēri bōğazını ört, dēdi. ⁽⁴⁷⁰⁾ sen de o_ğadar üzümnden gēldiñ, doxtura gōtūrūvērdiñ, mümkün olmadı, dēdim. ⁽⁴⁷¹⁾ meğere sōğuklū oyumuş, ona da suçu bulman o hususda. ⁽⁴⁷²⁾ gāyır eve gātđılar. ⁽⁴⁷³⁾ anam, gāyırı eve gātmadı mı, benim yanıma. ⁽⁴⁷⁴⁾ n_ışledi? ⁽⁴⁷⁵⁾ gārı bi daş sağdı onda. ⁽⁴⁷⁶⁾ açđıdı hōle yaylanıñ ev, Kendim yapıdımdı bu āsgerdēke. ⁽⁴⁷⁷⁾ hu ayāmıñ gırına gók gārıñıñ attı bi de daş insin. ⁽⁴⁷⁸⁾ gāyırı davar keselim, gātaļım dēdiler, gorgūlarından gātamadılar. ⁽⁴⁷⁹⁾ ne bir doxtura gōtūrebildiler, gōtūrūvērdiler. ⁽⁴⁸⁰⁾ huraļar Kendi toparık, hurada da hurada da var delik, evledimsiñ, hurda da var delik. ⁽⁴⁸¹⁾ o deliñ üsdüne bi de daş gēldi. ⁽⁴⁸²⁾ nēse bizim ordan ayrılışımız bu yaranıñ sebebi oldu. ⁽⁴⁸³⁾

aḷḷah bunu vèrdi, çocuk yoğudu, on iki senede şey oldu. ⁽⁴⁸⁴⁾ iş iş, iş dedin mi bitiridik ámma hindi.

⁽⁴⁸⁵⁾ ısıcak çoğ_oludu. [sèyilde] keFinile gālıdık, keFinile gālılılardı. ⁽⁴⁸⁶⁾ hêye sèyilde gālan *manavıdı*. ⁽⁴⁸⁷⁾ harman dèrdik, harmana gèlen, susama gèlen. ⁽⁴⁸⁸⁾ gabağ işledirdik, sizin o yakada gabağ çoğ_oludu. ⁽⁴⁸⁹⁾ *sekinin* iki yakalarını, şeyi, kóylerin tallalarını bizim bu *uzungalenin* adamları kókledik heP. ⁽⁴⁹⁰⁾ bi *kóle goca* varıdı. ⁽⁴⁹¹⁾ bizim buranın adamı, yāmırın yāp da tavīn ācın dibine soğuldū_ğibi, buynuz ācının gün doğuk da çıkdı_ğibi gène gètdi bizim kóylü, mälle, adamlar dèrdi. ⁽⁴⁹²⁾ o yağa çıkarıS hôle gabağlar biterdi sizin o yakada. ⁽⁴⁹³⁾ nêy oranın adı, *ıramazan* hocanın öldü yèr? ⁽⁴⁹⁴⁾ *galemler*, *galemlerin* olların ormanını bizim oranın adamı çıkarıdı.

⁽⁴⁹⁵⁾ sıTma hasdalını èyi ètmek uçu deriye gataḷlardı. ⁽⁴⁹⁶⁾ bi sovuğ muār varıdı, götürülerdi havalıde. ⁽⁴⁹⁷⁾ şindi de gātıyoru dokturḷar o havalıyi, sovuğ muāra gèden çimdiriyorū. ⁽⁴⁹⁸⁾ bizim *hürüyü zātür*ye dutuvèrdi. ⁽⁴⁹⁹⁾ bābamın acısını alıyor. ⁽⁵⁰⁰⁾ hindi hap varıdı bir, şundan sarı, şöle bi hap varıdı. ⁽⁵⁰¹⁾ sıtma hapı dèllerdi, onu gūḷlanırlardı, sāpsarı, dèmesi ayıp, istirfe édellerdi. ⁽⁵⁰²⁾ bōbam apandisden öldü. ⁽⁵⁰³⁾ o, o dēl, amcam. ⁽⁵⁰⁴⁾ hindi èyi oldu akıl_ètdi. ⁽⁵⁰⁵⁾ *haticaya* gètme, senden yorum isderin dèdim, gaşdı gètdi. ⁽⁵⁰⁶⁾ şindi bōbam ırāmatlı, araba yok burda, hayvanı, gūḷunlu hayvanı hurda kórpü yoğumuş, gayık varımış gayā atmış, *antályeye* varmış. ⁽⁵⁰⁷⁾ kóprüden hayvanı gayīla geçirikler. ⁽⁵⁰⁸⁾ nêse bōbam varmışımış üç gün oldu óleli dèmişler, gómüvèmişler. ⁽⁵⁰⁹⁾ hindi bōbamın mezerini bulacām mı bilēn, araşdıracān hindi de. ⁽⁵¹⁰⁾ hôle yol geçdinde emmim, yolun şölesinde betundan ebemiki gibi, ebeme yapıdıkları gibi yapmışlar. ⁽⁵¹¹⁾ düşünme dün gece, bōbam ordan döner, hayvanıla geriye döner gène. ⁽⁵¹²⁾ şindi bizim bōbam gèdemèvèrir. ⁽⁵¹³⁾ göşak varıdı evel, yuḷdan. ⁽⁵¹⁴⁾ ak yuḷdan, göyun yuḷundan göşak yapallarmış. ⁽⁵¹⁵⁾ atğı gibi bōle, hindi atğılar var_a gadinlarda hilá yā. ⁽⁵¹⁶⁾ gūḷun gètmeyivèrir yüklenir, *cemeller* dèller bi yèrde. ⁽⁵¹⁷⁾ gūḷun dèye hayvanın yavrusuna dèller. ⁽⁵¹⁸⁾ *aksekinin* altında om_bēş, yirmi gadağ teFek varıdı, bā varıdı benim aklım èrerke. ⁽⁵¹⁹⁾ o bāğcıya bu tayı, bu gūḷunu bağ, bağ besle de dèr, adam olusa ortak olaḷım dèr. ⁽⁵²⁰⁾ ona göyuvèri, tek hayvanıla gèlivèri bubam yaylaya. ⁽⁵²¹⁾ bağdık *alı* gèlivèri, *alı* gèlivèri, gūḷun yok, gūḷun yok. ⁽⁵²²⁾ *ıummānı* var adımı, gardaşının gızı varıvèrdi. ⁽⁵²³⁾ Kēsilik varıdı ordan, geçidin yèrinde, yaylada. ⁽⁵²⁴⁾ Kēsilik, suyun öñüne daş gırdık, gēsi yürdük. ⁽⁵²⁵⁾ herkez ora biriğir,

yürdük gazanda. ⁽⁵²⁶⁾ bóbamın dibine varın sıraq gız küpüvêrdi, çocuk. ⁽⁵²⁷⁾ ıhıh dèdiler *āmaT* ólük dèdiler, adı da *āmat*. ⁽⁵²⁸⁾ gèldi bóbam, anamın dizinin üsdünde yaşlar yüzümüze düşer, aklıım ériyoru. ⁽⁵²⁹⁾ ordan emmim ölür, orda ólüsü galır. ⁽⁵³⁰⁾ tarla uçı açıldı ğardaşlarının ólanlarıyla. ⁽⁵³¹⁾ ğardaşının ólüsünün yanında ğalsın ólüm, dèdi. ⁽⁵³²⁾ bábamı bi şey dutdu apantis, bilemedik. ⁽⁵³³⁾ apantisden burdā *āsım* dokdur üç gün alağor, ora yollar. ⁽⁵³⁴⁾ orda da *daşkesn*den biri de başındāmış. ⁽⁵³⁵⁾ simeye bōğum atılıvêri gèder bāğırısıkdan, ğararmış apantisden. ⁽⁵³⁶⁾ işde orda ğaldı şindi, bóbamın amanat atı dèye o zaman getirmediydik. ⁽⁵³⁷⁾ şindi *önellerde* arayān tarayān, bulān. ⁽⁵³⁸⁾ mesele çocūnu göyuP gèden, sıkışan, etmek bulamayana çocuklar çıkıyoru, şeyde anasını bābasını arıyoru. ⁽⁵³⁹⁾ siz tanırırsınız o şeyleri, ğanelleri, arāyollar, *bilgenin* buldū. ⁽⁵⁴⁰⁾ bubasının anasının baķmadı çocuk çıkıyoru, ona ana bāba dèyoru, mezerini görēn dèyoru. ⁽⁵⁴¹⁾ nēse benim aņnayışım dōru. ⁽⁵⁴²⁾ benim yeņgemiņ biri burdā, *haticanın* ebesi muakķemeye varmışlarımış. ⁽⁵⁴³⁾ *alı* mı *aptıllā* mı dèmişimiş, aņnayışın dōru olsun, dèmiş hākime. ⁽⁵⁴⁴⁾ işde eski adamın, ne diyēn?

⁽⁵⁴⁵⁾ şu *okāy kemal* varıdı. ⁽⁵⁴⁶⁾ bilir o, *kevcilerdē*, nē bilmesin? ⁽⁵⁴⁷⁾ gız satalıardı, ğarı satalıardı. ⁽⁵⁴⁸⁾ getiriler ğarıyı, seni vèrecēn dèyi hu yaķa ğollar. ⁽⁵⁴⁹⁾ hu yaķa ğoduķlarında. ⁽⁵⁵⁰⁾ bizim bunun bābası arkadaş, burda da bicēz şey var, *hōşmerim* var cipci. ⁽⁵⁵¹⁾ kimsede yok araba, biz bura gèldimizde dèrin. ⁽⁵⁵²⁾ dèrke ulan *hasan* dèr, biz ğarıyı ğoduķ dèr. ⁽⁵⁵³⁾ ğarı dèr anam bubam ğèlmeyin bunlar ne duru, ne bunların fikri, hanı getirdikleri, beni vèrecekleri adam dèr. ⁽⁵⁵⁴⁾ adamı arallar, vèrme beni anamdan bubamdan, ğèlmeden. ⁽⁵⁵⁵⁾ varmışlar, ğarı dèmiş, çıkmāyoru dèmiş, benim başıma bele olmaņ ğediņ dèmiş. ⁽⁵⁵⁶⁾ şeye de bazarlını ètmışler *hōşmerimin* oluna, cipciye. ⁽⁵⁵⁷⁾ *yeņikōy* ora bi yere, *seriē* mi satacaklarmış ğayrı. ⁽⁵⁵⁸⁾ adam ğayrı onden dek gelir, ne dēcez bilmen dèrin, bazarlını da ètdidik ğötürecēmiziņ. ⁽⁵⁵⁹⁾ duruņ siz dèr, ğèliver hemşerim dèr, sene bōle bōle dèdik dèyi ğètdidik dèr. ⁽⁵⁶⁰⁾ biz çarıyız ğene, hasdaıanıvèrmış, èyi olsun, dokdura çıkaracāz, hasdaıandı, seni çağırıyız dèmiş. ⁽⁵⁶¹⁾ dutmuş adamın parasını vèrmış. ⁽⁵⁶²⁾ ğaş lirā vèrdiņ dèmiş, bēş lirā dèmiş, iki buçuk lirā para almış orda fazladan. ⁽⁵⁶³⁾ baķ bunun bābası deli_ ğibiyıdı, arkadaşının. ⁽⁵⁶⁴⁾ *hasan* ne vèrdiņ dèmiş, bēş lira vèrdim dèmiş. ⁽⁵⁶⁵⁾ bēş liraymış iki buçu akıl parasıymış. ⁽⁵⁶⁶⁾ baķalım benim bildim çok da heP unuttuķ yavrım.

22. Metin

Anlatan: Murat GÖRGEÇ, 80 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Yavrudoğan Köyü

Konu: Halk Türküleri, Tarhana Yapımı, Askerlik Anıları, Düğün Âdetleri, Karışık Anılar, Halk Hekimliği, Ağaçlar ve Tarım Ürünleri, Evcil ve Yabanî Hayvanlar, Yörüklük, Garmaç Yapımı, Çeşitli Sözler ve Açıklamaları.

halk türküleri

- (1) çarşamba dèdikleri
- (2) şèkardır yèdikleri
- (3) həc aqlımdan çıkmāyor
- (4) şu yārın dèdikleri
- (5) dam başında su tası
- (6) şınğırdatmañ o tası
- (7) *güllün*ün yāri üyküye yatık
- (8) hıçkırıklar dutası
- (9) denizde urғанım var
- (10) pirpirden yorғанım var
- (11) *emine* benim olısa
- (12) bi tosun gurbanım var
- (13) tàyaramıñ ғанadı
- (14) gollarımı bāladı
- (15) tayaradan düşünce
- (16) subaylarım āladı
- (17) göwden uçan tàyara
- (18) selem söyleñ şu yara
- (19) hastaıandım yatıyom
- (20) bene bulsun bi çara

- (21) çayın ufağ daşları
(22) civildēyor guşları
(23) yarımı ásger étmişler
(24) candarma çavişları

(25) ásger oldum piyada
(26) evlilerin zevdāsı
(27) bekêrlerden ziyāda

(28) talła bosdan isdāyor
(29) bosdan çapa isdāyor
(30) kör olasıca ğaynana
(31) canın zopa mı isdāyor

(32) dere boyu gèderin
(33) bēşi birlik düzerin
(34) vallah billah enişdem
(35) abılamdan gözelin

(36) çeşme başı beklerin
(37) vay benim emeklerim
(38) yar hatırıma gèlince
(39) sızıılar kemiklerim

(40) sēytiniñ yaprā yeşil
(41) altında ğāve bişir
(42) beni saā vèrmezler
(43) aqlını başına devşir

(44) ekin ekdim gül bitdi
(45) dalında bülbul ötdü
(46) ötmez olaydın bülbul
(47) yar aqlıma gètdi

(48) perençeden guş uşdu
(49) yandı ciyer dutuşdu

- (50) yanma ciyerim yanma
(51) ayrılık bize düşdü
(52) kiremitden bacası
(53) ders okudur hocası
(54) çatal süsmek daķınmıř
(55) ak *haticanın* gocası
(56) ařdıñ mı? (57) üşüdüm *aļļām* üşüdüm. (58) az şeyli mi dèyēn, hõle noğtalı?
(59) üşüdüm *aļļām* üşüdüm
(60) armıdımı dèşirdim
(61) armıdımı yèmiřler
(62) beni *ibā* dèmiřler
(63) ben *ibadan* gözelin
(64) altın şekar dizerin
(65) altın şekar dizeriķe görmüşler
(66) bèye habar vèrmişler
(67) bèy gèlivirīķe keklīmi uçurdum
(68) *aļadā* ģaçırdım
(69) *aļadā*ñ kilimi
(70) ilim ilim ilimi
(71) āşam gèlen kimidi
(72) emmõlu *musacıķ*
(73) eli ģolu kıścacıķ
(74) yük üsdünde kèsesi
(75) aldı beni tasası
(76) ocaķlıĝa kıscası
(77) ocaķlıķ yarılıvèrdi
(78) ģaynanam baņa darılıvèrdi
(79) darılırsa bilmen nèyime
(80) ben üç aydan ģeçemen
(81) õlaķlı ģuzu seçemen

(82)   laklı   uzuların   rkeşleri   azanda   aynar

(83) *yusuFu*n elinde   aşşık  ar oyn  r

(84) evlek k  sdim

(85) t  um s  şdim

(86)   o  r   k  z  

(87) yana   oşdum

(88)   adeli s  yl  ce  . (89)   onuşma_  ibi o  mas hani b  le   adelendirdi   midi uzadaca  sın yazarı  a. (90) her ş  yde   le d  de. (91) hindi bi hoca *  oran* o  ur  a ya  t bi ş  y s  ylerike uzatdı,   adelendirdi midi insanın i  i sızıl  yoru. (92)   mma   onuşma_  ibi yaptı mı bi iş  e yaramas. (93) t     ok d  de ya, a  lıma gelm  yoru. (94) bi evl   s  resiye y  rmi t  rk     arıdım ben, y  rmi t  rk  . (95) ha  ıgını? (96) bi diy  n evele de. (97) varısın va  tı g  ldi midi   oşarsın moturu ya  t hayvanı. (98) s  rersin s  rd  n m   s  rgedirsın s  rg  le. (99)   oyuv  risin va  tı g  ldi midi bi T   s  rersin. (100) ne eke  se  , susam eke  se  , darı eke  se  , n   eke  se   ekersin. (101) bi T   s  rd  kten s  na s  rersin, s  rgedir varı g  dersin. (102) evlek iş  de o kes  di  in dol  ndi  in evlek d  rler.

  oca tarhana yapımı

(103) buydayı dermende yardır  lar. (104) yarma yapa  lar. (105)   nadın mı? (106) y  urdu birikTiriler. (107) y  urt birez duru. (108) duta  lar b  y  k bi     azan mı d  yelim   en  ere mi d  yelim, ona o yarmaya d  keller. (109) y  urdu da d  keller. (110)   arıs  tır,   arıs  tır,   arıs  tır, o lap lap lap keşşah gibi   aynar. (111) demikden y  dik ya. (112) iş  de t  rana o iş  de. (113) h  ye,   le   arıs  dıra   arıs  dıra biş  er, indiriler. (114) bi ş  y sereller   arşa   gibi, bi lay  on gibi bi ş  y sereller, onun   sT  ne h  le el gib  _gibi sereller. (115) h  ye, sereller, orda   gurur. (116)   acık durdu mudu, h  le ş  y oldu mudu, onu ifa  la  lar. (117) ondan s  na   urudu mudu, b  y  kleri h  le b  y  kleri, ne diy  n n  ud gibi pa  la gibi   le yapa  lar. (118)   urudu  lar, k  seye   ata  lar. (119) ordan ucundan   eliller, suyu d  keller, i  ine ondan b  s  l d  keller,   aynatı  lar. (120)   nadın mı? (121) y  anı eridir d  ker i  ine, sede y   da o  ur,   t   de o  ur. (122) t  rana   atarsın   an   y  ersin. (123) h  , bi de un t  ranası var. (124) onu da   aynadı  lar, sereller   gurur. (125)   urudu  dan sonra onun em   zor, s  rterler, eleller, bilmen n  derler. (126) s  rt   s  rt   s  rt   b  le a   ifa   buyday Tenesi_  ibi o  maz onda.

(127) un tāranası, hēye. (128) dēcēm onu adamaķılı eridiller. (129) hēye, onu da ōle tavıķ çorbası ğibi bişiriller, gataļlar, yēller. (130) o da ōle.

askerlik anıları

(131) aTmış yılında, işde aTmış yılının birinci ayın bēşinde anam öldü, ğoca eben. (132) yirmi altısında da ben ásgere ğetdim. (133) *deņizliye* vardım, orda altı ay ğaldım, orda *deņizlide*. (134) horda intılaf oldu, *menderesi* asdılar. (135) intılaf oldu, iki ay hazır ğıtā durduk, tam teknil, bōle. (136) ondan sōra iki ay āli oķulunda oķulda oķudum. (137) hēye, ondan sōra ordan bi dātım ētdiler bizi, *maļaTyaya*. (138) *maļaTyada* bi ğün mü, iki ğün mü yatdık. (139) ordan şubelere bi dātdılar. (140) ben *uvacīn*, şey, *tuncēliniņ* ğazāsı *ōvacā* düşdüm şubeye. (141) on yedi ay şubede saç daramāla vaķıt ğeçirdik. (142) çiyden yērdik. (143) hēye, her ay yirmi bēş, otuz lira artardı. (143) hēye dēycēm ōle orda bi esgerlik yapıdık ğeldik. (144) izine ğeldim bir ay, kırk ğünde vardım. (145) o, on ğün şey ētdim yāni. (146) sōna otuz dōrt ğünüm var teskereniņ bitmeye, yüzbaşı varıdı şubede, çārdı beni, seni dēdi izine ğonderiyoruyun ğene dēdi. (147) hēye, emme dēdi iziniņ bitesiye şubeye varma dēdi, olmaz dēdi, iziniņ bittikden sōna var dēdi. (148) ondan sōna şu ğün ğedecen amma dēdi. (149) yol vasTa işlemeS, hēye, posda adamıla ğelir, hē omzunda. (150) hēye, posdacıla ğedecen dēdi. (151) altı saatlık yol, o *hozat ōvacıK*dan altı saatlık yol. (152) ordan yōrüdük, ben yırtık mırtık bi elbise kēydim. (153) hēye ōtē elbiseleri ğatdım iki peķat hōle. (154) posdacıya vērdim, posdacıya tabi ücūretini vērdim. (155) hōle ğeder şu ev gibi, ben ğedemēyērdim, ayaklarım şişdi ğardan. (156) hōle ğarıņ üsdüne dıkı hōle oturdum, hōle yūsek. (157) oturdum orda dıkıcık āladım. (158) hēye, yōrū bālım, yōrū bālım, altı saatlık yolu bi buçuk ğünde aldıķ, bi buçuk ğünde ğeldik. (159) orda *hozatda* soyunduk. (160) hēye, ordan ğeldik *elazıza*, *elazızda* tirene bindik. (161) elini beri vē, *antelle*. (162) *aFyon* bilmen *antelle* dērike, ōlelik sıra āşama eve ğelivērdim. (163) hēye hēsāb ğet çık içinden. (164) ōle bi asgerlik yapıdım işde.

düğün ādetleri

(165) düün naķıl olacaķ? (166) düünü hazırlarsıņ, her şeyini, oķuyu. (167) oķuluk alısıņ, oķuyu daıTırsıņ. (168) filān ğün düünümüz var, hindiki arkadaşıņ vērdi ğibi, filān ğün düünümüz var dērsiņ. (169) davığ getiriseņ davığcıyı ğörüsüņ, filān ğün ğel dērsiņ. (170)

gêlir, çalar, oynar, êder dutar. ⁽¹⁷¹⁾ o zaman ēvel şey yoxdu salun yoxdu. ⁽¹⁷²⁾ üç gün, dört gün düün olurdu. ⁽¹⁷³⁾ hē, dört gün hele düün olurdu. ⁽¹⁷⁴⁾ ben normal bildimde cūma gün bayraq dikilirdi. ⁽¹⁷⁵⁾ cūmērtesi, şey, cūmāşamī_ğün bayraq dikilirdi. ⁽¹⁷⁶⁾ cūmāşamı, cūmā, cūmērtesi, bazar gün gēlin alınırdı. ⁽¹⁷⁷⁾ bōle dört gün, bēş gün düün olurdu. ⁽¹⁷⁸⁾ hēye dēcēm salun malun yoğudu evel, biliyorusuñ. ⁽¹⁷⁹⁾ bizim düün de işde, ōle iki_ğün mü, üç gün mü düün oldu. ⁽¹⁸⁰⁾ hēye, bi çamurlı dayı dēller bi şey varıdı. ⁽¹⁸¹⁾ hōle kirmen ēire ēire, hani taḲlidini çıkarıyoru. ⁽¹⁸²⁾ ip vėrdik biğ, bi de kirman vėrdik. ⁽¹⁸³⁾ hēy filan ōlu filan davarı çevir. ⁽¹⁸⁴⁾ şōle bōle ét, anañı bellerin, hōle ét, bōle ét. ⁽¹⁸⁵⁾ hēye, bōle bāra bāra bi düün édivėrdi dēdē. ⁽¹⁸⁶⁾ millet bōle āzını uçukladı. ⁽¹⁸⁷⁾ he dēcēm, bi salif yapıdı ōle düün, bi_de benim düün, aḳlım éreli. ⁽¹⁸⁸⁾ he, o ğadar neşeli oldu yāni.

karışık anılar

⁽¹⁸⁹⁾ bōbama amca dēllerdi, érkek dēllerdi, çekicōlu memet. ⁽¹⁹⁰⁾ sūlālam benim çekicōlu. ⁽¹⁹¹⁾ he onuḳuna candarma dēllerdi. ⁽¹⁹²⁾ o da mēmet, bōbam mēmet, dēdem mēmet, bōbamiñ dēdesi de mēmet. ⁽¹⁹³⁾ uş dene mēmet bi arada, mēmet ōlu mēmet. ⁽¹⁹⁴⁾ ondan sōna bi ğocaman şeyi varıdı, ğaması varıdı dēdemin. ⁽¹⁹⁵⁾ bōle soḳarımış ğüleşe ğētdijinde. ⁽¹⁹⁶⁾ bōle yapışıvėrdi mi puçāñ sapına, titrerimiş millet, ğabadayıymış.

⁽¹⁹⁷⁾ ēvelce zēyve, çeşiT bi adı varımış unuttum işTe. ⁽¹⁹⁸⁾ hēye ōle bi şey ellēm. ⁽¹⁹⁹⁾ duyduñ mudu sen? ⁽²⁰⁰⁾ hēye ēvelce ōmuşumuş. ⁽²⁰¹⁾ üç ğardaş varımış işTe, birisi o yanda yālılarda mı nerde bi yėrdēmiş, biri bizim orada tekKe, hēye hōle bunlar yatılımış. ⁽²⁰²⁾ hēye bōle ayrı ayrı yere ğoyuḳlar, şēdikler. ⁽²⁰³⁾ he dēycēm, ğayrı ne sebebile sōna zēyve oldu, orasını bilemēcēn. ⁽²⁰⁴⁾ hēye, ōle bir köyün adı var işTe. ⁽²⁰⁵⁾ sōna soy_ad yōmuşumuş evel, soy_adı yazmaya durmuşlar. ⁽²⁰⁶⁾ işTe filan şōle filan bōle. ⁽²⁰⁷⁾ kim ğaldı dēyikler. ⁽²⁰⁸⁾ şeyiñ bosTiliniñ ōlunuñ şeyi fikreTi biliñ mi? ⁽²⁰⁹⁾ biliñ. ⁽²¹⁰⁾ ayşanıñ ğocasını bilmeñ mi? ⁽²¹¹⁾ allā allā, ḳalan, ḳalan musTā dēller. ⁽²¹²⁾ kim ğaldı dēyikler. ⁽²¹³⁾ musTā amca ğaldı dēyikler. ⁽²¹⁴⁾ ona musTā ḳalan yazıḳlar. ⁽²¹⁵⁾ şeyiñ urfan var, feti var, mēmet var. ⁽²¹⁶⁾ kör veliniñ ōlu dēller, ötede evleri var. ⁽²¹⁷⁾ onun bōbasına veli dēllerimiş, kör veli dēllerimiş. ⁽²¹⁸⁾ o ğülüvėrmış, ḳalan yazışlān. ⁽²¹⁹⁾ onu da veli güler yazıḳlar. ⁽²²⁰⁾ hē ōle bi şey işte, başğa ne bilēn.

(221) hádi gèdelim deller. (222) illā hádiyi ucuna ulalllar. (223) hádi gèdelim, şindi, ōle dēmēn olmāyoru. (224) baḳ gèdelim, hádi gèdelim dēdiñ _miydi tēz olmuş oluyoru haraḷda.

(225) ável telēfon yōdu. (226) bi sálem yollardı, meselá temsil zēyveden iliceye bi sálem yollardı. (227) baḳarsıñ bēş altı _ğışı zırp gēlirdi. (228) āşama ğadar saman çekilirdi. (229) ondan sōna çalı ēlenecek, talḷanıñ çalışı. (230) çalı ēlenidi ável maḷ girmesin dēye, çalıḷa çevirilerdi. (231) bi birikirdi köylü o _ğün amcanıñ çalışı ēlenmiş tamam, aḡ gibi. (232) şey, şōle ēdellerdi dēde, zeven çaḳallardı, ğazık, çalıḷa dolḑurularđı içini, üstüne bi pırġallardı, hání örmē _bi. (234) gúyá o çalıyı zapTediyoru üstündē pırġı. (235) he ōle ēellerdi, gúyá maḷlar boşudu dēde, maḷları herkez saḷıvēridi. (236) dēcēm ebeñ, ebeñ gēlirdik, āşam bi hamır yōrudu, zabādar eKmē _lerdi. (237) ben yatırdım, zabādar eKmē _lerdi. (238) zabāḷa ḳaḳardı ērken, maḷı samanlardı, ğāFaḷtıyı hazırlardı, bit bōbama bi bize. (239) azī ğatardı, benīle barabar işe yōrü, hadi.

(240) ne bilēn *candārma* dēdeñ öldūnde, ğızım demiş, sıñ yēmēmi vērdirme demiş. (241) varımış dēmē _ki. (242) ḳaç sene oldu, yēTmiş ūşde. (243) vērdirme hemen dēmış işde.

(244) başġa ne var, aḳrabā. (245) bubāñ aḳrabasına ġancık olusa, ōle dēmēlim ya yaḳışmaz, ğız olusa haḷa, ōlan olusa ámmi, hē amca, ya ámmi ya amca. (246) anāñḳına ğız olusa dēze, ōlan olusa dayı, o da ōle. (247) ondan sōnā, mesele amcaḷarīñ aḳrabasına da hemen hemen ōle bi şeyler olur yani, hañġısı bināsibise. (248) mesele amcaña yaḳınısa sen de amca dērsiñ, yeñgene yaḳınısa dēze dēyebilisiñ. (249) aḳa, süd _emişine aḳa dēller. (250) hanı onu az dēller onu be, ābiy dēller, aḳa dēmeS, aḳa dēye dēmēyoruḷar, ābiy şindi.

halk hekimliġi

(251) hā, ē sarılıḳ keser, sarılıḳ hani şurasından kēsiyoru, gözüne aḳıtıyoru. (252) ondan sōna temrē çizer. (253) işTe gicişki oluyor, yarālinde hōle, bōle gicişir. (254) arpāḷa, yēdi arpāḷa çizer, okur, üfürü, pēriz vēri. (255) baḳarsıñ ūş ġün sōna hēş bi şeyi yok. (256) ondan sōna göbekleni adam, dutma dēller ona. (257) şışer bōle, onu dutardı. (258) dutma dutabiliñ mi, dutarın, nāl dutaḡ, dutaman da şu ne, anasını bile bēllerin, dērdi ebeñ. (259) hēye dēcēm onu dutardı, o da ēyi oludu. (260) sōna göbek, göbek ġēdiyoru, onu getiri, getiri yerine sarar, adam ġurtuluveri. (261) hāle yērine su aldı mıdı zor ēyi olur.

(262) göbek gêtTi de bayā bıkaç gün geçTi midi yêrine su alıyuru, göbēñ yerine, o zaman zor èyi oluyuru. (263) dēcēm de ôle bi şeyler var işTe. (264) ondan sōna sigıl, sigili okusun, şētsiñ geçiyuru. (265) işTe hōle az puturlūğ gibi şey olu. (266) işTe oluyuru işTe neden olacaq, ne bilēn neden olur, ğayrı oluyuru. (267) hindi buçağ da ğor. (268) hā buçağ da ğor tekkeye, fiñan hocaya, fiñan doKTura, üş dene buçağ ğor. (269) hanğına kōlenirse ona ğedilir. (270) tekkeye kōhlendi mi söyler, o bi şeyler alır ğelir. (271) bazısı tavığ alıp getiri, tavığ kēser. (272) tekkeyi doñandırı üç yol. (273) anam ırāmatlı çocū olmayanları getirīdi, bōle doñandırıdı. (274) uzanivēridi orda tekkeniñ içinde, bēş dağğa, çocū olacānı olmayacānı orda dēyivērilerdi anam ırāmatlıya. (275) hēye orda anīdā belli ēderdi. (276) hōle getiriler işTe doñandırılar, arılık ğorlar. (277) arılık para, işTe oraya tekkeye, orda daş var ya, iki dene daş var, oraya ğoñlar. (278) çaPıt bālalllar başındā āca, dibindē āca. (279) hē dēcēm toprā alıñlar. (280) hē ben āskere ğedecēmde çıkıñladım toprā, cüzdenimin içine ğatdım. (281) ôle teskereyi alasıyā eve ğelesiye onu daşıdım ğeldim. (282) işTe tekmede yetiñmiş, ēriñmiş adam, evliyā var. (283) kaç yol ğazan oldu, orayı ğazan oldu, hep öldü ğazanlar dēdiler, hē çevreden. (284) Tā harağda yanlıñ dēlsem ğündōdunuy öte yanında bi yêrden ğelmişler ğazmışlar, hep öldü dēdiler. (285) yēriñmiş adam canım, o biçim hanı, sār çarpardır. (286) ben birinde bi vardım bayā şuğadar var derinli, ğazmışlar para uçun. (287) para, altın bi şey var mı dēyi onu uçu ğazıyorlar. (288) ondan sōna kūrē aldım, Pañtayı aldım, tārayı aldım, vardım içini temizledim. (289) kēsTim ğırını çarını, dıñarı atdım. (290) kūrēle o ğazılan yēri bi doñdurdum, bōle düPdüz. (291) daşları dikdim, hēye o delik daş var hōle, o delik daşı başına ğömdüm. (292) ötēni de ötānına ucuna ğömdüm. (293) aynı yeñi ğabirleri ğoruz da düzeldiriz ya aynı ôle bi yapTım. (294) harağda o zamandan bēri ğazmadılar. (295) hindi alñā izin vērise vardım mıdı o varivērdinde deñgindē yêr var_a, duvarıñ ordan bi ğapı açacān. (296) fikreteyi ğıracān bi ğapı açacān. (297) dā şēşmeniñ yanına varacañ da, ğeleceñ de, tekkeyi doñanacañ. (298) ordan ğirivērecek adam, doñanacağ çıkıvērecek ğeliP ğedecek. (299) hē āşdan bi ğapı yapacān nasib_olusa. (300) bi de temizlēcēn ğene. (301) el ödü sıdar, kōrkar, şēder. (302) ben kēserin, temizlerin, bilmem nēderin, ne üryā ğörüyn ne bi şēderin hēç. (303) emmā oraya dinim uruluna ğöñüllü olağak şe_yapıyoruyun yāni içimden ğeliyuru yāni temizlik. (304) hē tēnel ācı var.

ağaçlar ve tarım ürünleri

(305) hindi birinci işam, andıS, başka āş yok. (306) orda ardış yok, ondan sōna kıatran yok, bullarda var da orda yok. (307) hē dēcem işam, andıS. (308) ötē ifakları da sayalım mı? (309) hayıt, ğara kēsme, ondan sōna ak kēsme, ondan sōna çaltı, o tikenli şey, geven o da tikenli az. (310) ondan sōna çetiye de diyelim mi çeti hōle şey gibi şey süzgeç gibi aynı. (311) onun dalı budā olmaS süzgeç gibi hōle hundan yōkarı yūselse o. (312) he ōle çevresine dālır o da tikenli olur. (313) dēcem başka aḷḷa aḷḷā. (314) ğavaķ, dere ğavā, hündüdük, loḷlak, fasilleye ferek yapan ondan, ğarān, sūnemit, zimbit, küncü çarasına o, silcan, tēynel. (315) mēyveleri de sayalım mı? (316) portakal, ilimon, ondan sōna ḥamma, üzüm, Sēytin. (317) başka armıt, pisiḡit, alma, ayva, firek yēmişi. (318) hā yēmiş, esās yēmiş, payam, dut.

(319) evel, bundan otuz ġırķ sene evel buyday ekellerdi, susam ekellerdi, başka bi şey ekmezlerdi. (320) hā ġümül, ġümül. (321) susamı ekersiḡ, ērer, yōlarsiḡ. (322) hindi yōldūnda altına bācak ġorsiḡ, hōle hōle bācak ġorsiḡ. (323) hōle ġırdırmaḷına ġorsiḡ, onu iki yanı bi o yandan dutaḡ, bi bu yandan dutaḡ, birē hōle doḷandırıḡ. (324) bāḷaḡ, yıḡaḡ bi yēre, ik üç ġün duru. (325) ondan sōna dikeḡ, bōle dikeḡ. (326) ġurudu mudu çabıdı serersiḡ. (327) kilimi, batTāniye yaıt ulama dēdini serersiḡ. (328) elinile vura vura çırparsiḡ. (328) hoḷusuḷa elersiḡ, ġalbirila ince şeyini elersiḡ, çuvalḷarsiḡ, ġötürüsün eviḡe, ġötürü satarsiḡ. (329) hē dēcēm, hindi fıstıġ ekersiḡ. (330) fıstıġı pulḷuḷa sōkersiḡ, hēye, onu ayıtlarsiḡ, onu ġurudursuḡ, ġurutTuķTan sōna çuvalḷar ġötürü satarsiḡ. (331) ondan sōna darı ekersiḡ, ġarpız ekeḡ. (332) hēye ondan sōna ġavın ekersiḡ, çağır olu, kelek olu, badılcan ekeḡ, būber ekeḡ, patatiz ekeḡ, sōvan ekeḡ, domatiz ekeḡ, çok yā biter mi yā. (333) havuca, kēşir dēller, işde iki adını bilirin ben.

evcil ve yabanî hayvanlar

(334) ávet, şindi, ava ġederiz. (335) derede alabalık var, onun eti yenir. (336) ondan sōra turaç var, turaç ala bi şey olur hōle. (337) keklik varıdı, keklik ġayboḷdu hindi bizim olḷarda yok. (338) hēye, ondan sōra şey var, cuķķa, bozḷak, serçe bunlar var, ġuķġumaw. (339) demīki dēdīḡ nēyidi unuttum işde, avdan evel dēdīḡ. (340) tavuķ, hindi tavū beslersiḡ, ġurķ olur, yumurta ġaralarsiḡ. (341) ġaralađiḡ da şundan yumurtadında teze yumurtayı bilmeġ uçu. (342) on, om bēş altına ġorsiḡ, pasar. (343) bi haftada mı kaç ġünde ġayrı işde, baķarsiḡ civcivler yavaşıa çıkar, būluc olur. (344) hēye civciv dēller,

bülüş deller, firik deller. ⁽³⁴⁵⁾ çıkarı, onu bi yere hōle ilkin hōle bi ācık bi şeyler yapan, hani bi gāzaya ūratmayān dēye. ⁽³⁴⁶⁾ hani gācamaz göremeS, bi kedi gēliverse gāvrayivēri gāpar gēder. ⁽³⁴⁷⁾ dēcēm azcık gopullaşdı mı anası da görür, gendi de gāçabilir yani. ⁽³⁴⁸⁾ hēye, anası Satan kediye hēle getitmes ezrāl gibi bildiñ. ⁽³⁴⁹⁾ dēcēm guş mesele, yuva yapıyoru, ora yumurtāyoru, bülücü çıkarıyoru, meydana getirip ucuruyor. ⁽³⁵⁰⁾ şindi, inek, mesele evel tosuna çekellerdi, şindi tohumlama gōyuyoñlar. ⁽³⁵¹⁾ dēcēm, işde buzālar, buzāladırşın, ondan sōra buzā deller. ⁽³⁵²⁾ davar bēş ayda guzlar, sīgır doKuz ayda, eşşēle deve on iki ayda. ⁽³⁵³⁾ hēye onlar on iki ay tam bi sene. ⁽³⁵⁴⁾ dēcēm añ yakın olan kedi haralda, kırk gün mü bilmen. ⁽³⁵⁵⁾ atmış günde de köpek haralda. ⁽³⁵⁶⁾ tabi bütün mafluk guñlar. ⁽³⁵⁷⁾ deller tabi canım, guñlacı deller, hamilleci deller, çocuklu deller, üzeri yüklü deller, var bi kaç çeşidi, doymuş deller. ⁽³⁵⁸⁾ dōdukdan sōra bēbek deller. ⁽³⁵⁹⁾ ondan sōna guñun tabi guñun deller, hayvanıkına guñun deller. ⁽³⁶⁰⁾ eşşēñkine sapa deller, ona guñun dēmezler, eşşēñki sapa. ⁽³⁶¹⁾ guñun diye işde yeñi körpe oluşu, guñun dēmek ifak dēmek. ⁽³⁶²⁾ hē dēcēm, deveye köşsek deller yavrusuna. ⁽³⁶³⁾ maya şeye bōyük deveye deller maya dēye, dişi oluyor. ⁽³⁶⁴⁾ erkē lōk deller. ⁽³⁶⁵⁾ tülüşü var bi onun, ona ne deller yēn? ⁽³⁶⁶⁾ buhur mu deller, ōle bi şey deller. ⁽³⁶⁷⁾ bōbannenñ bilir de neydi o yā? ⁽³⁶⁸⁾ dēdeniliñ hilen varıdı, *candārma* dēdeniliñ. ⁽³⁶⁹⁾ yeñi olan görpeye dērler daylak dēye. ⁽³⁷⁰⁾ kükürt, kükürt aklıma gēldi işTe, tülüşüne kükürt deller. ⁽³⁷¹⁾ ondan sōna, çēbiç hindi ilkin oldu mudu ōlak deller. ⁽³⁷²⁾ hēye gēçi, gancīna yazmış deller, ōle altı aylık bi senelik oldu mu yazmış deller, ōtēne çēbiç deller. ⁽³⁷³⁾ yaşını gēçdi midi daşşānı çekeller ōveç deller, olur bi sene, ikinci sene gēne üveç deller. ⁽³⁷⁴⁾ üçüncü sene gēçdi midi erkeç, üç yaşına vardı mıdı erkeç deller. ⁽³⁷⁵⁾ dōrt bēş yaşına varan olur peh bōle. ⁽³⁷⁶⁾ görpe deller ilkin, sōna ōlak deller, işde çēbiç deller, üveç deller, erkeç deller, ōle kaç dene adı var. ⁽³⁷⁷⁾ işde dēcēm gōyunuñ, ilkin guzu deller ilk öldünda. ⁽³⁷⁸⁾ sōna heralda altı ay bi sene oldu mudu toklu dērler gancīna. ⁽³⁷⁹⁾ heralda erkēne şişek deller ellēm. ⁽³⁸⁰⁾ bi yaş, iki yaş, üç yaş oldu mudu gōç deller erkēne, hēye buynuzlu, gōç deller. ⁽³⁸¹⁾ hēye dēcēm ōle aTları var işTe. ⁽³⁸²⁾ başKa, tavū saydık.

⁽³⁸³⁾ yabāni hayvanlardan doñuz var. ⁽³⁸⁴⁾ hēye o, doñuzuñ dayısı olmaz, deller. ⁽³⁸⁵⁾ o birbirini şey ētmezimiş, gızan oldu mudu hepisi on gadar şey olsun, onu da aşarımış. ⁽³⁸⁶⁾ ondan, dayısı olmaz, dēye ondan dēmişler. ⁽³⁸⁷⁾ hē dēcēm, işTe *ceñal*, oldu da öğüne

gêlîrşen, seni azılı olursa iki bêler seni, biçer atıvêri, çok fecî. ⁽³⁸⁸⁾ meselâ, ayı adamdan azma, dêller. ⁽³⁸⁹⁾ hêye, oynarıka görmüşsündür sen bi yêrlerde, hê adam gibi. ⁽³⁹⁰⁾ ne dêyoru, gêlin anası eve nâl gèder, şöle êder bôle êder, onu kèser ayı bildîğ gibi dêl, dêcêm oynar. ⁽³⁹¹⁾ deredê çêşidi bilemen dêde ben yâ. ⁽³⁹²⁾ alabalık var, sen bilişin. ⁽³⁹²⁾ çêşiTli, bıkaç çêşiT balık var. ⁽³⁹³⁾ bizim derede haraıda bi çêşiT mi bilmen. ⁽³⁹⁴⁾ hê ilan balık var hê dôru, ilan var. ⁽³⁹⁵⁾ ilan yumurtadan olur dêde. ⁽³⁹⁶⁾ şey de, haraıda balık da yumurtadan oluyor. ⁽³⁹⁷⁾ gurbâ, o da yumurtadan oluyor. ⁽³⁹⁸⁾ şey, gıstırğaç yumurtadan olmâyoru dêde. ⁽³⁹⁹⁾ altında hôle bi ğapak var, o ğapân içini dolđuruyoru êlli, yüz Tene. ⁽⁴⁰⁰⁾ vicir vicir orda, aynı ğurt çıkar ya bi şeyden, ordan bi gıstırğaç êlli Tene salıyoru ôle. ⁽⁴⁰¹⁾ işTe yanıç işTe gısTırğaç dêye ona dêrler. ⁽⁴⁰²⁾ sôra arı, arı kırk gün yaşarımış. ⁽⁴⁰³⁾ hêye kırk gün yaşadı mı ölürümüş. ⁽⁴⁰⁴⁾ hêye dêcêm ürêyoru işTe, ğurt yapıyoru talaşın içine, orda o ğurt arı oluyor. ⁽⁴⁰⁵⁾ hemen bir ucundan ölüyoru, bir ucundan ürêyoru. ⁽⁴⁰⁶⁾ dêcêm işTe ğanadındâ talaşımış, şey bacaklarındâ hurdâ görökür hani yâ, o talaşımış. ⁽⁴⁰⁷⁾ balı ğarnının içinde getirîmiş. ⁽⁴⁰⁸⁾ çiTleşmeyi havada yaparımış. ⁽⁴⁰⁹⁾ başka meselâ, davşan, yêdi gün baķarımış dourduķTan sôra. ⁽⁴¹⁰⁾ yêdi güne yêtirdim, saķalını bıyını bitirdim, hadi benden *allâ* ısmarladıķ, dêrimiş. ⁽⁴¹¹⁾ salıvêrîmiş yavruyu, hêç bakmazımış yêdi ğün sôra. ⁽⁴¹²⁾ çaķal aynı, o da ôledir saâr. ⁽⁴¹³⁾ zırtlan haraıda aynı davar gibi ğuzlayıp şe diyoru. ⁽⁴¹⁴⁾ aslan telêzonda görüsündür, yavrułâyoru, şe diyoru. ⁽⁴¹⁵⁾ kèyik, kèyik aynı sîr gibi. ⁽⁴¹⁶⁾ ondan sôra yâmırça, ondan sôna yênilen, onlar yênir, eti yênir onların. ⁽⁴¹⁷⁾ aslanın yênmeS, zırtlanın yênmeS, çaķalın yênmeS, köpên yênmeS, eşşên yênmeS, hayvanın yênmeS. ⁽⁴¹⁸⁾ ondan sôna, hayvan, at. ⁽⁴¹⁹⁾ ata hayvan dêller, ğulun dêller, tay dêller. ⁽⁴²⁰⁾ köpek mesele on ğadar ğunlar, kedi beş altı dene ğunlar. ⁽⁴²¹⁾ enik dêller ilkin, sôra ilkin yavrusu da diyebililler, köpên yavrusu dêller. ⁽⁴²²⁾ hâ camıS dôru manda, sîrin bir taklidi.

yörüklük

⁽⁴²³⁾ şindi, yörük dêyi aşirete dêyorlar, göçene. ⁽⁴²⁴⁾ meselâ *manavğada* iniyoru adam, aŗTos, ekim gibi iniyor. ⁽⁴²⁵⁾ dur sür dur sür, ekim, Kāsım, aralık, ocak, şubart, mart, nîsan. ⁽⁴²⁶⁾ mayılda ordan yavaşca ayrıni ğabarıyoru ıssıcaķdan. ⁽⁴²⁷⁾ he ordan bi göçüyoru hanğı yayłaya ğedecêse. ⁽⁴²⁸⁾ bôn orda yarın orda, yavaş yavaş ğona ğona. ⁽⁴²⁹⁾ he tabi malıla. ⁽⁴³⁰⁾ bi de aşama ğadar yörümezler. ⁽⁴³¹⁾ bi çıkTılar mı zabâla olen,

ōlen soḡuna nere gēldiler filen yēre, ora bi ḡonallār. ⁽⁴³²⁾ orda bi yatıllār bi ḡün ik_ūn. ⁽⁴³³⁾ ordan bi tā ḡaḡallār filen yēre, bi tā ḡaḡallār. ⁽⁴³⁴⁾ meselā üṣ-dört ḡünde gēliller yaylaya, *manavḡaTdan*. ⁽⁴³⁵⁾ he dēcem ōle biḡ, ona yörük dēyoḡlar işde. ⁽⁴³⁶⁾ hē çadır olur, çadır ḡuralār hēye. ⁽⁴³⁷⁾ o işde bi doālı işde, o múbārek aḡmāyuru. ⁽⁴³⁸⁾ nāl aḡmāyuru benim aḡlım ērmēyuru benim ona. ⁽⁴³⁹⁾ ē yāmır işde geḡirmēyuru altına. ⁽⁴⁴⁰⁾ hēye ḡayPıṣTaḡı hōle. ⁽⁴⁴¹⁾ üṣ dene dirē olur tamam mı? ⁽⁴⁴²⁾ kerāḡlárında bā olur, ēyice ḡazık çaḡarsıḡ. ⁽⁴⁴³⁾ orda zābıt bi şey bulusaḡ ona bālarsıḡ, çekiṣdirisiḡ ēyice bōle olur. ⁽⁴⁴⁴⁾ yāmır yādı_mı şıpır şıpır şıpır, altında bi üyümesi olur, aḡlıḡ duru bōle. ⁽⁴⁴⁵⁾ āḡ yapallār, körpe úçún. ⁽⁴⁴⁶⁾ ōḡaḡ uçun ayrıyeten bi yēr yapallār altına daḡ dōṣṣeller. ⁽⁴⁴⁷⁾ ōlen mi olur, ḡuşluḡ mu olur, sālār davarı, emiṣdiriler, ayrırlār. ⁽⁴⁴⁸⁾ ōlā biri sürer, anasını biri sürer, gēder ḡüTmeye. ⁽⁴⁴⁹⁾ emmesin dēye kēse bālallār. ⁽⁴⁵⁰⁾ onu sürücüler yapmaz, onu nāl yapacak? ⁽⁴⁵¹⁾ onu mesele sen bi davar aldın, iki davar aldın, ona yaparsıḡ, daḡlı yērinde emmesin dēye. ⁽⁴⁵²⁾ kēse bālallār, bōle bālallār, ememēyuru. ⁽⁴⁵³⁾ onu çıkarısıḡ, sārsıḡ, emdirisiḡ ḡēne sōna daḡarsıḡ. ⁽⁴⁵⁴⁾ işde emmesin dēye, emse südü bitiriveri.

⁽⁴⁵⁴⁾ ḡurbanı davarını alısıḡ, getirisiḡ, kēserisiḡ, yüzersiḡ. ⁽⁴⁵⁵⁾ ḡurban kēsmeyen varısa pay vērisiḡ onnara, bēliṣtirisiḡ. ⁽⁴⁵⁶⁾ dēcem doḡaba ḡorsuḡ. ⁽⁴⁵⁷⁾ işde gēlenile gēdenile yērsiḡ. ⁽⁴⁵⁸⁾ dört bēṣ ḡün, hanı şey_olana bayā sürer de aS normal adamlara dört bēṣ ḡünde biter bayram. ⁽⁴⁵⁹⁾ ámmē benim gibilere om_bēṣ, yīrmi ḡün gēder bayram.

ḡarmaç yapımı

⁽⁴⁶⁰⁾ yēmiṣ hindi tam vaḡtı, yēmiṣ ēriyuru hindi ḡayrı. ⁽⁴⁶¹⁾ aṡTosTa ērer, onu toplarsıḡ tām mı? ⁽⁴⁶²⁾ sapını ḡoparısiḡ, hōle yararsıḡ, sērersiḡ, ḡurudursuḡ onu. ⁽⁴⁶³⁾ ḡurutTuḡ mudu onu ḡözelce ḡıyarsıḡ biçāḡa. ⁽⁴⁶⁴⁾ şēḡar alırsıḡ, Furuṣuḡ ocā, su dōkersıḡ, şēkeri de içine dōkersıḡ, o ḡaynar. ⁽⁴⁶⁵⁾ ḡaynaya ḡaynaya hōle ḡaṣṣıla alıp Ta hōle dōktūḡde sünecek, ḡopuvērmēcek. ⁽⁴⁶⁶⁾ ḡāvam dēller ona, hōle ḡāvam oldu mudu ḡarmacı dōkersıḡ. ⁽⁴⁶⁷⁾ bi ḡarıṣdırısiḡ, bēṣ on daḡḡada, anide anide, çok dēl. ⁽⁴⁶⁸⁾ olur bi yay baḡı, besdel, ḡarmaç. ⁽⁴⁶⁹⁾ töllü şōle, hanı ācında ēyice ērerse onu töllü yaparsıḡ. ⁽⁴⁷⁰⁾ serersiḡ, ḡurudursuḡ, dizersiḡ ipe. ⁽⁴⁷¹⁾ ipe dizersiḡ hōle dizek, töllendirilmiş oluyor. ⁽⁴⁷²⁾ ondan sōra suyu ḡaynadırsıḡ, dizekleri ḡazana doḡdurusuḡ, birē ḡaynadırsıḡ. ⁽⁴⁷³⁾ içine kekik ataḡ, ḡarmaca da ataḡ kekī, şey fıstıK_atanı. ⁽⁴⁷⁴⁾ ḡaynadırsıḡ töllüyü, serersiḡ

dizekleri, ğurur. ⁽⁴⁷⁵⁾ ğuruduĴTan sōna sandīā basarsıñ, ucundan ğelir yersıñ. ⁽⁴⁷⁶⁾ ya kèseye basarsıñ, hindi sandık yok, hindi kèseye basarsıñ, ucundan ğelir yersıñ. ⁽⁴⁷⁷⁾ ondan sōna, bazı mēyvālār ilaĉ atmān olmaS. ⁽⁴⁷⁸⁾ hindi üzūme iki yol, üç yol ilaĉ atıyoruĴlar. ⁽⁴⁷⁹⁾ yōsam basara basıvériyoru. ⁽⁴⁸⁰⁾ baĴ mesele hu ĉardaĴdā hēĉ ōle olmazdı. ⁽⁴⁸¹⁾ baĴ bú sene nōlmuş baĴ, hēĉ bi alaFat yok. ⁽⁴⁸²⁾ basara basmış ğeTmiş, ilaĉ atacañ. ⁽⁴⁸³⁾ alma, armit ğurusuna ĴaĴ dēyoruĴlar. ⁽⁴⁸⁴⁾ erik Ĵurusu ğurutduñ mu erik ğurusu dēller. ⁽⁴⁸⁵⁾ erīñ hoşaFını yapañ, ğaynadıñ, şeker atañ içine, hoşaf olaĴaĴ daTlı olaĴaĴ içersıñ.

ĉeşitli sözler ve açıklamaları

⁽⁴⁸⁶⁾ südden yout yapañ. ⁽⁴⁸⁷⁾ yout yapmassañ ĉalacaĴ alırsıñ, maya dēller ona. ⁽⁴⁸⁸⁾ alırsıñ, atarsıñ içine pēynir olur. ⁽⁴⁸⁹⁾ bir iki sāt sōna ĉıĴarısıñ, pēyniri ğatarsıñ bi şeye, ucundan ğelir yersıñ. ⁽⁴⁹⁰⁾ ondan sōra pēynir yapmassañ yayarsıñ yourdu, yayarsıñ yānı alırsıñ, yüzüne yā birikir onuñ. ⁽⁴⁹¹⁾ yānı alırsıñ, ayranını da bi ĉencere, ğazana Furusuñ, ğaynadırsıñ. ⁽⁴⁹²⁾ o dibine ĉökelek ĉöker, onu bi kèseye dökersıñ, süzersıñ, bastırsıñ. ⁽⁴⁹³⁾ satarsañ satarsıñ, satmassañ evinde gözelle yersıñ.

⁽⁴⁹⁴⁾ ğılā işde eĝeledīñ, hēye kesginlī oluyoru. ⁽⁴⁹⁵⁾ ğılāsını solāĴ ğo, sā ğo, solāĴ olusa sola ğor, sālāĴ olusa sā ğor. ⁽⁴⁹⁶⁾ hindi bu tāra dēl mi? ⁽⁴⁹⁷⁾ sā olusa burdan ğorsuñ hōle, solāĴ olusa bu sol tarafdan ğorsuñ. ⁽⁴⁹⁸⁾ gōyā eĝeledīñ, hu yanna yatır, aña yāni, ğılā. ⁽⁴⁹⁹⁾ oraĴ da ōle, işde eĝele, ĉaĴmāla. ⁽⁵⁰⁰⁾ bu eĝe ğırından ĉaĴmaĴ yapaĴlar hōle, ēri olur hanı ya. ⁽⁵⁰¹⁾ ondan dek ğelise ben saĝa bi şey eĝeyin, o da bayā bi örnek, hōle ēri. ⁽⁵⁰²⁾ evel ğavīla bōle, kirpit yōĴa ğavīla, ĉaĴ ĉaĴ Taşıla, parlāĴ Taşlar var ya, onūla ĉaĴallardı, ĉinke ĉıĴardı ordan ğava dutuşurdu, zıĝarayı yaĴallardı. ⁽⁵⁰³⁾ ōle hoturānı ĉেকেñ, ĉoĴ şāne olur yāni. ⁽⁵⁰⁴⁾ ēyēle olur, ĉaĴmāla olur, kēsgin, ēyi bi temiz demir olursa ĉelik hanı. ⁽⁵⁰⁵⁾ mesele bazı demirler var zırf ĉelik, ēyēñden üsdün, onūla da ğılālayabilisıñ hanı.

⁽⁵⁰⁶⁾ ğav şeyden hanı āşlar ĉürüdünde mantar gibi hōle ĉıĴar a, o ğav olan o. ⁽⁵⁰⁷⁾ işde onuñ arısı oldu mudu işde hōle ĉaĴdında ossāt dutar, ĉinkeden dutar, dutuşur. ⁽⁵⁰⁸⁾ her āşdan olur ĉürüdü müdü, işamdan, pelitden, ayından oyundan her şeyden olur. ⁽⁵⁰⁹⁾ hindi yere insem gösderiyim ben saĝa, vardır hindi sizin buĴlarda esgi āşlarda.

(510) d yese k mesele bi Ő yleri anlatd n m d , bild n  adar yla birine bi Ő y anlad yor sun  mesele, masal gibi y  uT olmu  bi Ő yi anlatd na d yese k d ller. (511) hindi d yese k anlatma d ller ona. (512) mesele, “d da ta  lar, suda  ipiler, ar n ayak lı, burma bıy  lı” -dav an. (513) bunu yazan mı? (514) “bazara varmas,  ezir an almas, pal tadan  r, bal dan dat lı” -g S¹

(515) g rese k mesele Ő indi sen bura g eld n, g rese k olmasa  onu man  e id  olur, oturd n y ri bilmess n,  onu d nu bilmess n, g rese k  yledir. (516) g rese k oldu mudu evi  i ine girerke barabar adam na g re hare eT  eders n. (517) mesele o Ő y d zg n d l var v r  onu d zeldirs n. (518) ul n adamda g rese k var y  d ller, mesele. (519)  det  dilmi , mesele bi Ő yi.

(520) tal ada tava yapall ar, ona sava  d ller, sulama u u. (521) ciba,  teberi ekd n, mesele anan  hullara bi Ő y eker ya. (522)  le az b y k olursa  evirisen , h le  edersen  ciba d ller oraya, hav lı d ller. (523) tal adan fark  i de  evird n den ciba d niyoru. (524) tal a b y k old ndan ona fi an y r d niyoru mese a, adı var. (525) ciba evi  yak nında olur tabi, T  d da ciba mı olur canım. (526) mesele          d ller,      d ller,          d ller, d      , z     , mezeri y n , arpal  , sekib    . (527) heP tal alar n  adı var.

(528) ondan k ri,  le d ller i de t         bizim. (529) ondan k ri Ő unu yapac S, mesele. (530) ondan k ri hura g dec  . (531) ora vard m g eldim ondan k ri  a           g dec  n. (534) ondan k ri Ő u i i yapac  n.

(535) namaz  y  ir amdan yapall ardı, ir amdan,  ap tdan. (536) iki   at  edellerdi  ap tdan, ondan yapall ardı.

(537) v re b y k  onu sana, h ke  onu sana sikeber d ller.

(538) sık  yapma   u u, evel  apsini al d  ,   t  la al d  . (539) y z tene olurdu i inde, bilmen  a  tene oldu. (540) onun h le makinesi var,  ap   ge irisen , bi basars n, at l    apsini      . (541) ondan s na     ni getirisen , y rle dirisen   apsini, oturdurs n. (542) ondan s na bar dı  ors n,        var onun,      le  ors n. (543) s na onun t pas  var,  ara bi Ő y olur, i i k  e olur, y zleri s tiyan olur, s tiyan gibi, p lasdik gibi. (544) han  d  lmmas  u u y z n  p lasdik yapıy  lar, onu oturdurs n. (545) makineni  Ő yi var

¹ Bu iki bilmece (d yese k)  rne i Ay  e G r    ’ten derlenmi tir.

oraya ğatarsıñ, hõle ğaPçĩ geçirisiñ, hõle götünden bi basarsıñ, onu barıdıñ üsdüne oturdur. ⁽⁵⁴⁶⁾ ondan sõna saçmayı ğatarsıñ. ⁽⁵⁴⁷⁾ saçmayı ğatdıkdan sõna o gendi oturu. ⁽⁵⁴⁸⁾ onuñ üsdünde yuğa bi dırnağ gibi bi şey olur tabla. ⁽⁵⁴⁹⁾ o yuğa olur ötē ğalın olur da, o yuğa olur. ⁽⁵⁵⁰⁾ saçmanıñ üsdüne ğorsuñ, makinesi var onuñ, makineye geçirisiñ. ⁽⁵⁵¹⁾ bõle ğıvrada ğıvrada, hani āzı içine ğıvrık olur ya, onu işde makine yapar dede. ⁽⁵⁵²⁾ benim marıdı, çalıķlar, makine yok. ⁽⁵⁵³⁾ onu güzelce ğıvrısıñ, o nēy biliyoñ mu? ⁽⁵⁵⁴⁾ hem tāzik yapması uçu, hem dāl̄maması uçu. ⁽⁵⁵⁵⁾ mesele, tūfēñ içinde sallanır, töllenir, düşürüsün, gevşek olsa şaᅇııradağ dökülüvėri saçma. ⁽⁵⁵⁶⁾ ğatarsıñ tūfē yaᅇlah ēdersiñ ğuša. ⁽⁵⁵⁷⁾ sıkıyı, ğırmalara soķarsıñ, ğatarsıñ, tetĩ ayırısıñ, çekersiñ tetĩ. ⁽⁵⁵⁸⁾ ğapçık, ğabınıñ adı, sıkılādĩᅇa da ğaPçık, dolu ğaPçık, boş ğaPçık. ⁽⁵⁵⁹⁾ şindi satı işi de var, elde yapılmayan. ⁽⁵⁶⁰⁾ işde sılahlık olur otuz tene, beline ğuşanırsıñ, atdıķ sıra çıkarı çıkarıvėri. ⁽⁵⁶¹⁾ şeyler mesele, o sekiz_atarlar, beş_atarlar elini ellemessiñ, ğaPçĩ, ğatdıñ mı tamam. ⁽⁵⁶²⁾ sıkarķa barabar birini dıᅇarı atar, birini kaķdıı, āzına vėri birini. ⁽⁵⁶³⁾ bi dā çekseñ anıden ardından bi dā patlar. ⁽⁵⁶⁴⁾ āmma dabança_ĝibi ğıvrak olmaz, ard ardına ulāyor dabança. ⁽⁵⁶⁵⁾ u tā ğıvrak, onuñ şeyi kibar ya, ğurşunu güççük, beriki büyük. ⁽⁵⁶⁶⁾ öteki demir, beriki kiyatdan meseᅇa, götü demir de geri yanı kiyat. ⁽⁵⁶⁷⁾ kiyat kiyat, pılasdik dēl, ho ēyi kiyatlardan kiyat. ⁽⁵⁶⁸⁾ tabi saçma olmadı mı bi iş göremeñ. ⁽⁵⁶⁹⁾ barıt işde ordan tetĩ çekdĩnde ğapsinden ataş alıyor, çıkartdırıyor. ⁽⁵⁷⁰⁾ ğapsin, ğapsin, kapsül dēl. ⁽⁵⁷¹⁾ o başĝa bi şey canım. ⁽⁵⁷²⁾ bi de mesele, çocuk yörümeye durdu mu, adaklar olmuş fılanıñ cocū dēller. ⁽⁵⁷³⁾ bi yere ĝedecen_á, yörüyelek ĝedecēseñ adakᅇayān dērsiñ. ⁽⁵⁷⁴⁾ sav_ūᅇ, aᅇᅇā rāzı olsun.

23. Metin

Anlatan: Fatma Eren, 46 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Yavrudoğan / Karakoyunlu Mahallesi

Konu: Karakoyunlular ve Yörüklük Anıları, Halk Hekimliği, Çeşitli Sözler.

⁽¹⁾ *fatma éren.* ⁽²⁾ yaş kırk beş, kırk altı, o arada. ⁽³⁾ *manavğat, zéyve, yavrudoğan.* ⁽⁴⁾ aslım *ğarağoyunlu.* ⁽⁵⁾ dedem, dedemin bobası *adanadan* gelmiş. ⁽⁶⁾ *ğarağoyunlu* yörüklerindenimiş, *ğarāğ* *ğara* *ğoyunları* varmışımış.

karakoyunlular ve yörüklük anıları

⁽⁷⁾ benim aklıım érdinde *ğara* *ğara* *kêçeleri* varıdı. ⁽⁸⁾ *döşşek* *yoğudu* o zaman, *sünğér* *yoğudu.* ⁽⁹⁾ o *kêçeniñ* *üsdünde* *yatıllarmışımış* *çadırdı.* ⁽¹⁰⁾ aklıım érdinde *bizleriñ* *de* *çoğudu* o *kêçeden.* ⁽¹¹⁾ *tabi* *biz* *gendimiz* *de* *bişiriyoduğ,* *atıyoduğ* *onları.* ⁽¹²⁾ *ebem* *öle* *yapdı* için *anam* *da* *yapıyodu.* ⁽¹³⁾ *biz* *de* *görüyoduğ,* *onuñ* *şeyini* *atıyoduğ.* ⁽¹⁴⁾ *yuñunu* *ğırkañlardı,* *ondan* *sōra* *atardığ.* ⁽¹⁵⁾ *elimizile* *hōle* *hōle* *yapardığ,* *çuluñ* *üsdüne* *döşşerdik.* ⁽¹⁶⁾ *onu* *yūğarlarıdık.* ⁽¹⁷⁾ *ipile* *berili* *öteli,* *berili* *öteli,* *birimiz* *hu* *yandan,* *birimiz* *bu* *yandan* *sañlarıdık.* ⁽¹⁸⁾ *sañladığdan* *sōra,* *onu* *biráz* *bişirdikden* *sōra* *çıkarıdığ.* ⁽¹⁹⁾ *tekrér* *ğolumuzuñ* *altına* *alırdık,* *yūğarlarıdık,* *bişiridik.* ⁽²⁰⁾ *onuñ* *bışdini* *añlarıdığ,* *zerteriğdi.* ⁽²¹⁾ *bişirdik* *sıra,* *ğolumuzuñ* *altında* *yūğarladığ,* *aldık* *sıra* *zerteriğdi.* ⁽²²⁾ *ondan* *soñrama* *yürdüğ* *yıkardığ,* *ğurudurduğ,* *altımıza* *sererdik.* ⁽²³⁾ *döşşēmiz,* *şeyimiz,* *hep* *oydu* *işde,* *kêçeydi.*

⁽²⁴⁾ *burda,* *işde* *yavrudoğanda* *oturuyoruyuz* *biz.* ⁽²⁵⁾ *bi* *kısmı* *da* *serikdēmiş* *benim* *duydüm.* ⁽²⁶⁾ *serñ* *mecek* *mi* *dēyoñlar,* *ne* *dēyoñlar?* ⁽²⁷⁾ *mecekli* *dēyoñlar* *emme* *tabi* *bobalarımız* *ölünce,* *dēdelerimiz* *ölünce,* *bize* *bi* *şey* *gösdermeyince* *nōlacak,* *bi* *şey* *bilmēyoS.* ⁽²⁸⁾ *yörükçülük* *varıdı.* ⁽²⁹⁾ *işde* *bobam* *öleli* *boşladığ,* *dēmek* *otuz* *sene* *hilá* *oñdu,* *biz* *yörükçülü* *boşlayalı.* ⁽³⁰⁾ *davarımız* *varıdı,* *ğoyunu* *satmışlar,* *davara* *dönmüşler.* ⁽³¹⁾ *benim* *aklıım* *érdinde* *üş* *dört,* *hōle* *on* *ğadar* *ğoyunumuz* *varıdı.* ⁽³²⁾ *ebemiñ* *ğardášınıñ* *içindēdi* *o* *da.* ⁽³³⁾ *ondan* *sōra* *onu* *da* *satıvėrdik.* ⁽³⁴⁾ *sādece* *davarımız* *oñdu,* *davarıla* *göçer* *gēlirdik* *yaylaya.* ⁽³⁵⁾ [*ğarağoyunluñlar*] *aynı* *yaylaya* *göçmes,* *herkeSiñ* *kısım* *kısım* *yaylası* *oñur.* ⁽³⁶⁾ *meselā* *bi* *kısmı,* *bu* *üç* *ğardaşlar* *bura* *gelmişler* *yavrudoğana,* *biri* *beydñde* *ğalmış,* *ikisi* *bura* *gelmiş.* ⁽³⁷⁾ *işde* *yaz* *gēldi* *miğdi* *beydñdē*

ordan yoķarı ğederdi. ⁽³⁸⁾ mayıs dēdi mi biz de burdan ıķardık, *başlardan* yoķarda *toķa* yaylamız var, oraya ğederdik. ⁽³⁹⁾ orda iki üç ay oturuduk, ondan sōnacīmā güzleye ğederdik. ⁽⁴⁰⁾ *sarıçayır* dērdik, *derebucaķdan* alırdık paramızıla, malımızı işde orda iki ay üç ay yeşil yaprā yēdiridik. ⁽⁴¹⁾ ekime tekrar bura inerdik ğışa. ⁽⁴²⁾ yaylada meselā burdan buydayımızı, orbaļımızı, buyday orbamızı dōwerdik, onu ğurudurduk, ğatardık bi kēseye. ⁽⁴³⁾ darıyı ğırdırıldık bōle dař dērmen varıdı elimizde, bōle yūğarlaya yūğarlaya onu ezdirīdik daşıla, onu ğatardık. ⁽⁴⁴⁾ bulğur ğaynadırdık, üğūdūrdük onu ğatardık. unumuzu üğūdūrdük uvaļlara onu ğatardık. ⁽⁴⁵⁾ ondan sōra nōdumuzu, ğilīmizi, işde maķarnamızı, patatizimizi ğatardık yēcēmizi uvaļlara.

⁽⁴⁶⁾ sōlemesi ayıp atımız varıdı, eřřēmiz varıdı, hayvanımız varıdı. ⁽⁴⁷⁾ altı yēdi dene varıdı, onlara yúķlerdik. ⁽⁴⁸⁾ moturumuz hilā yoğudu. ⁽⁴⁹⁾ evet at dēller, hayvan dēller, ben bileli ōle dēller yāni. ⁽⁵⁰⁾ zamanında varmışımış devemiz de, üř dene mi dōrt dene mi, *duz gölüne* hilān ğedellerimiş. ⁽⁵¹⁾ *duz gölüne* ğētdiklerinde om_bēř günde dōnellerimiř. ⁽⁵²⁾ meselā yayladan bura getirilerimiş, güzleledikten sōra, ekime bura indirilerimiş. ⁽⁵³⁾ burdan tekrar *duz gölüne* ğedellerimiş *duz* getirmeyā. ⁽⁵⁴⁾ om_bēř günde, yirmi_günde, baķarsıñ yāmıra dutulur, kaç günde ğelir, bir ayda ğelir, bilemessiñ. ⁽⁵⁵⁾ işde ōle ōle getirirlerimişimiş deveye. ⁽⁵⁶⁾ zaman zaman atıla da getirdiler mi, ğayrı deveyi satdıķdan sōra bilmen hē. ⁽⁵⁷⁾ dēdem írāmetli ōle dērdi, ğızım ařlıķdan pelidiñ ğabīnı yaķdıķ da kúlünü yēdik biz, dērdi. ⁽⁵⁸⁾ pelidiñ ğilīni dōvdük, sürtdük, bişiridik, yērdik, dērdi dēdecēzim. ⁽⁵⁹⁾ bobamıñ bobası, tā dūñkū masal. ⁽⁶⁰⁾ *ğara musTā* dēdem ōle dērdi. ⁽⁶¹⁾ ğızım pelidiñ ğabīnı yaķdıķ, kúl ētdik, yēdik, dēdi. ⁽⁶²⁾ pelidiñ ğilīni sürtdük dēdi, bulamaş ētdik, yēdik ařlıķdan dēdi. ⁽⁶³⁾ aşlarımış, aşlarımış.

⁽⁶⁴⁾ sütlü darı orbası uu suyu FuruyuS ataşa. ⁽⁶⁵⁾ ataşı yaķarıs, encereyi Furuyus, darıyı içine dōkeris, ğaynaya ğaynaya bişdi miydi, bi de süt dōkeris, duzunu da atar, yēr içeris. ⁽⁶⁶⁾ evel milletin ekmē ōünü oyūdu. ⁽⁶⁷⁾ orbaydı, darı orbası, buyday orbası.

⁽⁶⁸⁾ davarı sārdık, yōurdumuzu üyūdūrdük. ⁽⁶⁹⁾ bişiridik, üyūdūrdük ğaplara. ⁽⁷⁰⁾ davarı sārdık, pēynirimizi, südümüzü ğazanlara süzerdik, mayayı içine atardık. ⁽⁷¹⁾ ğursak, ōlaķları kēserdik, ğursānı alırdık, ğurudurduk. ⁽⁷²⁾ bunların ğursāyıla çalardık, mayası

o olurdu. ⁽⁷³⁾ hindi yeñi mayalar çıkdı, evel maya oydu, benim aqlım érerıke. ⁽⁷⁴⁾ ondan sōna deriye ğatardık. ⁽⁷⁵⁾ deriyi sıyırdık, ğurudurduk. ⁽⁷⁶⁾ deriyi ıslarız āşamdan, sabāla ğatacāmız yüzünü temizler sıyırdık. ⁽⁷⁷⁾ ğeçi derisi de olur ğoyun derisi dē emme an ğözel ğeçi derisi olur. ⁽⁷⁸⁾ işde ğön dēller, deri dēller. ⁽⁷⁹⁾ evel sayten óküzleri, ölen sīrları heP çarık dikellerimiş, ğön dēyi oña dēllerdi, ben aqlım érdinde. ⁽⁸⁰⁾ bobam ırāmātının hilán çarīnıñ esgisi, benim aqlım érdinde, çarīñ esgisini vallā gördüm. ⁽⁸¹⁾ tā dünkü masal, tā dün gibi. ⁽⁸²⁾ bābam ırāmātlı deriden dikerimiş. ⁽⁸³⁾ ondan sōra ğara çarık çıkmış, onu dikmeye başlamışlar. ⁽⁸⁴⁾ da ğayrı o deriyi temizleridik, sıyırdık. ⁽⁸⁵⁾ onun alt yanını bi, şindi misal mihıla édiyoılar ya, ilkin çöpü inceldirsin, bi ācı meselā inceldirsin. ⁽⁸⁶⁾ onu ğözelcene deriyi şöle sırt diker gibi dikelek şēdersin, birikdirisin, bālarsin her yanını. ⁽⁸⁷⁾ sāde kēsdiñ yērden üdük tarafından ğatarsin içine, yuñruklaya yuñruklaya basarsin. ⁽⁸⁸⁾ içine bi de hōle şey saplı sokarsin palta saplı, öle sokarsin, basarsin, zertçene, ğözelcene. ⁽⁸⁹⁾ birē, ik_ün, üş ğün, nēyse evde duru. ⁽⁹⁰⁾ ondan sōra ğötürüsün deliē ğorsun. ⁽⁹¹⁾ delikte üş ay durdu muydu mis gibi olur o. ⁽⁹²⁾ yaylanıñ deli olur şöle, ğözelce, ğadın ğadın. ⁽⁹³⁾ hañgi delik éyiyse gireris, baķarıs, ora ğorduk. ⁽⁹⁴⁾ doıaP yērine delidi, doıap hilā yanında nedir, o ayrāten zellet vēri, o delikler. ⁽⁹⁵⁾ ğışa işde, ğışın elli kilō mu yēcēz, atmış kilō mu yēcēz, o deriyi bir, iki, üş, nēyse basardık. ⁽⁹⁶⁾ ucundan ğelir āır āır yērdik. ⁽⁹⁷⁾ şindi herkez markete varıyuru, marketden alıyuru. ⁽⁹⁸⁾ iki dilim, üş dilim şeyle ğarnını doyuruyuru her ğün ğāvaıtıda.

⁽⁹⁹⁾ balımız, arımız olurdu. ⁽¹⁰⁰⁾ top ğovanları, arınıñ ğovanlarını dādan ğendileri kēserimiş evel adamılar meselā. ⁽¹⁰¹⁾ o tomrukların içini bōle oyā oyā, ona ğöre demirler olurmuşumuş, öle ğeñişidirlerimiş içini. ⁽¹⁰²⁾ nasıl añladān saña? ⁽¹⁰³⁾ mesele şöle yusyuvırlak, onun içine āşdan üç çatal şey olur, zopa yapallarıdı, çöp. ⁽¹⁰⁴⁾ o çöpe petē şöle ğoduñ muydu, petē arı ğendi dizer, ğendi balı atar, ğendi doıdurudu. ⁽¹⁰⁵⁾ şindi her şey Fitne Ficir oldu. ⁽¹⁰⁶⁾ o balıları biS, şeyi nerde bulacañ ğabı, o balıları tulā ğatardık. ⁽¹⁰⁷⁾ benim aqlım érdinde vardı tulūmuz. ⁽¹⁰⁸⁾ ha° yqurT ayran yapıdıkları tulā o balı ğatardıñ. ⁽¹⁰⁹⁾ şöle bacānıñ birinden, davarıñ bacānıñ birinden, onun yüzünü ğazırlardı ciletile veyā kúlü ğoduñ mu bi dene şey ğalmaS, kıl ğalmaS. ⁽¹¹⁰⁾ ha° pelit kúlü olacaķ. ⁽¹¹¹⁾ pelit kúlüne yatırıverilerdi o şeyi, deriyi. ⁽¹¹²⁾ içine sokduñ muydu bi denecik, çiçek gibi ğalır, hēc kıl ğalmaS. ⁽¹¹³⁾ o temiz yüzüne balı sıkallardı, temiz yüzüne ğatalardı. ⁽¹¹⁴⁾ işde birer tuluk ikişer tuluk Ta balımız olurdu. ⁽¹¹⁵⁾ ğışın yērdik

işde onları çocuklûmuzda. ⁽¹¹⁵⁾ òle yēye yēye böyüdük. ⁽¹¹⁶⁾ ayrı bi deriye de yāmızı da ğatardık. yayardık, meselā birikdirdīmiz ğışın yēcēmiz yāmızı, onu da ğatardık deriye. ⁽¹¹⁷⁾ hindiki_ ğibi dolap mı varıdı, deri zaPd_ēderıdı, yā da deri zaPd_ēderıdı. ⁽¹¹⁸⁾ meselā oña biz sādeyā dēris, tereyā dēris. ⁽¹¹⁹⁾ sādece elimizde yapdīmız tāzeyā yērdik biS.

⁽¹²⁰⁾ ekmek ēlemek uçu, hamırı sabāla yuñuruyus. ⁽¹²¹⁾ hamırı kisirenle kēseris. ⁽¹²⁴⁾ meleskimizi dōkeris. ⁽¹²⁵⁾ ondan kēri sēnidimizi ōğümüze alırs, ucundan gēlir oklāyla açarıs. ⁽¹²⁶⁾ saca atar, şişile de bişiriyis. ⁽¹²⁷⁾ oklāyla sēnidiñ üsdünden atarıs. ⁽¹²⁸⁾ bişirgeç dēris, şiş dēris, ikisini de dēris, ikisi de dēnir. ⁽¹²⁹⁾ börek yēcek olan bōrēni yapar, onu da aynı atarız ataşa. ⁽¹³⁰⁾ meselā ısmanaklı mı yēcēñ, ısmanaklı atarsıñ bükmeysi, patatıSli mi yēcēñ patatıSli yaparsıñ, çökelekli mi yēcēñ çökelekli yaparsıñ. ⁽¹³¹⁾ onu listēne göre, herkez istēne göre onu açarıs, içine ğatarıs, saca atarıs, Pişiriyis, yēller. ⁽¹³²⁾ sādeyālı yēcek olan sādeyālı yēr, Sēytinyālı yēcek olan Sēytinyālı yēr. ⁽¹³³⁾ şindik_ünde her şey bol. ⁽¹³⁴⁾ [bükme yērine] büküş de dēller. ⁽¹³⁵⁾ ğatmer dēris, büküş dēris, bükme dēris, börek dēris. ⁽¹³⁶⁾ ğalın ekmē ğatmer dēris. ⁽¹³⁷⁾ şöle yuvarlak yapıłana, ğaba ekmek dēris.

⁽¹³⁸⁾ kömbeyi hamırı yuñuruyus. ⁽¹³⁹⁾ evel birer meleski hamır ğorduk biS. ⁽¹⁴⁰⁾ o birer meleski hamırı, mayaalı hamır dērdik biz ona, yuñuracāmızda onu suyuñ içine ğorduk. ⁽¹⁴¹⁾ az bi ılık, imişik suyuñ içinde ezerdik onu. ⁽¹⁴²⁾ yuñuracāmız hamırıñ içine duzu da atar yuñuruduk. ⁽¹⁴³⁾ biz sabāla ğāvaltıya ğalkasıya o ğabarıdı. ⁽¹⁴⁴⁾ onu alırdık, dōşşerdik ilēne, altına tesbiyi yālardık, üsdünü de yālardık. ⁽¹⁴⁵⁾ dōşşedikden sōra soğardık fırına, bişerdi birē, mis gibi yērdik. ⁽¹⁴⁶⁾ onu da òle yaparıs. ⁽¹⁴⁷⁾ evel fırını nerde bulacañ? ⁽¹⁴⁸⁾ biz onu sacıla yapardık meselā. ⁽¹⁴⁹⁾ aşşāsını kömür ēderdik, yoğarısına da sacı ğorduk, ataş yağardık, òle bişiridik. ⁽¹⁵⁰⁾ ğızarsın dēyi üsdüne yorT süren de oludu sürmeyen de.

⁽¹⁵¹⁾ ben yapardım Pağlavıyı. ⁽¹⁵²⁾ iki üş dene içine yumırta ğırdardım hamırınıñ, südüle yuñurudum. ⁽¹⁵³⁾ ondan soñracıma kaç meleskiden yapıyoruduk onu? ⁽¹⁵⁴⁾ om_ bēş meleskiden mi yapıyorūdum bilmen. ⁽¹⁵⁵⁾ ōn, om_ bēş nēyse. ⁽¹⁵⁶⁾ hēye, onu açardık. ⁽¹⁵⁷⁾ susamımızı ğavıırdık. ⁽¹⁵⁸⁾ susamıla ēden susamıla, ceviz ēden cevizile, payam ēden payamıla. ⁽¹⁵⁹⁾ tabi onları sürtersiñ, hazırlarsıñ, ezersiñ. ⁽¹⁶⁰⁾ [hamırı] gözalcene

açarsın, bēş meleski yazarsın, bir ğatarsın üsdüne. ⁽¹⁶¹⁾ bēş tā ğorsun, bi tā ğatarsın üsdüne. ⁽¹⁶²⁾ tabi yānı çilersin, gözelce bişirisin. ⁽¹⁶³⁾ ırāmını bişdikden sōra şērbetini ğaynatır dōkersin. ⁽¹⁶⁴⁾ ha° paklā dilimi dilerdim, hem çok gözel dilerdim. ⁽¹⁶⁵⁾ o zamanlarda hilā şēkeri buldūmuzda yaparidik. ⁽¹⁶⁶⁾ evel hele o paklavıyı nerden buluP yapacañ ay abam? ⁽¹⁶⁷⁾ aÇcık meselā bi kilō iki kilō şēker buldūmuz zaman bile. ⁽¹⁶⁸⁾ benim aqlım ērdinde çay yōdu ğoñşu, çay bilmēyoruduk hēç. ⁽¹⁶⁹⁾ meselde iki kilō üş kilō şēker göturdūmuzde yaylālara, bi ğelenimiz olursa, ormançı mormançı ğelirse, āīr bi misāfir hele ğēldinde onlara bişiridik. ⁽¹⁷⁰⁾ gendimis meselā zabāla ğākardık, ya bi çorbadır ya bi bulamaşdır, pīlaFdır bi şey bişiridik onu yērdik, sūdüle ekseri.

⁽¹⁷¹⁾ işde datlı olağak bal yēnilirdi. ⁽¹⁷²⁾ mütüş bal yēnilirdi o ğünlerde aranmazdı, bal mūhtūşdü. ⁽¹⁷³⁾ üç basġı arımız varıdı. ⁽¹⁷⁴⁾ onar olsa bile basġılarda, hēsēb _et, yine otuzdan aşşā dēlimiştir. ⁽¹⁷⁵⁾ arı basġısı dēller, meselā hindi, arının ğowanlarını ğodukları yēre arı basġısı dēller. ⁽¹⁷⁶⁾ hu yanını öfersin daşıla, bu yanını da öfersin daşıla, ollardan. ⁽¹⁷⁷⁾ oraya ğowanları bōle dizersin, oña arı basġısı dērsin. ⁽¹⁷⁸⁾ üsdüne de bōle, ğowanların üsdünü de bōle örtersin tātayla. ⁽¹⁷⁹⁾ o ğünlerde şeyi nerden bulacañ? ⁽¹⁸⁰⁾ āş kēsellerdi, āşları yarallardı bōle, şeyle. ⁽¹⁸¹⁾ hōle hōle birbirinin üsdüne şōle örtelek ğedellerdi, ğowanlar ıslanmasın dēyi. ⁽¹⁸²⁾ oyūdu, arılar ıslanmasın dēyi. ⁽¹⁸³⁾ şeyi dōvellerdi, ardış dēris, āş vardı yaylālarda olur, bullarda olmas, onu. ⁽¹⁸⁴⁾ ğabını soyalardı, onun ğabını getirillerdi, üsdüne bi su dōkellerdi. ⁽¹⁸⁵⁾ o su yumşaddı mıydı onu, şōle zopa alıllardı, ēdellerdi, kēsellerdi, birer metre, ikişer metre ğadar, o zopayla pat pat pat bōle dōvellerdi. ⁽¹⁸⁶⁾ iki ġişi çıkardı ğarşısına, biri o yaķasına biri bu yaķasına, bōle pat pat dōvellerdi onu. ⁽¹⁸⁷⁾ onu dōwdük sıra o ğabarırdı, şōle kúfúl kúfúl oludu, ğoyun yuñu gibi ğabarırdı. ⁽¹⁸⁸⁾ ğabardıkdan sōra arıların ğowanlarının arķalarına topak topak ēdellerdi, soķallardı, arılar üşümesin dēyi. ⁽¹⁸⁹⁾ vay ne aķıllı adamlar varmışımış, saman yērine tabi.

⁽¹⁹⁰⁾ hēye, mālīş da ōle. ⁽¹⁹¹⁾ mālıcı yorġan ğatarķa atarsın. ⁽¹⁹²⁾ onun şeyi olur, yayı olur, atacā olur, kirişi olur, bunlarıla atarsın. ⁽¹⁹³⁾ kirişi şeyden yaparıs meselā, malı kēsēdinde malların bāġırsı var _a, o bāġırsın içini temizlersin, sıyırısın. ⁽¹⁹⁴⁾ ince bāġırsı sıyırısın, onu sıyıra temizleye, sıyıra temizleye incelir o. ⁽¹⁹⁵⁾ ondan sōra nāparsın? ⁽¹⁹⁶⁾ onu bükersin, ğurudursun, kiriş dēyi oña dēller. ⁽¹⁹⁷⁾ onu görmedin, bilmessin dēl mi? ⁽¹⁹⁸⁾ onu bōle zıñġıdı zıñġıdı zıñġıdı, oturduñ muydu üsdüne, onu ōle Furdun muydun

atacāla, şõle epil epil epilder pambık. ⁽¹⁹⁹⁾ bõle õnjünden gèder olur. ⁽²⁰⁰⁾ onu alırsın, bõle aynı ellaf gibi, satılan ellafılar gibi epil epil gèder olur atacān õnjünde, yayın õnjünde. ⁽²⁰¹⁾ onu alırsın işde gözalcene, yorganın Saten şeyini dikersin, çarşafını dikersin. ⁽²⁰²⁾ dört kóşesini, onun üsdüne döşşersin. ⁽²⁰³⁾ dönderivèrisin o yanna o yanna, iki üş ğarı olur dönderiğ. ⁽²⁰⁴⁾ ondan sōra ayarlalllar, yorgān dikeller. ⁽²⁰⁵⁾ ondan sōra örtünen örtünür, yorgānı olmayan. ⁽²⁰⁶⁾ cehizlik olan, ğızını çıkaracak olan ğızına ğatar. ⁽²⁰⁷⁾ bõle dünyā işde, bõle kōuluP gèdiyoru. ⁽²⁰⁸⁾ bakalım nere ğadar gèdecek?

⁽²⁰⁹⁾ çadırın dışının ayrātan çulları olur. ⁽²¹⁰⁾ gèçi kılından ayrātan çadırın dış tarafına ayrātan dokurus. ⁽²¹¹⁾ çadırın depesine ayrātan dokurus. ⁽²¹²⁾ çadırın gendi yèdi yaprakdan olur bak, yèdi ğanatdan olur. ⁽²¹³⁾ meselā hu elin hèsābı bir, iki, üş bõle. ⁽²¹⁴⁾ biri ortasına dek gèlir, üç o yanda üç o yanda olur. ⁽²¹⁵⁾ ortasına dek gèlene çanağ dèller. ⁽²¹⁶⁾ āşdan çanağ yapalllar, dirēle bõle ğaldırvèrin. ⁽²¹⁷⁾ her vardımız yère onu ğurarıs. ⁽²¹⁸⁾ meselā yollarda yāmır yāmassa èyi kötū ollarda ğonaklarıs. ⁽²¹⁹⁾ ğonakladımız yèllerde ataş yağarıs. ⁽²²⁰⁾ èyi kötū üsdümüze dıkı ne varsa örtünürüs, yorgān yasdık dèyeniñ hèsābı, çuldur batdānedir. ⁽²²¹⁾ sabāla ğakacak mıyıs ordan ğakarıs meselā, bóyle yāmırlık havalarda ğöşmeyis sayten. ⁽²²²⁾ havaılar èyi düzeldinde ğakarıs yèrimizden, õle yıkarıs çadırımızı. ⁽²²³⁾ kaç gün gèdecēz meselā, üş gün, dört gün, bēş gün. ⁽²²⁴⁾ havanın durumuna ğöle hareket èderis. ⁽²²⁴⁾ vardımız yèrde bi ay oturacak mıyıs, vardık mıydı bura çadırımızı ğurarıs. ⁽²²⁵⁾ eğer yārsa da yolda ğöçerke gèderke de yārsa, mezmuruz onu ğurmada. ⁽²²⁶⁾ şunğkú ondan başğa bi şey yok bizi ğoruyacak. ⁽²²⁷⁾ o su ğèçirmēyoru. ⁽²²⁸⁾ onu ısdarda dokurus. ⁽²²⁹⁾ meselā onun bir āş olur, ācı. ⁽²³⁰⁾ meselā yèri ğazarıs, tabi onun ācını yaparsın, iki metire mi yoñsam bi buçuğ metire mi boyu oluyoru. ⁽²³¹⁾ onun kafa yanını çatal èdersin. ⁽²³²⁾ alt yanını şey èdersin, aşşā ğömecek yanını bõle delersin. ⁽²³³⁾ yoğarısını da çatal èdersin, şeyi ğorsun şõle, yokardā dōneni ğoyacan, sardın şeyiñ ācını ğoymaya. ⁽²³⁴⁾ onu işde dört parça şeyle dokursun, onu darāla dokursun. ⁽²³⁵⁾ dörT dene mesele bi çatal bu yanna ğazık, bi çatal hu yanna. ⁽²³⁶⁾ bi de çèzeris onun iplini, sararıs, onu èder. ⁽²³⁷⁾ bi de aşşāya dokudūmuz yūğarlayacak şey olur. ⁽²³⁸⁾ bõle dokuduk sıra yoğarıdan saıları, aşşādan bõle sararıs. ⁽²³⁹⁾ yèdi yaprā bitdi miydi, ondan sōra serersin bõle yère, düz bi yère sereller. ⁽²⁴⁰⁾ onu bilen bir kişi, esgi èrkeklerden bi èrkek, eline yağışanlar dikeller, birñbirine çatar birē,

onu  yice  atardı. ⁽²⁴¹⁾ tamamlandı mıydı i de ker ninin  ulları seyreg  olur. ⁽²⁴²⁾ ker n  ayrı olur, ort la yo arıya g len sık olur, ker nine g len seyrek olur. ⁽²⁴³⁾ mil yapardık,   plen mil yapall r. ⁽²⁴⁴⁾ onu mesel  n pall r? ⁽²⁴⁵⁾  u yo arı yanı  adır mı, bunun buraya  etiller, mil le h le  deller,  lgall r. ⁽²⁴⁶⁾  lgadıll r mıydı, o h   i ine suyu akıtmas, d  ar  akıtır. ⁽²⁴⁷⁾ ala  owalı da aynı  sdarda do ursun, ala h beyi de aynı  sdarda do ursun, kıl  uval da olur onu do ursun, oturgun olur onu do ursun. ⁽²⁴⁸⁾ oturgun d yi  iyden do ull r. ⁽²⁴⁹⁾ bi un  atd mızın adı oturgun olur. ⁽²⁵⁰⁾  owal t r  de o un  owalı, o ayrı. ⁽²⁵¹⁾  indi onu do ur a i ind    zgin  b kersin,  alın   zersin, i ine atd n     atarsın. ⁽²⁵²⁾  iy atd n i in sık do unur, unu ala a  ıkarmas. ⁽²⁵³⁾ onun i ine un  atardık yaylaya g t r ke, un  owalımız o olurdu. ⁽²⁵⁴⁾ y  i de darıyı bulabilsen unu darıdan da yaparsın da darının k  ekme   olmas. ⁽²⁵⁵⁾ s dece darının k n  p tt k yapıp y yebil rsin anca. ⁽²⁵⁶⁾ ekm   lersin, unu buydaydan yapardık.

⁽²⁵⁷⁾  ara oyun luda payam v r, s ytin v r, y mi  v r. ⁽²⁵⁸⁾ y mi ler yayladan d nene  adar dayanma dı canım. ⁽²⁵⁹⁾   da durmas, zam n  g lince biter, gendi d k l r g derdi. ⁽²⁶⁰⁾ biz yaylaya g  er g derdik, y mi ler  alı d k l d , yararlanma dı   le. ⁽²⁶¹⁾ susam eker  or g derdik. ⁽²⁶²⁾ b bam  r metli g lirse  ald rmaya, bi sepet topl r g lise y rdik. ⁽²⁶³⁾ amma mis gibi olurdu a  ah var. ⁽²⁶⁴⁾ y  y , t ll  yapan olmasdı. ⁽²⁶⁵⁾ ha am bene, bize  arma   ar veridi. ⁽²⁶⁶⁾  urudurdu topl yabilise, o a  arma  d ris, besdel d ris bi . ⁽²⁶⁷⁾ onu bidona  ar veridi  eker le. ⁽²⁶⁸⁾ yayladan g ldik miydi v ridi, y rdik,  ebil se. ⁽²⁶⁹⁾ olmay k incire maz  d ris, t llenbi  hil  var.

⁽²⁷⁰⁾ hayvanların dutuldu y re ahır d ris, dam d ris,  ses ahır d ris. ⁽²⁷¹⁾   y davar k  mı? ⁽²⁷²⁾ davar barın na da d ll k d ller. ⁽²⁷³⁾    n k mesine d ll k d ris,    d ris, ba  a adı yok. ⁽²⁷⁴⁾ tav  ları ına k me d ris, orda d neller. ⁽²⁷⁵⁾ yaylaya g  d k m d     olusa  ca d neller. ⁽²⁷⁶⁾    olmasa iki da ,    getiridik, k me yapardık, o a d nellerdi. ⁽²⁷⁷⁾ yumurtad  y re hol luk d ller. ⁽²⁷⁸⁾ yaylalara g  erke sepet  erdik, sepetlere  atardık. ⁽²⁷⁹⁾ b l  , civciv d ller, bir z t  b y d  m d  b lle d ller, bu  a. ⁽²⁸⁰⁾ horaz olana horaz d ller.

⁽²⁸¹⁾ t ranaya mı ge elim? ⁽²⁸²⁾ ayran t ranası mı yapac z, buyday t ranası mı? ⁽²⁸³⁾ bir, ayran t  ranası olur. ⁽²⁸⁴⁾ buydayı   rd r y s, yay  yayar s, onun ayran n  d  keris  azana, ondan s ra   rd rd m s buydayı da d  keris, ata a huruyus. ⁽²⁸⁵⁾  ar  d ra,

ğarışdıra, ğarışdıra, o içindē ayranı çekesiye ğarışdırıyıs. ⁽²⁸⁶⁾ ğaşşı ğoyuvêrisek kêsilir. ⁽²⁸⁷⁾ ondan sōrama bi şarşaf sereris, çarşafa hōle incecik bi un çileris. ⁽²⁸⁸⁾ ğazanda sōduĝ sōra, onun üsdüne şōle ğaşşıla atarıs, āş ğaşşıklarımıs olur, lap lap atarıs. ⁽²⁸⁹⁾ onu ğuruduĝ sıra şōle ēdivêriyıs. ⁽²⁹⁰⁾ ğuruduĝ sıra incelir, inceldiris yaşıĝa. ⁽²⁹¹⁾ bōle topaĝ topaĝ, içi ĝokuvêri ōle ĝalısa. ⁽²⁹²⁾ ğurudurus, ğatarıs, evel hindikîbi bidon nerde? ⁽²⁹³⁾ kêselerimiz olurdu, çapıtdan dikerdik. ⁽²⁹⁴⁾ onu ebecîm, ebelerimiz doĝurumuş. ⁽²⁹⁵⁾ dōrt dene topu var ebemiñ, sandînda. ⁽²⁹⁶⁾ o kêseleri ince ince dikerimiş, āzlarını bâlar, ĝışa, yémeye hazırlıĝ getirilerdi. ⁽²⁹⁷⁾ tâĝranayı da südü bişiriyıs, yōurdu çalarıs, onu undan yaparıs. ⁽²⁹⁸⁾ feslikenini, nānesini, içini, maydōnuzunu, sarımsānı, nuhudunu, tomatıSini, ĝırmızı biberini, ne atarsañ onun içine atarsıñ fazlacana yāni, onun içine her şey atılır. ⁽²⁹⁹⁾ onu da işde bi hafta on ĝün, evel yaylalara ĝöçerke pis olur dēyi kêselere ğatardıĝ onu, yuñururduĝ, kêseye ğatardıĝ biS, kêse ğabarardı bōle, kêse ğabardı mıydı bilirdik. ⁽³⁰⁰⁾ ilēni nerde bulacañ tabi. ⁽³⁰¹⁾ ondan sōra bum bum ētdi miydi, şişdi miydi, onu çıkarıydıĝ. ⁽³⁰²⁾ aynı ĝene çarşafı sêrerdik, aScıĝ un epelerdik, onu da ōle ğuruduĝ sıra ezerdik. ⁽³⁰³⁾ onu ēyice ezerdik ĝayrı, un gibi olacaĝ o, diri diri olmaSdı. ⁽³⁰⁴⁾ onu ēyice ezerdik, elēmiz olursa elerdik, hêş topā ĝalmayısıya, ezeşiye elerdik. ⁽³⁰⁵⁾ ĝene o içine yeşilliklerini de eñ sōraĝı vaĝıt, teneyi bitirdik miydi, yeşilliklerini ĝene içine atardıĝ. ⁽³⁰⁶⁾ o nānesini, Feslikenini, ĝörünsün dēyi. ⁽³⁰⁷⁾ onu da ĝurutduĝ sōra kêsemize ğatardıĝ. ⁽³⁰⁸⁾ ĝara çenceremiz olurdu, ataş yaĝardıĝ, sacayā Furuduĝ, onun üsdüne ĝorduĝ. ⁽³⁰⁹⁾ ıccıĝ onun ĝayrı yāni atardıĝ, ondan sōrama dıĝıcıcık da salça ĝorduĝ. ⁽³¹⁰⁾ ondan soñracımına suyunu dōkerdik. ⁽³¹¹⁾ suyun içine şeyde ĝapda ezerdik. ⁽³¹²⁾ ondan sōra onu da dōkersiñ, ĝarışdıra ĝarışdıra aynı bulamaş bişiribi bişirisiñ. ⁽³¹³⁾ ōlelik bişiriĝ, yêrdik. ⁽³¹⁴⁾ işde haranı dēlledik satan, çencere dêrdik, haranı dêrdik. ⁽³¹⁵⁾ şindikîbi tûpümüz var da şuydu bu muydu? ⁽³¹⁶⁾ bōyüne ĝazan dêrdik. ⁽³¹⁷⁾ bulamaç uçu, südü süzersiñ, çencereye dōkersiñ, haranıya. ⁽³¹⁸⁾ onun içine unu ğatarsiñ, ĝarışdıra, ĝarışdıra, ĝarışdıra bişirisiñ. ⁽³¹⁹⁾ ĝaynar, ēyice bişirisiñ. ⁽³²⁰⁾ oña dēlleridi bulamaç dēyi. ⁽³²¹⁾ sōra dōkersiñ çanā içersiñ, yêrsiñ. ⁽³²²⁾ ĝeçen sene halamıñ ĝızı bicēz bişir de yêyēn *hatma* dēdi, bişirdim yēdi. ⁽³²³⁾ ĝaşşıĝları āşdan, eline yaĝışan adamlar yapardı, satardı, herkez alırdı. ⁽³²⁴⁾ onu herkez dēl de, eline yaĝışan adamlar yapardı. ⁽³²⁵⁾ ācı kêsardi, āşdan ĝaşşıĝ yapardı. ⁽³²⁶⁾ āñ ĝōzel şimşirden olurdu. ⁽³²⁷⁾ evet, çitbudaĝdan, şimşirden, āñ ĝōzel onlardan olurdu. ⁽³²⁸⁾ onlardan yapılan

gePceler hele çok güzel olur. ⁽³²⁹⁾ şimşirin ğaşşıkları hele ne ğadın olur, şakır şakır olur. ⁽³³⁰⁾ çómçe dëller, gepce dëller, güccüe de ğaşşık dëller.

⁽³³¹⁾ su ğabāna kevki dëller. ⁽³³²⁾ hëye ğabağdan olurdu, çamaşır yıkamaya kevki. ⁽³³³⁾ çamaşırı tokucāla yıkardık. ⁽³³⁴⁾ çamaşırı yúklenidik, ğësiye ğedelim dërdik. ⁽³³⁵⁾ mesele ğësiye ğedecëz, dërdik. ⁽³³⁶⁾ āşdan yapılır, āses ğavağdan yapılır tokucağ, yenli olsun dëyi. ⁽³³⁷⁾ ğaldır indir, Fur Fur Fur. ⁽³³⁸⁾ bāzı āşlar avır olur işde. ⁽³³⁹⁾ kúllu suyu ğurardık, ğurmasağ múmkün mü? ⁽³⁴⁰⁾ pelit kúlünü yakardık. ⁽³⁴¹⁾ meselā ğışın yāmırdan çıkdımızda yaylalara pelit yıkılırdı. ⁽³⁴²⁾ yıkılan pelide biz bi ataş sağardık, o ār ār bi hafta on ğün nëyse yanardı. ⁽³⁴³⁾ o yandığdan sōra kómürü söündü müydü toplardık, ğatardık bi këseye. ⁽³⁴⁴⁾ meselā şindi, şōle ataşı buraya yakdık mı, odun şōle uzun ğaldı mı, öksüyü ölçerivër dëris, meselā. ⁽³⁴⁵⁾ sōra o kúlu toplardık, ğazanı omuzlardık, tokucā alırdık, sırtları alırdık, sabını alırdık, dōru ğësi yıkamaya. ⁽³⁴⁶⁾ varıdık suya, ataşımızı yakardık, suyu ilidirdik, ondan sōra dókerdik şëye. ⁽³⁴⁷⁾ kúlu tenikeye ğorduk, tenikenin içine ō_iliyen suyu dókerdik. ⁽³⁴⁸⁾ ondan sōra o durardı, dibine çókerdi. ⁽³⁴⁹⁾ çökdükden sōra başlardık ğayrı kevkiyle yıkamaya, tokucāla, sabınıla. ⁽³⁵⁰⁾ ucundan ğël, yıka. ⁽³⁵¹⁾ tağ tağ, tağ tağ o şekilde. ⁽³⁵²⁾ daşın üsdüne, altına sayımız olurdu. ⁽³⁵³⁾ her ğësilimizde say daşımız olurdu, vardık mıydı sırtı onuğ üsdüne yıvardık hōle. ⁽³⁵⁴⁾ ucundan ğelirdik, yıkardık. ⁽³⁵⁵⁾ he, yasbı daşa say daşı dëris. ⁽³⁵⁶⁾ yasbı da dërir, say da dërir.

⁽³⁵⁷⁾ tarıkdım bōle, incecik bi tarādı. ⁽³⁵⁸⁾ eşşëğ bacā ğaydığıla barabar, aşşā yanı çaşādı. ⁽³⁵⁹⁾ eşşëk ğeder, yúk ğeder, eşşëk ğeder, yúk ğeder, eşşëk ğeder, yúk ğeder. ⁽³⁶⁰⁾ Tā belki üş dört yüz metre ğetmiş, orda bi āca tırıkmış eşşëk şu şekil. ⁽³⁶¹⁾ ordan çıkardık, ğeldik. ⁽³⁶²⁾ sırtındā pırtı, tavığ, her şëy ölmüş, tavığ mavığ hep ölmüş... hele varıdı üsdünde. ⁽³⁶³⁾ o zaman tırağdör mü vardı, her şëy eşşëleydi. ⁽³⁶⁴⁾ hilli hilli olmuş ğetmiş, süt makinemiz hilán varıdı, o hele ğırılmış ta ölecene. ⁽³⁶⁵⁾ ordan ğetmişler, tek tek çıkardık birer birer gerisin_geriye. ⁽³⁶⁶⁾ başğa mağa ağıdardık pırtıyı, sardık. ⁽³⁶⁷⁾ eşşëk ólmedi, o da aļlahdan yā. ⁽³⁶⁸⁾ eşşëk, çocuklarımızı bindirīdik, moturu, tağsisi oydu. ⁽³⁶⁹⁾ üş dene çocuk bindirīdik, semerine bindir, arkasına bindir, bōle sarardık. ⁽³⁷⁰⁾ mobillet dëyi binellerdi çocuklar. ⁽³⁷¹⁾ eşşëmiz uslūdu, aļlāñ hikmetijlāsı. ⁽³⁷²⁾ ölmemiş işde, biz de öldü dëyi ālaşdīdik emme ölmedi. ⁽³⁷³⁾ ordan ğayrı aldığ ğeldik sōra,

semerini, pırtısını, başğaya sardık, beriki konak yapıdımız yere getirdik. ⁽³⁷⁴⁾ öle *ce/a/* işde.

⁽³⁷⁵⁾ yök canım sen de, *a/ı*nın hilá nêyine daqılacāmışın? ⁽³⁷⁶⁾ *a/ı*yı ordan kıowdum, ordan çıkdı, ordan kıowdum, ordan çıkdı. ⁽³⁷⁷⁾ sōra da başÇāzıma bele oldu işde, sōra başÇāzıma bele oldu, tā hālá başımın belesi. ⁽³⁷⁸⁾ evelden ölesi, başımın belesi. ⁽³⁷⁹⁾ āmin, āmin, *a/llah* başımızdan esmesin. ⁽³⁸⁰⁾ bunuyla ğaşdık, evlendik. ⁽³⁸¹⁾ düün müünü kim yapıvêrecek? ⁽³⁸²⁾ anam beni öldürececek, bunun anası bâbası bunu öldürececek. ⁽³⁸³⁾ yā başımıza gēlen, ğaça ğaça burayı bulduk. ⁽³⁸⁴⁾ gēne sāğ olusun, bura ğabil etdi.

halk hekimliĝi

⁽³⁸⁵⁾ nāpacāz yargınımız āridında? ⁽³⁸⁶⁾ dıkı yapabilisek şe yapardık, hōle undan hamır yuğuruduk, içine yourdula ārıyan yellerimize ondan Furuduk. ⁽³⁸⁷⁾ faydası olusa oludu, olmassa ārır ārır durur, nēdeceğ? ⁽³⁸⁸⁾ yakı yapardık, ğatran olurdu, püse olurdu. ⁽³⁸⁹⁾ onlar bizim esās tokturumuzdu bak. ⁽³⁹⁰⁾ meselā şimdi bi şey yediğ dāl mi, sōqladın, dēmesi ayıP, istifrá yapıyorusun. ⁽³⁹¹⁾ o püsēle dıkıcık hamırı yuğuruvêridik meleski ğadağ, bi meleskilik. ⁽³⁹²⁾ onun içine sowanı daşıla dówerdik, ēyice ezerdik, suyunu çıkarıdık. ⁽³⁹³⁾ onu, içine meleskiyi éderdik, açardık, içine sowanı ğorduk, püseyi de dókerdik onun içine. ⁽³⁹⁴⁾ yanan ataşı eşerdik, kúlüne gómerdik, hamırın dışı zerteridi, bişerdi. ⁽³⁹⁵⁾ o bişdikden sōra çıkarıdık, onu açardık, yasdardık bōle, şōōle yasdardık. ⁽³⁹⁶⁾ onun góbēne, tabi ısıcağ ğorsan yanár. ⁽³⁹⁷⁾ souduk sōra ellerdik, soumuş mu dēye bakardık. ⁽³⁹⁸⁾ ğarnına sarardık, bōle góbēnin üsdüne. ⁽³⁹⁹⁾ góbēne bālardık bōle mesele yazmayıla, şarşafıla nēyse eşarбіla bālardık. ⁽⁴⁰⁰⁾ onu ēyi éderdi, sō almayı, birebir toktur gibiydi aynı, o dāğ başında. ⁽⁴⁰¹⁾ elimiz gicişdinde ğaşırdık. ⁽⁴⁰²⁾ oña ıstirpe çıkarsa basarsın öle. ⁽⁴⁰³⁾ mesele şimdi dudāğ mı uçuklāyoru hu/llarında, biz oña ıstirpe dēris, ıstirpe çıkmış dēris. ⁽⁴⁰⁴⁾ evet, gözde tā çok oludu. ⁽⁴⁰⁵⁾ oña yaş bi şey ğıarsın alağdan, cıbık ğırar ğelirsın, onu ısıdırsın, yavaşca yavaşca hōle édivêrdin mīdi geçer. ⁽⁴⁰⁶⁾ ısıdıraya gèderdik. ⁽⁴⁰⁷⁾ dōru, ısıdırı ocāna gèderdik. ⁽⁴⁰⁸⁾ bız mesele, benim aqlım êrdinde bizim *z/ym*anı ocāmız. ⁽⁴⁰⁹⁾ anamın çocū hele öldünde *ziy*mana gèdivêridi. ⁽⁴¹⁰⁾ çocuk çok ālarsa hele ısıdırı dēllerdi. ⁽⁴¹¹⁾ ordan mesele, ocağdan bi toprağ, ekmek bi şey vêrilerdi veyá bi nūsa yapıvêrilerdi. ⁽⁴¹²⁾ çocā dağ dellerdi, öle geçiP gèderdi. temrēyi çizdirilerdi eli sebePlı olanlara, götürüllerdi, çizivêrilerdi.

çeşitli sözler

- (413) delikli gaba ilisdir ondan sōra delikli dēris, ikisini de dēris.
- (414) sabın ğalıbına kirtik dēris. (415) sabının güçcüklerine kirtik dēris.
- (416) kópēñ yavrisına kiti dēller. (417) kediye dēl, kópēñ yavrisına kiti kiti dēris. (418) he mah dēris, kiti kiti dēris. (419) kediye bis' dēris mesele, kediyi kōuşuñ bis', çārışuñ bisi bisi dēyecen, çārıkā. (420) kōğarkā bis' dēyecen.
- (421) çift sürerke óküzlere dürtüklerine, mesele yörümedi mi, ówendire dēye oña dēllerimiş. (422) ucundā çiviye mudul dēller. (423) hağgat aļļā ravā görü mü kü? (424) kañğılıyı sürerlerke, çift ekerke.
- (425) yāmır çok yādı mīdı, şıpğın. (426) mesele, şıpğın ğeliyoru, yāmır ğeliyoru dēris. (427) yāmır hōle çok yādı mı, yēde burkaşlı olusa balıkıdı dēris.
- (428) şalaP, ēriP de çürüyec olana dēller mēyveler için. (429) mesele ğarpız için, ğavın için o laf.
- (430) āşlara çıkana, sincaba tirik de dēris.
- (431) sapsız bīçā tımlı dēller. (432) tımlıyı alıvērīñ, mesele. (433) hā, yülemek, ēğē dēris biz ona. (434) ēle yüleris ya çaķıyı, bīçā.
- (435) sapanıñ derisi yuluğ, şindi, biz sapan sapan dēris.
- (436) tulūñ ğüÇcūne yañnık dēris. (437) bal ğatdīmıs gücücük şeylere bal yañnī dēris. (438) yañlık dēris, yañlık. (439) başğa yēllerde civcer dēyen de vardır. (440) tulūñ ğüÇcūne bizde yañlık dēller.
- (441) tikenli ota biz de dēriz keñger dēye, keñgel.
- (442) ğeliyoruyunu bizim ora fazla ğullanır. (443) meselā bi yēre mi ğedecek, ğediyoruyun dēr. (444) ğeliyoruyunu ğullanır bēşKonağ taraFı, meselā böünkü ğelen tüpcü de çaldı aynı dili. (445) ğedērin, ğelērin dēyoru. (446) oranıñ dili ayrı bi türlü tā. (447) her köyüñ bi ğonuşması dāşık.
- (448) dēyesek dēyi, yaķışdırısıñ oña dēller. (449) camı cama çatma, cama ğurşun atma.
- (450) unuttum da ondan ğülerin. (451) dur yēneden dēyēn baķān, camı cama çatallar,

cama ğurşun ataııar, maraı etme sevgilim, seni alır ğaıalları mı derdik,  le bi Şeyidi.
(452) unutmuş ğetmiŐiyin.

24. Metin

Anlatan: Ali Şahbaz, 86 yaşında, Okur-yazar.

Derleme Yeri: Yeniköy Köyü

Konu: Düğün Gelenekleri, Yörüklük, Karışık Anılar.

(¹) *ali şahbaz.* (²) biñ dokuz —üz otuz üç doymılyun.

düğün gelenekleri

(³) *ılıcadan galemlere* bi gız alacāz. (⁴) develerle gētdik, develeri dizdik ik —üş deveyi bōle. (⁵) çanları olur altında sallanır, üzünde çanlar olurdu. (⁶) çanlara yüz çanı dērdik yüzündēne, ğarnınıñ altına da ğarın çanı dērdik. (⁷) onlar ğalın sesliydi, burdaķılar ince sesliydi. (⁸) vardık *galemlere*, ordan gızı aldık. (⁹) öñdeki deveniñ hatabınıñ üsdüne bindirdiler beni. (¹⁰) o ğadınıñ pırtısını yúkletdik deveye, mesele dēyelim ki yatānı yorğanını. (¹¹) o zaman arabā yok. (¹²) oranıñ şimdi zeñginleri ya, öldü adam, ōlu var, uşā var. (¹³) şindi orda dutduılar develere pırtısını pırtısını yúklettiler. (¹⁴) bú —seFer gelini de ata bindirdiler, aldılar getirdiler *ılıcaya*. (¹⁵) davıl vuruyoru ğayrı dambudu dumbudu, vèriyori, çalıyori. (¹⁶) şindi deveniñ üsdündeyin ben. (¹⁷) gelini indirdiler. (¹⁸) gelin indikden sōna ben de indim, beni de indirdiler. (¹⁹) ilk seFtah mendili, u zaman kenarı şeyli şeyli mendiller olurūdu, naĝışlı mendiller olurūdu, ilk mendili bene vèrdi u zaman. (²⁰) yānı o hiķāyā ōle gētdi.

(²¹) şindi bizim evleniş şekli, ben onu da anıladıyın saña. (²²) biz bu hanımıla nişanlandıķ. (²³) nişanlandıķdan bi sene sōra, geriden görüdüķ, yanaşamazdıķ, şindi görüģüz dēsek yaķan sōleriz. (²⁴) bi sefer ōlaķ gúdeller bi kaç gız çocū, türkū çarıyollar *ēyniF* dēdī yerde *musdānıñ*. (²⁵) bizim gēñşlik zamānımız bú —ģibi deliĝanlıyız, öldü yerden bi gēşdik. (²⁶) ondan sōna nişanlandıķ. (²⁷) bi sene sōra da dutduķ bi davıl ğurduķ, düdüķ çaldırdıķ aPdallara, davıl çala çala bi ata bindirdik, ār ār getirdik şu eviñ içine ğatdıķ, ōlelikle evlendik.

(²⁸) gerellerdi, şindi o germeyi de anıladıyın saña, o germeler çōĝ —oldu, bizde deĝil de. (²⁹) şindi biz, benim haķamıñ ōlu var *antaıyada* ōretmen. (³⁰) burda *hatıplarda* bi ōretmen ğızıla ō zaman tanışmışlar, o hiķāyāyı anıladıyın saña. (³¹) tanışmışlar, bu gız *buıdur* içinden sayılır aşşā yoķarı. (³²) asgeriye dēller hemen *buıdur*uñ dibinde, çatıldı hindi

ğarışdı ya, gètdik orda nişannadık. ⁽³³⁾ òlanın bobası beni çok sayar severdi, barabar gètdik, nişannadık. ⁽³⁴⁾ bi múdeT sōna, -o ğadın da òretmen, biziki de òretmen-*antałyadan* bi ev dutduk, düün edecēz. ⁽³⁵⁾ *alı cemil* dēyi bi adam varıdı *ilicede*, bayā hatırı sayılır zengin bi adamıdı, tāsıldarlık hiła yapdı bi ara. ⁽³⁶⁾ şimdi *alı cemili* de aldık düün başı, òrdan, ò zamanın arabasıyla iki mi üç mü araba topladık, gètdik. ⁽³⁷⁾ şimdi vardık gelini alacāz, gelinin enişdesi varımış. ⁽³⁸⁾ *ısparTanın* başkomseri miş gelinin enişdesi, o da var orda. ⁽³⁹⁾ şöle, dēyelim ki şu *omarın* evi ğadar felān gètdik. ⁽⁴⁰⁾ başkomser dēmişiki gēñşlere gēdin şengire bi ip ğurun dēmiş, şindi ipe varacak laFım. ⁽⁴¹⁾ vardık oraya, *alı cemilin āmāt* çıkardı, ip ğur varımış esgiden ip ğurallarımış, çıkardı bi para vèrdi. ⁽⁴²⁾ bēş on adım tā atdık, bi ip tā ğurmuşlar, bú sefer ona da vèrdi *alı cemil* ırāmatlı, bi para, elli yüz nēyse. ⁽⁴³⁾ ileri gètdik bi Tā var. ⁽⁴⁴⁾ ğomser ğurduruymuş, ğızın vèrildiğini pek isdemezmiş heralde. ⁽⁴⁵⁾ yaıt Ta para mı etiycı varıdı? ⁽⁴⁶⁾ o ölmüşdür, biz de ölecēz de. ⁽⁴⁷⁾ *alı cemil* hōT dēdi, yēter bu ğadar dēdi. ⁽⁴⁸⁾ bir, iki, üçün zoru ne dēdi. ⁽⁴⁹⁾ dēdi ğodu, dēdi ğodu, nēse ordan da ğurtulduk, geldik gètdik. ⁽⁵⁰⁾ *antałyaya* da getirdik, biz de *antałyaya* geldik. ⁽⁵¹⁾ o zamannarda sādış dēllerdi, bi gelinle òlanı ğatdında eve, seni de sādıc ğollardı şuraya, öte yüze. ⁽⁵²⁾ ēyi mi olur, kötü mü olur, hasda mı olur, sā mı olur, habar vèrecekler. ⁽⁵³⁾ bizi sādıc ētdiler. ⁽⁵⁴⁾ o başğomser avradıyla barabar o da geldi. ⁽⁵⁵⁾ ikiye bi durur, nē oldu şöle ha, ne gètdi ha, şöle oldu, bōle oldu ha. ⁽⁵⁶⁾ tabi gelinle ğüyē evinde, ēr avrat olduklarında, dēmesi ayıp, bize habar vèrecekler, tamam gèt yat dēyecekler. ⁽⁵⁷⁾ usul òleyidi, o zamankı usullar. ⁽⁵⁸⁾ başğomser geldi, bir òle, iki òle. ⁽⁵⁹⁾ bizim yien, ğomser bēy dēdi, çıkdı. ⁽⁶⁰⁾ dāmat, bacanağ oluyoruyuz saķın yanlış anlama dēdi, benim hanğı sağtda ne yaptımı anca bałdızınla ben bilirin dēdi. ⁽⁶¹⁾ senin burda durmağ yērsiz dēdi, bizim tākipçimiz var dēdi, işde tākib ēder òğündeki adam var dēdi. ⁽⁶²⁾ bi şey soramassan dēdi, sorarsan da cevap vèrmeye muĒdedir deĵil endē adam dēdi, gèt dēdi. ⁽⁶³⁾ ondan sōna darıldı gètdi de, ip ğurmağlar o zamanlar oldu. ⁽⁶⁴⁾ tā çok ğördük ondan başğa da. ⁽⁶⁵⁾ yānı baķarsan kōyün ğēşleri burdan gelin alırs. ⁽⁶⁶⁾ şö kōyün şorasına ğēşler duruvēri, para almak için ip ğurallar gelin arabasının òñüne. ⁽⁶⁷⁾ çıkardırğlar zāten zarfın içinde para hazırdır. ⁽⁶⁸⁾ hatTa bi de *zēyvede* oldu bir, ne zāmanıdı bilmiyorum, bi de *zēyvede* oldu bir de hatırlayamayacān, unuttum. ⁽⁶⁹⁾ yānı òle ğünler oldu da, olurdu. ⁽⁷⁰⁾ bi ip ğurallardı, çıkarılğlar onun içine on lira, yirmi lira para ğollardı, zarfın içinde vèrèvèrillerdi. ⁽⁷¹⁾ şindi bilāderi everiyoruyuz, ğarının dēdi

o. ⁽⁷²⁾ *yālılardan mēmed amcanıñ* ğızına nişannadık. ⁽⁷³⁾ evelce ğetdik, biłāderi everiyoruyuS, araba yok hiç, bicēz ciP var *hoşgörde*. ⁽⁷⁴⁾ şimdi nişannadık, zamanı geldi düün ēdecēz, bi kere yolları heP kēsmişler heP para alacāz dēyi veyaut Ta eziyet ēdecēz dēyi yollarda, kēsmişler *üşdepelerin* yolları. ⁽⁷⁵⁾ biz beri patike yol dan ğetdik, *üşdepeden* gelecēdik şöle. ⁽⁷⁶⁾ gelini alırka bi şirfe vērdiler bize, ğeldiñ yērdēn dön. ⁽⁷⁷⁾ *könter efe* hilá kēsdirmişmiş o zaman, *könter efe* varıdı ya, *üşdepelerin* efesi, onlar kēsdirmişlerimiş yolları, onnan bōn ēyi bi para alalım dēyi. ⁽⁷⁸⁾ düün bizim, biłāder everiyoruyuS, ana yok, bōba yok. ⁽⁷⁹⁾ onun da bi ēyilī oluvērdi soñunda onu da anladıvēcēn. ⁽⁸⁰⁾ şimdi bize bi şirfe ğarışdı orda, ğeldiñ yērdēn ğet, *üşdepeye* hurma. ⁽⁸¹⁾ ora ğetdiñimiz yol heP batañ yol, patike yol, anca arabanıñ, cibin tekerleri sıvıp ğediyor. ⁽⁸²⁾ nēyse ordan döndük, aldık ğeldik buraya. ⁽⁸³⁾ ayvah dēllerimiş, bu nerden düşündü bu hileyi de ordan ğetdi? ⁽⁸⁴⁾ üş dörT yērdē ip ğurıuymuş, yörük bizi avıtdı da nasıl döndü dēllerimiş *çolaklılar*. ⁽⁸⁵⁾ ğarınıñ dēdī o, öle ğünler ğeşdi.

yörüklük

⁽⁸⁶⁾ benim temelim yörümüş, bize üç isim varımış dēdem tarafından, *ġasaP mēmeT*, *kürT mēmeT*, *eseler*. ⁽⁸⁷⁾ biz *eselerdeniz*. ⁽⁸⁸⁾ *kürtler dikmendēnlerden*, *ġasaplar* da *manavġadıñ ġasaplarından*. ⁽⁸⁹⁾ bunlar üçü de bi yaylaya çıkaıılarımız, *çālılı oluk* dēyi bi yaylaya. ⁽⁹⁰⁾ *ibradınıñ* yoķarısı, yaylası, hā, dāñ başında, *ġōġulunun* üsdündē dā. ⁽⁹¹⁾ ben çok ğetdim oraya, çok davar ğütüdüm. ⁽⁹²⁾ üç kāFile ğēderdik, *ġasaplar*, *kürtler*, *eseler*. ⁽⁹³⁾ bunlar kökü bōle ğēderimiş, üç aa barabar çıkar ğēdellerimiş yaylaya. ⁽⁹⁴⁾ orda biri bura ğonarımış, biri şora ğonarımış, biri şoraya. ⁽⁹⁵⁾ biribirlerine ğēder gelir, ğoñşulukları, sürgünleri, davarları, malları kıyıda kenderde biriġir. ⁽⁹⁶⁾ ordan ğüzleye, *ivrimē* dōru ğōçeller ğēdellerimiş, yörüklük öleyimiş bizde, benim bilebildiñm. ⁽⁹⁷⁾ ğüzle *bēyşēr* hūdudları, kışla da bura, mesele dēyelim ki buralar, he *manavġaT*. ⁽⁹⁸⁾ ğüzlemiz *bēyşēriñ manasdır*, *çetmi*, *ġaratiken*, *bēyşērine* varıncaya ġadar o köylerde iķāmed ēderdik. ⁽⁹⁹⁾ *çetmi* köyü var orda, *çetmi*, şimdi *aķcabēleñ* oldu da. ⁽¹⁰⁰⁾ *saır* mahellesi var orda, burdan ğēdiP yērleşenler var orda. ⁽¹⁰¹⁾ ollarda malcılık yapar, üç ay iki ay malımızi ğüder, -devemiz olırdı, davarımız, ğoyunumuz, hePsinden olırdı-doıanır ğelirdik buraya. ⁽¹⁰²⁾ buraya ğeldiñimizdeki insanlara da *manav* dērdik baķ, demin orda araşdırdıñ sen onu. ⁽¹⁰³⁾ biz yaylaıaları doıandık ğeldik miydi buraya, burda ġalan esġi insanlara, biz onlara *manav* dērdik o zaman. ⁽¹⁰⁴⁾ şimdi o *manav munav*

ğalmadı da, biz de manavlaşdık da. ⁽¹⁰⁵⁾ yalnız onlar biz yayladan geldik midi, dörT yemiş gurudullardı, dörT kaç yapar bize getirilerdi. ⁽¹⁰⁶⁾ ben dèmesi ayıp şorda yeğnim var, karıñ suyunuñ altında yıkanıdım günleri bilirin, yaylada. ⁽¹⁰⁷⁾ karı şura gördüm şöle karı, hurdan akardı, yıkanırdım altında hareretden, öle bi zaman varıdı. ⁽¹⁰⁸⁾ şindi karı gördüüm yerden kaçarin, emme sen gibiydim o zaman. ⁽¹⁰⁹⁾ gölay gölay olmazdı, yögudu amcam, heç bi şey olmazdı. ⁽¹¹⁰⁾ çok az, binde bir, bizim o dālarda yaşadımız zamanda hasdalık gelmezdi, canavar gibi yaşardık dālarda. ⁽¹¹¹⁾ geder davar sürüsünü şo dā sürüveridik, dolayıveridik, o dālarda yatar yörüdük zabāğadar ollarda. ⁽¹¹²⁾ otlar olurdu ganağ dērdik, şöle boz boz otlar olurdu. ⁽¹¹³⁾ onuñ dibini áşer, hurdan kēserdik, ondan süT çıkardı, sakız yapardı. ⁽¹¹⁴⁾ keñger dērdik onlara, onları geverdik. ⁽¹¹⁵⁾ öle günler geçirdik. ot şalvağibi bi şey. ⁽¹¹⁶⁾ he keñger sakızı dērdik. ⁽¹¹⁷⁾ o gendisi süT çıkarıyoru, donuyor, ondan sōna o südü ordan alıyosuñ, sakız oluyoru yānı bi Kaş tenesinden aldıñ mıydı. ⁶⁷ ⁽¹¹⁸⁾ heç aklımdan gētmez ya çocukluk, deliğanlılık, şöle tızmanın. ⁽¹¹⁹⁾ şu *kürtlerdē şavkıñın* bi gızı varıdı, şurda *dolbazlarda* öldü ya, ikimiz de tızmanız. ⁽¹²⁰⁾ *çāllı olā* deveyi şöle bi sürdük, ikimiziz, bi ganağ kēdik, bi ganağ kēdik, bi ganağ kēdik. ⁽¹²¹⁾ gētdik, yatdık, yatdık, yatdık, ganağ dondu, böyle patas patos sakız. ⁽¹²²⁾ inşanōlu, öle günler geçirdik ki.

karişik anılar

⁽¹²³⁾ şindi ben ğarpızı eksem de fazla bi şey ekmezdim, alış veriş yapardım. ⁽¹²⁴⁾ zēyve köyününğ āñ üsdünde bi ağ varıdı, onuñ ordan bi talłasını aldım. ⁽¹²⁵⁾ icar dēl, benim arkadaş almış, ben de dēl de. ⁽¹²⁶⁾ *faķı musdāsı* dēller *hocalarda* bi adam varıdı, ikimiz ortak çalışırdık. ⁽¹²⁷⁾ şindi ordan bi ğarpız almış benim arkadaş, *musdā*. ⁽¹²⁸⁾ gētdim bi bakdım, ekiğün sonra mı, üç gün sonra mı bi vardık, bütin zarar. ⁽¹²⁹⁾ ğarpız zarar almış çıkmaz dēdī mal. ⁽¹³⁰⁾ bi hēsaP yapıdık, nēhāyēt adama dēdik arkadaş, vermiş öñünden üç beş ğaPōra öñden, seniñ olsun dēdik, biz burayı alamācāz dēdik, çekildik. ⁽¹³¹⁾ şindi siziñ kóprüyü geçdiñde zēyveyi, ötä taraFından *hocalardan yār ĩramazanıñ* talłası varıdı. ⁽¹³²⁾ o talılayı tārıñ birinde aldım, ğarpız ekmiş. ⁽¹³³⁾ onu sürüp duran nēyidi *başlarlı* adamıñ adı? ⁽¹³⁴⁾ ha, *ebēōlu*, *ebōlu* ekmiş talılayı bizi çārdı. ⁽¹³⁵⁾ vardık, talılayı bazarlık ētdik, parasını nakit vērdik. ⁽¹³⁶⁾ bekci dutdum, onu başına

⁶⁷ Bu cümle derleme sırasında orada bulunan bir kişiden derlenmiştir.

göydüm. ⁽¹³⁷⁾ tabi köyün içi, çorçocuk oynar, bilmen nə olur, olur olur. ⁽¹³⁸⁾ biz aldık
 sōna yāmir bir iki yol çileşdi. ⁽¹³⁹⁾ kōkeni bi gürlaşdı, ğarpız yeniTden dōkmeye
 başladı. ⁽¹⁴⁰⁾ hemen dōkmeye başladı, biz aldık o dōkdü. ⁽¹⁴¹⁾ şimdi ilkin kī ğarpız
 içindē ēren ğarpızları bi ayıtladık. ⁽¹⁴²⁾ ğarpız geri yanında serildi ğaldı. ⁽¹⁴³⁾ *ebōlu*
 ĩrāmetli, bu talıla seniñ dējl, parayı vērđiñ, ğarpızını aldın ğetđiñ, bu ğarpız benim dēdi.
⁽¹⁴⁴⁾ ētme ābi, ğetme ābēy, olmaz ābēy, yapma ābēy. ⁽¹⁴⁵⁾ olmaz, çıkacañ talıadan dēdi.
⁽¹⁴⁶⁾ bekciyi ırātsız ēdiyoru, biz vardımızda bizi ırātsız ēdiyoru. ⁽¹⁴⁷⁾ ğarpız yeni ērme
 tavına geliyoru ğayrı, sıkışdırdı. ⁽¹⁴⁸⁾ *yār ĩramazana* telēFon ēt, şey, habar vērdim. ⁽¹⁴⁹⁾
 nasıl vērdim, bilmiyoruyun, telēFon yoğudu o zaman hāraıda ya. ⁽¹⁵⁰⁾ *manavgada* dolañ
 ābēy dēdim felen ğāveye. ⁽¹⁵¹⁾ buna da dēdim *ebēōlu* sen de gel uraya, ben de varān,
 oturalım *ĩramazan* amıca ne dēri se orda bi duralım dēdim. ⁽¹⁵²⁾ biliyoruyun *yār*
ĩramazan da birez merT gelir. ⁽¹⁵³⁾ vardık, oturduk, çay işdik. ⁽¹⁵⁴⁾ şimdi *ĩramazan*
 amıca, ne deñ arkadaş sen dēdi, isderse kökeni de yolār ğeder bu adam dēdi. ⁽¹⁵⁵⁾ sen
 kökeniyle satđıñ mı burayı dēdi. ⁽¹⁵⁶⁾ satdım dēdi. ⁽¹⁵⁷⁾ ne ğarpız isdeñ sen dēdi,
 alamassıñ ōle bi şey yok dēdi *ebēōlu*, hayır gör dēdiñ parayı aldın, talıadan çıkđıñ
 dēdi. ⁽¹⁵⁸⁾ kökeni de yolār ğeder, toprā bene ğalır dēdi, ōle yāma yok dēdi. ⁽¹⁵⁹⁾ ğaķıvērđi
 ğetđi *ebēōlu*. ⁽¹⁶⁰⁾ hūlesekelām o ōle. ⁽¹⁶¹⁾ ikisinin bi talıası var, derenin başında şöle.
⁽¹⁶²⁾ şimdi ğarpız durakladı, satılması çok azaldı, düşdü fiyatlar. ⁽¹⁶³⁾ sevirdiler beni
 buldular, geldiler. ⁽¹⁶⁴⁾ o ben satacān, o ben satacān talıaları dēyi biriğiyorular. ⁽¹⁶⁵⁾
 parayla alacāz, kar ēt, ētme, zarar ēt, hēç kimse duydū yok. ⁽¹⁶⁶⁾ şimdi o ādadā ğarpızı
 bi gezdim, serli ğarpız derenin başında şöle. ⁽¹⁶⁷⁾ söütlü bi özek ora ya, nēyse vardık,
 Talıayı gezdik, saydık, hēsap yaptık. ⁽¹⁶⁸⁾ dutduk *sarı tēfīle* bi bazarla oturduk,
 añaşdıq, al parayı dēdim. ⁽¹⁶⁹⁾ o zamanlarda bizde para bol, işlēyoruyuz, alıyoruyuz,
 satıyoruyuz. ⁽¹⁷⁰⁾ o yōnden bol, başğa ne türlü olacaķ? ⁽¹⁷¹⁾ şimdi *belber hasan* varıdı,
 ona gel dēdim, so söütlü özēñ içine çardaķ yap bura otur dēdim. ⁽¹⁷²⁾ özē bi çardaķ
 yaptık, oturduk ğocayı oraya. ⁽¹⁷³⁾ künde sararın iki ğamyon ğeder, künde sararın iki
 ğamyon ğeder, bitecē mi var. ⁽¹⁷⁴⁾ hūlesekelem ōle ōle günler ğeşdi yeñ. ⁽¹⁷⁵⁾ şındiki
omar dēdī herif, dēdēñ esger arkadaşınıñ, ben de ğedecēn senīle dēdi. ⁽¹⁷⁶⁾ *omar*, benim
 ğetđim yēre sen ğedemeñ. ⁽¹⁷⁷⁾ üç araba sardım, herelde iki mīdi üç mūdū
 bilemēcen ā, üç zandēdiyoruyun. ⁽¹⁷⁸⁾ burdan üç araba sardım, bindik *omarīla*
 arabanın birine. ⁽¹⁷⁹⁾ uyuklamak yok, āşam namazīla çıkıyoruyuz yola, zabādar hēç
 üyümek yok. ⁽¹⁸⁰⁾ *bēşğonaķlı* bi arabacı varıdı, şófór varıdı. ⁽¹⁸¹⁾ amca benim yanıma

gel yat, zabādar hêç benim_üçün tû ğıpışdamaS. ⁽¹⁸²⁾ ötekinner üyüme, üyüme, biz de üyürüz, ğazā_deriz dēyi çırışıl̄lar. ⁽¹⁸³⁾ o şófóruñ yanına yatırdım, oturdum, bāzı türkü çārıdık, bāzı gendi gendimize sōlerdik, ğonuşurduk. ⁽¹⁸⁴⁾ ğēñşlik ya ōle ōle ğederdik. ⁽¹⁸⁵⁾ zabā namazıyla *añKara pālatlı*ya vardık, şafāla namazıla. ⁽¹⁸⁶⁾ bi adam yolun içine durdu şōle, hōlēt̄di dur dēdi. ⁽¹⁸⁷⁾ arabaları durdurdum. ⁽¹⁸⁸⁾ doġandı vardı, baġdı arabaları, birini beendi. ⁽¹⁸⁹⁾ bu arabayı bene vēr dēdi, vērēn dēdim. ⁽¹⁹⁰⁾ bāzarlıġ_ētdik, aramızda iki_ġuruş mu ğaldı üç ġuruş mu ğaldı bilemēcēn, bi para ğaldı añaşamadık, basdık *añKaraya* ğeşdik. ⁽¹⁹¹⁾ *añKarada aġanyaalı* bi *şerif* varıdı, ġomúsyon, orda maġı satan. ⁽¹⁹²⁾ vardık, o araba satıl̄maz, ötekiler satıldı, parasını aldık, o araba ğaldı. ⁽¹⁹³⁾ nēdelim, dōnelim geriye, arabalar kírā, bizim deġil, heP kírā. ⁽¹⁹⁴⁾ çúnkú ordan başġa bi yēre ğeťsen bi kírā_ġacak, seniñ burdan dutuşun *añKara, pālatlı* yaút *añKaranıñ* içi. ⁽¹⁹⁵⁾ döndürdük arabayı, ġeldik oraya āşamıla. ⁽¹⁹⁶⁾ bulduk adamı, aġıñ mı dēdik, aġırın dēdi. ⁽¹⁹⁷⁾ onun dēdi fiyata ġayrı, iki ġuruş, üç ġuruş biz isdemedik, o fiyāt̄dan vēcēz, arabayı boşaldıP ġelecēz, kár olmasa da, az ol̄sa da vēcēz. ⁽¹⁹⁸⁾ hindi bú_sefer aġırın dēdi. ⁽¹⁹⁹⁾ biz az ēvtikler mi ētdik nētdik bilmen. ⁽²⁰⁰⁾ bi adam ġeldi, o şōleyke parayı aġmayān maġı vērmeñ buna dēdi, oranıñ yērlisinden bi adam. ⁽²⁰¹⁾ bize bi ġuşķu düşdü, araba doġu, çekilecek, maġ boşal̄mayın para aġınmaS, ne ġadar maġ oldū bilinmeS. ⁽²⁰²⁾ kıl̄osu belli deġil, darası belli deġil, ha öñden aġsañ bi ġabāla aġısıñ. ⁽²⁰³⁾ ol̄urdu ol̄mazdı, birez de ēvtikledik mev̄tikledik dērke bi dā ġeldi, o da ōle dēdi, parayı aġmayān maġı vērme buna dēdi. ⁽²⁰⁴⁾ vērmeyselik dēdik ġararı, bi dā ġeldi, arkasından bi adam sene bi şey sōleyecēn dēdi. ⁽²⁰⁵⁾ şu ġarşıñda sōūd_ācında -bi ġasap var- ēt aslı ġördün̄ mü dēdi, ġördüm dēdim. ⁽²⁰⁶⁾ o, para bende dērse vēr maġı dēdi üçüncü adam. ⁽²⁰⁷⁾ vardım ġasaba, tālibim ġayrı maġı vēcēz, başġa yēre ġētmekden vēcēz. ⁽²⁰⁸⁾ ġasap dēdiy ki ġardeşim dēdi, ne ġadar maġıñ varısa vēr, para bende, parañı benden aġ dēdi ġasap. ⁽²⁰⁹⁾ dōru mu dōru. ⁽²¹⁰⁾ çekdik, şurda bi bazar yēri varımış, bi de ortada, bi de yol̄dan aşşāda, üç yērde bazarı varımış adamıñ. ⁽²¹¹⁾ birinci bazarda bi buçuk, iki ton ġadar indirdi. ⁽²¹²⁾ orda esgi ġarpızlar var, esgi ġalıntılar, onları arkaya ġomaya durdu. ⁽²¹³⁾ o nēdişin̄ dēdim ben. ⁽²¹⁴⁾ eñ aşşādā bazara ġötürüyün bunu ben dēdi, bi araba dā dutmayān dēdi şindi, oraya indiri, ucuz satarın dēdi. ⁽²¹⁵⁾ mantıķ ġabıl_ēder, ne bileceñ? ⁽²¹⁶⁾ ortaya vardık, orda da indirdi, esgi maġı arabanıñ ġötüne ġodu, oldu üş dōrt yüz kıl̄o ġadar bi maġ. ⁽²¹⁷⁾ indik aşşāya maġıñ hep̄isini indirdik. ⁽²¹⁸⁾ o maġ seniñidi dēmez mi, benim dēl o maġ dēdim. ⁽²¹⁹⁾ úlen ġardášim sen şurdan ġoduñ,

şordan ğoduñ, bu kaç ğünlük ğarpız, sapı ğuru. ⁽²²⁰⁾ hayır, hayır dèdi, seniñ bu maļ dèdi. ⁽²²¹⁾ ètme, yapma, èyi sōlerin olmaS, kötū sōlemek hēsābıma gelmeS. ⁽²²²⁾ iki üş sāt bōle oyaļandık. ⁽²²³⁾ *omara* dèdim ki, arabayı çekdirdim orda ğarpız sırtında kıantara, kiļosu, darası belļoļdu maļ bize ğeşdi, mezbursuñ indiremēceñ maļı, içinde ğaļdı. ⁽²²⁴⁾ *omara* dèdim ki, onuñ bundan habarı yok, şu fişi al da dèdim, Kıantar fişini, o ādama ğèt, parayı vèrsiñ de al gel dèdim. ⁽²²⁵⁾ emme ben cinler èyice toplandı. ⁽²²⁶⁾ ğètdi *omar*, as sonra geldi, işäreT ètdim, aldım dèdi. ⁽²²⁷⁾ o adam sōzüñüñ èriymiş, hēsābını öдемиş, ğöndermiş. ⁽²²⁸⁾ şindi dèdim ki adama, sen dürüs adamsıñ, èyi adamsıñ, şurda bi senet yazalım, bú senede yārin parayı ğönderirsiñ sen, dèyişlēn tamam dèdi. ⁽²²⁹⁾ ⁽²³⁰⁾ baķğaļa ğirdik, seneT çıkdı, bu çıkarkān yazdıracāz feļan. ⁽²³¹⁾ ūlen *ali* enēyi misiñ seneT yazmaya dèdi, yırtıvèreceñ senedi, ne parası ğönderecek? ⁽²³²⁾ kimile ōraşacañ, burası *añKara pālatlı* sen nerelişiñ? ⁽²³³⁾ dur dèdim, *omara* dèdim arabanıñ içine bin. ⁽²³⁴⁾ şofora dèdim arabayı ğedecēñ yoļa, öte yakaya ğeçir, yónünü *aFyon* isdiKāmetine şōle çevir dèdim. ⁽²³⁵⁾ ben de bu adamıla ğeçecēn dèdim. ⁽²³⁶⁾ şindi yoļu atladık, arabadan tarafa atladık. ⁽²³⁷⁾ dutdum buna yumrūñ birini ta/ şoraya bi ğodūmda şeyiñ üsdüne ğètdi, betunuñ üsdüne yoļa. ⁽²³⁸⁾ bi depme, bi iki de depme Furdum. ⁽²³⁹⁾ aTladım arabaya, bas ūlen şóför dèdim. ⁽²⁴⁰⁾ *aFyona* geldim, *aFyonda* ona buna dādivèrdim üsdündē ğaļan ğarpızı. ⁽²⁴¹⁾ ondan ğeçen ğarpızı vèrivèrdim, döküvèrdim ona buna da ōle ğünler ğeçirdik. ⁽²⁴²⁾ tā soracāsañ dèyivèrēn.

⁽²⁴³⁾ *ğızılāç*, *yeñiköyüñ* aşşā yoķarı bi buçuk iki kiļometre dibinde, aşşāsında. ⁽²⁴⁴⁾ *ğızılācıñ* bōründe *hatıplar* mahellesi var, ikisi birbirine çatlı, aynı mūtārlık. ⁽²⁴⁵⁾ burası *yeñiköy*, *şēşelerden* ayrıldı, *yeñiköy* oldu. ⁽²⁴⁶⁾ zāti *ğızılācıla* *hatıplar* ğarışık. ⁽²⁴⁷⁾ şindi ğoca köy oluķ. ⁽²⁴⁸⁾ oranıñ yanında bura ğuccük baķ. ⁽²⁴⁹⁾ beri yanındā mahellesi o, her yanı *hatıplar* adı. ⁽²⁵⁰⁾ *ğızılāc* esgidenidi, ğēne *ğızılāç* dēller de mūtārlık aynı barábār.

25. Metin

Anlatan: Menekşe Şenol, 71 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Yeniköy Köyü (Saraçlı Yörükleri)

Konu: Yörüklük Yaşamı ve Hayvancılık, Dokumacılık, Düğün Gelenekleri, Çocuk Yetiştirme, Karışık Anılar.

(1) benim adım *menevşe*, soyadım *şenol*. (2) *saraşlı* yórúğündeniz biz. (3) yétmiş bir. (4) yok cālıS, bizi okuducādı bubamız da işdek K̄aribennik, faķırī bilij mi sen. (5) çōuduk, tā yēdi tāne ğızıdık, üş tāne ōlanıdık. (6) anamız, bubamız o zamannarda bi şeyimiz yoğudu ğuzum, çok yokluk çektik. (7) amma yēyecek mal, ğēyecek elbise, her şey işledi durdu amma iş işden ğeşdi. (8) hindi ğēne ōleyis. (9) çocuklarımızı hurdan bindiridik eşşeklere. (10) *aļlām*ıza binlerce şükür, hindi her şeyimiz var. (11) yok dērdik amma bura geldi geleli her şey çōğaltdı. (12) amma ğoca ğetdi, dıķı tā yaşasaydı ēiydi amma ğetdi.

yörüklük yaşamı ve hayvancılık

(13) burdan ğoyunlarımızı, eşşeklerimizi alır bēle çıkardık. (14) bēlden bi ğēderdik, bir haFtada yaylaya çıkardık. (15) namazımızı yollarda ğılar, orucumuzu yollarda dutardık. (16) ğēce ğakardık, savırımızı yollarda yēr içerdik. (17) çorumuzu çocuğumuzu keF eşşē bindirik, keF yargınımıza ebicirdik. (18) patike yollardan ğētdik ğuzum biz heP. (19) [saraşlı yörükleri] aynı yaylaya *gókdepeye* deklık bir haFdada çıkardık. (20) burdan bi ğóçerdik hora varırdık, bi tā ğēder bi tā toplardık, ōyle ōyle ōyle. (21) caylaya, o zamannarda ne vakıt çıkardık? (22) nīsanda ğarların buzların içinde, develeri hoP hoP çekerdik. (23) ğarlarda develer çıkmazdı ğuzum. (24) ğarları ğazallardı, develeri asıla asıla, indire ğalđıra çekellerdi, yúķlerini yıķa dōke aşallardı yaylamızı. (25) evlerimizin içi ğarīla dolu olurdu. (26) ğazardık, boşaldırdık, ondan kēri girer otururduk. (27) çadırdı ğalmazdı, evimiz vardı bízım, tāta topūraķ ev, altı tāta, üsdü topūraķ. (28) lata dērdik, tāta dāl latası. (29) ana, ğıydımız işde, o ızarda dilecekleri şeyler, tātaların latası dēllerdi eveli. (30) yaylalara çıkardık, aPdalllar gelidi ğuzum, düjünü, çocukların sūnnet düjününü ētdiridik sabāhlara dek. (31) bi hafda sürerdi, ataşlar yaķallardı, başında basallardı davılı, düjünü oynallardı. (32) boļudu, her şey çoğudu. (33)

sıkı yapar, mermi mermi, dabança mermisi çoğudun o zamannarda. ⁽³⁴⁾ millet oynar, ğarı êrkek.

⁽³⁵⁾ ğolumuz ğırıldında bobam varıdı, sarardı. ⁽³⁶⁾ ğoyunuñ bacā da olsa sarardı, adamların eli, bacā olsa da sarardı, ğoyunuñunu kēçeyle sarardı. ⁽³⁷⁾ elini bez parçasıyla, tāta parçasıyla sarardı. ⁽³⁸⁾ temrē oldu mu hocaya okudurduñ, yā okudurduñ, sūrerdik onu. ⁽³⁹⁾ ocağ ne arācādı, ocağ hele yoğudu olıarda, *gókdepeniñ* başında nere olacağ? ⁽⁴⁰⁾ olan yêr de uzak, gēdebiliseñ gēdersiñ, gēdemessen bir iki mēlem sūrersiñ, yā okudursuñ, onu sūrerdik. ⁽⁴¹⁾ toprağ daıardı yoılarda gēderke, bedeniñi yıkađıñ mı geğerdin o. ⁽⁴²⁾ vucuTu aynı alarcı yapardı góçerke.

⁽⁴³⁾ ne yēcēz? ⁽⁴⁴⁾ her şey oludu yaylada. ⁽⁴⁵⁾ gēderdik, *bozğur* dēller bi yêr var, gēderdik yēcēmizi, içecēmizi develerle yúkleđir gelidik. ⁽⁴⁶⁾ unumuzu ordan alıdıñ, buydayımızı. ⁽⁴⁷⁾ ordan ôğüdüřdük, yúkleđirdik, iki ğünde ğene gelidik yaylamıza gerisinden. ⁽⁴⁸⁾ on bir, on iki devamiz varıdı bizim. ⁽⁴⁹⁾ [deveniñ] êrkēne lōk dēllerdi, ğancına deve dēllerdi işde. ⁽⁵⁰⁾ tülü yoğudu bizde ğuzum, tülü deve yoğudu. ⁽⁵¹⁾ ğancık deve varıdın ilkin, êrkēne böyüne lōk dēllerdi ay ğuzum. ⁽⁵²⁾ deve südü sālmađdı, yuñunu ğırkaılardıñ sede, yuñlu oludu, aynı ğoyun gibi ğırkaılardı. ⁽⁵³⁾ millet ērir, doğurdu, ip ēderdi. ⁽⁵⁴⁾ deve şeydir şındı, çovaıl ēdellerdi, çovaıl, çovaıl. ⁽⁵⁵⁾ un çovaılını ēriller, doğullaıdı. ⁽⁵⁶⁾ ğolañ da yapallaı, ğuzum, şındı onu şēdeller, deve yuñundan ğabirlere ip geriyorullaı, ip dolāyoılalar şey girmesin dēyi. ⁽⁵⁷⁾ sañsar girmesin dēyi kúkürt ğoılalar, üsdünde yağallaı. ⁽⁵⁸⁾ onu da yapallaı, tā hāle ēdeller, bizim hoca étmeñ dēyi bārınır. ⁽⁵⁹⁾ işde kúkürt mükürt ğoyuyorulaı, şey kirpiTiñ kúkürdüñü ğoyuyorulaı sañksar girmesin dēyi. ⁽⁶⁰⁾ işde develere kúkürt de dēllerdi, êrkeklerle kúkürt dēllerdi, bazısıniñ êrkēne. ⁽⁶¹⁾ ğancına ğayaılık dēllerdi, ğancık deve dēllerdi. ⁽⁶²⁾ varıdı ğeçimiz, çoğudu, hindi ğene var ğeçimis. ⁽⁶³⁾ bēş ğeçi var hindi, ğuzlamācağ dērike bēşi de ğuzladı, olağladı. ⁽⁶⁴⁾ ğeçimiz, ğoyunumuz, her şeyimiz doluydu, oturuduğ, góçerdik. ⁽⁶⁵⁾ ğúzleye gēderdik, eliñ dāılarına ğúzleye gēderdik de bīsēl dam yapardıñ, vaılā zevk çoğudu o zamannarda. ⁽⁶⁶⁾ dāvşan avına gēderdi millet, o dāılarda sava sūreriđi. ⁽⁶⁷⁾ pēyniri milleT üyüdüş üyüdüş, bidon bidon basdırdı. ⁽⁶⁸⁾ kēse kēse basdırdın, ondan kēri deriye basar, busāneye ğetiriler, şındı tā hālen ōle ēdiyoılalar işde. ⁽⁶⁹⁾ deriyi ğuzum, ısladırs, ısladırdıñ. ⁽⁷⁰⁾ davar, davarıñ derisi, başğa deriye ğatılmas, sede davar derisine ğatarıs. ⁽⁷¹⁾ davar derisini ğuruduılalar, o zamanda duzlaılalar, ğurur. ⁽⁷²⁾ esgidi mi onu

ısladırı, yıkarı, içini unları, sıyıırı, ondan kēri pēyniri ğatarı. ⁽⁷³⁾ ğış girdi midi de bidona ğatarı. ⁽⁷⁴⁾ pēyniri, ğoyundan sār, mayaları. ⁽⁷⁵⁾ mayası satılır a, alırı. ⁽⁷⁶⁾ yörüklük zamanında ğursağdan yapallardı, o ğuzu ğursāndan, davar ğursāndan. ⁽⁷⁷⁾ ğüÇcük ğuzular öldü mü, ğursā oludu onu, ondan yapallar. ⁽⁷⁸⁾ biz hēc etmedik ondan, esgi zaman ğarısı etdi onu. ⁽⁷⁹⁾ malı kēsellerdi, ğuzuları, içinde hōle yōrek gibi şeyler çıkardı. ⁽⁸⁰⁾ o ğursağları eridillerdi, hēye ondan yapallardı.

⁽⁸¹⁾ develerin havıdı oludu, ğuzum. ⁽⁸²⁾ havıdın şeyleri oludu, āşları, šōle hōkme dēllerdi ona. ⁽⁸³⁾ hatap, hatap dēllerdin, onu arasına yúkdillerdi yúklarını. ⁽⁸⁴⁾ işde havıT dēllerdi, üsdüne furulardı, semer gibi. ⁽⁸⁵⁾ içini de ğamış otuyla dikellerdi, üsdünü ğabaca ona šēdellerdi. ⁽⁸⁶⁾ çovaıları atallardı, kilimleri atallardı, çanlarını daıallardı, ne bileceğ? ⁽⁸⁷⁾ bortıacı dēllerdi, köşekledi dēllerdi. ⁽⁸⁸⁾ yavısına köşek dēllerdi. ⁽⁸⁹⁾ onların dizini búkerdik, āzına hōle bi şey dıkerdik, başında beklerdik. ⁽⁹⁰⁾ ğeçe ğağar anasına emdiridik. ⁽⁹¹⁾ çocuk gibi bakmayla ōğünürdük onu biz. ⁽⁹²⁾ ğoyun bēş ayda ğuzlar da deve heralda dokuz ayda. ⁽⁹³⁾ on bir mi? ⁽⁹⁴⁾ valıa hēc aklım ērmes deveyi. ⁽⁹⁵⁾ on bir, on iki devemiz vardı amma kaç ayda bortıadına aklım ērmes ğuzum. ⁽⁹⁶⁾ ğoyunula ğeçide durum nāl olsun, onlar bēş ayda. ⁽⁹⁷⁾ davar da bēş ayda ğuzlar, ğoyun da bēş ayda ğuzlar. ⁽⁹⁸⁾ [ğeçini] alası olur, ğarası olur, āğı olur, gók de olur, ak da olur, ğara da olur. ⁽⁹⁹⁾ deke dēller, érkeş dēller. ⁽¹⁰⁰⁾ çēbiş dēyi ğúÇcüne, hindi yaşına yētene çēbiş dēller. ⁽¹⁰¹⁾ érkeğ olana deke dēller. ⁽¹⁰²⁾ iki üç yaşında daşşāni çekdine ōveç dēller, érkeş dēller. ⁽¹⁰³⁾ ğoçlara da aynısı işde, ğoyunun erkēne de ğoş dēller. ⁽¹⁰⁴⁾ hēye, yazmış dēller, o ğúÇcük yaşına yētmemişlere yazmış dēller, dişi olana. ⁽¹⁰⁵⁾ toklu dēye ğoyuna, onda bi yaşına. ⁽¹⁰⁶⁾ hindi burda ğırkarı, esgiden yaylada ğırkırdık, yununu yıkardık, satardık, ēridik. ⁽¹⁰⁷⁾ hōle aısdosda, temuzda ğırkılırdı ğuzum, yaylaya çıkdımızda, ayazdan ğırkılmazdı. ⁽¹⁰⁸⁾ mağas var, ğırkılık dēris. ⁽¹⁰⁹⁾ ğırkılık ğeçiniki, ğoyunuğuna mağas dēller. ⁽¹¹¹⁾ ğeçiniki ince āzlı, ğoyunuğu hōle ēnli āzlı. ⁽¹¹²⁾ gendimiz ğırkarı, gendileri. ⁽¹¹³⁾ eveli iki kere ğırkılırdı, bi ğúzlük ğırkırdık, bi yazlık. ⁽¹¹⁴⁾ ğüzün ğırkırdık, onu kēçe bişirillerdi, yazınkını da satalıardı.

dokumacılık

⁽¹¹⁵⁾ kēçe bişirmeyi, dókerdik, hōle sererdik şeyin üsdüne, çul dēllerdin o zaman. ⁽¹¹⁶⁾ kıldan dokurdık, çul olurdu, o çulun üsdüne sererdik. ⁽¹¹⁷⁾ onu üsdüne dókerdik, su

çilerdik, sallardık. ⁽¹¹⁸⁾ onnan kēri dördü bi yandan sallardık. ⁽¹¹⁹⁾ onnan kēri çıkari, gurulardık. ⁽¹²⁰⁾ şalvarı da hōle bi tāta arasına gorduk, deperdik. ⁽¹²¹⁾ bi ğadın bi yaķasına oturuduk, bi ğadın da bi yaķasına, bacāmızıñ arasında deperdik. ⁽¹²²⁾ çamaşırı dālarda tokucāla yıķardık, bōle hindiki_ ğibi hilá dāl de. ⁽¹²³⁾ tokucaķ āşdan, āşdan tokucaķ yapardık, Furuduk üsdüne, yıķardık. ⁽¹²⁴⁾ tenike ğurardık, ğazan ğurardık, onlarıñla yıķardık. ⁽¹²⁵⁾ kúl ğorduğ_ içine, şey, petit kúlü ederdik, şeytin kúlü ederdik. ⁽¹²⁶⁾ o kúller ēyi olur dēyi onları dókerdik, o kúller yālı olu dēyi. ⁽¹²⁷⁾ içine işam dalı atardık.

⁽¹²⁸⁾ kilim doķullardı, ğolañ doķullardı, kēçe bişirillerdi. ⁽¹²⁹⁾ kēçe dókerdik, kēçe yuwardık, şalvar deperdik, her şeyden edilidi, nerden bileceñ? ⁽¹³¹⁾ yuñunu ēridik, búkerdik, kirmenile ēridik, onuyñan işdecik ip ederdik. ⁽¹³²⁾ ipi çezerdik, ğurardık, ısdar dēris, ısdara ğurardık. ⁽¹³³⁾ ondan kēri oturuduk, ucundan alıllar, doķullardı. ⁽¹³⁴⁾ on ğünde, yirmi_ ğünde doķullardı kilimi. ⁽¹³⁵⁾ ğolañı çezerdik, onu da elde doķur ğaķarsıñ. ⁽¹³⁶⁾ maķasıñla kēserdik, yıķar, şuraya ğorduk. ⁽¹³⁷⁾ boyamañları, boyacıñlara boyadırdık, gendimiz yapmazdık. ⁽¹³⁸⁾ boyacı gelidi hususu, boyacıyı ğurduruduk, iki_ ğün, üç ğün boyadırdık kóyün şeyini, yuñunu, ipini, o şekilde boyallardı. ⁽¹³⁹⁾ ğurma mı, çadırımız oldu, ğara çadır, ğóçerke ğurardık. ⁽¹⁴⁰⁾ onu da ısdarda doķurduk. ⁽¹⁴¹⁾ onu da aynı, çezellerdi, ērillerdi kirmende. ⁽¹⁴²⁾ onu da ğuralñardın ısdara, ısdarda doķullardı. ⁽¹⁴³⁾ daraķ olurdun, şōle darā oldu Furur doķurduñ. ⁽¹⁴⁴⁾ onuñ ortasında bi ğolañı oldu, ötesine de ğanaT ğanaT. ⁽¹⁴⁵⁾ ne bilēn, on bir, on iki ğanat etdiñ mi bi çadır oldu. ⁽¹⁴⁶⁾ olma mı, çanā oldu, hususu direğ_ oldu, içine de hōle çanaķ oldu, çanaķ gibi bi şey oldu, āçdan oyallardı onu da, çanaķ dēllerdin ona. ⁽¹⁴⁷⁾ ğolları da oldu, ipleri de daķılıdı o yandan bu yandan, dört bir yandan. ⁽¹⁴⁸⁾ iki taraFında sētil oldu, ğuralñardı, ev gibi oturuñlardı, yōķ o çitil. ⁽¹⁴⁹⁾ hāñĝı āşdan? ⁽¹⁵⁰⁾ işamdan oldu, ardışdan da oldu, hePşinden oldu, dek gelenden. ⁽¹⁵¹⁾ en dōrusu hāñĝından çıkarsa ondan edellerdi.

düğün gelenekleri

⁽¹⁵²⁾ düñnler nāl yapılacaķ işde? ⁽¹⁵³⁾ çok ğözel düñn yapılırdı yaylada. ⁽¹⁵⁴⁾ keşķālar, etler, ğavırmañlar, pilavlar, bişirillerdi. ⁽¹⁵⁵⁾ biriğillerdi, sabā dek, āşama dek çalañlar, oynallañlar. ⁽¹⁵⁶⁾ üç ğün edilidi yaylada düñn, üç ğün yemek verillerdi. ⁽¹⁵⁷⁾ gelinleri ata

bindirilerdi, şöle başına civa düzellerdi. ⁽¹⁵⁸⁾ hindiki ğibi olmazdı. ⁽¹⁵⁹⁾ ğuş tünden öle düzellerdi, civa dellerdin ona. ⁽¹⁶⁰⁾ altın dağallar, bôle altını arına dağallardı, ğafasına da bôle civa dizellerdi, üsdüne çeki düzellerdi, tağğa yapağlardı. ⁽¹⁶¹⁾ on iki tana mal kèsdirdi bubam baña, *bozgurdan* ekip getirdiler, çaldılar, çığırtıldılar. ⁽¹⁶²⁾ ata bindirillerdi gelini, gôtürüllerdi. ⁽¹⁶³⁾ o canım, evimizin öğünde, isdediler, vèrdiler. ⁽¹⁶⁴⁾ emmisiniñ ölu dèyi bubam vèrdi, bir eviñ bi ölu dèyi vèrdi işdek. ⁽¹⁶⁵⁾ düünüle, davıñıla èyi kötü vèrildi. ⁽¹⁶⁶⁾ èyinlile vèrildi, kötönlüle getirdi. ⁽¹⁶⁷⁾ biz öle kötönlüle şetmedik, ğaçma muçma olmadı.

çocuk yetiştirme

⁽¹⁶⁸⁾ ğırğallar ğuzum onu. ⁽¹⁶⁹⁾ helkeye bi su ğatallar, kırk daş atallar, onuñ içine pür atallar. ⁽¹⁷⁰⁾ onu alıllar, ev başına, ev başına, eviñ alına su çilellerdi. ⁽¹⁷¹⁾ o zaman bôle bi düzenek düzenlemişler, öle ğetmiş göresek, düzenek. ⁽¹⁷²⁾ üç dört ğarı oludu, çocuğ duzallardı. ⁽¹⁷³⁾ e, çocuk dussuz oluğ mu? ⁽¹⁷⁴⁾ zırf çocuk biçilivèri, ğızarivèri ya, tuzlamadan bi şeye yaramas. ⁽¹⁷⁵⁾ öle duzlamadıñ mı çocuğın bedeni biçilivèri, ğızarivèri. ⁽¹⁷⁶⁾ aydaş olan çocukları daşdan geçiriller, delik daşdan geçirdiller, çimdiriler dam üsdünde. ⁽¹⁷⁷⁾ yol ayırdımında dāl, delik daşdan geçirdiller, dam üsdünde çimdirdillerdi. ⁽¹⁷⁸⁾ bizim orda var delik daş, *gókdepede*, yaylamızda. ⁽¹⁷⁹⁾ *ağsekiden* yokarda *torus dālarında*, dümdüz, iñginli yūsekli.

karişık anılar

⁽¹⁸⁰⁾ bağ ğuzum hele, bizim yaylanıñ yolunu ğapatdılar. ⁽¹⁸¹⁾ *ağsekiye*, yola durmuşlar, bışsürü moturunu, arabasını geren germiş yola. ⁽¹⁸²⁾ biz tā *ağseki*niñ altında bi yer var, *āşdepesi* var. ⁽¹⁸³⁾ *āşdepesinden* *ağsekiye* varasıya ğoyunu yatırmışlar. ⁽¹⁸⁴⁾ yatırılı ğoyunuñ üsdünden üş dört ğarı ğetdik. ⁽¹⁸⁵⁾ hepsi yatırmış bôle, nereye dek gelise, ğara cehendemine, öğümüze gelen yere ğederis dèye varıp ğederis. ⁽¹⁸⁶⁾ heP gelen yivilmiş. ⁽¹⁸⁷⁾ vardık *ağseki*niñ içinden de o eşşeklerimizi hayvanlarımızı geçirdik. ⁽¹⁸⁸⁾ bir dayımın ğızı varıdı, bi de deyzem varıdı. ⁽¹⁸⁹⁾ ik üç ğarı bir olduğ dōndük. ⁽¹⁹⁰⁾ kimidi o? ⁽¹⁹¹⁾ ha, dayımın gelini. ⁽¹⁹²⁾ bi de dayımın ğızı varıdı, onuyla üçümüz. ⁽¹⁹³⁾ bi de deyzemiñ ölu varıdı, dördümüz bir, dōndük arabaların gerildī yere, ordan dōndük. ⁽¹⁹⁴⁾ dikeliller, kimseyi salmamışlar. ⁽¹⁹⁵⁾ bışel *sūlekli* var, onları da salmamışlar. ⁽¹⁹⁶⁾ biz vardık, deyzemiñ ölu bi yūf dèdi, bārındı çırındı, ğoyun yörüdü. ⁽¹⁹⁷⁾ *ağsekililer* bi

yıldılar, asgerler. ⁽¹⁹⁸⁾ enişdem vardı bi *aľāmanyalı*, onu kaçdırdılar. ⁽¹⁹⁹⁾ yargınımızda çocuk, o gètdi, ben de gètdim. ⁽²⁰⁰⁾ yargınımızda aň büyük gızım var, bi yaşında hele var mı, yok mu bilmen. ⁽²⁰¹⁾ ora vardık, asgerler enişdemi dutdu, cezēvine atacaklar ğayrı, nazarata atacaklar. ⁽²⁰²⁾ evel çocukluğumda da oldu bu. ⁽²⁰³⁾ onu yakasından dutdum, bēş altı asger bi yanna asıldı, ben bi yanna asıldım. ⁽²⁰⁴⁾ mǔmkún salmadım elimden, alamadı dört bēş asger. ⁽²⁰⁵⁾ fur gızım fur dēdiydi, bi furdum hu yanna, gōtǔnǔñ üsdüne yīĝıldı, ğaymakamımış. ⁽²⁰⁶⁾ asgerler dipcī dürtü dürtüverdiler arkamdan, ēkişer de asgerlere Furdum, ğuzum. ⁽²⁰⁷⁾ ondan kēri saldırdım enişdemi. ⁽²⁰⁸⁾ maľ bi yanna gètdi, adamlar bi yanna gètdi, darmadaĝın dāldılar gètdiler. ⁽²⁰⁹⁾ *aķsekiyi* vurduk, çıkdık vardık gètdik. ⁽²¹⁰⁾ ğoyunları gōtǔrdük, tā dālara, *torus dālarına* çıkdık. ⁽²¹¹⁾ orda ğoyunları ayırdı millet, iç içine girdi maľ, belki om bēş, yirmi sürü birbirine girdi. ⁽²¹²⁾ bōle bi şey gēşdi işde. ⁽²¹³⁾ herkez maľını bilme mi? ⁽²¹⁴⁾ seni anaň bubaň bilme mi? ⁽²¹⁵⁾ aynı herkez maľını bilir, aynı çocuunu bildi ğibi anası bubası, herkez de maľını bilir, ayırdı herkez maľını. ⁽²¹⁶⁾ asgerler valľā bene kaçmā Furu Furuvērdiler, birer de onlara saldı yudrū, yaľlah. ⁽²¹⁷⁾ elimi alamadılar amma hiç çıkaramadılar elimi. ⁽²¹⁸⁾ enişdem uçu hurasından dutdum, mǔmkún alamadılar. ⁽²¹⁹⁾ onlar piķabı da kaçdılar, moturu da kaçdılar iki yana, zopaľadılar, dātdılar. ⁽²²⁰⁾ nēye yapacaklar onu? ⁽²²¹⁾ yaylaya salmayacās dēyi, bize ğapatdılar yolu. ⁽²²²⁾ kırķ seneye vardı, kırķ seneyi gēşdi. ⁽²²³⁾ bubam hilene, deveniñ üsdünde sayacā ğırdılar, davarları öldǔrdüler dōverke, adamlar birbirine girdiler. ⁽²²⁴⁾ i°, ğarınıñ biri öküzü kaçdı, vurdu sırı. ⁽²²⁵⁾ sırı da süsencilidi, öñüne geleni aldı atdı, yolu aşdırdık. ⁽²²⁶⁾ hava yār, dōrT bēş taná adam aldılar nazārete, deyzemi aldılar, bi adamı aldılar. ⁽²²⁷⁾ hepisi öldü hindi, hepcēzi öldü. ⁽²²⁸⁾ dört bēş aldılar nazārete, bayā bi yatırdılar. ⁽²²⁹⁾ onnan kēri geldi, gēşdi. ⁽²³⁰⁾ iki yol, *aķseki*niñ savaşına girdim, bir çocuudum, bir de çocukluyudum. ⁽²³¹⁾ bir çocuķa girdim, o zaman da Furdum şeyiñ birine, *aķseki*liniñ birine. ⁽²³²⁾ bubama saldırışlān ğoyu ğoyuvērdim zopayı, cesurudum cesūr.

⁽²³³⁾ çobanıñ biriyle dōvüşdük bi ğuzum. ⁽²³⁴⁾ bizim davarları gōtǔrmüş, ğatmış ālınıñ içine. ⁽²³⁵⁾ ben davar gúderdim, şurda şeyde, *yeñikóyüñ* yanında. ⁽²³⁶⁾ gōtǔrmüş, beni gōzden geçirimiş, davarları gōtǔrmüş āla ğatmış. ⁽²³⁷⁾ aľları da *iliceli*, çobana çārdım, gel ölüm bura dēdim, davarları neden ğatdıñ sen bura dēdim. ⁽²³⁸⁾ yanaşacak mı? ⁽²³⁹⁾ anası geldi, anasına iki daş Furdum, anası da gètdi ölünüñ yanına. ⁽²⁴⁰⁾ davarları ōĝıme

ğatdım. ⁽²⁴¹⁾ çıkardım ālın beri yüzüne getirdim. ⁽²⁴²⁾ huraya oturdum, davarları ēyice gútdüm. ⁽²⁴³⁾ sonra ōlan geldi, ōlanı ōğūme bi ğatdım, elimde tāra. ⁽²⁴⁴⁾ kaķa kaķa ta aŗŗā, beri indirdim, ğaFasını Furdum, yardım. ⁽²⁴⁵⁾ ondan kēri bubam sevirtti geldi, bi amcamın ōlu varıdı o sevirtti geldi, dōrt zopa da onlar vurdu, oraya ğoyuvērdik, geldik ğētdik. ⁽²⁴⁶⁾ ğafa ğedik ğayrı. ⁽²⁴⁷⁾ beni mūaķĝemeye vērmişler, sōra iFādeye çārdılar. ⁽²⁴⁸⁾ vardık ğayrı, ne yaptık? ⁽²⁴⁹⁾ bōle bōle. ⁽²⁵⁰⁾ tāra çekmişsin dēdi, buçaķ çekmişsin dēdi. ⁽²⁵¹⁾ bir ğız çocuuyun dēdim, davarımı ğatmış āla dēdim, aldım çıkardım davarı, tārayı da çekdim dēdim. ⁽²⁵²⁾ kēsēñ de boynundan, bi yüzünden bi yüzüne de, sırtını sıvasaķ nōlurdu, dēdiler. ⁽²⁵³⁾ dutamadım, ōğūmde ğaŗdı, dēdim. ⁽²⁵⁴⁾ hayli tā hasdānenin yanına ğadar ğovaladım, orda dutdum, ğafayı yardım. ⁽²⁵⁵⁾ bubam da geldi, *urfan* da geldi, iki de onlar Furdu, oraya yıķdıķ geldik. ⁽²⁵⁶⁾ aāları da bizi mūaķĝemeye vērmiş, hēŗ de bi şey çıķmadı.

⁽²⁵⁷⁾ samanı yabayla çıkardıķ. ⁽²⁵⁸⁾ ekini elimizle biçerīdik orāla, yargınımızda desdeler. ⁽²⁵⁹⁾ ēŗşeklerle çekerdik samannarı. ⁽²⁶⁰⁾ harar yapardıķ doķumadan. ⁽²⁶¹⁾ hararı iplikden doķurduķ, ğēçi ğılından dāl, pambıķdan. ⁽²⁶²⁾ pambī çarķda ērillerdi ğuzum, yayıla kiriŗi vardı, ataļlardı. ⁽²⁶³⁾ şōle şeyin üsdünde Fitili dēyi bi çōp soķardıķ, yuvalardıķ, onuyla ērillerdi, çarķı dōndürüllerdi. ⁽²⁶⁴⁾ onlardan doķuma doķuļlardı. ⁽²⁶⁵⁾ şalvar, gendi ayāna ğadınlar göynek dikerdi. ⁽²⁶⁶⁾ ērkeklere bēzden don dikellerdi. ⁽²⁶⁷⁾ pambıķdan ēdellerdi. ⁽²⁶⁸⁾ pambī *manav*lardan aldıķ. ⁽²⁶⁹⁾ oķuļ çocuunun çentesini hilá o bēzden ēdellerdi.

26. Metin

Anlatan: Havva Avcı, 70 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Yukarı Işıklar Köyü (Camızlı Yörükleri)

Konu: Karışık Anılar.

(1) benim adım *hava avcı*. (2) ne bilēn, doğumu hele bildiym mi var. (3) dur bayān, yētmışe hemen varmadım bu ayıñ başında, yētmışe varmışındır. (4) geçēn sene çocuklar, ēbe dēdi, atmış sekiz yaşındasın dēdi. (5) *yeñiköydenin* ben, buraya gelin geldim. (6) benim bubam, dēdem, *çerkezden* gelmiş dēdem. (7) bubamın bubasının dēdesi *çerkezimiş*, *çerkezli* dēller orda bi yēr var. (8) yōrūdük, *ağguyu* dērdik yaylamıza, *ağguyuya* çıkardık. (9) *camızlar*, *camızlar* yōrūdük, ayrı.

(11) benikine bakma, neler gördüm nelere benzemez. (12) geldim bēş geçileri varıdı, on iki ōlakları varıdı. (13) *şır yatā* var hurda, varıyıs, günde birer ōlak ölür, göca var çekişir. (14) yaylaya çıkdık, bu ğayrı asgerde ya. (15) ğarı, burda bi talıaları var, ğayrı satacān dēyōrú. (16) bunun ōtē ğardaşı asgerden geldi izinli, talıayı vēcēn dēyōrú. (17) ğarının ayānı bi ğırkık sokdu, ğarı bi ğandan ğēşdi mi, ē ben huylarını bilmen, tūlerini bilmen, ğorğdum. (18) bu adamın bunlara nēdişiki dēdim, emme şōle titirerin. (19) ğarı var çırınır, ālar. (20) şu yanı bu yanı, asgerden geldi, gel şu davarı gütme dēdim buña. gel dēdim el gibi şura işe gir, çalış. (21) ben dēdi, davar güTmessem dēdi, ac_ölürün dēdi, selbes dāda gezmessem ölürün ben dēdi. (22) herkez ölüse sen de öl dēdim, baraçda herkez çalışıyoru dēdim. (23) bu ben çalışman dēdi. (24) gētdik ğayrı, dērmen varıdı, el dērmeni, dērmende çeviriyoruyuz, dıkıcık darı ğatıvērđi ğarı, ğaynanam, dıkıcık da diri bulğur ğatıvērđi, onu daşda ğıvratdık ğıvratdık, yaylaya vardık gētdik. (25) orda da yapıyınızız. (26) ōlak mı güdeceñ, davar mı güdeceñ, evdē işe mi bakacañ? (27) ordan ğayrı onu bişiridik, yērdik, içerdik. (28) davar dādan gelirdi, onu sulardık. (29) ōlā sürerdim, ōlak gelesiye o davarı saardım. (30) hōle bōle, hōle bōle çocuklar dıki dūnyaya geldi. (31) çocuklar böyüdü, ğopullandı, kimini ōlān ōñüne yolla, kimini davarıñ ōñüne. (32) ola ola, yüz ēlli, iki yüz davar oldu, ha güderike güderike.

(33) bābası üç bēşi birlik, üç sarı lira ziyneT dağdılar. (34) geldi sarı liraları bozdurdu, şu eviñ bu gözü yapırdık, bu evi. (35) ğayrı davarları, üç davar vērēn dēdi, bēşi birliñ de

bozdurun, parasını bene vèriñ, dèdi. ⁽³⁶⁾ ıhı, onu da vèrdi bâbasına, onu da davara vèrdik gètđi. ⁽³⁷⁾ şındiki aqlım olşa vèri miyin, niyerdim _iki? ⁽³⁸⁾ ay *ałlām*, vèrivèrdim, davar alı, davar vèri. ⁽³⁹⁾ ha güt ha güt, çocukları dāda sırtımda büyüdüm. ⁽⁴⁰⁾ oldu yüz èlli, iki yüz davar. ⁽⁴¹⁾ bâbası üç davar vèrdi parasıyla, parayı aldı bizden, davarları vèrdi. ⁽⁴²⁾ bu güdücü, ğayrı gètđik ğına, ha güt ha yaıvar. ⁽⁴³⁾ şurda *ġocā omar* varıdı, mekeni cenned _olsun, bi ğazan aldık. ⁽⁴⁴⁾ bi o atmış òlak vèrdi, adam parasına duruvèrdi, bobam anam ètmez, atalık yapıdı. ⁽⁴⁵⁾ ödediñ emme yök, sıkġınsıñ nèrde bulacañ? ⁽⁴⁶⁾ *kómürüñ ġuyuya* geldik güzleye, adam da geldi, paranıñ vaqtı geldi ya. ⁽⁴⁷⁾ Kızan da yok ya dèdik, *omar dayı* ğazanımız da yok ya dèdim, o vèrdiğimiz paradan döndürüvèrdi, yüz èlli lira mıydı, parayı geri vèrdi. ⁽⁴⁸⁾ alıñ dèdi, yeñi şèysıñiz, hu ğazanı alıñ dèdi. ⁽⁴⁹⁾ ğazanı da aldık, ğayrı çalışdık çabaladıñ o borcu da ödedik. ⁽⁵⁰⁾ atmış davardan, yazmışdan, òlak da oldu, üredi. ⁽⁵¹⁾ ğayrı gètđi *çolaklıdan*, ġene ordan yirmi mi otuz mu òlak getirdi, onu da ètdik, aıalak ğayrı üretdik, üretdik. ⁽⁵²⁾ bu dèdi ben çalışamācān, ben çalışman dèdi, ben anamdan dōdum, bōle geldim meydana dèdi. ⁽⁵³⁾ èyi, al ha, güt ha, üreye üreye davar yüz èlli, iki yüz oldu. ⁽⁵⁴⁾ satarsıñ parasını alamassıñ, para yök, vèrmezler. ⁽⁵⁵⁾ òlelile bēş şüz davarıdı, dēli ġancık çebic bōle, yüz èlli _ġadar mı ne boncuğ gibi ardına ġatabiliñ mi? ⁽⁵⁶⁾ yaz ġününde ğayrı, adamları çārdı da bedevā vèrivèrdi. ⁽⁵⁷⁾ nīsanda tabı, yörük yaylaya çıkacağ, bu davarı yaylaya savışdırdı. ⁽⁵⁸⁾ ben āların, iki gözüm de bi ırmağ. ⁽⁵⁹⁾ nēden? ⁽⁶⁰⁾ ġışın çalış çabala, emē çekdim, yēcek zaman, adama ètme, yaıvarıyın. ⁽⁶¹⁾ èyi o zaman, *bākura* bi para başladık, bēş lira, bēş lira. ⁽⁶²⁾ ha vèr, ha vèr, ben dèdi, milleti kōmuşlar, ben yatırmācān amına _ġoyān dèdi, bēlik çēşmeden su içmen dèdi. ⁽⁶³⁾ bēlimde de para bōle ġuşalı. ⁽⁶⁴⁾ şora ġarsı yakaya vardık, eñer dèdim sen bunu yatırmassañ. ⁽⁶⁵⁾ borşlandıñ ya, ġèt yatır dēyórúyún, ġetmēyórú, yatırmācan, alman da yēmen de dēyórú. ⁽⁶⁶⁾ olşun herkes *siġortaya* geçivèrdi aqlıllı. ⁽⁶⁷⁾ ġetmessen, bu parayı yatırmassañ yārin kepāze olursun, bu davarı da ġütmēcen dèdim, bensiz de bu maıı baıamassıñ dèdim. ⁽⁶⁸⁾ ğayrı gètđi, onu da yatırdı, emekli de öldü. ⁽⁶⁹⁾ onu ètmeseydim, bazı dērin, olşun yēter bi millar iki _üz millon para vèriyoru, yētiyoru, o aydan aya yēter. ⁽⁷⁰⁾ o zaman gendi üsdüme alıvèrmemişin de. ⁽⁷¹⁾ ordan ğayrı ha èt, ha ġèt, davarı da satdı, parayı da alamadı. ⁽⁷²⁾ dıkı erkek çēbic _aldı, dıkısını hırsız çaldı yēdi, dıkı davar aldık, onu da hırsız aldı ġótüirdü òġünden, aldı aldı gètđi.

(73) e, ben nēdeyin burda çocuklar var, okuğa gēder, bi gēderin, bi gelirin. (74) ǫǵūr var, sıpā var, ğız çocukları var evde, gēderin gēne gelirin. (75) burdan varıyın āşama, emişdiriyn de, Sabāla gēder emişdiri gelirin de bi dā gēderin, tā o ğarşıya. (76) ne ğoncası, tahı da öte yaķası. (77) geldim emme sitiresile geldim gēřdim, bi ğün görmedim. (78) bu ğız çocuı okur yanımda, okuğa gēdecek, çaya indim, ne geri dōnebildim, öř ğarardı. (79) çocuı ebişdim, çocuk sırtımda çırınır, çocuk da ikiye mi gēder, anacīm gētme dēyi ālar çocuk. (80) belli çaydan, o aķ çaydan, bōle imanımıza çıķdı su. (81) hindi ordan geldim, çocuı okuğa yolladım. (82) ay aļļām, ay ana dēyi ālar çocuk, nahıl gētdik, okuļ şura, şunda okuļlar. (83) eve geldik, anā dēr, nahıl gēřdik biz o çaydan dēr, çocuk çırınır, ana dōnelim dēyi. (84) dōnsem nēre gēdecēn, ğarañnıdı. (85) ya ora varsañ ná zaman varacañ, bura dōnsañ ná zaman geleceñ? (86) ēyisi mi dēdim, çocuıla gēçēn. (87) çaydan gēřdim, geldim gētdim. (88) neler çekdim, o izzeT oldu, dālar da o kırķlı çocuı çimdirīke gendim de hasdaļandım.

(89) doķudum, ısdara ğurardıķ. (90) bunuyıla ikimiz sarardıķ, yōrū ğaķ, hōle sar, bōle sar. (91) dēēli ğoca çadırı doķudum, çuļlar doķudum, yēdi ğanatdan çadırı doķudum. (92) hu yūklūñ içinde doļu çovaļlar, birini āsīm gōtürdü gētdi, dikilmeyik hele doļu. (93) ğolañı kücūme doķudum. (94) mesele hōle çezerin, ala doķumadım, düz doķudum. (95) sicim, ēřşek ğolañı, hōle düz sicim. (96) hōle barmāmııla seçivēriyn ipini, bi kücūme yaparın. (97) onu ğılıncııla doķurdum. (98) darā yaķdıķ, ev yandında darak yandı. (99) şükrü sözenin şēyinde vardımıdı heP gördüm. (100) heP benim işlerim dēdimidi, ille sardııar başıma. (101) ēbe nēyle ētdin, ēbe nēyle doķudun? (102) elime aldım, bōle doķurdum dēdim, gōsderdim onlara. (103) başıma bunun hēsebi doıaşdııar. (104) ille ēbe bi gōsder nēyle deldin, hunu dēdim hōle ğurardım dēdim. (105) hepisi başıma dūnediler, bi görelim bi görelim dēyi. (106) bōle ipi çezerdim dēdim, bōle sarardıķ oka ikimiz bunuyıla, hōle saraıım bōle saraıım, doķurduķ. (107) onlar ev yandında yanıP gētdi, kirmanı hele varıdı. (108) gördüm ēbem gördüm, müze ētmiřler. (109) aynı darakıār, kirmanıār, yayıar, bi yay var şēy atdıımız, yayıķ yaydıımız bişşek. (110) bi varıdı ya nēre ğētdi bilmen. (111) ğılınç dēris, o doķudūmuz ğılıncııla, hāye. (112) çadırda neler varıdı, söündüremedik, yandı vardı gētdi.

(113) tāranayı yapardıķ, ayrıanı dōkeris içine. (114) süTlü bulğuru yapardıķ da pek yapmazdıķ bōle. (115) tāranayı, ğazana ayrıanı, dōmeyı Furuyus, ğarışdıra ğarışdıra

bişiriyis, indiriyis. ⁽¹¹⁶⁾ un tārānayı bú_sene yaptımıdı, heP yapılır bunlar. ⁽¹¹⁷⁾ un tārānasını, büberi ğıyarıs, domatısı ğıyarıs, ğaynadırıs, içine feslikenini atarıs. ⁽¹¹⁸⁾ her şeyini tütünü, koxunu, yoxurdunu da dökeris. ⁽¹¹⁹⁾ dıķışar ununu atarıs, bular bular ğarışdırıyıs, ğaparıs şora. ⁽¹²⁰⁾ o, eyice iki_ğün, üç gün, dört gün ğabarı orda. ⁽¹²¹⁾ ondan kèyrim çıkarıyıs, sereris. ⁽¹²²⁾ dıķı şey oldu mu âvçalayıvèriyis, onu eridir, tārana olur. ⁽¹²³⁾ bú_sene yayın yaptımıdı, işde ebem öle.

⁽¹²⁴⁾ düünü ná_yapacāz? ⁽¹²⁵⁾ cūma gün, bura bayrak dikilir, bi hafda cūmaya ğadar düün yapılıdı evel. ⁽¹²⁶⁾ hindiki düün mü? ⁽¹²⁷⁾ evel bi hafda düün oldu. ⁽¹²⁸⁾ gelini ata bindirilerdi, düününü yapallardı, hindikībi salun yōğudu ebem. ⁽¹²⁹⁾ at süsleni, yuları süslü püslü edellerdi, eñerli oldu, gelini bindirilerdi. ⁽¹³⁰⁾ deveye de yüklerini yúkedilleridi, devēyle getirillerdi eşyāsını. ⁽¹³¹⁾ deveye sarallardı, çuvalar oldu, havuduñ üsdüne yúkedillerdi, onu getirillerdi. ⁽¹³²⁾ gelini öle düzellerdi. ⁽¹³³⁾ bilezik yoğudu, altın daķılıdı evel. ⁽¹³⁴⁾ beşi birlik daķılıdı, áye, sarı lirayla beşi birlik. ⁽¹³⁵⁾ böyle çınğılı çınğılı şey oldu gümüşden, ırāmatlı ebemiñ varımış da *ğırķğavaķdā*, ondan bilirin. ⁽¹³⁶⁾ gümüşden oluyor hōle pürçüklü pürçüklü, şınğılı, gümüşümüş.

⁽¹³⁷⁾ evel dedem ora ğaçak varmış, *ğırķğavā* yerleşmişler. ⁽¹³⁸⁾ anam ğonuşuvèridi, ğavaķ ācınıñ külürünü sürtmüşler, dedem bi su dērmene yapmış. ⁽¹³⁹⁾ dedem añladıvèridi, üç dört mü adam ora siñnenmiş. ⁽¹⁴⁰⁾ evel *ğuvā_milli* varmış, ğaçak yerleşmiş dereye, dereniñ içinde orda meydana gelmişler, üremişler. ⁽¹⁴¹⁾ mesele, ğızı olmuş, ölü olmuş, birbirine varmışlar, ötē ğonşularıyla üş dörT ev olmuşlar. ⁽¹⁴²⁾ dedem dıķı su dērmene yapmış. ⁽¹⁴³⁾ ğavaķ ācını soyañlarımış, dērmende üyüdürümüş. ⁽¹⁴⁴⁾ darı ekellerimiş, dıķı hōle yer çapañları. ⁽¹⁴⁵⁾ darınıñ külürünü dērmene ederimiş. ⁽¹⁴⁶⁾ dedemiñ dērmene varıdık, böyle su dērmene varıdı dereniñ içinde. ⁽¹⁴⁷⁾ oraya öle yerleşmişler. ⁽¹⁴⁸⁾ külür, darınıñ şeyi, darınıñ içindē ğapçu, ğabu. ⁽¹⁴⁹⁾ şunda mesele, darınıñ dişleri olur darınıñ sapında, onu dērmene vèrilerimiş, o un olurumuş. ⁽¹⁵⁰⁾ ğavāñ ğabını soyañlarımış, onu dērmene atarımış, ondan kömbe yapalları, yellerimiş. ⁽¹⁵¹⁾ kömbeyi dērmende bişirilerimiş, dērmeneñ şeyine soķalları, su dērmene. ⁽¹⁵²⁾ şeyi de bilirin, *cēyli ğoca* varıdı *sekin*ñ altında, evel orda bi dērmene varıdı. ⁽¹⁵³⁾ anam ırāmatlıyla bubam sādı, ğoca ğıPğırmızı ğızartmış dērmende, un üyüdürTmeye vardıydık. ⁽¹⁵⁴⁾ kömbeyi, áye, külde bişirivèriydi, o şeyiñ içinde, dērmene üyüdü yerde. ⁽¹⁵⁵⁾ [kömbe] buydaydan da olu, darıdan da, buydaydanıdı, háye, edeller. ⁽¹⁵⁶⁾ maya

nérde, maya yok, òle yuñurulardı. ⁽¹⁵⁷⁾ suyuła yuñurular, ğarışdırıvèriler. ⁽¹⁵⁸⁾ yört mört yok, o gendi ğızarı, külde ğızarı. ⁽¹⁵⁹⁾ onu hòle yuvarlallarıymış, yaspıdıllarıymış, dizellerimiş hòle yeriñ ısıcağ ya, onu hòle mesele yaspıdıllarıymış, külü bôle üsdüne örtellerimiş, onuñ üsdüne de kömürü ğollarımış, o orda bişerimiş, dëlse nasıl ğabaracak?⁶⁸ ⁽¹⁶⁰⁾ [düñnlerde] èt_olur, keşğáf_olur, pılaf_olur, çurba olur, salata olur. ⁽¹⁶¹⁾ salata olmazdı esgiden_a, ha yqurt, yqurd_oludu. ⁽¹⁶²⁾ keşğafıla èt mevşúr_olur. ⁽¹⁶³⁾ pılaf_Ta piriç bişirilmezdi, bulğur pılavı, esgikî zamanlarda, çocukluymuzda, güccüklüümüzde. ⁽¹⁶⁴⁾ biş davar ğırkılırdı, davarıñ kılı, ona bi ğoca bulamaç bişiridik, yāla, unula, onu bulaya bulaya bişiridik. ⁽¹⁶⁵⁾ kıl ğırkılırdı, davarıñ kılını ğırkar, kırkında kılını ğırkağlar, kılıları da toplardığ, çuvalara basardığ. ⁽¹⁶⁶⁾ tabi onuñ şerefine o ğoca bulamacı bişiridik. ⁽¹⁶⁷⁾ onu yā üsdüne dökèrsiñ bôle, yālıca yèdiridik onları. ⁽¹⁶⁸⁾ hindi yok, nè yèniyoru, nè oluyoru.

⁽¹⁶⁹⁾ tabî uzun bi ğırkılık olu, bizim varıdı ya, nētdi bilmen *hüsēn*, davarları ğırkıardı. ⁽¹⁷⁰⁾ [davarlara] sağar dèrdik, ğabış dèrdik. ⁽¹⁷¹⁾ ğabış, buynuzları olmayana dèdir. ⁽¹⁷²⁾ *āşa* dèrdik, bāzı ğèçileriñ adı *āşa* olur, *menevşe* olur, *hanife* olur, òle *ğaratū*, òle dèrdik adlarını heP. ⁽¹⁷³⁾ yazmış, şindi meselá, bizim şu eviñ öğündē, ğèçen seneki òlağ bú_sene yazmış oluyoru, bi yaşına vardı mı yazmış dèdir, yaşını ğèşdi mi. ⁽¹⁷⁴⁾ èrkēne de çèbiç dèller. ⁽¹⁷⁵⁾ ondan sōna dıķı tā yaşadı mı òveç dèller. ⁽¹⁷⁶⁾ bi sene tā yaşadı mı èrkeş dèller. ⁽¹⁷⁷⁾ valłā bilmen, biz ğoyun daşımadığ. ⁽¹⁷⁸⁾ bizde deve, ğèçi, iñekler de varıdı. ⁽¹⁷⁹⁾ háyá, lōk varıdı, kirinci dèrdik èrkekleri varıdı. ⁽¹⁸⁰⁾ ğancıklarına ğayağlık dèrdik. ⁽¹⁸¹⁾ maya ayrı, mayanıñ tülü oludu, maya onlar, yoz deve ayrı, onlar tülü olur, maya olur. ⁽¹⁸²⁾ kirinci dèyi meselá, bi yaşına vardı mıydı kirinci dèrdik ona, èrkek tabi. ⁽¹⁸³⁾ ğayağlık dèyi òtē güccük ğancık olana dèrdik. ⁽¹⁸⁴⁾ dē böyüyüP iki_üç yaşına geldi mi lōk olur o, hörgüşlü háye. ⁽¹⁸⁵⁾ bu deve südü çok yarayışlıymış hasdalıqlara, onu çok arallar, alıllar. ⁽¹⁸⁶⁾ òle dèller, hindi deve yok da şubat dèllerimiş süde, onu dèllerdi, şubatımış. ⁽¹⁸⁷⁾ deveniñ südünden tabi, èti eşgi olur, yqurdu mayoşu olur. ⁽¹⁸⁸⁾ evel *camız mēmediniñ* anası varıdı, èbe dèridik, yeñgemizidi ya, sāmış deveniñ südünü, yqurdunu üyütmüş. ⁽¹⁸⁹⁾ bunlara geleli görmedim de Kendimizde varıdı deve. ⁽¹⁹⁰⁾ òle èbem, ğonuşdur bağān.

⁶⁸ Bu cümle, derleme sırasında orada bulunan bir kişiden derlenmiştir.

27. Metin

Anlatan: Mehmet Avcı, 75 yaşında, Okur-yazar değil.

Derleme Yeri: Yukarı Işıklar Köyü (Hasankiyalı Yörükleri)

Konu: Karışık Anılar.

⁽¹⁾ biñ dokuz yüz kırk dört. ⁽²⁾ yok. ⁽³⁾ işde bu köyde, *ışıklar*.

⁽⁴⁾ *ayatl*ıda oturduk, oğlarda oturduk. ⁽⁵⁾ sōra getdik biz *çēçkara*, anam yurdu ora gúya. ⁽⁶⁾ *tokaya* çıkmadık emme *bēluvada* çoğ_oturduk. ⁽⁷⁾ amıcamın biri orda öldü, *tāta*lıda ğabiri. ⁽⁸⁾ *tāta*lıya getirdiler, ora ğodular, orda ğabırısdenlik var_a. ⁽⁹⁾ orda öldü, asgerde dutuldu. ⁽¹⁰⁾ *ĝavuklu sülēmen* varıdı, örmancı, onuyla dutulmuşlar. ⁽¹¹⁾ bubam ırāmatlıya demiş, bu adam ölü, bunu götür emme bu adam ğurtulur demiş, iki yıl da yaşadı. ⁽¹²⁾ dēcēm de, bizim yēller oraydı *hatma*. ⁽¹³⁾ öteye getmezdik, sōralardan geder_öldük. ⁽¹⁴⁾ añ ğüccū *tāta*lıda *āmad*_amıcam var, ondan sōra *ibradı belinde memed*_amıcam var. ⁽¹⁵⁾ eveli herkez öldü yēre ğonuverīdi, hindi emme ğonmāyoru. ⁽¹⁶⁾ velāsılı herkez öldü yere ğonurdu. ⁽¹⁷⁾ *melikde* oturmadım ben, *ayatl*ıda oturduk *ayatl*ıda. ⁽¹⁸⁾ *musdā bēñ hacıduranlar*, onlar *meljē* çıkardı. ⁽¹⁹⁾ dēcēm de eller etmēni de yēdik *hatma*. ⁽²⁰⁾ aylım otuz liraydı, *cini köseniñ* davarını dokuz ay gütdüm. ⁽²¹⁾ *ĝündōdun*uñ ğarşısındā mahellede onlar. ⁽²²⁾ aylık otuz liraydı emme ğonuşma bazı adamın, *hatıca* adı ğarının, ğonuşdu mu diñleyesi gelir. ⁽²³⁾ anası haralda yüz yirmi yaşında mı, ğarı yatdı yērden oturūka bi ğonuşurdu, ē anadan olur tana deller. ⁽²⁴⁾ ırāmatlı ğayrı *memiliñ* yanına varmış dıkıcıık, *ıłarmaya* gederīke. ⁽²⁵⁾ esgi ğabir var orda, ırmāñ yorāndan dıkı yer şey_étmiş *memili*, ora varık, yēleşik. ⁽²⁶⁾ velāsılı davarın bi yanına ay° meğ derken, bi yanı doluvērmış ekiniñ içine ne varısa yēmiş. ⁽²⁷⁾ ūlen dedi ğayrı ırāmatlı, *hatıca* yēñge ırāmatlı, *memili* amıcañ varmışımış beri yanına dedi, dōv ēyi, bu çocuk ekini nahlı yēdirmiş dedi. ⁽²⁸⁾ ūlen ben bunların amıcasıyla çoğ_argadaş_öldüm, elim varıP da nahlı vurayın dedi, dēyoru. ⁽²⁹⁾ demek dōvecek miymiş dedi, dōvecēmişimiş dedi, eli varmamış seni dōvmeye dedi. ⁽³⁰⁾ ekini tē_öle yēyivērik, bi yanı ay° derke bi yanı yēmiş. ⁽³¹⁾ canım orda dıkıcıık bi yer zaPdetmiş orda, hōle bi dönüm, iki dönüm ancadır.

(32) bõn bõle olur, yārın belin dutmaz. (33) õle õle nẽ_olacak? (34) ihi, hindi üyüşük bu ayām, bu ayak dıkı sālāmıdı, èyi gibiydi. (35) şindi şurdan dutuyoru, üyüşüyoru. (36) bu_ğadar oldu n_ışleyēn. (37) *cenābı_ālḥah* dūnyaya getirdi ğulunu derd verecek, ārı verecek, ölüm verecek, dūnyadan götürececek, mahanası işde. (38) *ālḥah* yaratdı da õle oturuyoruz, gülüşüyoruyuz, oynaşıyoruyuz, *ālāmızın* yaratdı.

(39) varıyoru, *muşlu çavışın* ğızı mı, *ğoca mēmedin* avradı mı ora gelen. (40) hindi gelmişler, *çēçğardayız* o zaman. (41) bi yere getdimidi ben bizim amcōlūla. (42) ūlen geldim onlar var evde, bekleller. (43) *aķguyu* deriz, biz *çēçğardayız*, onlar *aķguyuda*, ordan gelmişler. (44) dişi ārırımış, hõle sēyirderek geliller *āmadi*la *ğoca mēmeT*. (45) ne o, hayır mı aķa dedim. (46) aķam dedi, avradın dişi ārır dedi. (47) aķa kelpetēni dut çek, ben n_ışleyēn dişci deĵlin ki dedim. (48) aķam bana çekdirmēyoru dedi. (49) *muşlu çavış* bayā diş çekerimiş. (50) nēyse dutdu, *mēmet* dişi çok şey_ētdin dedi. (51) çekdim ğurtardım ya, nēdēn beniki çāresizlik. (52) ğırılmağı èyi kötü çıķdı, kelpetēnile çıķardım atdım. (53) dālarda, daşlarda n_ışleyeceņ? (54) dişden çıķdı hindi, diş ārısı zor_olur, *annā* yēsirgesin.

(55) bu adam oraya yeņi mi yerleşik, esgiden mi? (56) hanı ğoņşunuz ya. (57) ha, orda bitip böyüyük, ha, *ziyveden*.

(58) *duz gölüne*, yā amıcam irāmatlı hıla getdi, hatdē buluntuyla ğızı ğaşdı, *iḥradı belindeydik* ya. (59) yaılan sōlemeyēn emme on, om_bēş günde mi gelirdi bilemēcēn, az õle ğafamda õle ğalmış. (60) buluntuyla ğızı ğaşdı geldi. (61) e ğaçan ğızı n_ışlesin? (62) [yaylaya] mayısın om_bēşinde, yīrmisinde. (63) evel bayā oturuduk burda, bayā ıssıcak görüdü maļ, hindi gösderdikleri yok, erken göçüyoruļar. (64) evel geç göçerdik *hatma*, ğavlaķ da gedilirdi, bayā durulurdu. (65) gederdik emme ğuru ğuruya gederdik. (66) yā bēş on davarıla yaylaya gedilir mi? (67) getdik bõle, bēş geçiyle getdīmizi bilirin. (68) ben palāvradan haz_etmen, yaılanı āzıma alaman Sāten, iḥdam emri gelse yaılanı āzıma alaman. (69) ūlen dedi, hindi lafin birini ğoruz birine geçeriz. (70) hindi birinin yerini ğütdük ormanı, hemen gelir dedim enişde irāmatlıya. (71) ūlen sen n_ışlen dedi, ūlen arķadaş biz ğütdük, ne demesini isdeņ dedim. (72) ona dedim gibi ben yaılanı ğatlēn āzıma alaman, ölürün, sōleyemen.

(73) *hasankiya*lı yörüklerindenz. (74) işde bu köy, köyümüz bu köy. (75) *hasankiya*lı demişler emme nêyden demişler onu bilmêyorun. (76) askiyâ mı varıdı içinde ne bilên bizim bullarda kiyâ var mîdı. (77) şindi dâ *naras köprüsü* var ya, köprüden bu yanna, buraya âyit canım hePisi. (78) *dikmende* göca gayanıñ bu yanna bize âyit. (79) heP malcıydı millet. (80) malı olan êyi kötü, para eder _ etmez, para etmezdi canım ya, gene veresiye meresiye etmek bulunurdu az buçuk. (81) êtiyacın var alacağını, mezmursun. (82) [*hasankiya*lılar] aynı yaylaya göçerîdi, *akğuyu* deris. (83) yok gendi *antellenin* ora, *gembos ôvası* var, oranıñ batı tarafı. (84) malımızı baķardık, onu güderdik. (85) ordan göçerdik şeye güzlemeye, *pelide, pelide*. (86) otlakîyêle alırdık *çetmiden*, *ğaşşaklıdan* işde ollardan alırdık. (88) *çetmi, góynem, góya* orda pelit olur, *pelide* göçeriz. (89) otlakîyesini veriyis, ora göçeris. (90) ekimin yirmisi dedi mi ordan ğakarıS buba. (91) nereye geden, *manavğada*.

(92) pèynir yaparız, birê birikdiriyiz, mayalarız. (93) ondan sôna deriye ğatarıs, deriden de delçe goruz. (94) deri esgiden, altı aylık mı, bi senelik mi, deriyi ısladıız, güzel yıkarız, güzelce sıyıırız, çivileriz. (95) deriye ğatarız pèyniri, ôle olmayan gelişi _ güzel şey yōk. (96) ordan çivi olmayan olur mu canım? (97) dibi tarafından çivilersin, bi de ipile bōduñ mu ya, âzından doıdurusun, basarsın. (98) âyên ay *hatma*, alık satan mı varıdı pèynir? (99) şindi biri dediy _ kin *bêyşêrinde* de alan yok. (100) úlen dedim, ben ğadere bunu bi *gonyaya* götürên baķan bu pèyniri dedim. (101) nêyse *gonyaya* elettim, ğayrı mobalı günê üsdüne yapıdısa, velâsılı verdik orda pèyniri. (102) úlen êyi paraya vêrdik beriye baķa. (103) beride heç alan yok, milletin pèyniri *bêyşêrinde*.

(104) çadırın üç dirê, sekiz bâ olur, âşdan çanâ olur içinde. (105) ğavaķdan yapılırdı, şimşirden de yapılırdı. (106) çanak góya direk iki tarafa ğıpranmasın dêye. (107) ayên heP yaıan oldu *hatma* be, vây be. (108) ğeçi kılından olurdu. (109) *cini kösenin* davarına vardım. (110) on kile bûday ölçüverdi ğayrı. (111) şey _ almış, kepeneğ _ aldım ölüm dedi. (112) ğuzu yuñuymuş, pup pup pup dèyiverdi, dâıdı vardı getdi. (113) on kile bûday ölçüverdi, êyi bilirin. (114) heç kèyilmêyor sikici, yuñ olacak múbârek. (115) yâ adamın mesmi bi davarın örtüsü yok. (116) *arap beleñinde*, *hacı duranın* davarı da *arap beleñinde* ğışlar. (117) varın mı, o dâ heç duyduñ mu bilmen. (118) *arap beleñi* piynarlı,

kirişli ğayrı. ⁽¹¹⁹⁾ buynuz nahıl? ⁽¹²⁰⁾ hindi adam geliyoru sırla, lakaş dēyorular bi şey var. ⁽¹²¹⁾ buynuzu kesiyor, ğışladiyoru.

⁽¹²²⁾ na zaman? ⁽¹²³⁾ iki kel olağ var işde. ⁽¹²⁴⁾ olağların işemī olma mı?

⁽¹²⁵⁾ bñday ekerdik. ⁽¹²⁶⁾ evel bu ğadar doñuz yoğudu. ⁽¹²⁷⁾ hatdē ona gelirdik harmana. ⁽¹²⁸⁾ doñuz çok deildi, on iki, on üş şey olurdu. ⁽¹²⁹⁾ demē kin senede hindi on iki, on üş ğunlāyoru. ⁽¹³⁰⁾ gözümñle gördüm, on iki gördüm *ayatlı*da. ⁽¹³¹⁾ köpek varıdı, cıyır cıyır heP bñdu atdı. ⁽¹³²⁾ iki senede nñlur, o dālar heP doñuz olur, doñuzdan geçilmēyor. ⁽¹³³⁾ hindi eken de yok, diken de yok.

⁽¹³⁴⁾ sen nēyde çalışıñ dede? ⁽¹³⁵⁾ ēyi buba, *allāh* versin. ⁽¹³⁶⁾ hayırlısı nāsiP barisa olur. ⁽¹³⁷⁾ eveli ērtmen varıdı, ēretmen dēyi bi şey yoğudu. ⁽¹³⁸⁾ òle ēretmenlik nerde? ⁽¹³⁹⁾ yirmi dokuz harfī bellemiş adam, anca işde çocukları birikdiriyor, gösderiyor bi şey. ⁽¹⁴⁰⁾ ben de vardımıdı cāmiye. ⁽¹⁴¹⁾ bizim köydenidi, aşşā köydenidi ırāmatlı, amcam sizi yeñi sene aलयın dedi, biz okuyamadık. ⁽¹⁴²⁾ dā *çayıç*inden gellillerdi, *ğamışdam*dan, o dālardan, aşşā köyden, biriğillerdi. ⁽¹⁴³⁾ heP okudurdu, o okudurdu. ⁽¹⁴⁴⁾ burdan yörürdü çocuklar *doğbazlara*. ⁽¹⁴⁵⁾ benim güçcñm mesele, *hñsēn* ırāmatlı ben gedecēn dedi. ⁽¹⁴⁶⁾ bayā böyüdüydü, bubam ırāmatlıya ben gedecēn, ben annaman dedi. ⁽¹⁴⁷⁾ bi sātda varılırdı yörüye yörüye, bi sātda her çocuk varamas. ⁽¹⁴⁸⁾ hindi eviñ öğñnde hurda bineller. ⁽¹⁴⁹⁾ zabāla ğağdı mı hurda bineller, orda da ineller.

⁽¹⁵⁰⁾ biz de oynardık. ⁽¹⁵¹⁾ bizim hindiki cāminiñ orda daşı ğızdırdık, atardık. ⁽¹⁵²⁾ ısıdılyı kim buldu? ⁽¹⁵³⁾ ben buldum dēyen üterdi. ⁽¹⁵⁴⁾ çellik, zopa bñle olur bi de fellik olur, vuruduk. ⁽¹⁵⁵⁾ ayēn ğoca bubam ırāmatlığıl oynardı yaylada, ğoyñverilerdi ğayrı. ⁽¹⁵⁶⁾ cıñğırā çok bindim, āşdan. ⁽¹⁵⁷⁾ şñle ederiz ortasından, tam ortasından ona bi şey yaparıs delik gibi, onuñ üsdñne çıkdında dolanır ğayrı. ⁽¹⁵⁸⁾ iki ğişi biner iki ğişi, biri bi yanna biner, biri bi yanna. ⁽¹⁵⁹⁾ gendi yapıdımız sallanğıçlara bindim. ⁽¹⁶⁰⁾ siklenbiç de oynardık. ⁽¹⁶¹⁾ ben hile ēyi sinlenirdim. ⁽¹⁶²⁾ hey gidi geçip geden ömrñmüz.

4. SÖZLÜK

A

ā (I): Ağa. 9/33

ā (II): Ak, beyaz. 7/43

ā-: Yükselmek; yayılmak. 9/95

aa: Ağa. 3/28

aa!ık: Ağalık, beylik. 3/23

aāsdos: bk. **avusdos** 9/142

aba: Abla. 21/453

abdulla: Abdullah. 3/72

ābēy: bk. **ābi** 8/488

abīla: bk. **abīla** 22/35

abīla: Sözü geçen hanım, hanımefendi.
9/42

ābi: Ağabey. 8/220

ābī: bk. **ābi** 12/93

ābiy: bk. **ābi** 22/250

aç ғa!-: Karnını doyuramamak. 9/191

āç: bk. **āğaş** 8/159

āc_o!-: Ağaç gibi sertleşmek. 8/100

acabā: (<Ar. ‘acebā) Acep. 20/10

acamlılık: Askerlik yapacakların ilk eğitim aldıkları dönem. 20/226

ācık: Azıcık. 6/115

aÇcık: bk. **ācık** 23/167

açıkca: Gizli bir yönü kalmaksızın.
14/3

ād: Ad, isim. 17/227

āda: Su kenarındaki düz tarla. 24/166

adağla-: Yayan yürümek. 22/572

ādam: (<Ar. ādem) Kişi. 24/223

ādet: (<Ar. ‘ādet) Görenek. 4/69

āēl: (<Ar. ‘iyāl) Karı, eş. 14/29

āfendīm: Söz bağlayıcı bir sözcük,
“efendime söyleyeyim”. 20/32

afFēt-: Bağışlamak. 17/220

aFīyon: Afyon. 3/75

aFūyon: bk. **aFīyon** 8/327

āğ: bk. **ā (II)** 7/43

āğaş: Ağaç. 2/100

āğo!uk: Küpe Dağı’nda bulunan bir mevki. 9/193

āğşamılā: Akşamleyin, akşam üzeri.
2/61

āhālī: (<Ar. *ahālī*) Topluluk. 10/251

ahırlı: Konya'ya bağlı bir ilçe. 20/70

arırlık: Ağırılık. 8/324

āīr āīr: bk. **ār ār** 23/96

āīr: Ağır, değerli. 23/169

aķ-: Akmak. 6/35

aķbak: Ak pak, bembeyaz. 2/50

aķa: Ağabey. 9/196

aķcabēleŋ: bk. **ķetmi** 24/99

aķķay: Toroslarda yetişen ve çay olarak içilebilen bir bitki. 11/219

aķdar-: Aktarmak. 23/366

aķdeŋiz: Akdeniz. 8/128

aķģuyu: Akseki'ye bağlı Akkuyu yaylası. 27/43

aķma: Çamsakızı, reçine. 20/295

aķsāki: Akseki. 8/151

aķseriyātle: Çoğunlukla. 8/33

aķşā: Akçe, para. 1/95

āļ: Ağıl. 21/306

āl-: Almak. 6/1

āl: bk. **āl** 23/273

āl-: Evlenmek. 16/20

āl: Ön. 25/170.

āla çowal: Çok renkli, giyecek saklanan çuval.

āla-: Ağlamak. 9/36

ālaca: Birkaç rengin karışımından oluşan renk, ala. 21/282

ālacabēl: Antalya'yı Konya'ya bağlayan 1825 rakımlı geçit. 21/199

ālādā: Bir dağ adı, Aladağ. 22/68

ālāFat: (<Ar. *alāmet*) Büyüklük, irilik. 22/481

ālāmanya: Almanya. 9/185

ālāmanyalı: Almanya'dan gelen kişi; metinde bir lakap. 25/198

ālāŋ: Alan, dışarı. 1/81

ālarcı: (<Fr. *allergie*) Alerji, duyarlılık. 25/42

ālāş-: Birlikte ağlamak. 10/29

ālāşşā ēt-: Alaşağı etmek. 2/39

ālat: (<Ar. *ālet*) Alet. 4/56

ālat işler el ówünür: “Bir kimse ne kadar usta olursa olsun gerekli araçları olmadan kusursuz iş yapamaz” anlamında kullanılan bir söz. 4/55

aḷāya: (<Ar. 'Alā'iyye) Alanya. 3/82

aḷaya: bk. **aḷāya** 3/99

äle-: Elemek. 18/121

alētdin depesi: Konya'nın merkezinde bulunan Alâeddin Tepesi. 7/6

aleykimselem: Bir selamlama sözü, aleykümselam. 3/153

aḷı: Ali. 10/17

aḷışhoḷuk: Küpe Dağı'nda bulunan bir mevki. 9/193

aliksān paṣā: Kurtuluş Savaşı komutanlarından Ali İhsan Sabis. 20/204

āli oḷuḷu: Askerde okuma yazma bilmeyenlerin gittiği okula verilen ad. 22/136

aḷkol: (<Fr. alcool) Alkol. 8/482

aḷḷā var: “Doğrusunu söylemek gerekirse” anlamında kullanılan bir söz, Allahı var! 8/60

aḷḷā: bk. **aḷḷāḥ** 22/295

aḷḷah ḡabīl_etsin: Bir temenni sözü, Allah kabul etsin! 2/83

aḷḷāḥ tāḷa: Allahutaala. 8/67

aḷḷah taḡana: bk. **aḷḷāḥ tāḷa** 8/321

aḷḷāḥ: Allah, Tanrı. 2/9

aḷma: Elma. 22/317

aḷtınbaṣ: İvesi cinsi koyun. 17/71

am: Dişilik organı. 21/394

áma: bk. **ammā** 6/6

āmaḳlıḳ: Ahmaklık. 5/40

amanat: (<Ar. emānet) Emanet. 21/536

amānat sandī: Emanet sandığı.

9/112

amānet: bk. **amanat** 10/258

ámanet: bk. **amanat** 10/261

amanet: bk. **amanat** 2/120

amáríḳa: Amerika Birleşik Devletleri. 15/154

āmat: Ahmet. 9/42

āmaT: bk. **āmat** 17/84

āmáT: bk. **āmat** 9/172

āmatḷar: Manavgat'a bağlı Ahmetler köyü. 6/7

ámca: bk. **amīca** 21/467

amcōḷu: Amca oğlu. 4/95

ámeliyetli: Ameliyatlı. 10/282

āmeT: bk. **āmat** 9/94

amīca: Amca. 2/9

āmīr mēmūr ol-: İş sahibi olmak.
8/108

ammā: (<Ar. *ammā*) Ama, fakat. 184

ámma: bk. **ammā** 1/96

ámmi: bk. **amīca** 22/245

ana: Anne. 1/153

anadan olur tana: “Çocuğu
anne yetiştirir” anlamında bir özdeyiş.
27/23

āna- (I): Hayvanların toprakta yatıp
yuvarlanması. 8/545

āna- (II): bk. **añla-** 22/105

anaç: Yavru yetiştirecek duruma
gelmiş olan hayvan. 9/265

analık: Kaynana. 10/210

ānam: (<Ar. *ağnām*) Sayım vergisi,
ağnam. 17/191

anamaS: Isparta’ya bağlı Anamas
Dağı’nın eteğinde bulunan yaylalar
topluluğunun genel adı. 19/23

ancāk: Ancak, yalnızca. 20/38

andıS: Yaprakları dikenli olan bir çeşit
ardıç. 22/305

anıda: Anında. 11/97

anídá: bk. **anida** 22/275

ānide: bk. **anida** 11/95

anna: bk. **aññāh** 27/54

anná: bk. **ana** 6/101

anna-: bk. **añla-** 27/146

annenne: Annenin annesi. 10/206

antálle: bk. **antelle** 10/13

antañle: bk. **antelle** 15/9

antálya: bk. **antelle** 10/268

antañyá: bk. **antelle** 4/18

antelle: Antalya.7/47

añ (I): Tarla sınırı. 22/231

añ (II): bk. **eñ** 9/277

áñ: bk. **eñ** 23/326

añğara: Ankara. 4/87

añKara: bk. **añğara** 21/465

añla-: Anlamak. 6/106

añlaT-: Anlatmak. 2/42

añna-: bk. **añla-** 9/166

añnaş-: Anlaşmak. 24/168

añnaT-: bk. **añlaT-** 18/15

añnayış: Anlayış, düşünce. 21/541

apañla-: Emeklemek. 5/33

apandis: (<Fr. *appendice*) Apandisin
iltihaplanması, apandisit. 21/502

apantis: bk. **apandis** 21/533

aPdaļ: Davul, zurna çalan, çalgıcı (çokça Çingene). 3/147

aPdesli namazlı: İyi kişi. 7/57

apTaļ: bk. **aPdaļ** 16/191

ār ār: Yavaş yavaş. 23/342

ar(i)n: Alın. 25/160

arā-: Aramak. 15/114

arab_otu: Arapsaçı bitkisi. 8/168

arabā: Araba, taşıt. 24/11

arabaşı: Çokça koyun veya tavuk etiyle hazırlanan, pişmiş hamur ile birlikte yenen çorba. 11/74

arabisdan: Suudi Arabistan. 8/444

ārana: Seydişehir ilçesine bağlı Çatmakaya köyünün eski adı, Arvana. 21/182

araP: Arap. 3/154

araP bëleņi: bk. **arap beleņi** 4/109.

arap beleņi: Gündoğdu mahallesinde bir mevki. 27/116

araşdır-: Araştırmak. 3/109

araşdırmacı: Araştırmacı. 4/111

arāzi: (<Ar. *erāzī*) Arazi. 2/63

arāzi: bk. **arazi** 20/47

arāzi: bk. **arāzi** 6/16

ardıç: Ardiç ağacı. 3/167

ardıÇ_acı: bk. **ardıç** 11/173

ardış: bk. **ardıç** 21/434

ārı-: Ağrımak. 23/385

ārı dur-: Ağrısı dutmak. 9/159

arı: Katışıksız, halis, saf. 12/280

ārı: Yönünden, tarafından. 8/421

arılık: Ocaklı kimseye verilen bir miktar para ya da armağan. 22/277

ārļa-: Konuğa ikramda bulunmak. 4/43

ārļaş-: Ağırlaşmak. 17/143

ārlık (I): Ağırlık. 7/18

ārlık (II): Başlık parası. 19/99

armıt: Armut. 22/60

armid_acı: Armut ağacı. 17/25

arpalık: Yavrudoğan köyünde bir tarla adı. 22/526

arzaļan-: Rahatsızlanmak. 13/5

arzaļi: Rahatsız, hasta. 9/214

aS: Az. 3/134

aş çok: Az çok, bir parça. 20/193

asabı: (<Ar. *‘aşabī*) Sinirli. 15/172

asar: 1. Hisar. 2. Bir köy adı. 21/266

ásas: bk. **ases** 18/18

aScık: bk. **acıık** 23/302

ases: (<Ar. *esās*) Temel. 17/23

ásger: (<Ar.) Asker. 3/74

asgerlik: Askerlik. 2/4

ásgi: Eski. 8/339

āsım: Asım. 26/92

ášker: bk. **ásger** 21/62

ásKere gét-: Askerlik ödevini yapmak için orduya katılmak. 11/51

ásKerlik yap-: Ordu hizmetinde bulunmak. 11/51

askiyā: (<Ar. *eşkiyā*) Haydut. 27/76

aşım: (<Fr. *asthme*) Astım hastalığı. 9/216

assubay: Astsubay. 10/340

asvat: (<Fr. *asphalte*) Asfalt. 20/23

asīya: Asya kıtası. 2/84

aş- (I): Erkek hayvanın dişisiyle çiftleşmesi. 20/278

aş- (II): Açmak. 1/14

aş: Aç. 23/63

áš-: Eşmek. 24/113

āša: Ayşe. 2/122

āşam: Akşam. 2/63

āšám: bk. **āşam** 1/8

āšdepesi: Akseki'ye bağlı Ağaç Tepesi yaylası. 25/182

aşıl-: Açılmak. 11/122

aşır: (<Ar. *āšūrā*) Aşure ve aşurenin pişirildiği ay. 21/317

aşiret: (<Ar. *aşiret*) Yörük ailelerinin oluşturduğu oymak. 4/30

aşlık: Açlık. 7/47

aşşā: Aşağı. 14/32

aşşā yoķarı: Aşağı yukarı, yaklaşık. 3/69

aT: bk. **ād** 22/381

atacaķ: Hallaç tokmağı. 23/192

atalık yap-: Ataya yakışır davranışta bulunmak. 26/44

ataş: (<Far. *āteş*) Ateş, od. 3/25

ataş al-: Yanmak, tutuşmak. 10/73

ataş dut-: bk. **ataş al-** 15/73

ataşla-: Tutuşturmak, yakmak. 12/182

atatürk: Mustafa Kemal Atatürk.
20/204

atdır-: Güçlü bir şekilde fırlatmak.
8/37

áteş: bk. **ataş** 12/163

atğı: Atk1. 21/515

atīrāv: bk. **etrāF** 20/190

atmış: Altmış sayısı. 3/83

aTmış: bk. **atmış** 22/131

átīrav: bk. **etrāF** 8/523

ausdos: bk. **avusdos** 7/4

ausTos: bk. **avusdos** 22/424

av-: Aşağı inmek. 21/422

avantaÇ: (<Fr. *avantage*) Avantaj,
yarar. 8/480

āvasın: bk. **avasın** 16/82

avasın: Manavgat'a bağlı Yaylaalan
köyünün eski adı. 13/11

āvçala-: bk. **avçıla-** 26/122

ável: bk. **evel** 12/60

ável: bk. **evel** 22/225

ävelkūn: bk. **evelkūn** 20/206

ávet: Evet. 22/334

avır: Ağır, hafif olmayan. 23/338

avır: Fiziksel sebeplerden dolayı güç
işiten (kulak). 13/100

avır cezā: Ağır ceza mahkemesi. 9/85

avırıla-: Ağırlamak. 4/80

avīt-: Kandırmak. 24/84

avız (I): Ağız. 9/45

avız (II): Yeni doğurmuş memelilerin
ilk günlerdeki koyu sütü. 11/78

avçıla-: Avuç içinde sıkıştırmak,
ovmak, ovalamak. 11/214

avlıca: Akseki ilçesinde bulunan
Kepez'e yakın bir konalga. 4/30

avrana: bk. **ārana** 21/320

avrat (1): (<Ar. *avret*) Karı, eş. 11/260

avrat (2): (<Ar. *avret*) Kadın. 21/21

avşam: bk. **āşam** 17/116

avusdos: (<Lat.) Ağustos ayı. 21/317

āvuş: Avuç. 8/447

ayaçcak (I): Dokuma tezgâhı ayaklığı,
ayaklık. 11/139

ayaçcak (II): Merdiven. 21/418

ayaçcık: bk. **ayaçcak (I)** 16/198

ayağgabı: Ayakkabı. 8/98

ayağKabı: bk. **ayağgabı** 12/18

ayağkap: bk. **ayağgabı** 12/128

ayatlı: Bir yayla adı. 27/4

aydaş: Zayıf, cılız bebek. 18/113

áye: bk. **hèye** 26/134

áyēn: Ya, yahu. 21/183

ayın oyun: Öteberi, ufak tefek. 21/206

ayıpsın-: Utanmak, ayıp saymak.
8/218

ayıtla-: Ayıklamak, temizlemek.
22/330

ayile: (<Ar. 'a'ile) Aile. 8/107

āyit: (<Ar. 'ā'id) Ait, ilişkin. 27/77

aynán: (<Ar. 'aynen) Aynıyla. 4/59

ayranı ğabar-: Yerinde duramamak,
sabrı kalmamak. 22/426

ayrāten: bk. **ayrığatdán** 23/94

ayrığatdán: Ayrıca. 8/85

ayrığatdan: bk. **ayrığatdán** 8/475

ayşa: bk. **āşa** 21/17

ayvah: (<Far. eyvāh) Üzülme sözü.
24/83

ay³: bk. **ay³ meḡ** 27/30

ay³ meḡ: Keçi, koyun gibi hayvanları
kovmak için söylenen bir seslenme
sözü. 27/26

āz: bk. **avız (I)** 1/105

āz: bk. **avız (I)** 9/10

az-: Hayvanların iki ayrı ırktan
doğması. 22/388

āza: (<Ar. a'zā) Muhtar yardımcısı.
15/120

azık: Yol yiyeceği. 11/183

ā³: Hayır. 11/57

B

bā: Deste, bağ. 8/12

baā: bk. **bene** 20/118

bāba: bk. **boba** 2/55

babā ocā: Baba yurdu. 18/21

bācaḡ: Bir yığını bağlamaya yarayan
nesne. 22/322

bacı: Abla. 2/122

bāça: (<Far. bāḡçe) Bahçe. 12/200

bāčá: bk. **bāça** 8/534

bāçe: bk. **bāça** 8/533

badılcān: (<Ar. bādicān) Patlıcan
bitkisi ve meyvesi. 22/332

bāḡcí: Bağcı, bağban. 21/519

bāḡırsık: Bağırsak. 21/535

bāḡırsık: bk. **bāḡırsık** 23/193

bāḡa yétme-: Paha biçilemez. 4/61

bahaļa-: Pahalanmak. 8/366

bāḥça: bk. **bāça** 6/26

baḳaran: Antalya - Konya sınırında bulunan bir yayla. 9/18

baḳça: bk. **bāça** 8/373

baḳğal: (<Ar. *baḳḳāl*) Küçük market. 24/230

baḳıcı: Kaybolan nesnelerin yerini gördüğüne inanılan falcı. 8/89

baḳıt-: Baktırmak. 15/11

baḳsèt-: Bahsetmek. 20/196

bāḳur: Bir sosyal güvenlik kurumu, Bağ-Kur. 26/61

bāļa-: Bağlamak. 2/37

baļabalıḳ: (<Ar. *galebe* + T. +lik) Kalabalık. 17/58

bāļan-: Kapanmak. 13/86

balıkesir: Balıkesir. 20/225

baļkan: Karın erimesinden ya da yağmurdan sonra meydana gelen durgun su. 8/143

baļkı-: Suyun halkalanarak dalgalanması. 23/427

bālki: Belki. 2/8

banya: (<İt. *bagno*) Banyo. 8/358

banyå: bk. **banya** 8/357

bār-: Bağırarak. 2/58

bar: bk. **vār** 27/136

bāra: Seydişehir ilçesine bağlı Kumluca (Bağra) köyü. 21/165

barabar: (<Far. *berāber*) Beraber, birlikte. 10/288

barābār: bk. **barabar** 10/74

barábār: bk. **barabar** 24/250

barāber: bk. **barabar** 3/83

baraç: bk. **baraç** 26/22

baraç: (<Fr. *barrage*) Baraj. 10/345

baraÇ: bk. **baraç** 14/33

barça barça: Parça parça. 18/77

barıt: (<Far. *bārūd*) Barut. 4/25

bāriye: (<Ar. *baḥriyye*) Denizci asker. 8/385

barmaḳ: Parmak. 21/361

baryak: Bayrak. 11/41

bas-: Çiftleşmek. 8/38

basara: Bitkilere zarar veren bir hastalık, külleme. 22/479

başğı: Bal peteği. 23/175

başğı yap-: Zorlamak. 20/53

basma: Üzerinde bası ile yapılmış renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş. 21/282

baş_âl-: bk. **baş_ol-** 10/23

baş_ol-: Birinci olmak. 10/13

başğa: Başka. 6/18

bāşış: (<Far. *baḥşīš*) Armağan. 16/79

bāşla- Bağışlamak. 10/440

başlar: İbradı ilçesine bağlı bir köy. 1/116

başşak yap-: Başaklanmak. 2/121

batdāniye: (<Ar.) Battaniye. 10/7

batdāniyē: bk. **batdāniye** 10/8

batı gūney: Güneybatı. 9/18

batma: Yemlik, ahır yemliği. 8/377

batman: Yaklaşık sekiz kilogram ağırlığındaki ölçü birimi. 21/163

batTāniye: bk. **batdāniye** 22/327

bayā: Epeyce, bir hayli, oldukça. 7/75

bāzan: (<Ar. *ba'zen*) Kimileyin. 19/94

bazar (I): (<Far. *bāzār*) Belli bir şeyin satıldığı yer, pazar. 5/16

bazar (II): Pazar günü. 22/176

bazar etmē: Fırın ekmeği. 16/169

bazarla-: Pazarlamak. 3/116

bāzarlığ_ét-: bk. **bazarlık ét-** 24/186

bazarlık ét-: Pazarlık etmek. 24/135

bāzı: (<Ar. *ba'z*) Bazen. 16/119

be: (<Ar.) Ve bağlacı. 9/101

bēbek: Bebek. 22/358

bēç: bk. **bēş** 17/187

bedeva: (<Far. *bād* + Ar. *hevā*) Herhangi bir bedel ödemedi. 15/183

bedevá: bk. **bedeva** 26/56

bedirmuārı: Akseki'ye bağlı Cevizli yakınlarında bir mevki. 9/38

beçn-: Beğenmek. 7/62

beğ: Bey. 2/94

beğ: bk. **beğ** 3/21

bēḡ(i)r: bk. **bēr** 10/251

bekci: Bekçi. 9/38

bekÇi: bk. **bekşi** 20/190

beker: (<Ar. *bekār*) Evlenmemiş kimse. 15/204

bekér: bk. **beker** 22/27

bekirli: Manavgat Yörük aşiretlerinden biri. 17/88

bekmez: Pekmez. 3/116

bekşilik: Bekçilik. 1/63

bêl: Bel, geçit. 10/112

bêl-: bk. **bel-** 22/387

bel-: Bölmek. 21/365

belber: (<Far. *berber*) Erkek berberi; metinde lakap. 24/171

bêldibi: Yörüklerin yaylaya çıkarken konakladıkları bir mevki. 11/178

bele: (<Ar. *belā*) Bela, dert. 2/7

bele ol-: Sıkıntı ve zarar vermek. 23/377

bele-: Çocuğu kundaklamak, sararak yatırmak. 11/126

bêleñ: Belen, dağ geçidi, bel. 14/48

bêleñobası: Manavgat'a bağlı Belenobası köyü. 8/450

bêlik çeşmeden su içme-: “Resmî işlerde dikkatli olmak gerekir” anlamında kullanılan bir söz. 26/62

beliş-: Bölüşmek. 15/84

bêliştir-: Bölüştürmek. 22/455

bêlle- (I): Tanımak, öğrenmek. 10/341

bêlle- (II): bk. **sik-** 22/258

belli: Bari. 1/89

belli ol-: Belli olmak. 24/223

belmeburnu: Yalılıyük yakınlarında bir mevki. 21/184

bêluva: Manavgat'a bağlı bir yayla adı. 27/6

bêlük: Bölük. 4/90

bên-: Beğenmek. 10/172

bene: (<*ben+ge*) Bana. 10/431

benliklik: Benlikçilik. 4/70

beñ(i)z: Beniz, yüz. 9/96

beñzer: Benzer. 6/93

bêr: (<Far. *behre*) Koşul, özellik. 10/91

bêri: -dAn bu yana. 20/10

bêS: bk. **bêz** 18/55

besdel: bk. **ğarmaç** 22/468

beserek: Dişi boz deve ile erkek buhur devenin çiftleşmesinden doğan erkek tüylü ve besili, damızlık deve. 7/27

bêş: Beş. 1/3

bêş şüzlúk: bk. **bêşi birlik** 16/63

bêş şüz: Beş yüz. 2/72

bêşbarmak dâ: Kıbrıs'ta bulunan Beşparmak Dağları. 8/331

bêşgonak: Manavgat ilçesine bağlı bir mahalle, Beşkonak. 9/105

bêşi birlik: Beşi bir arada altın kolye.
26/134

bêşi birlik: bk. **bêşi birlik** 16/63

bêşKonağ: bk. **bêşgonak** 23/444

bêşsik: Beşik. 3/165

betçêre: (<Far. *bed*+ *çehre*) Kötü yüz
ifadesi. 2/59

betun: (<Fr. *béton*) Beton. 14/36

bêy: Eş, koca. 5/7

bêyaS: bk. **bêyaz** 21/273

bêyaz: (<Ar. *beyāz*) Ak, kara karşıtı.
9/241

bêydîn: Manavgat'a bağlı Beydiğin
köyü. 1/101

bêyfendi: Beyefendi. 10/199

beyik: bk. **böyük** 5/15

bêyşêr gölü: Beyşehir Gölü. 8/406

beyşêri: Konya'nın Beyşehir ilçesi.
11/179

bêyûk: bk. **böyük** 4/95

bêz: Dokuma, çaput. 7/66

bêzirğan: (<Far. *bāzergān*) Tüccar.
22/514

bıçak: bk. **buçak** 22/463

bıçıçekî: Bodanya yakınlarında bir
mevki. 17/130

bıkaç: Birkaç. 4/12

bıraqla-: Atmak, fırlatmak. 10/26

bıranda: (<İt. *branda*) Su geçirmeyen
kalın bez. 4/45

bışğı: Bıçkı. 20/155

bi: Bir. 1/4

biç-: Biçmek. 16/100

bicēcik: bk. **bicēz** 20/71

bicēz: Biricik, tek. 10/317

bicēz: bk. **bicēz** 24/73

biçil-: Pişik olmak. 25/174

biğaş: bk. **bıkaç** 9/84

bilāder: bk. **birāder** 9/40

biğassa: (<Ar. *bi'l-hāşşa*) Özellikle.
8/584

bilen: Bile, dahi. 15/35

biğos: Akseki'ye bağlı bir köy,
Mahmutlu (Bergos)? 21/231

bināsip: (<Ar. *munāsib*) Uygun.
22/247

biğ: Bin sayısı. 2/2

biğ: bk. **biğ** 9/2

bindallı: Gelinlerin giydikleri sırma işlemeli kaftan. 19/96

biğer: Bin sayısının üleştirme sayı sıfatı. 14/38

biğlerce: Çok sayıda, binlerce. 15/58

bir: bk. **bi** 20/14

bir: bk. **bi** 7/43

birāder: (<Far. *birāder*) Erkek kardeş. 3/107

bırak-: Bırakmak. 15/11

biráz: bk. **birez** 17/5

birē: (<*bireği*) İyice. 22/472

birē: bk. **birē** 3/76

birez: Biraz. 3/104

birğaç: bk. **bıkaç** 9/60

biriginti: Birikme. 17/46

bis: Kediye kovma sözü. 23/419

bisi: Kediye çağırma sözü. 23/419

bış- (I): bk. **bış- (II)** 8/182

bış- (I): Pişmek. 23/65

bış- (II): Biçmek. 11/28

bış- (II): bk. **bış- (III)** 23/20

bış- (III): Keçe gibi nesnelerin kullanılacak duruma gelmesi. 12/241

bış- (IV): Pişik olmak. 11/128

bişey: Bir şey. 21/205

bişi: Mayalı hamurdan yapılan, yağda kızartılarak pişirilen bir yiyecek türü. 12/323

bişir- (I): Pişirmek. 4/65

bişir- (II): Keçeyi kullanılacak duruma getirmek. 23/18

bişirgeç: Ekmek pişirmekte kullanılan ağaç çevirgeç. 16/181

bişşek: bk. **bişşek** 6/71

bişşek: Yayık dövmede kullanılan araç. 11/196

bit: bk. **bi** 22/238

bit-: Meydana gelmek, hasıl olmak, çıkmak. 12/1

bitir-: Kızı vermeye razı etmek. 10/179

bíz: Biz. 6/50

biz: Delmek için kullanılan, çelikten yapılmış, sivri uçlu ve ağaç saplı araç, tığ. 21/245

bı: bk. **bi** 8/440

bo: bk. **bó** 17/192

bō-: Boğmak. 10/104

bó: Bu. 8/212

bî_gün: Bir gün. 1/30

bî_sürü: Birçok. 11/286

bqaz: Boğaz. 13/56

bqaz: bk. **bqaz** 21/122

bqazyurd: Akseki sınırları içinde yer alan bir yayla. 12/33

boba: Baba. 1/3

boba: bk. **boba** 2/116

bobalık: Kaynata. 15/199

bođāmatlı: bk. **bozāmatlı** 9/11

bodanya: (<Rum. *Potamia*) Akseki ilçesine bağlı Bademli köyünün eski adı. 9/2

bodūrum ğatı: Bodrum katı. 1/121

boğazıyuy: Göktepe yaylası yakınlarında bir mevki. 21/204

boġar-: Bollaşmak. 8/345

bōle bōle: Böyle böyle, bunun gibi. 4/14

bōle: bk. **bōle** 20/10

bōle: Böyle. 12/16

bōleşdir-: Bölüştürmek. 8/28

bīlezik: bk. **būlezik** 26/133

bōlġarīsdan: Bulgaristan. 20/205

bīlle: bk. **buġla (II)** 15/102

bólük: Bölük. 15/180

bōn: Bugün. 10/147

boncuġ: Boncuk. 20/117

bōr: Böğür, yan taraf. 2/125

börçaq: Baklagillerden, mercimeğe benzeyen taneleri hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki (*Vicia ervilia*). 21/113

bōrek: Börek. 16/142

bórş: bk. **borş** 10/272

borş: Borç. 10/256

borşlan-: Borçlanmak. 26/65

bortġacı: Gebe deve. 25/87

bosdan: (<Far. *būstān*) Salatalık 22/29

bīsēl: bk. **būsēl** 22/119

bīssürü: bk. **būsēl** 25/181

bōşa: Bohça. 11/183

boşat-: Boşaltmak. 1/152

boşla-: Bir şeyi yapmayı bırakmak. 5/7

botġa-: Devenin yavrulaması, doğum yapması. 8/54

botġacı: bk. **bortġacı** 12/91

bóún: bk. **bōn** 16/160

bōūn: bk. **bōn** 20/26

boya: Renk. 21/284

bóyle: Böyle. 8/11

boyna: bk. **boyūna** 15/192

bóyúk: bk. **böyük** 8/182

boyūna: Sürekli, durmaksızın. 15/75

boyunduruk: Çift süren hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember. 10/65

bozāmaTlı: bk. **bozāmatlılar** 11/18

bozāmatlılar: Oğuzların Yıva boyundan Bozahmetli Yörükleri. 8/356

bozāmátlı: bk. **bozāmatlılar** 12/2

bozgır: Konya'nın Bozkır ilçesi. 7/8

bozgur: bk. **bozgır** 21/32

bozkırılı: Konya'nın Bozkır ilçesinden olanlar. 20/52

bozla-: Devenin acı acı bağırması. 8/195

bozlağ: Eti yenen bir tür av kuşu. 22/338

böcü: Böcek. 12/157

bōūn: bk. **bōn** 6/97

bōūnkü: Bugünkü. 23/444

bōūrtlen: Böğürtlen. 3/134

böyük: Büyük. 4/71

böyült-: Büyültmek, büyütmek. 1/143

böyüt-: bk. **böyült-** 26/39

bōtūn: bk. **bütūn** 6/16

bōyük: bk. **böyük** 8/268

bu geliş: Bu defa, bu sefer. 16/148

bú: bk. **bó** 17/177

bū: bk. **bó** 20/180

bū_ğibi: Bu gibi, böyle. 24/25

bū_ğün: Bugün. 8/287

buba: bk. **boba** 2/12

buçak: Bıçak. 8/523

bucağ: Köşe. 10/392

buçuk: Buçuk, yarım. 7/53

būday: bk. **buyday** 7/9

būgün: Bugün. 9/134

būğ būğ ét-: bk. **bozla-** 9/195

buhur: Çift hörgüçlü, damızlık deve. 13/30

búk-: Bükmek. 4/46

buła-: Karıştırmak. 6/37

buġamaç: Koyu bir çeşit un çorbası.
17/151

buġamaÇ: bk. **buġamaç** 11/76

buġdur: Burdur. 24/31

buġla (1): Yeni ötmeye başlayan horoz.
1/158

buġla (2): Biraz büyümüş civciv.
23/279

buġuntu: Sokakta bulunup alınan
çocuk. 27/58

buġa: Buna. 16/35

burda: Burada. 4/13

burkaş: Su çevrintisi, girdap. 23/427

burĖuşlu: Kıvrılmış, kıvrık. 8/382

burma: Eğirilmek üzere bükülmüş
yün. 11/167

busāne: Soğuk hava deposu, buzhane.
25/67

buyday: Buğday. 2/126

buynuz (I): Boynuz. 8/327

buynuz (II): Keçiboynuzu, harnup.
21/286

buyunduruğ: bk. **boyunduruk** 8/583

búyúrĖet-: “Buyurun” diyerek
konuğı saygı ile içeri almak. 10/184

buzā: Buzağı. 22/351

buzāġa-: Buzağı dünyaya getirmek.
22/351

buzāġat-: Buzağı doğurtmak. 22/351

bü_sene: Bu sene. 4/118

bü_yüz: Bu yüz, bu taraf. 1/9

büber: (<Rum.) Biber. 5/29

bükme: Sacda pişirilen bir börek,
gözleme. 10/173

büküş: bk. **bükme** 18/126

bülezik: Bilezik. 10/248

bülle: bk. **buġla (II)** 23/279

bülüç: Kümes hayvanlarının
yumurtadan yeni çıkmış yavrusu.
10/154

büsēl: Bir sürü, pek çok. 1/64

bütġn: bk. **bütġn** 24/128

bütġn: Bütün. 16/157

C

caġıl: (<Ar. cāhil) Öğrenim görmemiş,
okumamış. 20/64

caġ: bk. **caġıl** 19/66

cāl: bk. **caġıl** 25/4

cāmeken: (<Far. cāmekān) Bitki
sıraları üzerine yarım daire kesitli

yerleştirilmiş iskeletlerin üzerinin örtülmesiyle elde edilen tünel. 12/143

camıS: (<Ar. *cāmūs*) Manda. 22/422

camızlar: Bir Yörük topluluğu. 26/9

cāmi: (<Ar. *cāmi* ') Cami. 2/80

cāmi: bk. **cāmi** 1/121

camí: bk. **cāmi** 7/39

can elemetine: Can havliyle. 9/264

cānābīallāh: Cenabıallah. 9/154

canavar: (<Far. *cānāver*) Kurt. 9/47

candarma (I): (<İt. *gendarme*) Jandarma. 7/37

candarma (II): 1973'te vefat eden Bozahmetli Mehmet Öz'ün lakabı. 17/39

candârma: bk. **candarma (II)** 22/368

candeve: Akseki ilçesine bağlı bir köy, Cendeve. 20/288

cāvāp: (<Ar. *cevāb*) Yanıt. 15/164

cavır: (<Far. *gebr*) Gâvur. 4/42

cavır: bk. **cavır** 10/396

cay: bk. **yay (I)** 18/143

cayla: Yayla. 25/21

cehendem: (<Ar.) Cehennem, tamu. 25/185

cehiz: bk. **çehiz** 23/206

cemeller: Akseki ilçesine bağlı bir köy. 21/135

cēneyet: (<Ar. *cināyet*) Cinayet. 1/4

cenēze namazı: Cenaze gömülmeden önce kılınan namaz. 19/16

ceŋgiz: Cengiz. 10/265

cēp: (<Ar. *ceyb*) Cep. 2/129

ceseretli: Yürekli, cesur. 3/26

cesúr: (<Ar. *cesūr*) Yürekli. 23/232

cēyran: (<Ar. *cereyān*) Elektrik. 8/535

ceze vēr-: Cezalandırmak. 17/214

cezēvi: Cezaevi, hapishane. 1/4

cezeŋvi: bk. **cezēvi** 17/95

cıŋgıraŋ: Tahterevallı benzeri bir salıncak. 27/156

cırcır: Pamuk işleme fabrikası, çırçır. 10/274

cırmaŋan: Dokuma tezgâhlarında selminin dönmesine ve durmasına yarayan çark. 12/276

cıyır cıyır: Şiddetli, çabuk ve etkili bir biçimde, cayır cayır. 27/131

cızadaŋ: Cız ederek. 10/52

ciba: Küçük bahçe, avlu. 14/22

cice: Abla. 6/105

cieri yan-: Çok acı ve sıkıntı çekmek.
19/14

cilát: bk. **cilet** 18/108

cilet: (<Gilette) İnce çelikten yapılmış,
iki yanı keskin tıraş bıçağı. 11/102

ciñgen: Çingene. 3/148

civa: (<Far. cîga) Kuş tüyünden
yapılan gelin başı süslemesi. 25/159

civała-: Gelinin başını süslemek. 7/70

civcer: Küçük tuluk. 8/557

civilde-: Cıvıl cıvıl ötmek. 22/22

ciyer: Ciğer. 9/267

ciz-: Çizmek. 3/123

cizici: Temriye hastalığını arpa, iğne
vs. ile çizerek iyileştirdiğine inanılan
halk hekimi 8/85

cizme: Çizme. 8/121

cowaP vèr-: Yanıtlamak. 17/3

cowap: bk. **cávāp** 21/400

cökdür-: Çökertmek, çöktürmek.
8/295

cukқа: Bir kuş türü, karatavuk. 22/338

cumå: bk. **cúma** 13/65

cúma: (<Ar. cum'a) Cuma günü.
12/335

cúma_ağşamı: bk. **cúmāşamı** 11/41

cúma_ğün: Cuma günü. 21/223

cúmā namazı: Cuma günü öğlen
cemaatle kılınan namaz. 1/121.

cúmāşamı: Perşembe günü. 22/176

cúmāşamı_ğün: bk. **cúmāşamı**
22/175

cúmāya gêt-: Cuma namazını kılmaya
gitmek. 1/116

cumêrtesi: bk. **cúmêrtesi** 13/65

cúmêrtesi: bk. **cúmêrtesi** 22/176

cúmêrtesi: Cumartesi günü. 12/323

cumuriyet: Cumhuriyet 75, ekmeklik,
beyaz bir buğday çeşidi. 2/126

cura delikleri: Konya ve Antalya
sınırlarındaki Kocadağ'ın zirvesinde
bulunan delikler. 9/48

ćúlúF: (<Far. zulf) Şakaklardan sarkan
saç lülesi. 4/72

cüzden: (<Ar. cuz' + Far. -dān) Küçük
para çantası.

Ç

çā: Yaş, çağ. 21/205

çağlı: İbradı ilçesine bağlı bir yayla, Çağlı. 11/8

çağalderesi: Manavgat merkezde, Side ve Sarılar arasında bir mevki. 3/157

çakır: Olgunlaşmamış karpuz. 22/332

çakış: Manavgat'a bağlı bir köy. 19/46

çal-: Yoğurt yapmak için sütü mayalamak. 6/78

çalacak: Yoğurt mayası. 22/487

çalış-: Çalışmak. 15/169

çalışdır-: Çalıştırmak. 15/169

çalışgan: Çalışkan. 10/172

çāllı oluk: bk. çağlı 24/89

çalı: Akasya ağacı. 22/309

çamaşır: (<Far. cāmeşūr) Kirli giysileri yıkama işi. 16/208

çamır: Çamur. 12/111

çanak (I): Yayvan, çukurca kap, tabak. 21/166

çanak (II): Çadır direklerinin birleştiği yerdeki çanak biçimindeki tahtadan parça. 23/215

çanak: bk. çanak (II) 4/48

çanakğalâ: Çanakkale. 10/398

çanakğale boğazı: Çanakkale Boğazı. 2/48

çanâğale: bk. çanakğalâ 3/74

çañ: Çan. 8/566

çaPık: Çabuk. 18/98

çaPıt bāla-: Bez bağlamak. 22/278

çapıt: Çaput, bez. 22/535

çār-: Çağırma. 14/9

çara (I): (<Far. çāre) Deva. 22/20

çara (II): (<Far. şīre?) Susamın koyu yapışkan sıvısı. 22/314

çārı: Çağrı. 3/145

çarık: Çarık. 20/105

çarşaf: (<Far. çāder + şeb) Çarşaf. 3/133

çaşak: Bayırlardan akarak yığın haline gelen çakıl. 23/358

çat-: Yetişmek. 1/27

çatī ayā: Konya'nın Bozkır ilçesi yakınlarındaki Çatayağı yaylası. 21/28

çatıl-: Birleşmek. 24/32

çatlı: Birleşik. 24/244

çatma: Üç ince ağacın uçlarından bağlanarak yayık yaymak için kullanılan bir araç. 16/132

çatma çat-: Direkleri birbirine çatarak tuluk yapmak. 18/39

çav: Devenin erkeklik organı. 8/584

çavdanlık: Devenin erkeklik organına takılan nesne. 8/585

çaviş: bk. **çaviş** 15/175

çaviş: Çavuş. 2/23

çay: Çay, küçük akarsu. 12/290

çay: (<Çin.) Çay. 8/113

çayıcı: Manavgat'a bağlı Dikmen'de bir mevki. 27/142

çebiç: bk. **çebiç** 1/114

çebiç: bk. **çebiç** 20/273

çebiç: Bir yaşındaki keçi yavrusu. 3/124

çebiş: bk. **çebiç**. 1/109

çêçkar: 1. Antalya'nın İbradı ilçesinin batısında bulunan bir yayla. 2. Karın biriktiği yer. 27/5

çehiz: (<Ar. cihāz) Çeyiz. 11/46

çek-: bk. **çek- (II)** 13/31

çek- (I): Bir yerden başka bir yere taşımak. 7/32

çek- (II): Dişi hayvanı çiftleşmek için erkeğin yanına götürmek. 7/28

çeket: (<Fr. jaquette) Ceket. 8/117

çeki: Kadınların başlarına bağladıkları örtü. 25/160

çekil-: İstifa etmek. 3/14

çekiş-: Tartışmak. 10/289

çel-: bk. **çel- (I)** 8/343

çel- (I): Çapraz biçimde koymak. 8/269

çel- (II): Döndürmek, değiştirmek. 17/70

çelgi: Çalılarla yapılan sınır. 8/142

çelgi çel-: Çalılarla sınır oluşturmak. 8/43

çellik (I): Çocukların sopa ile oynadıkları oyun, çelik-çomak. 1/108

çellik (II): Çelik-çomak oyundaki değnek, çelik. 27/154

çellik (III): Yünleri ip hâline getirmeye yarayan ağaçtan yapılmış bir aygıt, kirman. 18/134

çemce: bk. **çomça** 5/25

çenÇere: bk. **çencere** 22/108

çente: Çanta. 8/392

çenel-: Aşırı derecede üşümek. 8/121

çenelt-: Aşırı derecede üşütmek. 8/21

çeğer-: bk. **çeğel-**

çeğer: bk. **keğer** 8/521

çèpel: Çalı çırpı; maki. 21/52

çerkez: Bir Yörük topluluğu. 26/7

çerkezli: Kalemler köyü ile Yeniköy arasında bir yurt. 26/7

çerp-: Vurmak. 8/240

çêşiT çêşiT: Türlü türlü. 8/448

çêşme: (<Far.) Çeşme. 9/55

çêşmeõgü: Bir tarla adı. 22/526

çeti: Dikenli bir çalı türü. 22/310

çetmi: (<Çepni) Beyşehir'e bağlı bir köy, Akçabelen. 24/99

çevir-: Çevirmek, döndürmek. 8/141

çêz-: Çözmek. 12/211

çêzgi: Halı, dokuma tezgâhlarına gerilen sıra ipler. 23/251

çıbıõören: Manavgat'a bağlı Yukarı Işıklar köyünde bir yerleşim yeri. 13/42

çıbık bõazı: Antalya ile Burdur'u birbirine bağlayan geçit. 9/105

çıbık: Çubuk. 16/109

çıgarıl-: Çıkarılmak. 2/109

çığır: Karlı yollarda insanların ve hayvanların geçmeleri sonucu açılan dar yol. 20/23

çık- (I): Çıkmak, ayrılmak. 6/109

çık- (II): Bitmek, büyümek, sürmek. 24/129

çık- (I): Bir şeyin çıkmasını sağlamak. 6/41

çık- (II): Evlendirmek. 13/68

çıkıla-: Bohça haline getirmek, çıkın yapmak. 22/280

çıkla: Sade, tek başına. 5/43

çıkırık: Pamukları çekirdekten ayırmaya yarayan ve el ile çalıştırılan bir araç. 18/142

çingıllı: Küçük parçalı süs eşyası. 26/135

çingış: Arapsaçına benzer bir ot. 8/560

çirp-: Yün dıtmek. 8/116

çıtlat-: Zeytini yarılacak kadar kırmak. 5/22

çıtık: bk. **çõre** 21/66

çıtma: Taş ya da başka bir nesneyle ezilerek yapılan çıtlatma zeytin. 5/22

çı: bk. **çiy (II)** 23/251

çifçilik: Çiftçilik, ekincilik. 14/11

çiFt sür-: Saban, pulluk kullanarak toprağı ekilebilir duruma getirmek. 10/74

çiFte: İki namlulu av tüfeğı. 4/25

çiğirt-: Şarkı, türkü söylettirmek. 25/161

çık-: Çıkmak. 25/210

çil: Bir çeşit keklik. 1/60

çilbir: (<Moğ.) Deveyi bağlamak veya çekerek götürmek için kullanılan zincir. 21/190

çile-: Saçmak, serpmek. 12/236

çile: Yün, pamuk vb. her türlü iplik demeti. 11/144

çileş-: Yağmur çiselemek. 24/138

çille: (<Far.) Dert, sıkıntı. 8/33

çimdir-: Yıkamak. 11/126

çimi: Akseki'ye bağlı bir köy. 21/202

çinke: Kıvılcım. 22/502

çinki: En ufak parça. 1/137

çipile-: Suda oynamak. 22/512

çırış-: Bağrışıp çağrışmak. 24/182

çirp-: Çırmak. 8/575

çisen: İnce yağmur. 21/201

çit sür-: bk. **çiFt sür-** 21/356

çitbek: bk. **çitbiki.** 8/400

çitbiki: Çıtçıt, kopça. 8/400

çitbudak: Dişbudak ağacı. 23/327

çitil: Küçük bakraç. 25/148

çiTleş-: Çiftleşmek. 22/408

çivile-: Tuluğun aşağıya gelen kısmını sabitleştirmek. 27/94

çiy (I): Çiğ, pişmemiş. 10/301

çiy (II): Kullanıma hazır olmayan, ham. 23/248

çiyin: Omuz. 8/261

çiyına-: Çiğnemek. 12/205

çiyına-: bk. **çiyına-** 11/227

çizma: bk. **cizme** 11/228

çóÇukluk: Çocukluk. 20/12

çoğal-: Artmak, fazlalaşmak. 14/56

çok: bk. **çok** 2/24

çok: Çok. 2/7

çókelek: Yağı alınmış bir peynir türü. 16/146

çomaç: bk. **tomaç** 21/247

çomça: Kepçe, büyük tahta kaşık. 10/284

çómçe: bk. **çomça** 23/330

çoŋ: Çok. 9/83

çóp (I): İnce dal. 8/523

çóp (II): Çöp. 8/125

çorçocuk: Çoluk çocuk. 13/23

çõre: Çitlembik ağacı ve meyvesi.
21/64

çoval: (<Far. *cuvāl*) Çuval. 2/119

çoval: bk. **çoval** 5/21

çovaldız: (<Far. *cuvāl-dūz*) Büyük
iğne. 18/130

çowal: bk. **çoval** 10/394

çökert: Hayvanların çöktüğü yer.
8/545

çözleme: bk. **dirkeç** 16/49

çulfa: (<Far. *cūlāh*) Dokuma bez,
çulha. 8/117

çúŋkú: (<Far. *çūn+ki*) Çünkü. 20/94

çúŋkú: bk. **çúŋkú** 15/196

çurba: bk. **şorba** 26/160

çur-: Bağırmaq. 18/110

D

dā (I): Dağ. 6/8

dā (II): Evin dışarısı. 1/24

dā (III): bk. **tā** 3/139

daban: Taban. 10/47

dabança: (<Far. *ṭamānçe*) Tabanca.
3/32

dabanca at-: Tabanca sıkmaq.
8/266

dah-: bk. **dağ- (I)** 21/301

dahacı: İşte. 9/226

dāhi: Dahi, da/de bağlacı. 9/105

dağ- (I): Bağlamak. 2/21

dağ- (II): Takı takmaq. 1/19

dağka: (<Ar. *dağka*) Dakika. 4/95

dāl: bk. **dēl** 5/11

dāl-: Dağılmak. 3/71

dała-: Dokunma yoluyla teni acıtmak
veya kaşındırmak. 25/41

dałayman: Konya Derebucak’a bağlı
Çamlık kasabasının eski adı. 16/86

dam: Ahır. 23/270

dāmat: (<Far. *dāmād*) Damat, güveyi.
24/60

dāmāt: bk. **dāmat** 10/359

damılt-: Ayırmak. 4/64

dān: (<dahan) Çitlembik ağacı. 8/586

dāne: (<Far.) Tane. 18/22

daPânça: bk. **dabança** 9/228

dara-: Taramak. 22/141

darak : Dokuma tezgâhlarında, dişleri arasından arış ipliklerinin geçtiği tarak biçiminde araç. 11/147

dāre: (<Ar. *dā'ire*) Devlet kuruluşu. 15/169

darı: bk. **darı** 20/41

darı: Mısır. 10/184

daş: Taş. 5/15

daşarası: Akseki Belenalan'a bağlı bir mevki, Taşarası. 4/30

daşı-: Taşımak. 8/393

dāşik: Değişik, farklı. 23/447

daşkesē: Manavgat'a bağlı Taşkesiği köyü. 21/99

daşlıca: Gebece köyünün diğer adı. 6/6

daşşak: Taşak, erkeklik bezi. 3/136

daşşār: Manavgat'a bağlı Taşağıl bölgesi. 2/89

dat-: Tadına bakmak. 10/433

dat: Tat. 10/315

dātım: Dağıtım. 1/51.

datlan-: Tatlanmak. 5/20

datlı: Acı olmayan, tatlı. 8/527

dāva: (<Ar. *da'vā*) Dava, sorun. 3/65

dāvā aç-: Davacı olmak. 9/100

dāvam ēt-: Sürdürmek. 20/17

davar: Keçi 10/365

davarcı: Keçi yetiştiriciliğiyle geçinen kimse. 1/68

davıl: (<Ar. *ṭabl*) Davul. 5/9

davlı: Çarık yapmak için uzunlamasına kesilen ham deri. 20/111

davıl: bk. **davıl** 6/55

dāvşan: bk. **davşan** 25/66

davşan: Tavşan. 22/409

davşı-: bk. **daşı-** 3/149

dayalı ol-: Bir şeyin çok olduğunu, her tarafı kapladığını belirten deyiş. 8/24

dāyima: (<Ar. *dā'imā*) Her vakit. 17/220

daylak: Buhur deveyle yoz devenin birleşmesinden doğan deve. 20/242

dayolu: Dayı oğlu. 3/92

dē-: Demek. 1/8

dēde: Dede. 1/5

defder: (<Ar.) Defter. 1/113

dek: Kadar, değin. 25/3

dek gel-: Denk gelmek, rastlaşmak.
4/100

deke: Erkek keçi, teke. 8/502

deklik: bk. **dek** 25/19

dēl: bk. **dēl** 1/85

dēl: Değil. 24/125

dēli: Müthiş, çok sayıda. 26/55

deliğanlı: Delikanlı. 9/56

deliğanlı: bk. **deliğanlı** 14/10

demikden: Demin, biraz önce. 4/80

demiki: Biraz önceki. 16/195

demirçiler: Manavgat'a bağlı bir köy,
Demirciler. 4/3

dene: bk. **dāne** 3/3

dēne-: Denemek, sınamak. 10/449

deṅgil-: Yaslanmak, yan yatmak. 1/36

deṅiz: Deniz. 2/52

deṅiz sakızlā: Menengiç. 8/19

deṅizli: Denizli ili. 22/133

deṅizyalısı: Manavgat'a bağlı Side
mahallesinde bir mevki. 10/88

deṅk: Denk, aynı hizada. 22/295

dep-: Üzerine basarak sıkıştırmak.
25/121

deper: Tepe. 13/41

depil-: Sokulmak, yığılmak. 18/25

depindirt-: Hareket etmek, hareket
etmeye izin vermek. 5/34

depme: Tekme. 24/238

depme Fur-: Tekme atmak.
24/238

dēṛcat ēt-: Kısa sürede toparlanıp,
hazırlanmak. 9/26

dēre: Konya'nın Bozkır ilçesine bağlı
bir köy, Dereköy. 20/70

dērli: Değerli, kıymetli. 1/140

dermen: bk. **dērmen** 22/103

dērmen: Değirmen. 6/51

derT: (<Far. *derd*) Dert, sorun. 2/7

desde: Yığın, deste. 10/40

dēṣ-: bk. **dēyiṣ-** 19/43

dēṣet: (<Ar. *dehṣet*) Olağanüstü. 3/122

dēṣiklik: bk. **deṣiklik** 15/124

dēṣir-: Toplamak. 21/67

dēve: Deve. 9/194

dēverbiçer: bk. **döverbiçer** 13/95

dēvir: (<Ar. *devr*) Dönem. 6/60

dēvlet: bk. **dövlet** 1/42

déye: Diye. 7/25

déyesek: Özlü söz. 10/277

déyiş-: Değişmek. 2/26

déynek: Değnek. 8/237

deyze: bk. **dēze** 25/188

dēze: Teyze. 10/451

dıbıştı: Ses, gürültü. 21/139

dıkı: Biraz. 8/164

dıkıcıık: Azıcık, biraz. 27/31

dıkım: Bir lokma. 8/280

dıkışar: Azar azar. 26/119

dırnaık: Tırnak. 222/548

dırnā olma-: Birinden değerce çok aşağı olmak. 1/96

dibek: Taştan veya ağaçtan yapılmış büyük havan. 16/75

dibon: (<Fr.) Bidon. 5/20

dik ol-: Denk olmak. 15/133

dikmen: Manavgat'a bağlı bir köy. 27/78

dil-: Yarmak, kesmek. 8/347

dilekce: Dilekçe. 9/107

dilleş-: Söyleşmek, konuşmak. 10/452

dīnán: (<Ar. *dīnen*) Din bakımından. 4/73

dınel-: Dikelmek. 10/112

dıngle-: Dinlemek. 1/5

dıgne-: bk. **dıngle-** 9/276

dıP: Oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü. 13/75

dıpcık: Dipçik. 25/206

dıposda: (<İt. *deposito*) Güvence akçesi, depozito. 15/155

dırák: Direk. 20/101

direk: (<Fr. *direct*) Doğrudan. 1/79

direkmán: Direkt olarak. 8/77

dirgen: Harmanda sapları yaymaya yarayan demirden, çatallı bir tarım aracı. 21/352

dirke-: Sıralamak, dizmek. 16/47

dirkeç: Izgaralık hazırlanmış et. 16/49

dış (I): Dış. 2/119

dış (II): Dış. 8/279

dış sırdat-: Diklenmek, sırtarmak. 2/39

dışarı: bk. **dışarı** 17/110

dışarı: Dışarı, dış çevre. 8/156

dışci: Dış hekimi. 27/47

dit-: Yün, pamuk vb.ni tellere ayırarak kabartmak. 16/122

diyer: Diğer, öteki. 8/385

diyne-: Dinlemek. 13/10

dizek: İpe dizilmiş sebze veya meyve kurusu. 21/257

dizlik: Kadınların şalvar üstüne giydikleri önlük. 21/281

dō-: Doğmak. 9/40

dō-: Dövmek. 10/352

dōğ-: bk. **dō-** 8/337

doğa ét-: Dua etmek, yalvarmak. 17/240

dōğru!: bk. **doğru!** 21/334

dōğüş-: Dövüşmek. 13/36

doğdur!uk: Doktorluk. 11/83

dók-: Dökmek. 6/37

doğa-: Dokunmak. 11/156

doğan- (1): Sağlığına zarar vermek, yaramamak. 1/82

doğan- (2): Ellemek, el sürmek. 10/134

doğan- (3): Dokunmak, değmek. 1/56

doğaT-: bk. **doğat-** 18/108

doğat-: Dokundurmak. 12/163

doğdur: (<Fr. *docteur*) Hekim. 8/77

doğTur: bk. **doğdur** 8/73

doğuz _üz: Dokuz yüz. 9/272

dól: Döl, çocuk. 1/38

doğaz: Sacda pişirilmiş yufka ekmeğini suyla ıslatıp, üstüne yağ dökerek yapılan bir çeşit yemek. 8/163

doğbazlar: Manavgat'a bağlı bir köy. 27/144

döllük: bk. **döllük** 23/272

domasdis: bk. **domatis** 8/347

domatis: (<Rum.) Domates. 12/96

domatiz: bk. **domatis** 22/332

dōme (I): Dövülerek kabuğu çıkarılmış buğday, yarma. 11/68

dōme (II): bk. **dūme** 3/108

dōme: bk. **dōme (I)** 16/73

dón-: Dönmek. 15/39

don: İç çamaşırı. 25/266

dónüm: Dönüm. 1/90

doğ: Suyun buz tutması. 8/26

doğ-: Donmak, katı hâle geçmek. 24/117

doğru: bk. **dōru (II)** 20/31

doḡru: bk. **dōru (II)** 9/13

doḡru!: Akseki'ye baḡlı Yarpuz köyünün eski adı. 21/333

doḡuz: Domuz. 9/238

dórT: bk. **dórt** 1/140

dórt: bk. **dörT** 4/61

dōru (I): Doğru. 14/47

dōru dürüs: Doğru dürüst. 2/108

dōru (II): Yönelme bildirir. 8/111

dorum: bk. **dorun** 9/195

dorun: Deve yavrusu. 8/39

dos: (<Far. *dūst*) Dost. 2/80

dóşse-: bk. **dōşse-** 8/14

dōül-: bk. **döül-** 6/55

dóv-: bk. **dō-** 1/137

doḡ-: bk. **dō-** 8/114

dów-: bk. **dō-** 20/53

dök-: Sebze ya da meyve ürün vermeye başlamak. 24/139

döllük: Koyun ve keçilerin yavruladıkları yer. 23/273

dön-: Değişmek. 17/68

dönder-: Döndürmek. 23/203

dörT: Dört sayısı. 2/74

dōş: Göğüs, baḡır. 9/12

dōşse-: Döşemek, dizmek. 23/144

dōşsek: Döşek. 23/8

dōşseme: Gündoḡdu'da bir tarla adı. 22/526

dōül-: Dövülmek, davul vb. çalınmak. 12/336

dōv-: bk. **dō-** 27/27

dövlet: (<Ar.) Devlet. 2/36

dövlet bâkçalı: Devlet Bahçeli. 4/110

dów-: Dövmek, ezmek. 5/13

döyümlük: (<*töz-*) Sabır, dayanma gücü. 5/32

döyüs: (<Ar. *deyyūs*) Bir sövgü sözü. 10/295

dúḡún: bk. **dūn** 19/7

dúḡúr: Dünür. 9/131

dūḡūr: bk. **dúḡúr** 19/84

du! (I): Evin arka ve yan tarafları. 5/36

du! (II): Eşi ölmüş kimse.

du! ḡal-: Eşinden ayrılmak veya eşi ölmek. 19/15

dúlbed: (<Far. ter+bend) İnce dokunmuş, hafif ve yumuşak pamuklu bez. 11/237

duľun-: Saklanmak, gizlenmek. 8/183

dumā: Nezle, grip. 11/82

dũme: Dũğme. 3/108

dũn: Dũğün. 6/69

duña: (<Ar. du‘ā’) Dua, yakarış. 4/74

dúnyā: (<Ar. dunyā) Dünya. 1/122

dúnyaya gel-: Doğmak. 8/38

durar-: Durulmak. 6/40

durgut: Turgut. 9/138

durō: Duradur, durakoy. 9/250

dussuz: Tuzsuz. 10/98

dúş- (I): Düşmek. 8/27

dúş- (II): Azalmak. 17/36

duşman: (<Far. duşmān) Düşman, yağı.

dúşman: bk. **duşman** 1/38.

dut- (I): Yakalamak. 8/334

dut- (II): Hizmetine almak veya kiralamak. 4/77

dutma: İnsanın karnının ve vücudunun şişmesiyle ortaya çıkan hastalık. 22/256

dutma dut-: Dutma hastalığını iyileştirmek için halk hekiminin uyguladığı sağaltma yöntemi. 22/258

dutul-: Hastalığa yakalanmak. 27/10

dutuş- (I): Tutuşmak, yanmak. 22/49

dutuş- (II): Çatışmaya girmek. 1/54

dúún: bk. **dũn** 4/72

dúún saľunu: Dũğün salonu. 4/75

dúün: bk. **dũn** 6/57

duz: Tuz. 5/20

duz gólü: Tuz Gölü. 7/5

dúzen: bk. **dúzen** 16/186

duzla- (I): Tuza yatırmak veya üstüne tuz ekmek. 12/46

duzla- (II): Yeni doğan bebeklerin teri kokmasın ve pişik olmasın diye tuzla yıkanması. 11/123

duzlu: Tuzlu. 10/97

düdüķ: Zurna, kaval. 24/27

dükken: (<Ar. dukkān) Dükkān. 3/88

dülüp: 8/462 bk. **dülüp**

dülüp: Pamuk fitili. 21/386

düne- (I): Kümes hayvanları için tünemek. 23/274

düne- (II): Başına toplanmak. 26/105

dünet-: Geceletmek, bir gece geçirtmek. 6/39

dünyá: bk. **dúnyā** 15/184

dünyáyá gél-: bk. **dúnyaya gel-** 11/40

düñkü: Dünkü. 23/59

dürüs: (<Far. *durust*) Dürüst, doğru. 8/309

düşenle-: Düşkünleşmek. 5/33

düven sür-: Düvenle ekinlerin tanelerini başaklarından çıkarmak. 10/59

düz-: Düzene koymak, süslemek. 10/391

düzen: Bez dokuma tezgâhı. 11/137

düzişam: Manavgat'a bağlı Yeniköy üzerinde bir mevki. 12/28

düzüne: (<İt. *dozzina*) Düzine, on iki adet. 8/292

dônder-: bk. **dönder-** 6/51

dôven sür-: bk. **düven sür-** 10/129

dôverbiçer: Biçerdöver. 10/72

dağarçık: Deriden yapılmış küçük torba. 8/262

dēli: bk. **dēli** 26/91

değerli: Değerli. 8/174

dejl: bk. **dēl** 4/12

dejrmen: bk. **dērmen** 6/48

dejš-: bk. **dēyiş-** 8/208

dejšiklik: Değişiklik. 13/77

dqaļ: Doğal, tabiî. 8/74

dqu: Doğu. 1/74

dqum: Doğum. 2/2

düün: bk. **dūn** 3/128

E

ē: “Öyle ise, öyle olunca, mademki öyle” anlamlarında bir söz. 10/161

ēbe: bk. **ebe** 26/4

ebe: Büyükanne. 23/12

ebedi: (<Ar. *ebedî*) Asla. 16/36

ebiç-: bk. **ebiç-** 8/584

ebiç-: Çocuğu sırtına almak, sırtlamak. 21/449

ebiş-: bk. **ebiç-** 21/452

edeF: (<Ar. *hedef*) Nişangâh, hedef. 8/520

edşemit: Balıkesir'e bağlı Edremit ilçesi. 20/225

ęę: E, bir ünlem sözü. 3/59

eFtikle-: bk. **ēvtikle-** 5/36

ēġe: bk. **eye** 23/433

eġle-: Ham deriyi işlemek. 11/216

ēkişer: İkişer, iki sayısının üleştirme sayı sıfatı. 25/206

ēkiz: İkiz. 5/44

ekmák: bk. **etmek** 20/41

eKmē_je-: bk. **ekmek ēle-** 22/236

ekmek ēle-: Yufka ekmek yapmak. 8/481

ekseré: bk. **ekseri** 20/171

ekseri: (<Ar. *ekşerī*) Çoğunlukla. 4/58

ekseriyât: bk. **ekseri** 9/148

ekseriyétle: bk. **ekseri** 15/125

el: Yakınların dışında kalan kimse, yabancı. 27/19

ël: Yurt, il. 20/258

el ét-: Bir kimseyi el işaretiyle çağırmak. 11/268

el ölç-: Elle fal bakmak. 8/86

el öls-: bk. **el ölç-** 8/94

ēlaÇ: bk. **ēlaç** 8/470

ēlaç: (<Ar. *‘ilāc*) İlaç, em. 8/73

ēlaş: bk. **ēlaç** 8/471

elazız: Elazığ. 13/33

ēle-: Yapmak, hazırlamak. 22/231

ēlençe: Eğlence. 19/64

ēleş-: Durmak, kalmak. 6/113

élet-: İletmek, götürmek. 6/37

elġanam: Beceriksiz insan. 8/472

eline ġeş-: Eline geçmek. 1/64

ëll_üç: Elli üç. 21/265

ellaf: (<Ar. *elyāf*) Elyaf. 23/200

ellëlem: (<Ar. *Allāh + a ‘lem*) Galiba, herhâlde. 6/101

ellēm: bk. **ellëlem** 22/198

ëlli: Elli sayısı. 3/88

ëllinēce: Bir kamyonet modeli, 50NC. 8/106

elleem: bk. **ellelēm** 10/49

em: bk. **eġ** 15/131

emdir-: Emzirmek. 10/434

emeredin bēli: Konya’nın Beyşehir ilçesine bağlı Dumanlı Yaylası yakınlarında bulunan mevki. 3/162

emişdir-: Koyun, keçi, sığır yavrularını annelerinin yanına bırakıp emzirmek. 17/160

emmá: bk. **ammā** 19/27

emmē: bk. **ammā** 16/4

emme: bk. **ammā** 3/84

emmi: bk. **amīca** 8/430

emmōlu: bk. **amcōlu** 22/72

èn: Genişlik, boy. 18/129

endē: Oradaki, yanındaki, şu. 10/259

ene-: İğdiş etmek. 3/125

enerci: (<Fr. *énergie*) Enerji. 8/537

enēyi: Enayi, avanak. 24/231

enişde: Enişte. 1/17

ennetice: (<Ar. *elnetīce*) Sonuç olarak, kısaca. 3/62

eñ: En. 3/43

eñer (I): Eğer. 15/33

eñer (II): Eyer. 26/129

epele-: Saçmak, ekmek. 23/302

epil epil: Yavaş yavaş, efil efil. 23/198

epilde-: Titremek, dalgalanmak. 23/198

ēr-: Eğermek. 16/107

ēr-: Olgunlaşmak. 10/429

ēr (I): Erkek. 20/258

ēr avrat ol-: Gerdeğe girmek. 24/56

ēr (II): Yer. 3/149

ēr-: Yün eğirmek. 8/116

ērdoan: Erdoğan. 9/151

erēli: Konya'nın Ereğli ilçesi. 13/38

ēren: Eren. 23/1

eres: bk. **ēres** 8/478

ēres: Buğdayın içinde bulunan bir çeşit ot. 8/474

ērgen: Kızılcık. 18/16

ēri: Eğri. 22/500

ēri būrū: Eğri büğrü. 8/382

ērişmiş: Evliya. 22/282

ērkeç: İğdiş edilmiş, iki üç yaşındaki erkek keçi. 22/374

ērkek: Erkek. 4/75

ērkeş: bk. **ērkeç** 25/99.

ērmenī: Ermeni. 1/45

ērtesī: Sonraki. 12/335

ērtesi_ğün: bk. **ērtesūn** 1/114

ērtesūn: Ertesi gün, yarın. 1/20

ērteşe: Akseki'ye bağlı bir yerleşim yeri. 21/242

ertl_ataḳ: Bir güzle adı. 18/15

ērtmen: Belletmen. 27/137

es-: Eksiltmek. 23/379

esás: bk. **ases** 4/4

esel-: Gelişmek. 8/469

eseler: Manavgat Yörüklerinden bir aşiret. 24/92

esger: bk. **ásger** 24/175

esgerlik: bk. **asgerlik** 22/143

esgi: Eski. 2/25

esgi-: Eskimek. 20/125

ēsik: Eksik. 10/28

ēş-: Biraz kazmak, eşmek. 23/394

ēşde: bk. **işde** 3/169

eşgere: (<Far. āşikāre) Göz önünde, açık yer. 5/41

ēşgi: bk. **eşgi** 26/187

eşgi: Ekşi. 16/137

ēşin-: Hayvanın ayağıyla yeri kazması. 8/550

eşKi: bk. **eşgi** 11/65

eşki: bk. **eşgi** 11/63

eşşā: (<Ar. eşyā') Eşya. 20/85

ēşşāk: bk. **ēşşek** 8/42

ēşşek: Eşek. 4/10

ēşşekçiler: Manavgat'a bağlı bir köy. 21/339

ét: Et. 4/58

etemesut: Ankara'nın Etimesgut ilçesi. 4/87

ētiş-: Yetişmek, ulaşmak. 3/133

ētiyaç: (<iḥtiyāc) Gereksinim. 16/121

ētiyaç: bk. **ētiyaç** 24/45

ētiyaç: bk. **ētiyaç** 27/81

ētiyarla-: Yaşlanmak. 15/162

etmek: Ekmek. 12/116

etmek yè-: Yemek yemek. 21/162

etrāF: Etraf, çevre. 8/250

etrav: bk. **etrāF** 3/154

evel: (<Ar. evvel) Eskiden.

evelá: bk. **evele** 17/189

ēvelce: bk. **evele** 22/200

evelê: bk. **evele** 4/9

evele: Evvela, ilk önce. 3/166

evelkūn: Dünden önceki gün. 4/102

evelli: bk. **evele** 18/6

ever-: Evlendirmek. 3/68

evir-: bk. **ēr-** 20/97

evlek: (<Rum. *aulaki*) Öküzlerin bir seferde sürebileceği tarla parçası. 21/359

evlek kēs-: Tarlaya tohum ekmek için bölüm hazırlamak. 22/84

evlet: (<Ar. *evlād*) Çocuk. 20/151

ëvtikle-: Oyalanmak, vakit geçirmek. 24/199

ëyä: bk. **hëye** 19/15

ëye: bk. **eye** 22/505

eye: Eğe. 20/120

ëyi: İyi. 3/43

ëyi kötü: Şöyle böyle. 10/130

ëyi ol-: bk. **ëyileş-** 11/84

ëyi: bk. **ëyi** 21/311

ëyice: bk. **ëyice** 23/392

ëyice: Gereği gibi, iyice. 5/31

ëyice: bk. **ëyice** 22/442

ëyileş-: İyileşmek. 20/21

ëyinlik: İyilik. 9/283

ëyir-: Eğirmek. 4/46

ëyitim: Eğitim. 1/49

ëyle-: bk. **ekmek ële-** 16/168

ëylül: (<Ar. *eylül*) Eylül ayı. 18/63

ëyniF: İbradı ilçesi yakınlarındaki Eynif Ovası. 1/88

ezdād: (<Ar. *ecdād*) Ecdat, ata babalar. 7/2

ezen: (<Ar. *eẓān*) Ezan. 1/119

ezñe: Çanakkale'nin Ezine ilçesi. 3/74

ezrāl: (<Ar. *'azrā'īl*) Can alıcı. 22/348

F

fağ: (<Ar. *faḡḡ* “*tuzak, kapan*”) Bir tür sapan. 8/486

fağı: (<Ar. *faḡḡ*) Fıkıh bilgini; metinde bir lakap. 24/126

fağırılığ: Fakirlik, yoksulluk. 25/4

fağır: bk. **fākir** 4/80

fākir: (<Ar. *faḡīr*) Yoksul. 2/115

fālan: (<Ar. *fulān*) Falan. 7/7

fāraTlı: Kemer mahallesinin eski adı. 12/99

fasille: (<Rum.) Fasulye. 6/67

fasille: bk. **fasille** 10/283

fasülle: bk. **fasille** 20/127

fāti: Fatih. 16/223

fazlacana: Fazlaca, çokça.

fecī: (<Ar. *fecī*) Çok kötü. 22/387

fellik: Büyük taş. 27/154

fene: (<Ar. *fenā* ') Kötü. 3/138

ferek: (<Rum. *herek*) Asma, fasulye vb. sarılgan bitkilerin tutunması için yanlarına dikilen sırk. 22/314

fes_ol-: Fesholmak. 8/241.

fesetlik: Fesatlık, arabozanlık. 21/70

fesliken: (<Rum.) Fesleğen. 23/298

Fesliken: bk. **fesliken** 23/306

fetā: (<Ar. *fātiḥa*) Kur'an'ın ilk suresi. 10/440

feti: Fethi. 22/215

fettahlı: Gündoğdu'daki Fettahoğlu aşireti. 17/83

fettālu: bk. **fettahlı** 2/95

fettehōlu: bk. **fettahlı** 17/80

fettōlu: bk. **fettahlı** 17/80

fırakla-: bk. **bırakla-** 10/225

fısdık: (<Ar. *fustuḳ*) Fıstık. 11/264

fıskır-: Fıskırtmak. 11/185

fızlı: Hızlı. 5/35

Filā: bk. **fālan** 9/125

filān: bk. **fālan** 1/7

filān: bk. **fālan** 9/4

filen: bk. **fālan** 3/120

firek yemişi: Kendiliğinden yetişen bir kaktüs türünün dikenli ağacı ve meyvesi. 22/317

fireṅK: bk. **fireṅk hasdaḷi** 8/72

fireṅk hasdaḷi: Frengi, sifilis. 8/70

firik: Yeni ötmeye başlayan horoz. 22/344

firkete: (<Fr. *brique*) Briket tuğla. 22/296

Fişsek: bk. **bişsek** 18/49

fitil: (<Ar. *fetīl*) Şerit. 8/465

Fitil: bk. **fitil** 25/263

Fitne Ficir: Sahtekârlık. 23/105

fitirelen-: Filizlenmek. 8/353

fiyât: (<Ar. *fī'āt*) Eder, paha. 24/197

fıyyıḳ: Islık sesi. 17/125

fıyyıḳ çal-: Islık çalmak. 17/125

Fur-: bk. **ur-** 3/134

fur-: bk. **ur-** 3/36

G

ḡaba (I): Görgüsüz; gelişigüzel. 15/129

ḡaba (II): Kuyruk sokumunun her iki yanındaki şişkin yer. 16/50

ğaba ekmek: Sacda pişirilen yuvarlak bir ekmek türü. 23/137

ğabadayı: Kalıplı, yürekli kişi. 22/196

ğabak (I): Bal kabağı (Cucurbita moschata). 23/332

ğabaK (II): Kabak (Cucurbita). 11/73

ğabâla: bk. **ğapôra** 24/202

ğabar-: Kabarmak. 23/143

ğabartlan: Ege ve Akdeniz bölgelerinde yaygın olarak yetişen zambakgillerden, çok yıllık bir bitki, Ada soğanı. 9/239

ğabece: Manavgat'a bağlı Gebece köyü. 5/1

ğabık: Kabuk. 8/79

ğabış: Boynuzu olmayan keçi. 26/171

ğabil_ét-: Kabul etmek. 23/384

ğabin: (<Fr. *cabine*) Televizyonun dış kutusu. 9/202

ğabine: (<Ar. *ğabîle*) Boy, topluluk. 20/156

ğabir: bk. **ğabir** 22/293

ğabir: (<Ar. *ğabr*) Mezar. 2/57

ğabir üsdüne gêt-: Kabir ziyaretine gitmek. 8/110

ğabil_ét-: bk. **ğabil_ét-** 24/215

ğabrisdan: (<Ar. *ğabr* + Far. *-istān*) Mezarlık. 15/13

ğabîr: bk. **ğabir** 3/109

ğabîrisdenlik: bk. **ğabrisdan** 27/8

ğabāaş: Akseki yakınlarında bir mevki. 20/285

ğaç-: bk. **ğaç-** 9/81

ğaç-: Kaçmak. 3/133

ğaçak: Kaçak. 26/140

ğaçakçı: Kaçakçı. 1/53

ğaçakçılık: Kaçakçılık. 7/55

ğadağ: bk. **ğadar** 12/125

ğadar: Kadar. 3/25

ğadelendir-: Kurallı hâle getirmek. 22/89

ğadeli: Kurallarına uygun olarak. 22/88

ğader: (<Ar. *ğader*) Yazgı. 27/100

ğader çek-: Kura çekmek. 8/150

ğadılar: Manavgat'a bağlı Kadılar köyü. 16/25

ğadılık: Osmanlı idarî sisteminde kadıların kaza adı verilen yerleşim

yerlerine atanması sebebiyle “kaza”
yerleşimi. 15/7

ğadım: bk. **ğadın (I)** 18/67

ğadın (I): Kadın. 4/54

ğadın (II): İyi, güzel, güzelce. 23/92

ğadusturo: (<Fr. *cadastre*) Kadastro.
21/40

ğafa: Kafa. 6/109

ğāFaḷtı: Kahvaltı. 22/238

ğaFğasya: Kafkasya. 17/5

ğahbá: (<Ar. *ḡahbe*) “Şaşılacak kadar
çok” anlamında kullanılan bir söz.
12/70

ğak- (I): Kalkmak. 1/135.

ğak- (II): Artık bulunmamak. 4/45.

ğak- (III): Uyanmak. 25/16

ğak-: bk. **ğak- (I)** 24/159

ğalâ: (<Ar. *ḡal‘a*) Üç taşla oynanan bir
çocuk oyunu. 8/242

ğalan: Bundan sonra, sonra. 8/24

ğalanlar: Kalemler köyünün eski adı.
15/134

ğalaylı: Kalaylanmış (nesne). 12/297

ğalbır: (<Ar. *ḡirbāl*) Kalbur. 22/328

ğaldır- (I): Bulunduğu yerden almak.
5/19

ğaldır- (II): Hasat yapmak. 13/91

ğale: bk. **ḡarâ** 16/157

ğalem: (<Ar. *ḡalem*) Yazma aracı.
1/116

ğalemler: Manavgat ilçesine bağlı
Kalemler köyü. 8/6

ğalın: Kalın, kaba. 16/220

ğalıntı: Artıp kalan şey. 24/212

ğalıp: (<Ar. *ḡālib*) Küp biçiminde
nesne. 16/145

ğalkın-: Kalkınmak. 15/148

ğalleşlik: Kötülük. 21/468

ğalp yık-: Kalp kırmak. 21/409

ğaltar: Kartal. 15/57

ğama: Kama, uzun bıçak. 22/194

ğamış (I): Kamış. 8/12

ğamış (II): İnsan ve hayvanlarda erkek
cinsel organı. 8/392

ğamışdam: Manavgat’a bağlı
Yukarıışıklar köyünde mevki. 27/142

ğamış otu: Hasır otu, su kamışı. 25/85

ğamí: bk. **gemè** 17/230

ğamyon: (<Fr. *camion*) Kamyon. 7/5

ġanaġ: Çizildiği zaman beyaz bir salgı akan ve bu sütten sakız yapılan ot. 24/112

ġanaT: bk. **ġanat** 25/144

ġanat: Kıl çadırı oluşturan yedi bez parçadan her biri. 4/47

ġancık: Dişi. 8/35

ġanÇık: bk. **ġancık** 20/243

ġanel: (<Fr. *canal*) Televizyon kanalı. 21/539

ġanser: (<Fr. *cancer*) Kanser. 8/75

ġansızlık: Kansızlık, anemi. 10/10

ġap: Kap, çanak çömlek. 16/128

ġap-: Yakalamak. 8/238

ġapa-: Kapatmak. 26/119

ġapak: Kapak. 22/399

ġapaalı: Kapalı 20/189

ġapaalıgedik: Akseki'ye bağlı Cevizli yakınlarında bir mevki. 17/142

ġapan-: Kapanmak. 13/81

ġapan ġur-: Bir hayvanı tuzağa düşürmek için kapan hazırlamak. 13/102

ġapatdır-: Kapattırmak. 13/81

ġapçık (I): Tahıl tanelerinde kabuk. 26/148

ġapçık (II): Boş mermi kovanı. 22/540

ġaPçık: bk. **ġapçık (II)** 22/558

ġaPġara: Kapkara. 17/135

ġapı: Kapı. 10/438

ġapırcaġ: Tahıl tanelerinin kabuğu. 6/49

ġapıdı ġapıdıvër-: Hızlı ve sert biçimde vurmak. 10/235

ġaPöra: (<İt. *caparra*) Güvenmelik. 24/130

ġapsalaġ: Hayvanlar için koruma kapısı. 8/518

ġapsin: (<Fr. *capsule*) Boş mermi kovanı. 22/538

ġar(ı)n: Karın. 9/159

ġar: Kar. 11/9

ġar-: Karıştırmak. 11/67

ġär: Tam siyah olmayan, siyahla beyaz arası bir renkteki keçi. 21/308

ġara: Kara, siyah. 3/108

ġaracałař: Manavgat'a bađlı Karacalar köyü. 20/9

ġaraciyer: Karaciğer. 8/145

ğaraçalı: Antalya'nın Aksu ilçesine bağlı bir mahalle. 9/105

ğaradağ: İbradı ilçesinin güneyine düşen bir dağ, Karadağ. 9/18

ğarağapı: Küpe Dağı'nda bulunan bir mevki. 9/193

ğarağoyunlu: Konar göçer Türkmen aşireti, Karakoyunlu Yörükleri. 23/4

ğarāğ ğara: Kara kara. 23/6

ğarağapı: bk. **ğarağapı** 9/221

ğarahanlı: Çolaklı'da yer alan bir türbe. 3/87

ğaraköprü: Manavgat ve Akseki arasında bulunan bir mevki. 21/88

ğaraıa-: Çizmek, işaretlemek. 22/340

ğāfaman: (<Far. *ḡahramān*) Alp, yiğit. 15/183

ğaramançı moteli: Manavgat'a bağlı Side mahallesinde bir motel. 10/89

ğaramık: Sert ve uzun dikenli ufak boylu çalı. 9/67

ğarān (I): Yaprakları yapışkanlı bir bitki türü, karağan, laden çiçeği. 22/314

ğarān (II): bk. **ğarahanlı** 3/115

ğarānılılar: Karahanlılar. 3/115

ğarañlık: Karanlık. 9/27

ğarañı-: Karanlık basmak, hava kararmak. 26/84

ğarāóz: Manavgat'a bağlı Karaöz köyü. 17/88

ğarar-: Kararmak. 21/535

ğaratiken: Beyşehir'e bağlı Karadiken köyü. 24/98

ğaratū: Karatüy; metinde bir keçi adı. 26/172

ğarāvce suyu: Manavgat Değirmenli (Karavca) köyünde akarsu. 4/30

ğarbız: bk. **ğarpız** 24/157

ğarbız: bk. **ğarpız** 4/41

ğardáš: bk. **ğardaş** 23/32

ğardaş: Kardeş. 6/101

ğardeş: bk. **ğardaş** 12/93

ğarez gèt-: İftira atılmak. 17/97

ğārgı: bk. **ğargı** 11/143

ğārgı: Kargı, kamış. 8/465

ğārgıhanı: Manavgat'a bağlı Beydiğin köyünde Kargı çayının kuzeyinde bulunan tarihî yapı, Kargıhan. 12/29

ğarı: Kadın. 3/33

ğarımça: Karınca. 14/39

ğarış: Karış. 8/87

ġariş-: Müdahale etmek, araya girmek.
10/3

ġarişdır-: Karıştırmak. 8/169

ġarişTır-: bk. **ġarişdır-** 21/10

ġārī- (<Ar. *ġayr*) Artık, bundan böyle.
21/94

ġarī-: bk. **ġarī** 4/75

ġarmaç-: İncir reçeli. 10/319

ġarPız-: bk. **ġarpız** 10/429

ġarpız-: bk. **ġarpız** 24/241

ġarpız- (<Far. *ġarbūz*) Karpuz. 14/45

ġarpız ırmā-: Akseki'den doğup
Kızılot'tan Akdenize dökülen Karpuz
Çayı. 21/338

ġarpıS kóprüsü-: Karpuzçay Köprüsü.
9/89

ġarsı-: bk. **ġarşı** 26/64

ġarşı-: Karşı. 7/40

ġarşılavıqlı-: Karşılıklı 8/267

ġaraaş-: Karaağaç. 4/50

ġasaļ-: Büyüklenmek, kurumlanmak,
gururlanmak. 17/160

ġasaplar-: Manavgat Yörüklerinden bir
aşiret. 24/92

ġasım- (<Ar. *kāsim*) Kasım ayı. 4/27

ġaste- (<İt. *gazzetta*) Gazete. 10/303

ġaş- (I): bk. **ġaç-** 11/56

ġaş- (II): Evlenmek için evinden
ayrılmak. 5/18

ġaş-: bk. **kaş** 21/562

ġaşan-: Deve gibi büyükbaş hayvanlar
için işemek. 17/176

ġaşı-: Kaşımak. 23/401

ġaşşık-: Kaşık. 6/78

ġat- (I): Katmak, koymak. 3/62

ġat- (II): Döllenmeyi sağlamak için
erkek hayvanı dişinin yanına salmak.
8/132

ġat-: Ormanlık, kayalık ya da dağ
başındaki düzlük, taraça. 9/244

ġatık-: Yoğurt. 8/160

ġatır-: Katır. 3/165

ġatırān-: bk. **ġatran** 11/252

ġatıran-: bk. **ġatran** 8/80

ġatīran-: bk. **ġatran** 17/135

ġatlēn- (<Ar. *kaṭ' iyyen*) Asla,
kesinlikle. 12/161

ġatma deer-: Katma değer vergisi.
15/144

ġatmer: Arasına kaymak ya da yağ sürölerek katlanmış kalın yufka ekmeği. 23/136

ġatran: Toroslarda yetişen bir tür sedir ağacı. 8/78

ġav: Ağaçların gövdesinde veya dallarında yetişen bir tür mantardan elde edilen ve çabuk tutuşan, süngerimsi madde. 22/502

ġavaķ: Kavak ağacı. 4/50

ġavaļ: Üflemeli bir çalgı, kaval. 20/195

ġāvaltı: Kahvaltı. 23/98

ġavam: bk. **ġıvam** 22/466

ġavata: (<Rum. *kavátha*) Sert ve fazla kızarmayan bir tür domates. 12/96

ġāve: (<Ar.) Kahve. 10/184

ġāveci: Kahveci. 3/10

ġāverengi: Kahverengi. 10/314

ġavġa ét-: Kavga etmek. 4/21

ġavın: Kavun. 22/332

ġávır: bk. **cavır** 6/87

ġavır-: Kavurmak. 23/157

ġavırma: bk. **ġavurma** 10/333

ġavļak: Hazırlıksız, boş. 27/64

ġavrıļ-: Kavrulmak. 6/49

ġavurma: Kavurma. 10/341

ġay- (I): Kaymak. 8/25

ġay- (II): Yer değiştirmek. 13/39

ġayalık: İkiyle yedi yaş arasındaki dişi deve. 26/180

ġaybol-: Kaybolmak. 1/153

ġayfa: Kahvehane. 2/128

ġayık: Kayık. 2/16

ġayış (I): Kösele. 8/488

ġayıtlı: Kayıtlı, kaya geçirilmiş olan. 2/98

ġayıtsız: Kayıtsız. 1/3

ġayıt ét-: Kaydetmek. 16/29

ġaymak: Kaymak. 12/305

ġaymaķam: (<Ar. *kā'im* + *maķām*) Kaymakam. 9/100

ġaymaķamlık: Kaymakamlık. 4/19

ġayna-: Kaynamak. 5/13

ġaynat-: Kaynatmak. 3/115

ġaynata: Kayınbaba. 16/22

ġayPışTalı: bk. **ġaypıştalı** 22/440

ġaypıştalı: Eğimli. 8/26

ġayrı: bk. **ġārı** 10/35

ġaz-: Kazmak 3/99

ġaza: bk. **ġadılık** 15/9

ġazā: Yenilebilir bir çeşit ot. 21/76

ġazā_t: Kaza yapmak. 24/182

ġazak: (<Fr. *casaque*) Kazak. 11/131

ġazan: Kazan. 3/115

ġazan-: Kazanmak. 8/246

ġazık (I): Ucu sivri ağaç parçası. 1/106

ġazık (II): bk. **azık** 17/115

ġazıklı: Yörüklerin yaylaya çıkarken konakladıkları bir mevki. 11/178

gebelek: Koyunların karaciğerinde meydana gelen bir hastalık. 8/145

gece: Gece. 2/32

gece gündüz: Aralıksız. 13/90

geceğondu: Gecekondu. 6/17

geceleyi: Geceleyin, gece vakti. 9/280

geç-: Geçmek. 4/11

geçi: Keçi. 6/76

gêd-: bk. **gêt-** 1/4

gedikli: Isparta Şarkikaraağaç'a bağlı bir köy. 19/61

gêl-: Gelmek. 6/10

geldi: bk. **gelenek** 15/185

gelenek: Geçmiş. 2/69

gelessek: Gelenek, görenek. 8/297

gelici geçici: Kalıcı olmayan. 8/6

gêlin al-: Gelini baba evinden alıp damadın evine götürmek. 11/42

gêlîn: Gelin. 11/254

gêlişigüzel: Herhangi bir, rastgele. 11/230

gembos: Dereköy ile Göynem ve İbradı arasındaki ova. 16/84

gemê: Gemi. 17/230

genár: bk. **kener** 3/165

gēñç: Genç. 9/54

gēñç: bk. **gēñç** 1/24

gendi: Kendi. 1/151

gêne: Gene, yine. 2/58

genelek: bk. **gelessek** 8/291

gēñşlik: bk. **genşlik** 24/25

genşlik: Gençlik. 13/98

geñel: Genel, bütün. 1/70

geñiş: Geniş. 1/71

geñiş ol-: Hoşgörülü, rahat olmak. 15/172

geñişit-: Genişletmek. 23/101

gepce: İş makinesi, kepçe. 15/154

gePce: bk. **gepcé** 23/328

gepcé: (<Far. *kefçe*) Kepçe. 5/13

gêrçek: Gerçek, hakikat 10/37

gerlîâş: Akseki'de bir mevki. 9/32

gēsi (I): Giysi. 21/524

gēsi (II): bk. **kēsi** 23/334

gēsilik: Giysi yıkama yeri. 23/353

gêş-: bk. **gêç-** 9/43

gêş: bk. **gēñç** 4/71

geşir-: Geçirmek. 7/41

gêşlik: bk. **genşlik** 3/138

gêşmiş: Geçmiş. 11/201

get-: bk. **gêt-** 27/67

gêT-: bk. **gêt-** 8/76

gêt-: Gitmek. 3/34

gev-: Çiğnemek. 8/527

geven: Soba vb. tutuşturmakta çıra yerine kullanılan bir çeşit dikenli bitki . 22/309

geviş: Ağızda çiğnenen şey, lokma. 9/242

gêy-: Giymek. 4/42

gezele-: Gezinmek. 14/30

gible: (<Ar. *kible*) Kible. 17/241

ğıcı ğıcı zamanı: Çocukların çok hareketli olduğu dönem. 21/421

ğıl: Kıl. 4/44

ğıl ğurdu: Bir tür bağırsak paraziti. 8/45

ğılā: (<*kılağı*) Keskinlik. 22/494

ğılınç: Dokumacılıkta kullanılan, cetvele benzer bir araç. 26/111

ğılış: Kılıç, saban ökçesini oka bağlayan ağaç parçası. 2/106

ğıPğırmızı: Kıpırmızı. 11/85

ğıpır ğıpır ét-: Sürekli hareket etmek. 9/273

ğıpışda-: Hareket etmek. 24/181

ğıpran-: Hareket etmek. 27/106

ğır- (I): Kırmak. 9/187

ğır- (II): Öldürmek. 8/302

ğır: Kenar, köşe. 16/222

ğırā: Kırağı. 8/26

ğırallık: Kral gibi olma. 8/361

ğıram: (<Fr. *gramme*) Gram. 21/369

ğıravanda: Akseki'ye bağlı Sadıklar köyünün eski adı, Gravanda. 21/230

ğırbız: Kıbrıs. 8/331

ğırç: Bir lakap. 20/289

ğıldırmaılık: Yanlamasına, paralel olarak. 22/323

ğırğı: Orman keserek tarla açma. 21/54

ğırh-: bk. **ğırk-** 11/74

ğırkpelit: Yavrudoğan köyünde bir tarla adı. 22/526

ğırıntı: Atıştırmalık meyve, çerez. 11/127

ğırız geçir-: Ağır ve şiddetli bir hastalık geçirmek. 13/99

ğırk-: bk. **ğırk-** 25/112

ğırk: Kırk sayısı. 22/319

ğırk-: Koyun, keçi vb. hayvanların tüylerini kesmek. 25/114

ğırkıla-: bk. **kırhıla-** 25/168

ğırkılık (I): Keçi kırkılan makas. 25/109.

ğırkılık (II): Kırkayak. 26/17

ğırılğıç: Küpe Dağı'nda bulunan bir mevki. 9/195

ğırma (I): Kırılmış veya dövülmüş tahıl. 12/315

ğırma (II): Ortasından kırılarak doldurulan (tüfek). 22/557

ğırmızı: (<Ar. *ķirmizī*) Kırmızı. 5/29

ğırmızı ğabık: Kızıl çam ağacının kabuğu. 18/44

ğırşehir: Kırşehir. 20/245

ğıs: bk. **ğız** 6/92

ğısalar: Manavgat'a bağlı Kısalar köyü. 4/109

ğısır: Kısır. 8/188

ğıstırğaç: Yengeç. 22/398

ğış: Kış mevsimi. 25/73

ğışın: Kışın, kış aylarında. 7/21

ğışla-: Kış bir yerde geçirmek. 15/8

ğışlaT-: bk. **ğışlat-** 4/109

ğışlat-: Kışlatmak, kışı geçirtmek. 27/121

ğıt: (<Ar. *ķahī*) Yetersiz, az. 21/286

ğıtlık: Kıtlık. 17/194

ğıvam: (<Ar. *ķivām*) Kıvam, yoğunluk. 10/320

ğıvır-: Kenarından katlamak. 22/553

ğıvrak: Hızlı. 16/220

ğıvrandır-: Döne döne bir iş yaptırmak. 1/25

ğıvrat-: Döndürmek. 22/551

ğıvrık: Kıvrık. 22/551

ğıy-: Kıymak, doğramak. 5/29

ğıyı: Kıyı, kenar. 3/58

ğıymatlı: Değerli. 10/245

ğıymatlı: bk. **ğıymatlı** 16/17

ğıymetli: bk. **ğıymatlı** 10/245

ğıynaş-: Bir araya gelmek, toplanmak. 8/512

ğıynaşık: Aralık (kapı, pencere vb. şeyler için). (Fakat metinde “toplum” anlamı verilmiş.) 8/512

ğıynaşık: bk. **ğıynaşık** 8/512

ğız-: Azmak. 22/385

ğız: Kız. 9/138

ğızar-: Kızarmak 23/150

ğızart-: Kızartmak. 19/74

ğızgın: Çok ısınmış. 5/13

ğızıl: Kızamık. 11/114

ğızılāç (I): Manavgat’a bağlı Kızılağaç mahallesi. 16/12

ğızılāç (II): Hatıplar köyünde bir yerleşim yeri. 24/250

ğızılçık: Kızılcık ağacı ve meyvesi. 11/264

ğızılğaya: Manavgat’a bağlı Taşkesiği köyünün yakınlarında bir yerleşim yeri. 21/99

ğızılöt: Manavgat’a bağlı Kızılot mahallesi. 18/90

giciş-: Kaşınmak. 12/153

gicişki: Kaşıntı. 22/253

gilik (I): Bitkilerin çekirdeği. 3/164

gilik (II): Kuru fasulye. 23/45

gireş: Havanın bulutlu, sisli, kapalı olması hâli. 17/110

girişKen: Girişkin. 19/33

gişi: Kişi. 2/128

ğıyama-: Acımak. 10/351

giyim: Giysi. 19/98

ğo- (I): Koymak, yerleştirmek. 1/63

ğo- (II): İsim vermek. 9/164

ğo-: bk. **ğo-** 18/55

góbek: Göbek. 8/180

góbekle-: Göbek atmak. 16/46

góbre: bk. **góvre** 8/536

ğoç: bk. **ğoç** 25/103

ğoca (I): Büyük. 5/9

ğoca (II): Yaşlı kimse. 10/53

ğoca bulamaş: Hafifçe kavrulan unun üstüne yağ dökülerek yapılan bir çeşit yemek. 8/166

ğoca mendères develeri: Büyük iş makinelerine 1950'lili yıllarda verilen isim. 15/154

ğoca tārana: Ayrının içine buğday yarması katılarak pişirilen bir yemek. 12/317

ğoca-: Yaşlanmak. 13/73

ğoca: Yaşlı kimse; metinde bir lakap. 26/43

ğocadā: Konya Derebucak ilçesinde bulunan dağ, Kocadağ. 9/272

ğocadepe: Afyonkarahisar'da bulunan Kocatepe. 20/208

ğocalık: Yaşlılık. 13/98

ğocaman: Kocaman, büyük. 22/194

ğocayatağ: Aşağıışıklar köyüne bağlı bir mevki. 17/156

ğocca: bk. **ğoca (I)** 7/67

góc góç-: Göç etmek. 18/6

ğoç: Damızlık erkek koyun. 21/314

góc (I): Göç. 4/8

góc (II): bk. **ğoç** 20/25

góc-: Göçmek. 1/79

góçer: Göçer, göçebe. 4/19

góçür-: Göçürtmek. 4/16

ğoğūlu: bk. **ğoğūlu** 11/8

ğoğūlu: Beyşehir ilçesine bağlı Huğlu kasabası. 24/90

gōğūs dutgunu: Nefes darlığı, astım. 9/216

gōğūsdürük: Devenin göğsüne takılan nesne. 8/584

gók (I): Gökyüzü. 1/44

gók (II): Gök renk. 9/256

gók (III): Kötü, acımasız ("Gök dinli" ifadesinden kısaltmayla). 21/477

gókcehūyük: Konya'nın Seydişehir ilçesine bağlı Gökcehūyük köyü. 9/39

gókdepe: Akseki'ye 32 km uzaklıkta bulunan Göktepe yaylası. 4/21

góküzlek: bk. **gōğūsdürük** 8/584

gól: Göl. 1/77

gól: Kol. 1/152

golan: 11/131. bk. **golaṇ**

golandā: Bir hastalık türü. 11/82

golanya: (<It. colonia) Kolonya. 3/140

ğolañ: Genellikle keçi kılı ya da deve yününden dokunmuş, üzeri işli ince kuşak. 25/56

ğolay: Kolay. 15/196

ğolay ğolay: Kolayca. 3/130

ğolcağ: Kirmen eğirirken kola sarılan kolluk. 11/136

ğóm-: Gömmek. 9/192

ğomser: (<Fr. *commissaire*) Komiser. 24/44

ğomutan: Komutan. 1/58

gón: bk. gön 20/107

ğonakla-: Konaklamak. 23/219

ğonalğa: Yörüklerin yolculuk veya göç sırasında konakladıkları sulu ve otlu yer, konak yeri. 4/30

ğonañğı: bk. ğonalğa 8/112

ğonca: Yeniköy yakınlarında bir mevki adı. 26/76

ğonturolcu: bk. kiyá 17/102

ğonuş-: Konuşmak. 4/82

ğonuşma: Konuşma. 6/85

ğonya: Konya. 4/68

ğoñ-: Konmak. 20/14

ğoñır: Kestane rengi, kara kızıl renk. 22/86

ğoñşu: Komşu. 7/38

ğoñül: Gönül. 4/86

ğop-: Kopmak. 20/125

ğopar-: Koparmak, yolmak. 10/447

ğopullañ-: bk. ğopullaş- 26/31

ğopullaş-: Büyüyüp gelişmek. 22/347

gór-: Görmek. 1/7

ğóran: (<Ar. *kur'ān*) Kur'an. 1/118.

góre: bk. góvre 8/353

ğorğu: Korku. 21/478

ğorķ-: Korkmak. 1/150

ğoruk: bk. ğoruk 3/117

ğoruk: Henüz olgunlaşmamış ekşi üzüm. 3/13

ğorücü usulu: Aracılar vasıtasıyla gerçekleştirilen evlilik türü. 7/60

ğörün-: Görünmek. 15/39

ğörüş: Görüş, fikir. 4/73

gős: Göğüs. 8/584

gós: Göz. 22/514

ğosdağ: (<Far. *gustāh*?) Gururlanarak kasılan, mağrur. 10/221

gósderT-: Göstertmek. 15/155

ğoş- (I): Koşmak. 3/128

ğoş- (II): Hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb.ne bağlamak. 10/79

ğoş- (III): Denk saymak. 5/40

gós: bk. **góç (I)** 11/17

ğoş: bk. **ğoç** 25/103

gōş-: bk. **gós-** 16/164

ğoşak: Kuşak. 21/513

góşebe: Konar-göçerlik. 11/20

gotanaç: Bir lakap. 3/31

gótür-: Götürmek. 1/152

gov-: Kovmak, kovalamak. 2/75

góvelek: Çocuk. 21/439

góvre: (<Rum.) Gübre. 1/100

gow-: bk. **gov-** 20/53

gowa: Kova. 5/15

gowan: Arı barınağı, kovan. 23/181

gówan: bk. **gowan** 23/177

góy-: Bırakmak, koymak. 10/102

góyā: (<Far. gūyā) Sözde, sanki. 4/56

góyā: bk. **góyā** 22/498

goyak: Koyak, vadi. 9/273

góynemli: Konya'nın Derebucak ilçesine bağlı Göynem beldesinden olan kimse. 1/112

ğoyulaş-: Koyulaşmak. 11/234

ğoyun (I): Koyun. 3/81

ğoyun, -ynu (II): Kollar arası, kucak. 21/276

gōyük: Seydişehir ilçesine bağlı Gökhüyük köyü. 21/160

góz: Suyun çıktığı yerden her biri. 8/87

gozalak: Çam ağacının meyvesi, kozak. 8/221

gózel: bk. **gözel** 20/118

göbeklen-: Göbeğin şişmesi. 22/256

gök(ü)s-: Göğüs. 2/41

gön: Hayvan derisi. 8/98

gönnet: Akseki'ye bağlı Güneykaya (Gönyat) köyü. 21/243

göprü: Köprü. 2/10

göresek: Görenek. 8/340

görpe: Yeni doğmuş oğlak, kuzu ve benzeri hayvan yavrusu. 21/307

gösder-: Göstermek. 3/59

göş-: Çökmek, yıkılmak. 15/45

göt: Alt taraf, dip. 22/566

gót: Göt, kış. 8/335

göt at-: Hoplamak, zıplamak.
11/270

göw: Gök. 22/17

göyne: Yarım kollu, bel altına kadar
inen, pamuk ipliğinden dokunan iç
giysisi. 25/265

göz (I): Göz. 10/454

göz (II): Oda. 3/35

gözed daşı: Gözetleme yeri. 17/123

gözel: Güzel. 6/74

gözelcene: Güzelce. 23/86

gözelşü: Akseki'ye bağlı Güzelsu
(Sülles) köyü. 21/242

gucakla-: Kucaklamak. 9/235

güç: Güç, kuvvet. 21/142

güçcüg alı: Bir sülale adı, Küçük Ali
sülalesi. 13/19

güçcük: Küçük. 4/86

güçcük gör-: Küçümsemek.
17/228

guduz: Kuduz. 10/368

gügül gügül öt-: Rüzgârın şiddetli ses
çıkarması (fırtına). 21/170

gukgumaw: Baykuş. 22/338

gúl-: Gülmek. 22/218

gula: Vücudu koyu sarı, kuyruğu ve
yelesi siyah olan at. 9/12

gulağ (I): Kulak. 9/56

gulağ vèr-: Değer vermek,
önemsemek. 3/154

gulağ (II): Kulak biçimine getirilen
hamurun içine çökelek eklenerek
yapılan bir hamurışı. 12/150

gulahüvalla: İhlas suresi. 21/414

gullanı-: Kullanılmak. 1/131

gulp: (<Rum.) Tutacak. 21/119

gulplu: Kulplu, kulpu bulunan. 2/120

gulun: At yavrusu, tay. 21/517

gumandanlık: Komutanlık. 2/40

gumeden: Güm diye ses çıkararak.
1/75

gumluca: Konya'nın Seydişehir
ilçesine bağlı Bağra mahallesi. 9/57

gümül: bk. **gümül.** 8/12

gümüş: Gümüş. 26/135

gümüşdamla: Akseki ilçesine bağlı bir
köy, Zilan. 13/12

gún: Gün, güneş. 3/73

gún aş-: Güneş batmak. 9/221

gúndōdu: bk. **gündōdu** 4/109

gúndüz: Gündüz. 8/136

gúneş: Güneş. 1/82

gunla-: At başta olmak üzere tüm hayvanların yavrulaması. 8/55

gunlacı: Gebe hayvan. 22/357

gunlap: Kapı sürgüsü, menteşe. 8/511

gúnlük: Üzerinden gün geçmiş. 4/61

gunna-: bk. **gunla-** 8/55

gunnap: bk. **gunlap** 8/511

guPǵuru: Çok kuru. 12/45

gurbā: Kurbağa. 22/397

gurban: (<Ar. *kurbān*) Kurban bayramı. 22/454

gurķ ol-: Tavuğun civciv çıkarmak için yumurta üzerine oturması. 22/340

gursak: Kursak, mide. 23/71

gurşun: bk. **gurşun** 20/55

gurşun: Kurşun. 9/9

gurşunla-: Kurşunlamak. 20/59

gurt: Kurt. 2/75

guru iftirā: Mesnetsiz iftira. 19/22

guru-: Kurumak. 5/31

gurucu: Kurucu. 3/30

ǵurūçay: Konya'nın Ahırlı ilçesine bağlı bir köy. 20/70

ǵurundik: Grundig (marka). 1/35

ǵuruş: (<Alm. *Groschen*) Kuruş. 12/73

ǵuryá çek-: Kura çekmek. 17/234

ǵússün: Gülsüm. 16/1

ǵusur: (<Ar. *kuşūr*) Özür. 17/220

ǵusura bakma-: Hoş görmek. 8/338

ǵuş: Kuş. 7/70

ǵuşaklıķ: Silah yerleştirilen kemer. 10/415

ǵuşan-: Beline sarmak. 15/153

ǵuşluķ: Günün sabahla öğle arasındaki bölümü. 22/447

ǵutu: Kutu. 22/538

ǵuvā milli: Kuvayımilliye. 26/140

ǵúven: Güven (soyad). 18/1

ǵúvenilme-: Güvenilmemek. 1/65

ǵuvvatlı: Güçlü, kuvvetli. 7/29

ǵuyruķsuz: Kuyruğu olmayan (koyun). 17/74

ǵuyu: Kuyu. 6/10

ǵuyucaķ: Akseki'ye bağlı bir köy, Kuyucak (Larma). 21/190

ğuzla-: Hayvanların yavrulaması. 22/352

ğuzlacı: Gebe, doğuracak hayvan. 8/50

gúze: Yörüklerin asıl köylerine dönmeden önce yazdan sonra oturdukları yer. 4/26

ğuzu: Kuzu. 4/59

ğuzum: Genelde yaşlı kadınlar tarafından söylenen bir sevgi sözü. 12/192

gúzün: Güzün, güz aylarında. 8/118

güccük: bk. **gúccük** 8/334

güççük: bk. **gúççük** 23/415

güÇçük: bk. **güccük** 11/90

güÇcük: bk. **güccük** 8/269

güçsüre-: Güçsüz görmek. 17/228

güdücü: Çoban, sığırtmaç. 26/42

güleş-: Güreşmek. 8/37

gümül: (<Lat. *cumulare*) Altı susam bağıyla oluşturulan yığın. 21/345

gündödu: Manavgat'a bağlı Gündoğdu mahallesi. 2/94

gündömuş: Gündoğmuş ilçesi. 4/19

gündömuşlu: Gündoğmuş ilçesinden olan kişi. 4/13

güp: Küp, toprak kap. 12/267

gür: (<Far. *gūr*) Mağara. 17/191

gürlaş-: Gürleşmek. 24/139

güssün: Gülsüm. 10/374

güT-: Gütmek. 14/12

güyē: Güveyi, damat. 3/88

güzēl: bk. **gōzēl** 18/119

güzle: Bir tarla adı. 22/526

güzlele-: Güzlede vakit geçirmek, güzlemek. 23/52

gōzel: bk. **gözel** 23/326

gōzēl: Güzelce. 18/54

gōzelce: bk. **gözelce** 12/215

H

hà: bk. **hēye** 11/71

há: bk. **hēye** 16/216

hā: bk. **hēye** 6/79

hā: Dikkat çekmek, uyarmak için kullanılan bir söz. 1/8

habár: bk. **habar** 15/184

habar: (<Ar. *haber*) Haber. 10/207

habar vēr-: Bildirmek. 21/441

hacı_obası: Manavgat'a bağlı Hacıobası köyü. 21/6

hacımuâri: Manavgat Gündoğdu'ya ait bir köy. 9/123

haç: (<Ar. *hacc*) İslam'ın beş şartından biri, hac. 8/416

haÇ: bk. **haç** 9/155

hadım: İğdiş edilmiş (Metinde; deve). 20/242

hādi: bk. *hādi* 12/32

hádi: Haydi. 22/222

haFda: (<Ar. *hefte*) Hafta. 4/79

hafTa: bk. **haFda** 5/11

hāḳ yē-: Hak yemek. 21/263

haḳḡat: bk. **haḲḡaten** 23/423

haḲḡaten: (<Ar. *haḳḡāten*) Gerçekten. 15/173

haḳından gēl-: Yenmek. 20/61

hakiketli: Vefakâr. 11/268

haḳket: bk. **haḲḡaten** 10/443

haḷ: (<Ar. *ḥāl*) Hâl, durum. 7/20

hālâ: (<Ar. *ḥālā*) Hâlâ, hâlen.

haḷaḷ: (<Ar. *ḥalāl*) Haram karşıtı, helal. 21/410

haḷâl_étme-: Helal etmemek. 3/39

haḷbüse: Halbuki. 2/56

haḷdan hasıPlıḳdan kēsil-: Hâlsiz, mecalsiz kalmak. 10/145

hâle: Özellikle, hele. 22/261

hâlen: bk. **hayḷa** 19/60

haleP: Suriye'nin Halep şehri. 9/159

haḷıd: Halit. 21/173

hamır: (<Ar. *ḥamīr*) Hamur. 12/120

hāmıle ḡaḷ-: Gebe kalmak. 10/423

hamilleci: Gebe, hamile. 22/357

hamiT: Harman sürerken beygirlere takılan saptan yapılmış boyunduruk. 21/347

ḡamma: Trabzon hurması. 22/316

hanı: Hani. 6/48

hanı: bk. **hanı** 15/26

haḡḡı: Hangi, soru sözü. 8/37

hāḡḡısı: Hangisi, kim. 9/173

hapıs: (<Ar. *ḥabs*) Hapishane, cezaevi. 20/117

hapisāne: bk. **hapıs** 2/13

háraḷda: bk. **haraḷda** 24/149

haraḷda: Herhâlde. 9/80

haranı: Küçük kazan. 23/314

harar: (<Ar. *ḥarār*) Çoğu kıldan dokunmuş, büyük çuval. 25/260

harP: (<Ar. *harb*) Savaş. 15/29

harP_ét-: bk. **harb_ét-** 20/57

harb_ét-: Savaşmak. 2/37

harba gir-: Savaşa girmek. 2/43

hareked_ét-: Hareket etmek. 17/238

hareret: (<Ar. *ḥarāret*) Coşkunkluk, ateşlilik. 24/107

harsık-: Nefes nefese kalmak. 5/35

ḥasan: Hasan. 15/119

hasankiyalı: Manavgat'ta bir Yörük topluluğu. 27/73

hasda: (<Far. *ḥaste*) Hasta, rahatsız. 24/52

hasdaḷan-: Hastalanmak. 3/57

hasdaḷık: Hastalık. 8/218

hasdāne: Hastane. 2/19

hatā: (<Ar. *ḥaṭā'*) Yanlış. 13/38

hatap: (<Ar. *ḥaṭab* "odun") Deve semerlerinin iki tarafına konulan ağaç parçaları. 25/83

hatdā: (<Ar. *ḥattā*) Üstelik, ayrıca. 20/290

hatdē: bk. **hatdā** 27/127

hatıca: Hatice. 5/27

hatıplar: Manavgat'a bağlı Hatipler köyü. 24/30

hatıce: bk. **hatıca** 10/328

hatma: Fatma. 10/50

hatmana saçı: Fatma Ana saçı, ölen kadının mezarına konulan bir tutam saç. 21/275

ḥāva: (<Ar. *hevā*) Hava. 9/58

hava: Havva. 26/1

havali: (<Ar. *ḥavāle*) Havale hastalığı. 21/497

havas: (<Ar. *heves*) İstek. 3/69

ḥavda: bk. **haFda** 20/14

havıt: bk. **havut** 20/84

havıt: bk. **havut** 21/102

havıT: bk. **havut** 25/84

havlı: Bahçe, avlu. 22/522

havotu: Toroslarda yetişen yıllık bir bitki. 11/219

havut: (<Far. *hāvut*) Deve semeri. 26/131

ḥavut: bk. **havut** 9/12

háyá: bk. **héye** 26/179

haydı: Haydi. 6/117

háye: bk. **hēye** 26/111

hayıt: Akdeniz çevresinde yetişen, 1-2 metre boyunda bir ağaççık (*Vitex agnus-castus*). 22/309

hayla: (<Ar. *hālā*) Hâlâ, hâlen. 12/301

hayrát ét-: Şaşırmak. 15/60

hayvan (I): (<Ar. *ḥayvān*) (Genel olarak) hayvan. 21/348

hayvan (II): At. 22/97

hazel: (<Far. *ḥazān*) Kuruyup dökülen ağaç yaprağı. 11/248

ḥazır: (<Ar. *ḥāzīr*) Hazır. 3/153

hazīne: (<Ar.) Servet. 9/130

haziren: (<Ar. *ḥazīrān*) Haziran ayı. 21/317

ha⁹: Tamam, evet. 3/152

hēbe: (<Ar. *‘aybe*) Heybe. 10/80

hēbē: bk. **hēbe** 10/82

hebīsi: Hepsi. 10/292

hēç: bk. **hèç** 17/124

hèç: bk. **hèç** 6/106

hēç: bk. **hèç** 9/136

hece daşı: Ölünün mezarı oturana kadar geçici olarak dikilen mezar taşı. 11/250

hēç: bk. **hèç** 12/8

hèç: Hiç. 1/19

hèçbir: Hiçbir. 9/1

hekiyá: (<Ar. *ḥikāye*) Gibi. 4/97

helán: bk. **fálan** 18/24

helke: (<Rum.) Kova. 10/81

ḥemán: (<Far. *hemān*) Hemen, çabucak. 15/67

heP: Hep, bütün. 4/12

hepcēzi: Hepsi, tamamı. 25/227

hePisi: bk. **hePsi** 6/32

hePsi: Hepsi. 3/71

hepīsi: bk. **hePsi** 12/192

heraıda: bk. **haraıda** 6/95

herelde: bk. **haraıda** 24/177

herkeS: Herkes, her kişi. 4/70

herkez: bk. **herkeS** 4/86

hēsāb_ét- (I): Hesap etmek. 4/93

hēsab_ét- (II): Düşünmek. 13/28

hesápsız: Sayılamayacak kadar çok olan. 6/71

hêsebi: Gibi. 16/93

hêş: bk. **hêç** 7/73

hēy: Seslenme sözü. 17/132

heyâcanlan-: Heyecana gelmek, coşmak. 15/189

hêye: Evet, onaylama sözü. 3/80

hırıla-: Fırlamak. 21/219

hısâset: (<Ar. *hasâset*) Hasislik. 21/82

hızmat êt-: Hizmet etmek. 10/275

hızmatla-: bk. **hızmat êt-** 21/225

hiķāyâ: (<Ar. *hikāye*) Öykü. 10/136

hikmetijlâ: İlâhî hikmet. 23/371

hilâ: bk. **fâlan** 23/48

hiļa: bk. **fâlan** 3/60

hilâ: bk. **fâlan** 4/27

hilân: bk. **fâlan** 23/50

hile: bk. **fâlan** 21/158

hileker: (<Ar. *hîle* + Far. *-kâr*) Hileci. 21/430

hilene: bk. **fâlan** 25/222

hilli hilli ol-: Lime lime olmak. 23/364

hindi: Şimdi. 2/117

hindiki: Şimdiki. 16/71

hindiyaļı: Şimdiye kadar. 8/544

hindiye: bk. **hindiyaļı** 8/541

ho: Şu. 1/130

hoca: İmam. 16/5

hoça: İzmir'e bağı Foça ilçesi. 20/216

hōle: Şöyle 5/15

holļuk: Tavukların yumurtlaması için hazırlanmış özel yer, folluk. 23/275

hoļus: Büyük delikli elek. 22/328

homa: Oymapınar mahallesinin eski adı. 10/32

honamļı: Avşar boyuna mensup Yörük topluluğı. 19/24

hora: Şura. 11/143

horata: (<Rum. *chorato*) Şaka, alay.

horaz: (<Far. *horūs*) Horoz. 8/459

hōrda: bk. **horda** 3/60

horda: Şurada, orada 21/274

horum: Kimyasal ilaç. 8/232

hoşa gêtme-: Beğenmemek. 3/7

hoşaF: (<Far. *hoş+āb*) Şekerli bir içecek türü, hoşaf. 19/83

hōT: Heyt, seslenme sözü. 24/47

hoturaf: (<Fr. *photographe*) Fotoğraf. 22/503

hoy: İran'ın Batı Azerbaycan eyaletinde Azerbaycan Türklerinin yoğun olarak yaşadığı şehir. 8/8

hoyn: Bir seslenme sözü. 1/31

hoyün: bk. **hoyn** 16/95

höke: (<Ar. *'uḳalā*) Bilgiçlik taslayan kimse. 22/537

hökme: bk. **hatap** 25/83

hökümdar: (<Ar. *ḥukm* + Far. *-dār*) Padişah, kral. 17/202

hörgüşlü: Hörgücü olan (deve). 26/184

hörKüÇ: Hörgüç. 8/64

hörküş: Hörgüç. 12/89

hörmət: (<Ar. *ḥurmet*) Saygı. 8/457

hu: Şu. 2/125

húcum ét-: Saldırmak. 9/13

hudüt: (<Ar. *ḥudūd*) Sınır. 4/68

húdut: bk. **hudüt** 7/8

humayın: Bir çeşit pamuklu kumaş, Amerikan bezi. 8/196

hur- (I): bk. **ur-** 23/284

hur- (II): Yönelmek, sapmak. 24/80

hura: bk. **hora** 21/480

hurda: Şurada, şu yerde. 3/35

husûsi: (<Ar. *ḥuṣūṣî*) Özel olarak. 3/121

hususu: bk. **hususun** 25/138

hususun: (<Ar. *ḥuṣūṣan*) Özellikle, bilhassa. 8/84

huy: Çeşitli duyguları anlatmak için kullanılan bir seslenme sözü, oy. 17/26

hücúm ét-: Saldırmak. 20/215

hülesekelâm: (<Ar. *ḥulāṣa-i kelâm*) Sözün kıyası. 24/160

hülesekelem: bk. **hülesekelâm** 24/174

hündüdük: bk. **kiriş** 22/314

hürü: (<Ar. *ḥūrî*) Huri. 21/498

ḥüsēn: bk. **hüsēn** 15/120

hüsēn: bk. **hüsēn** 9/244

hüsēn: Hüseyin. 11/55

hüseyn: bk. **hüsēn** 17/20

hôrmet: bk. **hörmət** 8/459

I

ıccık: bk. **acıķ** 23/309

ıfaķ: bk. **ifaķ** 22/126

ıfāķa: Ufakken, küçükken. 1/3

ıhart-: Deveyi çökertmek. 21/258

ıhı: İşte. 2/103

ıkdıdara geç-: Devleti yönetme yetkisine sahip olmak. 17/190

ıkdısā ét-: Dedikodu yapmak? 3/145

ıldır: Alacakaranlık. 21/318.

ıldız: Yıldız. 21/318

ımık: Az sıcak, ılık. 20/122

ımıklık: Ilıklık. 16/150

ırām: bk. **ğıvam** 23/163

ırāmaTlı: Rahmetli. 1/148

ırāt: (<Ar. *rāḥat*) Rahat, huzur. 12/35

ırātsiz ét-: Rahatını bozmak. 24/146

ıs cıs yok: “Hiç kimse yok” anlamında kullanılan bir cümle. 12/67

ısbarta: Isparta. 4/87

ısdambuł: İstanbul. 16/163

ısdanbul boğazı: İstanbul Boğazı. 2/48

ısdar: (<Rum. *istári*) Kilim, çadır bezi vb. dokunan tezgâh. 11/137

ısdılı: Isıtılmış bir taşla oynanan bir oyun ve bu oyundaki ısıtılmış taş. 27/152

ısdıra: Küçük çocuklarda görülen bir deri hastalığı. 23/406

ısıcak: bk. **ıssıcak** 11/197

ıskarça: İşe yaramayan nesne. 8/515

ısla-: Islatmak. 19/77

ıspanak: (<Rum.) Ispanak bitkisi (*Spinacia oleracea*). 23/130

ıssıcak: Sıcak. 12/279

ıssın-: Isınmak. 1/29

ıssıcak: bk. **ıssıcak** 27/63

ısTar: bk. **ısdar** 12/209

ışıklar: Manavgat’a bağlı Aşağıışıklar köyü. 17/161

ıtāt: (<Ar. *itā‘at*) Söz dinleme. 21/398

ızar: (<Far. *ḥarās*) Tahta ve kereste kesmeye yarayan büyük bıçkı. 25/29

ı°: bk. **ā°** 11/239

İ

ibādāt yap-: İbadet etmek. 17/239

ıbradı: Antalya’ya bağlı İbradı ilçesi. 11/8

ıbradı: İbradı ilçesinden olan kimse. 9/128

ıbrām: bk. **ıbrām** 9/223

ıbrām: İbrahim. 9/224

ıç: İç. 7/36

icābında: Gerekirse. 9/146

icar: (<Ar. *icār*) Kira. 24/125

içgi: İçki. 8/290

iççi: bk. **işci** 15/169

idîrizli: bk. **idirizli yôrû** 17/88

idirizli yôrû: Manavgat'ta yaşayan İdrisli Yörükleri. 13/16

iFâde: (<Ar. *ifāde*) Sorguya esas beyan. 25/274

ifağ: Ufak. 22/2361

ifağla-: Küçültmek, ufaltmak. 22/116

ifpar: (<Ar. *ihbār*) Bildirme. 1/53

ihî: bk. **ihı** 19/21

ihı: bk. **ihı** 21/27

ihtilâl: (<Ar. *ihtilāl*) Darbe. 13/74

iküş: bk. **ikiüş** 5/22

ikāmedēt-: Bir yerde oturmak, ikamet etmek. 24/99

ikāmetgāh ēt-: bk. **ikāmedēt-** 9/105

ikindin: İkinci vaktinde. 1/124

ikiüş: İki üç. 6/44

ikiün: İki gün. 22/138

ikiüz: İki yüz. 26/69

ikiyüz: İki yüz. 8/129

ikūn: İki gün. 11/208

ıl: Yıl. 4/23

ilâdin: Ladin ağacı. 8/78

ılan: Yılan. 12/112

ılan balık: Yılan balığı. 22/394

ılarma (I): Manavgat'a bağlı Denizkent köyünün eski adı. 9/124

ılarma (II): Akseki'ye bağlı Kuyucak köyünün eski adı. 27/24

ılarmalı: Denizkent köyünden olan kimse. 12/103

ılaş: bk. **elaç** 11/83

ılaşla-: İlaçlamak. 1/61

ilāyeT ol-: (<Ar. *ināyet* + T. *ol-*) İhsan edilmek. 8/67

ilāzım: (<Ar. *lāzim*) Gerekli. 10/161

ilbiz: bk. **ivriz** 12/157

iledin: Ladin ağacı. 9/18

ilēn: (<Far. *legen*) Leğen. 12/70

ilezir: bk. **irezil** 21/228

ilFat: Akseki ilçesine bağlı olan Bucakalan, Belenalan ve Büyükalan köylerini kapsayan bölgenin adı, İlvat. 11/112

ilfāt: bk. **ilFat** 8/425

ilgen: bk. **ilēn** 5/30

ılıca: bk. **ilice** 24/3

ilicá: bk. **ilice** 3/158

ilice: Manavgat'a bağlı Ilıca mahallesi.
22/226

ilidir: Delikli kap. 23/413

ilit-: Ilık duruma getirmek. 23/346

ilmasan bēli: Akseki ilçesine bağlı
İmrasan mevki. 4/30

iman: (<Ar. *īmān*) Sine, göğüs. 26/80

imişdir-: Ilıtmak. 12/236

imişik: Ilık. 23/141

in: Mağara. 18/52

inandır-: İnandırmak, kandırmak.
4/119

indirmelik: Damadın evine gelen
geline, attan inerken erkek evi
tarafından verilen armağan. 11/49

ini: Kayın, kayınbirader. 10/264

inkār_êT-: İnkâr etmek, yadsımak.
8/9

insanōlu: İnsanoğlu, kişi. 17/229

İnsanōlu: bk. **insanōlu** 24/122

intiḳāl_ol-: Görev verilmek. 9/155

intiḳāmını al-: Öcünü almak. 15/16

intiḳāf: bk. **ihṭilāl** 22/134

inek: İnek. 12/126

ingiliz: bk. **ingiliz** 20/63

ingiliz: İngiliz. 1/44

ingin: Yüksekte olmayan, alçak (yer).
25/179

igne: İğne. 20/304

igne vur-: İğne ile vücuda sıvı
bir ilaç vermek. 13/6

igne yap-: bk. **igne vur-** 13/6

ipák: bk. **ipek** 7/55

İParnāma: (<Ar. *iḥbār* + Far. *nāme*)
Haber verme kâğıdı. 9/108

ipek: İpek. 16/122

iptira: (<Ar. *iftirā'*) Kara çalma. 17/95

İrac_ol-: İhraç olmak, çıkarılmak. 3/8

irāde: (<Ar.) Karar verme gücü, istenç.
2/65

İramazan (I): Ramazan. 3/97

İramazan (II): Ramazan ayı. 13/7

irāmeTli: bk. **irāmatlı** 20/194

irāmetli: bk. **irāmatlı** 9/231

irāmetli: bk. **irāmatlı** 9/244

irāmatlı: Rahmetli, mevta. 2/42

İrāmetli ol-: Yaşamını
yitirmek. 15/168

İrampa: (<İt.) Rampa, yokuş. 1/27

İrezilce: Eziyet çekerek. 8/373

İrezillik: Sıkıntılı, eziyetli durum. 8/26

İrezil ol-: Sıkıntı, eziyet çekmek. 15/47

İrezil zebil: Sıkıntılı, eziyetli. 18/7

İrham: (<Ar. *ihrām*) Yünden yapılan
yaygı. 20/191

İrham: bk. **irham** 22/526

İrişlar: Oymapınar'a bağlı bir yerleşim
yeri. 13/56

irze bēli: Konya'nın Seydişehir ve
Derebucak ilçelerini birbirine bağlayan
geçit, Reze Beli. 9/272

İs cīs yok: bk. **ıs cīs yok** 12/107

İsābeT_ēt-: Nişan alınan yere
değmek. 15/189

İsārı gel-: Asi olmak. 9/100

İsde-: İstemek. 3/32

İsdiFā ēt-: bk. **isdiFā ēt-** 9/108

İsdifā ēt-: İstifa etmek. 3/14

İsdiFā ēt-: bk. **isdiFā ēt-** 9/107

İsdiKāmet: (<Ar. *istikāmet*) Doğrultu.
24/234

İsıcağ: bk. **ıssıcağ** 21/43

İsıcağ: bk. **ıssıcağ** 23/396

İsi: (<issiz) Tenha. 16/158

İsKembe: İşkembe. 8/147

İsken ēt-: Yerleştirmek. 17/52

İslendir-: İslî hâle getirmek. 8/383

İsmāl: bk. **ismāyil** 3/11

İsmān: İsmihan. 10/253

İsmāyil: İsmail. 2/122

İsparTa: bk. **ısbarta** 24/38

İstifrá yap-: bk. **istirfe ēt-** 23/390

İstirfe ēt-: Kusmak, çıkarmak. 21/501

İstirpe: Arpacık hastalığı. 23/402

İşim: (<Ar. *ism*) Ad. 13/1

İş: bk. **iş** 20/216

İş-: İçmek. 11/43

İş (I): İş, durum. 7/47

İş (II): İç. 20/178

İşam: bk. **işam** 8/205

İşam: Çam ağacı. 6/34

İşamıçi: Yörüklerin yaylaya çıkarken
konakladıkları Manavgat'ta bir mevki.
11/174

İşamlık: Çamlık. 2/19

işāret **ġet-**: İşaret vermek. 24/226

işāret Fur-: İşaretlemek. 8/85

işci: İşçi. 21/60

işde: İşte. 3/58

işdek: bk. **işde** 25/4

işdek: bk. **işde** 8/94

işdōle: İşte öyle. 9/64

işemik: Sidik. 27/124

işgi: İçki. 11/43

işle-: Çalışmak. 24/169

itāt: bk. **itāt** 21/413

ivrim: Beyşehir'e bağlı bir yerleşim yeri, İbrim. 24/96

ivriz: Bir hastalık adı. 12/156

iydam: (<Ar. *i'dām*) Ölüm cezası. 27/68

iydiş ġet-: Hayvanlarda erkeklik bezlerini çıkararak kısırlaştırmak. 3/125

ġk-üç: İki üç. 3/73

ī°: bk. **ā°** 16/136

ī°: bk. **ā°** 25/224

ġlimon: (<Rum.) Limon ağacı ve meyvesi. 22/316

ġrāmetli: bk. **irāmatlı** 9/194

ġşam: bk. **işam** 8/78

K

ġafa: bk. **ġafa** 6/11

ġak- (I): bk. **ġak- (I)** 12/329

ġak- (II): İtmek. 25/219

ġak: İncir kurusu. 24/105

ġakmak Fur-: Yumruk atmak. 25/216

ġamaġ: Kemal. 21/73

ġaġġlı: Kaġnı arabası. 23/424

ġár: (<Far. *kār*) Para kazancı. 24/197

ġará: (<Fr. *carré*) Kare. 9/133

ġaribennik: Garibanlık, yoksulluk. 25/4

ġariP: (<Ar. *ġarīb*) Acayip. 17/124

ġarıplik: Gariplik, garabet. 20/152

ġarġama: Üzerine pekmez, bal, yoğurt vs. dökülerek yenen kar tatlısı. 12/197

ġasabāyi seviş: bk. **seviş** 15/115

ġaş: bk. **ġaş** 24/117

ġaş: Kaç, soru sözü. 8/16

ġaşşık: bk. **ġaşşık** 12/42

ġāt: bk. **kiyat** 15/166

ġātıp: (<Ar. *kātib*) Yazman. 17/197

Ķatran: bk. ģatran 12/171

ķavırma: bk. ģavurma 10/334

ķāzım ķarābekir pašā: Kurtuluş Savaşı komutanlarından Kāzım Karabekir. 20/204

ķēce: Kırkılmış koyun yünü veya keçi kılının dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş. 11/131

ķeF... ķeF...: (<Far. gāh) Bazen, bazı zaman. 25/17

ķeFen: bk. ķeFin 21/42

ķeFin: (<Ar. kefen) Kefen bezi. 8/187

ķeklikķili: Kahverengimsi renge sahip bir incir türü. 10/314

ķel-: Gelmek. 8/371

ķel: Küçük; zayıf. 2/10

ķelek: Olgunlaşmamış kavun. 22/332

ķelin: Gelin. 19/94

ķellik: Zayıflık. 8/46

ķelpetēn: (<Ar. kelbetān) Kerpeten. 27/47

ķeme: Büyük sıçan. 21/103

ķendir: Kenevir ve kenevirden yapılmış olan ip. 12/225

ķener: (<Far. kenār) Kıyı, yaka. 3/58

ķengēl: bk. ķengēr 23/441

ķengēr: (<Far. kenger) Kengel bitkisi. (Cynara cardunculus). 23/441

ķeP: (<Ing. cap) Kep, şapka. 3/63

ķepāze ol-: Gülünç veya utanılacak duruma düşmek. 26/67

ķepenek: Çobanların omuzlarına aldıkları keçeden giysi, aba. 27/111

ķerāņ: bk. ķiraņ 22/442

ķēri: bk. ķēyri 25/26

ķeris: (<Far. kārīz) Kolayca kandırılabilen kimse. 9/60

ķert- (I): Çizmek, çentmek. 5/20

ķert- (2): Ağaç veya çubuğa çentik koymak. 16/99

ķēs- (I): Kesmek. 4/61

ķēs- (II): Taklit etmek. 22/390

ķēse: (<Far. kīse) Küçük torba, kese. 6/39

ķēser: Tahta, ağaç yontmaya ve çivi çakmaya yarayan, kısa saplı, bir yanı keskin ağızlı çelik araç. 18/102

ķēsgi: Bir ucu keskin çelik araç, keski. 11/281

ķēsgin: Keskin. 18/99

ķēsi: Giysi yıkama işi. 21/285

kēsil-: Süt, ayran vb. bozulmak, ekşimek. 23/286

Kēsilik: bk. **gēsilik** 21/523

kesimci: bk. **tātacı (II)** 21/115

kēsme: Ak ve kara olmak üzere çeşitleri olan bir ağaç türü. 22/309

kēs: (<Far. *keşk*) Yağı alınmış süttten veya yoğurttan yapılan peynir. 10/280

kēše: Keçe. 8/15

keşgáf: bk. **keškeh** 26/160

keşgáf: bk. **keškeh** 26/162

keşge: (<Far. *kāşki*) Keşke. 21/243

kēşir: Havuç. 22/333

keşkā: bk. **keškeh** 25/154

keşkah: bk. **keškeh** 12/343

keşkáh: bk. **keškeh** 16/47

keşkáh: bk. **keškeh** 19/72

kēškeF: bk. **keškeh** 5/12

keškeh: Keşkek, dövme buğdayın uzun süre kaynatılmasıyla yörede etsiz olarak pişirilen bir yemek. 6/59

keşkev: bk. **keškeh** 5/13

kevciler: Manavgat'ın doğusunda bulunan eski bir yerleşim yeri. 21/546

kevki: Sukabağından yapılan kap. 23/331

kēy-: bk. **gēy-** 11/132

kēyik: Geyik. 22/415

kēyri: bk. **kēyri** 16/118

kēyri: Sonra. 3/161

kēyrim: bk. **kēyri** 26/121

kēyrim: bk. **kēyri** 16/235

kēyī_almásí: Geyik elması, Akdeniz bölgesine has yabani bir meyve ağacı (Malus Trilobata). 18/134

keyíf: (<Ar. *keyf*) Rahat, huzur. 17/138

Kıl: Keçi tüyünden yapılmış veya dokunmuş olan. 4/46

kıl çuval: Kıldan dokunan, içinde tahıl ve eşya taşınan çuval türü. 23/247

kıldıravık: bk. **kıldıravık** 8/568

kıldıravık: Oğlak ve kuzuların boynuna takılan küçük çan, çingirak. 8/568

kıldırkı: bk. **kıldıravık** 8/567

kılınç: Kılıç. 3/155

kıral: Kral, yönetici. 3/20

kırañ: Kenar. 12/225

ķırķıla-: Doğumdan kırk gün sonra bebeği törenle yıkamak. 11/117

ķırķılı: Kırk gününü doldurmamış (bebek veya lohusa kadın). 11/118

ķırķ-: bk. **ķırķ-** 4/52

ķırķ: Kırk sayısı. 2/6

ķırķ-: Koyun, keçi vb. hayvanların tüylerini kesmek. 4/52.

ķırķgavaķ: Manavgat ilçesine bağlı bir köy, Kırkkavak. 18/4

ķırķlık: Koyun ya da keçi kırkılan makas. 12/229

ķırpıt-: Hayvanın korkudan kulaklarını dikmesi. 11/277

ķırsın: Kırsal. 18/94

ķısmat  t-: Kısmet etmek. 3/73

ķıldıravık: bk. **ķıldıravık** 8/566

ķilim: (<Far. *gil m*) Y n veya kıl dokuma. 21/206

ķil : bk. **ķil ** 21/303

ķil : (<Fr. *kilo*) Bir ağırlık  l   birimi kilogram. 4/59

ķilomet re: (<Fr. *kilom tre*) Bir uzunluk  l   birimi, kilometre. 1/71

ķim: Ki bağlacı. 3/63

ķir : (<Ar. *ķir *) Kira, icar. 11/4

ķir : bk. **ķir ** 24/194

ķirinc : bk. **ķirinci** 20/242

ķirinci:    ile yedi yaş arasında olan erkek deve. 21/128

ķirincik: bk. **ķirinci** 8/39

ķiriř (I): Pamuk atılan yayın iki ucu arasındaki hayvan bağırsağından yapılan bağ. 23/192

ķiriř (II): (<Far. *sir ş*) Yaban  pırasa, sarı zambak. 11/11

ķirli b li: Konya'ya bağlı Seydişehir il esinde bulunan bel. 21/156

ķirman: bk. **ķirmen** 22/182

ķirmen: Elde y n   irmeye yarayan tahtadan yapılmış ara . 11/136

ķirpiT: (<Ar. *kibr *) Kibrit. 25/59

ķirsecik: Konya Beyşehir'e bağlı bir mevki. 21/242

ķirten: Ulukapı k y n n eski adı. 20/8

ķirtik: K   k sabun par ası. 23/414

ķisiren: Hamur kazımaya yarayan k rek gibi k   k demir ya da ağa tan yapılan ara . 12/301

ķiT : bk. **ķiti** 8/70

ķiti: K pek yavrusu, enik. 23/416

ķitle-: Kilitlemek. 8/391

kiyá: (<Far. *ked* + *hudā*) Bey veya ağa yanındaki yardımcı, kâhya. 17/102

kiyā: bk. **kiyá** 27/76

kiyalık: Kâhyalık. 17/101

kiyat: bk. **kiyát** 3/16

kiyát: (<Far. *kāğaz*) Kâğıt. 3/15

kiyeFet: (<Ar. *kiyāfet*) Giysi. 20/164

kíyí: Kıyı, köşe. 24/95

Ķo-: Atmak, fırlatmak. 9/251

ķō-: bk. **ġov-** 26/62

ķoala-: Kovalamak. 20/192

ķóček: Kadın kılığına girip oynayan erkek. 5/9

ķóf: İşkembe. 8/146

ķōğ-: bk. **ġov-** 23/420

ķók: Asıl, temel. 17/16

ķóken: bk. **köken** 24/139

köken: Kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin toprak üstünde yayılan dalları. 24/154

ķókle-: Ağaç veya bitkiyi kökü ile birlikte topraktan çıkarmak. 21/489

Ķóktepe: bk. **ġókdepe** 21/203

kölen-: Küflenmek. 22/269

ķīlot: (<Fr. *culotte*) İç çamaşırı, don. 12/14

ķomúsyon: (<Fr. *commission*) Ticarî aracı. 24/191

ķómür: Kömür 8/255

Ķonyaalı: Konyalı olan kimse. 4/68

ķópek: Köpek. 9/258

ķópükK: Köpük. 9/219

ķópüklüsu: Gündoğmuş Serinyaka sınırları içinde bir akarsu. 21/256

ķópür: bk. **ġöprü** 1/132

ķópür-: Köpürmek. 6/37

ķór: (<Far. *kūr*) Görme engelli. 9/272

ķórpü: bk. **ġöprü** 21/506

ķós- (I): bk. **kös-** 8/15

ķós- (II): Yan yatırmak. 8/239

ķóslü: Uzanıp yatmış durumda. 10/140

ķóş-: bk. **ġóş-** 12/188

ķóşe: (<Far. *gūşe*) Köşe, bucak. 23/202

ķot: (<Fr. *cote*) Temel ile zemin arasındaki yükseklik. 14/33

ķótü: Kötü. 8/234

ķow-: bk. **ġov-** 23/376

ķowal: bk. ġāval 20/193

ķóy: (<Far. *kūy*) Kōy. 1/1

ķoyun: bk. ġoyun (I) 12/9

ķōhlen-: bk. **ķōlen-** 22/270

ķōlek: Bir tür koyun. 17/73

ķölge: Gölge. 5/46

ķōmbe: Kızgın küle gömülerek ya da fırında pişirilen bir çeşit kalın ekmek. 26/150

ķōnger: bk. **ķeŋger** 8/521

ķōŋgüç: Ucu sivri kısa sopa. 8/213

ķör: Çok sık. 12/125

ķörpe: bk. **ģörpe** 22/361

ķös-: Ayağını uzatmak. 8/341

ķōšek: Bir yaşına kadar olan deve yavrusu. 8/38

ķōšekle-: Devenin yavrulaması. 25/87

ķōšek: bk. **ķōšek** 22/362

ķötünlük: Kötülük. 25/166

ķúful ķúful ol-: Yün gibi kabarmak. 23/187

ķúķürt: (<Far. *ģūġird*) Kibritin eczası. 25/59

ķúl: kül. 21/286

ķúlde ķómürde ġal-:

Darmadağın olmak. 10/376

ķúlcüler: bk. **ķülcüler** 17/158

ķúldür ķúldür: Haldır haldır. 18/48

ķúleş: Güreş. 10/14

ķúleşçi: Güreşçi. 10/12

ķúme (I): (<Rum.) Kümes. 20/92

ķúme (II): Ufak ev. 20/88

ķúpe (I): Küpe. 10/258

ķúpe (II): bk. **ķüpe yaylası** 16/87

ķúrek: Kürek. 16/77

ķúrkü ācı: Çadır yapımında kullanılan bir ağaç türü. 4/49

ķúrsü: (<Ar. *kursū*) Kürsü. 1/38

ķúttúk ķúttúk: Pamuk, yün atma sesi. 18/138

ķútúk: Kütük. 17/136

ķúy-: bk. **ķüy-** 8/519

ķuzáy: Kuzey. 9/272

ķuzla-: bk. **ģuzla-** 12/228

ķücüme: Tezgâh tarağı kullanılarak dokunan kolan çeşidi. 26/93

ķüççük: bk. **ģüççük** 19/93

kükürt: Anası tüylü, babası boz deve yavrusu. 22/370

külcüler: Manavgat Demirciler köyüne bağlı bir yerleşim yeri. 17/6

külüşçe: (<Far. *kulîçe*). Maden külçesi. 15/155

külür: Taneli mısır koçanı. 26/148

küme: (<Rum.) Tavuk barınağı, kümes. 23/274

küncü: (<Far. *künçit*) Susam. 22/314

Künde: bk. **künde** 2/116

künde: Her gün. 24/173

küp-: Yıkılmak. 21/526

küpe yaylası: Konya Seydişehir’de bulunan bir yayla. 9/18

küpün-: Yüzü, gövdesi bir yere gelecek biçimde eğilmek. 21/213

kürek: Un tarhanasının hamurunu karıştırmakta kullanılan tahta kepçe. 5/28

kürt: Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerden göçüp gelen Türkmenlere verilen bir ad. 9/162

kürtler: Manavgat Yörüklerinden bir aşiret. 24/92

kürü-: Küremek. 12/131

kürüt-: Süründürmek. 21/245

küs-: bk. **küy-** 8/519

küsür: (<Ar. *kusūr*) Kusur. 2/76

küt ol-: Kötürüm olmak. 16/81

küy-: (<E. T. *küt-*) Pusuya yatmak. 8/519

kõnger: bk. **kenger** 8/529

koşul-: Kovulmak. 23/207

L

laF_ét-: Laf etmek, söylemek. 2/42

laşaş: (<Lx) Bir tür kamyonet. 27/120

läkin: bk. **lekin** 9/95

lân: Ulan, lan. 9/252

lağgıduş lağgıduş: Langır lungur. 17/62

lapor: (<Fr. *rapport*) Kronik hastalıklar için verilen doktor raporu. 19/54

lasdik (I): (<Fr. *élastique*) Kauçuktan yapılmış şey.

lasdik (II): Lastik ayakkabı. 21/220

lata: (<İt. *latta*) Dar ve kalınca tahta. 25/28

latâ: bk. **lata** 25/28

laylon (I): (<Fr. nylon) Naylon. 22/114

laylon (II): Römork. 8/105

le: bk. nêy 13/85

lekin: (<Ar. lākin) Ama, ancak. 4/38

lirâ: (<İt. lira) Lira. 6/16

listêk: İstek, arzu. 23/131

loplaç: Zakkum ağacı. 22/314

lôbet: (<Ar. nevbet) Nöbet. 2/32

lôbeTci: Nöbetçi. 4/77

lök (I): Erkek deve. 25/49

lök (II): Küçük erkek çocukları için kullanılan bir sevgi sözü. 21/129

löküs: (<Fr. lux) Gaz lambası. 3/90

lútûbetli: Nemli. 1/83

laap: (<Ar. laqab) Takma ad. 13/1

leçen: bk. ilên 18/122

M

mâcerâ: (<Ar. mâcerâ) Serüven, sergüzeşt. 10/38

mâdur ol-: Hasta olmak. 20/29

mafâd_êt-: Vefat etmek. 3/30

mâfaza: (<Ar. muhâfaza) Koruma. 15/171

mafêt-: Mahvetmek. 4/29

mafFêt-: bk. mafêt- 20/298

mafluk: bk. mehluç 22/356

maFsúl: bk. mavsúl 14/23

mah: Al, buyur. 23/418

māhâlle: bk. mahelle 17/57

mahana: (<Far. bahâne) Sebep, bahane. 27/37

mahelle: (<Ar.) Mahalle. 2/79

māhrîmçaltı: Manavgat'a bağlı Gebece köyünün yakınlarındaki bir mevki. 6/7

maçat: (<Ar. maç'ad) Minderli alçak sedir. 8/323

maļ meel: Hayvan. 4/112

maļ yâ: bk. tereyâ 20/135

maļcılıç: Hayvancılık. 24/101

mâlesef: (<Ar. ma'a'l-esef) Ne yazık ki. 13/3

māliç: (<Ar. maḥlūc) Pamuk. 21/382

māliş: bk. māliç 18/140

mâlle: bk. mahelle 21/491

māmît: bk. māmūt 4/14

mámleket: (<Ar. memleket) Şehir, yurt. 8/10

māmleket: bk. **mámleket** 17/86

māmut: Mahmut. 4/13

manar: Küçük balta, nacak. 8/381

manasdır: Beyşehir’e bağlı Manastır köyü. 24/98

manav: Yerleşik Türkmen. 4/80

manavlaş-: Konar-göçerliği bırakıp yerleşik hayata geçmek. 24/104

manavğad: Manavgat. 2/10

manavğaT: bk. **manavğad** 4/19

manayat: Akseki-Manavgat ilçe sınırında bulunan bir mevki. 21/109

mantarlık: Göktepe yaylasında bir mevki. 21/194

mar: bk. **vār** 4/15

marak̲ét-: Kaygılanmak. 23/451

maraşal: (<Fr. *maréchal*) Mareşal; metinde bir lakap. 9/99

masır: (<Rum.) İnce kamıştan yapılan iplik makarası. 12/273

matemetik: (<Fr. *mathématique*) Matematik. 8/5

mavsúl: (<Ar. *maḥṣūl*) Ürün. 8/46

maya (I): Buhur deveyle adi devenin birleşmesinden doğan uzun tüylü dişi deve. 12/88

maya (II): (<Far. *māye*) Bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde. 4/62

maydónuz: (<Rum.) Maydanoz bitkisi. 23/298

mayıs: (<Ar. *ma‘āṣ*) Aylık. 14/58

mayís: (<Rum.) Yılın beşinci ayı, Mayıs. 14/42

mayoş: (<Far. *mey+hoş*) Ekşimsi. 8/61

mayoşu: bk. **mayoş** 26/187

mazı: (<Far. *māzū?*) Olgunlaşmamış incir. 10/303

mefāT_ét-: bk. **mafād_ét-** 15/203

meğárá: (<Far. *meger*) Meğer. 9/7

meğerimá: Meğerse. 10/261

mehluk̲: (<Ar. *maḥlūk*) Hayvan, yaratık. 9/241

mejbur: (<Ar. *mecbūr*) Bir şeyi yapmak zorunda olan. 13/96

mekdíp: bk. **mekdúP** 3/56

mekdúP: (<Ar. *mektūb*) Mektup, yazı. 15/163

meken: (<Ar. *mekān*) Bulunulan yer. 26/43

meken dut-: Herhangi bir yere yerleşmek. 13/41

mekereye al-: (<Ar. *mekkāre*+ T. -ye al-) Osmanlı ordusunda taşıma işlerinde kullanmak amacıyla halktan ücret karşılığında yük hayvanı kiralama. 2/112

mekge: Mekke. 8/417

mekik: (<Far. *mekūk*) Dokuma tezgâhlarında, enine iplikleri boyuna iplikler arasından geçirmeye yarayan alet. 12/275

mekteP: (<Ar. *mekteb*) Okul. 3/2

mel: bk. **met** 8/240

melaş otel: Manavgat'a bağlı Side mahallesinde bir otel. 10/89

mëlem: (<Ar. *merhem*) Deriye sürülen yumuşak ve koyu kıvamda ilaç. 25/40

meleski: Yufka açmak için avuç içinde yuvarlak bir biçim verilen hamur parçası. 12/307

meleskilik: Bir hamur bezesi kadar. 23/391

melik yaylası: İbradı ilçesinin batısında bulunan bir yayla. 17/78

melmeket: bk. **mámleket** 19/73

memdūh sāmaç: Memduh Tağmaç, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 14. Genelkurmay Başkanı. 15/176

mēmed: Mehmet. 9/164

memläket: bk. **mámleket** 20/45

mēmur: (<Ar. *me'mūr*) Devlet görevlisi. 15/171

mendēres: Adnan Menderes. 15/151

meneç: Bir köpek adı. 17/127

menevşe: (<Far. *benefşe*) Menekşe. 25/1

merdivan: (<Far. *nerdubān*) Merdiven. 1/132

mērime: Meğerse. 10/69

merkep: (<Ar. *merkeb*) Eşek. 4/10

merKep: bk. **merkep** 15/49

merkez baḡası: Merkez Bankası. 15/155

mersin: Mersin ağacı, sazak. 8/19

merTek: bk. **mertek** 11/194

mertek: Kalas. 8/11

mesel: Kafiyele sözlerle oluşturulan bilmece, şiir gibi halk edebiyatı ürünleri. 11/284

mesel dök-: Bilmece sormak.
11/285

meselá: bk. **mesele** 19/28

meselā: bk. **mesele** 22/434

meSelá: bk. **mesele** 6/31

meselä: bk. **mesele** 6/60

mesele: (<Ar. *meşelā*) Örneğin. 3/25

mesep: (<Ar. *mezheb*) Mezhep. 7/58

mesmi: (<Ar. *mesmū* ‘‘iştirilmiş’’) Doğru dürüst, pek; çokça. 19/97

mesul: (<Ar. *mes’ul*) Sorumlu. 9/82

mêşe: (<Far. *bîşe*) Meşe ağacı, pelit.
12/207

meşgûl: (<Ar. *meşgûl*) Meşgûl. 4/85

meşkúr: bk. **mēşúr** 6/3

mēşúr: (<Ar. *meşhūr*) Meşhur, ünlü.
1/35

met: Çelik çomak oyununda kullanılan
değnek parçası. 8/237

metānet vèril-: Önem verilmek.
15/145

metel: bk. **mesel** 11/269

metro: (<Fr. *mètre*) Metre. 8/214

metîre: bk. **metro** 8/12

mevzilat: (<Ar. *menzilet*) İndirim,
tenzilat. 4/88

meydána çık-: Yetişmek, büyümek.
21/63

meydana_ğetir-: Büyütmek, ortaya
çıkarmak. 6/13

meydene gel-: Ortaya çıkmak. 26/140

meydene getir-: bk. **meydana_ğetir-** 22/349

mèyvá: bk. **mèyve** 22/477

mèyve: (<Far. *māve*) Meyve, yemiş.
22/315

mezbur: (<Ar. *mezbūr*) Zorunda olan.
9/276

mezer: (<Ar. *mezār*) Kabir, sin. 8/31

mezeriyyanı: Yavrudoğan köyünde bir
tarla adı. 22/526

mezmur: bk. **mezbur** 23/225

mēzun: (<Ar. *me’zūn*) Bir okulu
bitirerek diploma almış (kimse). 8/4

mih: (<Far. *mīh*) Büyük çivi. 21/377

mîsdaFa: bk. **musdā** 9/168

mīda: (<Ar. *mi’de*) Mide. 20/298

mīdā: bk. **mīda** 12/170

mili: Üç taş (ğala) oyununda ortadaki küçük taş. 8/247

millar: (<Fr. milliard) Milyar. 26/69

millî müdâfe: Millî Savunma Bakanlığı. 3/76

millon: (<Fr. million) Milyon. 26/69

mısal: Örneğin. 9/114

misál vēr-: Örnek vermek. 20/182

mísmillā: Besmele sözü, *bismillah*. 21/408

mobaalı boynuna: Vebalı boynuna. 9/80

mobaalı günē üsdüne: bk. **mobaalı boynuna** 27/101

mobillet: (<Fr. Mobylette) Motosiklet. 23/370

modelim: (<Fr. moderne) Çağdaş, çağcıl. 16/10

moderínleş-: Çağdaşlaşmak. 20/260

motur (I): (<Fr. moteur) Traktör. 2/109

motur (II): Su motoru. 6/11

muâr: (<biñar) Suyun çıktığı yer. 21/496

múbārek: (<Ar. mubārek) Beğenilen, hayret edilen şeyler için söylenen bir söz. 22/437

múcādele ét-: Uğraşmak, savaşmak. 20/67

múddet: (<Ar. muddet) Süre. 8/136

múddeT: bk. **múddet** 24/34

mudul: (<Rum. nodul) Hayvanın yürüyüşünü hızlandırmak için kullanılan övendirenin ucuna çakılmış sivri demir çivi. 23/422

muhdar: (<Ar. muhtār) Muhtar. 9/100

mūhtüş: bk. **mütüş** 23/172

múhür: (<Far. muhr) Mühür. 9/112

múkatdes: Mukaddes. 14/4

muḲdedir: (<Ar. muḳtedir) Erkli; izinli. 24/62

múmkün: (<Ar. mumkin) Muhtemel, olası. 23/339

mundar: (<Far. murdār) Dinî kurallara uygun olarak kesilmemiş olan (hayvan). 10/135

muraylan-: (<Ar. murā'ī +T. len-) Şımarlamak. 5/45

murdiçi: Akseki'ye 28 km uzaklıktaki mahallesi, Murtiçi. 12/30

murt: (<Far. *mūrd*) Mersin ağacı ve meyvesi. 21/85

murT: bk. **murt** 21/84

murTiçi: bk. **murdiçi** 21/122

musāFir: (<Ar. *musāfir*) Misafir, konuk. 2/117

músaFır: bk. **musāFir** 4/43

musdā: Mustafa. 9/84

musdaFa: bk. **musdā** 14/1

musTā: bk. **musdā** 22/211

mūtar: bk. **muhdar** 15/119

mūtarlık: Muhtarlık. 2/115

mutdamat: (<Ar. *mu^ctemed*) Yavрудоған köyündeki bir yerleşim yeri. 3/20

mutdarlık: bk. **mūtarlık** 1/39

müle-: Koyun, kuzu, inek bağırarak, melemek. 10/294

mümkún: (<Ar. *mumkin*) Kesinlikle, imkansız. 25/204

münsere: (<Ar. *muḥāşara*) Çevirme kararı. 9/50

müsāFir: bk. **musāFir** 4/43

müsāvır: bk. **musāFir** 4/80

müşderi: (<Ar. *muşterî*) Alıcı. 21/20

müşrük: (<Ar. *muşrik*) Tanrı'ya ortak koşan. 17/230

mütüş: (<Ar. *mudhiş*) Şaşılacak kadar değişik. 23/172

maalle: bk. **mahelle** 17/59

muabbet: (<Ar. *maḥabbet*) Dostça konuşma. 17/182

muabere: (<Ar. *muḥābere*) Askerî haberleşme. 3/4

muakğak: (<Ar. *muḥakḳak*) Muhakkak, Kesinlikle. 8/359

muakgemeye vër-: Dava açmak. 25/247

muakkeme: (<Ar.) Mahkeme. 9/133

muakkkeme: bk. **muakkkeme** 21/542

N

n_ışle-: Ne yapmak. 27/53

na: bk. **nëy** 27/122

nağışlı: Nakışlı, işlemeli. 12/339

nahâl: bk. **nahıl** 11/50

nahâl: bk. **nahıl** 7/45

nahıl: Nasıl, soru sözü. 4/66

nakít: (<Ar. *naḳd*) Peşin para. 24/135

nalbat: (<Ar. *na'l* + Far. *bend*) Nalbant. 3/11

namazlā: Seccade. 22/535

nāne: (<Ar. na'na') Nane bitkisi. 23/298

nar: (<Far. enār) Nar ağacı ve meyvesi. 18/20

narlı: bk. **narlıdā** 18/20

narlıdā: Kırkkavak köyüne bağlı bir yerleşim yeri. 18/19

nasdik: (<Fr. *élastique*) Kauçuktan yapılmış. 20/106

násib_ét-: Nasip etmek. 20/20

nazarata at-: Gözaltına almak. 25/201

nazárete al-: bk. **nazarata at-** 25/226

nē: bk. **nēy** 9/252

nē: Neden, niye. 21/364

neci: Kim, ne? 16/36

neFes darlı: Nefes darlığı. 8/69

neFise: Nefise. 10/207

nēhāyēt: (<Ar. *nihāyet*) Sonunda. 24/130

nelik: Zorluk, güçlük, sıkıntı. 8/403

nerdēse: Nerdeyse. 20/15

nēse: “Neyse, *uzatmayalım*” anlamında bir söz. 16/225

neTen: Neden. 10/428

nēy: Ne, soru sözü. 3/39

nēye: Niçin, soru sözü. 15/164

nidā: (<Ar. *nidā'*) Seslenme. 17/226

nikāt: (<Ar. *rek'at*) Rekât. 7/58

nire: Nereye, soru sözü. 15/69

nisān: (<Ar. *lisān*) Dil. 15/124

nīsan: (<Ar. *nīsān*) Nisan ayı. 7/24

nişan dağ-: bk. **nişan go-** 10/215

nişan go-: Nişanlanmak. 7/63

nizāmiye: (<Ar. *nizāmiyye*) Kuruluş girişi, kontrol noktası. 14/38

noğtalı: Nükte ile süslenmiş. 22/58

nōk: Ne yok? 4/98

nōman: Numan. 17/199

normál: (<Fr.) Alışılabilen, olağan. 18/121

nufuS: (<Ar. *nufūs*) Nüfus (kayıtları). 2/98

núfuş cüzdání: Nüfus kâğıdı. 15/179

nuhut: (<Far. *noḥūd*) Nohut. 12/151

nuksa: (<Ar. *nusha*) Muska. 11/112

nūsa: bk. **nuksa** 23/411

nüfuz: bk. **nufuS** 17/56

nēeh: Kızgınlık bildiren bir seslenme sözü. 10/220

nījd: Manavgat'a bağlı Denizyaka köyünün eski adı, Niğit. 9/125

nuud: bk. **nuhut** 22/1117

O

ô: bk. **u** 24/30

óbür: Öbür, öteki. 20/15

ocak: Halk hekimliğinde belirli bir şikâyeti veya hastalığı iyileştirdiğine inanılan aile veya kişi. 20/306

óde-: Ödemek.

oFacık: bk. **ófacık** 8/567

ófacık: Ufacık, küçücük. 8/247

oğlan: bk. **ōlan** 13/69

ōğ: bk. **ōñ** 25/240

ōğcele-: bk. **övcele-** 8/169

ōğren-: Öğrenmek. 9/232

ōğü-: Midesi bulanmak, kusmak. 21/138

ōğün: Önce. 10/9

ōğür: Sürü. 26/74

ohur: Üzüm sıkılan tekne. 6/33

ok: Saban demirinden boyunduruğa kadar uzanan ağaç. 2/105

okğa: (<Ar. *vuḳiyye*) Eski 1,282 kilogramlık ağırlık ölçüsü birimi. 12/72

oklā: bk. **oklā** 23/125

oklā: Oklava. 12/293

oksicen: (<Fr. *oxygène*) Oksijen, temiz hava. 19/59

oku: bk. **okuntu** 22/167

okuluḳ: Düğünlerde davetiye yerine dağıtılan havlu, çorap vs. şeyler. 22/167

okuntu: Düğün davetiyesi. 10/219

óküz: Öküz. 6/107

ol: bk. **ol** 6/94

ol: O, işaret zamiri. 15/167

ōl: Oğul. 3/39

ōl-: Olmak. 21/394

ōlak: Keçi yavrusu. 4/61

ōlakla-: Keçinin yavrulaması. 25/63

ōlan: Oğlan, erkek çocuk. 3/45

ólç-: Ölçmek. 16/106

ōlgamak: Seyrek seyrete dikmek, oyulgamak. 23/246

oluḳ: Çeşme, pınar. 16/207

om_bēs: On beş. 4/27

omar: Ömer. 24/39

ombası: Onbaşı. 3/4

ómúr: (<Ar. 'umr) Yaşam. 15/166

ómır billah: Asla, yaşam boyu.
8/360

ón: On sayısı. 8/227

onikibaşmak bārsī: Mideden sonra
gelen ince başırsak bölümü. 20/294

oşar-: Düzeltmek. 21/102

óęce: Önce. 1/15

óęcek: bk. **öğcek** 4/54

óęecek: Bozkır ilçesine bağlı
Dereköy'de bir mevki. 7/35

óř-: Örmek. 20/116

ofāda: Orada. 20/51

ōrař-: Uğraşmak. 2/9

órdan: Sözü edilen yerden. 9/191

ōren: bk. **ōren-** 16/232

ōřen: bk. **ōren-** 20/5

ōřet-: Öğretmek. 20/5

ōreTmen: bk. **ōretmen** 8/395

örgü: Örme işi, örgü. 8/19

orman: Orman. 18/95

ormana: (<Rum. Erymna) Antalya'nın
İbradı ilçesine bağlı bir köy. 13/11

ormancı: Orman muhafaza memuru.
27/10

ormanÇı: bk. **ormancı** 21/43

ört-: Örtmek. 8/79

ortā_oķul: Ortaokul. 15/178

ortāvak: Akseki'ye bağlı bir yerleşim
yeri. 21/122

orus: Rus. 20/207

ossāt: O anda. 11/211

ōsüz: Kimsesiz, öksüz. 17/24

óte (I): Öteki, diğer. 16/4

óte (II): Uzak. 9/55

otłakiye: (<T. otlak + Ar. -iyye)
Osmanlı döneminde, devlet malı
otlaklarda yayılan hayvanlardan alınan
vergi. 27/86

otłakiye al-: Mera kiralamak.
9/143

oturęun (I): Yerleşik, yerli. 4/68

oturęun (II): Sık dokunmuş un çuvalı.
23/249

oturť-: Oturtmak. 3/37

quz: Türklerin Oğuz bölümü. 15/6

óva: Ova, düzlük. 12/34

óvacık: Tunceli'nin Ovacık ilçesi. 22/140

óveç (I): Enenmiş erkek keçi. 20/275

óveç (II): Genç delikanlı. 21/205

óvendire: bk. **öwendire** 21/377

owçała-: Ellerini bir şeye ya da birbirine sürtmek. 12/48

ówele-: Ezmek veya ufak parçalara ayırmak. 21/67

ówendire: bk. **öwendire** 23/421

ówün-: Övünmek. 4/56

óyan: Dizgin, gem, yular. 21/214

oyan-: Uyanmak. 20/48

óyle: bk. **öle** 20/69

óyle: bk. **öle** 8/67

oymapınar: Manavgat ilçesine bağlı Oymapınar mahallesi, Homa. 13/60

oyuk: Kuytu yer. 12/135

oyün: Halk oyunu. 8/271

Ö

ödü sıt-: Ödü kopmak, çok korkmak. 10/164

ödüşleş-: Ödünç olarak birbirine vermek. 12/57

öhöf: Kızgınlık belirten bir seslenme sözü. 10/152

ökce: Saban demirinin geçtiği eğri ağaç parçası. 2/103

ökelen-: Öfkelenmek. 10/262

öksü: Ucu yanmış odun parçası. 23/344

ölçer-: Sönmekte olan ateşi canlandırmak. 23/344

öle: Öyle. 1/3

ölecene: Öylece. 23/364

ölelik: bk. **ölelikle** 13/8

ölelikle: Bu biçimde, en sonunda. 3/172

ölen: Öğle. 22/431

ölet: Öldürücü hastalık salgını, kıran. 12/102

ölet gel-: Salgın olmak, kıran girmek. 15/135

ölgü yeri: Taziye yeri, cenaze evi. 5/32

ön: Ön, ileri. 15/42

öncek: Önce, önlük. 11/133

öpdür-: Öptürmek. 3/160

ördək: Ördek. 11/266

öre: Çevre, dolay, yöre. 17/134

ören-: Öğrenmek. 6/104

öretmen: Öğretmen. 14/4

örü gút-: Sürünün gece otlatılması.
8/138

örüzgar: (<Far. *rūzgār*) Yel. 8/20

örüzgar: bk. **örüzgar** 21/190

ös: Öz. 5/3

öş: Güneşin batarken havanın karanlık
olduğu vakit, alacakaranlık. 26/78

ötân: Öte yan, öteki taraf. 21/264

ötē: bk. **ötē** 26/16

ötē: Öteki. 1/56

ötēüz: Öteki taraf. 10/7

ötürüklü: Sık sık ishal olan. 21/38

övcele-: Ovalamak, ufalamak. 8/162

öveç: bk. **öveç** 25/102

öveç: bk. **öveç** 25/175

övke: Öfke. 1/133

öwendire: Hayvan dürtmeye yarayan
ucu bizli değnek. 10/67

öwey: Üvey. 1/149

öz (I): Kendi, dönüşlülük zamiri. 1/21

öz (II): Üvey olmayan. 1/151

özbe: kibrit paketi. 8/461

özek: Sulak, verimli yer. 24/167

P

pādem: bk. **payam** 10/241

padişā: (<Far. *pādšāh*) Sultan,
padişah. 15/109

pādīşāhlik: bk. **pādīşāhlik** 15/28

pādīşāhlik: Padişahlık, sultanlık. 15/26

paķır (I): Bakraç, kova. 10/84

paķır (II): Bakırdan yapılma leğen.
18/123

paķla: (<Ar. *bāķilā*) Bakla. 3/11

paķlā: bk. **paķlavı** 23/164

paķlavı: Baklava tatlısı. 23/166

Paķlavı: bk. **paķlavı** 23/151

paļan: (<Far. *pālān*) Eşeklere vurulan
yumuşak bir semer çeşidi. 8/585

pāļatlı: Ankara'nın Polatlı ilçesi.
24/185

paļta: Balta. 8/24

Paļta: bk. **paļta** 22/288

pambık: Pamuk. 2/33

pambık çevirt-: Çırçırılama
işlemi. 2/32

pantul: (<Fr. *pantolon*) Pantolon.
20/169

parakende: Manavgat'a bağı bir köy,
Perakende. 9/124

pas-: (<bas-) Kumes hayvanlarının
kuluçkaya yatması. 22/342

pas vërme-: Yüz vermemek. 1/27

patâs: bk. **potos** 24/121

patatiS: (<Rum.) Patates. 8/347

patatiz: bk. **patatiS** 22/332

pataz: Avuç dolusu. 11/70

patel: (<Fr. *patin*) Paten. 9/58

patike: (<Bulg. *patéka*) Tekerlekli
araç işlemeyen dar yol, yolak. 12/125

patiti: bk. **patatiS** 12/96

potos: (<Fr. *batteuse*) Harman işini
yapan makine. 24/121

patoS: bk. **potos** 10/61

pattık: Mısır unundan yapılan ve sacın
üzerinde pişirilen kalın ekmek. 12/304

patûron: (<Fr. *patron*) Patron,
işveren. 12/249

pavkır-: Ulumak, ürümek (kurt, çakal,
tilki, köpek vb. hayvanlar). 12/65

payam: (<Far. *bādām*) Badem ağacı
ve meyvesi. 21/30

payton: (<Fr. *phaéton*) Fayton.
21/350

paytun: bk. **payton** 7/7

pekat: (<Fr. *paquet*) Paket. 22/153

pelid_acı: bk. **pelit** 3/122

pelit (I): (<Ar. *bellūt*) Meşe ağacı.
3/122

pelit (II): Akseki'ye bağı bir güzle.
27/85

pêlit: bk. **pelit (I)** 21/286

pêlivan: (<Far. *pehlevān*) Güreşçi.
10/22

pelmeburnu: bk. **belmeburnu** 21/187

pençere: (<Far.) Pencere. 11/262

penez: (<Mac. *penész*) Kadın
başlıklarında süs olarak kullanılan
sahte altın para. 16/61

perençe: bk. **pençere** 22/48

pêriz: (<Far. *perhîz*) Yumurta,
domates gibi belli gıdalardan uzak
durularak yapılan diyet. 22/254

pêş: (<Far. *pes*) Arka, art. 5/19

pêşgir: (<Far. *pîşgîr*) Havlu. 5/41

pêşman ol-: Yaptığı bir işin yanlış
olduğunu anlayarak üzölmek. 12/330

petêt-: Fethetmek. 3/172

petrol: Akaryakıt istasyonu. 2/31

péygamber: (<Far. *peygām-ber*) Elçi, yalavaç. 8/67

péynir: (<Far. *penīr*) Peynir. 4/60

pırgâla-: Çalı çırpıyla kaplamak, düzeltmek. 22/233

pırgı: Çalı çırpı. 22/234

pırtı: bk. **pırtı** 20/95

pırtı: Eşya. 8/28

pısağ: bk. **buçağ** 8/324

pıttık: bk. **pattık** 23/255

piklik alanı: Piknik yapılan yer. 13/78

pılaF: bk. **pılâv** 23/170

pılaf: bk. **pılâv** 26/160

pılan: (<Fr.) Plân. 8/333

pılasdik: (<Fr. *plastique*) Plastik ve bu maddeden yapılan nesne. 8/198

pılasdik: bk. **pılasdik** 22/543

pılâv: (<Far.) Pilav. 4/58

píratik: (<Fr. *pratique*) Hızlı. 9/8

piriç: (<Far. *birinc*) Pirinç. 6/66

piripençe: (<Far. *şīr + pence*) Kan çıbanı, aslanpençesi. 11/82

pirpir: Ufak tefek şeyler. 22/10

pişingit: Endemik bir yabancı armut ağacı, zingit, Serik armudu (*Pyrus Serikensis*). 22/317

piyada: (<Far. *piyāde*) Yaya sınıfı asker. 22/25

piynar: (<Rum. *pirnari*) Kışın yapraklarını dökmeyen bir tür meşe çalısı, pırnal (*Quercus ilex*). 15/19

pöloğlam: (<Fr. *problème*) Sorun, sıkıntı. 8/228

poltikáci: Siyasetçi. 13/84

pontul: bk. **pantul** 3/108

posda: (<İt.) Posta. 22/149

posdacı: Posta görevlisi. 22/150

pıse: bk. **püse** 12/171

pöse: bk. **püse** 8/502

puçağ: bk. **buçağ** 22/196

puhur-: Üfleyerek şişirmek. 8/528

pur-: bk. **ur-** 3/157

purç: Ağaçların ince dalları, yeni sürgünleri. 8/374

puroce: (<Fr. *projet*) Proje, tasarı. 8/333

püse: bk. **püse**

püsele-: Püse sürmek. 20/113

puşak: bk. **buçak** 8/190

puturluğ: Pütürlü. 22/265

püntük: Parça. 17/44

pür: Özellikle iğne yapraklı ağaçlar başta olmak üzere genel olarak bitkilerin yaprağı. 6/34

pürçüklü: Pürçeği olan. 26/136

püse: Çamların çıralı yerlerinden elde edilen siyah katran. 23/388

R

râatsız êt-: Rahatsız etmek. 15/46

rabiyâ: Rabia. 11/56

râmetli: Rahmetli. 9/33

ravâ gör-: Reva görmek, uygun görmek. 23/423

révo: Askerî araç markası, Reo. 20/233

rezil müttezil: (<Ar. *rezîl*+*mutezellil*)
Rezil bir şekilde.

S

sā (I): Sağ taraf. 1/132

sā (II): Sağ, diri. 9/178

sā-: Sağmak. 23/68

saā: bk. **sene** 20/118

saâr: bk. **sâr** 22/412

Sabāla: bk. **sabāla** 17/165

sabāla: Sabahleyin. 1/17

sabāleyin: bk. **sabāla** 19/78

sabın: (<Ar. *şābūn*) Sabun. 12/280

saç: bk. **sac** 18/127

sac: Üzerinde ekmek pişirilen metal levha. 12/294

saç: bk. **sac** 10/341

saçma: Avda kullanılan fişeklerin içine konulan, türlü boylardaki küçük ve yuvarlak kurşun tanesi. 22/546

sāde: (<Far.) Sadece, yalnız. 12/66

sādece: bk. **sāde** 23/34

sādeyā: bk. **tereyā** 8/195

sādıç: Düğünde geline ya da güveye yol gösteren kimse. 24/51

sādış: bk. **sādıç** 24/51

sāğ olşun: Sağ olsun. 23/384

sağa: bk. **sene** 22/501

sakızlak: Çitlenbik denilen bir tür sakız ağacı. 8/372

sākinleş-: Yatışmak, dinginleşmek. 15/30

sakseydi bēli: Akseki ilçesine bağlı Kepezbelen'de bulunan mevki. 3/162

saġ-: Çalmak. 20/193

saġ-: Koymak, katmak. 8/349

sāġ-: Sağma işine konu olmak. 25/52

sālam: Sağlam. 10/269

sāġāmū_aleykūm: bk. **selēmū_aleykūm** 15/44

saġdır-: Serbest bırakmak. 3/48

saġdırt-: Serbest bırakılmasını sağlamak. 25/25/207

sālem yolla-: bk. **selem yolla-** 22/226

sālık: Sağlık. 8/235

saġır (I): Manavgat’a bağlı Salur köyü. 3/43

saġır (II): Isparta’nın Şarkıkaraağaç ilçesine bağlı Beyşehir gölü kıyısındaki Salur köyü. 24/98

saġır: bk. **saġır** 15/8

salif: Salih. 22/187

saġlağgıç: Salıncak. 27/159

saġun: (<Fr. *salon*) Kutlama yapılan yer. 20/188

Saman: bk. **zamān** 15/110

samīmī ol-: İçli dışlı olmak. 10/177

samra: Hayvan gübresi. 8/533

sáná: bk. **sene** 12/93

sanayā: Margarin. 18/51

sandét-: Zannetmek. 1/14

sāniye: (<Ar. *ṣāniye*) Saniye, kısa süre. 6/112

saṅkét-: bk. **sandét-** 9/281

saṅkı: Sanki, söz gelimi. 15/144

saṅksar: bk. **saṅsar** 25/59

saṅsar: Etçil bir hayvan, sansar (Martes martes). 25/57

sāP çık-: Sahip çıkmak. 2/35

sāp: bk. **sayıp** 20/47

sap-: Uğramak. 3/58

sapıt-: Yolu bir istikametten başka bir istikamete değiştirmek. 21/131

saplık: Balta, çapa ve benzeri araçlara sap yapmakta kullanılan odun. 1/138

sāpsarı: Koyu sarı, sapsarı. 21/502

sāPsarı: bk. **sāpsarı** 10/313

sār: Herhâlde. 10/412

sarak gél-: Saldırmak, hücum etmek. 10/104

saraşlı: Saraçlı Yörükleri. 4/21

sarayónü: Konya’nın Sarayönü ilçesi. 7/13.

sarı çıbık: İnce ve çubuk şeklindeki gövdesi sarı renkli bir makilik bitki (Fontanesia philliraeoides). 8/14

sarı lira: Osmanlılar döneminde kullanılmış, 7 gram ağırlığında altın sikke. 26/134

sarıçayır: Manavgat- Konya sınırı yakınlarında bir mevki. 12/24

sarılık kës-: Ustura ya da jiletle iki kaşın arasının kanatılıp kanın göze girmesiyle tamamlanan bir sarılık tedavi yöntemi. 11/103

saş (I): Saç. 6/87

saş (II): bk. **sac** 12/307

sāt: (<Ar. *sāʿat*) Saat. 5/14

satāl-: Satılmak. 6/95

Sātán: bk. **sāten** 20/133

satan: bk. **sāten** 8/35

sāten: (<Ar. *zāten*) Zaten, esasen. 3/83

Sāten: bk. **sāten** 1/81

satı: Satın. 22/559

sātiyan: (<Far. *saḥtiyān*) Bir çeşit tabaklanarak boyanmış ve cilalanmış genellikle keçi derisi. 22/543

sav-: Sağmak. 11/79

sav_ūl: bk. **sav_ūl** 22/574

sav_ūl: Sağ ol. 3/141

sava sür-: Rahat yaşamak, sefa sürmek. 25/66

savaḳ: Suyu başka yöne akıtmak için yapılan düzenek. 22/520

savır: (<Ar. *saḥūr*) Sahur. 25/16

savîr-: bk. **savır** 11/233

savır-: Savurmak. 21/355

savişdır-: Göndermek, yollamak. 26/57

savıamlaş-: Sağlamlaşmak. 20/113

say: Düz, ince, yassı taş. 23/353

sayacaḳ: Sacayak. 25/223

sayasına: Sayesinde, yardımıyla. 2/80

sayde yā: bk. **tereyā** 20/135

sayḡulu: Saygıdeğer. 10/165

sayıp: (<Ar. *ṣāḥib*) Sahip, iye. 8/294

sāyil: bk. **sēyil** 17/196

sayit: Sait. 21/440

sayten: bk. **sāten** 23/79

sayvat: Çobanların yatması için derme çatma olarak yapılan yer. 21/305

sazaḳ: Bataklık, sazlık. 1/60

sebet: (<Far. *seped*) Sepet. 1/147

sede: bk. **sāde** 25/52

sedayā: bk. **tereyā** 11/77

Sedayā: bk. **tereyā** 6/71

seFer: Sefer, kez. 7/10

seFtah: (<Ar. *istiftāḥ*) İlk kez. 24/19

segiz: Sekiz sayısı. 17/108

sekibeleḡi: Bir tarla adı. 22/526

seKiz: bk. **segiz** 17/137

selbes: (<Far. *serbest*) Özgür, erkin. 20/68

sele: (<Ar. *selle*) Yayvan, genişçe sepet. 11/264

selem söyle-: Selam söylemek. 22/18

selem vër-: Selam vermek. 3/153

selem yolla-: Birisine haber göndermek. 8/336

selēmū_aleykūm: Bir selamlama sözü, selamünaleykūm. 1/135

seleḡ: Ses, gürültü. 5/39

selmin: Dokuma aygıtında bezlerin sarıldığı sopa. 12/275

sēme-: Sevmemek. 8/476

sēn: Teklik ikinci kişiyi gösteren söz, sen. 8/82

sēne: (<Ar. *sene*) Sene, yıl. 1/3

sene: (<sen+ge) Sana. 10/387

seneT: (<Ar. *sened*) Senet, belgit. 24/231

senit: bk. **sēnit** 12/293

sēnit: Üstünde hamur açılan tahta. 18/127

seḡer-: Büyümek. 10/307

sepent: Çilenti. 20/103

sesden-: Seslenmek. 9/203

sêş-: Saçmak. 22/85

seşdā: (<Ar. *seccāde*) Namazlık. 17/241

sêtil: Çadır eteği. 25/148

seḡ-: Sevmek. 12/327

Sevdā: (<Ar.) Seveda, aşk. 10/416

sevinḡ: bk. **seviş** 15/115

sevirt-: bk. **sēyirt-** 24/163

seviş: Manavgat'a bağlı Sevinç köyü. 15/26

sēygin: bk. **siygin** 8/507

sēyik: Kırılan kol veya bacağın sarılırken iki yanına konulan tahtalar. 8/194

sēyil (I): (<Ar. *sāḡil*) Kıyı, yaka. 20/36

sēyil (II): Manavgat. 21/43

s yirt-: Koşmak. 10/5

s yrek: Seyrek, az. 3/134

s ytin: (<Ar. *zeyt n*) Zeytin. 22/40

S ytin: bk. **s ytin** 5/20

S ytiny : Zeytinyağı. 3/9

sı -: Dışkıyı v cuttan dışarı atmak.
9/208

sı ra-: Sı ramak, atlamak. 9/264

sı ıra-: Sı ramak. 8/241

sıdır-: Kırmak (yumurta vb. i in). 5/42

sıdma dut-: Sıtma hastalığına
yakalanmak. 11/87

sı gın: Sıkıntılı, bungun. 26/45

sı ı (I): Cimri. 19/32

sı ı (II): Av i in kullanılan silahlarda
kullanılan el yapımı fışek. 22/538

sı ıla-: Kap ığı sı ı adı verilen
k   k kurşunla doldurmak. 22/558

sındı: Makas. 4/53

sır at: (<Ar. *sir at*)  alma, hırsızlık.
17/191

sirt: Kıyafet, genelde  st giyim. 4/53

sıTma: Sıtma hastalığı. 11/88

sıv-: Sığmak. 24/81

sıva-: Okşamak, sıvazlamak.25/252

sıberte: Seydişehir'e bağlı G ly z 
(Suberde) k y . 21/327

sicim: İnce dokunmuş renkli, nakışlı
kilim. 26/95

sıhatlı: Sağlıklı. 20/108

sik-: Cinsel ilişkide bulunmak. 3/56

sikdir  t-:  nemsememek. 9/279

sikdir olup g t-: Defolmak. 10/223

sikeber: S rekli b y klenerek
konuşan kişi. 22/537

sikici: İşe yaramayan ya da kişiyi
zorlayan nesne. 27/114

sı ışdır-: Zorlamak, rahatsız etmek.
24/147

sikke: Hayvanları bağlamak i in yere
 akılan demir veya ağa  kazık. 3/37

siklenbi : Saklamba . 27/160

sı orta: (< t. *sicurta*) Sosyal Sigortalar
Kurumu, SSK.

sı a : (<Fr. *silage*) Otun sıkıştırılarak
saklanmasıyla yapılan bir yem  eşidi.
8/137

sı af: bk. **sı ah** 8/267

sı af sı a g ş-: Silah silaha
girmek, karşılıklı ateş etmek. 4/23

silāh: (<Ar. *silāh*) Silah. 4/78

silahlık: bk. **ğuşaklık** 10/415

silcan: Akdeniz Saparnası olarak da bilinen kırmızı, küçük meyveli, dikenli, ince yapraklı bir tür ağaççık (*Smilax Aspera*). 22/314

sinanhoca: Akseki'ye bağlı Sinanhoca (İğval) köyü. 21/230

sindel: Isparta Şarkikaraağaç ilçesi Gedikli köyüne bağlı bir yayla. 19/45

sınır: (<Rum.) Sınır. 15/132

sini: (<Far. *sīnī*) Büyük yuvarlak tepsi. 11/77

siṅ yēmē: (<Çin. *ts'in+y.*) Ölen kişinin ardından verilen hayır yemeği. 17/166

siṅek: Sinek. 15/47

siṅinlik: İyice yerleşmişlik. 16/230

siṅgit: bk. **pisiṅgit** 17/25

siṅirli: Kolayca ve çabuk sinirlenen, asabi. 15/172

siṅlen-: Saklanmak. 27/161

siṅnen-: bk. **siṅlen-** 26/139

sīr: (<Ar. *sihr*) Sihir, büyü. 3/58

sīr_ét-: Sihir yapmak, büyülemek. 3/57

sīr: Sığır. 10/85

sirkelen-: Silkinmek. 17/155

sírt: Boyundan bele kadar uzanan üst bölüm, göğüs karşıtı. 8/11

sitires: (<Ing. *stress*) Ruhsal gerilim, stres. 26/77

sitírese soḡ-: Gerilime, sıkıntıya sokmak. 4/104

síva-: Sıvamak, bulaştırmak. 12/254

sivrelt-: Sivirtmek. 7/69

siygin: Sidik. 8/502

síyır-: Sıyırmak, hafifçe kopartmak. 8/214

siyirt: Siirt. 7/52

síz-: Sızmak. 21/466

síz: Siz. 9/23

sō-: Soğumak. 12/41

sō_āl-: bk. **sōḡla-** 23/400

soan: bk. **sovan** 7/68

Soba: bk. **zoba** 12/177

soFra bezi: Sofranın altına serilen yaygı. 12/47

sōḡra: bk. **sōra (I)** 16/75

sōḡraki: Sonra gelen. 8/359

sōḡrası_ḡún: Yarın. 8/287

sōğukluk: İlgisizlik. 21/471

sōğulcan: Solucan. 11/115

sók-: Sökmek. 8/307

sōkla-: Üşüterek ya da herhangi bir yemekten dolayı hastalanmak, soğuklamak. 23/390

sōla: Konya'nın güneybatısında yer alan Suğla gölü. 21/182

solıda: (<şolda) Şurada. 20/88

sōle-: bk. **sōle-** 15/50

sōle-: Söylemek. 10/5

soluğan: Sık sık soluyan, çok soluyan (at). 8/27.

somu-: Emmek. 20/106

somya: (<Fr. *sommier*) Sedir, kanepeler. 12/175

sōna: bk. **sōra (I)** 4/10

sōnācīma: bk. **sōra (I)** 23/39

soṇ: Son. 3/68

soṇgrādan: Sonradan, muahharan. 20/48

soṇrama: bk. **sōra (I)** 23/22

soṇsuz: Sonsuz, ebedî. 17/76

soṇūra: bk. **sōra (I)** 4/117

soPbet yap-: Sohbet etmek. 7/61

sōra (I): Sonra. 23/45

sōra (II): (<Ar. *sufre*) Sofra.

sōra ser-: Sofra sermek, sofrayı kurmak. 2/116

sōrakı: Sonraki. 23305

sōram: bk. **sōra (I)** 14/36

sōrama: bk. **sōra (I)** 23/287

sorğuç: bk. **sorğuç** 8/219

sorğuç: bk. **sorğuç** 8/216

sorğuç: Çam ağacının reçinesi. 21/289

sorğun (I): Manavgat'a bağlı Sorgun mahallesi. 6/29

sorğun (II): Konya'nın Bozkır ilçesine bağlı bir köy. 20/70

sóvan: bk. **sovan** 22/332

sovan: Soğan. 11/41

sovuğ: Soğuk. 21/497

sovut-: Soğutmak. 8/527

sowuğ: bk. **sovuğ** 11/197

sóylen-: Söylenmek, denmek. 6/5

soyu-: Soğumak. 5/24

sömek: Bükülmüş ip yumağı. 8/467

sömekle-: Kirmende eğirilen yünden elde edilen ipi yumak hâline getirmek. 8/116

söün-: Sönmek. 23/343

söüt: Söğüt ağacı. 24/167

sözünün eri: Verdiği sözü ne olursa olsun yerine getiren kimse. 24/227

sú: bk. **sū** 8/179

sū: Su. 10/97

sú_dërmeni: Su değirmeni. 1/105

suan: bk. **sovan** 18/96

sukut: (<Ar. *sukût*) Sessizlik, sükût, konuşmama. 21/292

suļa-: Hayvanlara su vermek. 10/85

súlek: bk. **súlek** 20/50

súlek yaylası: Akseki yakınlarındaki Sülek Yörüklerinin yaylası. 4/31

súnneT: (<Ar. *sunnet*) Erkek çocukta, erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi. 8/264

súngü: Süngü. 10/396

súr- (I): Pulluk veya sabanla toprağı işlemek. 18/17

súr- (II): Sürmek, devam etmek. 8/286

surat: (<Ar. *şûret*) Dağ yüzü, dağın düşey tarafı. 11/217

súratlı: Süratli, hızlı. 1/29

sûre: (<Ar. *sûre*) Kur'an'ın yüz on dört kısmından her biri. 1/116

súrgün: Sürgün. 8/435

sûriye: Suriye. 7/55

susambêli: Akseki yakınlarında bir yayla. 21/190

susura-: Su içme isteğı duymak. 10/431

suvan: bk. **sovan** 5/19

süd: bk. **süT** 22/486

süd_emişt: Kardeş; süt kardeşi. 22/249

südü çevir-: Sütü işleyerek tereyağı çıkarmak. 12/54

süļāļa: bk. **zūļāle** 22/190

Sūļāle: bk. **zūļāle** 13/19

súlek: Manavgat'a bağı bir köy ve Yörük topluluğı adı. 20/9

súlekli: Sürekli. 20/10

sülēmān: bk. **sülēmen** 17/11

sülēmen: Süleyman. 2/70

sümüklü böcü: Salyangoz. 12/157

sümür-: Silip süpürmek, sömürmek.
10/298

sün-: Kopmadan uzamak. 22/465

sünemit: Çok yıllık otsu bir bitki
(*Dittrichia viscosa*). 22/314

sünger: (<*Rum.*) Bir dolgu maddesi,
sünger. 23/8

süräk: bk. *sülek* 20/9

süra! suyu: Manavgat'taki bir su
fabrikası. 18/27

sürge: Sürülen tarlayı düzlemeye
yarayan ağaçtan araç. 22/98

sürget-: Sürge ile tarlayı düzlemek.
22/98

sürgün: Yelin çukur yerlere yığıldığı
kar birikintisi. 24/95

sürmeşe: Oymapınar'a bağlı bir
yerleşim yeri. 13/41

sürücü: Sürü yetiştiren kimse. 10/330

süsencil: Boynuzlamaya alışmış
hayvan. 25/225

süsmek: Boynuz. 22/54

süt: Süt. 12/54

sütlaş: Sütlaç tatlısı. 12/344

sütlü bulgur: Bulgur ve sütle pişirilen
bir yemek. 11/62

sütlü döme: Yarmayla yapılan bir tür
çorba. 11/62

süzgeç: Yapışkan otu, çoban süzgeci.
22/311

saab ol-: Sahip çıkmak. 15/148

saar: bk. *sār* 10/438

sūr: bk. *sīr* 2/113

Ş

şâadet getir-: Kelimeîşhadet adını
taşıyan Arapça sözü söylemek. 15/75

şâdet barmâ: İşaret parmağı. 8/495

şadır: Çadır. 11/163

şafâla: Şafak vaktinde. 24/185

şâfî mesebi: İslamiyette dört Sünnî
mezhepten biri. 7/58

şahsêydi béli: Akseki ilçesinde
bulunan Kepezbeleni'ne yakın bir
geçit, Sakseydi beli. 4/30

şak-: Çakmak. 11/143

şâkirōlu: bk. *şâkirōlu çeşmesi* 16/90

şâkirōlu çeşmesi: Akseki ilçesine bağlı
Bademli köyünde bulunan çeşme. 9/5

şalaP: Çok olgunlaşmış kavun, karpuz.
23/428

şalba: Yabanî adaçayı (*Salvia*
verbenaca). 8/522

şalış-: Çalışmak. 8/405

şalva: bk. **şaḷba** 24/115

şam: bk. **işam** 18/28

şanak: Çanak. 11/184

şāne: (<Far. *şāhāne*) Çok güzel. 22/503

şaṅgıradak: Büyük bir şangırtı çıkararak. 22/555

şaPğa: Şapka, fes. 3/57

şapıT: Çaput, bez. 1/147

şarık: bk. **şarık** 20/113

şarkaraāç: Isparta'ya bağlı olan Şarkikaraağaç ilçesi. 19/62

şarlavık: Çağlayan. 6/52

şarşaf: bk. **çarşaf** 23/287

şavşatalı: Görkemli. 7/64

şay: bk. **çay** 11/223

şè: (<Ar. *şey*) Bir belirsizlik zamiri. 13/25

şehiT vèr-: Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda öldürülmek. 15/182

şek-: bk. **şek-** 8/26

şek-: Çekmek. 11/28

şékár: bk. **şeker** 11/79

şekar: bk. **şeker** 22/2

şeker: (<Far.) Şeker. 3/140

şelek: Boynuzunun ya da kulağının birisi eksik olan veya gözünün biri görmeyen hayvan. 10/237

şellik: Çelik çomak oyunu. 1/123

şemşê: (<Ar.) Şemsiye. 20/120

şéndê: Şuradaki. 6/10

şengire: Şura. 24/40

şer: (<Ar. *şerr*) Kötülük, fenalık. 19/22

şêr: Şehir. 3/102

şêrbet: (<Ar.) Şerbet; çok tatlı sıvı. 10/322

şêriçi: Şehiriçi dolmuş. 1/143

şêriFe: Şerife. 12/103

şêrşana: (<Far. *şes* “altı”+*hāne* “ev”) Namlusunda altı yiv bulunan tüfek, av tüfeği. 3/168

şêşe: (<Far.) Şişe. 10/280

şêşeler: bk. **şışeler** 24/245

şêşme: bk. **çêşme** 16/91

şevir-: bk. **çevir-** 8/141

şevre: Çevre. 8/113

şêy: bk. **şey** 13/85

şêydişêr: Konya'nın Seydişehir ilçesi. 2/92

şeydişēri: bk. **şeydişēr** 17/54

şeytán (I): (<Ar.) Şeytan, iblis. 15/16

şeytan (II): Çok kurnaz, uyanık (kimse); metinde bir lakap. 3/12

şihlar: Manavgat'a bağlı Bucakşeyhler köyü. 9/161

şık-: Çıkmak. 11/250

şingıllı: bk. **çingıllı** 26/136

şingırdat-: Şingır diye ses çıkartmak. 22/6

şıpgın: Sağanak yağmur. 23/425

şıvıla-: Şıv diye ses çıkarmak. 8/507

şile: bk. **çile** 11/144

şimdi: bk. **hindi** 4/10

şımşır: Şımşır ağacı. 4/50

şinci: bk. **hindi** 5/16

şindī: bk. **hindi** 17/110

şindi: bk. **hindi** 3/26

şindicik: bk. **hindi** 3/73

şindiki: bk. **hindiki** 16/77

şirfe: (<Fr. *chiffre*) Gizli bilgi. 24/76

şiş: bk. **bişirgeç** 12/293

şişek: Bir-iki yaşında koyun. 8/52

şışeler: Manavgat'a bağlı Şışeler köyü. 15/22

şit: (<Far. *cuft*) Çift. 20/98

şiz-: Çizmek. 11/108

şô: bk. **şo** 13/50

şo: Şu. 6/29

şona bona: Şuna buna, başkalarına. 8/410

şófór: (<Fr. *chauffeur*) Sürücü. 24/180

şôle: Şöyle. 8/188

şööle: bk. **şöle** 23/395

şora: Şuraya. 21/9

şorba: (<Far. *şûrbā*) Çorba. 20/127

şorda: Şurada. 3/60

şóyle: Şöyle. 4/24

şökelek: Çökelek. 11/187

şú: Şu. 8/174

şubart: Şubat ayı. 8/132

şubaT: bk. **şubat** 26/186

şubat: Deve sütü. 26/186

şúbe: (<Ar. *şu'be*) Askerlik şubesi. 22/140

şúkúr: (<Ar. *şukr*) Şükür. 20/73

şúnkü: bk. **çúńkú** 8/100

şúŋkú: bk. **şúŋkú** 23/226

şüŋkü: bk. **şúŋkú** 12/121

şèet-: Şey yapmak. 15/164

şejt ğal-: Şehit olmak. 3/42

şejd ol-: Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda öldürülmek. 15/188

T

tā: Daha. 3/137

tabır: Tabur, binbaşı komutasındaki asker birliği. 3/78

tabī: (<Ar. *tabī*) Elbette. 1/8

tabiy: bk. **tabī** 6/101

tabíy: bk. **tabī** 8/34

tağdir_ét-: Seçmek. 3/23

tağtacı (I): bk. **tātacı (I)** 20/158

tağtacı (II): bk. **tātacı (II)** 20/158

tāha: bk. **tā** 6/101

tahāta: bk. **tāta** 21/383

tahı: bk. **tā** 26/76

tahı: Dahi. 13/24

tahın: (<Ar. *taḥīn*) Tahin. 6/49

tāhrana: bk. **tārana** 23/283

tāhta: bk. **tāta** 19/80

tağa: 8/570 bk. **tağırdavuk (II)**

tağadak: Ansızın, aniden. 8/27

tağga: (<Ar. *tāḡiye*) Takke, bir çeşit başlık. 4/72

tağıla-: Tak tak diye ses çıkarmak. 22/512

tağırdāk: bk. **tağırdavuk (I)** 6/72

tağırdavık: bk. **tağırdavuk (I)** 12/260

tağırdavıḡ: bk. **tağırdavuk (I)** 8/569

tağırdavuk (I): Tahtadan yapılan yayık yayma aracı. 16/134

tağırdavuk (II): Kuzu ya da koyun başlıklarına dikilen küçük çingirak. 8/569

tākib_ét-: Takip etmek. 24/61

tağğa: bk. **tağga** 25/160

tağla yap-: Takla atmak. 21/438

tağsi: (<Fr. *taxi*) Araba, otomobil. 8/126

tağsı: bk. **tağsi** 20/19

tağsı: bk. **tağsi** 8/314

tağsiyon: (<Fr. *tension*) Kan basıncının yüksek ya da düşük olmasına bağlı bir hastalık. 19/53

tālim: (<Ar. *ta'līm*) Uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi. 20/232

tal̥la: Tarla. 1/31

tām: (<Ar. *tamām*) Tamam. 22/461

tāna: bk. **dāne** 8/36

tana: Dana. 10/293

tanē: bk. **dāne** 9/228

tāne: bk. **dāne** 9/70

tanı-: Bakmak. 1/36

tapan: Çevresi taş ve ağaçlarla çevrilmiş ağıl. 17/121

tapı: bk. **tapı** 20/76

tapı: Tapu. 20/75

tapılı: Tapusu olan. 1/90

tāra: (<Far. *dehre*) Bir tür eğri budama bıçağı. 8/381

taraççı: bk. **taraşçı** 21/157

tarak: Keçiyolu. 23/357

tārana: (<Far. *terhāne*) Tarhana çorbası. 5/29

Tārana: bk. **tārana** 11/65

tarap: (<Ar. *ṭaraf*) Yön, taraf. 9/18

taraşçı: Seydişehir ilçesine bağlı bir köy. 21/156

tārbiye: (<Ar. *terbiye*) Görgü. 4/71

tarık-: Daralmak. 23/357

tārihi: (<Ar. *tārīḥī*) Çok eski. 13/76

tāsıldarlık: Tahsildarlık. 24/35

tassikci: Onaylayıcı, doğrulayıcı. 15/79

tastig_ét-: bk. **tastik ét-** 15/43

tastik ét-: Doğrulamak. 15/32

tāta: (<Far. *taḥte*) Tahta. 8/382

tātacı (I): Alevî Türkmen. 8/454

tātacı (II): Orman işletmelerinin izni doğrultusunda ağaçları kesen, budayan kişi. 20/153

tātaḥı: Serik tarafında bir köy adı. 27/8

tatarısdan: Tataristan. 9/122

tatda: bk. **tāta** 21/355

tav: (<Far. *tāv*) En uygun durum ve zaman. 24/147

tava: (<Far. *tāve*) Fide yetiştirmek için ayrılmış toprak bölümü. 22/520

tavık: bk. **tavık** 8/545

tavık: Tavuk. 8/459

tavla-: Su serperek yumuşatmak, tav vermek. 12/49

tayar: bk. **tāyir** 12/326

tayın: (<Ar. *ta'yīn*) Atama. 8/434

tāyir: Tahir. 8/44

táyne: bk. **dāne** 20/100

tāzeyā: bk. **tereyā** 23/119

tāzik: (<Ar. *taẓyīk*) Bir şeyi sıkıştırma, darlaştırma. 22/554

tē_öle: bk. **tēle** 27/30

tedevi et-: Sağaltmak. 8/181

teF: (<Far. *def*) Vurmalı bir çalgı. 16/65

teFe: bk. **tefe** 12/270

tefe: Dokuma tezgâhlarında mekik ipliklerini sıkıştırmaya yarayan ve tarağı tutan araç. 11/137

teFek: Üzüm yaprağı. 6/26

tekKe: (<Ar. *tekye*) Yatır. 22/201

tekliF_ét-: Teklif etmek. 3/54

tekme: bk. **tekKe** 22/282

tekne: Çoğunlukla ağaçtan yapılan, uzun ve geniş kap. 12/203

tekrár: bk. **tekrer** 9/191

tekrer: (<Ar. *tekrār*) Tekrar. 6/110

tēle: Öylece, ta öyle. 1/155

teléfon: (<Fr. *téléphone*) Telefon. 4/116

telèFon: bk. **teléfon** 15/165

teleş: (<Ar. *telāşī*) Karışıklık, kargaşa. 15/41

telēzon: bk. **telōzon** 22/414

telēzon: bk. **telōzon** 8/537

telōzon: (<Fr. *télévision*) Televizyon. 9/202

tēlūke: (<Ar. *tehluke*) Tehlike. 2/75

temelli: Tamamen. 8/472

tēmin ét-: Temin etmek, kazanmak. 4/32

temiS: (<Ar. *temyż*) Temiz, arı. 19/78

temrē: Alerjik bir rahatsızlık, temriye. 3/123

temsil: (<Ar. *temsil*) Mesela, söz gelişi. 12/119

tene: bk. **dāne** 9/84

tenēke: bk. **tenike** 21/164

tēnel: (<Rum. *daphnelio*) Defne ağacı, tehnel. 3/122

tenike: Teneke. 7/9

tereyā: Tereyağı. 19/81

terezè: (<Far. *terāzū*) Tartı. 10/303

termē: bk. **temrē** 8/84

terörüs: (<Fr. *terroriste*) Yıldırıcı, terörist. 1/53

tesbi: (<tepsi) Türlü büyüklükte düz kap. 16/176

tesbik: (<Ar. tesbīḥ) Tespih. 8/343

teskere: (<Ar. tezkire) Askerlik görevinin bittiğini bildiren belge. 22/281

tâyara: (<Ar. ṭayyāre) Uçak. 22/13

tâyin: Sincap; metinde bir lakap. 9/7

tâynel: bk. **tēnel** 22/314

teze: (<Far. tāze) Yeni, zamanı geçmemiş. 22/341

Tēze: bk. **dēze** 21/366

tezele-: Yenilemek. 11/249

tıkıla-: Tıklatmak. 1/13

tıkna: Fiske. 20/210

tımlı: Sapsız bıçak. 23/431

tıraqdór: (<Fr. tracteur) Traktör. 8/103

tırayvan: (<Fr. tramway) Bir yolcu taşıtı, tramvay. 21/348

tırık-: Asılı kalmak. 23/360

tısğa: Parmak ucuyla vuruş, fiske. 3/127

tızman: İri, iri yarı. 24/119

ticarét ét-: Ticaret yapmak. 20/251

tiken: Diken. 12/125

tikenli: Dikeni olan. 22/309

tiren: (<Fr. train) Tren. 7/15

tirik: Sincap. 23/430

tirilyonnuq: Trilyonluk. 1/156

tirki: Leğen. 18/82

titire-: Titremek. 11/94

titire-: bk. **titire-** 21/227

ToḥTur: bk. **doḥdur** 11/102

toḥa yaylası: Eynif ovasının kuzeyinde bulunan yayla. 12/22

toḥlu: Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu. 25/105

toḥmak: Ağaçtan yapılmış iri çekiç. 1/106

toḥtur: bk. **doḥdur** 23/389

toḥTur: bk. **doḥdur** 23/400

toḥu-: Dokumak. 12/275

toḥu: Tahtadan tokmak. 5/17

toḥucaq: bk **toḥu** 23/336

toḥuq: bk. **toḥu** 12/284

toḥuş: bk. **toḥu** 16/210

toḥanı: Eynif Ovası'nda bulunan Selçuklu kervansarayı, Tol Hanı. 1/91

toļu: Buz tanesi biçiminde yağın kar,
dolu. 12/129

tõm: (<Far. *tuḥm*) Tohum. 15/150

tomaç: Yufka ekmekle yapılan dürüm.
8/282

tomruķ: Ağaç kütüğü. 3/47

top: Hayvanların yemesi için kepek ya
da undan yapılan yuvarlak hamur.
21/302

topak: Yuvarlak biçimde olan nesne,
toparlak. 8/87

topalan: Fasulye ve nohuttan yapılan
yöresel bir yemek. 19/70

topar- (I): Büzülerek yatmak,
kıvrılmak. 8/17

topar- (II): Yuvarlak hâle gelmek.
8/91

topardıç: Akseki yakınlarında bulunan
Gidengelmiz Dağları'ndaki bir mevki.
4/30

topart- (I): Büzülerek yatmaya neden
olmak. 8/21

topart- (II): Yuvarlak hâle getirmek.
12/307

toplu (I): Dokuma tezgâhında ipliğin
sarıldığı kargı. 11/142

toplu (II): Topu olan tabanca. 9/228

toprak reForumu: Cumhuriyetin ilk
yıllarında topraksız olan çiftçiyi
topraklandırmak amacıyla çıkarılan
kanun. 15/149

toprakTepe: Akseki ilçesine bağlı bir
köy. 21/109

topūraķ: bk. **torpaķ** 25/27

torâs dālari: bk. **torus dālari** 15/47

torôs dālari: bk. **torus dālari** 17/192

torpaķ: Toprak. 6/36

tortoPaķ: Yusuvarlak. 17/215

toru: Yeni yetişen çam ağacı. 8/205

torus dālari: Toros Dağları. 8/127

tos: Toz. 8/160

tosbā: Kaplumbağa. 12/162

tōvalet yap-: Tuvaletini yapmak.
9/204

toyaḷarı: Akseki ilçesi Bademli
köyüne bağlı bir mevki. 17/104

tōllen-: Sallanmak, sarmak. 22/555

tōllenbiç: Olgunlaşmadan düşen incir.
23/269

tōllendir-: Sarkıtmak. 22/471

tōllü: Olgunlaşıp düşen incirin
genellikle ipe dizilerek kurutulmasıyla
yapılan kuruyemiş. 10/305

tû: Tüy. 24/181

túFeğ_at-: bk. **túFek sık-**11/41

túFek sık-: Tüfekle ateş etmek. 13/44

tuğayaıanı: Akseki ilçesi, Bademli köyünde bulunan mevki, Toyalanı. 9/5

tuğayölu: Zamanında Manavgat'ın ileri gelenlerinden bir aile. 13/55

túken-: Tükenmek, bitmek. 16/169

túkúr-: Tükürmek. 9/236

tunceli: Tunceli ili. 22/140

túnel: (<Fr. tunnel) Genellikle dağların içinde açılan yol. 13/71

turaç: (<Ar. durrāc) Keklik cinsinden, eti yenen bir av kuşu. 22/336

turan: (<turhan) Topraktan yapılan testi. 12/266

tuşis: (<Fr. touriste) Gezgin, turist. 20/262

turizim: (<Fr. tourisme) Turizm faaliyetleri. 12/122

turp: (<Far. turb) Bir çeşit ot, yabanî turp. 8/373

turtel: Eskiden Manavgat Sorgun'da bulunan bir tatil köyü. 10/119

tülü: Uzun tüylü, güreşçi erkek deve. 12/88

tüğü-: Sıçramak, zıplamak. 5/38

tüpcü: Tüp gaz satan veya dağıtan kimse. 23/444

türkiyā: bk. **türküye** 20/24

türkiye: bk. **türküye** 17/242

türküye: Türkiye. 2/66

tüsüz: Tüysüz. 17/74

tüyün: Düğüm. 8/504

toum: bk. **tōm** 22/85

toumluk: Damızlık. 1/38

tuilet: (<Fr. toilette) Tuvalet. 8/358

U

u: O, işaret zamiri. 3/161

úç: bk. **úç** 8/308

uç-: bk. **uş-** 21/458

úç: bk. **üş** 4/61

uçu: İçin. 4/21

úçún: bk. **uçu** 22/445

uçun: bk. **uçu** 22/446

ufağ: bk. **ifağ** 4/89

ufāk: (<Ar. ufā) Ufuk, çevren. 15/70

úfür-: Üfürmek. 20/195

uğurıa-: bk. **uurla-** 13/65

ũğüt-: bk. **üyüt-** 23/44

uġa-: Acıyla bağırarak. 21/425

uġa-: Ekleme. 22/222

uġama: Bez parçalarının birbirine
ulanmasıyla oluşturulan örtü. 22/327

ulân: bk. **ulen** 8/111

ũġan: bk. **ulen** 9/57

ulen: (<*oġul+an*) Seslenme sözü. 3/39

úlser: (<*Fr. ulcère*) Ülser. 8/220

úlser: bk. **úlser** 20/295

úmmāni: Ümmühani. 21/1

úmük: Boğaz. 9/212

uġ: Un. 11/76

un tārana: İçine domates,
biber, soğan, kokulu otlar, yoğurt
katılıp mayalanmış hamurun
kurutularak un hâline getirilmesiyle
elde edilen çorba. 12/311

unuTġanlıġ: Unutkan olma durumu.
13/101

unuTuġ-: Unutulmak. 13/103

ur-: Vurmak. 21/288

urfan: Orhan. 22/215

urman: Orman. 8/422

uruh: (<*Ar. rūḥ*) Tin, ruh. 15/166

ũruhunu teslim et-: Ölmek.

3/64

urul: (<*uġur*) Yol. 22/303

ũrusya: Rusya. 2/47

ürünlü: İbradı'ya bağlı, düğmeli
evleriyle ünlü bir köy, Ürünlü. 13/11

usda: (<*Far. ustād*) Usta. 4/87

usdalıġ: Ustalık. 11/201

úşkaġlas: Beyşehir'e bağlı bir Yörük
köyü, Üskelles. 21/144

usul: (<*Ar. uşul*) Gelenek, yol. 24/57

úş-: bk. **uş-** 21/458

uş: Uç. 21/275

uş-: Uçmak. 10/47

uşak (I): Çocuk. 16/21

uşak (II): Bit. 21/293

uşak (III): Uçak. 8/419

uşur-: Uçurmak. 20/53

ũuh: Acıyla bağırma sesi. 10/236

uurla-: Uğurlamak, yolcu etmek. 3/62

uva: Ova. 1/81

uvacıġ: bk. **övacıġ** 22/140

uyh: Şaşkınlık bildiren bir ünlem sözü.
9/206

uzunğale: Manavgat'a bağlı Uzunkale köyü. 21/4

uzunkóprü: Edirne'ye bağlı Uzunköprü ilçesi. 20/227

Ü

üç: bk. **üş** 1/141

üç_cüz: bk. **üş_cüz** 1/103

üçüret: (<Ar. *ucret*) Ücret, para. 20/158

üş_cüz: Üç yüz. 3/30

üdük: Eskimeye yüz tutmuş, yıpranmış, incelmış (kumaş v.b. için), üzük. 23/87

üryā: (<Ar. *ru'yā*) Rüya, düş. 22/302

ürya: bk. **üryā** 9/155

üs (I): Üst. 21/132

üs (II): bk. **üş** 18/111

üş: Üç sayısı. 1/113

üşdepe: Çolaklı mahallesine bağlı bir yerleşim yeri, Üçtepe. 2/57

üşür: (<Ar. *'uṣr*) Toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi. 2/110

üt-: Yenmek. 27/153

ütle-: Ayıklamak, seçmek. 11/143

ütük: Fundalık, orman yangını sonucu açılmış yer. 21/91

üykü: Uyku. 17/149

üyü-: Uyumak. 8/478

üyüş-: Uyuşmak. 27/34

üyüt- (I): Sütü mayalayarak yoğurt yapmak. 26/188

üyüt- (II): Öğütmek. 6/48

üz: Yüz. 24/5

üzür: (<Ar. *'uṣr*) Özür. 6/113

üzür dile-: Özür dilemek. 9/278

V

vāğón: (<Fr. *wagon*) Vagon. 7/14

vahī: (<Ar. *vaḥy*) Vahiy, buyruk. 9/154

vaḳıt: (<Ar. *vaḳt*) Vakit. 1/119

vaḲıt: bk. **vaḳıt** 22/141

vaḳla-: Mecazen ağlamak, ses çıkarmak. 10/363

vallā: Vallahi, bir yemin sözü. 3/115

vallā billā: “Allah'a ant olsun ki” anlamında bir yemin. 8/153

var-: Gitmek, ulaşmak. 23/97

vaş-: bk. **var-** 15/88

vār: bk. **vār** 20/21

vār: Var. 23/257

vāsta: (<Ar. *vāsiṭa*) Vasıta, araç. 7/31

vaSta: bk. **vāsta** 22/149

vazgêş-: Vazgeçmek. 20/60

velāsil: (<Ar. *ve'l-ḥāşil*) Kısacası. 9/50

velāsil: bk. **velāsil** 27/16

velvele: Yavru. 11/280

vêr-: Vermek. 1/10

vêre: İkide bir, sıklıkla. 22/537

vêrēmlī: Verimli. 14/49

vêrgi: Vergi. 15/144

vêriliş: Verilme belgesi. 21/39

veyāvit: (<Ar. *ve + Far. yāḥōd*) Yahut, veyahut. 18/14

veyauT: bk. **veyāvit** 4/58

viļāyet: (<Ar.) İl. 7/47

vúcut: (<Ar. *vucūd*) Beden 8/189

vucuT: bk. **vúcut** 25/42

waķıt: bk. **vaķıt** 6/68

Y

yā: Veya görevinde bir bağlaç. 20/23

yā: bk. **hēye** 4/68

yā: Yağ. 12/35

yā-: Yağmak. 8/135

yaba: Harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan araç. 21/355

yadsı edeni: Yatsı ezanı. 9/233

yāğmır: bk. **yāmır** 20/103

yaķ-: Yakmak. 6/41

yaķı: Ağrıları iyi etmekte kullanılan çeşitli ot ve nesnelerden yapılan em. 23/388

yal: (<*yar*) Uçurum. 13/95

yalak: Küçük çukur. 12/182

yalan ğır-: Yalan söylemek. 13/85

yalanÇı: Yalancı. 15/113

yalbirt yalbirt ét-: Parlamak. 10/90

yālı kúleş: Yağlı güreş. 10/14

yālıhüyük: Konya ilinin bir ilçesi, Yalılıhüyük. 21/327

yālılar: Çolaklı'ya bağlı bir yerleşim birimi. 3/128

yalıñız: bk. **yalıñız** 4/11

yalıñız: Yalnız. 3/59

yalıah ét-: Atma, yollama vb. işleri hızla yapmak. 22/556

yāma yok: “Öyle şey olmaz.” anlamında kullanılan bir söz. 24/158

yamaç: Dağın veya tepenin herhangi bir yanı. 13/95

yāmır: Yağmur. 8/135

yāmîrça: Alageyik, yağmurca. 22/416

yanaş-: Yaklaşmak, yakın olmak. 4/39

yaniç: bk. **ğıstırğaç** 22/401

yāni: (<Ar. ya ‘nī) Yani, demek oluyor ki. 3/69

yānı: bk. **yāni** 7/29

yañlıķ: bk. **yañlıķ** 23/438

yañlıķ: Küçük tuluk. 23/436

yañlış: Yanlış, hata 20/47

yañnıķ: bk. **yañlıķ** 23/436

yapaı gel-: Yanlamasına, paralel olarak gelmek, yampiri? 9/227

yapış-: Tutmak. 21/361

yaPışdır-: Yapıştırmak. 8/327

yapıláš-: Yapılaşmak. 21/194

yapTır-: Yaptırmak. 20/19

yapyalıñız: Yapayalınız. 26/25

yār: (<Far. yār) Sevgili. 22/7

yār: (<yağır) Ağır yara; metinde bir lakap. 24/131

yar: Uçurum. 17/192

yarayışlı: Faydalı, yararlı. 26/185

yārdım vēr-: Yardım etmek. 20/207

yargın: Sırt, arka. 23/385

yārın: Yarın, ertesi. 24/228

yarpız: Akseki’ye bağlı Yarpuz köyü. 21/333

yārız: bk. **yarpız** 20/70

yarpız: bk. **yarpız** 4/36

yasbı: Yayvan ve düz. 23/355

yasbıl-: Yassı hâle getirmek. 8/213

yasda-: Yassı hâle getirmek. 23/395

yasıt-: bk. **yasbıl-** 26/159

yaş: Yeni. 8/15

yaşıT: Aynı yaşta. 4/95

yaşlı: Yaşını doldurmuş olan. 21/367

yatıl: Yatır. 22/201

yatıt-: Yatırmak. 10/382

yāv: Yahu, ya. 9/258

yavız: Gürbüz, güçlü. 21/301

yavri: bk. **yavri** 9/264

yavır: Yeni doğmuş hayvan veya insan. 23/416

yavır yap-: Hayvanların doğurması, yavrulanması. 8/55

yavırdoğan: bk. **yavrudoğan** 4/107

yavrudoğan: Manavgat ilçesine bağlı Yavrudoğan köyü. 9/150

yavşak: Bit yavrusu. 21/297

yâw: Yahu. 9/64

yay (I): Pamuk ya da yün atmada kullanılan, yay biçiminde bir araç. 4/46

yay (II): Yaz. 26/123

yayan: Yürüyerek, yaya. 3/128

yayık: Yoğurt ya da süttten yağ çıkarmaya yarayan araç. 11/184

yâyıl-: Yayılmak, otlanmak. 9/244

yayılt-: Koyun, keçi vs. otlatmak. 8/369

yayın: Yazın, yaz aylarında. 26/123

yayla-: Yazı geçirmek. 13/14

yaz (I): İlkbahar. 26/56

yaz (II): Yaz. 16/115

yazı: Kader, yazgı. 21/116

yazıl-: Serilmek, yayılmak. 8/87

yazla: Yayla. 18/6

yazma: Başörtüsü. 16/38

yazmış: Yaşına yeni yetmiş dişi keçi. 20/274

yê-: yemek. 1/110

yêcek: Yiyecek. 11/6

yêdi: Yedi sayısı. 2/2

yêdişdir-: bk. **yêTişdir-** 8/335

yekûn: (<Ar. *yekûn*) Çoğunlukla, hep. 8/354

yêle: Yele. 17/72

yêlinne-: Hayvanlarda, doğumun yaklaştığının, doğuracağının belli olması, doğum öncesi memenin şişmesi. 17/139

yêlleş-: Yerleşmek. 6/26

yêlli: Yerli. 6/23

yêm: Hayvan yiyeceği, yem. 4/39

yêmiş: İncir. 6/32

yemyêşil: Yemyeşil. 21/65

yêneden: bk. **yeñikden** 23/451

yeñ-: Yenmek. 8/83

yeñge: Yenge. 3/3

yeñi: Yeni. 3/10

yeñikden: Yine, bir daha. 8/359

yeñiköy: bk. **yeñiköy** 25/235

yeñiköy: Manavgat'a bağlı bir köy. 24/245

yeñilet-: Yenileme işini yaptırmak. 1/143

yeñiTden: bk. **yeñikden** 24/139

yeñli: Hafif, ağır olmayan. 23/336

yêr- (I): Delmek,deşmek. 21/381

yêr- (II): Seçmek. 21/381

yêrişmiş: bk. **êrişmiş** 22/285

yêrle-: Ölüyü gömmek. 8/32

yêsirge-: Esirgemek, korumak. 27/54

yêşil: Yeşil. 11/159

yêtiş-: Yetişmek, ulaşmak. 3/143

yêTişdir-: Yetiştirmek, büyütme. 8/335

yêTmiş: Yetmiş sayısı. 4/2

yêyen: Yeğen. 17/40

yêygi: Hayvanlar için saklanan kışlık yiyecek, yem. 21/111

yık- (I): Güreşte yenmek. 10/24

yık- (II): Yük indirmek. 15/62

yımırta: bk. **yumırta** 15/96

yıv-: Yığmak. 21/344

yî-: bk. **yıv-** 10/48

yien: Yeğen. 24/59

yılka-: Yıkamak. 18/67

yıl-: Yıgılmak, birikmek. 25/197

yirmi: Yirmi sayısı. 8/35

yirmiğün: Yirmi gün. 6/100

yô: bk. **yoğ** 3/160

yoğ: bk. **yoğ** 4/4

yök: bk. **yoğ** 17/233

yoğ: Yok, hayır. 25/4

yoğarı: Yukarı. 1/78

yoğla-: Kontrol etmek. 3/98

yoğ: Sefer, kere. 2/91

yôn: Yön, taraf. 24/170

yönan: (<Rum. İones) Yunan. 8/327

yonanisdan: Yunanistan. 2/41

yönuz (I): bk. **yonuz** 17/233

yönuz (II): bk. **yunuz** 17/237

yonuz: Yunus peygamber. 17/230

yoğga: Ağaç kabuğu. 18/13

yoğsa: Yoksa. 13/7

yoğsam: bk. **yoğsa** 23/230

yôr-: bk. **yuğur-** 22/236

yorağ (I): Ayakkabıda kullanılan deri parçası. 8/489

yorağ (II): Kıyı, yakın çevre. 27/25

yört: Yoğurt. 12/42

yórúk: Yörük. 4/20

yórúkcülük: bk. **yórúkçülük** 17/37

yórúkÇülük: bk. **yórúkçülük** 17/29

yórúkçülük: Yörüklük. 4/29

yörü-: bk. **yörü-** 4/20

yórúk: bk. **yórúk** 20/75

yösam: Yoksa. 22/479

yotma daş devri: Yontma Taş Devri. 8/322

yoydur-: Değiştirmek. 6/6

yoz (I): Doğada olduğu gibi kalarak işlenmemiş olan. 1/102

yoz (II): Tek hörgüçlü dişi deve. 13/31

yörü-: Yürümek. 3/45

yörüce: Alerjik bir rahatsızlık. 11/85

yú-: bk. **yü-** 12/257

yudruk: Yumruk. 25/216

yūf: Yuhalama sözü. 25/196

yūğarla-: Yuvarlamak. 23/16

yúk: Yük. 17/2

yuğa (I): İnce, sığ. 22/548

yuğa (II): bk. **yuğa etmē**

yuğa ekmē: bk. **yuğa etmē** 18/118

yuğa etmē: Yufka ekmeği. 8/280

yuğal-: Derinliği azalmak, sığlaşmak. 2/107

yuğalt-: Derinliğini azaltmak. 2/107

yúklen-: Yüklenmek.

yúklet-: Yükletmek. 4/12

yúklük: bk. **yüklük** 10/7

yuğuk: Sapanda kullanılan deri parçası. 23/435

yumırta: Yumurta. 15/100

yumurta-: Yumurtlamak. 22/349

yunuz: Yunus (hayvan). 17/228

yúñ: bk. **yuñ** 16/114

yuñ: Yün. 8/115

yuğa: (<yongá) Parça. 18/131

yuğruqla-: Yumruklamak. 23/87

yúñsek: bk. **yūsek** 10/96

yuğur-: Yoğurmak. 12/120

yūr-: bk. **yuğur-** 12/295

yurt: Yörüklerin yazın ya da kışın oturdukları yer. 16/164

yü-: bk. **yü-** 21/80

yüsek: Yüksek. 12/89

yüsel-: Yükselmek. 1/102

yüz: Yüz sayısı. 3/3

yü-: Yıkamak. 21/284

yüklü: Gebe, hamile. 22/357

yüklük: Duvara gömülü yatak dolabı.
26/92

yüle-: Balta, keser, çapa gibi gereçlerin
ağzını keskinleştirmek. 23/433

yüñsek: bk. **yüsek** 10/48

yüy-: bk. **yü-** 4/116

yüz (I): Sima, çehre.

yüzüne gël-: Karşı gelmek,
karşı çıkmak. 21/292

yüz (II): Yan, taraf. 17/55

yörek: Yürek. 25/79

yauT: bk. **yaut** 17/25

yaut: (<Far. *yā+ḥōd*) Veya, ya da.
24/45

yeen: bk. **áyēn** 24/174

youn: Yoğun. 21/78

yourT: bk. **yört** 4/64

zabā: bk. **zabah** 24/185

zabāğadar: Sabaha kadar 8/302

zabah: (<Ar. *ṣabāḥ*) Sabahleyin.
11/286

zabāla: bk. **sabāla** 5/19

zabdēt-: bk. **zapTèt-** 17/85

zābít: (<Ar. *ṣābit*) Durağan. 22/443

załım: bk. **zālım** 9/44

zālım: (<Ar. *ẓālim*) Acımasız. 10/162

zamān: (<Ar.) Vakit; dönem. 15/26

zāman: bk. **zamān** 24/68

zaPdēt-: bk. **zapTèt-** 23/117

zaPTèt-: bk. **zapTèt-** 20/48

zapTèt-: Zaptetmek, ele geçirmek.
9/128

zātán: bk. **sāten** 20/87

zāti: bk. **sāten** 19/92

zātürye dut-: Zatürre hastalığına
yakalanmak. 21/498

zavadağ: Aniden, bir anda. 15/189

zayāt vër-: Zayiat vermek. 3/27

zayıfı-: Zayıflamak. 9/95

zayla: bk. **cayla** 20/126

Z

zehre: (<Ar. *zāhire*) Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan hububat, erzak. 7/47

zellet: (<Ar. *lezzet*) Tat, lezzet. 23/94

zelletli: Lezzetli. 10/315

zēmeri: (<Ar. *zemherīr*) Kara kış, çok soğuk günler. 8/132

zēncir (I): (<Far. *zencīr*) Zincir. 21/190

zencir (II): Altın veya gümüşten yapılmış takı. 16/58

zeneet: (<Ar. *šinā'at*) Meslek, el ustalığı isteyen işler. 6/84

zeṅgin: Zengin. 2/35

zertçene: Sertçe, sert bir şekilde. 23/88

zertter-: Sertleşmek. 11/76

zêrve: (<Ar. *zirve*) Doruk. 9/244

zevdā: (<Ar. *sevdā*) Aşk. 22/26

zevel: (<Far. *zevāne*) Boru şeklinde örme şişi. 8/44

zeven: Çit yapmakta kullanılan büyük kazık, söven. 22/232

zevle: Öküzün boyunduruktan çıkmaması için, boyunduruğa geçirilmiş eğri değnek. 21/416

zeyneP: Zeynep. 9/138

zēyve: Yavrudoğan köyünü oluşturan iki köyden biri. 3/86

zıḡacı: Yavrudoğan köyünde bir tarla adı. 22/526

zıḡıdı zıḡıdı: “Zıḡ zıḡ” diye ses çıkartmak. 23/198

zırf: (<Ar. *şirf*) Tümüyle, tamamen. 12/173

zırtlan: Sırtlan. 22/413

ziğara: (<İt. *sigaro*) Sigara. 22/502

zilvan: Elazığ’a bağlı bir köy. 13/33

zimbit: Yapışkan andız otu. 22/314

zirāt pullū: Tarım pulluğu. 2/108

ziyāda: (<Ar. *ziyāde*) Daha çok, daha fazla. 22/27

ziyārāt_ét-: Birini görmeye gitmek. 3/44

ziyāret çek-: Ziyafet çekmek. 8/460

ziyāret ét-: bk. **ziyārāt_ét-** 15/167

ziyman: Akseki ilçesine bağlı Süleymaniye köyü. 23/409

zḡyman: bk. **ziyman** 23/408

ziyve: bk. **zēyve** 27/57

zoba: (<Mac. *szoba*) Soba. 8/256

zomana: Akseki Yarpuz mahallesine
bağlı bir mevki. 4/30

zopa: Sopa. 1/109

zopağa-: Sopa ile vurmak, dövmeek.
25/219

züāle: (<Ar.) Sölale, soy. 3/67

züleyle: bk. **züāle** 8/130

4.1. Metin Dışı Derlenen Sözler Sözlüğü

ambołat: (<Fr. *ambulance*)
Ambulans, cankurtaran. (Yavrudoğan)

baharın: Baharla, bahar aylarında.
(Evrenseki)

büsgüt: (<Fr. *biscuit*) Bisküvi.
(Evrenseki)

cırcır (I): Fermuar. (Beydiğin)

cırcır (II): İshal. (Kızılağaç)

çaysıra-: Çay içmek istemek. (Saraçlı)

çoksun-: Çok görmek. (Çolaklı)

çelpere çal- : bk. **çerpere çal-** (Side)

çerpere çal-: Çekişmek, tartışmak.
(Çolaklı)

çıldır-: Birbirine çarparak ses
çıkarmak. (Yayla)

çinke: Benek. (Salur)

çiğgil: Küçük üzüm salkımı. (Karaöz)

durēt: Dur! (Hacısalı)

enek: Andız çekirdeği. (Karakoyunlu)

êyşalla: (<Ar. *inşā`e* + *allāh*) “Tanrı
dilerse, Tanrı nasip ettiyse”
anlamlarında dilek anlatan bir söz.
(Bozahmetli)

ecel: (<Ar. *ezel*) Eski. (Bozahmetli)

fendek: Hendek. (Hacısalı)

ğabil êt-: Kabul etmek. (Yavrudoğan)

ğarık-: (<Moğ.) Sesin bağırmaktan ya
da hastalıktan kısılması. (Oymapınar)

ğarşılavıklı: Karşılıklı. (Ahmetler)

ğavlak: Saçı dökülmüş kimse ya da
kabuğu dökülmüş ağaç. (B.Şeyhler)

ğayfaltı: Kahvaltı. (Kızılot)

ğayış: Kemer. (Çolaklı)

ğırtış-: Kırışmak. (Saraçlı)

ıldırım: Yıldırım. (Hacıobası)

indimce: Bana göre. (Evrenseki)

kanağat: (<Ar. *kanā`at*) Kanaat, sabır.
(Sağırin).

kolfet: (<Fr. *gaufrette*) Gofret.
(Evrenseki)

külür: Tanesiz mısır koçanı. (Çolaklı)

küydür-: Guruldamak. (Yayla)

melemen: Menemen. (Ilıca)

niyal: (<İsp. *real*) Suudi Arabistan’ın
para birimi, riyal. (Ahmetler)

ötür-: İshal olmak. (Beydiğin)

panTa: Fanta, içecek. (Yavrudoğan)

pavlıka: (<İt. *fabbrica*) Fabrika.
(Yavrudoğan)

payans: (<Fr. *faïence*) Fayans.
(Yavrudoğan)

pirma: (<İt.) Firma. (Yavrudoğan)

sandelle: (<Ar. *şandaliyye*) Sandalye.
(Karaöz)

selvet: Servet. (Yavrudoğan)

sıvış-: Sıvışmak. (Hacıobası)

soḡgra: Sonra. (Hacıobası)

sömek: Mısır koçanı. (Çolaklı)

suḷaḡ: Sulak yer. (Hacıobası).

timsaḡ: (<Ar. *timsāḡ*) Timsah.
(Karakoyunlu)

tiḡgedek: Bir anda, aniden. (Salur)

topan: Bir çeşit yastık. (Ahmetler)

uruP: (<Ar. *rubʿ*) Çeyrek altın.
(Yayla)

üt-: Bir şeyi, tüylerini yakmak için
alevden geçirmek. (Ahmetler)

yaḷaḅı: Yalancı. (Oymapınar).

yaḡḡın: Yangın. (Kızılot)

5. KAYNAKÇA

- AHANOV, K. (2013). *Dil Biliminin Esasları* (2. b.). (Çeviren: M. Ceritoğlu) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AK, M. (2012). *19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo-Ekonomik Durumu*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- AKAR, A. (2001). Muğla ve Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (4), 1-10.
- AKAR, A. (2008). Bodrum Yörüklerinin Ağız Yapısı. *Osmanlılardan Günümüze Her Yönüyle Uluslararası Bodrum Sempozyumu (24-26 Ekim 2007) Bildiriler* (s. 15-22). Bodrum: Ortakent-Yahşi Belediyesi Kültür Yayınları.
- AKAR, A. (2011). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Oğuzca Dışı Dil Unsurları. 38. *ICANAS Bildiriler/Papers: Dil bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi (I. Cilt)*, (s. 23-38). Ankara.
- AKAR, A. (2013). -DAn Ağı Edatının Yapısı Üzerine. *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (20-25 Ekim 2008) (I. Cilt)* (s. 151-160). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKMATALİEV, A. (2015). *Kırgız Tilinin Tüştürmө Sözdüğü (Ekinçi Bölük)*. Bişkek: Avrasiya Press.
- AKSAN, D. (1978). *Türkiye Türkçesi Gelişmeli Sesbilimi*. (Hazırlayanlar: N. Atabay, S. Özel, A. Çam ve N. Pıralı) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKSAN, D. (2009). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim* (1. 2. 3. Ciltler). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKTAŞ, A. (2016). *İzmit Sancağında Manavların Etnik ve Kültürel Yapısı (Dil Bilmez Türkler: Yerli - Yerleşikler)*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- ALKAYA, E. (2008). Eski Türkçe qıña Ekinin Türk Lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine. *Turkish Studies*, 3(4), 43-72.

- ARGINBAYEV, H., MUKANOV, M. ve VOSTROV, V. (2000). *Kazak Şejiresi Hakkında*. Almatı: Atamura.
- ARIKOĞLU, E. (2005). *Örneklî Hakaşça-Türkçe Sözlük*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARIKOĞLU, E. ve KUULAR, K. (2003). *Tuva Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AŞCI, U. D. (2016). Bozkır Ağzında Görülen Bazı Şekil Bilgisi (Morfoloji) Özelliklerine Dair. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (40), 177-193.
- ATICI ARAYANCAN, A. (2015). Karakoyunluların Menşei Hakkında Bazı Görüşler. *Oğuzlar: Dilleri, Kültürleri ve Tarihleri 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (s. 137-140). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- ATMACA, E. (2017). *Antalya İli Korkuteli ve Yöresi Ağzları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AY, Ö. (2009). Türkiye Türkçesi Ağzlarında Fiil Çekiminde Görülen Eskicil (Arkaik) Unsurlar Üzerine. *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştay Bildirileri (25-30 Mart 2008-Şanlıurfa)* (s. 75-101). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AYDIN, A. (2019). *Akseki (Antalya) Köyleri Ağızı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- AYDIN, E. (2019). Eski Türk Yazıtlarında Erken Ünsüz Değişimleri. *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 171-179). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- AYVERDİ, İ. (2010). *Kubbealtı Lugatı: Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Asırlar boyu târihi seyri içinde)*. İstanbul : Kubbealtı Yayınları.
- BAÝJANOW, B. ve PETJIKOWA, M. (2014). *Häzirki Zaman Türkmen Dili-Morfolojiya*. Aşgabat: Döwletmämet Azady Adyndaky Türkmen Milli Dünýä Dilleri Instituty.
- BOZTEPE, O. (2012). *Türkçe Manavgatca*. Antalya: Aydın Ofset Matbaa.

- BÖLÜK, R. (2011). *Serik (Antalya) Ağzı*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- BULAK, Ş. (2011). Tarihî ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Şart Kipi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (30), 71-97.
- BURAN, A. (1996). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- CAFEROĞLU, A. (1959). Die Anatolischen und Rumelischen Dialekte. *Philologiae Turcicae Fundamenta (Tomus Primus)* (s. 239-260). Wiesbaden: Steiner.
- CLAUSON, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. London: Oxford University Press.
- CRYSTAL, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- ÇINAR, M. (2016). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Manavgat İlçesi. *Atatürk Üniversitesi Atatürk Dergisi*, 5 (1), 78-92.
- DEMİR, N. (2000). Anadolu Ağızlarında Birinci Çoğul Kişi İstek Eklerinin İkilik Bildiren Bir Değişkisi. *Türkçe'nin Ağızları Çalıştayı Bildirileri* (s. 65/71). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- DEMİR, N. (2003). Türkçede Gereklilik Kipleri ve İşlevdeşleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 51(2003/1), 11-22.
- DEMİR, N. (2007). Anadolu Ağızlarında Kullanılan Geçmiş Zaman Eki -(y)XK. *Dil ve Edebiyat Yazıları (Mustafa İsen'e Armağan)* (s. 371-385). Ankara: Grafiker Yayınları.
- DEMİR, N. ve YILMAZ, E. (2011). *Türkçe Ses Bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- DEMİRCAN, Ö. (2009). *Türkçenin Ses Dizimi* (3. b.). İstanbul: Der Yayınları.
- DİLÇİN, C. (2018). *Yeni Tarama Sözlüğü* (4. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- DİNAR, T. (2015). Anadolu Ağzlarında, Görülen Geçmiş Zaman ve Dilek-Şart Kipi
3. Teklik Şahıs Çekimlerinde Görülen /n/ Sesi ve Kullanıldığı Bölgeler.
Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (53), 155-199.
- DİNÇ, Y. (2020). *Karşılaştırmalı Bir Şehir Coğrafyası: Alanya ve Manavgat Örneği*.
İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- DURMAZ, R. (2018). *Antalya İli Örneğinde Karakoyunlu Yörük Ağzı: Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Söz Varlığı ve Karakoyunlu Yörük Etnografyası*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- EKER, S. (2007). Türkçenin Sesbirimleri ve Belirgin Altsesbirimleri. *İlmî Araştırmalar* (24), 23-42.
- EKER, S. (2011). *Çağdaş Türk Dili* (7. b.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (1983). *Kars İli Ağzları -Ses Bilgisi-*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (1992). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I (Kılavuz Kitap)* (2. b.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (1999). Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri. *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)* (s. 43-49). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (2008). La Enklitiği ve Türkçede Bir “Pekiştirme Enklitiği” Teorisi. *Dil Araştırmaları Dergisi*(2), 35-56.
- ERCİLASUN, A. B. ve AKKOYUNLU, Z. (2015). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânı Lugâti't-Türk: Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin* (2. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERDEM, M. D. ve BÖLÜK, R. (2012). *Antalya ve Yöresi Ağzları (Giriş-İnceleme-Metinler)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- ERSOY, F. (2017). *Çuvaş Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- ERSÖZ, S. (2018). Türkçede Göçüşme: Tanım ve Tasnif. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 7(4), 2189-2203.
- ERTEN, S. F. (1937). Antalya'dan Anamur'a Doğru-I. *Türk Akdeniz (Antalya Halkevi Dergisi)*, 1(6), 25-27.
- ESEN, Ö. (2005). *Manavgat Yöresi Tarihi Envanteri*. Konya.
- FƏXRƏDDİNQIZI, G. (2010). *Türk Dillərində Zaman Kategoriyası*. Bakı: «Nurlan».
- FRAYLIÇ ve RAVLING. (2008). *Türkmen Aşiretleri*. (Çevrimyazı: Ç. Önal). İstanbul: Aşina Kitaplar.
- GABAIN, A. v. (1988). *Eski Türkçenin Grameri*. (Çeviren: M. Akalın) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GEMALMAZ, E. (1999). Ağız Araştırmaları Üzerine Genellemeler. *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)* (s. 4-14). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÖRGEÇ, C. (2019). Antalya Yöresi Ağızlarında Eski Türkçe Ötümsüzlüklerin Korunumu ve Dağılımı. «Туркология» журналы “Türkoloji Dergisi” (96 - 2019/№ 4), 46-67.
- GÜLENSOY, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Kökenli Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü (Cilt: I-II)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLSEVİN, G. (2008). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 2: (ç>ş Değişmesi). *Turkish Studies*, 3(3), 378-387.
- GÜLSEVİN, G. (2009). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 1: (g>v Değişmesi). *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri (25-30 Mart 2008 Şanlıurfa)* (s. 251-258). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLSEVİN, G. (2011). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler (3. b.)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- GÜLTEN, S. (2017). XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Moğol Bakiyeleri: Çungarlar. *Journal of History Studies*, 9 (4), 53-61.
- GÜNER, G. (2017). Codex Cumanicus'ta Moğolca Alıntı Kelimeler Üzerine Yeni Bir Yaklaşım. *Gazi Türkiyat- Türkoloji Araştırmaları Dergisi* (20), 9-24.
- GÜZEL, F. (2015). *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Söz Yapımı*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- HALAÇOĞLU, Y. (2009). *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650) (6 Cilt)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- HANSER, O. (2003). *Türkmence Elkitabı*. (Çeviren: Z. KARGI ÖLMEZ) İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 17.
- HÜNERLİ, B. (2012a). *Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Zarf-Fiiller*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- HÜNERLİ, B. (2012b). Türkiye Türkçesi Ağzların "Keri (Geri)" Sözcüğünün Eskicil Bir Kullanımı. *Turkish Studies*, 7(2), 597-604.
- İLKER, A. (1997). *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İMER, K., KOCAMAN, A. ve ÖZSOY, A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İNCİ, A. R. (2008). *Manavgatlı Sözlüğü "Deyeseklerimiz-Göreseklerimiz"*. Antalya: Koçlar Gazetecilik & Matbaacılık.
- INTERNATIONAL PHONETIC ASSOCIATION. (2019, 10 10). *IPA Chart with Sounds*. International Phonetical Alphabet: <http://www.internationalphoneticalphabet.org/ipa-sounds/ipa-chart-with-sounds/>
- İPEK, B. (2016). Türkiye Türkçesinde Enkliz (Eğilti). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (57), 1535-1545.

- KAÇALIN, M. ve BİLGİN, A. (1997). +lağu/+legü Eki Üzerine. *Türkiyat Mecmuası*, XX, 69-84.
- KAHRAMAN, S. A. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine (9. Kitap - 1.Cilt)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KARAAĞAÇ, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARACA, B. (2009). *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- KARAHAN, L. (1999). Yükleme (Accusative) ve İlgi (Genitive) Hâli Ekleri Üzerine Düşünceler. 3. *Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996* (s. 605-611). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KARAHAN, L. (2012a). Ağız Verilerinin Etimoloji Çalışmalarına Katkısı: “söylesâne” Örneği. *Dil Araştırmaları*(10), 9-15.
- KARAHAN, L. (2012b). Türkçede Bazı Ek ve Edatlarda “-n” Morfemi ile Ortaya Çıkan Varyantlaşma. *Türk-Moğol Araştırmaları (Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı)* (s. 219-236). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- KARAHAN, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* (3. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KARAHAN, L. (2018). *Ağız Atlası Kılavuz Kitabı (Türkiye Türkçesi Ağız Atlasına Hazırlık)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KIRTI, H. (2006). *Çolaklı Soylar- Boylar*. Antalya: Koçlar Gazetecilik Matbaacılık.
- KYÝASOWA, G., GELDİMYRADOW, A. ve DURDYÝEW, H. (2016). *Türkmen Diliniñ Düşündirişli Sözlüğü (I Tom: A-Ž, II Tom: K-Z)*. Aşgabat: Türkmen Döwlet Neşirýat Gullugy.
- KONYALI, İ. H. ve YILDIZ, A. (2010). *Abideleri ve Kitabeleri ile Manavgat Tarihi*. Antalya: Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.

- KORKMAZ, Z. (1965). Türkiye Türkçesindeki -madan/-meden<-mağın<-meğin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine. *Türkoloji Dergisi*, 2 (1), 259-269.
- KORKMAZ, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (1994). *Nevşehir ve Yöresi Ağzları, I. Cilt: Ses Bilgisi (Phonétique)* (2. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi* (4. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KÖK, A. (2016). Modern Oğuz Türkçesi Diyalektlerinde Göçüşme. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5(15), 406-430.
- KUDAŞEV, G. X. (2011). Tatar Türkçesinde Fonetik ve Morfolojik Değişiklikler. (Aktaran: E. Alkaya) *Turkish Studies*, 323-359.
- KULZHANOVA, B. (2019). Kutadgu Bilig — Oğuz-Kıpçak Eseri. *Uluslararası Kutadu Bilig Kurultayı (26-28 Eylül 2019)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- KUZNETSOV, P. I. (1997). Türkiye Türkçesinin Morfoetimolojisine Dair. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* (1995), 43, 193-262.
- KÜÇÜKBALLI, F. N. (2013). *Gazipaşa (Antalya) Köyleri Ağzı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- KÜÇÜKBALLI, F. N. (2015). Gazipaşa (Antalya) Ağzında Kullanılan Morfolojik Yapılar Üzerine Notlar. *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 40. Yıla Armağan* (s. 249-266). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- KÜÇÜKBALLI, F. N. ve YASTI, M. (2015). Sarayönü Yörük ve Türkmen Ağzlarının Belirgin Dil Özellikleri. *Tarih, Kültür, Sanat Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu (24-26 Ekim 2014) Bildiri Kitabı* (s. 453-484). Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- LESSING, F. D. (2003). *Moğolca-Türkçe Sözlük (Cilt I: A-N)*. (Çeviren: G. Karaağaç) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- MAMIRBEKOVA, G. (2017). *Kazak Tilindegi Arab, Parsı Sözderiniñ Tüsindirme Sözdigi*. Almatı: Memlekettik Tildi Damıtuw İnstitutı.
- MATAB. (2004). *Manavgat 2002-2003 Envanteri*. Antalya: Manavgat Çevre Koruma, Turizm, Altyapı Tesisleri Yapma ve İşletme Birlik Başkanlığı.
- MATSO. (2019). *2018 Ekonomik Rapor*. Antalya: Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası.
- ÖNER, M. (2013). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi* (2. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖNER, M. (2018). Türkçede Eş Sesli Son Çekim Edatı bile ve Kuvvetlendirme Edatı bile. *Dil Araştırmaları*(23), 7-21.
- ÖZÇELİK, S. (2002). Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine. *İlmî Araştırmalar* (14), 131-144.
- ÖZKAN, A. (2007). Anadolu Ağızlarında –vık/-vuk ve -yık/-yuk Ekleriyle Oluşturulan Kelimeler. *Arayışlar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*-(17), 39-57.
- ÖZTÜRK, E. (2009). *Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri Ağzı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- PÎRÎ REİS. (1521). *Kitāb-ı Bahriye*. Erişim Yeri: The Walters Art Museum -Maryland (ABD): <http://www.thewalters.org/>
- POPPE, N. (1965). *Introduction to Altaic Linguistics* . Wiesbaden: Otto Harrassowitz (Ural-Altaische Bibliothek).
- ROUX, J. P. (1999). Güney Anadolu'daki Yörük Aşiretlerinin Adları ve Yerleşim Bölgeleri (Çevirenler: S. Bingöl ve M. Türктаş). *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (Dr. Himmet Biray Özel Sayısı)*, 613-618.
- SAĞIR, M. (1997a). Anadolu Ağızlarında Ünlüler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* (1995), 377-390.
- SAĞIR, M. (1997b). Anadolu Ağızlarında Ünsüzler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* (1995), 391-409.

- SAMİH RİF'AT. (22 Şubat 1923). Şehir ve Kasaba İsimleri Nasıl Tedkik Edilir? *Hâkimiyet-i Milliye* (746), 3.
- SARIÇELİK, K. (2020). Teke (Antalya) Sancağının Konya Vilayetinden Ayrılarak Bağımsız Hale Getirilmesi ve İdari Yönden Yeniden Düzenlenmesi. *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* (93), 85-114.
- SEREBRENNIKOV, B. A. ve GADJIEVA, N. Z. (2011). *Türk Yazı Dillerinin Karşılaştırmalı-Tarihî Grameri*. (Çevirenler: T. Hacıyev ve M. Öner) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- SEYİRCİ, M. (2000). Manavgat Yörüklerinin Göç Yolları ve Aşiretler. *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri* (s. 61-71). İstanbul: DER Yayınları.
- SÜMER, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları* (5. b.). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- ŞİMŞEK, A. (2013). *Manavgat Yöresi Halk İnanışları*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- TEKİN, Ş. (2001). Türkçede Bazı Çekim Eklerinin Tarihi ve +leyin Eki Hakkında. *İştikakçının Köşesi (Türk Dilinde Kelimelerin ve Eklerin Hayatı Üzerine Denemeler)* (s. 229-245). İstanbul: Simurg Yayınları.
- TEKİN, T. (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı ve Simurg (Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi-13).
- TEKİN, T. (2013). Türk Dil ve Lehçelerinde Ünsüz İkizleşmesi. *Çağdaş Türk Dilleri Makaleler 3* (s. 201-208). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TEKİN, T. (2016). *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TEXIER, C. (2002). *Küçük Asya (Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi)* (Cilt III). (Çeviren: A. Suat) Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları.

- TIETZE, A. (2002). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı (I. Cilt: A-E)*. İstanbul: Simurg Yayıncılık; Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- TOR, G. (2002). Endē'nin Türevleri ve İçel İli Ağızlarındaki Kullanımı. *Türk Dilleri Araştırmaları*, 12, 71-96.
- TOR, G. (2006). İçel Ağızları İçinde Tahtacı Türkmen Ağzının Yeri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 441-460.
- TOR, G. (2014). Mersin İli Ağızlarında {-İş} ve {-dİk+sİrA} Biçimbirimleri ve Bu Birimlerin Düşündürdükleri. *Diyalektolog* (Kış- 9), 47-61.
- TSENG, L.-Y. (2002). *Türkiye Türkçesinde Orta Hece Düşmesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU. (2020, Şubat 10). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>.
- TÜRK DİL KURUMU. (1993). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (12 Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜRK DİL KURUMU. (1999). *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜRK DİL KURUMU. (2011). *Türkçe Sözlük* (11. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- USLU, F. (2015). *Bozahmetli Yörük Aşireti (Sosyolojik Bir Alan Araştırması)*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- VARDAR, B. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (2. b.). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- VASİLİEV, Y. (1995). *Türkçe- Sahaca (Yakutça) Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- VURAL, H. ve BÖLER, T. (2011). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.

- YAVUZ, O. (1991). Türkçe’de Kapalı E. *SÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi* (6), 271-306.
- YAVUZ, O. (2006). *Anadolu Türkçesiyle Yapılan En Eski Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri [inceleme-gramer-metin]*. Konya: Tablet Kitabevi.
- YAZICI ERSOY, H. (2007). Başkurt Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri* (s. 749-810). Ankara: Akçağ Yayınları.
- YILDIZ, A. ve ÖZ, M. (2020). *Beylikten Cumhuriyete Manavgat Tarihi (XIII.-XX. YY)*. Ankara: Ankara Ofset.
- YILDIZ, O. (2015). Teke Yöresi ve Çevresi Ağızlarında Kullanılan Bir Zarf-fiil Morfemi:{-di4k sıra} Üzerine. *I. Teke Yöresi Sempozyumu Bildirileri Kitabı I-II (04-06 Mart 2015)* (s. 229-239). Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- YÖRÜK, S. (2019). Osmanlı İdari Teşkilatında Manavgat (XV-XVIII. Yüzyıllar). *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (19), 137-170.
- YUDAHİN, K. K. (1998). *Kırgız Sözlüğü (Cilt II: K-Z)* (4. b.). (Çeviren: A. Taymas) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- YÜCEL, B. (2017). Nehcü'l-Ferâdis'teki Arapça-Farsça Kökenli Kelimelerde “Kapalı e” Üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* (65), 7-26.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Celâl GÖRGEÇ
Doğum Yeri:	Manavgat/ Antalya
Doğum Tarihi:	01.04.1994
Medenî Durumu:	Bekâr
Öğrenim Durumu	
Derece:	Okulun Adı:
İlköğretim:	Manavgat Çağlayan İlköğretim Okulu
Lise:	Manavgat Şelale Anadolu Lisesi
Lisans:	BAUN Necatibey Eğitim Fakültesi/ Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği (5 Yıllık / Tezsiz Yüksek Lisans)
Yüksek Lisans:	SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili ve Edebiyatı ABD- Türk Dili BD
İlgi Alanları:	Türkiye Türkçesi Ağzları, Çağdaş Türk Lehçeleri, Toplumsal Dilbilim
Bilimsel Etkinlikler:	GÖRGEÇ, C. (2018), <i>Halk Hekimliği ve Manavgat'ta Rastlanan Halk Hekimliği Uygulamalarına Genel Bir Bakış</i>, Konferans, Kazakistan Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Filoloji Fakültesi (Türkistan, Kazakistan). GÖRGEÇ, C. (2018), <i>Halil Oğlu Alî ve Kıssa-i Yûsuf u Zelîbâ</i>, Konferans, Kazakistan Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Türkoloji Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü (Türkistan, Kazakistan). GÖRGEÇ, C. ve SAYGIN, M. (2018), <i>Halil Oğlu Ali'nin Kıssa-i Yûsuf u Zelîbâ Adlı Eserinde Eskiçil Öğeler</i>, Tam Metin Bildiri, I. Karaman Uluslararası Dil ve Edebiyat Kongresi, Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi. GÖRGEÇ, C. (2017), <i>Manavgat Yöresinde Halk Hekimliği Uygulamaları</i>, Sözlü Sunum, IV. Yıldız Sosyal Bilimler Kongresi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Yayınlar:	GÖRGEÇ, C. (2019). Antalya Yöresi Ağızlarında Eski Türkçe Ötümsüzlüklerin Korunumu ve Dağılımı. <i>«Түркология» журналы “Türkoloji Dergisi”</i> 96. Sayı (2019/№ 4). s. 46-67. Türkistan/Kazakistan. GÖRGEÇ, C. (2019). Manavgat Yöresinde Halk Hekimliği Uygulamaları. <i>Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)</i>, 46. Sayı (Ağustos-2019). s. 195-219. GÖRGEÇ, C. (2018), Hasan Sabri Ayvazof'un Usûl-i Tedrîs ve Ta'lim-Terbiye Adlı Eseri ve Pedagojik Açıdan Değerlendirilmesi, <i>Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)</i>, 44. Sayı (2018-Güz). s. 79-106.
E-Posta:	celalgorgec07@gmail.com
ORCID ID	0000-0002-4642-615X

İmza:

